COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM

XXXV.

PATRES QUARTI ECCLESIÆ SÆCULI.

S. EPHRÆM.

II.

PROSTAT INSUPER VENALE

MONTIS PESSULANI,

APUD **VIRENQUE,** BIBLIOPOLAM;

PARISIIS,

APUD **BIBLIOPOLAM,** CUI NOMEN GALLICE;

SOCIÉTÉ POUR LA PUBLICATION DES BONS LIVRES,

Rue des Saints-Pères, 16.

PARISIIS, E TYPOGRAPHEO BÉTHUNE, BELIN ET PLON,

VIA VULGO DICTA DE VAUGIRARD, 36.

COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM,

COMPLECTENS

EXQUISITISSIMA OPERA

TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

CONCURRENTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

CANONICO HONORARIO CENOMANENSI,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

EPISCOPO MAROCHIENSI, IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE:

BIBLIOTHEQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.

OPUS REGI DICATUM.

TOMUS TRIGESIMUS QUINTUS.

PARISIIS,

APUD PARENT-DESBARRES, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DE SEINE, 48.

M. DCCC. XXXIV.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

EXPLANATIO.

IN I REGNORUM, QUI ET III REGUM.

IN II REGNORUM, QUI ET IV REGUM.

COMMENTARIA.

IN JOB.

IN ESAÏAM PROPHETAM.

IN JEREMIAM PROPHETAM.

IN EZECHIELEM PROPHETAM.

IN DANIELEM PROPHETAM.

IN HOSEAM PROPHETAM.

IN JOELEM PROPHETAM.

IN AMOS PROPHETAM.

IN ABDEAM PROPHETAM.

IN MICHÆAM PROPHETAM.

IN ZACHARIAM PROPHETAM.

IN MALACHIAM PROPHETAM.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

EXPLANATIO IN I REGNORUM, QUI ET III REGUM.

CAPUT I.

I. « Et rex David senuerat provectus annis, et cum operiretur vestibus, non calefiebat. Dixeruntque servi ejus : » Quæramus domino nostro virginem, quæ stet coram » rege..... Et invenerunt Abisag Sulamitidem [1]. » Suspicantur nonnulli senectutem Davidi festinasse parentum ætatem. Cum enim constet ex Scriptura Davidem septem filiorum Isaï natu minimum fuisse, inde colligunt eumdem a parentibus genitum corpore effœto, et naturali calore jam defervescente. Indeque profectum aiunt, ut extrema ætate in eam, quam hic narrat Scriptura, ægritudinem inciderit. Nihilominus præcipuam ejus causam fuisse existimo, quam hic Scripturæ textus indicat, ipsam scilicet

[1] 3 Reg. 1, 1-3.

senectutem : senum quippe malum commune est, algere : quid? Si ætati accedat malus corporis habitus ex qualicumque causa antea contractus. Id porro illis accidere solet, qui sua corpora plurimis, magnisque laboribus perpetuo exercuerunt. Nec dubium est quin ejusmodi vitæ cursus Davidi obtigerit : id enim præter ea, quæ in utroque Samuëlis libro narrantur, Psalmi ab ipso Davide compositi aperte demonstrant. Cum naturalis calor, annis imminutus, quæsitis fomentis reparari non posset, atque lodicum pondus imbecillum corpus ægre ferret, medicæ artis periti tale remedium excogitarunt, ut senis corpus naturali calore defectum virginis adjuncto corpore fervido, et succi pleno confoverent, rati longævum senem etiam accendere posse puellaris formæ jubar.

II. « Rex vero non cognovit eam [1], » vel ne aliam virginem quærere cogeretur, vel potius ut præsenti continentia præteritam intemperantiam castigaret, et Abisag in sinu ejus sancte, casteque cubitans impurum et nefarium cum Bethsabæa concubitum oblitteraret. Allegoria. Cum populus Judæorum procedentibus annis consenuisset, languescente divinæ legis, quo prius ardebat, studio, Prophetarum oraculis et opera quibusdam velut tegumentis nuda, et algentia membra operire, et fovere conatus est, sed nec calorem concipiebant longa peccandi consuetudine, velut concreta glacie torpentes artus, nec rigorem in venis, medullisque insidentem dispellendi remedium aliunde, quam a cœlo suppetebat : inde descendit Dei sapientia, cujus figuram Abisag virgo speciosissima expressit, et in propria veniens in sinu hujus senis cubavit. Sed frustra, Judæis scelera præterita novo scelere Christum crucifigendo cumulantibus. Interea recedente Sole, incubuit tristis hyems, id est Christo in cœlum redeunte, dispersisque per orbem ejus-

[1] 3 Reg. 1, 4.

dem Discipulis, exitiale bellum Judæam invasit. Tum vero Judæorum gens, quasi arbor brumalibus quassata ventis, folia quoque decussit, post etiam imis avulsa radicibus corruit; Romanorum quippe armis concussa et subacta fuit, dirutoque cum civitate templo, et eversa republica, externam quoque illam sacrificiorum, et cæremoniarum pompam exuit; mox etiam natali deturbata solo incertis sedibus, hodie quoque varias per oras vagatur. Arcano itaque sensui insistendo, in Abisag Sulamitide, quæ ad confovendum senem accedit, Deum Verbum, ut supra dixi, contemplare, qui, assumpto ex davidica stirpe corpore, ad Judæos venit tritam Prophetis viam ingressus. Deinde considera puellæ obsequium, ut intelligas « Filium » hominis non venisse ministrari, sed ministrare [1]. » Dumque illam a rege minime cognitam fuisse legis, recole illud Apostoli: « Christum Dei sapientiam nemo principum » hujus sæculi cognovit [2]. »

III. « Adonias filius Haggit magnificabatur dicens : » Ego regnabo [3]. » Adonias filiorum David natu maximus, dum ignaro, nec opinante patre, regnum occupat, filii senioris, qui est Judæorum populus, ambitionem et contumaciam adumbravit, quæ quidem tanta est, ut nec præteritis cladibus, nec præsentibus calamitatibus infringi domarique potuerit. Videmus enim hodie quoque Judæos, magna spe plenos, orbis terrarum imperium sibi deposcere, et jactare palam istud sibi, sui Messiæ armis, quandoque vindicandum : ipsum hoc Adonias somniabat, quando dicebat : « Ego regnabo. » Dumque talibus imbuti cogitationibus se omnibus hominibus anteponunt, quam sperant dominationem in futurum, in præsenti habere sibi videntur. « Regnaverunt, ait Propheta, sed non ex me [4]. » Ergo ex se, ex sua scilicet opinione.

[1] Matth. xx, 28. — [2] 1 Cor. II, 8. — [3] 3 Reg. I, 5. — [4] Osee VIII, 4.

IV. « Fueruntque sermones ejus cum Joab filio Sarviæ, » et cum Abiathar sacerdote [1]. » Alter erat supremus militiæ præfectus, alter summus sacrorum antistes. Non fuit novum eam sibi potestatem Joabum arrogasse, hominem, ut supra observatum fuit, ad omne facinus audacem et majestatis contemptorem. At mirum est Abiatharem Joabi in hoc facto temeritatem non vidisse, nec cogitasse in quantum et quale discrimen se suosque conjiceret, si forte illud negotium minime procederet. Consensit tamen in eam societatem ob veteres fortasse cum Sadoco, altero pontifice, simultates, confidens Adoniæ favorem sibi adversus æmulum magnopere commodaturum, quod quidem commodum Joab perinde sperabat adversus Banaïam, alterum militiæ præfectum, quem idcirco velut objectum fortunæ suæ aggerem e medio tollere parabat : et vero omnino fecisset, nisi ab eodem fuisset astu feliciore præventus, et interfectus.

V. « Immolatis ergo Adonias arietibus, et vitulis, et universis pinguibus juxta lapidem magnum, qui erat vicinus » fonti fullonis, vocavit omnes fratres suos, et Salomonem » fratrem suum non vocavit [2]. » Regum inaugurationes victimis et sacrificiis celebrare mos erat, quem supra vidimus a Samuële in Saülis creatione fuisse observatum. Sic Abiathar summus sacerdos, et Joabus militiæ princeps Adoniæ, seu potius suæ ambitioni serviebant, hostiarum ac thymiamatum religionem impio facinori obtendentes, ipsa religione repugnante : non enim ignorabant divina ordinatione regnum Salomoni fuisse destinatum, alioquin non erat cur hunc solum Adonias præteriret, quando reliquos fratres ad suam inaugurationem invitavit.

VI. « Dixit Nathan propheta ad Bethsabeam : Salva animam tuam, et filii tui Salomonis [3]. » Nathan, tum ut

[1] 3 Reg. 1, 7. — [2] Ibid. 9, 10. — [3] Ibid. 11, 12.

divinæ voluntati obsequeretur; sciebat namque Salomonem a Deo Davidis successorem designatum fuisse; tum ut publicæ tranquillitati prospiceret, quam fratrum et factionum discordia turbatum iri prævidebat; tum denique, ut innocentis Salomonis saluti consuleret, quippe qui nosset ex præsenti facto præcipitem Adoniæ ambitionem, indeque conjectaret juvenem regnandi cupidum eos omnes e medio sublaturum, quos undeunde suspicaretur regni sui perturbatores. Quamobrem Bethsabeam sollicitat ut quamprimum regis aures occupet, se postea venturum pollicitus, Deoque aspirante, inchoatum negotium perfecturum. Regina, periculi magnitudine perterrita, regem illico petit, narrat quæ filius natu major, ipso inconsulto, attentaverat; orat ut, jurisjurandi memor, destinatum Salomoni regnum ab Adonia occupari minime patiatur. Mox ex condicto superveniens Nathan, paucis Davidi persuasit ut exortam discordiam ipse pro sua autoritate componat. Rege itaque Bethsabeæ filio regnum adjudicante, Nathan propheta, et summus sacerdos Sadoc, atque militiæ præfectus Banaïas, accedente populi et exercitus consensu et acclamatione, regem salutarunt. Quidam opinati sunt juramentum, hoc loco a Bethsabea memoratum, eo die factum fuisse, quo primum a Davide, misso nuntio, clam evocata fuit, ac proinde illud præstitum fuisse sine arbitris, intra regiæ domus adyta, blandientis potius affectu, quam religiose jurantis; quapropter Bethsabeam merito timuisse ne talis promissi memoriam vel longa dies, vel certe consecuta Davidis pœnitenita oblitterasset. Nihilominus ab iis, quæ supra probavimus, non puto hic recedendum; quare multo probabilius esse existimo illud juramentum eo tempore datum et acceptum, quo rex Bethsabeam de acerbo filii, quem ex nefario concubitu pepererat, fato mœstissimam invisit, et consolatus est. Consolationis porro argumentum

fuisse credo juratam ejusdem liberis promissionem successionis in regnum. Allegoria. Vides-ne Bethsabeam pedibus Davidis provolutam et supplicem exorare filio suo paternum regnum? Agnosce in matre matris Ecclesiæ imaginem. Quid enim? Annon et ista charissimis filiis regnum sempiternum a cœlesti Patre incessanter postulat, et instat allegando Christi promissum, qui dixit : « Nolite timere, pusillus grex, » quia complacuit patri vestro, dare vobis regnum [1]? »

VII. « Et imponite Salomonem filium meum super mu» lam meam, et deducite ad Siloë, et ungent eum ibi Sadoc » sacerdos, et Nathan propheta, ut regnet super Israël [2]. » Nec Moysen, nec judices, qui populo præfuerunt, unctos fuisse Scriptura memorat. Et Moyses quidem extraordinaria Dei electione dux Hebræorum factus est. Josuë vero non unctione, sed manuum impositione a Moyse principatum accepit; cæteri judices incertum, an ullam in sua inauguratione cæremoniam adhibuerint, quod certo constat unctionem sacerdotum fuisse olim propriam et ad reges postea propagatam. Porro Salomon duplicem accepit unctionem, primam minus solemnem, sed oppido necessariam ad cohibendam Adoniæ proterviam, alteram in generalibus omnium tribuum comitiis, utramque, Davide adhuc in vivis agente. Allegoria. Salomon regno, ac nomine regis pacifici dignitatem, et in omne genus humanum beneficentiam figuravit. Ipse namque rex constitutus a patre pacem cunctis gentibus annuntiavit et reddidit, ideoque a Prophetis vere ac merito princeps pacis appellatur. Insuper antiquum Gentilium et Judæorum dissidium sustulit, effecitque ut in unius populi corpus utrique coalescerent. Præterea, cum Scriptura Salomonis regnum a fonte Siloë cœptum describit, significat homines per Christum ad regale sacerdotium provehendos, ab aquis baptismi

[1] Luc. XII, 32. — [2] 3 Reg. I, 33, 34.

regni sui exordium auspicaturos. His porro mirifice consonat, qui hoc loco indicatur, tubarum clangor. Christo namque regnum suum ineunte, Apostolorum, atque Evangelistarum per totum orbem insonuere tubæ, quarum clangore excitæ gentes ad Christi fidem venerunt, et diabolus ejusque satellites, everso idololatriæ regno, spe principatus, quem hactenus ambierant, pariter exciderunt; quare ad complementum allegoriæ aptissime Scriptura subtexuit Adoniam, ejusque fautores et socios, eo tubarum ac tympanorum concentu deterritos, confestim soluto conventu, fugam arripuisse.

VIII. « Dixitque Salomon : Si fuerit vir fortis, capillus de » capite ejus non cadet in terram [1]. » Adonias, a conjuratis desertus, in tabernaculum Domini profugerat, indeque petebat a Salomone jurisjurandi fidem : et in præsenti quidem a loci religione, et parentis adhuc superstitis clementia sibi satis cautum putabat : postulat ergo ut in posterum tutum sibi vivere liceat. Concessit Salomon, patris voluntati deferendum recte arbitratus, quem noverat filiorum suorum esse amantem, proinde nec Adoniæ cædem probare. Conditionem tamen adjecit : « Si, inquit, fuerit vir » fortis : » id est, si nihil tentaverit, quod virum honestum dedeceat. Imbellis et impotentis animi esse innuit, cupiditate vinci, pravas affectiones, puta superbiam et ambitionem, cohibere non posse. « Capillus de capite ejus non cadet » in terram, » id est, nullam nocentis pœnam solvet, si fuerit innocens, esto capitalem meruerit, postquam nuper in caput meum conjuravit. Quod si regnum adhuc affectare convictus fuerit, ambitioni modum supplicium statuet, quam disciplina cohibere non potuit.

[1] 3 Reg. I, 52.

CAPUT II.

I. « Et appropinquaverunt dies David, ut moreretur, » præcepitque Salomoni filio suo dicens[1]. » David finem vitæ suæ præsentiens Salomonem pro sua sapientia, ac pietate ad tanti imperii gubernationem instituit. Jacob itaque et Moysis exempla recogitans, imprimis Dei timorem, divinorumque mandatorum observantiam etiam atque etiam eidem inculcat, et præmia ab illo expectare docet amplissima, ac proinde etiam illa, quæ patri suo promissa bene noverat, sic ut non ipse modo regnum haberet pacatissimum, verum etiam ad suos posteros feliciter transmitteret. Deinde monet ut publicæ tranquillitati prospiciat, pacisque perturbatores coërceat.

II. « Tu quoque nosti quid fecerit mihi Joab filius Sar» viæ[2]. » Primum Joabi crimen, et præcipua causa latæ hoc loco in eum sententiæ, fuit duorum principum cædes, quæ quidem ob expositas supra circumstantias non modo injusta fuit, sed homine honesto, nedum militiæ præfecto, ignominiosa, et quo perpetrata fuerat contra publicam fidem, regi, et magistratibus injuriosa. Secundum fuit nex Absalomis, quo in facto Joabus Davidem gravissime offendit, et contristavit, tum ob atrocem filii cædem, tum ob contemptum majestatis, et apertam inobedientiam transgrediendo expressum præceptum, et sæpius iteratum de re maximi momenti, quamque protestatus fuerat rex sibi cordi esse, ut nihil magis. Tertium, quod post commissam

[1] 3 Reg. II, 1. — [2] Ibid. 5.

filii cædem ad patris conspectum venire adeo non timuit, ut eumdem etiam coram objurgare auderet.

III. « Habes quoque apud te Semeï filium Gera [1], etc.» David, expositis Joabi et Semeï criminibus, eorumdem punitionem Salomoni præcipit, modum tamen et qualitatem pœnæ minime præscribit : « Tu, inquit, facies juxta sapien-» tiam tuam [2]. » Quasi dicat : « Tametsi ambo Joabus et Semeï talia perpetraverint, ut eos impunitos relinquere nefas sit; tu tamen istud negotium pro tua sapientia sic transigito, ut in sua illos iniquitate tua æquitas capiat : quæ ergo peccata dissimulavit patris tui indulgentia, tua severitas non sine novi criminis delatione animadvertat.» Et ex parte quidem Joabi nova aderat causa cur plecteretur, conspiratio videlicet cum Adonia, cujus fortasse principalis auctor et machinator fuit. Non item ex parte Semeï : quare ejus supplicium Salomon distulit. Utriusque distulerat David usque ad extremum vitæ tempus, Joabi quidem, quia nec citra proprii capitis periculum exequi potuit, attenta Joabi potentia ; nec reipublicæ id fieri opportunum, aut utile visum fuit; Semeï vero, quia et culpam confessus est, et regi occurrit eo tempore, quo Davidi clementia utendum fuit erga populum fere universum rebellionis reum, nedum erga privatam personam ex privata injuria obnoxium. Allegoria. David, cum filii sui arbitrio committit præmium rependendum filiis Berzellaï Galaaditæ, hominis spectatæ in regem fidei et liberalitatis, atque pœnam de Joabo et Semeï sumendam, facto prævenit, quæ Christus de se ipse erat dicturus : « Neque » Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Fi-» lio [3] : » imo et quæ facturus est in supremo mundi die, quo illum credimus venturum bonorum operum remuneratorem, et scelerum vindicem.

IV. « Dies autem, quibus regnavit David super Israël

[1] 3 Reg. II, 8. — [2] Ibid. 6. — [3] Joan. v, 22.

» quadraginta anni sunt : in Hebron regnavit septem annis, » et in Jerusalem triginta tribus annis[1]. » Septem anni constant ex biennio, quo regnavit super Juda, Isbosetho vivente, et reliquis tribubus imperante : alii quinque anni supplendi sunt ex eo temporis spatio, quod a prima Davidis unctione, facta per Samuëlem, fluxit usque ad alteram Hebrone peractam ; toto namque eo intervallo rex et Christus Domini dici potuit propter unctionem, et infusa sancti Spiritus charismata. Postremi tres et triginta anni, qui summam davidici regni implent, sunt illi, quibus Jerosolymis regnavit, Αυτοκράτωρ, id est, plenam summamque exercens publicæ rei constituendæ potestatem.

V. « Precor ut dicas Salomoni, ut det mihi Abisag Su» lamitidem uxorem[2]. » Hæc ad Bethsabeam matrem Salomonis Adonias, qui Salomoni insidiari intermiserat, communem parentem adhuc in vivis agentem reveritus : eo itaque mortuo Joabo, et Abiathare auctoribus, ut ego interpretor, Abisag Sulamitidis nuptias petebat, ut si, agente Salomonis matre, reginam acciperet, regnum etiam Salomoni auferret. Hæc secum meditatus simplicem fœminam homo versutissimus aggreditur. « Mihi, inquit, qui natu major sum, communi jure gentium regnum utique debebatur, meque regem universus Israël dudum designaverat. Sed quoniam regnum debitum obtinere non licuit, optatas saltem Sulamitidis nuptias mihi a rege exores, rogo. » Sic vulgus ejus arcani penitus ignarum, adolescentem perinde inexpertum fallebat ; nec enim ejus momenti negotium humano jure, aut populi suffragio transigendum fuit ; et regnum a Deo institutum, et divina dispositione Salomoni adjudicatum Adonias immerito ambiebat. Sed nec populus Adoniæ, esto hoc ipse jactaret, regnum usquam obtulit. Testantur festivæ acclamationes, quibus hesterno die terra

[1] 3 Reg. II, 11. — [2] Ibid. 17.

concuti, findique visa est, populum non Adoniam, sed Salomonem regem optasse.

VI. «Responditque Salomon, et dixit matri : Quare postulas Abisag Sulamitidem Adoniæ? Postula ei et regnum[1].» Non mirum, quod hic legitur, Salomonem venienti reginæ assurrexisse, et illam adorasse, sibique assidere voluisse, nempe cogitabat quam magno constaret matri, quod ipse ad tantam fortunæ, gloriæque altitudinem conscendisset. Cæterum Salomon intellexit Adoniam nuptiarum obtentu regnum aucupari. Quamobrem, accito Banaïa urbanæ militiæ præfecto, Adoniam eodem die occidi jussit. Sic immensæ ambitionis juvenis quærens regnum, vitam perdidit.

VII. «Abiathar quoque sacerdoti dixit rex : Vade in Anathoth ad agrum tuum[2], etc.» Abiathar pontificum ex familia Ithamaris ultimus, pontificatum usque ad obitum Davidis tenuerat, hunc jam senem Salomon amovit, et in patriam suam relegavit. Nam etsi non ignoraret illum cum Joabo Adoniæ conspirationem machinatum fuisse, et nunc ad petendas Sulamitidis nuptias eumdem sollicitasse, viri tamen amplitudinem, et præteriti temporis merita reveritus, nulla capitis imminutione mulctandum censuit, nedum vita privandum. Jussit tamen Jerosolymis excedere, atque intra Anathoth oppidi fines se continere ; publicæ tranquillitati expedire ratus hominem seditiosum et turbulentum a regia urbe procul abesse. Merito rex aliquid deferendum putavit pontifici, qui Davidi parenti suo factus individuus comes, magnum, Saüle regnante, propriæ dignitatis, et existimationis detrimentum inde reportarat. Hunc exitum tulit Abiathar Heli pontificis nepos, ut eo sacrorum præfecturam abdicante, et in ejus locum succedente Sadocho, Eleazari familia pristinum honoris gradum

[1] 3 Reg. II, 22. — [2] Ibid. 26.

recuperaret, et impleretur sermo Domini, quem locutus fuerat super domum Heli propter peccata filiorum ejus.

VIII. « Et venit nuntius ad Joab, quod interfectus fuis» set Adonias. Joab autem declinaverat post Adoniam, et » post Salomonem non declinaverat ; et fugit Joab in ta» bernaculum Domini [1]. » Huc profugit Joab, simul ac Adoniam interemptum audiit, ejusdem quippe criminis complicem se fuisse sciebat, et Salomonem istud ex Adoniæ, vel aliorum conjuratorum delatione rescivisse conjectabat. Aliquid namque novi Salomonem de Joabo audisse Scriptura innuit, retexens, quam supra exposuerat, Joabi cum Adonia conspirationem. At Joabo nihil profuit tenuisse altare Domini, quemadmodum nec postea Athaliæ quin Joïadæ pontificis jussu occideretur, quod et nunc Salomon fecit. Intelligebat enim, ex legis dispositione, homicidam insidiatorem nullum ab altari habere præsidium. « Ab al» tari meo (sunt verba legis), evelles eum [2]. » Evellendus ergo fuit Joabus ab altari, et e tabernaculo extrahendus, et sic in loco profano occidendus, ne sanctuarium humano sanguine pollueretur. Quamobrem Joïadas videtur in simili casu Salomone religiosior fuisse, qui Athaliam, nequidquam reluctantem, a militibus jussit extra templi septa duci, et illic interfici [3]. Hunc in modum Salomon Joabum, novo in crimine deprehensum, sustulit, didicitque, ex Joabi et Semeï exitu, patris sui Davidis præceptiones prædictiones fuisse futurorum.

IX. « Et vocavit rex Semeï [4], etc. » Vocavit, inquit, Semeï alterum nocentem a Patre sibi designatum, edixitque ut in urbe Jerosolyma sedem sibi deligeret; adjecit quoque suburbana, quo liceret defunctorum cadavera efferre, et ipsi ægro perinde, atque integro animi gratia deambula-

[1] 3 Reg. II, 28.— [2] Exod. XXI, 14. — [3] 4 Reg. II, 15. — [4] 3 Reg. II, 36.

tum ire. Id porro Semeï adeo non audiit invitus, ut sibi potius quasi de beneficio gratularetur. Conscius quippe suorum facinorum, vere et merito existimabat pro supplicio, quod merebatur, honore, quem non merebatur, affectum se fuisse.

X. «Et factum est post tres annos, ut fugerent servi »Semeï ad Achis filium Maacha regis Geth[1].» Peccatum Semeï, ut supra demonstratum est, gravissimum fuit, nec Salomon pœnam tandiu distulisset, nisi data a parente fides aliam coëgisset supplicii causam expectare : quoniam præteritam culpam confessio nocentis, et Davidis indulgentia oblitterasse videbatur. Accedebat ejusdem Davidis mandatum, supremis expressum tabulis, ne Semeï sine novo crimine plecteretur. Interea accidit servorum fuga, quos ut reduceret, Semeï profectus est in urbem Geth; deprehensus ultimo supplicio affectus est. Cæterum si veniam ad illud iter conficiendum a rege poposcisset, ille utique dedisset, nec enim longum erat, nec absentiam ferebat diuturnam, præsertim si servorum reductio nisi a proprio domino transigi non poterat. Nec Semeï regis mandatum triennio ante intimatum oblitus fuerat, sed ejusdem transgressionem credidit occultam fore, nec unquam ad Salomonis aures venturam. Hic porro, comperto Semeï ab urbe, in quam relegatus fuerat, discessu, statim post reditum hominem capi jussit. Continuo sententiam in reum convictum dicturus, quæ hoc loco Scriptura refert, regessit, novam scilicet præcepti violationem, et antiquum cum Davide jurgium : inevitabilem proinde pœnam esse dixit, quam, et rex jurejurando comminatus fuerat, et reus ipse, tanquam jure et justo statutam, laudaverat : confestim ad supplicium duci jussit. Causa in urbe regia acta est, quo populus intelligeret Davidis mandata justa

[1] 3 Reg. II, 39.

et æqua fuisse, eademque exacte impleta, Deo nimirum sontes ab illo condemnatos per varios et improvisos casus quasi per ambages, et vada cæca ad supplicium ducente. Quatuor hic vides læsæ majestatis reos a Salomone condemnatos, omnes ruinam judaïcæ gentis ex injusta Christi nece secuturam præsignabant. Primus Adonias, rex designatus, et paulo post interfectus judaïci regni excidium portendit; perinde ut sacerdotii aaronici abrogationem Abiathar pontificatu dejectus, et Joab militiæ præfectus dignitate, vitaque spoliatus ejus gentis ducum, omnisque rei militaris interitum. Postremus Semeï adhuc magis perspicue et distincte peccatum, et pœnam expressit Judæorum, præsertim Jerosolymitarum Christum blasphemantium, et ad crucem deposcentium : et illa quidem ejusdem Christi morientis oratione, velut supremo mandato ultra quatuor annorum decadas dilata fuit, nec porro ante inflicta, quam Judæi Apostolos, aliosque Christi Discipulos persequendo, in novo scelere deprehensi sunt.

CAPUT III.

I. « Et dilexit Salomon Dominum, ambulans in præ» ceptis patris sui, excepto quod in excelsis immolabat [1]. » At enim hoc fecit pater ejus : sed necessitate compellente fecit. Quod Scriptura expresse annotandum censuit, ne tanti regis et Prophetæ factum posteris laqueum faceret. Sciebat David legem : « Cave ne offeras holocausta tua in » omni loco [2]. » Merito ergo Salomon arguitur, quod a præ-

[1] 3 Reg. III, 3. — [2] 1 Paral. XXI. Lev. XVII, et Deut. XII, 13.

ceptis et moribus patris sui exorbitasset, quia sine Dei instinctu, et nulla urgente necessitate, in excelsis immolabat, imo et populum simili immolatione iterata legis statuta violantem tolerabat, quod nec pater ejus, nec laudatissimi reges Ezechias et Josias tolerare voluerunt, esto ea sacrificia vero Deo offerrentur. Quamobrem, ut hunc errorem fortasse corrigeret, Salomon Gabaonem porrexit, ibique ad ostium tabernaculi, sicut lex præscribit, mille hostias immolavit : « Nam tabernaculum Domini, et altare, » quæ fecerat Moyses in deserto, ea tempestate erant in ex» celso Gabaon [1]. » Illuc ergo Salomon, antiqua loci religione invitatus, se contulit ad solemne illud sacrificium, quanquam et hoc rite Jerosolymis offerre potuisset, ubi arca Domini, et tabernaculum a Davide erectum, prostabat.

II. « Et apparuit Dominus Salomoni in visione, dicens : » Postula quod vis, ut dem tibi [2]. » Apparuit, inquit, in Gabaon, non in excelsis, in quibus Salomon antea sacrificaverat, quia hoc præter legis statuta attentaverat. Concessit sapientiam, hanc enim petebat Salomon ; petiit autem et promeruit vigilans, quod dormiens et somno sopitus petere sibi visus est : Deus vero non specie tenus, sed reipsa Spiritum sapientiæ Salomoni infudit dormienti, non illum modo, quem postulaverat ad politicam videlicet gubernationem contractum, sed multo ampliorem. Amplissimam profecto fuisse Salomonis sapientiam testantur Parabolæ, quas dictavit, et quæ de natura rerum disseruit, et enigmatum a regina Sabæ propositorum solutiones; idque ipsa Scripturæ verba plane declarant, ubi laudata Orientalium, et Ægyptiorum [3], aliarumque gentium sapientia, quæ sane non tantum politica et œconomica fuit, Salomonem cunctis in hac parte præcelluisse affirmat. At enimvero viri sapientis non fuit Salomonis cum Ægyptia muliere connu-

[1] 1 Paral. xxi, 29. — [2] 3 Reg. iii, 5. — [3] Id. iv, 30.

bium, quod hoc loco Scriptura commemorat[1], et infra etiam damnat. Ejusmodi namque cum peregrinis fœminis conjugia Deus per Moysen iteratis legibus Israëlitis absolute interdixerat, excepto eo casu, in quo puella patriam religionem abjurare, et populo Dei aggregari statuisset : nec alio modo viris hebræis nupsere Rahab, Ruth, et Maacha filia regis Gessur.

III. « Ecce dedi tibi cor sapiens, et intelligens, ut nullus » ante te similis fuerit, nec post te surrecturus sit[2]. » Etsi attenta rerum gestarum historia, nullus dubitet quin Salomoni ea magnitudo imperii, mentisque altitudo et præstantia singulari Dei munere obtigerint, perindeque manifestum sit, nec decessorum, successorumve regum quempiam illi hac in parte æquiparandum esse, nihilominus certum est hæc et alia, quæ præsertim in Psalmis de Salomone dicuntur, pleraque ad Christum traducenda esse, secus nec sensus, nec veritas dictis absolute et ex toto constabit. Christus itaque est ille princeps pacis, cujus sapientiam et regiam potestatem nulla similis vel tempore antecessit, vel amplitudine adæquavit. Nec enim ante ipsum natus est filius æternitate et natura, ac potestate æqualis Patri, neque post eum futurus est ipsi similis, sicut idem Deus Verbum per alium Prophetam loquitur : « Ante me, inquit, non » est formatus Deus, neque post me erit[3]. »

IV. « Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad re- » gem[4], etc. » Hic judicium Salomonis Scriptura aptissime subtexit, velut quoddam specimen ejus sapientiæ, quam dixit divinitus illi fuisse concessam. Accidit, inquit, ut geminæ meretrices de puero inter se contenderent : cumque constaret alterutram filiolum suum oppressisse, utraque superstitem infantem suum esse affirmabat. Lis ad forum

[1] 3 Reg. XI, 1. — [2] Id, III, 12. — [3] Isaï, XLIII, 10. — [4] 3 Reg. III, 16.

deducta est, Salomone judice. Allegoria. Duæ mulieres Ecclesiam nobis designant et Synagogam; hæc porro, postquam sacramentum humanæ redemptionis supprimere tentavit, et Redemptorem fictis criminibus oppressit et occidit, nihilominus clamitat adhuc filium suum vivere, judaïcum scilicet populum Deo gratum esse et acceptum, et mosaïcam legem, quæ mortua est, vitam eidem impertire sempiternam. His imbuta erroribus cum Ecclesia, cujus altera mulier typus fuit, perpetuo altercatur. Litem composuit rex pacificus non dividendo, sed congregando utriusque matris filios, ut unum ex Judæis et gentibus fieret corpus, cujus caput est Christus. Cæterum ambæ matres commorari dicuntur sub eodem tecto, quia Ecclesia et Synagoga, permixtis contuberniis, hunc mundum habitant. Rursus contraria harum mulierum vota declarant contraria Ecclesiæ et cujusvis sectæ studia. Omnes namque hæreses divisione gaudent. Contra mater vera et sola Ecclesia Christi dissensiones cavet et schismata, « Sollicita servare unitatem » Spiritus in vinculo pacis [1]. » Quocirca congruenter ad propositum Scriptura subdit : « Dixit ergo rex : Afferte mihi gla- » dium. Cumque attulissent gladium coram rege : Dividite, » inquit, infantem in duas partes, et date dimidiam partem » uni, et dimidiam partem alteri [2]. » Huic sententiæ, cum vera mater supplex, ac tristis contradiceret, « E contrario » altera dicebat : Nec mihi, nec tibi, sed dividatur [3]. » Nec aliæ profecto sunt hæreticorum voces, quibus notum est bella, cædes et civilem discordiam semper grata fuisse. Hoc nempe prioris temporis historiæ testantur, et nos in præsenti videmus.

V. « Respondit rex : Date huic infantem vivum, et non » occidatur; hæc enim est mater ejus [4]. » Cum nullum

[1] Ephes. IV, 3. — [2] 3 Reg. III, 24, 25. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. 17.

aliunde suppeteret documentum, Salomon naturam interrogavit, propositaque infantis cæde ex contrario litigantium affectu veram matrem deprehendit, et prodidit.

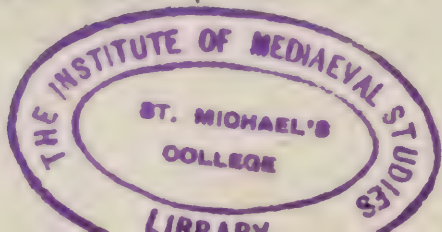
CAPUT IV.

I. « Erat autem Salomon regnans super omnem Israël, » et hi principes, quos habebat [1]. » Texitur hoc loco catalogus præpositorum, quibus Salomon œconomicam domus suæ administrationem, et politicam totius regni commisit. Allegoria. Delecti a Salomone præsides prælatorum ordinem designant, quos sua Christus gratia roboratos ad populi sui regimen assumpsit. Duodecim vero præfecti designantur ad subministrandam regi, ejusque domui, annonam, quia totidem a Christo Apostoli per universum orbem distribuendi erant, instituendique divinorum mysteriorum dispensatores, qui vivo et immortali cibo pascerent Israël Dei, et cœlestem annonam domui Regis pacifici subministrarent. Singularum perinde præfecturarum limites definiuntur, quia similiter Apostoli provincias sortiti sunt, Simon Romam docuit, Ephesum Joannes, Matthæus Palæstinam, et Indorum regiones Thomas. Quanquam reginarum et concubinarum numerus extra modum productus et equorum, jumentorumque copia, atque ædificiorum amplitudo et magnificentia vorago immensa videbatur, quæ nisi infinito sumptu oppleri non posset. Vides hic Salomonem a paterno more etiam in hac parte descivisse : hoc enim David non fecit, et lex expresse interdixit : « Si fuerit,

[1] 3 Reg. IV, 1, 2.

»inquit, constitutus rex, non multiplicabit sibi equos, non »habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, ne»que argenti, et auri immensa pondera[1].» Salomon contra, perinde ac si lex his contraria præcepisset, præsepia habuit quadraginta millia equorum currilium et duodecim millia equestrium, trecentas reginas et septingentas concubinas, et incredibiles opes. Huic immenso luxui respondebat similis mensæ apparatus, quem hoc loco Scriptura describit. Allegoria. Quoniam ad instruendam Salomonis mensam promiscue comportari vides similam, farinam, vitulos saginatos et pascuales, arietes, cervos, capreas, boves sylvestres, et altiles aves, singula observa, et primum in simila contemplare cœlestes illos Spiritus, qui sine velamine speculantur divina, similæ proinde comparantur, tum quia liquida et defœcata luce illuminantur, tum quia purissimi sunt et omnis concretionis expertes, quales esse credimus Seraphim et Cherubim. Qui autem farina furfuri permixta aluntur, illos esse cogita, qui nec eo dum progressi sunt, ut ad haustum puri luminis per se sufficiant, nec enim adhuc integram et castam mentem nacti sunt, sed ad instar triticeæ farinæ concreti furfuris admixtione infuscantur, secundum tamen obtinent contemplationis gradum. Quibus autem vituli saginati mensam instruunt, eos esse discimus, qui rerum caducarum jugum vel nunquam acceperunt, vel jam excusserunt, et libertatem, qua liberavit nos Christus, adepti sunt. Isti porro detersa curarum sæcularium caligine mysticis irradiationibus identidem asperguntur, sed non implentur. Rursus aves homines designant, qui, a terrenis rebus abstracti, humana cuncta prætervolant, et divinæ contemplationis summa petunt. Hi porro Apostolis comparabiles sunt; nam qui contrariis moribus vivunt, bobus hoc loco comparatos puta: hujus

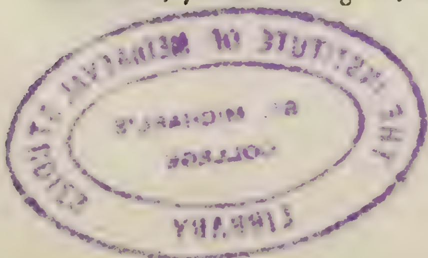
[1] Deut. XVII, 16, 17.

generis sunt homines, qui profanas curas necdum abjecerunt, quadrupedis nempe sunt similes, quorum corpora, cum prona sint, terram perpetuo intuentur. Quibus autem agnorum indoles et natura obtigit, illos esse cogita, qui mansuetudine, simplicitate, atque innocentia Christum imitantur Agnum, qui tulit peccatum mundi. Postremi veniunt boves sylvestres, cervi et capreæ, filios autem regni significant, qui, e diversis variisque gentibus collecti, sanctæ Ecclesiæ aggregantur. Capreis porro et cervis componuntur, quia a venatoribus, quos Deus olim missurum se dixit, in gentilitatis sylva capti, cicurantur et regno Christi subjiciuntur. Cum autem audis tantæ virorum et mulierum multitudini quotidianum censum ordinatissima distributione a Salomonis præfectis subministratum fuisse, paleas similiter et hordeum regiis stabulis provisa, agnosce pulcherrimum ordinem in sancta Ecclesia a Christo constitutum, et quomodo spirituales divinorum sacramentorum dispensatores cunctis Ecclesiæ filiis alimenta juxta cujusque gradum ministrant, sic ut probis et perfectis arcana, et abscondita depromant; pœnitentibus vero et extra templi fores stantibus paleas, et hordeum porrigant : non quod Christi doctrinam et sacramenta hordeum, et paleas esse putemus, sed cum homines ejus conditionis mores animantium ratione carentium induerint, ideo non quasi homines mentis, rationisque compotes aluntur, aluntur tamen, quoniam et jumentis alimenta præbentur. « Homines, in» quit Propheta, et jumenta salvabis, Domine [1]. »

II. « Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam om» nium Orientalium, et Ægyptiorum, et erat sapientior » cunctis hominibus [2]. » Salomonem dicit cunctos mortales sapientia antegressum fuisse non modo Orientales, quos alibi filios Orientis Scriptura appellat, suntque Arabes

[1] Psal. xxxv, 7. — [2] 3 Reg. iv, 30, 31.

Abrahæ posteri, sed etiam Ægyptios, apud quos naturales et politicæ scientiæ maxime floruerunt, et quos ipsa Salomonis ætas protulerat viros sapientissimos puta Ethan, Ezraïtam, et Dordam, et filios Mahol.

III. «Et locutus est Salomon tria millia parabolas, et » carmina mille, et quinque [1], » quorum pleraque interciderunt ob Hebræorum injuriam, vel potius dispersionem, et servitutem. Externarum quippe gentium armis oppressi et libertate spoliati, solum etiam mutare coacti sunt, et in alienas terras transmigrare. In ea porro reipublicæ eversione, nil mirum, si cum incendio archivorum, et bibliothecarum libri quoque Salomonis interierint, quæ supersunt quædam ab amicis Ezechiæ regis Juda descripta et conservata fuisse Scriptura testatur [2].

IV. «Et disputavit super lignis a cedro Libani usque ad » hyssopum, quæ nascitur in pariete [3]. » A supremo plantarum genere ad infimum, a cedris procerrimis, mundoque coævis usque ad hyssopum herbulam ephemeram. Sensus est Salomonem de cujusvis generis plantis, nulla penitus omissa, disseruisse.

CAPUT V.

I. «Et misit Hiram ad Salomonem dicens : Ego faciam » voluntatem tuam in lignis cedrinis, et abiegnis [4]. » In hoc Tyriorum rege, qui Salomoni ad templi fabricam operam contulit maxime utilem, quædam velut lineamenta vides

[1] 3 Reg. IV, 32. — [2] Prov. XXV, 1. — [3] 3 Reg. IV, 33. — [4] Id. V, 8.

animæ Christi gratia ad pristinam integritatem, et rectitudinem aspirantis, sed et futuram, Christo regnante, et ædificante Ecclesiam, gentium conversionem, et earumdem ad ejus ædificationem mirabilem conspirationem.

II. « Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, et » abiegna[1], » quæ vicini Libani montis nobiles sylvæ affatim suppeditabant. Hæc porro Tyrii componebant in ratibus, et ad condicta loca transmittebant, unde Jerosolymam advehenda curabat Salomon. Allegoria. Non est hic de arcano sensu laborandum : clara quippe est Salomonis in hoc facto cum Christo analogia in iis, quæ idem ad ædificationem Ecclesiæ fecit. Enimvero sicut Salomon desecta e jugis Libani ligna et lapides in mare deponi jussit, et inde advecta ad ædificium templi adhibuit : ita Christus Judæos et Gentiles ab infidelitatis sylva acceptos per baptismi sui aquas ad templi non manufacti fabricam transtulit.

III. « Fueruntque Salomoni septuaginta millia portan» tium onera, et octoginta millia latomorum[2]. » Tot hominum millia ad cædendas, convehendasque trabes et lapides conducta millia millium administratoriorum Spirituum ad salutem nostram missorum designant. Angelis nempe suis mandavit Deus, ut Sanctorum imprimis animas a sæculi rupe excidant, perpoliant, et velut ad amussim dirigant. Cumque supernæ domus ædificio congruere viderint, alis Spiritus sursum evehant suis coaptandas locis. Rursus in eodem symbolo delineatos contemplare Sanctorum pro animarum conversione et salute labores, sive cum homines a sæculi amore abstrahere nituntur, sive cum inde avulsos, velut desectos rupe lapides levigare pergunt, donec accurata expolitione splendorem illis accersant, cœlestique ædificio dignos efficiant. Tum vero illuc a supremo Opifice asportantur et disponuntur. Tali profecto in fra-

[1] 3 Reg. v, 10. — [2] Ibid. 15.

tres charitate excellentes administratoriis Spiritibus comparabiles sunt. Tertio Salomonis artifices intelligimus Angelos in ministerium missos, nec non Prophetas et Apostolos ex antiquo populo ad Ecclesiæ ædificationem electos; commodatos vero a Tyriorum rege fabros, viros doctrina et sanctitate præstantes, quos populus gentilis ad idem opus affatim et copiosissime suppeditavit.

CAPUT VI.

I. « Factum est ergo, quadringentesimo et octogesimo » anno egressionis filiorum Israël de terra Egypti in anno » quarto, mense Jar (ipse est mensis secundus) regni Salo» monis ædificari cœpit domus Domini [1]. » Deus Salomonem ad templi sui fabricam elegerat, quam electionem David sibi perspectam fuisse testatur illis verbis : « Salomon » puer est, et de illo prædictum est quod ædificaret do» mum [2]. » Quandonam prædictum? Fortasse istud Nathan propheta significavit, quando de construendo templo secum deliberantem Dei nomine inhibuit, eo quod manus humano sanguine pollutas haberet; nasciturum tamen dixit ipsi filium, qui piam ejusdem cogitationem ad effectum perduceret. Exinde David materiam et sumptus futuro ædificio necessarios comparare instituit, perfecitque sequentibus annis, quibus luculentam auri, argentique copiam collegit, summam habes in primo Annalium talentorum auri centum mille, argenti mille millia præter æris et ferri inæstimabilem copiam. Huic porro summæ adjecit Salo-

[1] 3 Reg. vi, 1. — [2] Id. v, 5.

mon de suo mille millia talentorum auri, et duo millia millium argenti. Anno itaque ab exitu quadringentesimo octogesimo templi fabricam aggressus est, regni sui quarto et mense secundo (qui nobis Jar, Maïus) in urbe Jerosolyma in eo monte, in quo Abraham olim filium suum obtulerat, in area Areunæ, quam David a Jebusæis emerat et immolato inibi holocausto dedicaverat. Quare situs templi ad gentes pertinebat, nam ab Amorrhæis acceptus fuerat : sed et pars magna opificum Phœnices fuerunt, Tyrii, Sidonii, et Giblii, qui ad populum Dei nulla ratione pertinebant ; perinde et Hiram rex Tyri, ejus operis secundus post Salomonem auctor, gentilis fuit. Ad ædificandum scilicet Deo templum, id est Ecclesiam, duos populos hebræum et gentilem convenire oportebat. Et duas naturas humanam et angelicam in unum civitatis corpus coalescentes templum non manufactum in cœlo construere. Rursus observa, quod modo dicebam, in eodem monte peractum Abrahami sacrificium, deinde ædificatum mosaïcis sacrificiis templum et altare, ut intelligas a cruento Christi sacrificio suam ista virtutem hausisse. Si quam enim sacerdotes aaronici habuere potestatem expiandi peccata, illam utique a Christi sacrificio acceperunt, peccatores itaque in fide illius divinæ hostiæ expiabant. Porro templum ad formam tabernaculi mosaïci Salomon architectatus est. Tabernaculum temporis, quod Moyses construxit, Scriptura appellat, quoniam nec fixum, nec stabile erat, sed quoties populus castra movere debebat, solvebatur, et denuo compingebatur ad nutum Angeli, Hebræorum in deserto profectiones, stationesque perpetuo moderantis. Suum contra Salomon tabernaculum, seu templum immobile molitus est, quod fixam ac perpetuam in terra promissa sedem populo polliceretur. Templi sacratiora adyta duo erant, alterum Sancta dicebatur et sacerdotibus duntaxat patebat, in quo An-

gelus Joannis Baptistæ nativitatem Zachariæ nuntiavit; alterum interius, parsque erat templi augustissima, cujus accessus soli pontifici permissus, quare Sancta Sanctorum appellatur. Templo adjuncta fecerunt porticus, et atria amplissima, quorum frequens in Scriptura fit mentio.

II. « Fecitque in templo fenestras obliquas, et pressas [1]. » Duæ fenestrarum facies, alia interna, externa alia, hæc pressa et angusta, illa patula et multo latior, contemplantium differentes gradus designant : alii quippe mysteriorum Emmanuëlis uberiore et clariore luce fruuntur, quibus vero per foramen breve et exile illa transmittitur, eos esse cogitamus, quibus justitiæ Sol nitet tenuiore lumine, et quasi die adhuc dubia. Iterum observa fenestrarum figuram ad contrarios prospectus oppido diversam; qua enim templum spectant latissime panduntur; eædem, qua vergunt ad vias publicas et fora urbis, in arctius coëunt, et angustissimæ sunt : contemplantem animam ista monent ad interiora sua se convertere et inibi divina effuso sinu suscipere, nam templum Dei nos sumus, et regnum Dei intra nos est. Quæ vero extra nos sunt, breviter et presse tractare.

III. « Et ædificavit super parietem templi tabulata per » gyrum [2], » quorum infimum habebat cubitos quinque latitudinis, sex medium, septem supremum. Alteram hic habes contemplationis Sanctorum imaginem. Alii siquidem in infimis subsidere dicuntur, quia ab intelligentia divinorum mysteriorum adhuc remotiores sunt. Nam qui ad mediam contignationem ascenderunt, Deo propiores facti, majori luce perfunduntur; qui summa tenent, divina vident sine medio.

IV. « Et malleus, et securis, et omne ferramentum non » est auditum in domo, cum ædificaretur [3]. » Conveniunt ista cum iis, quæ de altaris constructione præceperat Moy-

[1] 3 Reg. vi, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 7.

« Ferrum, inquit, non movebis super lapides altaris, » ne polluas eos [1]. » Ergo lapides et ligna aliis in locis dolabantur, et quadrabantur, indeque advecta ædificio aptabantur.

V. « Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit va» riis cælaturis [2]. » Quatuor hic indicantur Cherubim, palmæ, narcissi et lilia symbola esse dicimus Sanctorum in templo orantium et divina contemplantium, quos simili sensu, quanquam aliis symbolis Moyses adumbrarat, cum tribus populi sui in quatuor turmas ad quatuor mundi plagas distribuit, ita tamen ut omnes circa tabernaculum excubarent. Tabernaculum quippe Dei personam repræsentabat, quem præsentem ab eis haberi, et perpetuo spectari volebat.

CAPUT VII.

I. « Et statuit duas columnas in porticu templi [3]. » Columnæ duæ duos mundos significant visibilem et invisibilem, ambo domum omnium gentium Ecclesiam Christi sustinent, Spiritus videlicet in ministerium missi, atque Prophetæ et Apostoli, et illorum successores ad Ecclesiæ regimen divina dispositione constituti. « Vocavit nomen » unius Jachin [4], » id est, stabiliat; vox est optantis ædificium fore stabile et firmum. « Et vocavit nomen alterius Beoz [5], » id est, in fortitudine, adeo ut simul juncta integram orationem efficiant petentis templi firmitudinem et stabilitatem.

[1] Exod xx, 25, et Deut. xxvii, 5. — [2] 3 Reg. vi, 29. — [3] Id. vii, 21. — [4] Ibid. — [5] Ibid.

Rursus, duæ columnæ in porticu templi positæ significant justitiam Dei benefacta remunerantis, et delicta vindicantis : hisce namque columnis incumbit, et stat quodlibet regimen politicum. Ambæ in porticu, et in primo aditu templi locantur, quia juxta Apostolum : « Accedentem ad » Deum primum discere et credere oportet quod remune- » rator sit bonorum, et vindex malorum [1]. »

II. « Fecit quoque mare fusile decem cubitorum a labio » usque ad labium [2], » in quo missa aqua manus et pedes lavabant sacerdotes templi ministerium obituri. Ejusmodi amplissima concha, ejusque usus et materia ex metallo pretiosissimo Emmanuëlem, et ejus in carne adventum designant, ad cujus aquas Prophetæ vocant sitientes et immundos. Allegoriæ congruunt humeruli, seu columellæ mare sustinentes, quæ Prophetarum vaticinia, et Apostolorum prædicationem significant, quæ duo simul conjuncta, mutuoque sibi convenientia fidem de divini Verbi incarnatione, miraculis, passione, atque resurrectione sustinent et mirifice confirmant. Congruenter ergo boves duodecim æneum hoc mare portantes juxta Ecclesiasticum, id est allegoricum sensum Apostolos interpretare, et Prophetas Christi nomen per universum orbem specie quadam triumphi circumferentes. Hinc rursus assurge, et duodecim Angelorum legiones speculare, quarum obsequium Christus a Judæis comprehensus et postridie crucem libens subiturus, recusavit : nunc vero postquam assumptus est in cœlum, et sedet ad dexteram Dei, ejusdem thronum portant.

III. « In campestri regione Jericho fudit, ea rex in civi- » tate Cacar inter Sochoth, et Sarthan [3]. » Si vasa Domini, secundum Apostolum, sunt corpora et animæ Sanctorum, sensus allegoricus hujus loci declarat renovationem homi-

[1] Hebr. xi, 6. — [2] 3 Reg. vii, 23. — [3] Ibid. 46.

nis per Christum. Idem enim est Rex pacificus, qui vasa ignominiæ in vasa honoris refudit in planitie urbis Jericho ad ripas Jordanis, id est, ad aquas fluminis lætificantis civitatem Dei, quod est baptismus. Hæc vasa sunt, quæ Fortis armatus diabolo abstulit, et in usum et ornamentum Ecclesiæ suæ refinxit, ut Paulum vas electionis.

IV. « Fecitque Salomon omnia vasa in domo Domini, » altare aureum, et mensam, super quam ponerentur panes » propositionis, auream [1]. » Aurea mensa Christus est, quam Dei sapientia proposuit, et panibus instruxit, quibus animæ Sanctorum aluntur ad vitam sempiternam. Panes ergo propositionis designant nostri sacrificii mysteria ab Ecclesiæ ministris per Christum oblati. Mensam geminæ cingunt coronæ, quia Christum duæ circumstant naturæ terrestris, atque cœlestis, angelica et humana. Labium itaque a mensa prominens inter utramque coronam labium est exultationis, quo Christum loquuntur, et laudant terrestres et cœlestes naturæ, quas antea inter se dissidentes idem conciliavit, et perpetuæ charitatis nexu conjunxit.

V. « Et perfecit omne opus, quod faciebat Salomon in » domo Domini, et intulit, quæ sanctificaverat David pater » suus, argentum, et aurum, et vasa reposuit in thesauris » domus Domini [2]. » Non ea solummodo, quæ vel ipse, vel pater ejus paraverant, sed imprimis arcam Domini et repositas in eadem legis tabulas, et arcæ superpositum oraculum, deinde tabernaculum ligneum a Moyse fabrifactum, et ejusdem vasa bene multa, et amplam supellectilem; nec enim verisimile est Salomonem ea destruxisse, aut in profano alio loco reposuisse.

[1] 3 Reg. VII, 48. — [2] Ibid. 51.

CAPUT VIII.

I. « Tunc congregavit Salomon omnes tribus Israël in » mense frugum ad solemnitatem [1]. » Frugum mensis nobis est Tescrin primus, idemque anni initium. Et quoniam eo mense Tabernaculorum festum Hebræis celebrare mos erat, in quo omnes mares, quibus per ætatem licuisset, ad tabernaculum Domini convenire tenebantur, opportune Salomon hunc mensem ad templi dedicationem delegit, ne populum denuo congregare cogeretur. Dierum quatuordecim spatium definitum fuit utrique festo sic, ut priore hebdomada templi dedicatio fieret, sequenti Tabernaculorum festum de more ageretur. In hoc celeberrimo omnium tribuum conventu arca Domini de civitate Sion, ubi eam posuerat David, ad novam ædem translata fuit, ipso rege præeunte cum universo populo, atque a sacerdotibus in intimo templi adyto collocata fuit. Inde vero digressis sacerdotibus, allapsa cœlo nubes templum implevit. Tria autem significabat; primum, Divinitatis ad homines se benigne demittentis descensum, suamque in eo loco præsentiam manifestare volentis. Rursus docebat opere, quod verbo Apostolus, scribens : « Videmus nunc quasi per speculum » in ænigmatibus [2] : » Nec enim puri luminis fulgorem creatæ mentis, nedum oculi mortalis acies sustinet, sed velut lucerna luce solis continuo offunditur. « Nubes ergo, » et nebula, » in quibus habitare Deus hoc loco dicitur, obscuram ejusdem notitiam designat, quam interim parti-

[1] 3 Reg. viii, 1. — [2] 1 Cor. xiii, 12.

cipamus, « Dum peregrinamur a Domino; per fidem enim » ambulamus, non per speciem [1]. » Tertio, portendebat ejus templi durationem non admodum diuturnam fore, sed nubis et nebulæ in modum urbem et ædem fore dissipandam. Quod Deus Salomoni hic comminatus est, nec diu post, Chaldæis Judæam invadentibus et vastantibus, ad effectum perduxit. Post nubis illapsum, et Salomonis orationem, cœlestis ignis propositas hostias absumpsit. Idem frequenter in Scriptura occurrit, quando Deus acceptum sibi holocaustum significare volebat, fecit et nunc, quo suam voluntatem erga templum, in quo offerebatur, testaretur; id enim Salomon postulaverat. Cæterum victimarum in ea celebritate cæsarum vis tanta fuit, ut omnem numerum, et æstimationem excesserit. Quare Scriptura hostiarum pacificarum numerum duntaxat expressit, quem ad viginti duo millia boum, et ovium millia centum viginti productum fuisse refert. Id porro fieri oppido consentaneum fuit, ut nimirum, crematis partibus victimæ, quæ Deo in ejusmodi sacrificiis seponendæ erant, reliqua cibum tantæ multitudini sufficerent. Peracta dedicatione templi, Salomon ministeriorum et sacerdotum, atque Levitarum in iis obeundis vices et ordinem, juxta notam sibi Davidis mentem, distinxit, et in usum tunc primum induxit. Allegoria. Duæ hebdomades, duæque solemnitates summa cum lætitia a populo Domini transactæ [2], altera Ecclesiæ nostræ celebritates præsignabat, quas Christus mystica dedicatione templi sui, et assumptæ carnis in cœlum translatione auspicatus est : altera nempe postrema, postremum perinde diem omnium festorum maximum, post corporum resurrectionem, omnibus Sanctis affulsurum adumbravit. Illum porro diem sequetur distributio ministrorum, et officiorum in cœlesti illo templo perpetuo duratura. Jussi siquidem

[1] 2 Cor. v, 6, 7. — [2] 1 Paral. xxviii, 19.

membra Christi sunt, nec unum omnes in cœlo actum habebunt, nec unum locum, cum dicat Dominus: « In domo » Patris mei multæ mansiones sunt [1]. »

II. « Stetit autem Salomon ante altare, et expandit manus suas in cœlum, et ait : Domine Deus, [2] etc. » Habuit Salomon prolixam ad Deum precationem, qua finita, conversus ad populum bona illi cuncta precatus est, suasitque ut in posterum sancte Deum colere, eique ex animo servire pergeret : quod ut altius mentibus fixum maneret, oppido verisimile est universo conventui renuntiasse, quæ sibi non tamen uni, imo cunctis Israëlitis præsentibus et futuris fuerant intimata. Interim nota Salomonem non modo pro populo suo orasse, sed etiam pro externis et alienigenis, ab Israëlitarum gente dissidentibus, eidemque frequenter infestis, quo nimirum filius Davidis Davidis Dominum exhiberet pro omnibus generatim, etiam pro inimicis orantem, nobisque illa præcipientem : « Orate pro calumniantibus, et persequentibus vos [3]. »

CAPUT IX.

« Et apparuit ei Dominus secundo, sicut apparuerunt ei » in Gabaon [4]. » Quater Dominus Salomonem allocutus fuit, bis per interpretem, primum post susceptam ab illo cogitationem extruendi templi, iterum post ejusdem a pietate defectionem. Bis quoque in somnis, primum ante templi constructionem in Gabaon, rursus post orationem die

[1] Joan. xiv, 2. — [2] 3 Reg. viii, 21.— [3] Matth. v, 44.— [4] 3 Reg. ix, 1.

dedicationis habitam. Respondit itaque in hac secunda apparitione iis, quæ Salomon in illa oratione postulaverat, sibique postulata placere significat, præcipue quæ ad templi stabilimentum et gloriam pertinerent : rata quoque et fixa se habiturum dixit, quæcumque Davidi promiserat : conditionem tamen adjecit, quam in omnibus promissis illi populo factis inculcare consueverat : si modo, inquit, Salomon parentis vestigiis insisteret, populus vero patriam religionem sancte, casteque observare pergeret. Cætera, quæ hoc loco attexuntur contra pacti hujus transgressores, et Judæis, eorumque templo horribiles calamitates, et exitium portendunt, expositione profecto non indigent, quando res ipsæ nostris oculis ubique obversantur; facta enim, quæ videmus, verba, quæ legimus, declarant.

CAPUT X.

¶ I. « Et Regina Saba, audita fama Salomonis, et nomine » Domini, venit [1]. » Non fama Salomonis tantummodo, sed studio cognoscendi Deum Salomonis excita, longum et anceps iter suscepit, magno utique stipata comitatu, atque ut consuetudo ferebat, dona amplissima et regiæ magnificentiæ digna secum vehens. Porro credibile est eam famam ad reginam pervenisse, vulgato ab illis rumore, qui, ex Phœnicia, et finitimis regionibus conducti, operam suam Hiramo et Salomoni locaverant, eamdemque latissime postea propagatam, missis a Salomone et Hiramo classibus, quas ad Arabiæ portus frequenter appulisse, et cum indi-

[1] 3 Reg. x, 1.

genis negotia habuisse, præter alia documenta præsens reginæ factum suadet. Hujus fœminæ studium laudavit Dominus in Evangelio, ubi tamen reginam Austri appellat. Hoc nimirum nomine Scriptura indicare solet omnes regiones ad austrum Palestinæ positas. Arabiam certe intelligebat Habacuc, quando canebat: « Deus ab Austro ve» niet, et Sanctus de monte Pharan [1], » de rebus quippe ad Sinaï Arabiæ montem gestis loquitur. Quare vocabulum illud latissimam habet significationem, et præter duas Arabias Judææ confines complectitur Sabæorum regiones, gentesque Sabæis finitimas extra fauces maris Rubri Oceano expositas, puta Homeritas et Auxumitas. Austri siquidem reginam istas quoque provincias obtinuisse ipsa, quæ attulit, dona, sui scilicet regni vernaculæ merces, indicant, ut non sine causa Christus, mutato nomine, reginam Austri eam appellaverit; utpote quæ non Sabæis tantummodo, sed populis etiam aliis ad austrum Judææ, perinde positis, imperitaret. Aromatum porro, gemmarum et auri proventu priscis quoque temporibus notissimas fuisse Sabæam, et confines Sabææ regiones, Scriptura plurimis in locis ostendit.

II. « Dixitque ad regem : Verus est sermo, quem audivi » in terra mea [2]. » Cum ergo regina Hierosolymam venisset et Salomonem docentem, propositaque enigmata sapientissime dissolventem audisset; ædificiorum præterea fuisset contemplata magnificentiam, templique imprimis amplitudinem, apparatum sacrificiorum, Levitarum ordinem et numerum ministrorum, atque officiorum, functionumque ordinatissimam distributionem, tanta admiratione capta est, ut sibi vix mente constaret : quamobrem ad Salomonem conversa : « Major, ait, est sapientia tua, et » opera tua, quam rumor, quem audivi [3]. » Mox a Salomone

[1] Habac. III, 3. — [2] 3 Reg. x, 6. — [3] Ibid. 7.

edocta patriam superstitionem ejuravit, et Deum verum confessa est, quod quidem conjicere licet, ex eo quod Scriptura dicit reginam Salomonis fama et nomine Domini ad eam transmissionem fuisse invitatam, tum ex iis, quæ de Deo vero ad Salomonem proloquitur. « Sit, inquit, » Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et po» suit te super thronum Israël[1]. » Cujus ergo Divinitatem et potentiam verbis professa fuerat, oblatione etiam testari voluit : quare advecta secum munera bifariam divisit, et thus quidem ac cætera aromata in usum templi seposuit, gemmis vero et auro regem munerata est. Allegoria. Regina Austri Salomonem accedens, et ab eo doceri cupiens, sanctam sponsam de regionibus Nigrorum, id est, Gentium ad cœlestem Salomonem venientem repræsentat. Deus siquidem, cum hominibus conversatus ad sanctam, quam sibi sponsavit, Ecclesiam, in parabolis loquebatur, ipsique earum sensum per Apostolos sciscitanti exposuit. Quin et hodie quoque eadem per filios suos orat, et instat : « Edissere no» bis parabolam[2]. » Quis enim hactenus comprehendit « Altitudinem divitiarum sapientiæ, et scientiæ Dei[3], aut » supereminentem scientiæ charitatem Christi[4]. » Salomon porro reginam Saba docuit omnia verba, quæ proposuerat. Christus similiter Reginæ suæ aperuit quidquid eam non ignorare consentaneum fuit. « Omnia, inquit, quæcumque » audivi a Patre meo, nota feci vobis[5]. »

III. « Sed et classis Hiram, quæ portabat aurum de » Ophir, attulit ex Ophir ligna Chesuto multa nimis, fecit» que de lignis Chesuto ornatus domus Domini[6]. » Ophir, unde aurum et gemmæ, et aromata et ligna pretiosa advehebantur, montes esse ferunt in regionibus Indorum Orientalium positos, quas olim tenuere nepotes Jecthan filii

[1] 3 Reg. x, 9. — [2] Matth. xiii, 36.— [3] Rom. xi, 33. — [4] Ephes. iii, 19. — [5] Joan. xv, 15. — [6] 3 Reg. x, 11, 12.

Heber. Eoque semel per annum ibat classis Salomonis, et Hirami deferens inde aurum et argentum, et dentes elephantorum, et simias et pavos. Tharsis vero quovis triennio semel, quo nomine veniunt maritimæ regiones Africæ, et insulæ adjacentes. Hic autem imprimis designari volunt eam Africæ partem, in qua Tyrii, ducta postmodum colonia, Carthaginem urbem celeberrimam condiderunt. Vocabulum « Chesuto » buxi speciem significat Palæstinis, ut hic Scriptura indicat, incognitam, fuisse autem in hoc genere oppido raram, et pretiosam minime dubium est, talem scilicet, ut ad ornatum templi adhiberi decuerit, indeque musica instrumenta fabricari ad usum cantorum inibi psallentium. Allegoria. Nobile lignum ad ornatum templi assumptum lectissimorum sacerdotum, et pontificum ordinem adumbravit, quos verus ille Salomon ad gloriam Ecclesiæ suæ, quæ est domus Dei, delegit, et quosdam in organa Spiritus sancti formavit.

IV. « Magnificatus est ergo rex Salomon super omnes » reges terræ[1]. » Hæc, ut supra annotatum est, in Salomonem quadrant, sed multo congruentius de Christo prædicantur. Nec enim Salomon aut imperii amplitudine, aut omnes mortales sapientia antegressus est, quod tamen vere et merito de Christo dicimus, cujus regni nulli sunt limites, nec ullus finis, et sapientiæ non est numerus.

V. « Fecitque, ut tanta esset abundantia argenti in Hie» rusalem, quanta et lapidum[2]. » Allegoria. Significat per Christi adventum, et manifestationem divinarum rerum cognitionem cunctis ubique gentibus communicandam; quod Esaïas etiam dissertissime de Christi adventu verba faciens vaticinatur. « Repleta est, inquit, terra scientia Do» mini, sicut aquæ maris operientes[3]. » Solet enim Scriptura argenti symbolum, ad designandum sacram doctrinam,

[1] 3 Reg. x, 23. — [2] Ibid. 27. — [3] Isaï. xi, 9.

usurpare : metallum quippe est candidum, lucidum et sonorum, quæ quidem proprietates mirum in modum in Christi Evangelium conveniunt. Hujusmodi argento Domini templum, quod est Ecclesia Christi, implendum prædicit Aggæus, « Cum venerit DESIDERATUS cunctis gentibus [1]. »

CAPUT XI.

I. « Et rex Salomon adamavit mulieres plurimas alienigenas, et filiam Pharaonis [2]. » Salomonis cum filia Pharaonis connubium Scriptura supra indicavit, nec reprehendit, quia et una erat, et quoniam patriam religionem dissimulabat, illi offensioni non erat : at postquam etiam alias superduxit uxores, divina Scriptura et priores illas nuptias, et istas posteriores merito damnavit : idque ex quadruplici capite; primum, ob religionis apertam injuriam, quod ante ejuratam patriam superstitionem duxisset. Rursus, quod contra expressum legis præceptum uxores sibi multiplicasset. Tertium, quod easdem ad insaniam usque deperisset. Quartum ob apostasiam a veri Dei cultu, quam ex talibus conjugiis lex secuturam prædixerat. Quare non sine causa Salomonis casum ex earum fœminarum consuetudine manasse Scriptura hic gravissimis verbis semel et iterum inculcat. Præterea illud etiam Salomonis culpam maxime exaggerat, quod non solum facto suo, sed etiam exemplo nocuit; neque enim solum obfuit, quod corruptus ipse est, sed etiam quod alios, suos præsertim successores reges,

[1] Agg. II, 8. — [2] 3 Reg. XI, 1.

uno et altero exceptis, corrupit. Salomon profecto ducum et regum Israël primus fuit, qui idololatriæ cæremonias et sacrificia publica magistratuum auctoritate sancivit.

II. « Fueruntque ei uxores liberæ quasi septingentæ[1]. » Auctus, ut ego conjicio, nobilium uxorum numerus est non tantum ex intemperantia, quantum ex ambitione et studio propagandi una cum sobole imperii. Quas enim Salomon ducebat uxores, cum regum et magnorum principum essent filiæ, illarum liberos sperabat in parentum aulas facilem aditum inventuros; indeque, ut rerum humanarum ferunt vices, data occasione, ad principatum sibi gradum facturos.

III. « Et averterunt ejus uxores cor ejus[2]. » Averterunt, inquit, cor ejus ab illo utique vitæ cursu, quem hactenus cum laude et omnium gentium admiratione constanter tenuerat, eoque perduxerunt, ut, mutata velificatione, tergum templo verteret, quod ipse vero Deo patrum suorum excitarat, et illarum deinceps delubra frequentaret. Scilicet postquam rex sapientissimus impurum mulierum amorem totis hausit medullis, haustam a majoribus religionem retinere, stomacho fastidiente, non valuit, sed continuo rejicere coactus est. Quamobrem a Propheta mox audiit regnum illud, quod sempiternum speraverat, suisque posteris integrum mansurum, statim ab ejus obitu scindendum, et excepta tribu Juda, totum ab ejus stirpe defecturum. Quid? quod et pacem illam, quam suomet nomine præferebat, et priusquam nasceretur, parenti ejus Davidi promissa fuerat, ipso etiam vivente hostium incursionibus, ac latrociniis et perpetuo metu turbatum iri. Hæc nempe est illa virga virorum, quam, ut supra expendimus, Deus Solomoni fuerat comminatus. Sic filius Davidis carnem, quam Davidis Dominus ex ejus stirpe assumpturus erat, execrabili cum

[1] 3 Reg. xi, 3. — [2] Ibid.

idololatridis consuetudine fœdabat, imperiumque Filio Dei præparatum, quod sanctitate et justitia per totum orbem terrarum propagandum erat, impiis, impurisque cæremoniis et sacrificiis infamare moliebatur.

IV. « Apprehendensque Ahias pallium suum novum, » quo coopertus erat, scidit in duodecim partes, et ait ad » Jeroboam : Tolle tibi decem scissuras[1]. » Igitur illis, qui supra memorantur, Salomonis adversariis additus est Jeroboam Ephratæus; quamvis iste non armis, sed affectati regni suspicione Salomonem, dum vixit, torqueret. Nec vanus is metus erat; hunc enim Ahias propheta, quemadmodum hic Scriptura narrat, omnino regnaturum prædixerat : idque scisso in duodecim partes pallio confirmaverat. Sepositis namque salomonicæ stirpi duabus partibus, reliquas ipsi Jeroboamo tradidit, distinxitque suam utrique portionem. Allegoricum hujus loci sensum postmodum declaravit Hebræorum in regno Christi divisio. Pars itaque decuplo major, quæ Jeroboamo obtigit, eam Judæorum factionem designat, qui Christum repudiarunt, et dixerunt : « Non habemus regem, nisi Cæsarem[2]. » Pars altera, eaque minima, minimam perinde ejusdem populi partem significabat, qui Christum, venientem in propria, receperunt, et ab eo vicissim acceperunt potestatem filios Dei fieri.

CAPUT XII.

I. « Venit Roboam in Sichem, illuc enim congregatus » erat omnis Israël ad constituendum eum regem[3]. » Mor-

[1] 3 Reg. xi, 30, 31. — [2] Joan. xix, 15. — [3] 3 Reg. xii, 1.

tuo Salomone, de successore deliberatum. Nam etsi Roboamum ejus filium ex communi aliarum gentium jure regem animo designarent, regnum tamen illi tradere nolebant, nisi tributa a Salomone imposita minueret. Duo hic animadvertenda. Primum, eam seditionem a Jeroboamo malitiose procuratam, quippe qui intelligebat nullam sibi viam ad occupandum regnum patere commodiorem, quam si populum, de regis electione deliberantem, ipse præoccuparet, propositaque ad imaginem veritatis sæva, ac superba Salomonis dominatione electorum animos a davidica stirpe everteret. Quare credibile est illum in hunc scopum multa confinxisse ad conflandum Salomoni, et Roboamo populare odium. Profecto nec communi historicorum sensui, nec Scripturæ satis consonat, quod populus Salomoni objectabat, imperium durum et intolerabile. Primum, quia constat, ex sacra et profana historia, nulla Israëlitis obvenisse tempora salomonico regno feliciora; cum regis sapientissimi industria tanta argenti afflueret copia, quanta lapidum, rerumque omnium, quæ ad victum hominum et ad Dei cultum pertinebant saturitas tanta, ut nulla major illi populo unquam obtigerit. Secundum, quia etsi Salomon ingentia opera aggressus est, quæ quidem sine magnis sumptibus perfici nullatenus potuerunt, attentis tamen temporum et gentium priscæ illius ætatis moribus, et amplissimis reditibus Salomonis a vectigalibus populis, et negotiatione provenientibus, non video causam, cur rex prudentissimus populi odium non necessariis exactionibus quæreret. Sed nec populus ipse, quod facile fuit objicere, crimen probavit, nec senes a Roboamo consulti, tributorum diminutionem absolute necessariam esse judicaverunt, nedum juvenes, quibus visa est etiam principe ignominiosa, sed responderunt tempori serviendum, nec cum armata multitudine, æqua, an iniqua peteret, in præsenti litigandum.

Nihilominus, quod secundo loco dicendum proposui, existimo populi querelas aliquam saltem veritatis speciem habuisse, nec ex conficta et omnino futili causa manasse. Nam, ut supra animadversum est, Salomon, opera ingentia animo complexus, eadem perficere non potuit, quin subditos ad subministrandam aliquam expensarum partem adigeret, quod etsi per se leve, grave tamen insuetis onus fuit. Salomon quippe regum Israël primus immensum equorum numerum aluit et fœminarum, immania ædificia molitus est, plura oppida aperta muro cinxit, « Condidit » magnificas urbes, Gozer, et Betheron inferiorem, Baalath » et Thedmor (Palmiram) in terra solitudinis [1]. » Præterea exterarum gentium regibus annonam quotannis subministravit. Censeo tamen hæc, esto etiam vere objicerentur, tantum incendium fundere minime potuisse, si Jeroboami ambitio hanc scintillam aggesta aliunde materia nunquam aluisset. Nec mirum ei rem ex sententia cessisse, Deo religionis a Salomone violatæ injuriam hac ipsa via persequente : quod hic etiam Scriptura declarat, et Ahias propheta domui David olim denuntiaverat.

II. « Responditque rex populo dura [2]. » Roboam populi querimonias propriam injuriam interpretatus, intolerabili Salomonis avaritiæ modum imponi postulanti, et imperatas ab eo exactiones imminui, tristiorem servitutem denuntiat, et onera minatur graviora. Et quoniam existimabat Salomonis comparatione se despectum, eoque populum talia petere ausum, quod crederet illum petenti negare minime ausurum, respondit : « Minimus digitus » meus grossior est pollice patris mei [3], » seu minima pars mei corporis grossior est femore patris mei. Quasi dicat : « Eo major sum ego patre meo, ac fortior, quo femur mole, ac robore minimum digitum superat. » Quare « Si

[1] 3 Reg. IX, 17. — [2] Id. XII, 13. — [3] Ibid. 10.

»pater meus cæcidit vos flagellis, ego cædam vos mor»gane[1].» Verberis genus est. Corium nempe intestini speciem referens, arena fartum, et aculeis armatum. Insolenti hac responsione populus exasperatus, quoniam a Roboamo, homine plane stupido et stolide arroganti, nihil sani sperabat, a Davidis stirpe discessit, aliunde sibi regem quæsiturus: visumque est ex Ephraïmitica tribu, imperio alias assueta, principem petere. Aderat inter alios, qui de regis electione deliberaturi convenerant, ejus conspirationis auctor Jeroboamus; hunc ergo decem tribus regem salutarunt, Judæis et Benjamitis nequidquam reclamantibus, et Roboamo paternum solium vindicare conantibus. Sic verberum crepitus a pastore gregem fugavit; ut intelligas agrestes et asperos homines (hujusce nimirum indolis moderatores lora aculeis instructa aptissime referunt) ad gubernandum mystici Salomonis regnum esse oppido ineptos. Asperum namque moderatorum ingenium, nimiaque severitas concordiam et societatem dissolvit.

III. «Videns autem populus quod noluisset eos audire »rex, respondit ei dicens: Quæ nobis pars est in David, vel »quæ hæreditas in filio Isaï[2].» Sensus est. «Non est nobis »pars cum David, etc.» Jam nulla jura Davidi nos obligant, nec ulla cum eo necessitudo, sive negotium relictum est. Si quid nobis cum illo commune fuit, id omne mors sustulit, nam filios qui reliquit degeneres, totus periit. «Vide domum tuam, David[3],» id est, «Provide domui tuæ, familia Davidis, postquam pater tuus Roboam principes Israëlis inde excedere coëgit: his nempe substantibus, illa hactenus stetit; cave ne talibus destituta fulcris ruat.

IV. Misit ergo Roboam Adoniram, qui erat super tri-

[1] 3 Reg. XII, 14. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid.

» buta [1]. » Roboamus, misso ad seditiosos Adura regio quæstore, seditionem compescere conatus, secuta ejusdem cæde, nam a seditiosis interfectus est, magis accendit. Ergo armis extorquere cogitat, quod æquis conditionibus obtinere nequibat. Talia meditantem Semeïas propheta occupat, et suadet ut, ea potius cogitatione deposita, Dei dispositioni acquiescat, asseverans divina voluntate ea omnia facta et provisa fuisse, nec posse humano consilio ullatenus præverti. Roboamus divino decreto refragari minime ausus, dimisso exercitu, se in sua recepit.

V. « Et, excogitato consilio, fecit duos vitulos aureos [2]. » Interea Jeroboam, dum sibi a Deo per Semeïam, et Ahiam prophetas traditum regnum stabilire studet, nihil ad propositum utilius credidit, quam si utriusque factionis odia magis inflammaret, et reconciliationi, pacique omnem aditum præcluderet. Ergo, ut jam dissidentes longius ab invicem abstraheret, novam circa Dei cultum discordiam induxit, persuasitque suis ut, Judæorum abdicatis ritibus, Ægyptiorum potius religionem susciperent tanto cæteris augustiorem, quanto Ægyptii Chananæis et Judæis nobilitate, sapientia et imperio anteibant. Assentientibus ex majori parte tribubus antiqua Hebræorum idola colenda proposuit, duos scilicet ex auro vitulos, dedicavitque, pronuntiata ex veteri more illa formula. « Ecce Dii tui, Israël; qui » te eduxerunt de terra Ægypti [3]. » Hic porro animadverte Jeroboamum in tantum nefas impulisse tria; primum, quod Scriptura hic satis expressit, regnandi cupido fuit, cum pro certo præsumeret, quod falsum erat, se nulla alia ratione regnum, divino utique favore quæsitum, tueri posse, nisi ipsum suæ fortunæ auctorem desereret. Sic enim sibi persuaserat fieri non posse, ut suæ ditionis populus in fide perseveraret, si Jerosolymam quotannis se-

[1] 3 Reg. xii, 18. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid.

mel, et iterum, ac tertio adire, et veri Dei templum frequentare, ejusque sacris interesse pergeret. Nec dubitabat quin Roboamus ea occasione rebus suis opportunissima beneusurus esset, ad demulcendos advenarum animos, sibique reconciliandos. Quod si ad votum illi succederet, quæ sibi conservandæ dominationis superesset spes? Quid enim? Num populus Roboamum Davidis nepotem paternum solium communi jure gentium æquissimis conditionibus repetentem posthaberet Jeroboamo, homini seditioso, avitæ religionis desertori, et alieni juris invasori? Ut autem facinus externa quoque specie horrendum auderet, duo alia illum animasse puto: primum, longam apud Ægyptios moram. Credibile est Jeroboamum in eo exilio diuturna et familiari consuetudine illius gentis, etiam mores et religionem imbibisse. Conjecturam juvat Deorum, quos colendos proposuit, species, tales enim ab Ægyptiis veneratos fuisse notissimum est, et eorumdem cultum antiquos illos Hebræos, qui vitulum in deserto conflarunt, ab illis hausisse. Secundum, inolitam Israëlitis ad idololatriam propensionem, et inchoatam ante Roboami regnum illorum a vera religione defectionem, Salomonis exemplo et auctoritate firmatam, cujus de hoc negotio judicium testabantur adhuc extantia idolorum fana, quæ ipse intacta reliquerat, et Roboam rerum potitus manere et frequentari sinebat. Idololatriam porro a Salomone invectam et a Jeroboamo stabilitam, atque ab utriusque successoribus auctam, vel certe toleratam totius gentis, sicut Prophetæ prædixerant, ruina consecuta est; hanc scilicet portendebat ea Israëlitarum discordia et reipublicæ divisio : stat enim Domini sententia : « Omne regnum in seipsum divi» sum desolabitur[1]. » Profecto quandiu ab uno principe

[1] Luc. xi, 17.

universa Hebræorum gens gubernata fuit, nec idolorum cultus religionem, nec externa vis ulla rempublicam labefactavit, utramque evertit discordia regum Israël et Juda, Assyriis et Chaldæis ea occasione accepta utriusque populi sacra et profana non multo post deperdentibus. Iterum cogita Jeroboami in hoc negotio stultitiam et stuporem, ut qui, quater cœlestibus oraculis monitus et magnis calamitatibus castigatus, minime resipuerit, perinde ac si omnem sensum amisisset. Privatus audierat monentes Semeïam et Ahiam, si regnum quidem ipse obtinere vellet, posterisque suis transmittere, idololatriam etiam atque etiam caveret: hanc nempe solam causam esse, ob quam Salomonis soboles paterni regni majore parte mulctanda foret: ipsumque Jeroboamum ad vendicandam religionis injuriam divinitus designari ejus multæ exactorem. Regnum paulo post adeptus iterum a Semeïa propheta objurgatur, quod idololatriam exterminare jussus, idola coleret, monentem occidere tentat; et quanquam scissum altare cerneret, sibique manum, quam contra Prophetam extenderat, sentiret arefactam, hunc quidem innoxium dimisit, a sua tamen impietate nunquam discessit. Rursus quarta jam vice ab Ahia propheta per interpretem acerbissime increpatur, denuntiato etiam ægrotantis filii obitu, et mox secuturo totius familiæ excidio; pluribus præterea toto sui regni cursu vexatus malis, vitam tandem cum morte commutavit, nec tamen mores, aut animum mutavit unquam. Allegoria. Jeroboamus religionis, quam ipse instituerat, factus pontifex pontificis Caïphæ typus fuit. Credidit ille magis utile sibi religionem, quam regnum, perire; aiebat iste: « Expedit nobis ut unus homo moriatur pro populo, » et non tota gens pereat [1]. » Uterque deceptus est. Cum

[1] Joan. xi, 50.

Jeroboamo quidem unica ratio constituendi, tuendique regni esset veræ religionis observantia; Caïphæ vero ex sola Christi nece timenda forent templi et urbis excidium, totiusque gentis ruina, unaque pateret via expediendæ communis salutis, si Christum Judæi susciperent. Sic ambo isti pontifices in eum, quem fugiebant, scopulum impegerunt eodem plane cursu, quo illum vitare contendebant. Jeroboamus scilicet, quo religionem evertit, regnum amisit. Caïphas, quo Christi mortem procuravit, gentem suam et seipsum perdidit.

VI. « Posuitque unum in Bethel, et alterum in Dan[1]. » Duæ urbes, quarum altera Bethel australem Jeroboami ditionem terminabat, altera borealem. Utrumque fanum verisimile est Jeroboamum solemni ritu dedicasse, ut qui recentia Davidis et Salomonis exempla ob oculos haberet, populumque proinde suæ ditionis ad eam celebritatem convocasse. In hoc porro conventu existimo Jeroboamum ad concionem illa locutum, quæ supra Scriptura refert : « Nolite ascendere in Jerusalem[2]. » Geminum, aiebat, pro uno templum hic jam habetis, Jerosolymam in posterum petere vobis molestum, nec vero necessarium : iter longum est, vos nostis et asperum terque per singulos annos repetendum, nullo tamen, ut dixi, operæ-pretio. Quam enim colitis, terra sacra est et patrum benedictione dedicata; quo ergo libuerit loco, si sacra vestra fiant, in loco profano non fient, quando omnia terræ promissionis loca sacra sunt. « Et factum est, subdit Scriptura, verbum hoc in peccatum, ibat enim populus ad adorandum vitulum usque » in Dan[3]. » Cæterum ex libris Annalium discimus omnes fere Levitas, multos etiam ex aliis tribubus paternarum traditionum tenaces, per eam occasionem in Roboami ditionem migrasse; quibus autem solum mutare non licuit,

[1] 3 Reg. XII, 29. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 30.

priscam religionem nihilominus retinuisse, adeo ut Jeroboam, a sacerdotibus levitici ordinis derelictus, sacrificulos novæ religioni ex infima plebe accommodare coactus fuerit.

CAPUT XIII.

I. « Et ecce Propheta Dei venit de Juda in sermone Do»mini in Bethel, Jeroboam stante super altare, et thus ja»ciente[1]. » Jeroboamus deorum, quos fecerat, factus sacerdos, suo functurus officio fanum Bethel intraverat, cum Propheta Dei legatus venit de Juda, « Et exclamavit contra » altare, et ait: Altare, altare[2], etc. » Propheta altare alloquitur primum, quia Jeroboamus divini nuntii alloquium nec volebat, nec merebatur, a quo proinde nec responsum Propheta expectabat, sed nec cibum accipere sibi fas esse sciebat, utrumque enim interdictum fuerat, ne Dei legatus cum homine damnato communicasse videretur. Secundo, quia Propheta commissum sibi officium exercere debebat circa altare, ipsam videlicet aram excindere, et pœnam idololatris denuntiare in eodem, in quo sacrificabant, loco sumendam, indeque secuturam altaris et delubri horribilem profanationem, sacerdotum ad aram jugulatorum sanguine, et cadaverum in eo crematorum cineribus transigendam. Tertium, ut regem et circumstantem turbam insolita vaticinandi ratione gravius percelleret. Continuo divini hujus judicii futurum executorem proprio nomine declarat Josiam, Davidis nempe nepotem, quo tacite Israëlitarum ingrati animi vitium perstringit; quod Davidis in-

[1] 3 Reg. xiii, 1.

gentia merita obliti, ejus posteris hominem patriæ religionis desertorem, et Deo inimicum antehabuissent. Postremum idololatriæ a Jeroboamo invectæ interitum vaticinatus, vaticinio astruit fidem evidenti miraculo. « Quandoquidem, inquit, omnem stabiliendi imperii vestri spem in hoc altari posuistis, audite quod dicam : Veniet tempus, quando hac super ara sacerdotes vestros, vestræ impietatis venturus ultor Josias, mactabit, et mortuorum ossa incendet ; neve de futuro exitu prædictionis ambigere possitis, præsens exhibeo signum ; et hoc, quod videtis altare firmo et bene compacto lapide constructum, statim scindendum dico, et cineres combustarum in eo victimarum diffundendos. » Continuo altare occulta vi concussum, horribili impetu ac fragore discissum est, cineresque decussit, et sacrificantem regem inde disturbavit.

II. « Dixitque Jeroboam : Deprecare pro me, ut revertatur » manus mea ad me[1]. » Talibus Prophetæ dictis commotus rex, quod illis accidit, quos impotens et immanis ira accendit, non voce solummodo, sed extensa manu satellites inclamabat, ut virum Dei caperent, cum brachium in ipso gestu obriguisse sensit. Quamobrem Prophetæ demisse supplicat, ut suis precibus sibi malefactum dolenti et damnanti succurrat. Præstitit ille sine mora quod rogabatur. Sed quorsum in eodem loco, in quo ante terribili voce contra altare tonuerat ? Primum, ut qui aderat frequentissimus populus, perspecta viri Dei mansuetudine et charitate, intelligeret non ex insano furore, aut cœco mentis impetu profecta esse, quæ idem modo tristia, et horrenda denuntiabat. Secundum, ut restituta manifesto miraculo regi manus divinam clementiam testaretur, et ad spem veniæ resipiscentes erigeret. Tertium, ut alterum ab altero signo confirmaretur, et ambo prædictioni fidem astruerent. Quartum, ut dum

[1] 3 Reg. XIII, 6.

Propheta coram circumfusa multitudine (plurimos enim, comperto ejus adventu, et mox secuta altaris scissione, eo loci concurrisse verisimile est) damnat novæ religionis cultum, et interitum prædicit, dumque Deum invocat a Judæis adoratum, et sanitatem regi exorat, ipsi idololatræ præsentes testes fierent tantorum miraculorum auctorem esse Deum, quem repudiaverant, non vitulos quos colebant.

III. « Propheta autem quidam senex habitabat in Be» thel[1]. » Huc ex Samaria venerat, ut in secundo Annalium habetur, cum propheta Semeïas, commissa legatione functus, inde discederet; hunc ergo abeuntem assecutus oravit, ut domum suam tantisper diverteret, dum brevi quiete et cibo modico a præteriti itineris labore se recrearet. Senex iste verus Propheta fuit, ut infra demonstrabimus, qui Semeïam decepit et ipse falsa pietate deceptus. Cum enim ille sibi interdictum diceret in iis locis cibum sumere, senex hujus præcepti revocationem sibi divinitus significatam fuisse mentitus est. Credidit ille dicenti, persuasusque Deum sententiam mutasse, hospitis domum ingressus comedit. Inde a prandio digressus, dum interruptum iter persequitur, ab incurrente leone suffocatur : qui nihilominus ibidem perstitit cadaveris perinde, atque jumenti custos factus, donec a superveniente sene illud elatum fuit et honorifice conditum. Allegoria. Semeïas, quem indubitabile est, verum et sanctissimum fuisse Prophetam, quo abstinentiæ præceptum a Deo sibi apertissime intimatum transgressus est protoplastarum lapsum a diaboli in illis decipiendis astum repræsentat. Adami siquidem fides et obedientia simili continentiæ lege tentata fuit, Deique præceptum objicienti diabolus arcanum Deo soli cognitum, sibique ab illo communicatum mentitus opposuit,

[1] 3 Reg. XIII, 11.

persuasitque ut interdictæ arboris fructum decerperet. Nec tamen Adam ideo minus peccavit, contra Semeïæ peccatum multum elevat, quod Prophetæ mandati revocationem asseveranti fidem habuit et comedit, nec enim legem contempsit, quam abrogatam sibi persuasit. Quamobrem, quem fera vivum suffocavit, mortuum custodivit. Quo facto Christi pariter sacramentum mutum animal proloquebatur. Mors enim Christum occidit, sed carnem ejus sepulcrum nullatenus violavit. Item Prophetæ vectorem non læsit, quia nec mors Angelos Filii Dei thronum portantes attigit, quando ille, qui dedit gloriam suam super cœlos, descendit et mortalis factus mori voluit. Postremum honor mortuo corpori delatus, corporum resurrectionem præsignabat.

IV. « Cumque sederent ad mensam, factus est sermo » Domini ad Prophetam, qui reduxerat eum [1]. » Senem istum verum fuisse Prophetam, quod supra annotavimus, ex hoc loco perspicue colligitur, sed neque malum fuisse suadent; primum, quod Semeïæ prophetæ et Dei legati facta et dicta laudavit, atque vaticinium certo credidit esse complendum: iterum quia commune cum illo sepulcrum habere voluit; esto peccaverit mentiendo divinum de reducendo Propheta responsum. Quanquam nec istud mendacium ex dolo malo profectum Scriptura non obscure insinuat, cum hoc ipsum commentum fuisse narrat, postquam, filiis referentibus, rescivit admiranda opera, quæ Propheta dudum, rege et populo testibus præsentibus, ediderat, ejusdemque pro tuenda Dei causa adversus idololatras navatam egregie operam. Quare credendum est eum Abrahami et Lothi erga peregrinos charitatem imitari voluisse, et quidem simili affectu, quo scilicet hominis Dei præsentia et alloquio frueretur, et divinam benedictionem

[1] 3 Reg. XIII, 20.

inde sibi, suæque familiæ procuraret. Hinc perinde factum credo, ut Deus ejus bonæ mentis testis culpam minime animadverterit, quando Semeïæ in credendo levitatem adeo severe punivit : sed nec postea ejus ossa moveri [1] permisit hujus vaticinii executor rex Josias, quando aliorum impiorum hominum cadavera, inibi sepulta, cremavit [2]. Allegoria. Dum senex iste filiis insistit, ut in Semeïæ prophetæ sepulcrum patrem mortuum inferant et sperat inde suis ossibus pacem, veteris Adæ figuram describit, filios suos adhortantis, imo urgentis, ut patrem suum in baptismum immittant, qui Emmanuëlis sepulcrum est ; per hunc quippe pacem et vitam sperant mortui quicumque « Consepulti » fuerint cum illo per baptismum [3]. » Cæterum, cum idem mentitur et alterum Prophetam fallit, populum Hebræorum generatim repræsentat, de quo in Psalmo legimus : « Et dilexerunt eum in ore suo, et lingua sua mentiti sunt » ei [4]. » Perinde atque eorumdem seductores pseudoprophetas , de quibus apud Ezechielem dicitur : « Vident vana » et divinant mendacium dicentes : Sic dicit Dominus, cum » Dominus non miserit eos, et perseveraverunt confirmare » sermonem mendacem [5]. »

CAPUT XIV.

I. « In tempore illo ægrotavit Abia filius Jeroboam [6], » qui de filii salute sollicitus matrem ad prophetam Ahiam allegavit, sancti viri precibus pueri sanitatem a Deo, quem

[1] 4 Reg. xxiii, 18. — [2] Ibid. 16. — [3] Rom. vi, 4. — [4] Psal. xxxvii, 36. — [5] Ezech. xiii, 6. — [6] 3 Reg. xiv, 1.

repudiaverat, exoraturum se confidens. Neve Prophetæ regina sine munere præter patrium morem appareret, « Tulit decem panes, » decem scilicet buccellata. « Et vas- » culum mellis, et fructus aridos [1], » pro quo græcus textus habet σταφυλὰς « Uvas. » Regale munus non ferebat, quia nec regina videri volebat.

II. « Audivit Ahias sonitum pedum ejus introeuntis post » ostium, et ait : Ingredere, uxor Jeroboam ; quare aliam » te esse simulas [2] ? » Audivit, inquit, introeuntem, quoniam caligantibus senio oculis videre non poterat. Ex divina ergo revelatione, uxorem esse Jeroboam intellexit, quod illa Prophetam latere volebat, quem sibi, suisque jure et merito infensum sciebat. Inde, sumpto sermonis exordio, Propheta in Jeroboamum acerrime invectus est, et pacti, religionisque violationem, atque beneficiorum, eidem a Deo liberalissima manu collatorum, oblivionem gravissimis verbis persecutus, ingentes calamitates, regni eversionem et totius familiæ interitum denuntiavit.

III. « Tu igitur surge, et vade in domum tuam, et in ipso » introïtu pedum tuorum in urbem morietur puer, et plan- » get eum omnis Israël, et sepeliet [3], » reliquos Jeroboami posteros tristis et inhonestus exitus efferet : huic nimirum duntaxat puero conceditur funere humari regio, idcirco quod parentes, præteritis vitulorum sacrificulis, et auguribus, a Prophetis Domini consilium et opem flagitare maluerunt. Ahiæ porro contra Jeroboami stirpem judicium rex Baasa rato tempore plenissime executus est.

IV. « Quinto anno regni Roboam ascendit Sesac rex » Ægypti in Jerusalem, et tulit thesauros domus Domini, » et thesauros regios [4]. » Roboamus idololatriam a Salomone invectam propagavit et auxit, Naama gentili matre instigante, quod Scriptura innuere videtur, cum, facta

[1] 3 Reg. XIV, 2. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 25, 26.

mentione impiæ matris, filii apostasiam subjungit. Quantum porro ad depravandos Israëlitarum in hac parte mores valuerint inita cum fœminis peregrinis conjugia, satis ostendunt exempla, quæ in præsenti historia occurrunt, Maachæ, Jezabelis, et Athaliæ. Deo itaque violatæ religionis injuriam persequente, Sesac rex Ægypti, Judæam cum ingenti exercitu ingressus, Jerosolymam cepit, templum et domum regiam expilavit, et universa diripuit. Exinde Judæi regibus Ægypti annuum tributum pendere coacti sunt, quo scirent « Distantiam servitutis Dei, et servitutis » regni terrarum [2], » quemadmodum in verbo Domini Semeïas propheta Judæis protestatus fuit. Quod autem pœna nocentum ultra ad interitum usque minime processisset, Dominus pariter per Prophetam significavit : « Quia, in» quit, humiliati sunt, non disperdam eos, et non opprimet » furor meus Jerusalem per manus Sesac [3]. » Ab eodem siquidem Propheta admoniti ejus calamitatis causam aliam non esse, quam ipsorum a Deo defectionem, « Consternati » rex et principes dixerunt : Justus est Dominus [4]. » Errorem illos agnovisse certum est ; incertum tamen utrum correxerint, præsertim cum Scriptura in secundo Annalium Roboami gesta summatim perstringens, historiam illis verbis concluserit : « Fecit autem malum, et non præ» paravit cor suum, ut quæreret Dominum [5]; » eoque mortuo in eadem impietate perseveraverint filius et successor Abia, et universim populus Judæ et Benjamin. Sed cur ad annum quintum Roboami dilatum fuit idololatrarum supplicium? Quia nec ante quartum Judæi ad eam impudentiam venerant, qualem hoc loco Scriptura describit, et Asa, atque Josias postea sustulerunt, adeo ut præter profanas Gentilium cæremonias, horrendas quoque libidines exercerent : sed, ut in secundo Annalium habetur, ad trien-

[1] 2 Paral. XII, 8. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 14.

nium a Salomonis obitu in patrum religione, et disciplina se continuerant.

CAPUT XV.

I. « In octavo decimo regni Jeroboam filii Nabat reg» navit Abia super Judam, [1] » cujus ductu Judæis obtigit insignis de Israëlitis victoria prælio omnium maximo, quæ in civili bello gesta sunt, attenta bellatorum multitudine, cum Abias quadringenta hominum millia in acie habuisse dicatur, octingenta Jeroboamus. Judæis victoria stetit, cæsorum in acie Israëlitarum numerus, quod in historia perrarum est, ad quingenta millia excessit.

II. « Et dormivit Abia cum patribus suis, regnavitque » Asa filius ejus pro eo [2]. » Abia tertio post anno e vivis sublato, rerum potitus est Asa pius et avitæ religionis tenax; eodem in Judæa regnante, Jeroboamus, defunctus morte non sua, interiit; qualis illa fuerit? violenta fuit; hoc nempe indicant ea Scripturæ verba : « Percussit eum Dominus, » et mortuus est [3]. » Patri Nadabus successit, quo interfecto, Baasa regnum invasit, cujus opera Deus omnia, quæ contra domum Jeroboami per Prophetas denuntiaverat, ad effectum perduxit. Baasam paulo post Zamri sustulit, et hunc Amri, qui Samariam in monte Somerin condidit, eoque regum domicilium ex urbe Thersa transtulit. Interea Asa ad reparandas religionis ruinas conversus, idolorum fana subvertit, simulacra confregit, succiditque lucos, et effœminatorum probrum sustulit, Maacham patris sui

[1] 3 Reg. xv, 1. — [2] Ibid. 8. — [3] 2 Par. xiii, 20.

Abiæ matrem hujus turpitudinis antistitem amovit et ab eo, quem tenebat, honoris loco dejecit, et concidit idolum ejus et combussit. Hunc in modum, sublato idolorum cultu, religionis sacra restituit, et sarta tecta perpetuo habuit ad unum et quadraginta annos, quibus rempublicam administravit.

III. « Et egressus est contra eos Zara Indus cum exer» citu magno decies centena millia, et cum triginta mil» libus curruum, et venerunt usque Maresa [1]. » Hæc supplenda fuerunt ex secundo Annalium, factum quippe omnium Asæ gestorum maxime memorabile complectuntur. Zara Indorum rex hoc ipso tempore Judæam populatum venit, ingentis prædæ spe fortasse invitatus, luculentam siquidem ex Judæorum terris avexisse regem Ægypti confinem suum audierat. Decies centena hominum millia sub signis habuisse hic Scriptura refert, et currus triginta millia. Huic Asa, Judæorum et Benjamitarum collecto exercitu, obviam factus, Angelo duce, ingentem illam armatorum multitudinem cecidit et ad internecionem delevit, subversis cunctis per circuitum Geraræ Philistæorum urbibus. Unde liquet prælium in confinio Judææ commissum fuisse. Porro si hostium numero spoliorum copia respondit, maximam omnium, quas huc usque extulerant Judæi, prædam ex ea pugna abegerunt. Hunc belli exitum Asa suis prædixerat, eosdem adhortatus ut Dei adjutorio confiderent, magnum exercitum, Deo tamen inimicum, ab exiguo etiam militum manipulo, sed magna in Deum fide instructo, superandum.

IV. « Azarias autem filius Obed, facto in se Spiritu Dei, » egressus est in occursum Asa, et dixit ei [2], etc. » Cum, profligata Indorum acie, rex et exercitus cum ea, quam diximus, præda Jerosolymam redirent, occurrit Azarias

[1] 2 Par. xiv, 9. — [2] Id. xv, 1, 2.

propheta, propositoque ejus belli successu, populum ad observantiam divinæ legis cohortatus est, asseverans Deum illos nunquam deserturum, modo illum ipsi minime desererent. « Dominus, ait, vobiscum erit, quandiu vos eritis » cum illo [1]. » Quæ cum audisset Asa confortatus est, et congregati sunt ad eum plures ex cunctis tribubus, videntes quod Dominus esset cum eo. Cumque venissent in Jerusalem, immolaverunt Domino hostias plurimas, et juraverunt quod adorarent Dominum in toto corde suo, et ad idola non accederent, et quicumque Dominum non adoraret, moreretur.

V. « Ascendit quoque Baasa rex Israël in Judam, et » Rama [2]. » Hic novum conflatur adversus Asam bellum, a Baasa rege Israël excitatum, in quo Asa auxilia Syrorum requisivit, solutoque ingenti stipendio impetravit. Syris itaque Israëlitarum fines invadentibus, Baasa retrocedere coactus est, et cœptum cum Judæis bellum intermittere. Factum tamen Deo minime placuisse Propheta Hanani Asæ declaravit; illudque palam reprehendit, quod rex, præterito cum Indis bello, Dei adjutorium expertus, in præsenti hominum opem sibi adeo necessariam existimasset, ut templi spoliis, et exhausto ærario externorum principum auxilia sibi comparare studuisset.

VI. « Et dormivit cum patribus suis [3]. » Asæ funus in secundo Annalium describitur in hæc verba : « Exposue- » runt eum super lectum suum plenum aromatibus, et fe- » cerunt combustionem magnam nimis [4], » specierum scilicet odoratarum. Hujusmodi exequiarum pompam suasit Josaphato in parentem optimum pietas, tum consuetudo ab Ægyptiis ad Hebræos propagata. Hujus moris duplex exemplum occurrit in Genesi, primum in funere patriar-

[1] 2 Par. xv, 1, 2. — [2] 3 Reg. xv, 17. — [3] Ibid. 24. — [4] 2 Par. xvi, 14.

chæ Jacob, cujus cadaver Joseph aromatibus condiri jussit a medicis ægyptiis [1], eamque curam ad quadraginta dies productam fuisse Scriptura testatur et subdit : « Iste » quippe erat mos cadaverum conditorum [2]. » Alterum in funere Joseph, qui ibidem dicitur aromatibus conditus, et in loculo repositus [3]. Hunc porro funeris honorem Joramo negatum fuisse traditur in secundo Annalium : « Et non » fecit ei populus combustionem, secundum combustionem » patrum ejus [4]. »

VII. « Regnavitque Josaphat filius ejus pro eo [5], » cujus gesta ex secundo Annalium hic subtexenda fuerunt. Josaphat, regnum adeptus, ad stabilienda pia patris instituta totus incubuit [6]. » Quocirca sacerdotes et Levitas jussit loca suæ ditionis circumobire, et rudem populum divinæ legis præceptis informare, atque eorumdem observantiæ sedulo insistere. Quæ res potissima causa fuit, ut immisso divinitus pavore consternati vicini populi Judæos infestare minime auderent, imo Philistæi et Arabes vectigales ultro se offerrent. Cum vero postremis sui principatus annis ab Ammonitis et Moabitis, innumerabili armatorum multitudine obsideretur, et videretur prope opprimendus, divina virtute factum est ut hostes, mutata mente, mutua cæde se conficerent. Quamobrem castra militibus vacuata ingressus rex, inde tantum prædæ extulit, ut asportari triduo non posset. Hinc ad constituendum regni statum conversus, hunc optimis legibus munire studuit, et plurima oppida restauravit. Quare jure optimo laudatissimis principibus ab utraque Regum historia annumeratur. Quatuor nihilominus in eo Scriptura reprehendit, et imprimis initam semel et iterum societatem cum principibus notæ impietatis. Nam præterquam quod postremis sui regni temporibus

[1] Gen. L, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 25. — [4] 2 Par. XXI, 19. — [5] 3 Reg. XV, 25. — [6] 2 Par. XVII, 1 cs seqq.

Ochoziam moabitico bello implicitum secutus est, Achabo Ramoth Galaad oppugnare cogitanti suppetias tulit. In ea porro expeditione, rege socio interfecto, ipse manifesta Dei ope servatus, periculum vix evasit. Graviter tamen reprehensus est a Jehu propheta, qui ex eo prælio revertenti obviam factus, scilicet dixit : « Ad opitulandum impio profectus es; at tu quidem nihil illi profuisti, offecisti plurimum tibi, Deo alienato et offenso. « Verumtamen ego » credo quod sermones boni auditi fuerunt a te[1]. » Sermones hujusmodi eos esse conjicio, quos Josaphat de præsentis expeditionis exitu sollicitus cum Achabo habuit, tales profecto fuerunt illi : « Quære, oro te, sermonem Do- » mini, » et iterum : « Non est hic Propheta Domini, a quo » sciscitemur sermonem Domini ? » Rursus : « Ne loquaris » ita, rex. » Et cætera, quæ pius Josaphat impio Achabo per eam occasionem suggessisse credibile est. Subdidit Propheta : « Sed nec sanguinem innoxium fudisti. » Sanguinem videlicet Prophetarum, quod utique Achab et uxor ejus Jezabel fecerunt. Præterea arguitur Josaphat, quod cum eodem Achabo ambiverit affinitatem et Athaliæ ejus filiæ nuptias filio suo Joramo quæsiverit, quæ quidem religioni, et Josaphati familiæ funestissimæ fuerunt. Tertium, quod cœptam a Salomone in Ophir navigationem resumpturus, Ochoziam Achabi filium socium sibi asciverit, qua re Deus offensus utriusque classem submersit. Quartum, quod excelsa non abstulerit : sed nec istud curaverat religionis cæteroqui studiosissimus Asa pater ejus, veritus fortasse, ne populus, propterea in Dei cultu segnior factus, vicinarum gentium sacris in posterum assuesceret, utpote sibi minus incommodis. Postmodum tamen hunc errorem utriusque nepos pius Ezechias correxit.

[1] 3 Reg. XXII, 4.

CAPUT XVI.

I. « FACTUS est autem sermo Domini ad Jehu filium » Hanani contra Baasa, dicens [1], etc. » Hic a Deo creatus rex, missusque ad restituendam religionem a Jeroboamo, ejusque successore Nadabo pessumdatam, vendicandamque utriusque in hoc facto perfidiam et impietatem ; alterum quidem cumulatissime præstitit, extirpata funditus Jeroboami, Nadabique progenie ; alterum perverse, impudenterque promovit, utriusque idola colendo; vitulos quippe, a Jeroboamo factos, minime fregit, imo subjectos ad eorum cultum provocavit. Quod ingrati animi crimen Jehu Propheta hoc loco Baasæ acerbissime exprobrat, et brevi secuturam vindictam denuntiat. Baasa itaque hanc ob causam regno, vitaque spoliatus est, et Ela ejus filio, ac successore interfecto paulo post, altero videlicet ab ejus obitu anno, Zamri regnum invasit, ut supra dictum est, tenuitque ad septem dies. Hic porro ab Amri Thersæ obsessus, expugnata jam urbe, palatium ingressus, se cum regia succendit. Successit Amri Samariæ conditor, qui duodecim post annos vita functus, regnum filio reliquit.

II. « Et regnavit Achab filius Amri super Israël in Samaria viginti et duobus annis [2]. » Hic est ille Achab, qui in nova religione parum se profecisse arbitratus, si numina a Jeroboamo inventa solummodo coleret, Baali Sidoniorum Deo sacra instituit, fanum in urbe regia excitavit, erexit aras et lucos plantavit. Et hoc amplius Prophetas, aliosque Dei cultores acerbissime exagitavit.

[1] 3 Reg. XVI, 1. — [2] Ibid. 29.

III. « In diebus ejus ædificavit Hiel Jericho [1]. » Rem per se operosæ molitionis et ingentis periculi ausus est Hiel, jerichuntini agri amænitate, ac feracitate illectus et quod crederet Josuë verba in execrationem urbis duntaxat dicta, nec præterea aliud malum portendere. Sciebat Moysen simili affectu legis divinæ transgressoribus prædixisse cœlum ad eorum perniciem in ferrum transiturum, terramque in metallum convertendam, quæ tamen facta non esse oculis suis cernebat; hinc perverse colligebat Josuë perinde maledictiones et minas nullum effectum habituras. Verba Josuë fuerant, « Maledictus vir coram Domino, qui » suscitaverit Jericho : in primogenito suo fundamenta » ejus jaciat, et in novissimo liberorum ponat portas ejus [2], » id est, sub ipsum fundamentum jactum sobolem efferre incipiat, donec consummato ædificio, sepeliat universam. Hunc porro esse verum et proprium illius anathematis sensum, Hiel ipso eventu doctus sero tandem intellexit.

CAPUT XVII.

I. « Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad ad » Achab : Vivit Dominus Deus Israël, in cujus conspectu » sto, si erit in annis his ros, aut pluvia nisi ad oris mei » verbum [3]. » Quo tempore prodiit Elias propheta et Prophetarum pater, eo provecta fuerat Achabi et Jezabelis audacia, ut non modo Dei cultum proculcarent et idololatriam pro virili promoverent, sed etiam Prophetas et

[1] 3 Reg. xvi, 34. — [2] Jos. vi, 26. — [3] 3 Reg. xvii, 1.

sanctæ religionis cultores insectarentur et occiderent : id enim testantur Eliæ cum Deo querelæ, et quæ infra narrantur, Abdiæ pro illorum salute gesta [1]. Ad cohibendum itaque Achabi et Jezabelis furorem missus est Elias, qui magnis dictis et factis ostenderet maledictiones, a patribus olim protestatas adversus legis divinæ transgressores, inanes non esse nec vanas minas. Scripserat nempe Moyses ingens execrationum et dirarum volumen, mandaveratque Josuë, ut in generali omnium tribuum conventu maxima cum solemnitate illas promulgaret. Præter cæteras porro calamitates Legislator denuntiabat atrocem et extremam famem, et reliqua famem necessario consecutura mala, prohibitis cœlo imbribus et arentibus campis. Ridebat ista Achab, qui præteritam parentis sui Amri in hac parte felicitatem et copiam spectaverat : castiganda ergo fuit impii regis impudentia. Præcipua tamen missionis Eliæ causa fuit Jezabel Achabi uxor, cujus mendacia refelli, et insolentiam frenari Deus volebat. Hæc scilicet Baalis sacrorum facta antistes prædicabat hunc summum esse Baal, id est dominum superum et inferum, cœlo proinde pluvias mittere et impertire arvis feracitatem ; citabatque testes præsentes gentiles suos Sidonios, Tyrios, cæterosque Phœnicum populos, omnium circa gentium ea tempestate ditissimos, eosdemque Baalis religiosissimos cultores. Ergo opportunissime hic occurrit Elias, et Achabum, ejusque proceres aggreditur, increpat, objurgat, constanterque ipsis minatur cœlum ferreum et æneam terram, et ait : « Vivit Dominus Deus Israël, » in cujus conspectu sto, si erit annis his ros, et pluvia, » nisi juxta oris mei verbum. » Id est, quousque ipse annuero, nec equidem faciam, dum vos in vestra impietate obstinati obdurabitis. Significat plagarum modum peccan-

[1] 3 Reg. XVIII, 3.

tium pœnitentia fore definiendum. Eliam porro ista locutum credo, autumno ineunte, aut hyeme; nec enim magnum, nec mirandum fuisset, alia tempestate, qua cœlum ad plures menses perpetuo serenum est, imbres cohibuisse: quinetiam existimo ad evidentiam miraculi dicta, et facta hæc fuisse obducto nubibus cœlo, cum nemo dubitaret pluviam brevi casuram. Porro Eliam, ut modo dicebam, omnem fere suæ legationis cursum præcipue contra Jezabelem, dum vixit, direxisse, ipse suis dictis et factis ostendit: ad hunc scilicet scopum collineabat propositum, susceptumque cum Baalis sacerdotibus certamen, et eorumdem, parta victoria, cædem, atque illud ad Achab de Jezabele horrendum oraculum: « Canes comedent Jezabel in agro » Jezraël [1]. »

II. « Et factum est verbum Domini ad eum dicens: Re» cede hinc, et abscondere in torrente Carith [2]. » Quod Jeroboam simili cum libertate a Semeïa propheta reprehensus tentavit, Achab in Eliam ausus non est, nec enim aderat Jezabel, quæ regem, suopte ingenio minime iracundum, concitaret. Propheta nihilominus a regis conspectu statim sese proripuit, longiorem eo in loco moram cavere antea Deo fortasse monitus, qui nunc eidem mandat, ut in torrente Carith juxta Jordanem se abscondat. « Quorsum istud? forte dices: etiam Eliam fugere jubes, et intra vallis ignotæ specum se abdere? Quid enim? Num Jeremias Chaldæis cuncta circa Jerosolymam loca obsidentibus et Sedecia rege intra urbem persequente, tutus non fuit, te protegente? Præterea cur in torrida regione tenues ex torrente latices captare compellis, et arces a præterlabentibus Jordanis aquis; aut fame laborantem, in summa commeatus inopia a corvis victum sperare jubes? « Tres scilicet ob causas: imprimis, ut Elias calicem, quem ipse

[1] 3 Reg. xxi, 23. — [2] Id. xvii, 2, 3.

miscuerat, tantisper gustaret, famem videlicet, ac sitim ipse interim ad dies sustineret, quibus populum universum ad annos premi, et gravissime vexari volebat. Et inde ad commiserationem multitudinis laborantis flecteretur : hujusmodi quippe affectu præparandus fuit Eliæ animus ad laudandam divinam clementiam, miseris subvenire jam paratam, Deoque parendum præcipienti : « Vade, et ostende te Achab, ut dem pluviam super faciem terræ [1]. » Rursus, ut disceret actionis et contemplationis spatia dividere, et, post obitæ legationis strepitum, silentium contemplationis sibi esse necessarium. Postremum, ut intelligeret divinæ gloriæ, et humanæ salutis negotium non sola operationis contentione, sed precibus et obsecrationibus potissime transigendum cum illo, « Qui convertit petram » in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum [2], » atque orantibus promisit, « Se daturum cor, ut sciant » eum [3]. »

III. Corvisque præcepi, ut pascant te ibi [5]. » Panes corvi et carnes Eliæ afferebant : incertum an alicunde raperent, an cum sub hora prandii, et cœnæ ad eum venirent, in ore alterius panes, in alterius ore carnes interim crearentur : non enim humana opera cibi ejusmodi parabantur, quoniam non dixerat Deus : « Præcepi sacerdotibus, » aut aliis quibusvis hominibus, ut pascant te. » Voracissimæ aves mutaverant naturam, ferebat corvus alter carnes, nec admordebat, alter panes, nec violabat : sic tamen Prophetæ victum subministrabant, ut pro mutua gratia pastum ab eodem referrent. Ea porro cum avibus consuetudo Prophetam non parum recreabat, cum occasione continui commeatus socios fere perpetuos, et contubernales corvos haberet, mansuete garrientes, crebroque advolatu come-

[1] 3 Reg. XVIII, 1.— [2] Psal. CXIII, 8. — [3] Jer. XXIV, 7. — [4] 3 Reg. XVII, 4.

denti blandientes catellorum more, quos nec equidem sine voluptate spectare solemus, cum herum accumbentem, ut cibum porrigat, blandis assultibus et questubus sollicitant. Hæc vero ad arcanum sensum traducta, imprimis designant peccatores, ab Emmanuële ducendos ad torrentem, e sanctuario defluentem [1], et omnes ægros aquarum aspersione sanantem, qui est Christi baptismus; congruenter itaque subditur Eliam obscœnas aves ad suum contubernium admisisse : « Venit enim Filius Dei vocare » peccatores [2], » et cum peccatoribus, et publicanis manducavit. Iterum, cum audis Prophetæ panes allatos de mane, et de sero carnes, panem quidem interpretare perfectam, consummatamque justitiam ; hunc videlicet panem Esaïas datum dicit animæ habitanti in excelsis, cujus sublimitas munimenta saxorum, cujus oculi videbunt regem in decore suo, et cernent terram de longe [3]. Panis quippe, cum præcipuum sit hominis alimentum, præcipuum ejus bonum congruenter designat. Carnes vero, quoniam de vespere afferebantur, duo significabant, primum pœnitentiæ fletum, quia, ut ait Psaltes : « Ad vespe- » rum demorabitur fletus [4], » nec non carnis macerationes, et labores assumptos ad comparandam justitiam. Hunc porro luctum sequetur lætitia ad matutinum, Sole justitiæ tenebras peccatorum dissipante. Altero, eoque longe sublimiore sensu præsignabat Verbum divinum cum carne descensurum, adveniente fine temporum, quasi ad vesperam sæculorum, et hominem esurientem suis impleturum bonis per Spiritum sanctum, « Quem effudit Deus in nos » abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum [5]. »

IV. « Surge, et vade in Sarephtham Sidoniorum [6]. » Deus Eliam ad Gentilium urbem traduxit, ut, quod supra

[1] Ezech. XLVII, 9. — [2] Matth. IX, 13. — [3] Isaï. XXXIII, 16. — [4] Psal. XXIX, 6. — [5] Tit. III, 6. — [6] 3 Reg. XVII, 9.

animadversum est, ad commiserationem pereuntium flecteret. Quem enim pluviæ arbitrum constituerat, collata potestate privare nolebat; nec volebat, nisi eo volente, mundo laboranti succurrere. Propterea a secreto torrentis Carith ad frequentissimam urbem Sarephtham venire jubet, ubi suis subjectam oculis haberet hominum calamitatem, cui nullam ipsi dedissent causam; nec enim Sarephthanis ulla cum Achabo erat in eo crimine societas: nam etsi legem Moysis non observabant, reverebantur tamen plerique sapientiores, et vulgus, quod illam ignoraret, vituperare non poterat. Contra Achabus eo dementiæ progressus fuerat, ut legem, quam a Deo institutam sciebat, quasi fabulam traduceret, ejusque promulgatores Prophetas persequeretur et occideret. Elias itaque Sarephtham profectus, fœminam in ipso urbis ingressu offendit, divinoque instinctu protinus intellexit, quam sibi Deus hospitem destinaverat, eo in loco oblatam fuisse; siquidem, ut ego conjicio, hoc ipsum a Deo postulaverat, ne si de viduis Sarephthanis quæritare cogeretur, videretur contra gravitatem et dignitatis decorum peccare : atque ipsam simul fœminam vel per insomnium, vel alia quavis via de hoc negotio præmonitam fuisse, jussamque venturo hospiti diurnum victum subministrare : id enim innuunt illa Dei ad Eliam verba : « Præcepi viduæ [1], etc. » Cæterum Propheta mulierem conspicatus pannosam, nudis pedibus, ligna colligentem, et ex longa inedia squalore obsitam, diraque macie deformatam, adustum stipitem videre sibi videbatur, puduitque primum panem petere, petiit aquam, quanquam postmodum panem quoque postulavit, quod sciret hydriam farinæ, quam fœmina habere se dixerat, minime defecturam : nam præterquam quod divinum promissum audierat, ex eo quod Deus in torrente sibi, suis-

[1] 3 Reg. XVII, 9.

que nutritoribus corvis annonam suppeditaverat, colligere poterat, nec in eo loco victum sibi et viduæ hospiti in posterum defuturum. Quamobrem fidenter imperat, ut sibi primum quasi sacerdoti ex præsenti farina tortulam conficiat, sacerdotibus nempe ciborum etiam primitiva lex addixerat. « Primitiva ciborum vestrorum sacerdoti da»bitis [1]. »

V. « Quæ abiit, et fecit juxta verbum Eliæ [2]. » Observa hujus mulieris fidem, obedientiam, et charitatem. Deinde considera redditam operi ejus mercedem, sequitur enim : « Ex illa die hydria farinæ non defecit, et lecythus olei »non est imminutus [3]. » Sed nec imminuta familia est. Mortuum enim postea filium hæc in Prophetam benignitas matri vivum restituit.

VI. « Factum est autem post verba hæc, ægrotavit filius »matrisfamilias [4]. » Hic iterum Deus Eliam acerbo hospitis fato exagitat, cœptam nempe pugnam persequitur. Torserat dudum in torrente Carith fame et siti, adempta aquatione, et intercepto commeatu. Nunc vexat orbæ matris ejulatu et lamentis, idem utrobique scopus, ut ad commiserationem afflictorum afflictum excitet. Interim observa matris in obitu filii modestum dolorem ; non enim de Dei sententia queritur, aut Prophetæ succenset, sed pœnam suis peccatis juste redditam agnoscit, et ait : « Ingressus es ad me, ut rememorentur peccata mea [5]. »

VII. « Et ait ad eam Elias : Da mihi filium tuum, tulit»que eum de sinu ejus, et portavit in cœnaculum suum [6]. » Vide quomodo nec, occasione suscitationis filii, matri concessit ut cubiculi, in quo ipse manebat, limen tereret, eam siquidem in inferiore parte domus, dum rei exitum præstolatur, interim substitisse Scriptura declarat, cum

[1] Ezech. XLIV, 30.— [2] 3 Reg. XVII, 15, 16.— [3] Ibid. — [4] Ibid. 17. — [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. 19.

subdit : « Tulitque Elias puerum, et deposuit in inferiorem » domum, et tradidit matri suæ [1]. »

VIII. « Et clamavit ad Dominum, et dixit : Domine » Deus meus, etiam-ne viduam, apud quam habito, affli» xisti [2] ? » Utitur hic ea libertate Elias, quam etiam Jeremias aliquando usurpavit, ut cum Deo videatur judicio velle contendere. « Etiam-ne, ait, viduam, apud quam ha» bito, afflixisti ? » Quasi dicat : « Scilicet nec satis habes me pro tua gloria dimicantem, et quævis mala sustinere paratum, ad torrentem Carith dudum relegasse, ibique a corvis cibum accipere coëgisse, et lutulentam de profluente aquam bibere, quin et hunc quoque sustulisse commeatum, et ad pauperis viduæ convictum venire compulisse ; etiamnum adversus me insurgis, et incitas hospitem meam acerbo filii sui funere afflictam, ut indesinenter me torqueat lacrymis, et questubus suis ? Hæc sane mihi omnium præteritarum ærumnarum gravissima accidit. Quid porro, si istud effluat in vulgus, quanta, putas, dabitur adversariorum meorum furori materia ? Quamobrem « Revertatur, obsecro, anima pueri hujus in viscera ejus [3], » sic matri dolorem eripies, mihi etiam molestiam. »

IX. « Et expandit se, atque mensus est supra puerum » tribus vicibus, et reversa est anima pueri intra eum [4]. » Mysticus hujus loci sensus multa complectitur. Primum indicat trina divinorum nominum invocatione revicturum hominem, si tamen in baptismo mortuus veteri Adæ inveniretur cum Christo : « Si enim mortui su» mus cum Christo, ait divinus Paulus, credimus, quia » simul etiam vivemus cum Christo [5]. » Et huic sensui cætera optime congruunt, quoniam in ea vita, quam Christus nobis veteri Adæ mortuis redditurus est, simul

[1] 3 Reg. xvii, 23. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 21, 22. — [5] Rom. vi, 8.

« Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum cor-
» pori claritatis suæ [1]. » Rursus hic adumbratur triplex Filii Dei ad mortuum hominem descensus : carnem quippe sumpturus divinæ naturæ immensitatem sanctæ Virginis utero conclusit. Deinde ligno crucis corporis sui membra composuit. Postremum mortuus jacuit in sepulcro et ad inferos descendit. Sic Deus, ut mortuum hominem revocaret ad vitam, magnitudinem suam ad illius parvitatem conformavit [2]. O miraculum ineffabile. Quod Propheta « Stuporem » appellat. Ad hominem descendit hominis Dominus, et formam servi accipiens servili naturæ suam admensus est Divinitatem. Præterea viduæ filius, quo jubetur cum matre, farina et oleo divina jam virtute auctis, vivere, sanctæ Ecclesiæ filios adumbrabat, Emmanuëlis mensa saginandos, si in farina quidem intelligatur cibus vivus, quem de Domini corpore participamus, et in oleo agnoscamus sanctæ unctionis donum. Postremum cum semel et iterum Eliam hac ipsa occasione clamasse Scriptura narrat, et cum eo clamore animam pueri ad corpus proprium rediisse, manifeste designat illud sancti Evangeli : « Clamor factus est :
» Ecce sponsus venit [3]. » et illud beati Pauli : « In voce Ar-
» changeli, et in tuba Dei descendet de Cœlo, et mortui,
» qui in Christo sunt, resurgent [4]. » Generalem itaque corporum resurrectionem prænuntiat, et modum declarat, in tuba nempe Dei descensurum Christum, et in voce Archangeli animas undique ad propria corpora evocuturum.

X. « Et ait illi : En vivit filius tuus [5]. » Quasi dicat : « Vides mortuum revixisse, fecit hoc Deus, quod nemo faciat, nec illi, quos gentes fecerunt sibi deos. »

XI. « Dixitque mulier ad Eliam : Nunc in isto negotio
» cognovi, quod Propheta Dei es tu [6]. » Quasi dicat : « Quan-

[1] Philip. III, 21. — [2] Isaï. IX, 6. — [3] Matth. XXV, 6. — [4] 1 Thess. IV, 15. — [5] 3 Reg. XVII, 23. — [6] Ibid. 24.

quam hydria et lecythus jam me docuerunt cœlum, non aliquo naturalium causarum concursu, sed concessa tibi uni potestate clausum; sed enimvero postquam mortuos a te suscitari video, jam non dubito quin in verbo Domini possis efficere quæcumque voles.

CAPUT XVIII.

I. «Post multos dies factum est verbum Domini ad Eliam » in anno tertio dicens : Vade, et ostende te Achab, ut dem » pluviam[1]. » Interea dum mortuo puero Dominus spiritum refundit, Prophetæ infundit gratiam, ut mœstitiam ex obitu hospitis sui conceptam expendat, indeque intelligat miserantis Dei affectum erga homines, fame sitique laborantes, etsi nollet servi sui sententiam ipso minime conscio rescindere, aut injectum ab illo vinculum alia manu laxari. Eliam itaque ea cogitatione præmunitum Dominus accersit : « Et vade, inquit, et ostende te Achab, ut dem plu» viam super terram. » Id nempe illis maxime diebus optabat Achab, quando, ut hic Scriptura narrat, divisis cum Abdia regionibus, ibat ipse per viam unam, et Abdias per viam alteram, si forte posset invenire herbam et salvare equos et mulos, opportune igitur ad regis votum Deus Eliam ad petendam pluviam sollicitat : non quod ejus opera indigeret, sed ut ei auctoritatem et existimationem apud regem et populum conciliaret. Jam in hoc negotio simul observa Eliam Achabo apparere jussum fuisse eodem die, quo regii stabuli equis et mulis pabulum quærebat; divino

[1] 3 Reg. xviii, 1.

scilicet consilio istud gerebatur, quo videlicet rex impius perspiceret Dei erga res minimas, puta mulos et equos, mirabilem providentiam, indeque facile colligeret quam oppido impensiore cura rebus ejus consulturus fuisset, si Dei benefactis bene ipse uti studuisset. Hanc porro Deus suam erga mutas quoque animantes pietatem etiam Jonæ Prophetæ post hæc tempora declarabat illis verbis : « Et ego » non parcam Ninive civitati magnæ, in qua sunt viginti » millia hominum, qui nesciunt, quid sit inter dexteram et » sinistram suam, et jumenta multa [1] ? »

II. « Cumque Abdias esset in via, Elias occurrit ei [2]. » Vides quomodo Elias divinæ voluntati se statim accommodet, quod nec Abdias, neque Jonas fecerunt. Mirare simul constantis animi robur omnia pericula aspernantis; nec enim Deo legationem oppido ancipitem præcipienti morosum et difficilem se præbuit ; nec Achabi et Jezabelis animos præsenti calamitate exulceratos extimuit, quin statim Abdiam conveniret hominem talia audire meritum, et pluviæ mox secuturæ nuntium ad regem et populum allegaret.

III. « Vade, et dic domino tuo : Adest Elias [3]. » Detrectabat Abdias propositam sibi legationem obire, quod timeret, ne Elias a Spiritu interea alio raptus promissum vadimonium desereret. Nec enim ignorabat nuper ad torrentem Charith ab eodem Spiritu asportatum et inde insperato translatum Sarephtham. Porro raptus ejusmodi frequenter Eliæ accidere solitos fuisse ejus discipuli filii Prophetarum infra testantur. Quod si quidpiam tale hoc interim contigisset, Abdias impostoris notam, et Achabi indignationem effugere se posse desperabat. Nam vel mentiebatur se Eliam reperisse, imo et cum eodem fuisse collocutum, regem utique in eo negotio fallere voluisse crimen erat gravi pœna

[1] Jon. IV, 11. — [2] 3 Reg. XVIII, 1. — [3] Ibid. 8.

plectendum. Vel si vera nuntiabat, tenebatur publicis edictis parere et Eliam comprehensum ad regem confestim adducere : præsertim cum idem regiæ domus œconomus esset, et ad negotium ejusmodi transigendum, regios satellites ad nutum haberet; atque aliunde bene nosset Eliam a rege summa animi contentione et accuratissimo studio fuisse hactenus requisitum. Id enim ipsemet Abdias Eliæ affirmabat : « Non est gens, aut regnum, quo non miserit » dominus meus te requirens[1]. »

IV. « Et cum vidisset eum, ait : « Tu-ne es ille, qui conturbas Israël? et ille ait : Non ego turbavi Israël, sed tu, » et domus patris tui[2]. » Tu, ait, et pater tuus Amri rempublicam evertistis, qui vestris moribus et legibus Dei populum corrupistis ; quin et institutam a Deo religionem, quasi fabulam habere docuistis, vestra proinde culpa factum est, ut prohibiti fuerint cœlo imbres et ubique grassetur fames. Non ergo mea bona verba Israëlem perturbarunt, sed vestra mala facta. » Nec dubium est, quin isthæc Prophetæ in dicendo libertas regi admodum molesta acciderit : in neutra tamen Regum historia legitur Achabum Eliæ talia coram exprobranti vel factis, vel dictis, ullam fecisse molestiam : tantam scilicet servo suo Deus auctoritatem indiderat, regique metum. Nec aliter puto Moysi et Aaroni provisum fuisse, ut a Pharaonis congressu incolumes discederent, quando acerba dicta, facta oppido quanto acerbiora sequebantur.

V. « Verumtamen nunc mitte, et congrega ad me uni» versum populum[3]. » Quod perinde atque superius factum mirabile fuit ; Eliæ præcipienti generalem populi conventum rex paruit, et populus ipse congregatus redarguentem miro silentio audiit, et publicum cum Baalitis certamen petentis propositum et consilium laudavit. Nec istud Baalis

[1] 3 Reg. XVIII, 10. — [2] Ibid. 17, 18. — [3] Ibid. 19.

sacerdotes recusare, aut eludere potuerunt, fortasse etiam optarunt, siquidem verum est, quod nonnulli prodiderunt, a Baalitis nempe factum, quod fieri hodie quoque a quibusdam impostoribus comperimus. Tradunt pseudoprophetas illos concamerasse Baalis aram, atque intra cameram hominem inclusisse, qui, ad nutum supposito igne, aggestam altari lignorum struem, et superpositam victimam inflammaret. Eo proinde artificio confisos aiunt ad pugnam tanta deinceps cum alacritate processisse, ut quasi jam de successu non dubitarent, Eliam ultro lacesserent; sed hanc Baalitarum spem, Elia deprecante, simul fuisse abscissam, cum idem præpotens Deus, qui paucis ante mensibus mortuum in cœnaculo jacentem vita donarat, hanc modo eripuisset homini intra aram delitescenti, justo utique judicio : qui enim tantam multitudinem suis flammis perditum ibat, ipse suo scelere perire meruit. Hanc porro fuisse conjectant veram causam, cur Elias ignem e cœlo evocaturus, aquis omnia circum altare loca et ipsum altare allui jusserit; occurrere nempe volebat Baalitarum obtrectationibus, quos sciebat vulgo persuadere conaturos ignem non cœlo emissum, sed altari suppositum ea, quam ipse instruxerat, fraude improviso emicuisse. Illud sane indubitabile est, eam Eliæ in hoc negotio providentiam nullam circumstanti populo reliquisse causam suspicandi fidem publicam ab ipso violatam, magnam contra præbuisse existimandi Baalitas ignem, quod facile fieri potuit, intra cavum altaris supponere cogitasse, eoque astu fretos tantam initio pugnæ ostendisse alacritatem et lætitiam : alioquin si de exitu fuisset dubitatum, admodum pauci convenissent; at quadringenti et quinquaginta convenerunt.

VI. « Et concertabant transilientes altare, quod fece» rant[1], » dissecta victima, in medium divisarum partium

[1] 3 Reg. xviii, 26.

prosiliebant, ultro citroque euntes. Hujus cæremoniæ vestigium cognosces in eo Abrahami sacrificio, in quo habes eumdem victimas dissecuisse, et lampadem per medium dissectarum partium observasse commeantem[1] : expressumque occurrit exemplum apud Jeremiam, ubi ipsum hunc ritum a Judæis usurpatum fuisse conqueritur; quamobrem minatur tradendos in manus inimicorum suorum principes Juda et principes Jerusalem, et eunuchos et sacerdotes, et omnem populum terræ, qui, inquit, transierunt inter divisiones vituli. Allegoria. Elias, quo in Carmelo sacrificat, suoque sacrificio vanas Baalitarum cæremonias refigit, manifeste designat Emmanuëlis in Calvariæ monte holocaustum, quo gentilicarum et mosaïcarum hostiarum oblationes seipsum semel offerendo Jesus Christus abrogavit.

VII. « Cecidit autem ignis Domini, et voravit holocaustum, et ligna, et lapides, pulverem quoque, et aquæductum lambens[2]. » Pulchre agis, Elia, et sapienter; etiam lapides tuus inflammet ignis, ut confundantur, qui saxa colunt; cremet ligna, ut qui sculptile lignum Deum fecerunt, desinant insanire; taurum incendat, ne vitulum adorent.

VIII. « Et duxit eos ad torrentem Cison, et interfecit » eos[3]. » Populum in Prophetas ipsos insurrexisse, eosdemque apprehensos Eliæ præsentasse, minime dubium est; an vero etiam occiderit, non est æque certum; Scriptura profecto eorum cædem ad unum Eliam verbo singulari referre videtur, et valde credibile est illum præsentis multitudinis incolumitati, quo licuit, cavere voluisse, ut ipse solus pseudoprophetarum necis auctor crederetur : quippe qui optime prospiceret Jezabelem suorum sacerdotum sanguinem inultum minime dimissuram.

[1] Gen. xv, 17. — [2] 3 Reg. xviii, 38. — [3] Ibid. 40.

IX. « Et ait Elias ad Achab : Ascende, comede, et bibe, » quia sonus multæ pluviæ est[1]. » Hic opportune Elias, postquam populum evidenti miraculo convictum, ut ut resipuisse vidit, ejusque subversores Baalis Prophetas dedisse commeritas pœnas, pluviam prædicit, et a Deo novum miraculum postulat, quo et factum confirmet, et datam liberet fidem; pluviam namque resipiscentibus spoponderat; quare modo prænuntiat mox casuram, quod certo crederet Deum populi pœnitentia, et pseudoprophetarum supplicio placatum.

X. « Elias autem ascendit verticem Carmeli[2]. » Jerosolymam profectus non est, nec cum sacrificium offerre cogitavit; esto sciret lege cautum ne id fieret extra locum a Deo constitutum ; nec modo cum imbrem postulatum iret, quamvis non ignoraret expressam pluviæ mentionem a Salomone factam, et hanc a Deo promissam Israëlitis in templo oraturis : ea nempe erat temporum conditio dissidentibus inter se Israëlitis, ut subjectis Achabo Jerosolymam accedere non permitteret, quos tamen Elias miraculum spectare præsentes volebat : nec enim hactenus omnino sibi persuaserant eam, qua premebantur, famem, Deo disponente et Elia orante, immissam fuisse. Ut ergo certo constaret Eliæ opera cœlum antea clausum, et modo fuisse reclusum illos inibi interesse oportuit, et Propheta orante, cadentem pluviam spectare.

XI. « Et ecce nubecula parva, quasi vola manus hominis, ascendebat de mari[3].» Sed antequam ascenderet, oravit septies Elias, quo circumstantem populum pluviæ expectatione suspensum ad perpendendam beneficii magnitudinem ea mora excitaret, simulque suo admoneret exemplo non oportere eos ab oratione desistere, sed repulsam ad præfinitum tempus patienter sustinere, vice autem septima nubes

[1] 3 Reg. XVIII, 41. — [2] Ibid 42. — [3] Ibid. 44.

imbrifera apparuit, quia servitus famis septennio cæteroqui duratura singulari Dei indulgentia, quarto vertente anno, solvebatur. Vocabulum hebraïcum, quod mare vertit interpres, « Occasus » verti potuit.

XII. « Et manus Domini facta est super Eliam, accinc» tisque lumbis currebat ante Achab, donec veniret Jez» raël[1]. » Quantumvis licet magnam in hoc facto Eliæ constantiam mireris, mirare magis quomodo post diem Jezabelis indignationem in tantum extimuerit, ut præcipiti fuga Arabiam peteret. Eam scilicet mentis altitudinem oppido mirabilem non a natura insitam habebat, sed, ut his Scriptura notavit, ab infuso divinitus Spiritu hauriebat, adeo ut perpetratæ cædis conscius, fusi sanguinis ultores non formidaret, nec ipsam etiam Jezabelem in urbe Jezraël, quo tendebat, commorantem, atque suorum Prophetarum injuriam, si qua illata fuisset, persequi paratam. Cæterum tantum honoris Achabo quantumvis immerenti, deferendum putavit Elias, ut ego interpretor, primum, quo regem repentina, atque horribili aëris mutatione perterritum, metu utcumque sua præsentia relevaret. Valde siquidem verisimile est Achabum inhorruisse, obtenebrante sole, ereptum subito diem, et in ea caligine micantes ignes, et obstrepentia circumquaque tonitrua et rixantes ventos, et ruentem imbrem densissimum. Talem enim oportebat faciem cœlum inducre, quæ miraculi magnitudinem declararet. Secundum et præcipue, ut quoniam Achab videbat se tantopere a Prophetis, et Dei legatis honorari, ipse Deum revereri disceret, atque ejus legibus parere, et auscultare Prophetis ab eo missis. Age modo et juxta Eliæ humilitatem, et sapientiam positas considera Achabi arrogantiam et stultitiam, imo stuporem. Stupidum enimvero, et omnis sensus expertem fuisse oportuit, qui ventos, ignem et

[1] 3 Reg. XVIII, 46.

aquam, cœlumque ipsum Eliæ obsequentia viderat, audieratque populum universum ejusdem potestatem divinæ proximam prædicantem, ipse neutiquam agnosceret, nedum miraretur, aut aliqua honoris specie prosequeretur. Præterea summæ arrogantiæ fuit connivisse, ut tantæ dignitatis vir pedes ipsum præcederet sublimi curru vectum; istud profecto nec honestum, neque decorum fuit. Quod si ex officii lege agere voluisset, Prophetam e terra relevare debuit, et in proprium currum accipere : sed qui Benadadum, hominem Deo inimicum, pedibus incedere non sustinuit, Prophetam Dei sibi fecit præcursorem. Alius enimvero regi Jehu sensus fuit, qui Jonadabum filium Rechab, virum quantumvis reverendum, Eliæ tamen neutiquam comparabilem, cum iter pedibus agentem offendisset, in currum suum continuo levavit [1].

CAPUT XIX.

I. « Misitque Jezabel nuntium ad Eliam, dicens : Hæc » mihi faciant dii, et hæc addant, nisi hac hora cras po» suero animam tuam, sicut animam unius ex illis [2]. » Hæc nempe secum agitabat vesana et furiosa mulier, postquam edocta fuit a rege, quid contra Baalis prophetas Elias ausus esset : etsi quam animo coquebat vindictam interim differret, dum omnis populus, qui ad Eliæ sacrificium frequens convenerat, ab ejusdem latere dilaberetur. Incesserat quippe metus fœminam etiam furentem, ne a concitata plebe lapidibus obrueretur, si forte eo tempore deprehensa

[1] 4 Reg. x, 15. — [2] 3 Reg. xix, 2.

fuisset machinari necem Prophetæ multis magnisque rebus spectatæ probitatis et sanctimoniæ, quemque præsentes modo viderant, nubes in ignem, mox etiam in pluviam solvisse, et utrinque de communi salute optime meritum sciebant et quod Baalitarum repressisset petulantiam, et quod famem penitus depulisset.

II. « Timuit ergo Elias, et surgens abiit[1]. » Periculum Elias sapienter declinat; nec enim ex ratione fuisset vitam sine causa prodigere, quæ quidem in præsenti nulla erat; aderat autem cur servaret : ne videlicet, si Propheta a Jezabele comprehensus fuisset, Baalis antistites vulgo jactarent eum reginæ traditum ab illo Deo, cujus sacra irriserat, et jugulaverat sacerdotes, quanquam non uno plectendus erat supplicio, qui quadringentos et quinquaginta prophetas occiderat.

III. « Cumque venisset, et sederet subter unam tere- » binthum, petivit animæ suæ, ut moreretur[2]. » Mortem optavit, non qualem Jezabel cogitabat suis prophetis argumentum daturam, quo Deum Israël a Baale victum fuisse contenderent; nec enim nisi invitus famulum sibi charissimum in tanto discrimine deseruisset.

IV. « Reversusque est Angelus Domini secundo, et tetigit » eum, dixitque illi : Surge, et comede, grandis enim tibi » restat via[3]. » Elias, cum a via ad umbram terebinthi se recepisset, obdormierat. Hunc labore, mœrore, somnoque oppressum semel et iterum excitat Angelus, et apposita mensa recreat; cibus subcinericius panis, potus aqua fuit. Et subdit : « Grandis tibi restat via, » quasi dicat : « Quod times malum, non morte, ut ipse cogitas, sed fuga prævertendum est. Longa proinde tibi adhuc emetienda via est, nec talis, qualem in vicinum torrentem Carith iturus cepisti, sed in alienas terras transmigrandum est, ut tutus sis. Et quando

[1] 3 Reg. XIX, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 7.

modo licet, vires ab hoc prandio cape itineri tanto suffecturas. Nec enim sterilem, incultamque regionem ingredienti alius est sperandus commeatus. « Allegoria. Subcinericius panis ab Angelo hic Eliæ appositus duo significat; primum pœnitentiæ labores, quos apte designant cineres symbolum luctus, et contriti cordis, cineresque sordidus panis, et aqua tenuium et miserabilium hominum victus. At forte congruentius ad omnes generatim Justos ista referantur. Hunc scilicet vitæ cursum divina illis providentia communiter describit, primum tenui et aspero victu, et magnis laboribus eos exercet, donec ab omni terrenæ labis concretione purgatos ad montem perducat, qui est perfectæ, consummatæque virtutis apex.

V. « Et ecce sermo Domini ad illum, dixitque ei : Quid » hic agis, Elia [1]? » Venerat Elias ad montem Oreb, ubi vacuam speluncam nactus ibidem noctem exegit. Postera die, cum vocem Domini adventantis audisset, ad speluncæ ostium progressus, Deo percontanti, quid istic ageret? respondit : « Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum :» idcirco cœlum continui ne plueret mox terram, ne victum subministraret; quanquam et istud leve puto, longe graviora commeritis. Quid enim? num ferendum erat, quod populus ille tuus pacta tecum in hoc monte fœdera impune violaret? quod abjecta majorum religione Baal Sidoniorum simulacrum, aliaque gentium figmenta tibi vero Deo anteferret? quod Jezabel Prophetas tuos passim occideret? si porro mihi adhuc vivere licet, id enim vero tua gratia factum est, qui in valle primum torrentis Carith, deinde in urbe Sarephtha me servasti, et modo in hoc monte tutum et incolumem præstas. Quanquam nec cessat adhuc regina, sed paratis ubique insidiis meo imminet jugulo. »

VI. « Et ecce Dominus transit, et Spiritus fortis, et gran-

[1] 3 Reg. xix, 9.

» dis subvertens montes, et conterens petras ante Domi-
» num; non in spiritu Dominus [1], etc. » Turbini succedentibus deinceps terræ motibus, et fulgetris, audit Elias nec in istis esse Deum. Hujusmodi apparitionis scopus fuit Eliæ zelum cæteroquin laudabilem intra officii fines cohibere, et proposito hieroglyficis signis divini regiminis exemplo Prophetam docere severitatem misericordia esse mitigandam. Juxta arcanum sensum, præeuntes Dei adventum ventorum turbines, terræ succussiones, et conglomerata ventis incendia signa judicium universale præcedentia adumbrabant. Præterea repræsentabant Eliæ, dolenti legem ab Israëlitis passim contemni, illum terribilem apparatum, quo cum in eodem monte illorum majoribus data fuerat.

VIII. « Et post ignem sibilus locutionis tenuis [2]. » Hoc symbolo Deus Eliæ immoderatum zelum perstringit. Quasi dicat: « Vides mihi non placere ventorum procellas, nec horribiles terræ succussiones, nec fulgetris et fulminibus me delectari : quin tu Domini tui mansuetudinem imitaris? Et hunc, quo æstuas zelo, tantisper remittis, ut popularium tuorum esse malis patronus, quam accusator? Allegoria. Sibilus lenis significat jucundæ et beatæ vitæ gaudium Justis post extremam, et horrendam generalis judicii actionem obventurum. Proprio et historico sensu symbolum illud Eliæ indicabat, post præsentem persecutionis procellam pacem et tranquillitatem mox secuturam, Achabo et Jezabele de medio sublatis.

VIII. « Quod cum audisset Elias, operuit vultum suum
» pallio, et egressus stetit in ostio speluncæ, et ecce vox ad
» eum dicens : Quid hic agis, Elia? et ille respondit : Zelo
» Zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia dereliquerunt pactum tuum filii Israël [3]. » Stetit, inquit, in ostio,

[1] 3 Reg. XIX, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13, 14.

Deo adventanti appropinquare non ausus, operuitque vultum suum, Dei conspectu indignum se esse reputans. In eodem tamen proposito persistit, et quamvis expressam in signo divinam clementiam præ oculis haberet, et quod magis illum movere debuit, ipse præsens experiretur Dei loquentis miram affabilitatem : quem enim non raperet benignitas tantæ majestatis suavissime percontantis? « Quid hic » agis, Elia? » Elias nihilominus se continere nequit, quin iterum in peccatores insurgat, rogatusque fugæ suæ causam, suos populares accuset.

IX. « Vade, ait Dominus, et revertere per viam tuam » per desertum in Damascum, et unge Hazaël, ut regnet » super Syriam [1]. » Hanc scilicet rerum in melius conversionem, ut dixi, significabat lenis sibilus procellas, et ignem subsecutus. Mirifice congruunt, quæ sequuntur; Elias siquidem, qui modo reginam fugiebat, ad reges creandos et instituendos Prophetas allegatur. Hazaëlem quidem simplici sermone, nulla adhibita cæremonia, Syriæ regem designat; inde digressus Jehu filium Namsi, sacro oleo unctum, Samariæ regno præficit, et Achabi, atque Jezabelis judicem creat, fusique Prophetarum sanguinis ultorem. Eliseum denique per impositionem pallii sui Prophetam instituit. Et quoniam ratum erat, quos Elias detulerat, sanctæ religionis desertores punire, Deus rem hunc in modum disposuit, ut Hazaël quidem populum castigaret, Jehu vero regem et reginam, et Prophetas utriusque deceptores penitus perderet; et Eliseus, si quid ab alterutro omissum in ea causa fuisset, ipse pro data sibi potestate suppleret. Et sane populus merito et jure plectendus fuit, quod ingentibus, manifestisque miraculis veritatem edoctus, errorem tamen adhuc retineret. Nec enim a Baalis cultu hactenus discesserat; istud nempe indicant illa Dei ad Eliam verba : « De-

[1] 3 Reg. xix, 15.

»relinquam mihi in Israël septem millia virorum, quorum »genua non sunt curvata ante Baal [1]. » Porro Achabi et Jezabelis scelera truculentissima et publica erant, ideoque severe vindicanda. Et quoniam sacerdotibus Baal ab Elia interfectis novos Jezabel sacrificos subrogaverat, et istos simili supplicio plecti justum erat. Aderat tamen adhuc et alia causa, cur Eliseus ad eum, quem dixi, honoris gradum hoc tempore proveheretur, quo Eliæ decessus imminebat : tum, ut ejus absentiam in ea temporum acerbitate suppleret : tum, ut ejusdem in cœlum raptum, rem oppido inauditam, suo testimonio faceret credibilem, suaque auctoritate Baalitarum petulantiam compesceret, qui Eliæ acta laudare non poterant, et ejusdem raptum confictam a suis discipulis fabulam credi volebant.

X. « Et derelinquam mihi in Israël septem millia viro»rum, quorum genua non sunt curvata ante Baal. » Scilicet huc reciderat Israëlitarum status, olim Davide et Salomone regnantibus, ut imperio et opibus, ita rerum divinarum scientia et religione florentissimus : adeo certum est, ex octingentis hominum millibus (totidem enim Jeroboam rex paucis ante annis in acie habuit bellatores) septem solummodo millia in avita religione perseverasse. Quod tamen mireris, parvus iste piorum manipulus tanti fuit apud Deum, ut duas suis popularibus et Achabo licet immerentibus victorias admodum insignes promeruerint. Nam cum sub idem tempus Benadad rex Syriæ et alii triginta duo reges Samariam obsiderent, erupere præsidiarii ex urbe septem mille, additi cujusdam Prophetæ consilio ducenti triginta duo pueri, qui agmen præirent, commissoque prælio ingentem illam armatorum multitudinem profligarunt. Cumque anno sequenti idem Benadad cum triginta duobus ducibus Israëlitarum fines iterum invasis-

[1] 3 Reg. xix, 18.

set, iterum victus, fugatusque fuit. Cæterum an hæc septem millia hominum, quorum virtute gemina isthæc victoria parta fuit, ipsa sint, quæ Dominus Eliæ laudat hoc loco, etsi quidam affirment, incertum est, esto idem sit numerus, et consonent tempus et locus.

XI. « Cumque venisset Elias ad eum, posuit pallium » suum super illum [1], etc. » Elias ejusmodi cæremonia Eliseum ex aratore in Prophetam transformat. Allegoria. Eliseus, Eliæ pallio indutus, Apostolos præsignabat, quibus Dominus in Evangelio : « Vos, ait, sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto [2]. » Eliæ ergo pallium, discipulo traditum, Spiritus sancti charismata Apostolis a Christo communicata significabat.

CAPUT XX.

I. « Porro Benadad rex Syriæ congregavit omnem exer» citum suum, et triginta duos reges secum et equos, et » currus, et ascendens pugnabat contra Samariam, et ob» sidebat eam [3]. » Duo hic prælia regis Israël cum Syris commissa Scriptura narrat, quæ nos supra tetigimus, et geminam Syrorum cladem, quarum postrema centum viginti septem millia hominum absumpsit, Deo impiam Syrorum vocem ulciscente, qui dixerant, quem Israëlitæ colebant, Deum montibus non ita vallibus imperare. Sic superbus ille Benadad castigandus fuit, qui Samariam se funditus deleturum nuper minabatur, dirutæque urbis pulverem suis militibus dispertiturum, quanquam, aiebat, non

[1] 3 Reg. XIX, 19. — [2] Luc. XXIV, 49. — [3] 3 Reg. XX, 1.

tantus hic erat, qui pugillis sufficeret omnis populi, qui ipsum sequebatur. Victus in potestatem hostium tandem venit, et vitam ac pacem petere coactus est : concessit Achabus, seu regalem fortunam etiam in hoste reveritus, seu animo reputans rerum humanarum vices, et inconstantiam. Hanc tamen regis clementiam in hominem morte dignissimum Deo displicuisse mox Propheta Achabo renuntiavit, assumpta parabola proposito sic accommodata, ut rex, quo ille verborum circuitus tenderet, ignarus suo se judicio condemnaret : factum huic admodum simile habemus in actis Nathanis prophetæ cum Davide, et Domini cum Judæis, ubi, audita vineæ parabola, illi respondent : « Malos male perdet [1], » et cætera. Culpanda fuit in hoc facto Achabi indulgentia erga hominem notorie impium, et publicum divinæ majestatis contemptorem ex eo fere capite, unde Saülis in Amalecitarum regem clementia a Samuële merito reprehensa fuit; præsertim, si ut quidam affirmant, idem Propheta, qui Dei nomine victoriam promiserat, supplicium de Benadado sumendum præscripsit; alioquin nec Achabo, nec ejus subjectis pœna adeo gravis infligenda fuit, si Dei voluntatem penitus ignorabant; sed utique omnino ignorare non poterant, quibus Propheta prædixerat Syros, ob violatam impio convicio Dei majestatem, in ipsorum manus fore tradendos : ideo enim delictum distinxit, ut pœnam distingueret; blasphemis porro ultimum supplicium lex decernit.

II. « Servus tuus egressus est ad præliandum comi- » nus [2], etc. » Hic habes, quam supra indicavi, parabolam. Hanc porro, ut ad scopum suæ legationis Propheta componeret, socio in sermone Domini præcepit, ut vulnus infligeret, quo accepto conspersus sanguine, ac pulvere Achabo se stitit, et quam commentus fuerat, historiam in hæc

[1] Matth. XXI, 41. — [2] 3 Reg. XX, 39.

verba retexuit. « Servus ego tuus, cum conserto prælio in acie starem, a quodam ex nostro exercitu Syrum quoddam mancipium custodire rogatus, consensi pacta conditione, ut si culpa mea servus aufugisset, ipse succederem, aut appenderem talentum, quod utinam habuissem, aut in præsenti haberem. Interea dum in pugnam incumbo, ac mente, oculis, manibus huc illuc volito, nec equidem ut spolia colligerem, sed ut boni militis officium implerem, utrumque vere dictum, testantur manus a manubiis vacuæ, et luculento vulnere saucium caput; Syrus ille, sibi commodam inde occasionem nactus elabitur, quæsitusque diu, nusquam comparuit. Et nunc crue me, quæso, rex, de manu filii populi mei, qui amissum mancipium mea culpa conqueritur et instat pactum esse servandum. « Et ait rex » Israël ad eum : Hoc est judicium, quod ipse decrevisti [1]. » Tum vero suam ille personam, quam huc usque dissimulaverat, protinus extulit, et ait : « Sententiam, quam in me dixisti, sed iniquam, ipse a me audies, sed æquissimam. Nam ut adversario meo perierit servus, pro quo mihi pereundum judicasti, non periit tibi Benadad, quem non homo, sed Deus in manum tuam tradiderat, sed magnifice exceptus, incolumis dimissus est. Tibi ergo moriendum est, quia ille mortuus non est, paremque pœnam tui dabunt Israëlitæ, quicumque talia decernenti non restiterunt. Populus peribit pro populo, et pro rege rex, quia negligentia vestra illi non periere.

[1] 3 Reg. xx, 40.

CAPUT XXI.

I. « Ingressa est autem ad eum Jezabel uxor sua, et » dixit ei : Quid est hoc, unde anima tua contristata est? et » quare non comedis panem [1]? » Adeo ægre ferebat Achab se ab homine privato fuisse rejectum : etsi, ut ipse rebatur, æquum peteret, tantum in hoc facto iniquus erga justum Naboth, quantum æquus videri voluerat erga Benadad hominem execrandum. Causa doloris erat, quod Naboth fundum hæreditarium alienare nolebat, ad legitimos hæredes nunquam rediturum, quod istud sibi lege vetitum sciret, minus etiam Achabo vendere, quod existimaret ab eodem in lucum idolorum fore convertendum, etsi hoc dissimularet, et domus suæ commodum, ornatumque prætenderet. Credibile namque est, Achabo et Jezabele regnantibus, illum morem jam invaluisse, quem Esaïas sua ætate viguisse docet, ut in hortis Israëlitæ idolis immolarent, et carnes suillas comederent [2].

II. « Et misit Jezabel litteras ad majores natu, et opti» mates, qui habitabant in civitate Naboth [3], etc. » Cum Achab præsentis tristitiæ causam a Jezabele rogatus, se in petitione vineæ repulsum quereretur, viri ignaviam risit fœmina audax, suggessitque consilium, quod homo cupidus statim arripuit. Conclusere ambo scribendum ad optimates urbis Jezraël, ut Nabothem, affictis criminibus circumventum, ultimo afficerent supplicio, ejusque hæredes de medio tollerent; horum quippe gratia Naboth prædium dis-

[1] 3 Reg. xxi, 5. — [2] Isaï. lxv, 3. — [3] 3 Reg. xxi, 8.

trahere, aut permutare recusabat. At enimvero quacumque ex causa ille vineam regi negasset, non erat utique censendus æque reus, ac Syrus Benadad, qui ad eumdem Achab scribens eo insolentiæ, et audaciæ provectus fuerat, ut diceret : « Uxores tuæ meæ sunt, et filii tui mei sunt[1]. » Jam si Achab petulantiam sane non ferendam homini peregrino ignoverat, et insuper eumdem ad se venientem clementer et magnifice acceperat, utique intolerabile scelus fuit, justissimam civis sui repulsam, esto petenti molestam, extremo supplicio vindicasse ; quapropter nec a Deo toleratum fuisse docent quæ sequuntur.

III. « Et dixit Dominus ad Eliam : Surge in occursum » Achab[2], etc. » Cum Achab a Jezabele invitatus vineam adiret, cujus dominum lapidum procella sustulerat, improvisus occurrit Elias, facinus propalaturus, quod auctores occultum perpetuo mansurum speraverant, regemque in faciem objurgat, quod Nabothi fundum, et vitam eripuisset. « At, dices, nonne Jezabel Nabothis procuraverat necem? Nonne Achab a Nabothe rejectus repulsam patienter tulerat, invitum cogere non ausus? » Quod si modo illius prædium sibi vindicabat, id porro justum credidit, quandoquidem, sublato cum hæredibus Nabothe, cuncta ejus bona jure communi devoluta censebantur ad fiscum. Atenim si Achab in hoc facto non peccavit, divini judicii æquitas insontem condemnare non potuit, quæ injuria oppressos relevare consuevit. Atqui acerbissime per Prophetam increpuit, nec uno supplicio afficiendum esse pronuntiavit.

IV. « Dixitque Elias ad eum : In loco hoc, in quo linxe» runt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sangui» nem tuum, et dabo domum tuam sicut domum Jero» boam....... Sed et de Jezabel locutus est Dominus dicens :

[1] 3 Reg. xx, 3. — [2] Id. xxi, 17, 18.

» Canes comedent Jezabel in agro Jezraël [1]. » Hanc Elias tulit in præsenti causa sententiam, denuntians regem, et reginam rato tempore prædam canibus datum iri, et Achabi progeniem funditus extirpandam. Achab, et quod jam didicerat Eliæ minas non esse futiles et vanas nænias, et quod abesset illa, quæ viro claudicationem afferre solebat, malefactum statim doluit, et damnavit. Allegoria. Quæ egit Naboth, quæque passus est, plures continent sensus ex allegorica hujus historiæ significatione petendos. Imprimis, quo Naboth acceptam a majoribus hæreditatem regi petenti negavit, Sanctorum prudentiam designat, quibus certum fixumque est constanter retinere spiritualia bona a cœlesti Patre sibi tradita, nec ullo pacto cum hujus sæculi voluptatibus, aut lucris commutare, cum mori malint, quam proprium patrimonium, proposita quavis conditione, vel oblato quocumque pretio alienare. Quæ autem passus est, tyrannorum in Martyres sævientium iniqua judicia adumbrabant, clarissime vero describunt exercitam a Judæis in Christum crudelitatem, quam ipse etiam Dominus in parabola vineæ exposuit, ubi iniquos agricolas inducit, de interficiendo domini sui filio inter se hunc in modum deliberantes : « Hic est hæres, venite, et occidamus eum, » et habebimus hæreditatem ejus [2]. » Ubi rursus observa Judæos eadem plane via Christi mortem procurasse, qua Jezraëlitæ civis sui Naboth supplicium. Christum namque accusarunt majestatis : « Audistis blasphemiam, » aiebat Caïphas in concilio, et sacerdotes, ac scribæ Pilato, « Prohibet dari tributa Cæsari [3]. » Et Naboth quidem e civitate eductus fuit et occisus, Christus similiter « Extra portam passus est [4]. » Postremum si canes Achabi sanguinem linxerunt et Jezabelis carnes vorarunt, Christi interfecto-

[1] 3 Reg. XXI, 19 et 22, 23. — [2] Matth. XXI, 38. — [3] Luc. XXIII, 2. — [4] Hebr. XIII, 12.

rum cadavera feris, et alitibus laceranda dederunt judaïcæ reipublicæ eversores Romani.

V. « Et factus est sermo Domini ad Eliam Thesbitem di» cens : Nonne vidisti confusum Achab coram me [1] ? » Vera ergo fuit regis pœnitentia; alioquin nec Dominus illam Eliæ laudasset, nec Achabo pœnam imminuisset; hanc porro mitigatam fuisse manifestum est; neque enim Achabi cadaver a canibus, aut avibus voratum fuit. Quæ ergo Elias in sermone Domini locutus fuerat, quædam exponenda sunt eo sensu, quem capiunt illa Dei ad Moysem verba : « Delebo » eos [2], » etsi postmodum populus ad pœnitentiam conversus, ob Moysis intercessionem reipsa deletus non fuit. Tria hic sunt interim consideranda; primum Achabi pœnitentis preces statim a Domino exauditas fuisse, adeo ut non modo culpam ignosceret, sed et hoc ipsum, quod ignovisset, per Prophetam significari curaverit. Mira hæc fuit erga delinquentem Dei misericordia pluribus aliunde exemplis perspecta; similem namque adhibuit erga Davidem, cui Propheta statim post delicti confessionem aiebat : « Dominus » quoque transtulit peccatum tuum, non morieris [3] : » et erga Manassem, quem etiam confestim e babylonico carcere eduxit, et regno restituit. Secundum : brevis sane et parva Achabi pœnitentia fuerat, veniam nihilominus, quam petebat, obtinuit; non ita Abrahamus hæredem, centum etiam annorum servitio, et iteratis per idem tempus precibus. Rursum : Achabo graviter peccanti parcitur, et Maria ob levem defectum lepra punitur. Peccatores scilicet suis sceleribus tabescere non patitur Dei summa bonitas; Justorum autem negotiatur profectum, cum orantes exaudire cunctatur, et peccantes festinat corrigere. Item orabat Abraham, nec impetrabat. Servos suos bonus Dominus opulentos non facit, ne ipsi superbi fiant. Tertium : Domi-

[1] 3 Reg. xxi, 28, 29. — [2] Num. xvi, 45. — [3] 2 Reg. xii, 15.

nus regem ab Elia condemnatum eatenus absolvit, ut pœnam filiis ejus luendam se reservasse significet. Volebat Achabum, hominem suopte ingenio levissimum et maxime volubilem, in suscepto proposito continere, simulque sollicitare cunctando, ad petendam hoc intervallo latæ in filios sententiæ relaxationem.

CAPUT XXII.

I. « Et ait rex Achab ad Josaphath : Remansit vir unus, » per quem possimus interrogare Dominum; sed ego odi eum, » Michæas filius Jemala. Cui Josaphath ait : Ne ita loquaris, » rex [1]. » Josaphath de exitu belli anxius, quod inconsulto Domino susceperat, Michæam prophetam consulendum aiebat : hunc cum rex Israël sibi iniquum diceret, a Josaphatho his verbis redarguitur : « Ne loquaris ita, rex. » Quasi dicat : « Immerito sanctum Prophetam accusas hominem de te, atque tuis optime meritum. Quid enim? nonne Michææ consilio et opera geminam de Syris victoriam dudum reportasti? atque exigua tuorum militum manu innumerabilem hostium multitudinem semel et iterum profligasti? Profecto si Michææ consilium attendisses, et, quam ille in sermone Domini mandaverat, necem Benadado intulisses, præsenti nos utique cura, hoste jam debellato, liberasses. »

II. « Adjuro te, ut non loquaris mihi, nisi quod verum » est in nomine Domini [2]. » Hæc dicebat Achab, vel quod suspicaretur Prophetam ex suggestione eunuchi, per quem illum accersiverat, sibi prospera annuntiare : vel quod ex

[1] 3 Reg. xxii, 8. — [2] Ibid. 16.

modo pronuntiationis intellexisset Michæam non tam suam dicere sententiam voluisse, quam circumstantium Prophetarum dicta reponere; insistit, ut suum ipse sensum libere promat. Hæc tamen agebat Achab ad speciem duntaxat. Nec enim quid Michæas sentiret, aut a Domino doctus fuisset, magnopere curabat, neque ejus consilium sequi ipsi animus tunc erat, nec postea fuit. Sed Josaphatho gratificari volebat : id porro statim ostendit, cum Prophetam votis suis contraria denuntiantem confestim in vincula compegit.

III. « Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium » Prophetarum ejus [1]. » Talia loquebatur, talis erat, spiritus nempe malus. Contra dicebant boni Angeli : « Ita-ne hominem decipiemus? et hunc hominem, quem certum est, si quo cogitat, hinc gradum promoveat, in peccatis suis esse moriturum. Veritatem amamus et magnum gaudium nobis est super peccatore pœnitentiam agente, nec Angelorum est mentiri, aut homines perdere.

IV. « Et dixit Dominus : Decipies, et prævalebis [2]. » Quasi dicat : « Achabum superabis, et capies, modo pergas, qua versus ipse propendet, illum impellere. » Ad bellum siquidem regis animus inclinabat, ad bellum proinde malus spiritus accendit, proposita per pseudoprophetas certa victoriæ spe.

V. « Egredere, et fac ita [3]. » Quasi dicat : « Egredere ad alliciendum et non ad subjiciendum, ad suadendum, et non ad expugnandum vi. » Apparet ergo spiritum ejusmodi bonum Angelum non fuisse, sed illius comparem, qui in historia Job dicitur stetisse coram Domino inter filios Dei, et potestatem tentandi justum Job poposcisse. Dixerat Michæas : continuo rapitur in custodiam ab Amone præfecto urbis, et Joa filio Melech : dilatum supplicium ad regis re-

[1] 3 Reg. XXII, 22. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

ditum, interim ille famem solari jussus modico cibo, qui vix mortem arceret. Hanc scilicet rependit gratiam rex ingratus homini, qui manifesto capitis sui periculo avertere conabatur a rege quidem certum interitum, ab exercitu cladem, a Jezabele viduitatis mœrorem, et ab ejusdem Prophetis infamiam : nihil horum non accidit Achabo, ejusque familiaribus et subditis propter illorum impietatem et contumaciam.

VI. « Porro rex Israël mutavit habitum suum, et in- » gressus est prælium[1]. » Achab minaci Michææ vaticinio exterritus aciem ingressurus regia insignia exuit, ratus hoc artificio Prophetæ se minas elusurum.

VII. « Vir autem quidam tetendit arcum in incertum » sagittam dirigens, et casu percussit regem inter juncturas » loricæ[2]. » Accidit istud sagittario improvisum, tum quod nullum certum scopum sibi destinaverat, sed telum projecerat in confertam hostium aciem, tum quod esto vidisset latum illud in Achabum, credidit innoxium, ærea quippe lorica protectum cernebat. At Deus sententiam executurus, quam ipse duobus prophetis Eliæ et Michææ dictaverat, telum in Achabum direxit, adegitque potenti manu, ut vulnus per se mortiferum brevi intervallo mors ipsa sequeretur.

VIII. « Mortuus est autem rex, et perlatus est in Sama- » riam, sepelieruntque regem in Samaria[3]. » Vides-ne ut non omnia, quæ Elias Achabo comminatus fuerat, effectum habuerint, ob subsequentem nimirum ejus pœnitentiam ; nec enim Achabi cadaver ab avibus, ferisve laceratum fuit, sed Samariam ad regum domicilium fuit deportatum, ibique regia pompa elatum, funeratum fuit. Mortuus est Achab in eo prælio, quod ipsi funestum et exitiale futurum Michæas prædixerat, quanquam in acie non cecidit, sed inde sub-

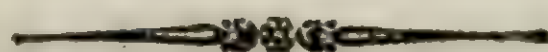
[1] 3 Reg. XXII, 30. — [2] Ibid. 34. — [3] Ibid. 37.

ductus, ad aliquot horas supervixit, nec ante vesperam extinctus. Quare non male conjectant ejusdem sanguinem ex recenti vulnere defluentem eo die, et sequenti nocte, nullo prohibente, canes linxisse. Etsi ad factum apud piscinam Samariæ Scriptura prodat, utrumque enim accidere, non parum intererat ad pervulgandum propheticæ prædictionis exitum, ejusque fidem confirmandam. Mortuo Achab, Josaphat, quem eo bello implicuerat nova cum Achabo affinitas, in Judæam copiarum suarum reliquias reducere festinabat; cum obviam factus Jehu filius Hanani, Propheta illum graviter reprehendit, quod impio regi belli socium et asseclam se præbuisset; quin et a Michæa de infelici exitu præmonitus, vanas pseudoprophetarum prædictiones divino oraculo prætulisset, illisque confisus descendisset in aciem; unde profecto neutiquam evasisset incolumis, nisi Deus ob præteritæ vitæ benefacta ipsum servasset. Vidimus supra, ubi hoc factum ex secundo Annalium retulimus, Josaphathum in hac parte frequenter deliquisse[1]: nec tamen hæc Prophetæ reprehensio illum in officio continere potuit, quin rursus Joramo Achabi filio se belli socium adjungeret.

[1] 2 Par. XIX, 2.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

EXPLANATIO IN II REGNORUM, QUI ET IV REGUM.

CAPUT I.

I. « Ceciditque Ochozias per cancellos cœnaculi sui, » quod habebat in Samaria [1],etc. » Ochozias Achabi filius, et in regno successor, per cancellos loci superioris domus suæ lapsus, casuque graviter afflictus ad consulendum Deum Accaronitarum misit. Jezabel ejus mater, ut ego conjicio, istud suggesserat, quam credibile est, usque ad extremum vitæ in filios Ochoziam et Joramum eodem fastu, quo antea in maritum Achabum fuisse dominatam. Præsens sane Ochoziæ factum et reliqua ejusdem, fratrisque gesta, ac tristis utriusque exitus, et ad exitum usque in idololatria obduratio Jezabelis moribus, et ingenio malo pravoque adamussim respondent. Ea de re ab Angelo monitus, Elias nuntiis occurrit, regique brevem interitum renuntiari jubet in sermone Domini, quod eodem contempto ad Deum Accaron confugisset, confidens ejusdem ope ea se ægritudine relevatum iri. At rex nec mortis exterritus de-

[1] 4 Reg. 1, 2.

nuntiatione, quod vanam crederet, nec attendens Eliæ consilium, a quo monebatur tollendam esse sincera pœnitentia causam, quam ipse huic infortunio præbuerat, misso cum milite pentacontarcho Prophetam comprehendi, ducique ad se jussit. Cumque cœlestis ignis satellites in ipso conatu absumpsisset, rex alios submisit, quos tamen simili exitu ignis cœlo iterum emissus sustulit. Scilicet hoc divini judicii æquitas postulabat, ut qui flammas ad Eliæ preces spectaverant cœlo ruentes, nec tanto miraculo ad pœnitentiam conversi fuerant, pœnam darent absumpti flammis cœlo iterum evocatis. Idem porro tertio quinquagenario evenisset, nam et tertius a rege cum iisdem mandatis missus fuit, nisi ille sociorum infortunio cautior factus ad Eliæ pedes supplex accidisset, expositoque regio mandato, summa cum animi demissione, ejusdem executionem Prophetæ arbitrio integram reliquisset.

II. « Et locutus est Angelus Domini ad Eliam dicens, » Descende cum eo, ne timeas[1]. » Qui divini Spiritus instinctu priores duos quinquagenarios excitis cœlo flammis combusserat, hujus religiosi ducis submissione flexus non modo illum, ejusque milites benigne excepit, sed ad regem mox redituris comitem se viæ obtulit. Monuerat quippe Angelus nihil mali hoc tempore vel hic, vel in regis aula timendum. Flexerant nempe regis animum suorum nuntiorum casus, ut mirum non fuerit Eliam ab illo benevole susceptum fuisse, etiam cum ipsi vitæ finem renuntiaret, et ob violatam religionem, Deique majestatem contemptam palam et libere argueret. Ochoziæ paulo post sine liberis extincto successit in regnum frater Joramus non ex aliqua lege, sed ex inducta ab aliquot annis consuetudine, et communi vicinarum gentium jure : nam judaïci regni alia ratio fuit, in quo ex divina dispositione imperium davidicæ

[1] 4 Reg. 1, 15.

stirpi addictum fuerat, adeo ut continuata successionis serie a parentibus in filios regalis dignitas traducta fuerit, vel ad illorum consanguineos, quod tamen semel duntaxat accidit sub ipsum babylonicæ servitutis tempus; cum, Jechonia Babylonem deportato, Sedecias ejus patruus coactus est ruentis reipublicæ administrationem suscipere.

CAPUT II.

I. « Dixit Elias ad Eliseum: Sede hic, Dominus enim » misit me usque Bethel[1]. » Eadem tertio repetit Elias tria diversa loca designando Bethel, videlicet, Jericho et Jordane, Elisei animum explorare volebat. Nec tamen mentiebatur affirmans se a Deo in ea loca allegari, quandoquidem rebus humanis valedicturus sciebat illic sibi quædam ante abitum transigenda, quæ Elisei præsentiam cæteroqui minime requirerent, sive quod futuri raptus præscius per ea tunc loca se transiturum prospiceret.

II. « Accesserunt filii Prophetarum, qui erant in Jericho, » et dixerunt ei : Numquid nosti quia Dominus hodie tollet » dominum tuum a capite tuo[2]? » Ex divina revelatione hanc illos hausisse notitiam credendum est, nec istud ignorasse Eliseum docent, quæ filiis Prophetarum hoc loco respondit.

III. « Tulitque Elias pallium suum, et involvit illud, et » percussit aquas, quæ divisæ sunt in utramque partem, et » transierunt ambo per siccum[3]. » Idem fecit paulo post Eliseus, indita pallio Eliæ virtute adhuc post ejus raptum

[1] 4 Reg. II, 2. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 8.

permanente. Hic porro attente considera, et admirare Dei erga Prophetas suos magnificentiam, adeo ut universam rerum naturam ipsis, quin et ipsorum indumentis subjecerit, qua multo adhuc majorem ostendit erga sanctos Apostolos; cum ipsorum acta testentur ægros passim sola Petri transeuntis umbra fuisse curatos.

IV. « Cumque transissent, Elias dixit ad Eliseum : Postula, » quod vis, ut faciam tibi antequam tollar a te [1]. » Cum Elias præter habitum nihil possideret, spiritualc aliquod donum designabat, nec vero Eliseum aliud petiturum cogitavit, minime autem quod reipsa postea petivit, magna siquidem ab illo postulari respondit Elias, et quæ ipsius conditionem longe superarent.

V. « Et ait Eliseus : Quæso ut quod in Spiritu tuo fuit, » duplicetur super me [2] » id est, « Ut opera Spiritus, quæ per te ipse fecisti, etiam duplo majora facias per me. » Qui ait : « Rem magnam postulasti, tribulationem populo, verumtamen si videris me, quando tollar a te, dignus est populus ejusmodi tribulationem sustinere, tibique quod postulasti dabitur. Quod si non videris, Dei gratia illam ab oculis ejus abscondit; tibique illud negabitur, et non dabitur. »

VI. « Cumque pergerent, et incedentes simul sermoci» narentur, ecce currus igneus, et equi ignei diviserunt » utrumque [3]. » Elias et Eliseus Jordanem transmiserant, eo quem dixi mirabili trajectu, cumque per viam pater filio suprema mandata daret, talia autem fuisse credendum est, qualia Patriarchæ dare natis solebant, extemplo irruens cœlo flammarum turbo et in medio ignis species equorum et currus ambos invicem divisit, et alterum humi reliquit, alterum, Eliam, in sublime extulit : quonam vero transtulerit, aut ubi demiserit, Scriptura reticuit. Quod indubitabile

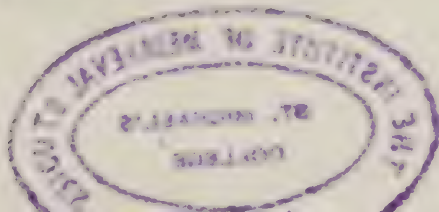
[1] 4 Reg. II, 9. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 11.

est, post aliquot ab hoc raptu annos Eliæ litteræ ad Joramum regem Juda allatæ fuerunt, minarum ac terroris plenæ: optimi namque parentis Josaphati exuerat pietatem et mores, et in idololatriam prolapsus fuerat, impellente Athalia uxore Jezabelis filia.

VII. « Eliseus autem videbat, et clamabat : Pater mi, » currus Israël, et equitatus ejus[1]. » Significat, Elia decedente, Israëlitis simul decedere concessum a Deo singulare præsidium, perinde ac si eorum exercitus curribus et equitatu nudaretur, cum unius Eliæ intercessione et præsentia omnis populi Israël spes constaret, ut, eo sublato, eadem simul extincta videretur.

VIII. « Et venientes filii Prophetarum, qui erant in Je» richo, adoraverunt eum proni in terram[2]. » Deduxerant Eliam et Eliseum usque ad Jordanis ripas quinquaginta viri ex filiis Prophetarum : ipsos Eliseum post Eliæ raptum revertentem pronos adorasse Scriptura refert. Viderant nimirum fluvium ab illo discissum, indeque concluserant magistri Spiritum super discipulum requievisse. Et quoniam Eliam a Spiritu raptum fuisse intellexerant, Eliseo insistebant ut ad illum quærendum aliquos ex sociis destinaret : ne forte, aiebant, Spiritus Domini projecerit eum in unum montium, aut in unam vallium. Hæc illi, quod meminissent alias Eliam in vallem torrentis Cison a divino Spiritu depositum, et postmodum in montem Oreb abductum. Contradixit primum Eliseus, quod nollet inutili labore suos fatigare, deinde assensus est, concessitque ut de suo conventu quinquaginta viros ad eam curam designarent. Consulto id fecit, quo testes haberet idoneos, qui de raptu Eliæ, velut de re a multis perspecta et explorata probabile testimonium perhiberent : factum quippe in vulgus jam permanare cœperat, et quasi de re incredibili et fabula mera

[1] 4 Reg. II, 12. — [2] Ibid. 15.

a discipulis conficta, occulti, ac publici sermones serebantur.

IX. « Et dixerunt viri civitatis ad Eliseum : Ecce habi» tatio civitatis hujus optima est, sicut dominus noster per» spicit, sed aquæ pessimæ sunt, et terra sterilis[1]. » Nostra urbs, aiebant Jerichuntini, situ quidem est commodo, et ex omni aditu ad aspectum præclaro, sed fontes magis amari sunt, quam ut potari queant, et his subjectus suburbanus ager incultus et sterilis. Allegoria. Jericho est mundus, situs ubique optimus est, quia mundus et omnes ejus partes a divino Opifice initio pulcherrime constituta sunt. Aquam pessimam naturam humanam puta, talis porro effecta est, postquam antiqui serpentis veneno infecta fuit, et diaboli afflatu omnis decor ejus defluxit, et sapor corruptus est : ea propter mundus quasi ager incultus, et sterilis mansisset, si aqua illa Domini Salvatoris nostri sale condita et sanata non fuisset. Rursus, quo Eliseus Jerichuntem sanatis fontibus ab antiquo anathemate absolvit, Christum perfecte adumbravit, qui ut nos a veteri maledicto liberaret, in lavacrum divinæ regenerationis fontes mutavit. Ubi illud etiam attende : urbem a Josuë, id est, Salvatore anathemati subjectam ab Eliseo, id est Deo salvante exemptam fuisse ; idem enim est, qui mortificat et vivificat, ducit ad inferos et reducit, pauperem facit et ditat. Postremum, quemadmodum Elisei benedictione revixit agri Jerichuntini fertilitas ; sic Christi gratia humanæ naturæ reddita est fœcunditas, ut fieret mater viventium ; « Verbum enim caro factum dedit nobis credentibus potes» tatem filios Dei fieri[2] : » idcirco Josuë sine liberis moritur, quia ad Elisei benedictionem non pervenit.

X. « Ait ille : Afferte mihi lagenulam novam[3]. » Superiori allegoriæ hæc optime congruunt. Lagenula videlicet

[1] 4 Reg. II, 19. — [2] Joan. I, 12. — [3] 4 Reg. II, 20.

nova Mariam Virginem designat, cujus intra intemerata viscera, nova et singulari conceptione formatus est Christus futurus corruptæ naturæ nostræ condimentum, et communis sterilitatis remedium.

XI. «Ascendit autem inde in Bethel, cumque ascen- »deret per viam, pueri egressi sunt de civitate, et illude- »bant ei dicentes: Ascende, calve [1].» Eliseus, compositis rebus discipulorum in urbe Jericho, ad alterum eorumdem conventum in urbe Bethel tendebat, cum ea, quæ hic de Bethelitarum pueris narrantur, contigere. Ea porro in Prophetam Domini petulantia credo filios imbutos fuisse a parentibus idololatris, Eliæ ejusque discipulis maxime infensis. Quin et oppido verisimile videtur illos, a suis majoribus submissos, regessisse quæ isti suggesserant: vehementer quippe Bethelitas pupugerant, quæ Eliæ discipuli cives sui de ejusdem in cœlum assumptione ex Elisei relatione vulgaverant. Quocirca existimo parvulos istos Eliseo præter calvitium alia quædam objecisse ad elevandam ejus auctoritatem, si, quod parentes suspicabantur, Eliseus ea, quæ narraverat Jerichuntinis, et plerisque persuaserat, eadem Bethelitis civibus suis vellet retexere. Eliseus porro, quem non tam parvulorum procacitas, quam parentum nequitia offenderat, horribili strage utrosque castigavit, illos ne adulti fierent pejores, istos ut correcti, mali esse desinerent. Hac scilicet cum severitate adversus Bethelitas agendum sibi putavit ille, qui paulo ante Jerichuntinis ob ipsorum fidem benedixerat et fontibus salubritatem, et agro fertilitatem refuderat, quippe qui, viso admirando Jordanis ad Elisei imperium recessu, dixerant: «Requievit spiritus Eliæ super Eliseum,» Bethelitæ contra filiis Prophetarum, civibus suis Eliæ raptum prædicantibus, nullam habuere fidem.

[1] 4 Reg. II, 23.

XII. « Egressique sunt duo ursi de saltu, et laceraverunt » ex eis quadraginta duos pueros[1]. » Cum olim Dominus Eliam ad ungendum Eliseum mitteret, dixerat ejusdem opera se usurum ad vindicandam Israëlitarum perfidiam, sic, ut quicumque regum Hazaëlis et Jehu gladium effugissent, Elisei manu occumberent; jam vides in præsenti facto primam divinæ sententiæ executionem. Allegoria. Ascendit Eliseus in Bethel, id est in domum Dei, et a puerili, ac petulanti turba illuditur: hic porro attende Domini verba: « Ecce, ait, ascendimus Jerosolymam, et Filius hominis illudetur[2]. » Quinam illusores? illi, qui habitabant in Bethel, id est stabant in domo Domini in atriis domus Dei, pontifices et sacerdotes, scribæ et pharisæi. Pueri Prophetæ deformitatem rident, risere etiam Judæi et Gentiles Dominum, tempore præsertim passionis et mortis suæ, despectum et deformatum. Sic enim Propheta prædixerat: « Et ascendet quasi lactens coram eo, et sicut radix de » terra sitienti : non est ei species, neque decor[3]. » Jam irrogatam Judæis pro merito pœnam in reliquis recognosce. Duo nimirum ursi e saltu divinitus emissi imperatores Romanorum Vespasianum, ac Titum designant, qui ex boreali sylva, id est ex urbe Roma a vindicatrice Dei justitia exciti, Judæorum gentem invasere, et inaudita omnibus retro sæculis cum immanitate lacerarunt reliquias, quæ horrendo Jerosolymorum excidio superavere, extra Judæorum natale solum raptarunt, atque per universum orbem disperserunt.

[1] 4 Reg. II, 24. — [2] Matth. XX, 18. — [3] Esaï. LIII, 2.

CAPUT III.

I. « PERREXERUNT rex Israël, et rex Juda, et rex Edom, » et circuierunt per viam septem dierum, et non erat aqua » exercitui [1]. » Mortuo Achab, et decedente sine liberis Ochozia, frater ejus Joram in regnum successit, quem hic Scriptura refert adversus regem Moabitarum bellum movisse. Causa fuit, quod Mesa Moabitarum rex, regum Israël tributarius, annuum vectigal primum Ochoziæ, deinde Joramo negaverat; id erat agnorum pinguium centum mille, ac totidem arietum intonsorum. Vocabulum Nokdo, quod hic occurrit, hebraïcæ originis est, idem ac dominus pecorum; sensus est regem Moabitarum copiosissimos aluisse pecorum greges. Joram itaque, cui deliberatum erat neglecta a fratre jura tueri, conjunctis armis cum regibus Judæorum et Idumæorum, ditiones Moabitarum invasit. Sed cum exercitus, per incultam arentemque regionem ingressus, siti laborare cœpisset, duces Josaphathi pii principis consilio Eliseum adierunt, utque laborantibus et afflictis succurreret, rogarunt. Propheta Joramum quidem acerbe increpuit et repulit, Josaphathum vero laudavit et præsentis incommodi remedium sperare jussit, et insuper victoriam. Utrumque a Domino postera die se Josaphatho impetraturum spopondit, idemque beneficium sociis in ejus gratiam commune futurum significavit.

II. « Nunc autem afferte mihi instrumentum musicum [2]; » non quodcumque, sed habens harmoniam in chordis de-

[1] 4 Reg. III, 9. — [2] Ibid. 15.

signat, seu ut ex hebræo verti posset, cinnaram. Hoc providit Propheta, ut ad citharæ cantum fieret militum concursus, et plurimi undique convenirent testes futuri rerum, quas idem dicere parabat, aquarum videlicet affluxum, et hostium cladem, et fugam. Suspicabatur nimirum ne postquam ea, quæ in præsenti pollicebatur, ad effectum perducta fuissent, idololatræ, quibus maxima pars exercitus constabat, Dei beneficium suis diis ascriberent.

III. « Et ait : Hæc dicit Dominus : Fiet hic torrens fossæ, » et fossæ .... Factum est igitur mane, et repleta est terra » aquis[1]. » Fiet, inquit, torrens, torrentis videlicet alveus foveæ et foveæ. Continuo fatiscens humus multiplices passim patefecit sinus ad concipiendas aquas postero mane affluxuras. Allegoria. Canit psaltes, et alveus torrentis oppletur aquis, hoc nimirum symbolo præsignanda fuit vox Christi in cruce quasi in cithara psallentis. Clamavit enim Dominus semel et iterum in cruce, et « Clamans voce magna » emisit spiritum[2] » et continuo Centurio gentilis glorificavit Deum[3]. Scilicet postquam Christus in cruce nostræ salutis canticum novum absolvit, confestim ad gentilem populum ad instar vallis depressum et humilem fluxerunt fontes, et torrentes inundaverunt aquarum viventium, id enim ipse ante suam passionem prædixerat. « Qui credit in me, sicut » dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquarum » viventium[4], » ut juxta Prophetæ vaticinium, idem, qui psallebat in cithara, psalleret in nationibus nomini Domini[5].

IV. « Et viderunt Moabitæ aquas, quod essent rubræ, et » dixerunt : Pugnaverunt reges contra se, et cæsi sunt mu- » tuo[6]. » Interim dum Josaphathi, regumque sociorum copiæ suppeditatis divinitus aquis a præteritæ sitis æstu pleno

[1] 4 Reg. III, 16 et 20. — [2] Matth. XXVII, 46 et 50. — [3] Ibid. 54. — [4] Joan. VII, 38. — [5] Psal. CVII, 4. — [6] 4 Reg. III, 22, 23.

torrente se recreant, Moabitæ aquarum rubedinem contemplati, hæc inter se nugabantur. Moabitarum error inde oriebatur, quod aquæ ab adverso sole colorem rubeum traxerant, et quanquam torrentem fluere videbant, aquam esse non credebant, quod certo scirent nec ea tempestate imbres cadere, nec ullos in siticulosa, ac torrida regione fontes extare : inde concludebant patrios deos, suscepto communis patriæ patrocinio, immissis furiis, reges cæteroqui religione discordes facile concitasse in mutuam cædem, cæsorumque cruorem esse, quo siccum antea torrentis alveum modo scatere cernebant.

V. « Nunc perge ad prædam Moab, et perrexerunt ad » castra Israël [1], etc. » Moabitæ ea, quam sibi finxerant, spe pleni ad hostium castra diripienda festinabant, quod milite vacua putarent. Cæterum ut compertum est adventare hostem, Josaphath et fœderati reges trepidi ad arma procurrunt. Moabitæ contra non expectata impressione terga protinus verterunt, ut qui non ad prælium, sed ad prædam se venturos crediderant. Sic uno impetu dissipato hostili exercitu, velut disjecto aggere, torrentis in modum Israëlitæ et Idumæi in Moabitarum ditionem sese infuderunt. Succidunt arbores, id enim Eliseus mandaverat, obturant fontes, oppida et ædificia demoliuntur, « Donec relinquerentur lapides in muro subversi, et circuierunt murum » fundibularii, et subverterunt illum [2], » id est destruxerunt muros et subversos lapides disperserunt.

VI. « Quod cum vidisset rex Moab, invaluisse scilicet » contra se bellum.... arripiens filium suum primogenitum, » qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super » murum [3]. » Moabitarum rex, suis jam armis ac viribus diffisus, ab aliquo deorum afflictæ et pene desperatæ reipublicæ remedium quærebat. Responsum a sapientibus, hoc a

[1] 4 Reg. III, 23, 24. — [2] Ibid, 25. — [3] Ibid, 26, 27.

Deo Israëlitarum esse petendum extraordinario aliquo sacrificio, nec sane alio quam illo, quod ex pervulgata apud Chananæos fama erat notissimum, quo videlicet Abraham Hebræorum pater illi tantopere placuerat. Quantum porro valeret Israëlitarum Deus ex recenti facto esse arguendum, nec enim qui in Idumæa solitudine Hebræis aquam subministraverat, alium aut diversum esse ab illo, qui ipsorum majoribus in Arabiæ deserto fontem de petra elicuerat. Nec profecto alterum se nosse Deum affirmabant, qui suis cultoribus talia ac tanta beneficia contulerit. Rex, qui aquarum recentissimum miraculum testis ipse præsens inficiari non poterat, nec volebat in adversis fortunis sine ullo remedio permanere, statuit inutilem simulacrorum cultum abjicere, et ad eum unum confugere, qui se præsente nuper in squalentem incultamque ab ævo solitudinem novum superfuderat mare. Quo igitur hunc sibi propitium efficeret, suum primogenitum columen familiæ, et regni spem super obsessæ urbis muro immolavit, idcirco quod vellet Hebræos spectare sacrificium ex Abrahami disciplina Abrahami Deo oblatum.

VII. « Et invaluit ira magna contra Israël [1]. » Significat, versa postmodum vice, Israëlitas variis calamitatibus afflictos fuisse, quas infra Scriptura distincte explicat, idcirco quod perspecta in moabitico bello singulari Dei erga se providentia, visaque mirabili aquarum alluvione, et hostium fuga, nihilominus adhuc in eodem luto inhærescerent, et invectum a Jeroboamo vitulorum cultum retinerent.

[1] 4 Reg. III, 27.

CAPUT IV.

I. « Et mulier quædam ex uxoribus Prophetarum clamabat ad Eliseum[1], etc. » Conjugem hujus mulieris tradunt fuisse Abdiam Achabi œconomum et occultum Eliæ discipulum, qui Prophetas centum Jezabelis furori subduxerat, suisque expensis aluerat; credibile namque est eam ob causam multum æs alienum contraxisse, et morte præventum, illud uxori dissolvendum reliquisse, quod cum mulier præstare non posset, et nihilominus regii quæstores, a quibus illa pecunia accepta fuerat, pro debiti solutione insisterent, sibique filios in servos vindicarent, mater ad Eliseum confugit, tum quod hunc orphanorum patrem, et viduarum judicem crederet, tum quod confideret, ob parentis in ejus socios Prophetas merita, operam suam sublevandis ejusdem filiis minime negaturum. Cæterum regii quæstores, qui Abdiæ pecuniam fœnori dederant, ex jure communi Hebræorum contra viduam egisse docet ille Christi parabolæ locus, in quo rex suis quæstoribus mandat filios et uxorem venumdare pro debito parentis[2], et quidem adhuc superstitis, qui proinde processu temporis illud dissolvere potuisset.

II. « Pete mutuo ab omnibus vicinis vasa vacua non pauca[3]. » Hic alterum attexitur Elisei miraculum, quo prædictæ viduæ subventum est, exundante divinitus oleo in eam copiam, ut dissoluto ære alieno multum adhuc superfuerit ad victum totius familiæ. Allegoria. Tria in hoc

[1] 4 Reg. IV, 1. — [2] Matth. XVIII, 25. — [3] 4 Reg. IV, 3.

facto ponderanda occurrunt; primum, vidua vicinorum vasa oleo domi suæ divinitus scaturiente implesse dicitur, quia sancta Ecclesia, sponso in cœlum abeunte quasi vidua, etsi non derelicta, Gentilium corda exundante domi suæ per Spiritus sancti illapsum oleo scientiæ salutis implevit, ea porro pinguedine repleti, labiis exultationis Deum, quem hactenus ignoraverant, laudare cœperunt. Secundum, quod vacua vasa petebat mater, et quæcumque filii offerebant sive parva, sive magna, oleo implebat, significat mentes Sanctorum curis sæcularibus vacuas unguento sanctæ unctionis et oleo lætitiæ impleri, matre, quæ est Dei gratia, illud singulis subministrante sive magnis, sive parvis, « Singulis enim dividit prout vult, ait Apostolus, ut in » Christo omnes crescamus secundum donum ejus [1]. » Ab hac porro gratia excluduntur ii, quorum corda gravantur crapula, ebrietate, et curis hujus vitæ : « Quique, ut idem » Paulus statim subjicit, ambulant in vanitate sensus sui, » tenebris obscuratum habentes intellectum, qui semetip» sos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ » omnis, in avaritiam [2], » nec enim tale oleum desiderant, nec si desiderant, student vasa sibi vacua comparare. Tertium, relictum in domo viduæ a demortuo conjuge oleum designat misericordiam, quam ille, cum viveret, Prophetis exhibuerat. « Sociatur Domino, ait Salomon, qui miseretur » pauperis, et vicissitudinem reddet ei [3]. » Porro quemadmodum pecunia fœnori data plus augetur, quo serius redhibetur, ita huic viduæ factum videtur, ut dilatum fœnus, si quod forte maritus morte præventus non exegerat, ipsa ex Dei benignitate magnopere auctum reciperet.

III. « Facta est autem quædam dies, et transibat Eliseus » per Silum [4], etc. » Successerat Eliæ Eliseus in præfectu-

[1] Ephes. IV, 15, 16. — [2] Ibid. 18, 19. — [3] Prov. XIX, 17. — [4] 4 Reg. IV, 8.

ram Prophetarum, quare frequenter ad præcipua illorum collegia posita in Bethel et Jericho, atque circa Jordanem ventilare tenebatur ex officio ; rector enim erat et visitator Prophetarum, cumque recto itinere deberet per Silum transire, commodum in eadem urbe invenerat diversorium in domo hujus Silumitidis, quæ, ut ex ejus actis colligitur, erat mulier admirabilis : eadem nempe, postquam ex publica fama, atque proprio experimento comperit sui hospitis dignitatem, rogaverat conjugem, ut cœnaculum necessaria supellectile instructum, sed a communi familiæ habitatione separatum Eliseo parari juberet ; nec enim decere, aiebat, virum sanctum communi diversorio excipere. Sanctum autem appellat propter cælibatum.

IV. « Et dixit Eliseus ad Silumitidem : Vertente anno in » tempore hoc amplexaberis filium [1]. » Cupiebat Propheta pium hospitæ officium grato aliquo munere compensare, et quoniam affluentibus ex benedictione legis divitiis mulier hæredem desiderabat, eo quod prole careret, esto lex inter cæteras benedictiones fœcunditatem suis cultoribus promitteret, Eliseus Silumitidi hanc quoque benedictionem ipsi præ cæteris optatissimam non rogatus pollicetur.

V. « Et concepit mulier, et peperit filium in tempore, » et in hora, qua dixerat Eliseus [2]. » At enim cum post annorum curriculum puerum mors immatura sustulisset, mater corpus exanime in domesticum Prophetæ cubiculum intulit, et in ejusdem lectulo deposuit. Simul ad illum propere profecta accidit ad pedes, et filio vitam restitui petiit. Expostulanti tamen proprior, quam roganti : « Numquid, ait, » petivi filium a Domino meo ? Numquid non dixi tibi : Ne » illudas ancillam tuam ? » verbis nimirum accusabat, quia manibus orabat, complexata namque Prophetæ pedes, tergiversantem urgebat, obtestata Deum se illum eo usque

[1] 4 Reg. IV, 16. — [2] Ibid. 17.

pressuram mordicus, dum raptum sibi natum restitueret. Quamobrem Eliseus mulieris eventum et dolorem miseratus, confestim baculum, quem gestare solebat, tradit discipulo, et mandat ut ad Silumitidis domum profectus, hunc puero superponat, et si quod inde sequeretur, effectum statim renuntiet. Volebat ut pueri suscitatio baculo magistri, et discipuli manu perficeretur, siquidem huic operi operantis merita suffecissent, sin contra res minime succederet, discipulus ipse se nosset et condemnaret, quod propria ignavia Moysis arma dedecorasset.

VI. « Et ait Silumitis: Vivit Dominus, quia non dimittam » te[1], etc. » Interea dum Eliseum, qui, misso famulo, domi substiterat, mater premit et urget, ut ipse sibi eam curam susciperet, cumque ille arbitratus aliquid concedendum mulieris dolori, eamdem ad sua revertentem sequeretur, et Silum tenderet, Gezi Prophetæ discipulus Silumitidis ædes ingressus magistri baculum, ut jussus fuerat, applicuit, nec ideo vitam reddidit. Scilicet baculi applicationem pueri resurrectio secuta non est, quia nec Gezi, homo pecuniæ cupidus, talis erat, ut tantum miraculum ejus opera perfectum, diceretur : sed nec ipse Eliseus puerum suscitavit sola baculi applicatione, suscitavit tandem, quando alias cæremonias adjunxit, quibus divinam Christi in homine suscitando dispensationem perfecte adumbravit. Et virgam quidem manifestum est crucis Christi fuisse umbram, at nec per legem, quæ fuit umbra futurorum, mundus salvus factus est, neque per solam baculi applicationem puer revixit. Quare vitam mortuo redditurus Propheta, suam quodammodo dignitatem imminuere compulsus est, staturam contrahere et membra membris componere ; inde per exangue corpus calor cœpit infundi et fluere. Sic incarnatio Unigeniti, nostræque salutis primordia delineabantur:

[1] 4 Reg. IV, 30.

quoniam oportuit Dei Filium paulominus ab Angelis minui, ut corporeo utero caperetur, utque carnem vivificaret Spiritu, carnem suscipere. Quo autem Propheta ultro citroque per ædes demortui pueri deambulavit, Christi in hoc mundo introitus et exitus, et cum hominibus conversatio præfigurabatur. Postremum Propheta iterum super puerum incubuit, et corpus corpori commisit, quo facto mortuus revixit. Hanc enimvero figuram Dominus perfecte, absoluteque complevit, cum cruci sua membra vivus composuit, et mortuus mortuo Adæ corpus suum admensus est in sepulcro. Sic tandem « Deus, cum essemus mortui peccatis, » convivificavit nos in Christo, et conresuscitavit, et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu[1], » ut ait divinus Paulus.

VII. « Et oscitavit puer septies, et aperuit oculos[2]. » Hoc numero, credidere nonnulli totidem annorum millia indicari, quibus exactis decretus mortuis resurrectionis dies succedet, septenis proinde annorum millibus mundi ætatem esse definitam. Hebdomas quippe, dicunt, temporis mensura est.

VIII. « Dixitque Eliseus discipulo suo : Pone ollam gran» dem, et coque pulmentum filiis Prophetarum[3]. » Proponuntur hoc loco duo miracula Elisei ; primum, quo rogatus a filiis Prophetarum mortem, quam in olla condi dicebant, sustulit. Alterum, cum centum Prophetas paucis panibus exsaturavit, utrobique illum adumbrabat, qui geminato miraculo modo quatuor hominum millia, modo quinque multiplicato hordaceo pane satiavit.

IX. « Et egressus est unus in agrum, ut colligeret herbas » agrestes, et invenit vitem in agro, et collegit ex ea fructus » rotundos plena veste[4]. » Prophetarum iste promus, qui ingruente gravi fame per campos vagari compulsus est, et

[1] Ephes. II, 5, 6. — [2] 4 Reg. IV, 35. — [3] Ibid. 38. — [4] Ibid. 39.

herbas agrestes colligere, cum nota olera non occurrerent, ignota et esui inepta decerpsit. Grossos, seu fructus rotundos Scriptura appellat, quos alii putant esse colocyntides. Alii aloë fructus esse existimant, quos ova amaritudinis dicimus, ex quorum succo pharmaca cathartica, purgandæ alvo aptissima conficiuntur. Alii aiunt esse, quos rusticorum vulgus cucumeres asininos vocat, quorum sane gustus amarus est, et plantæ proprius ad similitudinem vitis accedunt : vitem quippe Scriptura appellat, quam ille promus invasit, et populatus est.

X. « Afferte, inquit, farinam[1]. » Quæ ollæ infusa omnem pulmenti mordacitatem et acrimoniam sustulit, hunc effectum divina operante virtute, quem certe a farina sperare nemo potuit, quemadmodum nec vidua Sarephthana, nec Silumitis illa fœmina ab incubatione vivi corporis mortui suscitationem, aut Naaman Syrus ab aqua sanitatem. Allegoria. Eliseus pulmenti naturam farina correxit, et indito sapore novo imbuit. Sic nimirum proposita nobis ad imitandum Christi exempla, traditæque ad bene, sancteque vivendum cohortationes et pacta insuper pie viventibus ingentia præmia, dolores hujus temporis, ac tristitiam mira nobis jucunditate condiunt. Hos porro fructus collegit ex delicto suo nostri generis auctor Adam, nobisque coxit, et gustandos porrexit, cum ab Opifice suo illa audiit : « Male- » dicta terra in opere tuo; spinas, et tribulos germinabit » tibi. Pulvis es, et in pulverem reverteris[2]. »

[1] 4 Reg. IV, 41. — [2] Gen. III, 17-19.

CAPUT V.

I. « NAAMAN princeps militiæ regis Syriæ erat vir mag- » nus coram domino suo, et gloriosus in conspectu ejus, per » eum enim dedit Dominus salutem Syriæ [1]. » Hinc quidam conjectant hunc fuisse militem, qui regem Achab in ultimo prælio, misso in incertum telo, confodit. Hac proinde gratia a Deo fuisse pro merito muneratum dicunt, quod Prophetarum persecutorem sustulisset, eodemque interfecto, Jezabelis accidisset vires, et furorem repressisset : inde factum, ut Eliæ discipuli, quos Achabi et Jezabelis metus in sylvas et spelæa abegerat, respirarent et ad sua collegia, quæ infra indicantur, redirent. Sed valde incerta sunt ista præter unum hoc postremum, quod indubitabile faciunt illa Abdiæ ad Eliam verba. « Numquid non indica- » tum est tibi Domino meo, cum Jezabel interficeret Pro- » phetas Domini, quod absconderim de Prophetis Domini » centum viros quinquagenos, et quinquagenos in spelun- » cis [2]. »

II. « Misitque ad eum Eliseus nuntium dicens : Vade, et » lavare septies in Jordane, et recipiet sanitatem caro tua, » et mundaberis [3]. » Naaman lepra laborabat, cumque comperisset esse in Jorami ditione Prophetam, a quo illo morbo liberari posset, eo profectus est, et ad Elisei domum accessit, a quo didicerat sibi petendam esse sanitatem. Sed nec ad conspectum, nedum ad colloquium, ab illo admissus fuit : tantummodo per nuntium audiit, ut si

[1] 4 Reg. v, 1. — [2] 3 Reg. xviii, 13. — [3] 4 Reg. v, 10.

vellet ex ea infirmitate convalescere, septies in Jordane flumine corpus ablueret. Statim hic occurrit quæstio, cur Naaman congressu, domoque Prophetæ interdictus fuerit? Primum, quia Benadado operam suam in castris navaverat, nec Prophetæ ignotum erat quantum sanguinis israëlitici fudisset ille Syriæ rex, quantum proinde Naaman ejus archistrategus Israëlitas incursionibus, et cædibus vexasset. Secundum Naaman lepra laborabat : noverat Eliseus sibi suisque interdictum leprosorum contubernio et consuetudine.

III. « Iratus Naaman recedebat [1], etc. » Quia nimirum alia ipse meditabatur et expectabat; putabat nempe totum hoc negotium simplici manus impositione fore transigendum. « At, aiebat, cur non prodiit obviam venienti? Cur colloquium petenti negavit? Cur illo, quo solet medicamento facili, atque obvio morbum non depulit? Nunc vero ad fluvium ire jubet, quasi vero Jordanis aquæ me sanum facere possint, aut idem minus præstare potuerint patria flumina Pharphar, et Amana. » Talia cogitasse et dixisse mirum non fuit hominem, qui ab extima rerum specie Prophetæ dicta pensabat, et interpretabatur : nec enim militi rerum divinarum penitus ignaro occurrere poterat mysterium, quod inusitata illa medicina occultabatur. Naaman scilicet ad fluenta Jordanis mittebatur, velut ad commune generis humani remedium : peccatum quippe lepra animæ est, menti proinde non ita sensibus aspectabilis; ab hac lue natura humana per Christi baptismum liberanda erat : debuit itaque Naaman, quo utraque lepra corporis et animæ mundaretur, futurám emundationem omnium gentium per lavacrum regenerationis in ipso utique Jordane instituendum adumbrare. Jordanis quippe aqua mater et principium baptismi designabatur.

[1] 4 Reg. v, 11.

IV. « Obsecro, ut accipias benedictionem a servo tuo. » At ille respondens ait : Vivit Dominus, in cujus cons- » pectu sto, quia non accipiam [1]. » Postquam Naaman Prophetæ dictis obsecutus septies in Jordane lavit, et emundatus fuit, tum vero suum errorem agnovit, miratusque se repente curatum, beneficii auctorem Deum laudavit palam, testatusque est eam aquis virtutem singulari erga se beneficentia inditam fuisse, nec morbi depulsionem profluenti, sed Eliseo jubenti esse ascribendam; quamobrem ipsi attulit munera regiæ magnificentiæ digna, quæ tamen ut admitteret, nulla offerentis argumenta persuadere potuerunt. Id porro pulchre et perspicue præsignabat curationem gentium per sanctos Apostolos sine pretio fore transigendam, hoc nempe illis prædixerat Esaïas : « Gratis venundati estis, et sine argento redimemini [2]. » Cæterum, cum quilibet morbus quoddam sit servitutis genus, congruenter Naamano sanitas in septimum diem promittitur, quia etiam lex, servum Hebræum in annum septimum manumissionem sperare jubet.

V. « Dixitque Naaman : Concede mihi servo tuo, ut tol- » lam onus duorum burdonum de terra [3]. » Naaman peregrinus duo pondera terræ Hebræorum Majoribus promissæ depostulavit, ad eorumdem, arbitror, confusionem, quo videlicet ipsos aliquando puderet negare Deum in Prophetis inhabitare, quando homo barbarus, vel ipsam Israëlitarum humum Deo plenam esse non dubitabat.

VI. « Et secutus est Gezi post tergum Naaman; et pe- » tiit talentum argenti, et duas mutatorias vestes [4]. » Homo profundæ avaritiæ, occultam despexerat, aspexit tandem, ore prodente, quod occultabat animus.

VII. « Et egressus est a conspectu ejus leprosus, quasi

[1] 4 Reg. x, 15, 16. — [2] Esaï. LII, 3. — [3] 4 Reg. v, 17. — [4] Ibid. 21.

» nix [1]. » Gezi, a Naamanis congressu reversus, Eliseo se præsentat, rogaturque, ut fit, edicere absentiæ causam. Unde venis, Gezi? interrogat Propheta. Hoc agebat Eliseus, ut si famulus malefactum damnaret, et culpam fateretur, pœnam etiam evaderet; sin contra negaret, ex jure et justo factum constaret, ut qui Naamanis pecuniam acceperat clam, ejusdem sibi lepram haberet palam.

CAPUT VI.

I. « Dixerunt autem filii Prophetarum ad Eliseum : Lo- » cus, in quo habitamus coram te, angustus est nobis [2]. » Allegoria. Figuram hic attende Apostolorum, quibus templum legalium hostiarum angustum visum fuit, et Judæorum synagogam amplitudinem Evangelii capere non posse; quocirca sanctam Ecclesiam construere cogitarunt, « Et filios Dei, qui erant dispersi, congregare in unum [3] : » id enim in sermone Domini edixerat Esaïas : « Parum est, » ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob, et germen » Israëi convertendum : Ecce dedi te in lucem gentium, » ut sis salus mea usque ad extremum terræ [4]. »

II. « Accidit autem, ut cum unus materiam succidisset, » caderet ferrum securis in aquam [5]. » Allegoria Adami casum designat. Peccati quippe typus aqua est, eadem pœna fuit in noëtico diluvio, postmodum in Christi baptismo remedium : lignum itaque in aquam demissum Christus fuit, quando cum peccatoribus baptizatus fuit a

[1] 4 Reg. v, 27. — [2] Id. vi, 1.— [3] Joan. xi, 52.— [4] Isaï. xlix, 6. — [5] 4 Reg. vi, 5.

Joanne, et cum illis conversatus est, et manducavit, et in passione cum sceleratis reputatus est. Demerso ligno, emersit ferrum, quia Emmanuël mortuus et sepultus descendit in inferiores partes terræ, et inde ascendens hominem secum eduxit, et elevavit.

III. « Porro Eliseus oravit ad Dominum dicens : Per» cute, obsecro, gentem hanc cæcitate ; percussitque eos » Dominus, ne viderent juxta verbum Elisei [1]. » Miserat rex Syriæ Benadad milites, qui Eliseum in urbe Dothaïn per id tempus diversantem obsiderent, captumque ad se adducerent. Cumque Elisei famulus eam hostium multitudinem contemplatus exhorruisset, Eliseus, ostenso Angelorum exercitu, quem Deus Syrorum copiis objecerat, discipulum metu liberavit. Mox cæcitate divinitus percussi Syri, ignari quo pergerent, Eliseum ducem optarunt, a quo Samariam ducti et intra muros conclusi, postquam decussa cæcitate, periculum, in quod ipsi se conjecerant, agnoverunt; ab Eliseo, et Joramo rege benevole excepti, ciboque refecti, liberi in patriam remittuntur. Allegoria. « Incrassatum est cor populi hujus [2], » dixerat Deus ad Esaïam : « Et aggravavit aures suas, oblinivit oculos suos [3]. » Cæcatus Judæorum populus justo Dei judicio, propria tamen voluntate quæsivit Salvatorem mundi occidere, ejusque memoriam penitus extinguere. Rependit Christus gratiam pro injuria, et persecutores suos cæcitate liberavit, cibo etiam cælesti refecit. Inde per universum orbem divisos fecit mirabilium suorum præcones. Tales utique fuere, qui e Calvariæ monte revertebantur percutientes pectora sua, et qui compuncti corde dicebant ad Petrum et reliquos Apostolos : « Quid faciemus, fratres [4] ? » Et apostolus Paulus, cui Dominus visum ademit, adeo ut

[1] 4 Reg. vi, 18. — [2] Matth. xiii, 15. — [3] Isaï. vi, 8. — [4] Act. ii, 37.

apertis oculis nihil videret, atque postmodum restituit, jussitque portare nomen suum coram gentibus et regibus, et filiis Israël.

IV. « Factum est post hæc, et congregavit Benadad rex » Syriæ universum exercitum suum, et ascendit, et obsi» debat Samariam, et oppugnabat eam [1]. » Idem, quem Dei sententia condemnatum Achabus occidere tenebatur, liberum tamen dimiserat. Cumque obsidio protraheretur, et cuncta circum loca insiderent hostes, tanta paulatim inopia premi cœpti cives, ut, absumpto omni commeatu, rabidi super cadavera incumberent. Narrat hic Scriptura inventas fuisse matres, quæ in famis remedium mutuam filiorum cædem inter se paciscerentur, quod cum altera executa fuisset, altera pactum rescindendum diceret; lis ad forum deducta fuit, rege judice. Joramus hic erat Achabi filius, qui, ut in eas se redactum augustias sensit, vehementer excanduit in auctorem, quem rebatur esse Eliseum : quod, cum inedia periclitantibus nuper syris latronibus lauto prandio succurrisset, et discipulis suis annonam nunquam deesse pateretur, modo cives suos fame torreri, absumique, deses et otiosus negligeret. Quare Deum obtestatus minatur eam se negligentiam Elisei sanguine eodem die vindicaturum. Sed enimvero Joramus non Prophetas incusare debuit, imo Prophetarum contemptorem parentem suum Achabum, qui si illorum paruisset dicto, et Benadadum sustulisset, is profecto Samariam nunquam obsedisset, nec regem in eas conjecisset angustias. Allegoria. Atrox et dira fames, quæ diu Samaritanos torsit, et insolitos cibos admittere coëgit, ostendit panis cœlestis inopiam, qua omnes per idem tempus gentes laborabant. Samaria ergo totius generis humani personam, statumque repræsentabat. Porro Elisei opera calamitas illa

[1] 4 Reg. vi, 24.

demum depulsa est, quia « Infirmi accincti sunt robore, » et repleti prius, pro panibus se locaverunt [1], » id est, gentibus Apostolorum prædicatione salutis scientia communicata est, et exundavit, ut Esaïas prædixerat, quasi aquæ mare operientes. Sic enim ratum erat ante Deum, ut « Famelicus messem stulti comederet, et absumerent sitientes » divitias ejus [2]. » Nam sicut Samaritani convectam in Syrorum castra annonam sibi diripuerunt, et in subsidium urbis suæ secum asportarunt, sic Ecclesia gentium divinos codices in Hebræorum synagoga repertos sustulit, et ad suæ sobolis utilitatem et eruditionem usurpavit.

V. « Donec venundaretur caput asini octoginta argenteis [3]. » Caput asini, quod tam charo pretio distractum hic dicitur, disciplinam designat ex nugis philosophorum, et mundi sapientum opinionibus haustam : hæc porro in magno pretio habita fuit, donec fames duravit, et parvulis petentibus panem, non fuit qui frangeret eis, id est, usque ad Christi nostri Salvatoris adventum.

VI. « Et quarta pars stercoris columbarum quinque argenteis [4]. » Tametsi hoc symbolum a mysterio aliquatenus dissonet, quia tamen columbis Justi in Scriptura comparantur, columbarum stercora interpretamur datæ a Moyse legis doctrinam, quæ, si cum præceptis Christi componatur, lutum dicetur, pretiosum tamen ; illo enim liniendi erant oculi cæcorum Judæorum Christi postmodum baptismo et prædicatione aperiendi.

[1] 1 Reg. II, 4, 5. — [2] Job. V, 5. — [3] 4 Reg. VI, 25. — [4] Ibid.

CAPUT VII.

I. « Ecce videbis oculis tuis, et inde non comedes [1]. » Cum Eliseus prædixisset Samariam postera die fame et obsidione liberandam, prædictionem risit quidam vir nobilis ex Jorami familia, cui Eliseus comminatur, quæ hoc loco Scriptura retulit. Hunc porro regis familiarem tradunt eumdem esse, quem supra Scriptura narravit, ab eodem nuntium allegatum fuisse, imo satellitum ducem, ut Prophetam caperet, aut interficeret : quanquam e vestigio rex ipse suos apparitores subsecutus executionem impedivit. Infelix ergo iste nobilis prænuntiatam quidem ab Eliseo urbis liberationem vidit, et rerum ad victum necessariarum magnam abundantiam, nullum tamen fructum inde consecutus est, eadem die a multitudine ad prædam discurrente oppressus et extinctus. Sic miser proprio infortunio Judæorum casum expressit, quibus licuit panem vitæ, qui de cœlo ad eos descenderat, spectare, ea tamen esca vivificante frui illorum plerique non meruerunt : cum interim eadem per Salvatoris nostri gratiam omnibus eam accipere volentibus copiosissime affluerunt.

II. « Quatuor ergo viri leprosi erant extra murum ur»bis [2], etc. » Postquam Dominus, immisso pavore, Syros a mœnibus Samariæ fugavit, quatuor viri leprosi, qui extra urbem vagabantur, hostium fugam per portarios urbis ad regem detulerunt. Cumque missi exploratores leprosorum

[1] 4 Reg. VII, 2. — [2] Ibid. 3.

nuntium confirmassent, egressus est populus ad prædam, ea, ut fit, multitudine atque impetu, ut, cum se invicem comprimerent, etiam oppresserint Jorami familiarem, qui, ut dictum est, Eliseum hanc ipsam mutationem rerum prædicentem irriserat, exitum sortitus, quem Propheta ipsi eodem tempore denuntiaverat. Sic enim fieri consentaneum fuit, ut patefacto, pervulgatoque hujus posterioris vaticinii eventu, jam populus dubitare non posset præsentis beneficii auctorem esse Deum, qui per eumdem Prophetam utrumque significaverat et ducis mortem, et urbis liberationem. Allegoria. Quator isti leprosi tametsi fœdam per se præferant speciem, si tamen ea parte spectentur, qua fausta nuntiarunt, sanctos quatuor Evangelistas nobis pulchre repræsentant, cogitantibus per istos innotuisse universo orbi Christi Salvatoris nostri gratiam, et per Christum mundo assertam libertatem. Quid? quod leprosi, qui corpus turpi lue affectum habebant, animum pulchris moribus præditum habere potuerunt, et quidem, qua deformatam a lepra cutem ostendunt, priorem Apostolorum statum significant, qua vero animum virtutibus ornatum, posteriorem describunt conversionem, quando per Spiritus sancti illapsum renovati secundum interiorem hominem stolam cœlesti luce nitentem induerunt, et ad annuntianda opera Dei missi sunt.

CAPUT VIII.

I. « ELISEUS autem locutus est ad mulierem, cujus vi-
» vere fecerat filium : Surge, vade tu, et domus tua [1]. »
Silumitis Elisei hospita hæc mulier fuit, ejusque rerum satagebat Propheta accepti beneficii memor ; filiique ipsius, cui vitam reddiderat, curam gerebat. Septennalem hic prædicit famem, et hanc ob causam, ut in alias terras migret hortatur. Palæstinorum illa regionem delegit, quod foret sibi magis propinqua, quodve frumenti ferax, et ex maritima negotiatione dives. Mari siquidem Palæstinorum regio tota alluitur, habebatque eo tempore portus celeberrimos et navium plenissimos, ut passim ex Scriptura colligitur : eapropter olim ob similem causam simile perfugium quæsivere Abraham et Isaac patriarchæ. Allegoria. Palæstina Justorum a Domino peregrinantium hospitium mundus est, eadem populi Dei hostis sæpe Dei cultores Israëlitas vexavit acerbissime ; a Davide postmodum subacta arma quidem deposuit, sed ut, data occasione, resumeret. Simili mundus odio Sanctos persequitur, ac perpetuo exagitat, et quanquam a Christo victus est, et princeps diabolus foras ejectus, nec ideo Christi servos ambo oppugnare desinunt, et incautos, ac ignavos opprimere.

II. « Venit quoque Eliseus in Damascum, et Benadad
» rex Syriæ ægrotabat [2], » ex ægritudine videlicet animi, quam ex nupera clade contraxerat. Cogitabat quanto cum dedecore a certa spe capiendæ regiæ urbis subito dejectus

[1] 4 Reg. VIII, 1. — [2] Ibid. 7.

fuisset, et insuper exutus castris, et coactus fugam inire ignominiosissimam; quodque magis dolebat, ex incerto rumore adventantis potentissimi hostis, cum revera, ut postea compertum est, nullus esset. Is porro, audito Elisei in urbem adventu, familiarem suum Hazaëlem obviam misit, qui sibi Prophetæ opera sanitatem procuraret : et quoniam putabat ejusmodi negotium, ut cætera humana omnia, donis et muneribus transigendum esse, camelos Eliseo misit quadraginta, ex omnibus Damasci bonis onustos : quæ illum haudquaquam admisisse certo credendum est, cum nec Naamanis munera acceptare voluerit.

III. « Vade, dic ei : Vita vives; porro ostendit mihi Deus, » quia morte morietur [1]. » Rogatus ab ægro utrum sanitatem esset recuperaturus, Eliseus ista respondit, quæ tamen nec rerum gestarum veritati, nec sibi constare videntur. Sed eadem nec sibi, nec historiæ adversari planum fiet ex iis, quæ supra ad Michææ simile responsum dixi : nam eodem fere verborum ordine uterque Propheta loquitur, cum uterque eodem contextu prospera et adversa roganti prænuntiet. Unum hic addendum hujus loci peculiare est : quod Achabo, attento exitu pugnæ, quam ille pertinacissime volebat, exitium inevitabile fuit; mors contra Benadado, spectata levitate morbi, non modo evitabilis fuit; mors contra Benadado, spectata levitate morbi, non modo evitabilis fuit, sed certo evitata fuisset, (idque unice intendit significare Eliseus, et Benadad scire se velle expressit illis verbis : « Si sanari potero de infirmitate mea hac.) » nisi vi externa fuisset naturæ ordo disturbatus; et hanc Hazaël ipse in præsenti facto nuntius ægro intulit, et vitam domino suo eripuit, eoque extincto regnum juxta Elisei prædictionem invasit. Notandum ex Hebræo hæc aliter verti potuisse, contrario sensu, « Dicito : Non sanaberis. »

[1] 4 Reg. VIII, 10. — [2] Ibid. 9.

CAPUT IX.

I. « Eliseus autem prophetes vocavit unum de filiis Pro- » phetarum, et ait illi [1], etc. » Proponitur hoc loco exercitum in domum Achab judicium, et judicis, atque executoris designatio. Jehu hic fuit, qui ex Dei mandato a quodam Prophetarum in regem ungitur ; discipulus Elisei is erat, qui cum ad urbem Ramoth Galaad venisset, et Israëlitarum eamdem obsidentium castra instrasset, tentorium, ubi duces exercitus conventum habere compererat, recta petiit : admissus in hæc verba profatus est, incertus quem alloqueretur : « Verbum ad te, o princeps [2], » cumque respondisset Jehu, « Ad quem ex omnibus nobis [3] ? » intellexit Prophetes hunc esse, quem sibi ungendum magister præceperat : nec enim Jehu de facie noverat, et esto novisset, et Eliseus hunc proprio nomine distinxisset, in re tanti momenti errorem timere potuit : quæ porro statim reposuit : « Ad te, o princeps [4] : » indicant eumdem in ipso facto doctum fuisse divinitus hunc esse, quem Deus regem designaverat. Quamobrem, sicut ab Eliseo monitus fuerat, illum in proximum conclave seduxit a turba : tantisper namque dissimulandum ipse etiam Jehu intellexit, cavendumque ne ea rerum novatio subito in vulgus efflueret : hic, remotis arbitris, unctus est Jehu in regem, simulque jussus est universam domum Achab excindere. Mox Propheta sine mora e castris sese proripuit, et Jehu, qui statim post unctionem ab universo exercitu mirabili consensu rex sa-

[1] 4 Reg. IX, 1. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. — [4] Ibid.

lutatus fuerat, in urbem Jezraël cum delecta militum manu procurrit, et Joramum regem Israël, deinde Ochoziam regem Juda primo impetu capit et interficit.

II. « Dixitque Jehu ad Bar Dakar ducem : Tolle, projice » eum in agrum Naboth Jezraëlitæ, quia vespere vidi san» guinem Naboth, et sanguinem filiorum ejus [1]. » Hæc dicebat Jehu, sive quia recurrebant hoc tempore, quæ hesterno vespere audierat, sive quod per visum istud sibi ostensum fuerat, quo sequenti mane Jorami nece Nabothis sanguinem vindicaret. Aliam insuper causam hujus facti indicat Jehu, et cur vellet projici Jorami cadaver in agrum Nabothis Jezraëlitæ his verbis : « Memini, ait, quando ego, et tu sedentes » in curru sequebamur patrem hujus, quod Dominus dixit » verbum hoc super eum dicens : Si non pro sanguine Na» both, et pro sanguine filiorum ejus reddam tibi in agro » isto [2], » id est, in suburbiis civitatis Jezraël, ubi positum erat Nabothis prædium. His in suburbano agro gestis, Jehu urbem intravit bene cœpta perfecturus.

III. « Venitque Jehu in Jezraël. Porro Jezabel, introitu » ejus audito, depinxit oculos suos stibio, et redimivit caput » suum [3]. » Jezabel, quæ filii casum lugere credebatur, audito regis adventu, oculos stibio delira anus depingit, ornat mitra caput, et ore fenestra prolato a novo principe videri ambit. Sperabat hunc formæ lenocinio captum eo perducere, ut etiam ipsius nuptias expeteret. Forte non igorabat Adoniam olim Abisag Silumitidem uxorem optasse, quo reginæ nuptiis viam ad regnum sibi muniret : credere ergo potuit Jezabel Jehu ad novam et fluctuantem dominationem stabiliendam, similem viam initurum. Hæc fortasse, dum sui potens fuit, Jezabel cogitabat ; at enimvero ubi ad januam astare regem vidit, occursante statim filii nece, interfectoris conspectum non tulit, quin in apertum jur-

4 Reg. IX, 25. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 30.

gium prorumperet, « Numquid, ait, pax fuit Zamri, qui » occidit dominum suum [1] ? » Adeo nec præsumpta spes nuptiarum, nec imminentis leti metus, nec præsens carnifex, in jugulum incumbens, fœminæ ferociam fregerunt, ut vel tantisper iram compesceret. Sic quæ aliis nocens, sibi innocens esse non debuit, quin hostem aliunde incitatum, convicio magis etiam inflammaret, quo atrocius sæviret.

IV. « Et ait Jehu : Quis mecum ? Et respexerunt ad eum » duo, vel tres eunuchi, et ait : Præcipitate eam deorsum, » et præcipitaverunt eam [2]. » Jehu, ut fœminam vidit, comperitque esse Jezabelem, jussit eunuchis præsentibus, ut illam dejicerent e fenestra : quod illi fecerunt statim eo impetu, ut Jezabelis sanguine parietes resperserint, cadaver a superveniente equitatu conculcatum paulo post a canibus laceratum fuit, « Ut nemo diceret : Hæc fuit Jeza» bel [3]. » Tropologice. Achab accepto in acie vulnere occumbit, et regio funere elatus in regum sepulcris conditur. Jezabel contra, servili manu ex subliniori loco præcipitata ad terram, misere alliditur, cadaver a prætereuntibus proculcatur, et a canibus discerpitur. Quia etsi Achab multa peccaverit, aliquam tamen pœnitentiam ostendit. Jezabel contra, cum non modo plurima commisisset nefaria et execranda, sed etiam conjugem ad omnia fere, quæ perpetravit, flagitia, ipsa suis consiliis induxisset, adeo malefacta non damnavit rebus prospere procedentibus, ut etiam in adversis, et in ipso propemodum interitu visa sit insanire. Jure itaque et merito severius, quam Achab, punienda fuit. Rursus attende, quomodo Jezabel, terror quondam Prophetarum, et regum domina, ludibrium facta est spadonum et canum præda, ad obstruenda videlicet ora loquentium iniqua, ne dicant : « Quare via impiorum prospe-

[1] 4 Reg. IX, 31. — [2] Ibid. 32, 33. — [3] Ibid. 37.

»ratur, bene est omnibus, qui prævaricantur[1]?» Jam quemadmodum Deus ad vindicandam reginæ in suos Prophetas huc usque exercitam crudelitatem, servis, et canibus nunc utitur administris; ita postmodum reges et populos, Martyrum et Ecclesiæ Christi persecutores, gentium barbararum, et ignobilium opera frequenter castigavit et afflixit.

CAPUT X.

I. «Erant autem Achab septuaginta filii in Samaria[2], »etc.» Satagebat Jehu non modo commissum a Propheta negotium exacte præstare, verumetiam sibi, posterisque regnum, æmula sublata stirpe, constabilire: quocirca scripsit ad cives Samariæ, ut vel quempiam ex liberis Achab, quos apud se habebant, sibi regem deligerent, quod si fecissent, bellum etiam pararent, et expedirent arma; vel si contra pacem optarent, filios regis omnes ad unum decollarent, abscissaque capita ad se protinus mitterent. Samaritani Jehu mandatis repugnare non ausi, quæ petebantur capita statim transmiserunt; quæ cum Jehu in duos congesta acervos in loco frequenti, et publico constituisset, mane facto convocata populi concione: «Judicate, »inquit, quod justum est; estis enim justi[3].» Si ego reus dicor, quod occiderim regem, et regnum occupaverim, consequens erit eos, qui domini mei filios septuaginta sustulerunt, innoxios non esse.» Atqui omnes Samariæ optimates, et majores natu manifestæ perfidiæ nemo vestrum,

[1] Jer. XII, 1. — [2] 4 Reg. X, 1. — [3] Ibid. 9.

ut arbitror, incusabit. Restat ergo neutros in hoc facto culpandos esse, qui fuimus divinæ sententiæ meri executores. Videtis enim eventa propheticis prædictionibus exacte respondere : ut quæcumque Deus contra Achabi stirpem decrevit, et per Eliam futura prædixit, eadem plenissime perfecta et absoluta fuerint. Cæterum, quod hic et alibi occurrit a Prophetis in sermone Domini dictum : « Interfi» ciam mingentem ad parietem[1], » significat extremum alicujus familiæ et generale excidium ex gravissima aliqua causa constitutum, adeo ut canes quoque domus custodes perditum iri intelligas, nedum habitatores ejusmodi noxæ reos.

II. « Congregavit ergo Jehu omnem populum, et dixit ad » eos : Achab coluit Baal parum[2], etc. » Jehu, dum bene cœpta persequitur, Ochoziæ regis Juda fratres quadraginta duos in medio cursu comprehensos occidit. Continuo Samariam ingressus omnem Achabi progeniem delevit : deinde, ut inductam a Jezabele et Achabo peregrinam religionem aboleret, indicto publico et solemni Baalis sacrificio, ejusdem sacrificos ad eam celebritatem invitavit, quos intra clausa templi congregatos omnes ad unum trucidavit, et Baalis statuam combussit, et delubrum in latrinas convertit. Et hæc quidem pie, sapienterque a Jehu gesta sunt, eademque Deo grata, et accepta fuisse Propheta regi declaravit, prædicens ipsius stirpi decretum eam ob causam imperium ad quartam generationem duraturum : nec enim Jehu cursum, quem sub sui principatus initium pie petiit, constanter retinuit, neque ejus nepotes prima parentis exempla sibi imitanda proposuerunt, sed extrema.

[1] 4 Reg. IX, 8. — [2] Id. X, 18.

CAPUT XI.

I. « Athalia vero mater Ochoziæ videns mortuum filium » suum, surrexit, et interfecit omne semen regium[1]. « Alius erat naturæ motus, quem tamen Athalia secuta non est, tres, opinor, ob causas. Prima penitus occulta, ipsique Athaliæ ignota, diaboli fuit astus : cum enim compertum haberet quod vel rudis, et imperitus quilibet Israëlita non ignorabat humani generis Redemptorem ex davidica progenie nasciturum, satagebat hanc funditus extirpare, quo divinæ erga nos misericordiæ consilium disturbaret, idem hoc olim non admodum dissimili via procuraverat, quando Noëmi tempore hominum mores corrupit, ratus Deum naturam adeo labefactatam nunquam reparaturum, et Moysis ætate Pharaonem induxit, ut masculos Hebræorum infantes perimeret, quod sciret in Abrahami semine benedicendas omnes tribus terræ, et post Christi adventum Herodi suggessit Bethlehemiticorum infantium stragem. Sed ejusmodi arcanum, ut dixi, Athalia cogitare non poterat. Duo ergo ex hoc atroci facinore commoda spectavit; primum, ne in regia domo tres haberet æmulos, regem, regisque matrem et reginam, et primum in ea tenere locum forte non multum curabat, modo secundum, aut tertium occuparet: neutrum tamen sibi obventurum sciebat, cum alterum matri jure competeret alterum uxori. Aliud insuper occurrebat bonum securitas; si enim Athalia illud assecuta fuisset, ut omnes regni judaïci vires ad ipsius defensionem

[1] 4 Reg. xi, 1.

conspirarent, salutem suam in tuto positam esse existimabat, nec proinde timendum quidquid Jehu rex Israël, Jezabelis et Achabi familiæ capitalis hostis, contra moliretur. Cæterum hoc Athaliæ facinus perspicue ostendit quam perniciosa fuerint Israëlitis cum peregrini cultus fœminis connubia, et quam vere Moyses, qui lege lata suis Hebræis illa interdixerat, damna inde secutura præsagisset.

II. « Tollens autem Josaba filia regis Joram soror Ochoziæ Joas filium Ochoziæ, furata est de medio filiorum regis, qui interficiebantur, et nutricem ejus, et abscondit eum in triclinio cubiculi sui [1]. » Josaba Joïda pontifici singulari regiæ stirpis privilegio nupserat, cautum quippe erat ne tribus inter se commiscerentur, neve proinde fœminæ extra propriam tribum cuilibet promiscue nuberent. Hæc itaque nepotem communi fratrum fato feliciter substractum cum sua nutrice abscondit intra secretiora templi penetralia, quo nemini de populo adire fas erat, solisque sacerdotibus patebant, qui, cum pontifici omnes parerent, ab eodem facile inde arceri potuerunt. Interim Athalia regnum invasit, tenuitque ad sexennium. Quod mirum fuit fieri potuisse a fœmina talibus imbuta moribus, et peregrinæ, Judæisque exosæ originis, ac religionis, donec Joïada davidicæ stirpi illud restituit.

III. « Anno autem septimo misit Joïada, et assumens centuriones, et satellites, et cursores, introduxit ad se in templum Domini [2]. » His porro permixtum fuisse magnum Levitarum numerum indicat secundus Annalium liber, quos Joïada utpote sibi subjectos ad hoc negotium paratos habuit; cumque sabbatis ad custodias templi venire solerent, eorum convocationem Athaliæ minus suspectam fore putavit. His intra septa templi congregatis pontifex imperat arma ex armentario templi deprompta

[1] 4 Reg. XI, 2. — [2] Ibid. 4.

sumere; simul armatis regium puerum ostendit. Confestim distributæ in opportuna loca cohortes militum, jussique singuli templi aditus omnes occupare, et contrariæ factionis quoscumque inde arcere. Rebus ita dispositis, pontifex puerum de more sacro oleo ungit, et diademate coronatum regem declarat : novi regis inaugurationem secuta est festiva militum acclamatio, mox ingens populi ad templum concursus.

IV. « Audivit autem Athalia vocem populi currentis [1], etc. » Dum hæc in templo aguntur, Athalia populi concursantis strepitu, ac tubarum clangore excitata, ad templum procurrit, dumque præsentia, atque voce seditionem compescere conatur, a regiis satellitibus comprehensa, extra clausum templi rapitur, pontificis jussu, ne suo sanguine Dei ædem pollueret, et occiditur. Sic propheticæ de Achabi stirpis excidio prædictiones paulatim per varios exitus ad effectum perducebantur. Rebus itaque imperii constitutis, Joïadas ad restituendam religionem, a Joramo ejusque successoribus pessumdatam, se contulit. Quocirca regem imprimis et universum populum induxit, ut fœdus a majoribus cum Domino pactum, conceptis ex veteri instituto verbis, innovarent, mutuamque sibi invicem fidem sibi rex et populus jurarent. Hinc ad extirpandas novas religiones conversus, habuit populum in hoc negotio mirum in modum sibi consentientem : statim namque facta manu Baalis fanum ingressus, ejusdem aras destruxit, simulacra confregit, et profani cultus antistitem Mathan interfecit. Sic Joïadæ auctoritate et pio studio legis observantia, et sacri ministerii ordo, sacrificia et cæremoniæ restituta sunt in eum fere statum, quem, regnante Davide, obtinuerant.

[1] 4 Reg. XI, 13.

CAPUT XII.

I. « VOCAVITQUE rex Joas Joïadam pontificem et sacer» dotes dicens : Quare non instauratis sarta tecta templi [1] ? » Causam, cur rex Joas et Joïadas pontifex ad reparandam Dei domum animum appellerent, indicat liber secundus Annalium his verbis : « Athalia instruxit filios iniquitatis, » et suffodit domum Domini, et omnes sanctificatos, qui » erant in domo Domini, traduxit ad cultum idolorum [2]. » Nec vero mirum id attentasse Athaliam, fœminam ea instructam audacia et sagacitate, ut et regnum ambire, et occupare potuerit. Cum ergo ejus arbitratu omnia administrarentur, ipsumque regem Ochoziam sibi obsequentem haberet, nihil ab ea prætermissum fuit, quo Judæos a divino cultu abstractos ad patriam Sidoniorum religionem traduceret. Quamobrem, dum introducto peregrino cultu veri Dei templum negligitur, multis in locis fatiscere cœperat, et facto vitio ruinam minari. Ergo, ut huic malo occurreret rex, auctore pontifice, magnam pecuniæ vim a populo libenter subministratam collegit, et sacerdotibus ad destinatum opus delectis tradidit. Sed cum postea animadverteret ab illis commissum negotium, nec ea cum fide, nec diligentia, quam speraverat, tractari, eam curam viris exploratæ probitatis detulit, quam et strenue, et diligenter gesserunt. Allegoria. Agnosce hic typum Sanctorum, qui scientiæ donum a Deo consecuti, ad ejusdem reparandam domum vanis religionibus, et variis criminibus labefactatam, contulerunt.

[1] 4 Reg. XII, 7. — [2] 2 Par. XXIV, 7.

II. « Surrexerunt autem servi ejus, et conjuraverunt in ter se, percusseruntque Joas in domo Mello, et mortuus » est[1]. » Postquam, exactis annis centum et triginta, Joïada sacerdos vivere desiit[2], Joas quorumdam principum consiliis inductus, veram religionem, quam, dum vixit Joïada, sancte coluerat, abjecit et idololatriam a fœminis sydoniis invectam, quam, eodem pontifice auctore, cum magna gloria exterminaverat, revocavit. Quod cum Zacharias Joïadæ filius quominus fieret impedire conaretur, et divino inflammatus Spiritu, stans inter templum et altare, regem ac principes populi coram argueret, in ipso atrio Domini lapidibus obrutus fuit. Ea scilicet fuit Joæ inhumanitas et communis naturæ sensus stupor, ut acceptorum a Joïada beneficiorum immemor ejusdem filium virum sanctissimum tanta cum immanitate tractari permiserit præsens, imo et jusserit, eo interim propriæ innocentiæ testem et vindicem Deum appellante: « Videat Deus, inquit, et requirat[3]. » Providebat vir sanctus mala, et calamitates, quæ non multo post regi et regno incubuerunt : sequente quippe anno invasere Syri Judæam, et vastarunt, adeo ut Joas, quo vitam redimeret, regiam domum, ac templum spoliare coactus fuerit, ab eisdem nihilominus male et ignominiose habitus est, ut contracto inde morbo decubuerit; tandem servorum conjuratione oppressus in ipso lectulo, in quo æger jacebat, confossus interiit. Cadaver in civitate David conditum fuit, regum tamen sepulcro illatum non est. Patri successit Amasias.

[1] 4 Reg. XII, 20. — [2] 2 Par. XXIV, 15. — [3] Ibid. 22.

CAPUT XIII.

I. « Eliseus autem ægrotabat infirmitate, qua et mor» tuus est : descenditque ad eum rex Israël, et flebat, dice» cebatque : Pater mi, pater mi, currus Israël, et equites » ejus[1], » Mortuo Jehu rege Israël, Joachaz filius regnum inivit, quod per annos septemdecim ab eodem vehementer afflictum, ac pene eversum, ejusdem filius Joas ex parte restituit, Elisei, quem impense coluit, opera et consiliis adjutus. Cum ergo Propheta decumberet ab eo morbo, quo postmodum extinctus est, rex illum invisit; cumque brevi decessurum perspiceret, orbitatem suam lamentabatur, et dicebat : « Pater mi, etc., » eamdem, ut supra vidimus, lamentationum formulam ipse Eliseus usurpaverat in decessu Eliæ; et sensus est idem, quem eo loco exposui : significabat ergo Elisei precibus et consiliis stare victoriæ spem, et regni felicitatem. Continuo Eliseus pias regis lacrymas muneraturus, « Affer, ait, arcum et nervo sagittam indito[2]. » Cumque rex posuisset manum suam super arcum, superposuit Eliseus manum manibus regis, jussitque aperta fenestra sagittam Orientem versus jacere. Quo facto, Eliseus ait : « Sagitta salutis Domino, et sagitta contra Syriam[3] ; » Syriam videlicet ea fenestra prospectabat; « Percutiesque » Syriam in Aphech, donec consumes eam. Rursus ait : » Tolle sagittas. Quas cum tulisset, rursus dixit ei : Percute » jaculo terram. Et cum percussisset tribus vicibus, et ces» sasset, iratus est vir Dei contra eum, et ait : Si percussisses

[1] 4 Reg. XIII, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 17.

» quinquies, aut sexies, aut septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem, nunc autem tribus vicibus percuties [1].» Hic ad historicum sensum duo pertinent : primum, Israëlitarum victoriam a Deo, rem eo modo pro sua voluntate disponente, annexam fuisse hujusmodi signo : quod novum non fuit, cum antehac Ægyptiorum plagas, et Israëlitarum exitum ab elevatione virgæ pendere voluerit ; et Amalecitarum cladem ab elevatione manuum Moysis orantis ; et hastæ Josuë pugnantis, Haï urbis expugnationem. Sicenim fieri expediebat, quo nimirum rebus et verbis clarius intelligeretur beneficium a Deo liberaliter conferendum, et rato tempore collatum, accipientium mentibus altius infigeretur. Hoc porro arcanum Eliseo divinitus communicatum, regi ignotum fuit ; alioquin non ter, sed decies terram jaculo petiisset,quod quia non fecit, Eliseus regem increpuit, non quod hic peccasset, sed quod privasset imprudens suos Israëlitas ampliori beneficio, quod iidem fuissent consecuturi, victis debellatisque Syris, et everso illorum imperio : quod quia Eliseus cupiebat, impeditum doluit præsenti regis cessatione, imo verius futura ejusdem, ejusque subditorum in idololatria obduratione, quæ vera et sola causa fuit, cur nec signum procederet, nec gratia, per illud significata, concederetur. Secundum, Eliseus manum manui regis superimponit, quo significabat divina virtute, quam Prophetæ manus in præsenti symbolo repræsentabat, infirmam regis dexteram roboratum iri in tantum, ut universam Syriam subjugare facile posset, acceptasque Syris clades referre. Et vero Israëlitæ, a Syris præterito bello attriti, Joramo rege ad eas venere angustias, ut in regia urbe equos duntaxat quinque habuerint, et sub ejus successore in universa ipsorum ditione non plures, quam equites quinquaginta, peditum decem millia, et decem currus reperti

[1] 4 Reg. XIII, 17-19.

fuerint: « Interfecerat enim eos, subdit Scriptura, rex » Syriæ, et redegerat quasi pulverem in tritura [1]. » Atqui Hebræi, Salomone regnante, quinquaginta duo millia equorum in regiis stabulis numerabant; et Jeroboamus octingenta millia armatorum in aciem eduxit, quibus ex adverso opposuit Abias quadringenta millia virorum electorum [2], ex duobus duntaxat tribubus Juda, et Benjamin. Allegoria. Signum duas habet partes, singulæ suum sensum. « Sagitta salutis Domino, » plane Dominum Salvatorem designat, cum in cruce emisit spiritum; quo terræ viscera penetravit, et Patres inferno carcere detentos liberavit, deinde per Apostolos universum orbem pervasit, et credentibus salutem attulit. Quo autem sagitta Orientem versus jacitur, significat Christi ascensu nostræ salutis opus consummatum fuisse; cum « Ascendens super cœlum cœli » ad Orientem [3], » portas nobis æternales aperuit, cœloque captivitatem nostram invexit. Item dum jaculum terræ fixum inde extrahitur, aut resilit, exprimit corporis Christi sepulturam et resurrectionem, postquam ad triduum in corde inferni, in terra mortuorum fixum mansit. Rursus attende quomodo terra Israëlitarum telis tribus configitur, et regnum Syrorum tribus præliis profligatur. Scilicet adorandum Christi Corpus spinis, clavis, lancea confixum est, his tamen non fuit Christi caro destructa, sed diaboli, peccati, atque mortis imperium triplici clade contritum fuit, diabolum namque Salvator noster prostravit, peccatum et mortem sustulit. Postremo telum ter jactum humo hæsit, et Dei populum ad terram afflictum relevavit, quia Christus, dum in sepulcro jacuit, corpora Sanctorum ad spem resurrectionis erexit.

II. « Mortuus est Eliseus, et sepelierunt eum [5]. » Funus

g. XIV, 7.— [2] 2 Par. XIII, 3.— [3] Psal. LXVII, 34. — [4] 4 Reg.

curarunt ejus discipuli filii Prophetarum, cui regem Joam interfuisse ex eo colligitur, quod eumdem ægrotantem studiose inviserat, et morientem mœstissima lamentatione et profusis lacrymis fuerat prosecutus. Et quoniam Hoseas in principio suæ Prophetiæ indicat prophetasse se sub Jeroboamo filio Joæ, oppido verisimile est eumdem in præfectura Prophetarum Eliseo successisse. Cum vero postmodum in Elisei sepulcrum cadaver mortui hominis aliquando projectum fuisset, ejusque ossa tetigisset, statim revixit. Suscitaverat mortuum Elias, fecit et hoc Eliseus, at nullus Prophetarum mortuus mortuum vita donavit, ut intelligas congeminatum in Eliseo Eliæ spiritum. Porro virtus ossibus Elisei divinitus indita futuræ resurrectionis index et semen fuit. Perinde delatus ejusdem corpori honor, ut in simili casu supra animadversum est, gloriam præsagiebat corporibus Sanctorum in generali corporum resurrectione communicandam.

CAPUT XIV.

I. « In anno secundo Joas filii Joachaz regis Israël regnavit Amasias filius Joas regis Juda[1], » qui parentis mortem ultus est, moderate tamen, ut conjuratorum cognatis parceret juxta legis præscriptum; cautum quippe erat ne pœna ultra culpæ auctores procederet[2]. Pius ergo fuit Amasias, quandiu tristem parentis exitum ob oculos habuit, cujus causam ignorare non poterat, unam duntaxat fuisse religionis injuriam : rebus itaque postmodum pros-

[1] 4 Reg. XIV, 1. — [2] Deut. XXIV, 16.

pere succedentibus, excusso, quem ex patris supplicio conceperat, Dei metu, cultum pariter repudiavit, et peregrinas religiones amplexus est. Hanc porro fuisse defectionis causam docet Scriptura in secundo Annalium, ubi victoriam ex Idumæis ab eo reportatam narrat : « Amasias, » inquit, confortatus est, duxitque populum suum et abiit » ad vallem salis, et cecidit, atque interfecit filios montis » Gebal decem millia, et decem millia vivos comprehen- » derunt filii Juda, et adduxerunt eos ad summitatem pe- » træ, et omnes venerunt constricti vinculis [1]. » Deinde subdit : « Et cum venisset Amasias reversus a cæde Idu- » mæorum, obtulerunt ei deos Gebal, et statuit eos ante se, » et adoravit eos, et obtulit eis thymiateria aromatum [2]. » Vallis salis eadem est, quæ Idumæorum sanguine olim maduerat sub Davide, qui primus illos sub jugum misit, quod postmodum, Josaphato regnante, excusserunt. Ea Amasiæ perfidia offensus Deus, Prophetam misit, qui stultam regis impietatem argueret, ut qui deos esse crederet, qui cultores suos de manu ejus liberare nequiverant, quosque ipse suis e sedibus avulsos habebat captivos. Rex admonitionem indigne tulit, et monitorem ignominiose repulit, minatus insuper supplicium, si porro pergeret, ut negotium sibi eam ob rem facesseret : cui ille se quidem quieturum respondit, quod certo sciret futurum, ut scelus illud vindicaretur auctoris morte, regemque pœniteret aliquando, quod consulentem et monentem se minime auscultasset. Vaticinii fidem probarunt subsecuta Amasiæ captivitas, et festinata mors. Cum enim temere Joam Israëlitarum regem bello lacessisset, victus captusque fuit, et cum ignominia Samariam abductus : unde cum ingenti multa demum dimissus, regnoque restitutus, paulo post Solymitarum quorumdam conspiratione oppressus est. Hic

[1] 2 Paral. xxv, 11, 12. — [2] Ibid. 14.

interim animadverte quomodo Amasias, dum Prophetis obsequitur, et conductos milites peregrinæ religionis dimittit, susceptum nihilominus contra Idumæos bellum feliciter conficit, et opibus auctis, ampliataque ditione lætus Jerosolymam revertit : idemque, versa rerum vice, semel et iterum ex eadem urbe turpiter ejicitur, primum a Joa, deinde a conjuratis civibus, et gravissimis utrinque affectus calamitatibus, libertatem, mox etiam vitam amittit : nec sane aliam ob causam, ut perspicue Scriptura declarat, quam ob divinæ legis et Prophetarum contemptum. Hoc nimirum perpetuo, et ubique satagebat Deus, ut durissimæ cervicis populus aliquando disceret : salutem suam, et regni felicitatem in sola divinorum præceptorum observantia consistere : non quod ipse eorum obsequio indigeret, sed quod ipsis nullatenus expediret, ejus imperio, et gubernatione carere.

II. « Anno quintodecimo Amasiæ, mortuo Joa rege Israël, » regnavit Jeroboamus ejus filius ad annos unum et qua» draginta : ipse restituit terminos Israël ab Emath usque » ad mare solitudinis juxta sermonem Domini Dei Israël, » quem locutus est per servum suum Jonam filium Amathi » Prophetam [1]. » Idem est, qui Ninivitis pœnitentiam prædicavit. Mare solitudinis ipsum est, quod mare salsissimum alibi Scriptura appellat, positum in confinio Chananitidis, cui respondet alter ejusdem terminus aquilonaris Emath civitas juxta Libanum montem. Jeroboamus itaque Jonam prophetam coluit, quemadmodum pater ejus Eliseum, illiusque operam perinde sibi utilem expertus est, ejus siquidem prædictionibus et consilio animatus, occupatas a Syris civitates recuperavit.

[1] 4 Reg. XIV, 23-25.

CAPUT XV.

I. « Anno vigesimo septimo Jeroboam regis Israël reg-» navit Azarias filius Amasiæ regis Juda [1]. » Idem in genealogia Christi Ozias appellatur, et Joramo genitus dicitur, qui atavus ejus fuit. Annos regnavit quinquaginta, quo temporis spatio labefactatum sub decessore reipublicæ statum restituit. Jerosolymæ muros a Joa rege Israël ex parte dirutos refecit, duxitque Judæorum colonias ab introitu Emath usque ad mare solitudinis, et ad ostium maris rubri urbem Ailath condidit. Philistæos, Ammonitas, et Arabes subegit, et regibus Juda fecit tributarios. Adeo illi omnia prospere cesserunt, dum Zachariam prophetam habuit præceptorem, et ejus consilio rempublicam administravit. Ex ejus tamen disciplina non fuit, quod postremo sui principatus anno sacerdotale sibi munus usurpare tentavit, et adyta templi temere ingressus adolevit incensum : quod ex lege Dei et regum decessorum consuetudine proprium sacerdotum officium esse sciebat : quam ob causam horribili lepra percussus, regno pariter, atque hominum communi consuetudine, dum vixit, privatus mansit. Allegoria. Ozias delicto, et supplicio perduellium Angelorum, atque Judæorum typum expressit. Et illi quidem, dum honoris locum conditioni suæ indebitum occupare contendunt, eum, quem obtinebant, amiserunt, et Sanctorum societate, convictuque privati sunt. Isti vero, dum non suam hæreditatem invadere tentant, et hæredem occidunt, nec

[1] 4 Reg. xv, 1.

propriam retinere potuerunt, sed de terra hæreditatis suæ ejecti vagantur incertis sedibus, et sicubi considere ipsis licuit, commune tamen cum incolis contubernium habere non licet.

II. « Anno trigesimo octavo Azariæ regis Juda regnavit » Zacharias filius Jeroboam super Israël in Samaria [1]. » Jeroboamo regno, vitaque defuncto, sublectus Zacharias sexto a suscepta potestate mense a Sellum filio Jabes interfectus est : suoque interitu promissionem domui Jehu olim factam implevit, et consummavit, eo quippe sublato regnum in ea familia ad quartam generationem propagatum per alias familias vagari cœpit : ejus interfectorem Sellum Menahemus filius Gadi post mensem sustulit, et regnum invasit quod cum suis viribus tueri se posse diffideret, regis Assyriorum Phul opem postulavit, ejusque favore ad annos decem obtinuit. Successit Phaceïa ejus filius, quem biennio post Phacee filius Romeliæ militiæ præfectus in palatio occidit, et rerum potitus est. Hujus tempore Teglathphalasar Assyrius apertam a decessore viam ingressus Chananitidem invasit, et Hebræorum captivitatem inchoavit omnium, quas ad eam diem passi fuerant teterrimam et acerbissimam.

III. Anno secundo Phacee filii Romeliæ regis Israël reg- » navit Joatham filius Oziæ regis Juda [2]. » Susceptum hoc anno regnum Joatham sexdecim sequentes magna cum laude administravit. Enimvero cum multa ab illo præclare gesta secundus Annalium liber prodiderit, nihil hoc loco Scriptura reprehendit ab eodem non recte factum, præter excelsorum tolerantiam, communem videlicet noxam regum Juda etiam laudatissimorum. Jerosolymam imprimis novis molitionibus communivit, turres et castella in desertis locis construxit. Ammonitas perpetuos Judæorum hos-

[1] 4 Reg. xv, 8. — [2] Ibid. 32.

tes domuit, et annuum tributum regibus Juda in posterum pensitare jussit.

CAPUT XVI.

I. « Anno decimo septimo Phacee filii Romeliæ regnavit » Achaz filius Joatham regis juda[1]. » Hic a piorum decessorum suorum religione, ac moribus adeo exorbitavit, tot, tantisque sceleribus infamavit Davidis stirpem, ut ipsi et Manassi ejus nepoti potissime ascribenda censeatur judaïci regni ruina. Adeo nimirum peregrinarum religionum studiosus fuit, ut quod immanissimum fuit, filios suos per ignem traduxerit, quo in facto imitatorem habuit præter alios privatæ sortis homines regem Manassem : ita quippe sibi persuaserat tum demum ab inimicarum gentium armis se tutum fore, si illarum numina coluisset. Eam Achazi perfidiam secuta pœna est eadem, quæ alios reges impios sæpe afflixit. Rasin namque Syriæ rex primum sibi confinem Achazi ditionem depopulatus est; mox conjunctis cum Phacee filio Romeliæ viribus, Judæam universam vastavit, cæsis uno prælio Judæorum centum viginti millibus, aliisque ducentis millibus captis et Samariam abductis, qui tamen postmodum, intercedente Adu propheta, dimissi sunt. Achaz, ut vidit se tantis obrutum malis, pium decessorum suorum morem secutus non est, nec ad Deum patris sui David confugit, sed quod Israëlitis severe cautum fuerat, regem Assyriorum Teglathphalasarem in societatem belli contra Syros, et Israëlitas accersivit pessimo consilio, quod Hebræis

[1] 4 Reg. XVI, 1.

utriusque regni ingentium calamitatum, et exitii causa fuit; magnis insuper donis sollicitavit, exhaustis in hoc negotium publicis, privatisque copiis, et expilato Domini templo. Nec ille abnuit, lætus occasionem admodum commodam sibi offerri cœptum adversus Syros, et Chananæos a decessore bellum reparandi. Confestim itaque Syriam ingressus, Damascum regni caput expugnavit, regem Rasin interfecit, et provinciam populatus ,habitatores in Assyriam transtulit. Inde motis castris, terras Samariæ regi subjectas occupavit, et incolas simili exilio mulctavit.

CAPUT XVII.

I. « Anno duodecimo Achaz regis Juda regnavit Osee » filius Ela, in Samaria super Israël novem annis [1]. » Phacee, exacto vigesimo regni anno, ab Osea occiditur ; hic Samariæ regum vigesimus, et ultimus fuit. Cum enim anno ejus nono, ac postremo Salmanasar Assyrius post triennalem obsidionem expugnasset Samariæ urbem regnum pariter excidit et extinxit, abductisque inde incolis cœptam Israëlitarum captivitatem complevit, captivos in Mediam transportavit, collocavitque in Hala, et in Habor fluvii Gozan, civitatibus Medorum. Utque religionem mutarent, sollicitavit constitutis super omnem collem excelsum simulacris et excitatis ad nova sacra delubris. Neve terra, suis vacuata habitatoribus, inculta maneret, ductis ex Assyria colonis excolendam dedit. Postremum non sine causa hoc loco Scriptura recenset varias diversorum deorum re-

[1] 4 Reg. xvii, 1.

ligiones ab Israëlitis impie susceptas, et iterata toties flagitia, obstinatissimam denique in suis moribus pertinaciam. Hæc nimirum explicanda fuerunt et posterorum memoriæ prodenda ad tuendum divinæ justitiæ judicium, quæ gentem nefariam et sceleratam natali solo expulerit, et durissimæ servituti subjecerit propter duritiem cervicis ipsorum.

CAPUT XVIII.

I. « ANNO tertio Osee filii Ela regis Israël regnavit Ezechias » filius Achaz regis Juda. In Domino Deo Israël speravit. Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda; » sed neque in his, qui ante eum fuerant[1] : » non quo Ezechias cunctis decessoribus vel successoribus suis ad ipsam hanc metam currentibus anteverterit, sed quo in iis plerisque, quæ cum virtute gessit, alterum similem sibi non habuerit : hoc ipso namque elogio, et iisdem fere verbis Scriptura paulo infra Josiam Ezechiæ nepotem exornat, quem utique avo superiorem fuisse affirmare non potuit. Hic deorum statuas omnes disjecit, evertit fana, lucos excidit, et quod decessorum nemo attentaverat, sustulit excelsa : non quod in illis idola colendo peccarent Judæi, sed quod Deum colentes ordinem, et modum ab eo præscriptum non observarent, ut supra tactum est : cautum quippe erat ne extra constitutum a legitima potestate locum sacra fierent, qui locus eo tempore erat Salomonis templum, et altare Jerosolymis erectum. Hanc siquidem Ezechiæ mentem fuisse in demoliendis excelsis indicant verba Rabsacis. « Iste est

[1] 4 Reg. XVIII, 1 et 5.

» Deus, inquit, cujus abstulit Ezechias excelsa, et altaria,
» et præcepit Judæ, et Jerusalem : ante altare hoc adora-
» bitis in Jerusalem [1] : » interdicti ergo causa eadem, quæ fuit præcepti, ut videlicet non in excelsis, sed ante altare in jerosolymitano templo Deus coleretur.

II. « Anno Ezechiæ quartodecimo ascendit Sennache-
» rib rex Assyriorum ad universas civitates Juda munitas,
» et cepit eas [2]. » Non ante quartumdecimum, quia nec ante hunc annum Assyriorum jugum excusserat, nec enim antequam Philistæos subjugaret, singularem erga se Dei providentiam, et favorem expertus fuerat. Etenim cum postmodum in Judæam irrupisse Assyrium intellexit, et occupasse fere universam, jamque motis castris ad sanctam civitatem properare, periculi magnitudine perterritus hostem potentissimum placare conatus est, soluta, quam ille imposuerat, mulcta talentorum auri triginta, et trecentorum argenti : quibus ille acceptis, pactam fefellit fidem, et quam spoponderat, pacem negavit, jussitque Rabsacem cum parte exercitus Jerosolymam interim antecedere, dum ipse rex Lachis munitissimum oppidum expugnaret. Allegoria. Siquidem piam animam repræsentat sacra Deo civitas Jerusalem, consequens est, ut in ejus rege Ezechia mentem, diabolum in Sennacheribo adumbrari dicamus. Quod ergo sequitur, anno quartodecimo regni Ezechiæ Sennacheribum ejusdem ditionem invasisse cum immenso exercitu, significat tum vero hominem quemque ab adversariis potestatibus acerrime oppugnari, cum adolescens ætas ab anno quartodecimo in quintumdecimum agitur.

III. « Misit autem rex Assyriorum Thartham, et Rabsa-
» ris, et Rabsacem de Lachis ad regem Ezechiam cum exer-
» citu valido Jerusalem, et steterunt in ascensu piscinæ su-

[1] 4 Reg. XVIII, 22. — [2] Ibid. 9.

» perioris, quæ est in via agri fullonis [1]. » Hinc Rabsaces magna animi, vocisque contentione Solymitarum fidem sollicitare aggressus est, Assyriorum quippe adventu trepidi ad muros concurrerant frequentes. Allegoria. Ager fullonis dicebatur locus ex eo, quod in proximo lacu fullones pannos purgare solebant. Ascensus ad piscinam in summo positam, semitam designat, quæ ducit ad mysticas aquas, quibus piæ animæ stolas suas lavare cupiunt; per ardua namque illuc enitendum est, nec citra laborem, et pugnam : obsident quippe viam Assyrii, invisibiles scilicet hostes, qui subeuntibus infesti perpetuo imminent, et adversantur, quominus ad mysticum lavacrum evadant.

IV. Dixitque ad eos Rabsaces : Loquimini Ezechiæ : Hæc » dicit rex magnus, rex Assyriorum : Quæ est ista fiducia, » qua niteris [2] ? » Rabsaci propositum erat Judæis deditionem persuadere, et quoniam sciebat eos auxilia ab Ægyptiis sperare, et siquidem ista negarentur, Dei nihilominus sui potentiæ, et virtuti confidere, utramque spem inanem, et futilem esse contendit. Et Ægyptium quassatam arundinem appellasse contentus, totus incumbit in hoc, ut probet temere ostentari ab Ezechia Dei sui potentiam. Simili quippe spe deceptos fuisse suis a regibus populos bene multos, quos expressis nominibus distincte enumerat : sed postmodum succedente contra, quam superaverant, rerum exitu, imbecillitatem deorum suorum sero tandem comperisse; quo postremum concludat nullam ulli usquam gentium Deo inesse virtutem contra regem Assyriorum. Allegoria. Dixi Sennacheribum diaboli fuisse figuram, dictis optime congruunt, quæ hoc loco Rabsaces vel impie in Deum jactat, vel fraudulenter populo promittit, illi quidem summæ potentiæ laudem detrahendo, huic vero pollicendo terram pingui solo, et ubere proventu fortunatam,

[1] 4 Reg. xviii, 17. — [2] Ibid. 19.

quo demum persuadeat regiones ab illo sibi attributas deserere, et ad promissas ab Assyrio sedes transmigrare. Simili namque artificio diaboli satellites, et emissarii simplicem animam circumvenire student; quare inditam de divina providentia opinionem imprimis convellere nituntur. « Multi dicunt animæ meæ, ait Propheta : Non est » salus ipsi in Deo ejus [1] » quibus respondet : « Placuit mihi » adhærere Deo : bonum est mihi nomen tuum, Domine, » spes mea [2]. » Terrenas præterea opes, et brevem carnis voluptatem pollicentur, et instant, ut præsentem, et certam futuræ, et dubiæ felicitati antehabeat, contra quos nos monuit Paulus scribens : « Nemo vos seducat inanibus verbis; propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ [3]. »

CAPUT XIX.

I. « Quæ cum audisset Ezechias rex, scidit vestimenta » sua [4]. » Quod Caïphas ob præsumptam Dei injuriam in passione Domini fecit, fecit hoc loco Ezechias ob veram et manifestam divinæ majestatis violationem. Simulavit falsus pontifex ægritudinem animi, quam nullam habebat, ostendit pius rex studium divini honoris, quo maxime flagrabat. Idcirco etiam sacco opertus est, et sacco indutos Helciam et Sobnam, et sacerdotum seniores ad Esaïam misit, qui Dei Prophetæ factam Deo injuriam renuntiarent, et eumdem ad tuendum ejus honorem, et procuran-

[1] Psal. III, 3. — [2] Id. LXXII, 28. — [3] Ephes. V, 6. — [4] 4 Reg. XIX, 1.

dam populi sui salutem inflammarent. Respondit Esaïas salva omnia fore Deo propitio, ut nihil proinde ab Assyrio timendum sit. Allatæ postmodum fuere a Sennacheribo litteræ, quæ legatus pridem effutiverat confirmantes ; quas cum accepisset Ezechias, et ingressus templum ante altare explicuisset, instituit orare Dominum, ut propitius fieret populo suo, et superbi regis infringeret audaciam, et justam causam colentium se, suæque potentiæ confidentium tueretur. Cui Dominus iterum per Esaïam respondit suorum sibi salutem curæ esse, ac proinde provisurum, ut omnia ad votum cederent, hostium vero motus, et conatus se omnino compressurum. Allegoria. Epistolæ regis Assyrii, quibus Dei potentiæ impie detrahitur, et illius populo transmigratio in alienas terras suadetur, impiorum hominum scripta designant, quibus hodie quoque tentatur piorum in Deum fides, iidemque sollicitantur, ut Christi Ecclesiam deserant, et ad Satanæ synagogas transeant.

II. « Tibi autem, Ezechia, hoc erit signum : Comede » hoc anno, quæ sponte nascuntur, et in anno secundo, quæ » ex sponte nascentibus repullulabunt [1], » id est, genimina geniminum ultro provenientium. Allegoria. Genimina prima Prophetas, primos divini verbi præcones designant, qui futuram mundi per Christum liberationem prædixerunt. Ex Prophetarum porro disciplina prodiere Apostoli, velut genimina geniminum, qui illam jam peractam nuntiarunt. Utrique frugibus sponte provenientibus recte comparantur, quoniam gratis dederunt, quod gratis acceperunt ; iidem verbo Dei scripto ejusdem populum hoc interim sustentant, dum agitur vita præsens, quando arcto pane, et aqua brevi nos contentos esse oportet. Quæ autem sequuntur : « Anno tertio seminate, et metite, et plantate

[1] 4 Reg. XIX, 29.

» vineas, et comedite fructus earum [1], » abundantiam et saturitatem futuri sæculi prænuntiant, quando mysteria, quæ in ænigmatibus et symbolis Prophetæ, et Apostoli nobis exhibuerunt, ipsa in se clare videbuntur : tum vero justitiam esurientibus, quasi ex area plena, affluet annona ad satietatem; et sitientes inebriabuntur, velut exundante e torcularibus musto, sicut Propheta ait : « Inebriabun» tur ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ » potabis eos [2]. »

III. « Et quodcumque reliquum fuit de domo Juda mit» tet radicem deorsum, et faciet fructum sursum [3]. » Illi, inquit, Prophetarum et Apostolorum alumni radices deorsum agent, et sublimes se a terra attollent, et florebunt, et dabunt fructum justitiæ. Judæorum siquidem residui Prophetarum oraculis eruditi, et Apostolorum prædicatione, et miraculis convicti ad Christum conversi sunt, qui quidem radices deorsum miserunt, quatenus eidem in baptismo consepulti sunt, et altis velut radicibus susceptam in nova regeneratione fidem complexi, expanderunt ramos ; id est, longe lateque Evangelium promulgarunt, et uberrimum fructum protulere, gentium videlicet conversionem. Quod tamen hic typice Esaïas insinuat, alibi perspicue declarat, ubi Deum ita loquentem inducit : « Mittam ex eis, qui salvati fuerint ad gentes in mare.... et » annuntiabunt gloriam meam gentibus [4]. »

IV. « Factum est igitur in nocte illa, venit Angelus Do» mini, et percussit in castris Assyriorum centum octoginta » quinque millia [5]. » Nocte, inquit, illa, quo ostendat Deum haudquaquam in longum aliquod tempus sententiæ suæ executionem distulisse, sed quæ vel Ezechiæ prospera spoponderat, vel Sennacheribo comminatus fuerat ad-

[1] 4 Reg. xix, 29.— [2] Psal. xxxv, 9.— [3] 4 Reg. xix, 30.— [4] Esaï. lxvi, 19. — [5] 4 Reg. xix, 35.

versa, ea ipsa nocte intulisse. Copias itaque, quas ad oppugnandam urbem, ingentes Assyrius ducebat, unius Angeli opera intra unius noctis spatium dissipavit, interfectis centum octoginta hominum milibus. Rex, aperiente se die, contemplatus tantam hominum stragem uno velut momento peractam, nullo strepitu, nullove antea præviso, aut comparente auctore, exhorruit, hæsitque tantisper stupenti similis. Mox trepide collecta, quæ supererat militum manu, celeritate, qua potuit maxima, tota Judæa excessit, et quod etiam Propheta prædixerat, eamdem, qua venerat, viam magnis itineribus remensus, ignominia et confusione plenus Niniven in sua se recepit. Ibi a suis oppressus, morte non sua periit : differendum quippe fuit insignis rei supplicium, ut idem, qui divinæ potentiæ detraxerat in acie, in fuga fieret ejusdem testis et præco. Præterea æquo et justo consentaneum fuit, ut qui Deum patrem omnium nostrum scelerate offenderat, paternæ injuriæ ultores filios haberet suos. Interea Ezechias, comperta Assyriorum fuga, castra diripuit. Et vero credibile est inde collegisse ingentes illas opes, quas secundus Annalium liber enumerat, magnam scilicet auri, argentique copiam, et aromatum et armorum universi generis, et vasorum magni pretii [1] : cum admodum verisimile sit Assyrios secum in castris repositam habuisse immensam illam prædam, quam ex devictarum gentium spoliis contraxerant. Subdit hic Annalium liber Ezechiam pium cæteroqui principem in ea rerum prosperitate sibi minime constitisse, nec agnovisse Dei beneficium ea, qua par erat, submissione et grati animi sensu : quare is animi tumor corporis ægritudine postmodum curari debuit. Et addit simili ingrati animi vitio populum pariter laborasse, vindictam nihilominus Deum suspendisse, dum vixit Ezechias.

[1] 2 Paral. XXXII, 27.

V. « Cumque adoraret in templo Nesroch Deum suum, » Adarmelech, et Sarasar filii ejus percusserunt eum gla- » dio; et fugerunt in terram Ararath [1]. » Montes sunt in Armenia, iidem, qui et Carduoï alio nomine dicuntur, ad quos Noë arcam applicuit. Umbram hic intuere futurorum : quod enim Dominus Judæis objecit : « Vos ex » patre diabolo estis [2], » id enimvero omnibus nationibus probrum commune accidit, quæ diabolum quasi patrem habebant, quandiu colebant ut Deum. Postquam vero ad Christum conversæ sunt, conversa simul acie contra patrem mendacii dimicarunt contrariis præteritæ conversationi moribus, illumque occiderunt, eoque interfecto, ad terram excelsam spiritualium Carduorum intelligibiles montes obtinentium feliciter evaserunt.

CAPUT XX.

I. « In tempore illo ægrotavit Ezechias usque ad mor- » tem [3]. » Dixi causam hujus ægritudinis fuisse animi elationem, felici quippe rerum successu delinitus rex, cæteroqui bonus, a via tantisper retrocessit, donec superveniente morbo correctus se suis moribus restituit. Quamobrem, cum æger a Propheta propinquæ mortis nuntium accepisset, non medicorum operam quæsivit, aut illorum arti confisus est, quod in rege Asa Scriptura reprehendit, sed ad exorandum Deum pie se convertit.

II. « Flevitque Ezechias fletu magno [4]. » Lacrymarum causa non ea sola fuit, quod regi jucundum esset vivere,

[1] 4 Reg. xix, 37. — [2] Joan. viii, 44. — [3] 4 Reg. xx, 1. — [4] Ibid. 3.

sed quod sine hærede mori nimis grave videbatur; optabat enim regnum manere suis. Præterea cum bene nosset Esaïam parenti suo Achaz virginis partum prædixisse, prolemque ex illa nasci turam Emmanuëlis sortituram nomen et dignitatem, in eam cogitationem, spemque descenderat fore ut Christus circa hoc tempus adveniret : cupiebatque dici Messiæ matris pater : compertum quippe aliunde habebat ex davidica stirpe eumdem fore nasciturum.

III. «Dixitque Esaïas : Accipiant massam ficuum [1]. » Confectum ex ficubus cataplasma, ex cujus applicatione curatio Ezechiæ cœpta est, Emmanuëlis naturam nostram assumentis incarnationem figuravit, ex quo enim Deus ad carnem se inclinavit, et applicuit, humanæ naturæ ægrotantis ulcera coalescere cœperunt. In ficubus ergo agnosce Christi proavos, ex quorum carne languoris nostri medicina facta est. Congruenter vero Scriptura subjungit post tertium diem ægri curationem perfectam fuisse, ut in templum Domini ascendere potuerit : nec enim Christus ante tertium a sua morte diem mortalitatem nostram resurgendo depulit, factus ipse « Primitiæ dormientium [2], » ascensumque paravit in templum non manufactum. Nam dicit Apostolus : « Conresuscitavit nos Deus, et consedere nos » fecit in cœlestibus in Christo Jesu [3]. »

IV. « Parum est umbram crescere decem lineis : nec » hoc volo, ut fiat; sed ut revertatur retrorsum decem gra» dus [4]. » Eo igitur temporis intervallo, quo Ezechiæ ægrotanti medicina parabatur, sol, repetito cursu, ad duas supra triginta horas diem protraxit : dum per decem eo regreditur unde retroactus fuerat, quibus si decem alias horas adjungas, quibus naturali cursu eo venerat, unde extraordinario motu postmodum se retrotulit, horas tricenas

[1] 4 Reg. xx, 7. — [2] 1 Cor. xv, 20. — [3] Ephes. II, 6. — [4] 4 Reg. xx, 10.

habebis in summa. Duæ autem horæ postremæ vesperam ejusdem diei implent, et diem absolvunt. Hic porro horarum numerus annos designat, quibus, ut ait Lucas, « Christus proficiebat sapientia, et ætate et gratia [1] ; » ipse enim est Sol justitiæ, qui ægris valetudinem significavit, et exhibuit. Horæ itaque duæ postremæ designant duos annos novissimos, quibus Christus seipsum miraculis et signis manifestavit, et nostræ salutis opus moriendo absolvit, Scripturæ siquidem textui satis consonat duabus postremis horis ejus diei Ezechiæ sanitatem perfecte redintegratam fuisse. Dictisque optime cohæret, quod dum Ezechiæ ulcus curatur, insuper etiam vita prorogatur præter naturalem sui corporis constitutionem ; dicit enim Apostolus : « Non sicut delictum ita et donum [2]. » Quia Adam non modo peccatorum sordibus et morbo per Christum liberatus fuit : sed insuper vitam etiam cœlestem terrenæ conditioni indebitam accepit : Christus enim peccatorem hominem absolvit, eumdemque hæredem et filium dixit, postquam « Mortuus fuit, et revixit, periit, et inventus » est [3]. »

CAPUT XXI.

I. « Duodecim annorum erat Manasses, cum regnare cœpisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem [4]. » Ezechiæ Manasses filius successit, cujus exccranda scelera hic Scriptura retexit, pœnitentiam in libris Annalium. Manassis porro impudentia eo projecta est, ut summi Dei templum in delubrum idolorum converterit, tanta fuit

[1] Luc. II, 52.— [2] Rom. V, 15.— [3] Luc. XV, 24.— [4] 4 Reg. XXI, 1.

crudelitas, ut civitatem Jerusalem justorum, et Prophetarum sanguine implevisse dicatur usque ad summum. Ea morum depravatio inde præcipue manasse videtur, quod, mortuo optimo parente, duodennis puer viris impiis, et novarum religionum cupidis educandus traditus fuit, quod ne Joæ in simili casu olim contingeret, caute providit Joaïda summus sacerdos. Enimvero quandiu hunc moderatorem rex habuit, optimus fuit; pessimus evasit, postquam pontifice rebus humanis sublato, improborum quorumdam populi principum arbitrio commissus fuit: tunc mores, et religionem mutavit, idola coluit, et Prophetas occidit, quæ omnia Manasses fecit. Unum tamen inter utrumque observa discrimen: quod Joæ initia bona fuere, malus finis, Manassis contra pessimus vitæ cursus, non malus exitus fuit.

II. « Extendam super Jerusalem funiculum Samariæ, et » stateram domus Achab [1]: » id est, quemadmodum Salmanasaris Assyrii opera Samariæ regnum everti, et Jehu regis Israël gladio progeniem Achabi funditus extirpavi: sic Babyloniorum regem Nabuchodonosorem designavi civitatis Jerusalem eversorem crudelissimum, qui urbem et regnum tantis afficiet malis, ut quicumque audierit, tinniant præ stupore ambæ aures ejus.

III. « Viginti duorum annorum erat Ammon, cum reg» narc cœpisset; duobus quoque annis regnavit in Jerusa» lem: fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat » pater ejus [2]. » Adeo Ammonem nihil moverunt vel parentis pœna, ne peccaret, vel pœnitentia, ut peccata corrigeret. Nec vero licuit procrastinanti, cum in ipso flore ætatis, et limine principatus a servis per insidias interfectus fuerit.

[1] 4 Reg. xxi, 13. — [2] Ibid. 19, 20.

CAPUT XXII

I. « Octo annorum erat Josias, cum regnare cœpisset : » fecitque Josias, quod placitum erat Domino [1], » per unum et triginta annos, quibus regno præfuit. Anno itaque ab inito principatu duodecimo mundare cœpit Juda, et habitatores Jerusalem. Quare introductas a Manasse novas religiones sustulit, fanaque et aras subvertit. Anno autem octodecimo templi expiationem, et reparationem sacerdotibus injunxit; artifices conduxit; saxa, materiam, et cætera ædificio utilia congessit; pecuniam ad necessarios sumptus exhibuit, prium proavi sui Joæ in simili casu studium religiose æmulatus. Nec vero ea templi restauratio nunc minus necessaria erat, quam tunc fuerat; quippe quod per annos quinquaginta, quandiu regnavit Manasses, qua neglectum, qua profanis usibus addictum manserat.

II. « Ierunt ad Holdam prophetidem uxorem Sellum filii » Techuæ, quæ habitabat in Jerusalem in repetitione [2]; » erat is locus ad populum docendum destinatus. Eo itaque tempore, quo sacerdotes templi reparationem curabant, volumen legis ibidem repertum est, regique oblatum, etiam lectum fuit : cumque ad eum locum ventum esset, ubi legislator transgressoribus gravissimas pœnas comminatur et horribiles prædicit calamitates, ingens metus incessit omnes, ne, quæ suis majoribus denuntiatæ fuerant pestes, et frequenter etiam immissæ, sibi nec immeritis incumberent, quippe qui multo graviora crimina perpetrassent. Quocirca Dei oraculum consulere decreverunt, mis-

[1] 4 Reg. xxii, 14. — [2] Ibid. 1, 2.

sique fuere ad Holdam prophetidem sacerdotes. Respondit illa etiam cito obrutum iri Judæos cunctis calamitatibus eo volumine contentis, regem vero ob eum, quem tunc ostendebat, pietatis sensum, ad patres suos singulari Dei providentia mature colligendum, nec populi sui interitum esse visurum.

CAPUT XXIII.

I. « Et ait rex : Quid est signum illud, quod video [1] ? » Quoniam Josias idololatriam funditus extirpare statuerat, omnia ejus instrumenta, vel monumenta destruxit, ut supra ex Scriptura referebam, quodque mirum fuit ab Ezechia retrohabitum fuisse, delubra circa regiam urbem extantia, olim a Salomone diis Sidoniorum, Moabitarum, et Ammonitarum excitata, subvertit, statuas contrivit et succidit lucos, opplevitque loca illorum ossibus mortuorum. Hinc porro ad Samariæ regum quondam ditiones progressus, fanum a Jeroboamo in urbe Bethel ædificatum diruit, et aram superjecto combustorum cadaverum cinere polluit ; quod olim ipsi Jeroboamo prædictum fuerat, designato etiam ex nomine ejus delubri, et altaris eversore. Cum ergo hæc circa urbem Bethel Josias agitaret, et omnia circum idololatriæ vestigia scrutaretur, insigne quoddam sepulcrum conspicatus, hæsit tantisper, et ait : « Quid est » hoc signum, quod video ? Responderuntque ei cives urbis » illius : Sepulcrum est hominis Dei, qui venit de Juda, » et prædixit verba hæc, quæ fecisti super altare Bethel [2]. » Illud porro signum fuit, vel quod tumulus ille, reliquis eversis, intactus manserat, vel quod species aliqua nova

[1] 4 Reg. xxiii, 17. — [2] Ibid.

regi occurrit, qualis in aliis sepulcris non apparebat, Deo istud disponente, ut dum rex ejus rei causam curiosus disquirit, audiret ea, quæ prædicta fuerant a duobus illis Prophetis ibidem conditis, indeque nova sibi causa fieret persequendi, quod aliis etiam rationibus inductus agitabat: fuit ergo ille sciendi impetus occulto Dei impulsu excitatus, ut publica Bethelitarum testificatione manifestum fieret Prophetarum vaticinium, idemque præsenti regis facto fuissse completum Judæi discerent indeque intelligerent, quo ille instinctu ageretur ad extirpandam idololatriam parentum, et regum suorum moribus receptam, et communi omnium gentium consensu firmatam.

II. « In diebus ejus ascendit Pharao claudus rex Ægypti » contra Mabugh ad Euphratem[1]. » Cum Josias Pharaoni, cum exercitu Assyriam petenti, ac transitum per Judæam poscenti negaret, vimque intentanti occurrisset armatus, commisso prælio, a sagittariis confixus occubuit. Hunc scilicet exitum tulit rex optimus Josias primum, quia eo bello se temere implicuerat, non explorata ante Dei voluntate, sed et ab Ægyptio monitus ut desisteret, non acquievit, inquit Scriptura, « Sermonibus ejus ex ore Dei[2]. » Rursus, quia statuerat Deus pium regem ad patres suos quamprimum colligere, sicut per Holdam prophetidem ipsi significaverat, ne stirpis, et gentis suæ captivitatem, atque civitatis Jerusalem excidium spectare superstes cogeretur.

III. « Et luxit Jeremias Josiam, et dixit : O vos omnes » justi, et justæ, in vestris lamentationibus super Josiam » flete. Et usque in præsentem diem tradidit lamentationes » filiis Israël in testamentum, et hæ scriptæ sunt in libro » Lamentationum[3]. » Josias namque juris et justi disciplinam restituit, quæ ab ipso primum vindicata ad annos quinquaginta septem, etiam post ejus obitum viguit.

[1] 4 Reg. XXIII, 29. — [2] 2 Paral. XXXV, 22. — [3] Ibid. 25.

IV. Josia rebus humanis defuncto, regni gubernacula suscepit Joachaz, quem mense ab obitu parentis tertio Pharao Judæam cum exercitu ingressus vinctum in Ægyptum secum abduxit, ibique ad obitum usque detinuit, regnum Joakimo fratri detulit. Hunc porro post annos undecim Nabuchodonosor Babylonius captum Babylonem transtulit una cum Daniele ejusque sociis, jussitque regnare Joachin filium. Sed et hunc tertio post mense, misso in Judæam exercitu, solio dejecit, mox etiam in Chaldæam abstraxit; regis casum secuti sunt regina regnique proceres et præfecti militiæ, atque Ezechiel propheta. Nepoti patruus Sedecias suffectus est regum Juda postremus, qui anno regni undecimo e fuga retractus, et oculis orbatus Babylonem in vinculis perductus est. Bello eodem Jerusalem post triennalem obsidionem capta est, et eversa, templumque incendio concrematum, sacra vasa direpta, incolæ in Chaldæam migrare compulsi, ac servitutem pati durissimam et diuturnam ad occasum usque babylonici imperii, et persici initium, donec compleretur ille prophetæ Jeremiæ sermo : « Et erit universa terra hæc in solitudinem » septuaginta annis [1]. »

[1] Jer. xxv, 11.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN LIBRUM JOB.

ARGUMENTUM.

Quis fuerit hujus libri auctor.

Jobi librum Moyses scripsit, verisimile tamen est ipsum legisse habitam ab eodem cum amicis de sua tentatione disputationem, quam ab ipsomet Job litteris mandatam velut patientiæ suæ monumentum, conjectare licet ex illis verbis : « Quis mihi det, ut scribantur sermones mei [1] ? » Cæterum cum Moyses pervulgatum nomen, et genealogiam Jobi reticuerit, videtur arcanam, occultamque ejusdem historiam manere voluisse, veritus fortasse ne, si passim in vulgus efflueret, dignitas promissionis Abrahamo factæ, quæ quidem ad ejusdem posteros pertinebat, non item ad gentes, non nihil detereretur. Rursus ne ex laudibus Jobi laqueus Hebræis fieret, quo legem Moysis contemnerent, dum Jobi gesta mirantur. Atque indidem ansam caperent, ad insultandum in ipsum legislatorem, garriendo Prophetam a Deo datum fuisse in exemplar, et documentum

[1] Job, xix, 23.

virtutis ipso Moyse antiquiorem. Porro qui Job hic appellatur, proprio nomine Jobab dicebatur, Zaræ filius, Esaü pronepos : atque ab Abrahamo quintus, quod sic demonstratur. Jobabi pater Zara fuit filius Rahuëlis, Rahuël Esaü, Esaü Isaac, et hic Abrahæ. Jobi patria urbs fuit in finibus Idumææ et Arabiæ in terra Mathanin, quam postmodum Moyses, interfecto rege Og, dimidiæ tribus Manassis ditioni adjecit, positaque erat e regione Jordanis Orientem versus. Rex fuit Job, simul et sacerdos atque gentium Propheta. Et regem quidem illum fuisse colliges ex ejus successore Og, atque aliorum regulorum serie, qui deinceps in Ausitide regnarunt. Eumdemque sanctissimo sacerdotio præditum fuisse testantur sacrificia, ab ipso oblata pro expiandis filiorum noxis, et quovis pravo animi sensu contractis. Prophetico demum spiritu fuisse plenum ostendunt, quæ modo enarrare aggredimur. Prophetavit Job per annos quadraginta supra centum, Christique adventum antecessit annis septingentis viginti quinque supra mille.

CAPUT I.

« Vir erat in terra Hus nomine Job [1] : » nam et si plures Ausitidem habitarent incolæ, nullus tamen erat, pietate et innocentia Jobo comparabilis. « Eratque Vir ille mag- » nus [2], » id est, magni nominis, et omnium sermone celebratus. » At ne quis ista putaret humano gesta fuisse consilio, Deus quæ hic numerantur opes disperire minime passus est : imo capillum, ait, qui perditis rebus cæteris

[1] Gen. xxxvi, 33. — [2] Job. i, 1. — [3] Ibid.

superaverit, ipsi exauctum volo. «Et ibant filii ejus et fa- »ciebant convivium cum sororibus suis[1].» Verisimile est isthæc convivia exhibita fuisse statis quibusdam solemnitatibus, puta natalibus diebus singulorum. «Nudus egressus »sum de utero matris meæ[2].» Id est, non sceleribus, non flagitiis coopertus (1). «Et nudus revertar[3],» purus et innocens. Adeo sanctæ simplicitatis tenax erat, ut facile putares illum nec a recto deflexisse unquam, nec in posterum a virtute declinaturum ad vitia.

CAPUT II.

«Et venerunt Filii Dei, ut starent coram Domino[4].» Filios Dei dicit Justos, quo etiam nomine David illos appellat. «Ego, inquit, dixi: Vos Dii estis[5].» Et probabile est eos fuisse ipsum Job, ejusque filios. «Venitque Satan, et »stetit in medio eorum[6].» Quemadmodum stare visus est ad dexteram Jesu filii Josedech. «Pellem pro pelle[7].» Pellem scilicet pecorum, quin et filiorum dabit quis pro pelle propria. «Verumtamen animam illius serva[8].» Hoc ait non quasi diabolo tantum interdicens, ne Jobo vitam eripiat, sed «Serva eum,» inquit, id est: «Cave etiam ne illum mentis judiciique statu dejicias.» Sic enim Deus rem disponebat, ut diabolus, facti evidentia convictus, fateretur Jobum nec tantis quidem pulsatum malis ad blasphemandum adduci potuisse. «Et percussit eum Satanas ulcere a planta pedis »usque ad verticem ejus[9].» Ita tamen, ut Job simul intellexerit eo illustriorem victoriam fore, quo graviorem pla-

[1] Job. I, 4. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. — [4] Id. II, 1. — [5] Psal. LXXXI, 6. — [6] Job. II, 1. — [7] Ibid. 4. — [8] Ibid. 6. — [9] Ibid. 7.

gam diabolus intulisset. «Et accepit testam, ut se mundaret » in ea [1].» Id est, vel ut in eam pus excrearet, vel ut eadem suæ carnis saniem scalperet. Hic observa Satanam uxori Job minime nocuisse [2], non quod ipsi parceret, sed ut illam suæ nequitiæ faceret instrumentum. «Et condixerunt » Eliphaz Thaïmanites, et Baldad Suhites, et Sophar Nea» thites, et venerunt ad eum [3].» Interim dum casum amici explorant, dum de profectione deliberant, haud dubium est complures fluxisse dies. Reguli autem erant omnes, et viri principes. Tres amici Job figuram gessere pontificum, sacerdotum, et prophetarum, qui in populo Hebræorum floruerunt. Et septem filii Job repræsentant antistites Ecclesiæ, Apostolos, Prophetas, miraculorum, et curationum dono præditos, moderatorum adjutores, presbyteros, et diaconos. «Et sederunt in terra amici Job septem die» bus [4].» Designant longum post Adæ lapsum Sanctorum luctum, quod ad ima corruisset, qui summa tenebat.

CAPUT III.

Job.

«Pereat dies, in qua natus sum [5].» En periit, quia non est illi substantia. «Non requirat eam Deus desuper [6], etc.» Hic disce causam, quæ Emmanuëlem ad novam in carne nativitatem adduxit : peccatum scilicet mundi, adventus Christi causa fuit. «Cur detur lux laborantibus [7]?» Id est, a summo ad ima depressis mei similibus.

[1] Job. II, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 13. — [5] Id. III, 3. — [6] Ibid. 4. — [7] Ibid. 20.

CAPUT IV.

ELIPHAZ.

« ECCE corripuisti multos [1] ? » Ostendit Jobi opera plures correctos, ejusque consiliis et monitis ad bonam frugem fuisse revocatos. « Et manus trementes corroborasti [2]. » Id est : « Quandoquidem alios hortabaris ad perferendas forti animo, quas inciderant, calamitates, æquum est te in tuis malis patientiam adhibere. « Recordare, quæso, quis inno- » cens periit [3] ? » Congruunt illa, « Si Filius Dei es, descende » de cruce et credimus tibi [4]. Qui ambulant in peccato [5]. » Id est, quicumque hominum flagitiosorum moribus vivunt. « Et ad me verbum furtive factum est, cum altus sopor » occuparet homines [6]. » Id est, in silentio profundæ noctis vidi eum, cujus similitudinem effingere non possum. « Ti- » mor excivit me, et horruerunt pili carnis meæ [7], » arrecti, pavore totum corpus succussante.

CAPUT V.

ELIPHAZ.

« STULTUM enecat zelus [8]. » Id est, justitia Dei. « Vidi im- » pium prosperatum. Et extemplo peribit habitaculum » ejus [9]. » Hæc sententia quadrat in Judæos et in diabolum.

[1] Job. IV, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 7. — [4] Matth. XXVII, 42, 43. — [5] Job. IV, 8. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 14. — [8] Id. V, 2. — [9] Ibid. 3.

«Et tabescent siti. Et sitibundus rapiet substantiam illorum[1].» Id est, cum universa substantia sua pessumdabuntur. «Et filii pennatorum levabunt super eum pennas[2].» Significat causam calamitatum, quas homines patiuntur, peccatum esse. Item aliter, Filios aligerum appellat Angelos, qui a Deo mittuntur vel ad vindictam et correptionem nostram, cum deliquimus; vel ad salutem, et custodiam, postquam egimus pœnitentiam. «In sex tribulationibus eruet te, et in septima non perveniet ad te malum[3].» Hinc conjectant per sexennium Job in sterquilinio tribulationis jacuisse, totoque hoc spatio ejus patientiam fuisse tentatam, atque anno septimo liberatum fuisse.

CAPUT VI.

Job.

«Quæ est fortitudo mea, ut sustineam[4]?» Id est, absque Dei adjutorio hæc omnia mala ferre non possum. «Fratres mei mentiti sunt, sicut torrentes, et sicut rivi, qui pertranseunt[5].» Aquæ torrentium e cœlo cadunt, et symbola sunt oraculorum, et vaticiniorum, quæ ad Hebræorum populum per Prophetas quasi per mysticas nubes deferebantur, velut imbres e cœlo cadentes. «Qui timent pruinam, multiplicata est super eos nix[6].» Judæi, dum idololatriam fugiunt, ecce jam facti sunt velut gens sine Deo. Longe enim gravius peccant post crucem, quam ante crucem peccaverant, quanto nix est infestior pruina.

[1] Job. v, 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 19. — [4] Id. vi, 11. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 16.

CAPUT VII.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT VIII.

BALDAD.

«QUOUSQUE ista loqueris [1]?» Sic Jobum excipit Baldad Suhites, quod ea, quæ ille pro veritate et justitia dicebat, ex arrogantia et fastu dicta interpretabatur.

CAPUT IX.

JOB.

«MULTIPLICAVIT vulnera mea etiam sine causa [2].» Duo significat, et se non peccasse, cum nihilominus pœnam sustineret; et Christum quasi peccati reum passionum irreprehensibilium tentationem perpessurum. «Terram dedit »in manum impii [3].» Cum anima potestati diaboli subjicitur, statim cogitatio et memoria justitiæ menti eripitur.

[1] Job. VIII, 2. — [2] Id. IX, 17. — [3] Ibid. 24.

CAPUT X.

Job.

« Pelle et carnibus vestisti me : nervis et ossibus firmasti me. Vitam et pacem fecisti mihi[1]. » Hic divini Verbi incarnationem per assumptionem humanæ naturæ insinuat; ista enim quasi ex persona Domini dicta ad Patrem referuntur. « Revelans profunda a sæculo[2]. » Congruunt quæ apud Esaïam de Christo leguntur. « Ut diceres his qui » vincti sunt : Exite, et carcere clausis : revelamini[3]. »

CAPUT XI.

Sophar.

« Manifestationem Dei potes-ne cognoscere, aut super » terminum potentis assurgere[4]? » Id est : « Nosti-ne quid Omnipotens in fine operum suorum sit facturus? Cedo nobis experimentum in rebus cæteroqui patentibus et manifestis : edissere nobis cœlorum sublimitatem, et reliqua. « Et tunc laboris tui oblivisceris, et quasi aquarum præ» terfluentium recordaberis[5]. » Prænuntiat pœnam ad correptionem inflictam tandem desituram. « Et ex meridiana » luce egredietur[6] » æviterna vita : præterea ex dolore voluptas sequetur, et gaudium mœrorem excipiet. « Eritque » nubes quasi matutinus fulgor[7]. »

[1] Job. x, 11, 12. — [2] Id. xii, 22, et Dan. ii, 22. — [3] Isaï. xlix, 9. — [4] Job. xi, 7. — [5] Ibid. 16. — [6] Ibid. 17. — [7] Ibid.

CAPUT XII.

Job.

« Invocabis Deum, ut auferat stultitiam, et iniquitatem[1]. » Id est, legum auctoritate, et severitate pœnarum hominum audaciam, et nequitiam compescat. « Adducens sacerdotes in stuporem[2]. » Hæc utique referenda non sunt ad filios Aaron; nec enim extabant, sed ad sacerdotes, quales fuerunt ipse Job et Melchisedech. At si de sacerdotibus veris sanctis sermo est, quo pacto dicentur adduci in stuporem? Eo scilicet, ut obstupescant, et admirentur mirabilia, quæ Dei consilio, et Numine adversus impios geruntur. Pergit Job hic narrare res admirandas, quæ divina vi, atque voluntate fiunt in pelago, in gentibus, in regibus et ducibus, atque iis, qui viribus præstant, armaque tractant et ad prælia vocantur. Deinde subdit.

CAPUT XIII.

Job.

« Et hæc quidem, quæ hactenus exposita a me sunt, » quædam ipsemet testis præsens spectavi, alia ex aliorum

[1] Job. xii, 4. — [2] Ibid. 19.

» narratione didici [1]. Mementote quod humo constat po-» testas vestra [2]. » Id est, reminiscimini homines vos esse, atque inter homines versari. « Etsi occiderit me ipsum » præstolabor [3]. » Id est, etiamsi interfecerit me, sustentabo me spe mea et confidam in eum. O Virum admirabilem [4], qui occidendus interfectorem suum laudat, et spectat. Novit enim quod si ille vitam eripiat, idem, qui est Abrahæ Dominus, eam restituet, credititque Deum etiam mortuos posse redhibere vivos. « Ego adducam judicium meum [5]. » Id est, ipse mei judicii telam retexam, et suo singula ordine disponam: « Manum tuam ne longe facias a me [6]. » Ma-» num, ait, tuam, » quæ me utique obumbrat et protegit, ne, quæso, contrahas, proculve amoveas; et formido tua, quæ hodie me perculit, oro ne me posterum exagitet. « Contra me memoras delicta adolescentiæ meæ. Propter-» eaque levasti contra me correptionem, et posuisti in nervo » pedes meos [7]. » Id est, pedes meos quasi nervo, dolore premis. « Pedum meorum fortitudinem consideras, ea ipsa » est quasi detritus uter [8]. » Id est, hunc hominem, quantus quantus est, insequeris vestigans vias ejus, qui detriti utris in modum contabuit.

CAPUT XIV.

Job.

« Legem fecisti, quam non transgredietur et manebit; » donec peragat curriculum dierum suorum quasi merce-

[1] Job. XIII, 1. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 15. — [4] Vide D. Guillon, tom. VIII, p. 181. — [5] Job. XIII, 18. — — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. 26, 27. — [8] Ibid.

» narius [1]. » Sub ipsa nimirum lege, quasi mercenarius pacta mercede conductus. « Quia lignum habet spem, » si præcisum fuerit rursum virescit [2]. » Hic beatus Job in doctorem et prophetam assurgit, et arboris revirescentis symbolo suam in pristinum statum restitutionem præsagit, simulque prædicit naturam humanam universam fore reparandam, et aquæ baptismalis odore vegetatam germinaturam, novaque succrescente coma, prioris etiam formæ dignitatem recuperaturam, postquam morte Domini iterum plantata fuisset. « Et propagines ejus non » deficient, » non deficiente scilicet filiorum procreatione : sic enim hominum genus per se mortale et caducum constat et propagatur. « Ex odore aquæ revirescet, et faciet » folia quasi plantatum [3], » significat similem etiam in modum homines ab interitu et corruptione revicturos. « Mari » deficient aquæ ? Et fluvius exarescet et siccabitur [4] ? Etiam » ne mons cadet ? Et homo, qui dormit, non resurget [5] ? » Id est, quemadmodum vix contingit magnos et editissimos montes aliqua vi aut impetu labi, ita nunquam fiat ut te mea peccata frangant et expugnent. Aliter. Sicut fieri vix potest, ut ingens et alta rupes fracta desiliat ; vel exhauriantur maris aquæ, aut altissimorum fluminum alveus exarescat ; sic nunquam contingat, ut mea in Deum fides excidat. « Donec atterantur cœli, non resurgent [6]. » At hominibus ad vitam remeantibus, cœlum et terram suo cum ornatu dicit interitura ; mortuos porro resurrecturos, more dormientium sopore discusso evigilantium. « Quis efficiat, » ut in inferno potegas me [7] ? » Utique a furore isto. « Et » nunc gressus meos noli dinumerare [8]. » id est, actus meos. « Obsigna in sacculo delicta mea [9], » obsignataque in mare

[1] Job xiv, 5, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 13. — [8] Ibid. 16. — [9] Ibid. 17.

projicito. « Roborasti illum in sæculum et abibit [1]. » Transibit, inquit, et deficiet, qui credidit suis se viribus consistere. Nec enim ipse tibi, sed tu illi vires et robur in longum ævum provideras.

CAPUT XV.

Eliphaz.

« Cohibe a te comminationes Dei [2], » tecumque potius loquere placide tamen et sedato animo. Nam quo magnificentius res tuas jactas, eo altius vulnera serpunt tua. « Quis est filius hominis, ut mundus sit? Aut quis » justificabitur natus de muliere? Ecce sanctis suis non » credit, et cœli non sunt mundi in conspectu ejus [3]. » Nam etsi rari paucique sunt sancti, qui nascuntur de muliere, attamen nec isti sancti sunt, quamvis etiam sancti. Quanto magis contemptibilis sit, qui bibit opprobrium sicut aquam? « Terrebit eum furor et afflic- » tio [4]. » Id est, comprehendet eum dolor et angustia, velut cum hinc rex quispiam infestis imminet signis, et illinc prædabundi instant latrones; sic ut nec mens, nec animus superet. « Et contra potentem roboratus est [5]. » Id est, adversus omnipotentis Dei ultricem manum, quasi gigas obfirmavit frontem. « Et cucurrit adversus eum » erecto collo, et alta cervice [6]. » Id est, cervicem obduravit, et insolenter extulit sese contra factorem suum. « Et operuit adipe os suum [7], » id est, fastu et superbia. « Et » propagines ejus exsiccabit flamma, quia inutile est germen

[1] Job. XIV, 20. — [2] Id. XV, 13. — [3] Ibid. 14, 15. — [4] Ibid. 24. — [5] Ibid. 25. — [6] Ibid. 26. — [7] Ibid. 27.

» ejus[1]. » Qui autem non credidit mendacio, nec sperabit fallaces opes sibi esse mansuras.

CAPUT XVI.

Job.

« Nolite contristare spiritum meum[2], etc. » Vestra nimirum oratio me pupugit; dum testem mendacem ostendere me contenditis coram Deo, cujus etiam furor « Fregit » conscidītque me, sulcum in sulco aperiens[3]. » Medio siquidem in luctu, quo me filiorum et pecorum jactura obruerat, invasere dolores corporis. Et quidem tacebam, at ille concussit me, perculitque infaustis rumoribus et acerbis nuntiis. « Statuit me quasi signum ad sagittas suas » et ad verbera et flagella. Tradidit me angelo iniquo[4], etc.» Indeque factum est, ut caro mea contabesceret, meaque viscera in terram defluerent. « Terra ne operias sanguinem meum[5], » saniem ex meo corpore scatentem. « Nec » sit locus clamoribus meis[6], » orationibus et eleemosynis meis. « In cœlo sunt testes mei et noti[7]. » Id vel de Deo dicit, vel de Vigilibus, qui astant coram ipso, vel de spiritibus Justorum.

[1] Job. xv, 30. — [2] Id. xvi, 3. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 12, 13. — [5] Ibid. 19. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 20.

CAPUT XVII.

Job.

« Et in amaritudine eorum pernoctavit spiritus meus[1], » in amaritudine seu dolore, quo me cruciant ulcera mea, vel ipsimet amici mei, dum amicus tumet adversus amicum suum. « Pone, quæso, fidejussorem meum juxta te, et » quis satis det pro me? Quoniam cor eorum operuisti ab » intelligentia[2]. » Id est, amicorum meorum corda, tuo destituta lumine, simul destituit sapientia et prudentia. « Ad » inferos in fortitudine descendetis[3], » qui adversum me insolescitis ipsi quoque, nec dissimili casu mecum in inferfernum corruetis.

CAPUT XVIII.

Baldad.

« Intelligite et postmodum loquemur. Quare æstimati » sumus quasi pecudes, et sorduimus in oculis tuis[4], » quasi homines hebetes et stupidi? « Animam suam in fu » rore suo interficiens[5], » Proprio utique scelere. « Et he- » bescet flamma ignis illius[6]. » Illius inquit, quandoquidem quem ipsi comminatur Deus, ignis nunquam extinguetur. « Et comprehensus est pes ejus laqueo[7] » iniquitatis et pec-

[1] Job. xvii, 2. — [2] Ibid. 3, 4. — [3] Ibid. 16. — [4] Id. xviii, 2, 3. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 5. — [7] Ibid. 9.

cati. « Roborabunt se adversus eum sitibundi[1], » sitientes sanguinem. « Et contritio statuta est generationibus ejus[2], » ab inopia scilicet, et fame. « Et in violentia mortuorum » primogenitus ejus[3]. » Id est, atroci et violenta morte occumbet. « Et festinare cogent illum terrores regis[4], » id est, lictores a rege missi. « Spargetur super locum ejus sul» phur[5]. » Impii supplicium fore simile designat excidio Sodomorum. « Deorsum radices ejus arescent, et desuper » vindemia ejus decidet[6], » adeo ut utilium nihil nullibi impio superet nec intra, nec supra terram. « Super dies » ejus novissimi stupebunt : et primis præ pavore capil» lus inhorruit[7], » cum ejus interitum et ruinam spectarent.

CAPUT XIX.

Job.

« Usquequo affligetis animam meam iniquis sermonibus, » meumque dolorem exasperabitis[8] ? » Hæc spectant vel filios, et facultates quas amiserat, vel eleemosynas et pia opera, quæ fecerat. « Simulque venere contra me missi » ejus[9], » quæ dudum acciderant mala nuntiantes. « Pellis » mea et caro mea adhæsere ossibus meis, et evasi in pelle » dentium meorum[10]. » Id est, quasi cadaver exangue relictus sum. Cutis mea, amisso succo, aruit, et caro tabe consumpta defluxit a corpore. « Et calamo ferreo et in lamina » plumbea[11]. » Utinam quemadmodum benefacta mea divi-

[1] Job. xviii, 12.— [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 14.— [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 16.— [7] Ibid. 20.— [8] Id. xix, 2.— [9] Ibid. 12. — [10] Ibid. 20. — [11] Ibid. 24.

næ menti nunquam excident; sic mea dicta posteris scripto prodantur. « Ego scio quod Redemptor meus vivit, et in » fine super terram revelabitur [1]. » Hic beatus Job Emmanuëlis in carne manifestationem in fine temporum futuram vaticinatur. « Viderunt lucem renes mei [2]. » Id est, lux ejus exorietur renibus meis.

CAPUT XX.

Sophar.

« Videntes illum dicent : Ubinam est? Avolavit gloria » ejus, et fugiet quasi visio nocturna [3], » pœnas, quas me» ruit, daturus. « Et manus illius ad sobolem extenta [4]. » Id est, manus Dei posteris impiorum imminet, et intentat pœnam. « Et obsidebit eum caligine. » Id est, impium Deus tenebris obruet sempiternis. « Fel draconum suget [5], » in calamitatibus quæ supervenient ei. « Nec lætabitur in di» visione fluminum, nec in torrentibus mellis et butyri [6], » in monte Calvario divisa fuerunt hæc flumina : quocirca torrentes ex iis fluviis deducti charismata designant, Evangelii præconibus communicata. « Neque vorabit in virtute » nequitiæ suæ [7]. » Id est, opibus sua nequitia partis non perfruetur, nec voluptatem capiet ex eis, quia « Cogitavit » dimittere pauperem sine spe. Nec animadvertit judicium » suum in ventre suo [8], » conscius se contra jus et fas ista committere. « Excitabit iram furoris sui Deus et pluviam » mittet super eum in dimicatione sua [9], » calamitates uti-

[1] Job. xix, 25. — [2] Ibid. 27. — [3] Id. xx, 7, 8. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. 16. — [6] Ibid. 17. — [7] Ibid. 18. — [8] Ibid. 19, 20. — [9] Ibid. 23.

que et miserias. « Fel ejus confodietur, » sic ut nulla salutis superet spes. « Latera ejus plena pinguedine, » id est, ædes ejus refertæ thesauris, « Et ossa medulla oppleta » sunt, » id est, deliciis. « Comedet ignis qui sufflatione non » indiget[1], » sed nec extinguetur. « Super eum perseverat » potentia. » Id est, nequaquam inhibebitur processus justitiæ impios in pœnas deposcentis. « Et in die furoris du» cetur, » id est, sistetur judicio.

CAPUT XXI.

Job.

« Nunc ad hominem sermones mei sunt. Quare impii » vivunt[2] ? » Deus utique malis benefacere non desinit, ut ostendat se neutiquam illos odio habere. Neve dicant : « Quandoquidem odit nos Deus, nunquam januam pœnitentiæ nobis aperiet. » Dum autem cum justis severe et acerbe agit, suum erga illos amorem prodit. Sed et præmia ipsorum virtuti quandoque reddenda, operum, quæ gessere, futura sunt signa. « Ecce non fuit in manu eorum prospe» ritas ipsorum[3]. » Nec enim partam sua virtute tenent felicitatem. « Et dolores distribuet furor ejus[4], » videlicet Dei, qui etiam iniquitatem impii posteris ejus reservabit. Aut fortasse miraculum videatur, si iste moriatur in robore suo, qui sperabat se nequaquam moriturum ; morietur plane, et quidem in robore consummationis suæ et multi mirabuntur exitum ejus, qui spe se lactans inani securus agebat, ratus istud nequaquam sibi obventurum. « Absorbebunt

[1] Job. xx, 26. — [2] Id. xxi, 4 et 7. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 17.

» eum glareæ torrentis[1]. » mortis, et inferni cruciatus. Forte etiam significat sepulcrum impii ignotum mansurum. « Et ducetur post eum omnis homo[2], » Millia antecedent eum, et myriades sequentur. « Vanitas et rejectus sermo-» num ejus excreverunt coram me[3]. » Sermones hujusmodi superflui sunt, mihique plane inutiles, qui aliis vivendi præcepta dabam.

CAPUT XXII.

Eliphaz.

« Quia diripuisti tabernaculum fratrum tuorum[4]. » His verbis Eliphaz beatum Job fictis criminibus traducit. » « Aquarum alluvio operiet te[5]. » Id est, adversis casibus ærumnisque obruendus eris. « Nubes latibulum ejus ut » non videat[6]. » Negat intra nubes latebras habere aut quærere suæ naturæ Deum. « Nec recordati sunt illius, qui » plantavit fundamenta eorum[7]. » Quadrant ista in exploratores, qui Israëlitas terruerunt, obliti eum, qui ipsos genuerat, et horrendis plagis ex Ægypto eduxerat. « Et pa-» rem illi se fecit[8], » Beatum Job sugillat. « Tu te Deo, inquit, virtute et robore æqualem esse reris, ipsique adversa fronte resistis : tu tuis proventibus impios locupletasti, quibus Deus ademerat opes. Verumtamen « Si pœnitentiam » egeris ad Deum, ædificaberis[9]. » Id est, in pristinum statum restitueris. « Et erit Deus adjutor tuus, » qui perinde quasi abesset, curam salutis tuæ abjecisse videbatur. « Et

[1] Job. xxi, 33. — [2] Ibid.— [3] Ibid. 34. — [4] Id. xxii, 6. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 16. — [8] Ibid. 21. — [9] Ibid. 23.

» argentum ratiocinationum erit tibi [1]. » Id est, rationes accepti et dati adjiciet, efficietque te fœneratorem.

CAPUT XXIII.

Job.

« Hodie quoque amara futura est allocutio mea [2]. » Id est, acerba et molesta accidet oratio mea, auribus vestris sive meis; vel alio sensu : « Ipsi vestris sermonibus compellitis me uti oratione paulo asperiore. « Verumtamen perfe» cit statum suum [3]. » Id est, nihilominus Deus, præter multa, quæ dudum ab eo passus sum, habet aliud simile, quod agat mihi. « Non enim tacui, cum se tenebræ obtenderent » et caligo incumberet [4]. »

CAPUT XXIV.

Job.

« Segetes in agro non suo demetent [5]. » Id est, quæ ipsi non severant, colligent, et ex aliorum labore sibi messem habebunt. « Vineas impiorum serotinas faciebant [6]. » Id est, vineas scelestorum hominum pauperes direpti spoliatique ad seram vindemiam producebant. « Et inter epulas cur» varunt cervicem [7]. » Id est, impiorum famuli, dominis

[1] Job. xxii, 24. — [2] Id. xxiii, 2. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 17. — [5] Id. xxiv, 6. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 10.

helluantibus, esurierunt. « De civitate mortui ingemiscebant[1]. » Id est, qui hisce ærumnis confecti perierunt, mœsta olim duxere suspiria. « Et oculi mœchorum obser» vant tenebras[2]. » Id est, obnubunt frontem, ne suo in scelere agnoscantur. « Peccaverunt seducti ab utero, » quos proinde quasi abortiva ab utero extinctos, « Suxit tinea[3], » id est, erosit et absumpsit. « Nec sterilis mala pariet[4]. » Id est, nec triste sepulcrum peccatorem ante constitutum diem sinet ad superos remeare. « Et conteretur quasi lignum » peccator[5]. » Id est, in pulverem redigetur, quasi lignum fragile et cariosum. « Et si ita non est furor ejus, menda» cii me coarguat[6]. » Id est, sique peccatores in eam, quam dixi, contemptionem non venerint, ira Dei me mentitum fuisse revincat. « Expendatur, quæso, sermo meus coram » Deo[7], » atque me vera locutum fuisse comperietur.

CAPUT XXV.

Baldad.

« Stellæ non sunt mundæ coram eo[8]. » Non enim proprio arbitrio sua dispensant tempora ; sed ex lege sibi statuta ortus et occasus sui momenta norunt.

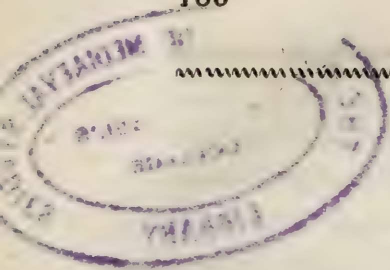
[1] Job. xxiv, 12. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 20. — [6] Ibid. 25. — [7] Ibid. — [8] Id. xxv, 5.

CAPUT XXVI.

Job.

« Cujusnam anima prodiit ex te [1]. » Id est, doctus-ne quispiam a te sapientiam hausit, aut didicit? « Formans » aquas in nubibus suis [2], » et illas suspendens, ne pondere pressæ nubes fatiscant et rumpantur. « Donec consummavit » lucem cum tenebris [3]. » Id est, Deus sub mundi primordia abyssum aquarum vallavit præcepto velut aggere et muro usque ad consummationem lucis cum tenebris, id est, donec lucis atque tenebrarum spatia æqua inter se portione diem dividerent. « Creavit simul astra matutina [4]. » Porro diluculum symbolum est mundi spiritualium substantiarum : sidera vero supernarum Virtutum principes, et naturæ cœlestis formas appellavit. Idque deducitur ex sequenti sententia, « Et omnes filii Angelorum jubilarunt. Interfecit » manus ejus serpentem fugitivum [5]. » Hæc diserte designant serpentem intelligibilem, Christi morte perimendum : fugitivum autem et desertorem serpentem Satanam dicit, indicans ejus a contubernio cœlestium Virtutum fugam, sive quia speravit se sui criminis pœnam effugiturum. Hebraïcus textus sic habet : « Et manu ejus formavit serpentem » tortuosum. »

[1] Job. xxvi, 4. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid.

CAPUT XXVII.

Job.

« Vivit Dominus, qui supplantavit judicium meum[1], » ut flagellatus victoriæ coronam accipiam. « Et fortis qui » amaram fecit animam meam, et cohibuit illam in me[2]. » Doloribus scilicet fixit in me animam meam; inhibuitque ne, relicto corpore, evaderet et conquiesceret. « Et in justitia mea sustinebo, et non dimittam[3]. » Id est, non succumbam, nec inflectam animi mei constantiam et propositum, sed patienter fortiterque calamitatem meam feram. « Non exagitavit me cor meum a diebus meis[4], » quasi conscium sceleris, ex quavis animi perturbatione quandoque perpetrati. « Quæ est spes impii opulenti[5], » quoniam, cum Deus sustulerit animam ejus, aliis ablatas relinquet opes. « Si cumulaverit argentum sicut pulverem, et » sicut lutum paraverit vestes[6]. » Quoniam impii quidem ista colligent, justus autem citra laborem illis potietur. « Complodet super eos manum[7], » et inde pavor et stupor.

CAPUT XXVIII.

Job.

« Est argento exitus[8] etc. » Intra terræ viscera latent metalla, argentum et aurum, ubi incidit « Petra caliginis et

[1] Job. XXVII, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 7. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. 23. — [8] Id. XXVIII, 1.

» umbra mortis[1], » illic impii quasi ignobiles et obscuri lapides conduntur. « Detexere terram, unde alimenta proveniunt[2], » et viderunt zizania simul cum tritico pubescere. « Et conflatio auri in semitis ejus[3]. » Id est, nota sunt loca, fodinæque metallorum, et gemmarum, auri, argenti, æris, ferri et sapphiri. « Virtute sua flumina divisit[4]. » Id est, omnipotentia sua fluvios in varias orbis terrarum partes deduxit et discrevit. « Homo in terra ignorat thesaurum ejus[5], » id est, sapientiæ. Sapientia autem est timor Domini. Et ubinam gentium invenietur? cum margaritis, et auro atque gemmis præstantior sit, ejus tamen locus notus non est sicut rerum, quas enumeravi, aurum, argentum et gemmas. « Non dabitur pro ea aurum[6], etc. » Docet Christum rebus sensui subjectis emi non posse, sed morum tantummodo innocentia et puritate cordis esse comparandum. Quod sequitur : « Ubinam ergo sedet sapientia[7], » non, inquit, in aliquo hujus mundi loco, sed in terra duntaxat viventium, in regno et domicilio viventibus attributo, sive in Deo, qui est sedes vivorum. Aliter : sapientiam nimirum Christum appellat. Quod autem subdit : « Abscondita est » sapientia[8] etc. » insinuat, quavis similitudine exprimatur Christus, illum tamen esse supra omnem similitudinem et speciem, et quamlibet rationem nec Sanctis ullatenus comparabilem : esto similis illis et absconditis superisque Virtutibus dicatur, constat tamen istas nec oculos in eum posse defigere.

[1] Job. XXVIII, 3.— [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6.— [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. 13. — [6] Ibid. 15. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid. 21.

CAPUT XXIX.

Job.

« Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, cum » lucerna ejus panderet lumen suum super me[1]. » Quis, inquit, mihi restituat dies, cum Deus suis se mihi operibus proderet; cum lucem lampadis suæ mihi affunderet, et incumbentibus circum tenebris, suo splendore collustraret. « Cum descenderet super tabernaculum meum[2]. » Id est, cum domi meæ me inviseret. « Et juxta dies, quando Deus » custodiebat me[3]. » Id est, quis mihi reddat dies, quibus ad meam custodiam excubabat Deus? quisve mihi tribuat ut me idem imposterum tueri pergat? « Auris, quæ me audivit, » beatum me prædicavit, et oculus, qui me vidit, testimo- » nium mihi perhibuit[4]. » Prædicavit scilicet, quæcumque recte et juste agebam, et cæteris testabatur et commendabat. « Benedictio perituri super me veniet[5], » id est, benedictiones pauperis, qui, deficiente amictu, erat periturus; ego vero vestem ipsi suppeditavi, hujus, inquam, benedictiones super me venient. Aliter : Periturum intellige hominem mundo ejusque pompis mortuum, cui, cum perierit mundus et ea quæ in mundo sunt, occurrit qui dicit: « Qui- » cumque perdiderit animam suam propter me, inveniet » eam[6]. » Hujus pauperis, ait, benedictio veniet super me. « Ad instar calami, qui intra annum implet incrementum » suum. » Quemadmodum calamus, inquit, per unius anni moras ad summum incrementum perducitur, sic ego cele-

[1] Job. XXIX, 2, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 13. — [6] Matth. X, 39.

riter perficiar. Iterum ad calamum stateræ alludens, innuit suum in justitia et veritate incrementum et perfectionem, quod rursus insinuat ibi. « Appendat me in statera [1] ; » et infra « Semel loquitur Deus [2] etc. » Videlicet statim citra ambages et circuitus verborum justum se suo dicto demonstrat. Nec quæstionibus indiget ut causam peragat, sedes quippe judicii est : « Fregi molares peccatoris [3]. » Prædonem intelligit et rapto vivere assuetum. « Radices meæ plantatæ sunt » secus aquas [4], » id est, in veritate et justitia : propterea que « in rore pernoctabam [5], » id est, solutus ab æstu curarum. « Et in messe vocabor [6], » nimirum ad præmium et retributionem. « Et quasi homo mœrentium consolator [7], » talis equidem illis aderam : nec injuriam pro benefacto cuipiam rependi.

CAPUT XXX.

Job.

« Et cum vi exiliit adversus eos, et in cavernas dejicien» tur, saxis, procellisque conterentur [8]. » Vindictam et pœnam designat a robusta et ineluctabili virtute de illis capiendam. Adeo ut intra terræ et petrarum hiatus perfugium quærere cogantur, et in cavernas et spelæa sese dejicere, eo quod multos contra jus fasque superbe depresserint, tametsi patres eorum censeri cum canibus digni non fuerint. Item intra cavernas et sordida loca adigendos fore dicens, designat futuram eorum depressionem et ruinam, et subdit intra petrarum hiatus et tenebricosos specus deponendos, hoc

[1] Job. xxxi, 6. — [2] Id. xxxiii, 14. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 25. — [8] Id. xxx, 6.

est, sub humum condendos. « Gravant me ossa mea[1], » propter sermonem illorum. « Et corpus meum non manet » in multitudine virtutis[2], » sed exiguus anhelitus mihi relictus est. « Et comparaverunt me luto et cineri[3] » factus sum illis contemptibilis quasi pulvis, et vili luto visus sum similis. Emmanuël siquidem, cum Deus esset, parvus dispensatorie factus est, quando carnem induit, ideoque impuri Judæi dicebant : « Cum homo sis, facis te ipsum Deum[4]. » « Et luto ac cineri assimilatus sum. » Prænuntiavit Spiritus sanctus descensurum Deum Verbum, et de terrena natura corpus assumpturum. « Frater fui canum sylvestrium, et » socius struthionum[5]. » vel quia canum in morem furibus et latronibus clamore meo infestus eram ; vel quia quasi canis sylvestris et struthio ab hominibus desertus in solitudine ætatem ago. « Pellis mea mihi nigrefacta est[6]. » Id est, cutis mea alias pulchra et nitida atro mihi infecta colore est, et ossa mea pariter, velut æstu omnem succum depascente, exaruerunt.

CAPUT XXXI.

Job.

« Pepigi fœdus cum oculis meis, ne virginem contem» plarer. Si abiit cor meum post extraneam[7]. » Id est, si cor meum secutum est idololatriam, et opera malorum hominum, quoniam illud, quod suapte natura ad peccatum trahit, ego hoc ipsum in virtutis argumentum convertebam,

[1] Job. xxx, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Joan. x, 33. — [5] Job. xxx, 29. — [6] Ibid. 30. — [7] Id. xxxi, 1 et 9.

atque ad profectum justitiæ accommodabam. « Si ambulavi » cum hominibus mendacibus et multitudine generatio- » num [1], » quæ in paupertate humiliata est. « Sed in cogita- » tione attrivit me, et ego sermonibus labiorum meorum non » cogitavi subsannare eos. Humerus meus a loco suo cadat [2], » si vidi solem orientem et lunam, cum plena est [3]. » Id est, si vidi solem orientem et adoravi eum, vel amplexatus sum lunam, et in genua procidi ante illam, erravique post adorationem eorum. « Si abiit et deceptum est cor meum in » abscondito, et admovi manum meam ori meo [4]. » Id est, utique nunquam ad solem et lunam protendi manum meam, neque ori meo applicui. « Non reliqui pauperem pernoctare » in foro [5], » sed introduxi in domum meam, edixique, ut apud me requiesceret. « Si est auditor mihi [6]. » Deus utique est auditor meus, et exaudiet me ; quasi in volumine scribet contra me judicia sua. « Terra clamet contra me [7]. » Id est, si comedi citra laborem et sine pretio robur ejus, coarguat me. « Sique animam mœrentium in suis negotiationibus con- » tristavi et depressi [8]. » Siquidem in istis quidquam peccavi, pro « Tritico germinet mihi lolium, et pro hordeo paliurus. » Id est, pro frumento, quod terra proferre solet, proveniant urticæ, et pro hordeo mihi terra producat vepres. « Finita » sunt verba Job [9]. » Et exordium quidem hominem prudentem et verecundum exhibet, finis vero reprehensorem liberum et ingenuum.

[1] Job. xxxi, 5. — [2] Ibid. 22, 23. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. 27. — [5] Ibid. 32. — [6] Ibid. 35. — [7] Ibid. 38. — [8] Ibid. 39. — Ibid. 40.

CAPUT XXXII.

Elihu.

« Indignatusque est contra Job Elihu filius Barachiel, eo » quod justus sibi videretur[1]. Quoniam sum, inquit, ætate » minor, vos autem senes estis[2], » idcirco trepidavi timuique vobis ostendere scientiam meam. « Dixi enim : Dies lo- » quentur et multitudo annorum docebit sapientiam[3]. » Experientia quippe doctos rerum notitia præ cæteris pollere oportet. Hoc dicit, quia amici Job erant natu majores, quos Elihu redarguens : « Verumtamen, inquit, spiritus est » in homine, flatus Dei tribuit eis intelligentiam[4]. » Demus itaque gloriam præstantioris disciplinæ Magistro, et superbos retundamus : atque ipse mea sensa promam, quæque didici docebo. « Diffusus est spiritus in ventre meo, et ecce » venter meus dolet, nec aperitur[5], » porro si spiritus per ilia diffusus est, quare dolet ? et si rumpitur, quomodo non aperitur ? manifestatur « Et sicut fructus in mense suo. » Id est, quemadmodum poma et flores, quos singuli menses juxta vices suas proferunt, sive sicut fœmina prægnans stato mense fœtum enititur. «Loquar et relaxabor[6], » ut paturiens quæ edito fœtu, a partus dolore respirat. Iterum : « Venter » meus dolet, nec aperitur; » id est, dolebam, nec spiramentum inveniebam, quia loqui avebam vehementissime, et abstinui. Nunc autem vocem rumpam, et relevabor.

[1] Job. xxxii, 2. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8.— [5] Ibid. 19. — [6] Ibid. 20.

CAPUT XXXIII.

Elihu.

« Spiritus Dei excitavit me[1], » scilicet formavit me. « Et » flatus Dei vivificavit me[2]. » Id est, spiraculum, quod inspiravit in me, fecit me viventem. « Et sollicitudo mea non erit » tibi gravis[3]. » Id est redargutio mea nullam tibi molestiam creabit. « Multitudinem ossium ejus firmabit[4]. » Corroboravit. « Conficiet carnem ejus terrore suo[5]. » Tabefaciet. « Et desiderabit panem, et non saturabitur. Concu» piscet, et non lætabitur anima ejus[6], » scilicet in peccatis, quæ operata est; nec in justitia, quam adepta non est.

CAPUT XXXIV.

Elihu.

« Quicumque intelligentia præditi estis, auscultate mihi[7]. » Scilicet qui idonei judices estis ad expendendos sermones meos. « Si converterit cor suum super eum[8]. » Si reversus ad cor præterita opera sua damnaverit. « Anima ejus et spiritus ejus ad eum colligentur[9], » et Sanctorum animas ad ipsum convenire jubebit. « Et deficiet omnis caro simul[10], » et homo in humum suam revertetur. « Quia dixit contra

[1] Job. XXXIII, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 21. — [6] Ibid. 22. — [7] Id. XXXIV, 10. — [8] Ibid. 14. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 15.

» regem iniquitatem [1]. » De Deo sermo est, qui est rex regum et præfectorum atque in omnes potestatem exercet. « Nec » accipit personam magnatum aut pauperum. Et humilia» buntur sub iniquitate [2]. » Quia nimirum a Deo discesserunt, et post idola abierunt. « Stultitia inter nos visitabi» tur [3]. » Id est, nunc agimus ut sermones ejus (Job) cum nostris coram Deo conferantur.

CAPUT XXXV.

Elihu.

« Qui tribuit cogitationem in nocte. » Videlicet in secreto, remotis arbitris. « Propter superbiam hominum » malorum. » Id est, superbia et fastus, quo supra proximos suos efferuntur, redarguentur. « In vanum non audiet » Deus [4], » homines superbos.

CAPUT XXXVI.

Elihu.

« Vere mendaces fuerunt sermones mei [5]. » In tuo scilicet, o Job, cogitatu. « Impius non vivet [6]. » Id est, impio impietas sua nil proderit. « Etiamsi catenis subselliis suis » alligati fuerint [7], » in doloribus ad egestatem descendent. « Revelabit aurem eorum in correptione, et dicet, ut pœ-

[1] Job. xxxiv, 18. — [2] Ibid. 26. — [3] Ibid. 37. — [4] Id, xxxv, 13. — [5] Id. xxxvi, 4. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. 8.

» nitentiam agant, et compleant dies suos in bonis [1]. » Scilicet, aperiet aures eorum disciplinæ. « Et manifestabit » viam eorum in angustia [2] : » si tamen pœnitentiam egerint. « Et erit pro tristitia et afflictione relaxatio et remissio [3] : » subintellige, de manu regum tyrannorum. « Et parabitur » mensa plena pinguedine [4] : » pro isto vilissimo pane. Item mensa ista jucundissimam vitam Sanctis in novo sæculo præparatam designat. « Potentiam suam exercet super te » ut servet te [5]. » Nec ulli te angant potentes virtute; id est, ne hominum potentum catervas formides. « Neque impressionem nocturnam [6]. » Videlicet, neque te afficiat, quod in tenebris homines pavitare solent. « Deus confirmans in » virtute [7] etc. » Et tu quidem, inquit, in fornace correptionis hactenus probatus fuisti. Sed utique restituet te Deus, revehetque ad pristinam opulentiam et dignitatem. « Quis » est similis ei [8]. » Qui nimirum tuis rebus consulit, teque corripit et erudit ? « Qui obtendit nubes ab amplitudine » umbraculi sui [9]. » Id est, qui in amplissimum tentorium coïre nubes jubet. « Et super eas pandit lumen suum [10]. » Videlicet solis jubar, ut cunctis mortalibus suæ bonitatis opus reddat aspectabile.

CAPUT XXXVII.

Elihu.

« Et pluviam atque vér in manu cujusque hominis ob- » signat [11]. » Quia videlicet ea dispensat universis. « Et obten-

[1] Job. xxxvi, 10. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20. — [7] Ibid. 22. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 27. — [10] Ibid. 29. — [11] Id. xxxvii, 6.

» dit nubem lucis suæ [1]. » Id est, fulgurantes tonitruaque cientes nubes. « Tuo ne tu præcepto terram transferas à » meridie [2]. » Id est numquid ad nutum avellas orbem ab Austro, et ad Boream continuo deponas, atque firmamentum forte refigas, ut ambo simul cohæreant. « Edissere » quod illi referam [3]. Scilicet agedum tua gesta retexito. « Nec » contra tenebras velamentum nobis ipsi obtendamus [4]. » Cave ne operum tuorum quidpiam nos celes.

CAPUT XXXVIII.

Deus.

« Creavit simul stellas diluculi [5]. » Quæ etiam vespere oriuntur et apparent. Item alio sensu, ut ista referamus ad substantias a nostris sensibus sejunctas, non congruit cum natura Angelorum generatio; ideo diluculo Christum designari dicamus, stellis Apostolos, et Doctores Angelorum filios, angelicæ scilicet naturæ participes appellari. « Et » increpuit ostia maris [6]. » Id est, obsignavit contemptibili arena. « Et profudit mare de vulva [7]. » Id est, fudit de nihilo aquas, atque ex istis molitus est maria. Item instituit sacrum Baptisma vulvam fœcundam immortalitatis. « Eduxit » ex aquis similiter nubes fecitque operimentum suum, » ut pateret, et nebulam involucrum suum, ut lateret. « Et » statuit illi (mari) pactum, et dixit: Huc usque venies et non » procedes [8]. » Id est, fabricatus est pelago ostium et repagula, suum nutum, et voluntatem suam. Et dixit : « Huc usque ad

[1] Job. xxxvii, 11. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. — [5] Id. xxxviii, 7. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 10, 11.

» arenam venies, et hic subsistes. Ad irrigandum genus » omne spinarum[1], » videlicet, pluviis et imbribus. « Cœlo- » rum gelu quis generavit[2]? » Id est, orbium cœlestium substantiam patravit?

CAPUT XXXIX.

Deus.

« Quis dimisit onagrum liberum[3]? » id est, hominum jugo minime subditum. Allegorice diabolus onagro designatur. Liber autem dicitur, quia justitiæ jugum non patitur. « Fecit domum suam planitiem[4]. » Quia in corde hominis terrenarum rerum amore impliciti commoratur. Caïn quoque cogitans fratris necem, dicebat: « Egrediamur » in planitiem[5], » hoc est, ad locum onagri. « Terra salsugi- » nis cubile ejus[6]. » Mystice notat mentem, cui cœleste sal penitus ademptum est, suumque proinde agrum, alio sale infectum, fructibus vacuum habet. Nec enim in solo sale corrupto frugiferæ plantæ coalescunt. « Num unicornis ac- » quiescet, ut serviat tibi[7]. » Animal, ut ferunt, bovi simile est et in australibus locis invenitur, unoque armatur cornu. In monocerote adumbrantur quicumque sæculi servituti minime subduntur. Unum cornu gerere dicitur, quia veritas justo una est. Rursus monoceroti comparatur humanus animus, et uno præditus cornu dicendus est, si uno fertur motu sursum ad summa. Præterea aiunt unicornem capi non posse, tanta est feræ vis et pernicitas, venatricis tamen virginis in potestatem venire formæ lenocinio captum.

[1] Job. xxxviii, 27. — [2] Ibid. 29. — [3] Id. xxxix, 5. — [4] Ibid. 6. — [5] Gen. iv, 8. — [6] Job. xxxix, 6. — [7] Ibid. 9.

Sic animus rebus, quas amaverit, capitur. « Avis glorio-
» sarum alarum elevatur, et volat[1]. » Ejusmodi ales, qualis hic describitur, designare videtur synagogam illorum, qui Christum in crucem egerunt. Nam quænam est illa mater, quæ plurimos filios genuit, qui tamen sui non sunt? nisi illa quæ Prophetas peperit et Apostolos educavit, qui tamen sui non sunt; quandoquidem utrique in filios Ecclesiæ adoptati illam deseruerunt. « Nidificat, ovaque sua humi » relinquit; atque pulvere calefacit, mox obliviscitur[2]. » Stolida avis etiam sensu naturæ caret, ova siquidem humi relinquit. Unde sæpe fit ut a prætereuntibus conculcata dispereant. Quamobrem nec species multum sobolescit, quod divina providentia constitutum fuisse credo, ne ejusmodi alitum fœcunditas in exitium hominum tandem verteretur. Idcirco etiam cum aggesta humo ora fovere aggreditur, incidente subita oblivione, decedit. Pedes habet quales reliquæ aves, unguibus scilicet instructos. « Irridet » equum et ascensorem ejus[3]. » Aiunt naturalis historiæ scriptores alitem tanta pollere vi, ut arreptum una cum sessore jumentum sursum in aëra vehat. Alio sensu, hæc designant impiam synagogam Judæorum crucem irridentium, ejusque ascensoris patientiam insultantium. Mox de equo plura. « Numquid, inquit, dabis equo fortitudinem? » Indues collum ejus armis? Neque retrocedit a facie gladii. » Sonabit super eo pharetra, et fulgor hastæ et lanceæ[4]. » Ktirko pharetra est sagittarum theca. « Non pavet a clan-
» gore buccinæ, et ad hujus vocem dicit : Achan. Vivifica » me. Odoratur procul prælium, hinnitu terret duces[5]. » Quamvis ista ad litteram intelligantur de equo, cujus proprietates hoc loco describuntur, altero tamen sensu per allegoriam populo Sanctorum in terris adhuc agenti ac-

[1] Job. XXXIX, 11. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19 et 22, 23. — [5] Ibid. 24, 25.

commodantur. Sancti quippe homines Dominum instar cherubici currus vehunt. « Numquid a sapientia tua factus » est accipiter [1]. » Avicularum inimicus et interfector est accipiter. Quamobrem diaboli imaginem refert, ut qui in cædem exitiumque sanctarum animarum semper immineat, atque præstantioris disciplinæ clarum jubar illis eripere laboret. « Numquid ad verbum oris tui elevat se aqui- » la [2]. » Aquila Christus est. Crux petra. Pulli sanguinem lingentes sunt animæ Sanctorum, quæ fluente de latere Christi cruore saginantur, quove pariter credentium populi cœlestis Aquilæ pulli fruuntur.

CAPUT XL.

Deus.

« Ecce Behemoth, quem feci tecum [3]. » Behemoth est draco bestia terrestris, sicut Leviathan aquatilis marina. « Fœnum sicut bos comedet [4]. » Id est, pastu undeunde quæsito reficitur cæterorum animantium more. « In lateribus » ejus fortitudo ejus. Caudam suam arrigit ad modum ce- » dri [5], » quin et cedros Libani celsitudine superat illius cauda. « Et nervi lumborum ejus [6] » protensi magis quam dictum est. « In secreto calami cubat [7]. » Id est, annon sub umbra calami sicut leo cæteræque feræ cubitat ?

[1] Job. XXXIX, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Id. XL, 10. — [4] Ibid. — [5] Ibid. XI, 12. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 16.

CAPUT XLI.

Deus.

« Quis est, qui coram me consistat? Quis præcessit me, » ut dem ei manus[1]? » Scilicet quis antecessit me ut illi de victoria concedam? « Quidquid sub cœlo est, meum est. Et » non tacebo[2]. » Indicat diabolum, quem in hisce duobus bestiis mirabilis plane naturæ describit Christi virtute vincendum, cum venerit plenitudo temporum. « Quis etiam » discooperuit vestimentum ejus[3]. » Scilicet nec est qui audeat contingere exuvias ejus. « Circuitus dentium ejus » terror in torrente[4]. » Id est, dentium ejus circulus magis metuendus est quam rapidi torrentis vadum. « Ipse est ca- » put omnium creaturarum Dei. » Id est, superat omnes bestias corporis mole atque viribus. « De ore ejus lampades » procedunt et quasi scintillæ ignis exardescunt[5]; nisi bestiam major vis cohiberet freno, et fixo limite contineret. « Halitus ejus carbones accendit[5]. Talhethi vocabulum est hebraïcum, Tlahet idem significans quod syriacum « Tsehaleb, Tnabresch, Tgevzel. Et flammæ » erumpunt de ore ejus[7]. » Si videlicet aut sponte aut vi externa aperiatur. Si ergo ore vomit ignem, et ignem sorbet naribus, igne alitur, et ignem excernit, cum hauriat ignem, et ignem fundat. « Procumbit et non pavet[8]. » Nec metu ad fugam adigitur. « Firmus constat quasi silex[9]. » Qui utique formidini obnoxius non est. « Quodcumque » videt etiam altum et sublime perdit[10]. » Ut ostendat ejus-

[1] Job. XLI, 2, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 14. — [8] Ibid. 15. — [9] Ibid. — [10] Ibid.

modi bestiam draconem esse terrestrem, qui incidentes quosque etiam robustissimos atque fortissimos prosternat.

CAPUT XLII.

Conclusio.

« Ne faciam vos opprobrium [1]. » Id est, ne in sordes, et angustias, in quibus Job versatur, vos conjiciam. « Nomina » filiarum Job : Dies, Kesvaa, Kerenfuch [2]. » Dies lucem significat innuitque simul tenebras tribulationum, quibus hactenus Job afflictus fuerat, dissipatas fuisse, atque diem lætitiæ tandem illuxisse. Kesvaa ligni genus est, scilicet sperabat diabolus Job velut lignum succisum proxime interiturum, cum repente contra ipsius expectationem, spes et salus pereunti affulsit. Kerenfuch cornu conversum interpretamur, quod sic exponimus. Videbatur diabolus suum extulisse cornu, quando beatum Job depressit, dejecitque in sterquilinium. Ast idem dejectus, prostratusque fuit, cum Deus, mutata velificatione, Jobum ad locum unde deciderat, revexit. Mox scriptura refert Job omnia sua præter liberos in duplum aucta a Deo recepisse : patet ergo etiam vitæ spatium pariter illi fuisse duplicatum. Si ergo ea calamitate defuncto ad centum septuaginta annos vita producta fuit, restat eumdem usque ad finem tentationis quinque et octoginta annos vixisse, dimidium nempe summæ annorum centum septuaginta. Quia si supputentur anni quinque et octoginta cum annis centum et septuaginta, in summa colliges annos ducentos et quinquaginta quinque :

[1] Job. XLII, 8. — [2] Ibid. 14.

Scriptura vero Job vixisse annos ducentos et quadraginta octo testatur. Ergo illi septem qui non referuntur in summa, anni tentationis fuere. Et merito quidem prætermissi, ut qui morti, quam vitæ propiores esse viderentur.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN ESAIM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Claruit Esaïas propheta sub regibus Juda Ozia, Joatham, Achaz et Ezechia. Ejusque vaticiniorum præcipua argumenta sunt, captivitas tribuum Ruben, Gad, et dimidiæ tribus Manasse, auctore Teglathphalasare Assyriorum rege. Et occasus regnorum Samariæ et Juda, quorum alterum Assyrii sub Salmanasare exciderunt, sub Nabuchodonosore alterum Babylonii. Cæterum etsi tres isti reipublicæ Hebræorum eversores, eo, quem dixi, temporum ordine Judæam invaserunt, Esaïas tamen ab ultimo bello, quo Judæi a Chaldæis victi Babylonem migrare compulsi sunt, prophetiam inchoare maluit; produxitque ad ea tempora, quibus Judæi babylonica servitute exempti, et in patriam remissi, Jerosolymam instaurarunt. Quæ prophetiæ pars etiam barbaræ gentis Gog cladem et interitum tangit. Esaïas itaque populi sui deportationem et miserabilem servitutem denuntiaturus, triste vaticinium his auspicatur verbis.

CAPUT I.

« Audite cœli, et auribus percipe terra [1]. » Quoniam cœlo terraque contuentibus tanta Deus in populum suum beneficia contulerat, recte ambo, resque simul ipsorum ambitu comprehensæ citantur testes scelerum omnium, quorum idem populus in præsenti judicio reus agebatur. « Filios educavi, et exaltavi, ipsi autem inique egerunt in » me [2]. » Id est, perfidi, et iniqui in me fuerunt, adeo ut, suscepta impia religione, simulacra mihi antetulerint, sicut hodie vos, tellus, astra videtis. « Cognovit bos possessorem » suum et asinus præsepe domini sui, Israël autem non » cognovit me et populus meus me non intellexit [3]. » Bos Israëlitas designat, asinus Judæos ut qui magis vecordes videbantur et bardi, quo amplioribus affecti fuerant beneficiis similem porro hominum a Deo defectionem alias expressit Scriptura illis verbis: « Omnis caro corruperat viam » suam [4]. Væ semini nequam, filiis corruptis [5]. » Quos scilicet malæ artes, et perditi mores corruperunt. Neque hoc, inquit, paucorum vitium fuit, patres quippe et majores, communicato cum filiis et nepotibus errore et scelere, ab officio et virtute discesserunt. Utque ostendat quibus præcipue flagitiis a recto et honesto exorbitaverint, subdit : « Quia dereliquistis Dominum et exacerbastis Sanctum » Israël [6], » cum deos commentitios, et vanas imagines adorare et colere vos minime puduerit. « Omne caput dolori, » et omne cor mœrori [7], » id est, omne caput dolet, et omne

[1] Esaï. I, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Gen. VI, 12. — [5] Esaï. I, 4. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 5.

cor mœret vicini utique hostis impressionem formidans, et servitutis malum, inde secuturum, perhorrescens. « A planta » pedis usque ad verticem capitis non est locus firmus [1]. » Incidens namque undecumque calamitas oppressit universos : adeo ut ducto censu ab infimis plebis ad summos tribuum principes, nullus sit, qui pro merito non vapulaverit. « Vulnera et vibices, et ulcera sanie fluentia [2]. » His scilicet malis affecti sunt Judæi a sævissimis dominis, quibus servire coacti sunt, cum miserrime cæderentur, et crudelissime, adeo ut nec liceret accepta vulnera alligare, nedum curare. Rursus hæc verba referri possunt ad vulnera luculentiora gladiis et lanceis inflicta, quæ scilicet notas in corpore relinquerent indelebiles, vel significant cædes parentum, fratrum et liberorum, nulla utique arte medicabiles. « Terra vestra deserta [3]. » Terra nimirum illa vobis olim concessa, quondam feracissima et uberrima, vestra modo culpa sterilis et inculta squalet. « Civitates vestræ igne suc» censæ sunt [4], » illis nempe faces admoventibus ; qui vos servituti dudum subjectos in alienas terras abigere decreverant. « Terram vestram in oculis vestris vorabunt extranei [5], » id est, advenæ, quos Salmanasar patrio solo exactos regiones vestras occupare et obtinere jubebit. « Secundum sub» versionem extraneorum [6]. » Id est, vestræ patriæ ruina similis futura est excidio Sodomorum quæ, perditis absumptisque habitatoribus, ad horrendam reducta fuere vastitatem. « Et derelicta est filia Sion ut umbraculum in vinea » et sicut tugurium in cucumerario [7]. » Omnes Judææ urbes et ipsam præcipue Jerusalem Sionis nomine comprehendit, quas vacuas prædicit mansuras sicut umbraculum in vinea post vindemiam, et sicut tugurium in cucumerario post collectos cucumeres indeque asportatos. In umbraculo

[1] Esaï. 1, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. — [6] Ibid. — [5] Ibid. — [7] Ibid. 8.

namque et in tugurio excubabant custodes, quorum utique opus non est, collectis perceptisque fructibus. « Et nisi » Dominus reliquias nobis reservasset, quasi Sodoma fuissemus et quasi Gomorrha similes essemus [1]. » Id est, Jerosolymæ ruina comparanda foret excidio Sodomæ et Gomorrhæ, quarum ædificia et cives labentibus cœlo flammis cremati et absumpti fuerunt; nisi propitius Deus, reservatis ad generis nostri propagationem sanctæ sobolis reliquiis, meritam pœnam mitigasset. « Cum veneritis ad videndam » faciem meam et ad terenda atria mea [2] etc. » Hæc et quæ sequuntur, Deus ad populum proloquitur velut actoris personam gerens, ut adversus eumdem judicio contendere velle videatur. Quasi dicat: « Agite dum, arguite me siquidem vos resipiscentes et supplices a meo conspectu usquam repulerim, aut sacrificia laudis et confessionis offerentes despexerim? atque velut hisce potiora postulaverim cruenta holocausta et cæsarum bestiarum sanguinem. « Nolite adjicere ut atria Sanctuarii mei teratis in victimis. Sacrificium abominabile est mihi [3]. » Illud, aio, quod mihi acceptissimum esse putatis, discite jam tandem minime placere mihi, quin et abominabile esse. « Non manducabo » fraudem nec inclusionem [4]. » Id est, oblationes vestras non suscipiam quæsitas ex inclusione miserorum, quos carcerum pedore et ærumnis conficere soletis. « Vota, hostias, » sed et solemnitates vestras odi. Cumque expanderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis [5]. » Quasi dicat: « Et si forte malorum incumbentium pondere pressi supplices manus ad me tetenderitis, meam pacem opemque expetituri supplicantibus utique avertam mentem, « Quia » manus vestræ sanguine plenæ sunt [6], » cruore scilicet infectæ Prophetarum atque innocentium, quos immani sce-

[1] Esaï. 1, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 14, 15. — [6] Ibid.

lere trucidastis; illo nimirum, quem fudistis, sanguine, haud dubiis signatur notis mysterium sacri illius sanguinis, quem olim fusuri estis. « Lavamini, et mundi estote [1]. » Eluite, inquit, non corporis sordes, sed, qui animum deturpant, mores exuite, et cogitate me omnium actuum vestrorum præsentem adesse testem. « Et si fuerint peccata vestra » sicut coccinum, sicut nix dealbabuntur [2]. » Nempe lana murice tincta animum designat vitiis sceleribusque infectum. E contrario nix nitoris et puritatis symbolum est. Dealbabuntur sicut nix, quasi dicat : « Peccatores hyssopo misericordiæ meæ aspersi nivis candorem induent. « Quærite judicium et benefacite oppressis [3], » quos scilicet vos judices largitionibus et præmiis corrupti, ruinæ, qua oppressi sunt, subdidistis. « Judicate pupillis, et defendite » viduas [4]. » Vindicate, inquit, jura pupillorum, et viduarum causas cognoscite, quarum querelas audire hactenus piguit, eo quod nulla miseris suppeterent munera, quæ vobis in ejusmodi quæstum intentis, offerrent. « Et venite, causam » istam inter nos disceptemus [5]. » Quasi dicat : « Verumtamen si, mutato sensu, statueritis posthac judicia vestra ad recti legem exigere, atque orphanorum et viduarum voces haudquaquam fastidire, « Tum vero accedite ad me, orate » et petite, et ego exaudiam vos, dicit Dominus, et bona terræ » comedetis [6], » sicut in lege Deus vobis promisit. « Quod » si nolueritis obedire, gladius devorabit vos [7], » gladius nempe Babyloniorum. « Quomodo facta est meretrix civi- » tas fidelis, quæ plena fuit judicio, et justitia pernoctavit » in ea [8] ! » Propheta admirabundus ejusmodi erumpit vocem. Mirabatur siquidem quo tandem maleficio factum fuisset, ut civitas pudica in scortum degenerasset. Civitas fidelis, civitas judicii et justitiæ, qualis sub Davide fuerat,

[1] Esaï. 16. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. 19. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid. 21.

modo sub ultimis regibus sicariis, et homicidis referta esset. « Argentum tuum viluit [1]; » ex illorum utique nequitia qui falsato typo illud depravarunt. « Tabernarii tui miscent » aquam. Principes tui perversi et socii furum [2], » illorum utique, qui monetam adulterant et aqua vinum diluunt. « Et festinant exigere fœnus [3]. » Id est, assectantur turpes quæstus, et instant, et urgent, ut sibi aliquid reddatur ab illis, quibus nihil dederunt. « Vindicabor de hostibus meis, » et ulciscar de inimicis meis [4]. » Id est, a principibus hostibus meis pœnas acceptarum injuriarum reposcam; nec impunitos dimittam inimicos meos, caupones utique iniquorum principum partiarios. « Et convertam manum » meam super te [5] : » alias a te repetam pœnas præter calamitates, quæ domos Joakim et Jechoniæ afflixere. « Et excoquam omnes perduelles tuos [6], » bello siquidem victi victoribus servire cogentur, qui cum pace fruerentur, me monentem attendere noluerunt. « Et auferam omnes iniquos » tuos : » omnes, inquit, in miseram servitutem traham, nemine excepto : nam etsi sub prædictis duobus regibus decretam populi deportationem executurus, tenues reliquias missas fecerim, jam nullas volo. « Et restituam judices » tuos sicut fuerunt a diebus antiquis [7]. » Id est, quales extitere regnante Davide. « Sion in judicio redimetur [8] : » in illo scilicet judicio, in quo peccata Babyloniorum vindicabuntur. Sive postquam Judæi definitum divino judicio servitutis tempus absolverint. « Et captivitas ejus in justitia [9]. » Captivique Sion dimittentur ob justitiam et merita Danielis et sociorum nec non Zorobabelis aliorumque justorum. « Confundentur in simulacris, quæ concupiverant [10], » proprio experimento docti illa nec sibi laborantibus succurrere nec libertatem restituere valuisse. « Quo-

[1] Esaï. I, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 24. — [5] Ibid. 25. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 26. — [8] Ibid. 27. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 29.

» niam sicut terebinthus defluentibus foliis [1]. » Comperient nimirum semet omni ope destitutos, et quovis præsidio nudatos, velut arbores cum frondes æstu torrente decusserunt. « Et quasi hortus absque aqua, cum vapor æstivi solis » exurit terram [2]. » Eritque fortitudo eorum ad instar stuppæ. Fortitudinem appellat perversam eorumdem voluntatem, et in ipsa perversitate obduratam. « Et opera eorum ad instar » scintillarum [3], » quæ cum stuppam invaserint, necesse est ambo confestim deflagrare et in cineres abire.

CAPUT II.

« Erit mons domus Domini præparatus in vertice mon» tium [3]. » Montem in vertice montium dicit locum, in quem Isaac adductus, et ibidem continuo jugulandus, integer tamen et incolumis inde reductus fuit. Hunc montem, quem sequiore ætate David ab Aran Jebusæo emit, nos hodie Gogoltham appellamus. In eodem loco, sublatis aritypicis, verum altare fixum est lignum crucis, super quo vera victima immolata fuit. « Et excelsior collibus [5]. » Vaticinatur crucem exaltandam fore super omnia gentium numina. « Et venient gentes multæ et quærent Dominum [6] » eumdem utique adoraturæ; quod etiam prædixerat Jacob illis verbis : « Ipsum expectabunt gentes [7]. Et gladios suos conflabunt in vomeres [8]. » In summa nimirum securitate, ac tranquillitate constituti, arma bellica in rustica instrumenta mutabunt. « Venite ambulemus in lumine Domini [9]. » Id

[1] Esaï. I, 30. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 31. — [4] Id. II, 2. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid. 3. — [7] Gen. XLIX, 10. — [8] Esaï. II, 4. — [9] Ibid. 5.

est, in lege Domini. « Projecisti enim domum Jacob. Quia » repleti sunt ut olim [1]. » Id est, pleni sunt iniquitatis, et doli; tales sunt nepotes, quales fuere proavi illorum in Ægypto; vel loquitur de Israëlitis Samariæ cum Assyrii eorum terras invasere, et natale solum deserere eosdem compulerunt. « Et auguria observant sicut Philisthiim [2], » ille utique populus, cui præceptum fuerat: « Non inveniatur » in te qui observet somnia et auguria [3]. Ingredimini in ter- » ram, et abscondimini fossa humo [4]. » Mortem futura servitute potiorem fore significat. « Et exaltabitur Dominus » solus [5], » patefacta deorum inanium imbecillitate et impotentia. Nec enim peccatores divinæ vindictæ subducere poterunt aut ejusdem impetum retardare. « Exaltabitur, in- » quit Dominus, super omnes quercus Basan [6], » quarum robore freti impii homines superbe sese efferebant. Comparat Propheta vana gentium simulacra cedris et quercubus, turribus et similibus rebus ingentem præferentibus speciem, eaque ocyus dissipanda prædicit; homines quippe ejusmodi superstitione occupatos tandem proprio experimento deprehensuros nullum habere numen deos, quos hactenus coluere, talpas scilicet et vespertiliones, nec enim ullam opem afferre potuisse. « Quiescite ab homine cujus » spiritus in naribus ejus [7]. » Superborum hominum arrogantiam perstringit, quibus tamen ex levi flatu naribus hausto vitam constare planum est.

[1] Esaï. II, 6. — [2] Ibid. — [3] Deut. XVI, 10. — [4] Esaï. II, 10. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid. 13. — [7] Ibid. 22.

CAPUT III.

« Ecce Dominus auferet a Jerusalem auxiliatorem et » auxiliatricem [1], » id est, viros promiscue et fœminas potentiores. « Fulcientem in pane, et fulcientem in aqua [2]. » Fulcientem inquit rempublicam labentem subministrando esurientibus victum, et potum sitientibus, cum, sublato commeatu, et exhaustis cisternis a diuturna obsidione, cœperit fame sitique civitas laborare. « Et auferet judicem et » quinquagenarium, et senem, et honorabilem vultu [3]. » Hos scilicet ordines statuerat Moses, « Populique rectores » in tribunos, centuriones, penticontarchas, et decuriones » distinxerat,qui causas audirent et referrent [4]. » Ipsos modo Propheta reprehendit, suaque dignitate dejiciendos minatur, eo quod turpes quæstus assectarentur, et muneribus corrupti justitiam proderent. « Et constituam pueros prin- » cipes eorum, et derisores dominabuntur eis, et pueri liti- » gabunt contra senes : simulatio vultus eorum arguit eos [5]. » Significat justo Dei judicio factum iri ut qui proprii arbitrii potestate abusi constitutos ordines confuderant, illorum vicissim politia turbetur, ipsis etiam invitis. « Et nubem » gloriæ ejus ignominia affecerunt [6]. » Innuit ignominiam, qua antiqui Israëlitæ illam priorem nubem affecerunt, cum vitulum sub ea conflarunt : sive recentiorum perstringit impietatem qui tabernaculum Domini in Silo antea fixum, et postmodum in salomonicum templum illatum simili cum dedecore et contemptu tractaverant, inductis in domum

[1] Esaï. III, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2, 3. — [4] Exod. XVIII, 21, 22. — [5] Isaï. III, 4, 5. — [6] Ibid. 8.

Domini deorum inanium simulacris. « Dicite Justo : Bene » est. Propter hoc fructus operum suorum comedent [1], » illi scilicet qui nubem gloriæ ejus ignominiose habuerunt. Justum dicit vel Deum, vel Prophetam, sive Justos in medio eorum conversantes. « Præsides populi mei vindemiant » eum [2]. » Id est, cum alter alteri, ut fit, in regimine succedant, nemo tamen populum non depeculatur et spoliat. « Et mulieres dominabuntur eis [3]. » Vel præsidum uxores, vel fœminæ divinatrices, quæ vana illa superstitione vulgi animos oppresserant. « Popule meus, qui tibi bona nun- » tiant, ipsi te decipiunt [4]. » Tangit sacerdotes impios religionis desertores, vel prophetas mendaces. « Et viam semi- » tarum tuarum perturbaverunt [5]. » Tramites te ad Deum ducentes confuderunt, falsa dogmata disseminando. « Do- » minus intrabit in judicium cum senioribus [6]. » Sacerdotibus, et Prophetis, qui vineam Domini succenderunt. « Quare nocuistis populo meo [7]? » Quasi dicat : « Non solum vitia concipitis ipsi, sed et in alios infunditis, plusque exemplo quam peccato nocuistis. « Et vultus pauperum confu- » distis [8]. » Egentes inopes cum ignominia et dedecore repulistis, et conturbastis : causa ea una fuit, quia nulla vobis attulere munera, nec susceptas ex voto stipes contulerunt. « Humiliabit Dominus verticem filiarum Sion [9], » probrosæ servitutis ignominia. « Auferet Dominus cincin- » nos earum [10] etc. » Omni cultu ornatuque nudabit cum advenerit dies, qua illarum superbiam deprimere instituit. « Exuet monilibus, Bysso [11], etc. Meschalmongoto, » id est, stolis seu vestibus ad imos pedes demissis. « Quam- » obrem pro suavi odore, balteis, ac theristris operientur » cilicio, et saccis ; imponent capitibus suis Coudehoto [12],

[1] Esaï. III, 10. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 15. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 17. — [10] Ibid. 18. — [11] Ibid. 19. — [12] Ibid. 24.

id est, vittas, quibus viduæ in luctu caput obnubere solent. « Et sedebunt in luctu fortes portarum ejus [1], » viri doctrina opibus potentia præstantes.

CAPUT IV.

« Et apprehendent septem mulieres virum unum[2]. » Quoniam fœminæ, quibus superbiebant, viris viduabuntur, septenæ mulieres uni viro nubere malent, quam in tanta temporum acerbitate, viduitatis et solitudinis mala sustinere. Magnam itaque et communem calamitatem Solymitarum significat, ut inde manifestiorem faciat futuram Messiæ tempore, omnium gentium atque populorum felicitatem. « Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion et Jerusalem, » sanctus vocabitur[3]. » Id est, ipsa Jerusalem, præteritis casibus superstes, justitiæ civitas appellabitur, « Et omnis scriptus » in ea erit ad vitam[4]. » Non erit in ea senex, qui non impleat dies suos. « Et abluet Dominus sordes filiarum Sion[5], » quas ex profano ornatu contraxerunt. « Et sanguinem ex- » pellet de medio ejus[6]. » Prophetarum atque innocentium interfectorum cruorem deterget : « In Spiritu judicii, » ea æquitate, quam in exercendis judiciis priores populi judices tenere solebant. « Et creabit Dominus super omnem » locum montis Sion nubem[7]. » Reportabit in monte Sion tabernaculum, quod inde migrasse visum fuit Ezechieli curru vectum cherubico. Istud porro invisibili præsentia locum obumbrabit, quemadmodum nubes manifesta et aspectabilis populum in deserto tegebat. « Et erit in umbra-

[1] Esaï. III, 26. — [2] Id. IV, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 5.

» culum ab æstu[1]. » Æstum dicit hostem sicunde ingruerit; simulque prædicit tabernaculum fore perpetuum populo perfugium. Hæc Domini adventu impleta sunt.

CAPUT V.

« Hymnum cantabo dilecto meo[2], » quem vineam suam ipsi canere justum fuit, populum aio suum. « Vinea facta » est dilecto meo[3], » Deo. « In terra pingui, » fluente lacte et melle. « Et excoluit eam, » inopiam ejus beneficiis sublevando, et justa severitate castigando mores. « Sepivit » eam[4]. » Lege communivit. » Et plantavit in illa surculos » generosæ vitis[5]. » Constituit sacerdotes justos, et Nazareos. « Ædificavit turrim in medio ejus[6]. » Judicum et regum gubernationem instituit. « Torcular item fecit in ea[7], » sacerdotium et sacrificia. « Expectavit ut faceret uvas[8] » bona scilicet opera, « At illa contra siliquas produxit[9]. » Mala facta pro benefactis retulit. « Et nunc viri Juda et ha» bitatores Jerusalem. Quid est quod debui facere vineæ » meæ et non feci[10] ? » Viros Juda et præcipue Solymitas alloquitur Propheta, imo Deus per Prophetam citans utrosque suorum dictorum testes. « Propter hoc subvertam turrim » ejus et erit in direptionem, suffodiam sepem ejus et erit » in conculcationem[11]. » Quandoquidem populus iste a justitia et judiciis deflexit cor suum, turrim, quam ædificavi, diruam; imperium, quod dedi, auferam : « Eritque in direp» tionem; » victus captusque serviet. « Suffodiam sepem ejus,

[1] Esaï. IV, 6. — [2] Id. V, 1. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 2. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 3, 4. — [11] Ibid. 5.

» et erit in conculcationem. » Legem, quæ illam hactenus ornavit et sepsit, solvam. « Et erit in conculcationem : » suas, quas perdite amaverat, delicias sibi graves et noxias sentiet. « Et ponam illam desertam et non putabitur, nec » arabitur [1]. » Horrida et inculta squalebit : hoc scilicet malum ipsa sibi optavit. « Et ascendent in ea vepres et spinæ [2], » peccata scilicet multiplicabuntur, et repudiatæ legis transgressiones. « Nec in posterum arabitur neque putabitur [3]. » Nec porro ea, qua solebam, cura rerum ejus satagere pergam. « Et præcipiam nubibus ne mittant super eam im» brem [4]. » Prophetis inhibebo, ne ipsis divina responsa referant. Pluviam siquidem mystice appellat prophetiam, et divinæ voluntatis scientiam. Nubium proinde vocabulo Prophetas apte designat, qui acceptum cœlo imbrem nobis refuderunt. « Concrescat, ut pluvia doctrina mea [5]. » Item juxta illud : « Et plui super unam civitatem, et super alte» ram non pluam. Et congregabuntur duæ tresque civitates » ad unam civitatem ut bibant aquam, et non satiabuntur [6]. » Id est, ibunt civitates altera ad alteram ad quærendum sermonem Domini et non invenient. « Væ qui conjungunt » domum ad domum [7]. » Locupletes et potentiores objurgat, qui pauperum domos expilasse minime contenti, ipsas etiam ædes occupare cogitabant suisque ædibus adjungere. « Et agrum agro miscent, » alterum altero continuant, « Ut » obtineant locum et habitent soli in medio terræ [8], » quasi dicat : « Numquid loca soli occupabitis omnia, etiam quæcumque late patent citra et ultra, citima, extima. « Audi» tum est in auribus Domini [9] ? » Venerunt ad aures Domini pauperum gemitus, quorum bona direpta sunt, proptereaque contra vos suspirant. « Væ qui præoccupant diem, ad » sectandam ebrietatem, et ultra vesperam moras trahunt

[1] Esaï. v, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Deut. xxxii, 2. — [6] Amos iv, 7, 8. — [7] Isaï. v, 8. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 9.

» in noctem, ut æstuent vino[1]. » Voluptarios taxat, qui abjecta divinorum operum commentatione, cantando, potando dies totos exigere solebant, ergo subdit : « Et ad opera » Dei non respiciunt[2], » calamitates a Deo immissas non considerant. « Propterea dilatavit infernus animam suam[3], » ut fame sitique confectos absorbeat : « Et aperuit os suum » absque termino[4], » Assyriorum populus : « Et ad eum des» cendent gloriosi[5], » tribus Ruben, et Gad, dimidiaque tribus Manasse. « Et exaltabitur Deus fortis et sanctificabitur » in justitia[6]. » In justo judicio in quo disceptabitur causa » pauperum oppressorum contra opprimentes eos, et direpti a diripientibus vindicabuntur. » Et agni pascentur » in propriis pascuis[7]. » Id est, possessionem, de qua dejecti fuerant, repetent quicumque a præterita clade superaverint. « Et diruta iterumque instaurata comedent advenæ[8]. » Prædia, domosque ab hoste vastata et eversa, atque postmodum restituta inopes inquilini, non secus ac propria possidebunt. « Væ qui producunt peccata sua ad modum » longi funis, et sicut vinculum plaustri delictum suum[9]. » Peccantibus pertinaciam objicit, indeque male ominatur, quippe qui peccandi consuetudinem protrahebant velut porrectum in plano funem, cujus jactum cernas non ita finem; adeo illi nec modum nec finem suis flagitiis aliquando tandem facturi videbantur, annulo similes, quo plaustra muniri solent, cujus terminum frustra quæras. « Et dicunt : » Approperet cito Dominus opera sua, ut videamus ; accedat » et veniat cogitatio sancti Israël, et cognoscamus eam[10]. » Quod Sanctus mente repositum hactenus occuluit jam nunc pandat, quamque cogitavit plagam hic jam infligat, luculentam tamen sic, ut intellectus detur audientibus. Hujus

[1] Isaï. v, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. 17. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 18. — [10] Ibid. 19.

loci sensus idem est qui illius : « Væ desiderantibus diem » Domini [1]. » Væ qui dicunt bonum malum [2]. » In eos invehitur qui vaticinia Prophetarum fabulis malitiose confictis infirmare et infringere conabantur. Simul insurgit in judices populi, qui pervertebant judicia, dicentes bonum malum, ac tenebras lucem. Et quoniam continuis litigantium largitionibus judices auxerant opes, simul auxere vitia et incessit libido potandi et crapula. Ideo subdit : « Væ qui » potentes sunt ad bibendum vinum. Et nocentem pro suis » muneribus absolvunt, et innocentem condemnant [3] : » nimirum justitiam, quæ lux est, extinguunt, ejusque decreta ad partes tenebrarum inflectunt, judicium pervertentibus ebrietate, et avaritia. « Propter hoc sicut devorat stipulam » lingua ardentis ignis, sic invadentibus flammis consumen- » tur. Et radix eorum erit quasi vapor et germen eorum » quasi pulvis paleæ æstivæ ascendet [4]. » Propheta vaticinatur eos, ob talia crimina velut stipulas ardenti injectas rogo, ab Assyrio rege Teglathphalasar absumptum iri. Subdit itaque : « Et levabit signum in nationibus [5] : » quo excitatus rex Assyriorum adveniet, et populum peccatorem in servitutem abducet. Porro milites ejus « Non defatigabun- » tur, neque offendent : non solvent cingulum lumborum » suorum, neque corrigia calceamentorum ipsorum rumpe- » tur [6]. » Ista Deus diserte distincteque retexit, eademque ad effectum perducturum se interminatur, ut impios Israëlitas acrius incessat : iisdemque talia audientes, et mox contuentes, maximopere confunderentur, cum scilicet viderent Assyriis, quibus servire cogebantur, ea ipsa beneficia collata fuisse, quæ ipsi singulari Dei munere consecuti fuerant in deserto, quando nec vestes sibi a longo usu deteri nec calceamenta rumpi mirabantur. « Rugitus eorum

[1] Amos v, 18. — [2] Isaï. v, 20. — [3] Ibid. 22, 23. — [4] Ibid. 24. — [5] Ibid. 26. — [6] Ibid. 27.

» quasi leonis frementis.[1] Et tenentis prædam rugiet super » eos, quasi rugitus maris, et lux obtenebrabitur in caligine » eorum [1]. » Fortasse prima, et ultima ad Deum referuntur, ut intelligatur idem fremere, tenere prædam, et inducere tenebras, qui talia præstitit usus opera gentium, quæ Judæos postea invaserunt.

CAPUT VI.

« In anno, quo mortuus est Ozias rex [2]. » Resumit hoc loco Propheta suorum vaticiniorum narrationem eamque a casu regis Oziæ repetit, qui adolere incensum ausus est, cum id sibi nec permissum nec licitum esse minime ignoraret; lex enim diserte filiis Aaron sacrificiorum immolationem seposuit, et cætera sanctuarii officia oneraque levitis discrevit. Regem itaque contra legis interdictum sacris sese immiscentem increpuit repulitque sacerdos Azarias : «Non est, aiebat, locus iste tuus, o rex. » Sacerdotum ergo officium fuit reges commonere, ut intra fines a lege præscriptos se continerent, et curare ut tribus decimas penderent, Deoque dona ferentes statas cæremonias observarent. Cæterum Esaïas, comperto nefario regis ausu, dicitur incredibili dolore affectus saccum induisse, nec antea deposuisse, quam a Deo audiret : « Age solve saccum a lumbis » tuis [3]. » Id porro fiebat, ut Propheta, lugubrem illum amictum deponendo, Æthiopis et Ægyptiis aliquod futurorum præsagium præberet quale filiis Israël præstiterat illum assumendo. Postquam itaque rex lepra coopertus est, perinde ac si ea totum orbem infecisset, propheticæ visiones usque

[1] Isaï. v, 29, 30. — [2] Id. vi, 1. — [3] Id. xx, 2.

ad ejusdem obitum cessarunt. « Anno, quo mortuus est » Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum[1]. » Quoniam, ut dictum est, per annos octo supra triginta visiones Prophetarum Oziæ sacrilego ausu, velut interposito sipario occultatæ fuerant. Cum enim per quatuordecim annos regnum laudabiliter administrasset, mutatus sacrificandi potestatem superbe sibi arrogare tentavit, cumque sacerdoti contradicenti nihilominus resisteret, elephantiaca, ut supra tactum est, lue in vestigio correptus est. Quo regis infortunio vehementer contristatus Esaïas, in cinere jacuisse dicitur usque ad ejusdem decessum. Ozia itaque e vivis erepto, Deus pium sacerdotum zelum remuneraturus, qui profanum regem objurgare et repellere non dubitaverant, eosdemque præterito casu mœstos recreaturus, lætissimam hanc in templo visionem Prophetæ exhibuit. « Ambitus lim» borum ejus implebat templum[2]. » In hac augusta clarissimaque specie se Deus Prophetæ conspiciendum offerebat velut accommodatissima tempori, quando interpolata spatio annorum fere triginta octo populi lætitia, et sacrorum religio Oziæ obitu revixisse videbantur. « Seraphim stabant » super illud[8]. » Solii latera tegentes, atque summa obumbrantes. « Duabus aliis tegebant facies suas[4], » ut appareret illos divini solii non modo contuitum, sed nec accessum sustinere, quo audaciam Oziæ damnare visi sunt, qui tabernaculi adyta invaserat. Sanctus interea ter inclamitant, ut augustæ Trinitatis mysterium prædicent. « Et domus impleta est » fumo[7] : » Seraphim clamant, et domus impletur majestate gloriæ Domini; hoc scilicet olim contigerat eo die, quo nubis illapsu et obumbratione idem templum consecratum fuerat. « Væ mihi, quia vir ego sum pollutus labiis[6], » at non etiam mente vel animo, sed supremis solummodo labiis.

[1] Isaï. vi, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 5.

« Et in medio populi polluta labia habentis ego habito[1]. » Inter homines versari cogor, qui ea, quam ipse patior, immunditia infecti sunt. « Et regem Dominum viderunt oculi » mei[3], » quod quidem immerito mihi concessum est. « Et » accedens Angelus forcipe ferrea tulit prunam, et admovit » ori meo dicens : Ecce tetigi labia tua[6]. » Dum Angelus ferrea forcipe altare contingit, Oziæ sacrilegum ausum redarguit. Rursus docet delictorum expiationem non aliunde quam a divina clementia esse petendam. Postremum Angeli in ea functione processus juxta arcanum sensum Emmanuëlem adumbravit, qui corpore ex nobis assumpto apprehensus est, quando eidem unitus fuit. Eadem pruna labiis applicata Prophetæ qui utique omnium nostrum personam gerebat, ejus peccatum, et immunditiam sustulit.

II. « Et audivi vocem dicentis : Quem mittam[4] ? » Ferunt Esaïam antehac accersitum, ut regem adiret, et commoneret, ancipitem molestamque legationem fuisse deprecatum : propterea que, cum ad præsentem visionem vocatus fuisset iterum ad simile officium allegandus, ipsi simul potestatem optionemque fuisse permissam ; et si quidem ipsi placuiset, legationem obiret, sin minus, recusaret. « Et quis ibit nobis? Et dixi : Ecce ego : mitte me[5] ! » Adeo qui unum hominem reprehendere dudum noluerat, idem nunc populum universum arguere et quantalibet verborum acerbitate incessere adeo non recusat, ut etiam Deo nec tum mandanti nec vocanti, se tamen ad ejusmodi onus ferendum offerat paratissimum. « Vade et dices po- » pulo huic : Audientes audietis et non intelligetis, et vi- » dentes videbitis, et non cognoscetis[6]. » Propheta Judæos ad pœnitentiam excitare pergit, quam ipsis suadere nititur tum ex tristibus præsagiis dissipatisque per illorum terras

[1] Isaï. vi, 6, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8.— [5] Ibid. — [6] Ibid. 9.

rumoribus, vicinam captivitatem aliasque calamitates portendentibus, tum præcipue ex gravissimis, quæ illi eodem tempore patiebantur, malis; adeo ut nec alta speculatione, nec subtili argumentatione indigerent, oculis quippe subjectas habebant agendæ pœnitentiæ rationes et causas, aliasque etiam bene multas accipiebant ex fama et auditu, nec tamen minus certas et indubitabiles, quam si suis ipsimet oculis illas usurparent. Cæterum quid, cedo, dictum fuerat a Propheta, quod eorum intelligentiam superaret, aut ad eorum captum accommodatum non esset, ut audientes, audita non caperent. Præterea cum agrorum proventus in præsenti quotidie imminui atque deficere resque suas pessum iri cernerent, quî fiebat ut videntes, ignorarent tamen quæ videbant? « Aures suas aggravavit et oculos suos oblinivit pice [1]. » Non ab alio malum istud passus, sed ipse sibi populus conscivit. « Semen sanctum, et sancta » satio illius [2]. » Scilicet propter Abraham, vel ex meritis hominum justorum inter Judæos agentium, sive ex dignitate et summa sanctitate divini illius Filii qui adhuc occultus ejusdem populi justorum successione propagabatur.

CAPUT VII.

« Ascendit Rasen rex Syriæ, et Phacee filius Romeliæ » rex Israël in Jerusalem [3]. » Uterque regi Achaz conjunctis armis bellum intulerat; re tamen infecta inde convasare atque recedere coacti sunt, Assyrii regis adventu exterriti. « Et dictum est domui David : Sociata est Syria cum » Ephraïm, etc. Et dixit dominus ad Esaïam : Egredere in

[1] Isaï. vi, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Id. vii, 1.

» occursum Achaz tu et Sariasub filius tuus. Et dices ad eum: » Noli timere, neque pavitet cor tuum duas istas caudas titio- » num [1]. » Ista Judæis renuntiare Propheta jubebatur, quando domus David et quæ ipsi adhæserant tribus, intellecta duorum regum Syriæ et Samariæ confœderatione, atque eorumdem de oppugnanda urbe Jerusalem, consilio vehementer trepidare cœperunt et velut arbor contrariis agitata ventis fluctuare, dubii cui malo cederent. Tum vero ad Esaïam Dominus dixit : « Egredere, etc. » At enimvero quæ per hanc occasionem Esaïæ dicta fuere adeo eximia atque admiranda sunt ut nil simile usquam ullus Prophetarum audivisse legatur. Caudas porro reges Syriæ et Samariæ appellat, perstringens utique amborum insaniam, quod cum universi partes essent ultimæ atque adeo caudæ caput rerum Deum incesserent, armisque de principatu cum illo contenderent. Titiones pariter eosdem vocat : coctis quippe lignis similes ambo Deum, qui ignis consumens est, invadere, et profligare cogitabant. « Quia caput Syriæ Damas- » cus [2]. » Syriacarum civitatum mater est Damascus, « Et » Ephraïmiticarum Samaria : et post sexaginta quinque an- » nos dispergetur Ephraïm ne sit populus [3], » a patrio solo pulsus, extorris, exul, Assyriis serviet, « Et dixit ad Achaz ; » Pete tibi signum a Domino [4]. » Postula, inquit, tibi signum, simul assigna locum, utrumque, quale quale potissimum velis. « Numquid parum est vobis præbere laborem ho- » mini ; quia etiam laborem præbetis Deo meo [5] ? » Adeo, nec satis est vobis tantum negotii Prophetis exhibere ut in Dominum Prophetarum insurgere velitis ? Nunc vero ut Deo in me loquenti molesti esse desinatis : « Ecce Virgo conci- » piet et pariet filium ; et vocabitur nomen ejus Emmanuël. Virgo inquit, concipiet, etsi cum ipsius vocabulo, et na-

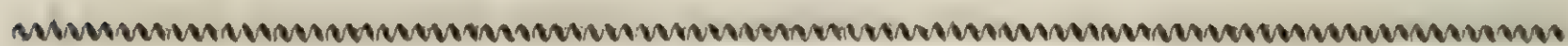
[1] Isaï. VII, 2-4. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 10, 11. — [5] Ibid. 13. — [6] Ibid. 14.

tura pugnare ista videantur, nempe si sit illa Virgo, quomodo uterum gerat? si gerat uterum, quomodo virgo sit? atque adeo quisnam istud affirmanti aurem commodet aut præstet fidem? « Dominus ipse dabit vobis » signum [1]. » Atqui cum dederit, tu, rex, modum ne quæras, nil enim Deo difficile : quidquid voluit peractum est. Porro « Emmanuël » interpretamur « Nobiscum Deus. « Bu» tyrum et mel comedet [2] » significat magnifica et ineffabilia dona a Deo Verbo per suam incarnationem naturæ humanæ communicata, vel Dei legem, quam ipse Christus dixit suum esse cibum, vel divina charismata animabus justis promissa juxta illud Esaïæ : « Ite, emite, et comedite » absque argento, et sine commutatione vinum et lac [3], » quæ proinde negat Job homini hypocritæ concedenda. » Non lætabitur in divisione fluminum ac torrentium mellis » et butyri [4]. Antequam sciat puer ille reprobare malum [5], » etc. » Quasi dicat : « Verumtamen priusquam puer ille nascatur, atque procedente ætate discat boni malique discrimina, relinquetur terra, de qua in præsenti estis solliciti. » Quod quidem mox accidit, excedentibus ab Judæorum ditione duobus prædictis regibus, nihilominus Propheta hoc loco præcipue de Filio Mariæ loquitur, prædicitque Judæorum gentem desertum iri antequam ille annos attingat, quibus mali bonique differentiam pueri internoscere consueverunt. Cæterum si Judæi Evangelio nostro non credunt, Romanorum commentarios evolvant, ab illis utique discent eo anno, quo natus est Dominus, ipsorum rempublicam a Deo derelictam jam fuisse, et Judæos a Romanis subactos etiam capitationi eodem tempore suppositos fuisse.

« Et adsibilabit Dominus muscis, quæ sunt in extremitati» bus fluminum Ægypti, et vespis, quæ sunt in terra Assur,

[1] Isaï. VII, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Id. LV, 1. — [4] Job. XX, 17. — [5] Isaï. VII, 16.

» et venient, et requiescent in vallibus Bathot [1]. » Ægyptios appellat muscas, vespas Assyrios, qui, duce Teglathphalasare, Israëlitarum terras invaserunt et vastarunt. « In » die illa radet Dominus in novacula inebriata [2] ; » Assyrium significat, quem ira Dei quasi rasorium cultrum jam tum acuere cœperat. « Terras quæ trans Jordanem sunt. » Tribum Ruben innuit et Israëlitas cum ipsa fœderatos, et in eadem regione morantes. « In illa die nutriet homo vac» cam boum et duas oves ; et præ ubertate lactis comedet » butyrum [3]. » Futuram post reditum abundantiam prænuntiat.

CAPUT VIII.

« SUME tibi volumen grande, et scribe in illo scriptura » hominis ad accelerandam captivitatem, ad sollicitandam » prædam [4]. » Quasi dicat : « Vide ut litteras luculento elegantique charactere pingas, atque adeo lectu minime difficiles, nec oculorum aciem fugientes, hominis idcirco scriptura utere cuilibet homini nota. At enimvero si Emmanuëlis nativitas tranquillitatis et publicæ quietis præsagium fuit ; prædictum enim fuerat, instante Virginis partu, mundum alta pace fruiturum ; Prophetissæ contra prægnatio vicinum bellum portendebat, indeque infanti nascituro inditum nomen, « Festina prædare, accelera captivitatem [5] ; » latum itaque interest inter utrumque discrimen, tum, in modo conceptionis, tum in indicatione signi. In conceptione quidem , illum namque Virgo edidit, hunc Prophetæ

[1] Isaï. VII, 18, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Id. VIII, 1.— [5] Ibid. 3.

uxor : in indicatione vero, eo quod subdit Scriptura : « Quia » antequam sciat puer vocare patrem aut matrem [1] etc. » Id est, priusquam filius Esaïæ eam ætatem attingat, qua pueri assuescunt balbutire, atque titubante lingua vocare parentes, veniet Teglathphalasar, et Rasen Damasci regem interficiet et Samariæ habitatores captivos abducet. Quod quidem non multo post, regnante Phacee, accidit. « Quia » contempsit populus iste aquas Siloë, quæ fluunt cum si» lentio [2] etc. » Innuit suave moderatumque Davidicæ domus imperium, quod tamen grave, nec tolerabile visum decem tribubus ; sævam ergo Assyriorum dominationem illis Propheta comminatur, qui suavem, et æquam repulerant. « Adducet Dominus aquas multas [3]. » Reges Assyrios designat Teglathphalasarem, Salmanasarem, et Sennacheribum, atque ipsos, et eorum milites aquis comparat tum propter multitudinem, tum quia regiones habitabant irriguas. « Adducet, inquit, super omnes fontes illorum [4]. » Id est, Assyriorum copias in terras Israëlitarum immittet, omnemque longe lateque regionem subigent, et depopulabuntur agros, et oppida fontes quoque potando siccabunt. Porro fontium vocabulo puteos etiam, et quævis aquæ dulcis conceptacula Propheta comprehendit. « Inun» dabit et transibit usque ad collum [5], » Assyrius, Judæa subacta, ipsum regni caput Jerosolymam petet et premet. « Et erit celsitudo alarum ejus implens omnem la» titudinem terræ tuæ, o Emmanuël [6]. » Id est, universam ditionem tribus Juda pervadet et copiarum multitudine obruet, duce Sennacheribo. « Commovemini populi, et » conteramini : dissipabitur consilium, quod iniistis [7], » cujus imprudentiam vobis exitus declarabit. « Loquimini ver_ bum, et non fiet [8]. » Id est, quid facto opus sit decernite,

[1] Isaï. VIII, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. — [7] Ibid, 9, 10. — [8] Ibid.

decreta tamen futilia, nec ullum effectum habitura, illa quippe subvertet Emmanuël terræ dominus et custos nos-»træ. « Sic dicit Dominus ad me quasi apprehendens ma-»num meam, ut avertat me, ne ambulem in via populi »hujus [1]. » Spectant ista tribum Juda, quam proinde promittit Deus se ab impiorum Israëlitarum moribus avocaturum, nec commissurum ut eorum vestigiis insistant. « Domi-»num fortem Sanctum dicite : et ipse erit vobis in Sanc-»tuarium [2]. » Id est, in domum refugii et auxiliator, o domus Juda. « Erit autem in lapidem allisionis, et in silicem »offensionis ambabus domibus Israël [3]. » Id est, omnibus Israëlitis, et plerisque Judæorum, qui adventu et præsentia regis Rasen gestiebant. « Liga testimonium, et obsigna »legem [4]. » Quæ sum contestatus, usque adeo occulta maneant, quoad mea dicta res ipsa probet, et vaticiniorum veritatem exitus declaret. « Ego in doctrina mea præstola-»bor Dominum [5]. » Ergo vero in proposito et expectatione exitus prædictionum mearum interea permanebo. « Aver-»tit Dominus faciem suam a domo Jacob [6]. » Quam scilicet sceleribus vehementer exasperatus punire decrevit. « Ecce »ego et filii mei, quos dedit mihi Dominus in signum [7]. » At ego interim, quin et ambo filii mei, Domino istud mandante, prostabimus in portentum et prodigium sic, ut in altero liberorum meorum velut in sua effigie expressus spectetur Virginis Filius, qui adventu suo pacem mundo reddet ; Alter vero populo suo denuntiet præstituti temporis finem post longas moras tandem aliquando venisse jamque prope imminere Assyriacam captivitatem ; « Et cum dixerint ad »vos : Quærite a pythonibus et a divinis, qui ganniunt et ru-»giunt ; non sunt populus Domini, qui mortuos de vivis »interrogant [8]. » Hinc porro discant ad populum Dei se

[1] Isaï. VIII, 11. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 17. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 18. — [8] Ibid. 19.

nullatenus pertinere. « Transibit per eam et exacerbabit » eam » Deus terram populi sui. « Et esuriet, et cum esu- » rierit, maledicet regi suo et Deo suo [1]. » Indeque grassante fame, maledictis onerabit regem suum, eo quod circumclusus et miserabiliter afflictus ab illis non est sublevatus. « Et suspiciet sursum [2]; » populum Juda resipiscentem designat, idcirco subdit : « Non exagitabit mœrentem [3]. » Porro Deus tribum Juda in mœrore et luctu jacentem aliis calamitatibus divexari minime patietur.

CAPUT IX.

« Properavit terra Zabulon, et terra Nephtalim [4]. » Id est, habitatores terræ Zabulon suis sedibus excedere, et alio migrare compulsi, profectionem maturarunt. Similiter tribus Nephtali, idcirco quia eamdem causam habebat, vasa colligere festinavit. « Et potestas roborata est [5]. » Crevit Assyriorum potentia et amplificatum est imperium atque firmatum. Tempora indicat Teglathphalasaris qui decem tribuum captivitatem primus inchoavit, atque Salmanasaris, qui eam consummavit. « Via maris trans Jordanem [6]. » Non oram maritimam designat, sed Israëlitarum terras, per quas a mediterraneis locis mare petentibus patebat via, Tyriisque et Sydoniis erant confines. Significat Propheta Israëlitas ultra Jordanem habitantes cum universa Galilæa Gentium in alienas terras transmigraturos, quod quidem sub Salmanasare passi sunt, ut olim sub Teglathphalasare eorum gentiles loca trans Jordanem obtinentes. « Populus, qui ambu-

[1] Isaï. VIII, 21. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 22. — [4] Id. IX, 1. — [5] Ibid. — [6] Ibid.

» labat in tenebris, vidit lucem magnam, et habitantibus in » umbra mortis, lux orta est eis [1]. » Hoc vaticinium in Domino completum est, qui in Galilæa, regione prædictis tribubus attributa, cœpit promulgare salutis Evangelium suamque doctrinam miraculis et signis confirmare. « Multiplicasti gentem, et non magnificasti lætitiam [2]. » Israëlitarum numerum auxisti, nec tamen Judæos majori lætitia affecisti. « Lætati sunt coram te, sicut lætantur victores » cum dividunt prædam [3]. » Domus Juda lætata est casu et deportatione Israëlitarum. « Quia jugum servitutis eorum » confregisti [4], » filios Israël servituti addicendo, qui Judæorum libertati insidiabantur. « Sicut in die Madian [5]. » Israëlitas scilicet concidisti similiter atque Gedeon Madianitas olim attrivit. « Quia omnis clamor exauditus est in com» motione [6], » Judæis de Israëlitarum captivitate sibi gratulantibus. « Omne vestimentum inquinatum sanguine [7]. » Ipse populus Israëlitarum proprio cruentus sanguine, « Fuit » in combustionem, et cibus ignis [8], » Assyrio ignis instar in Israëlitas incumbente. « Puer natus est nobis, et Filius » datus est nobis [9]. » Tametsi quæ hoc loco leguntur, nonnulla ad Ezechiam pertineant, sunt tamen multa, quæ in illum nullo modo quadrant, sed et illa ipsa, quæ ad Ezechiam referri possent, juxta arcanum et mysticum sensum ad illius Dominum ex ejusdem stirpe nasciturum traducenda sunt. « Et vocatum est nomen ejus : Admirabilis [10]. » In forma quippe hominis apparuit, qui verus Deus. « Con» siliarius, Deus fortis sæculorum [11]. » Testatur Propheta Filium natum datumque nobis Deum esse sæculorum, præsentis quidem uti ejusdem opificem, et rectorem, cujus consilio huic mundo providetur, ut inconcussus eat, cujus

[1] Isaï. 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4.— [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 5. — [7] Ibid. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 6. — [10] Ibid. — [11] Ibid.

et nos spiritu vivimus; futuri autem velut ejusdem regem, judicem, et hæreditatem felicitatemque Sanctorum. « Prin» ceps pacis[1]. » Istud ad Ezechiam trahi posset attenta ejusdem mansuetudine pacisque tuendæ studio. « Multiplicabitur » illius imperium[2]. » Innuit annos Ezechiæ adjectos et producta Dei beneficio vitæ spatia. « Et pacis ejus non erit » finis, » hoc Domini proprium est, et in eodem impletum. « Super solium David et super regnum ejus[3]. » Sedebit in throno David, non in solio Achaz; ille enim justus et pius juste pieque regnum administravit; iste malus pessime in principatu se gessit. « Ut ordinet illud et stabiliat in judicio, et justitia[4]. » Quod præstitit David ex æquo et justo concessa potestate usus. « Usque in sempiternum[5]. » Loquitur more fausta apprecantium juxta illud: « Vivat Dominus meus » rex in sempiternum. Zelus Domini fortis fecit hoc[6]. » Hæc postrema, si superiora ad Ezechiam referas, spectant Philistæos, quibus dictum est : « Ne læteris Philistæa omnis[7]. » Et dicunt (Ephraïmitæ) lateres projiciamus, et dolemus » lapides, succidamus sycomoros et cedros plantemus[8]. » Quorsum ista ? nempe ut ædes extruant sibi amplas et magnificas. « Et devorabunt Israël toto ore[9]. » Teglathphalasarem, et socios innuit Ephraïmitici regni eversores. « Et » corroborabit Dominus tribulantes Rasen super eum[10] : » quem dicebant Israëlitæ suam spem et salutis suæ præsidium, « Et adhuc manus ejus extenta[11] : » quandoquidem incitabit in illos Salmanasarem Teglathphalasaris comparem et socium. « Et populus non est reversus[12] » visque adeo donec percussus est : etiam altera vice a Salmanasare, a quo vastata est Samaria et incolæ in terras non suas migrare compulsi sunt. « Et disperdidit Dominus ex Israël caput

[1] Isaï. IX, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Id. XIV, 27. — [8] Id. IX, 10. — [9] Ibid. 12. — [10] Ibid. 11. — [11] Ibid. 12. — [12] Ibid. 13.

» et caudam[1]; » judices et magistratus, quos Deus ipsis præfecerat, et prophetas mendaces, quos sibi ipsi invenerant. « Beatum dicebant populum meum seducentes et » submergentes eum[2]. » Impios sacerdotes taxat et pseudoprophetas, qui populum vana religione et falsis prædictionibus circumveniebant, suaque nequitia in babylonicum carcerem postmodum tandem detruserunt. « Propter » hoc super adolescentulis ejus non lætabitur Dominus, et » pupillorum ejus non miserebitur[3]. » Sed in potestatem hostium omnes venire permittet, a quibus juvenes necabuntur, impuberes pupilli perpetuæ servituti addicentur. « Quoniam omnes protervi, et improbi sunt[4]. » Exceptis justis bene paucis, qui tamen populo impio permixti eadem etiam calamitate ruinaque oppressi sunt, de his ergo subdit : « Et convolventur Electi fumo[5], » communi clade, universum populum pessumdatura. « Succensum est peccatum » sicut ignis[6]. » Peccatores tamen sequetur et comprehendet vindex pœna in ira furoris Domini. « Et succendetur » in ramis saltus[7]. » Saltum vocat promiscuum vulgus, ramos viros animi corporisve robore præstantes et juvenes strenuos bellatores.

CAPUT X.

I. « Væ scrutantibus scrutationes fraudulentas[8], » qui Dei judicium detrectantes captionibus argutiisque litigantes implicant et morantur, « Ut subvertant judicium pauperis[9], » iniquas sententias ferendo pauperum præsertim in causis.

[1] Isaï. IX, 14. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Id. X, 1. — [9] Ibid. 2.

« Ut deprædentur judicium humilium populi mei[1], » munera a litigantibus præcipue tenuioribus exigendo, judiciaque lucris prostituendo. « Quid facietis in die retributio- » nis[2] ? » quando domus Juda cogetur scelerum suorum pœnas solvere. Quid facietis, inquam? « Ne curvetis genu » subter vinctum et cadatis sub interfectos[3]. » Quasi dicat : « Nihil facietis, sed Assyrii vos quasi vinctos, quibus omnis potestas vagandi adempta est, et quasi interfectos, quos vita reliquit, pessimis despicatos modis habebunt et vinculis tenebrisque mancipabunt. « Væ Assyrio ; ipse est » virga furoris mei. Contra populum impium mittam illum » et contra populum iracundum mandabo illi[4]. » Furoris sui virgam et baculum vocat Deus Assyriorum regem; ejus quippe opera et armis utebatur ad perdomandam populorum proterviam et insolentiam, Judæorum porro gentem populum impium et iracundum appellat : tales quippe Judæi erant impii scilicet adversus Deum, et in fratres suos iracundi et contumeliosi. « Et capiet captivitatem et rapiet » prædam[5], » his nempe malis castiganda fuit Judæorum impudentia. « Dicet Assyrius : Ecce Charcamis, » quam non cepi, æstimabitur mihi « Ut Calano, » quam expugnavi et dirui. « Eritque mihi Emath, » quæ huc usque resistit, « Ut Arphad, » quæ ultro portas aperuit : item « Ut Damas- » cus sic Samaria[6]; » tantique mihi erit Jerosolyma Dei sui præsidio et protectioni confidens, quanti duæ illæ civitates suis olim superbæ simulacris, quas nihilominus mei subegere majores. « Ergo sicut feci Samariæ, sic faciam Jerusalem[7], » quæcumque a corona nostra et nostro imperio acta sunt contra Samariam, agam ego Sennacherib adversus Jerosolymam. « Deinde cum compleverit Dominus omnia opera » sua in monte Sion[8]. » Id est, postquam Dominus Assyrio-

[1] Isaï. x, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5, 6. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 8, 9. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 12.

rum ferro quasi fuste cæciderit omnes Judææ urbes, illas quippe rex Assyriorum Sennacheribus cepit et subjugavit, Solymitarum vero diripuit et vastavit agros, civibus ut in summo discrimine trepidantibus. « Visitabo super fruc- » tus cordis regis Assur [1]. » Id est, tum vero inquiram cogitationes regis Assyriorum, « Et super gloriam altitudinis » oculorum ejus [2]. » At quæ sunt res, qui duces, quæ copiæ, unde illi tanta oris oculorumque contumacia atque insolens ostentatio? Ait enim : « Ecce principes mei simul » reges sunt. Quasi nidum omnium regum ditiones reperit » manus mea [3], » orbem universum velut unius aviculæ nidum nullo negotio in meam redegi potestatem. « Et sicut » congregantur ova ab ave relicta, sic universam terram ego » congregavi [4]. » Id est, omnes populos ad unum junxi jugum meoque parere imperio coëgi. Nec in tanta dynastarum regumque multitudine extitit, « Qui attolleret pennam, » et ganniret [5]. » Sic omnes gentes subegi et diripui? Hæc quidem Assyrius cogitabat, ac de se superbe prædicabat. Ejus tamen fastum Propheta retundit severa objurgatione. At enim, inquit, nec securis, vel serra, aut virga gloriatur contra eum, qui securi secat, qui serram trahit aut virga cædit : quare nec teipsum insolenter efferre adversus eum tibi fas est, qui te ad istam fortunæ atque gloriæ altitudinem evexit ut dicas : « Meis ego viribus et sapientia populos a suis finibus avulsi, quove libuit transtuli. » Hæc tamen rex ille gloriosus cogitabat, et garriebat, sed interim cædebat, secabat : Dei justitiam blasphemabat, exequebatur tamen. « Et suscitabit super eum Dominus Deus fortis Schavtho. » Id est, « Virgam juxta plagam Madian in monte Oreb [6]. » Non eam intelligit cladem, qua Madianitæ a Gedeone attriti sunt, sed aliam ista antiquiorem, quam Mosis tempore

[1] Isaï. x, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 26.

ab eisdem Israëlitis acceperunt in campis monti Oreb subjectis. « Et levabit baculum suum in via Ægypti[1]. » Sennacheribus Judæa digressus, Ægyptum invasit, eaque debellata, iterum in Judæam reversus est, dumque Jerosolymam expugnare cogitat, cæsis ab Angelo copiis, in Assyriam se recipere coactus est. « Et corrumpetur jugum a » facie olei[2]. » Oleum appellat ipsum regem Ezechiam sacro oleo inunctum, prædicitque Assyrios ab eodem profligandos. « Veniet in Anath, et transibit in Magron[3], » loca enumerat per quæ Sennacherib Jerosolymam cogitans transiturus erat. « Et apud Machmas reliquit vasa sua[4], » sarcinas et impedimenta. « Transibit ad vadum Gabaa » locum diversorii nostri[5]. » Persequitur iter Assyrii Jerosolymam contendentis, loca quædam amœniora et commodiora commemorans, in quibus castra metaturus erat. « Trepidavit Ramatha, et Gabaa Saülis fugit[6]. » Significat obvias quasque civitates Assyriorum irruptione exterritas alio migraturas. « Hinni voce tua filia Gallim[7]. » Fortasse ipsum Assyriorum exercitum intelligit, hinnientium hoc est epinicium canentium deque devictarum gentium populique judaïci captivitate sibi plaudentium. « Attende Laïs[8]. » Id est, cogita sociarum urbium excidium. « Tuque Ana» toth[9], » esto sollicita ne quas vicinæ civitates passæ sunt, calamitates te etiam involvant. « Elongavit se Medemena[10], » legatorum Assyriorum colloquium non ferens. « Et habi» tatores Gubin confortati sunt[11]. » Vel ipsam Sion designat de qua alibi dicitur : « Cogitabunt conclusionem super » vinctum in Guba[12], » aut aliud certe oppidum eo nomine notum. « Post diem in Nobe stabit[13]. » Assyrii progressum significat, et cladem et fugam statim. « Ecce Dominus

[1] Isaï. x, 26. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid. 28.— [4] Ibid. — [5] Ibid. 29. — [6] Ibid.— [7] Ibid. 30. — [8] Ibid.— [9] Ibid.— [10] Ibid. 31.— [11] Ibid. — [12] Id xxiv, 22. — [13] Ibid. 32.

»Deus dejiciet gloriosos in fortitudine[1],» id est, exercitum Assyriorum. « Et Libanus cum gloria sua cadet[2]. » Id est, Assyrius cum suis copiis occumbet.

CAPUT XI.

I. « Et egredietur virga de stirpe Jesse, David, et surcu»lus de radice ejus[3]. » A postremis filiis ejus, qui fuerunt consanguinei Joseph et Mariæ. « Et requiescet super illum »Spiritus Dei, » ab utero, et a Jordane. « Spiritus sapien»tiæ[4]. » Id est, illud : « Mirabantur Judæi dicentes : »Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit[5]. » Spiritus »fortitudinis[6], » virtutum et miraculorum. « Non sicut vi»dent oculi ejus, judicabit[7] » quia idem Deus est, qui occulta nostra, sicut manifesta intuetur. « Judicabit in veritate »pauperes, et in æquitate inopes[8]. » In die magna revelationis suæ « Percutiet terram[9]. » In fine impios habitatores terræ condemnabit, et addicet flammis judiciali sententia ab ipso pronuntianda. « Habitabit lupus cum agno[10] » intra septa Ecclesiæ. « Et pardus cum hædo cubabit,» in baptismo, « Et vitulus et catulus leonis ac taurus simul pascentur[11]. » Sapientes, et vafri atque crudeles, simplices, et infimæ sortis homines uni prædicationi evangelicæ auscultabunt, et obsequentur. « Et puer parvulus minabit eos[12]. » Et pastor simplex sicut puer parvulus ducet illos. « Leo sicut bos co»medet paleam[13]. » Quia justi pariter et peccatores vescuntur corpore vivo, quod in altari est. Quamobrem artem

[1] Isaï. 33. — [2] Ibid. 34. — [3] Id. xi, 1. — [4] Ibid. 2. — [5] Ibid. — [6] Joan. vii, 15. — [7] Isaï. xi, 2. — [8] Ibid. 3. — [9] Ibid. 4. — [10] Ibid. — [11] Ibid. 6. — [12] Ibid. — [13] Ibid. 7.

bellicam, cui assueverant, fastidient, scientiam suam puræ doctrinæ finibus circumscribent. « Ludet infans cum regulo » et in foramen aspidis mittet manum suam avulsus ab » ubere[1]. » Prædicit diabolum a simplicibus proculcandum, puerisque rudimenta discentibus ludibrio futurum. « Et » replebitur terra scientia Dei sicut aquæ multæ operientes mare[2]. » Sicut amplos maris sinus aquis operiri cernimus, sic mundus universus veri Dei cognitione imbuetur. « Et erit in die illa radix Jesse, qui stat in signum populo- » rum[3]. » Etsi hoc ad Ezechiam Davidis nepotem referri posse videatur, planissime tamen in Dominum per omnia quadrat, quandoquidem ipse datus fuit gentibus in signum redemptionis et in vexillum spei ac salutis. Subdit ergo : « De ipso gentes disquirent[4], » id est, ipsum diligenter quærent, inventumque provolutæ ad pedes adorabunt. Rursus, disquirent, id est, quærent ab illo, quæ sit voluntas Dei beneplacens. Ad Ezechiam similiter trahi possunt quæ supra leguntur : « Et spiritu labiorum suorum interficiet » impium[5], » is nempe spiritu labiorum suorum, id est, precibus suis Assyriorum copias cecidit et dissipavit. Item quæ sequuntur : « Et erit justitia cingulum lumborum ejus[6]. » Quippe qui in colenda justitia Davidem avum suum imitatus fuerit. « Et non nocebunt in universo monte sancto » meo[7], » pacem Judæis prædicit cum finitimis gentibus, et cum suis, qui ab ipsis defecerant. Iterum alio modo exponuntur illa verba. « Qui stat in signum populorum : » Ut gentium ad Christum conversionem significent, optime cohærent, quæ sequuntur : « Et de eo gentes exquirent, » ut nimirum novi præceptoris assequantur doctrinam. « Et » requies ejus gloria[8] : » requiem a Christo suis promissam significat : cum scilicet Christi vestigiis insistentes vitam

[1] Isaï. XI, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. — [5] Ibid — [6] Ibid. 5. — [7] Ibid. 9. — [8] Ibid. 10.

inierint immortalem : tunc enim vero stola gloriæ et decoris amicti atque in illa omnium deliciarum sede locati perpetua et plena pace potientur.

II. « Adjiciet Dominus secundo manum suam ad possi» dendum residuum populi sui[1]. » Hæc vel ad præteritam pertinent omnium Israëlitarum ab Ægypto liberationem, vel ad securitatem et pacem civitatibus Juda, fugato Sennacheribo, reddendam ; vel potius ad duplicem eorumdem Judæorum a Babylonica captivitate reductionem : partem enim alteram Zorobabel, alteram Esdra scriba inde in Judæam diversis temporibus reduxerunt, ad possidendum populum suum. Unde? « Ab Assyria videlicet, et ab Æ» gypto, et a Phetros, et ab Æthiopia, et ab Ælam, et a » Sennaar, et ab Emath, et ab insulis[2]. » Hisce plane consentiunt illa : « Fugite a terra aquilonis, quoniam in quatuor ven» tos cœli diversi vos, dicit Dominus[3]. Et levabit signum in na» tiones[4]. » Ab idololatria avocandas et ad veri Dei cultum et adorationem convertendas. « Et congregabit profugos Israël, » et dispersos Juda colliget a quatuor plagis terræ[5]. » Hic recole illud : « Non veni nisi ad oves, quæ perierunt domus » Israël[6]. Et exercent terram in humero Philistiim[7]. » Sensus est : congregatis profugis Israël et dispersis Juda, atque in propria ditione constitutis se subdent finitimæ nationes : tum quia illorum beneficio babylonicæ captivitatis catenas exuere et natale solum repetere concessum est : tum quia eorumdem opera communis hostis Gog profligatus fuit et dissipatus. « Et percutiet Dominus linguam maris Ægypti[8]. » Hoc accipiendum videtur vel proprie de scissione maris, vel de illis quinque primariis civitatibus lingua Chanaan loquentibus, quas prædicit pariter reducendas suisque gentilibus consociandas. « Et levabit manum super fluvium et

[1] Isaï. XI, 11. — [2] Ibid. — [3] Zach. II, 6. — [4] Isaï. XI, 12. — [5] Ibid. — [6] Matth. XV, 20. — [7] Isaï. XI, 14. — [8] Ibid. 15.

» percutiet illum in septem rivis, ita ut transeant per illum » calceati [1]. » Quoniam infirmandum erat decretum regis Babylonis, Judæos inhibentis quominus in patriam redirent. Sic enimvero Judæorum manipulus ex vagis et profugis collectus fluvium pede sicco fidentissime trajicere potuit, qui paulo ante florente eorum republica omnes simul in unum coëuntes agmen Chaldæorum impetum minime sustinere, nedum infringere valuerant.

CAPUT XII.

« Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi ; » avertisti furorem tuum, et consolatus es me [2]. » Id est, misertus es nostri, mitigasti iram tuam atque dolori nostro pariter et exilio finem attulisti. « Haurietis aquas de fontibus » salutis [3]. Id est, verbum Dei de ore sacerdotum cum gaudio animique voluptate audietis. Fontibus ergo sacerdotes comparat. « Quia magnus est, qui est in medio tui, ipse » est Sanctus Israël [4]. » Quoniam magnus est ille, cui placuit redire ad te, atque in medio tui habitare factus Emmanuël, id est, « Nobiscum Deus, » ideo exulta et lauda quæ habitas in Sion, quia fecit tibi magna, qui magnus est.

[1] Isaï. XI, 15. — [2] Id. XII, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid.

CAPUT XIII.

« Onus Babylonis. Super montes planos levate signum[1]. » Id est, evocate Ælamitas et Medos. « Visitabo Sanctuarium » meum[2], » illud enimvero, quod tu Babylon, regnante Sedecia, prostravisti, prætereuntium pedibus proterendum. « Vox fremitus in monte[3], » regum scilicet Ælamitarum et Medorum bellum parantium et expedientium arma. « Bel» latores venient de terra procul[4]. » Ex provinciis Medorum et Persarum. « A summitate cœlorum Dominus[5]. » Dominus huic bello aderit ab urbe Jerusalem, vel potius proprie ab ipso cœlo. « Quamobrem astra cœlorum et virtutes eorum non » expandent lumen suum[6]. » Hic vel Chaldæos comparat luminaribus, vel potius significat ipsa sydera Chaldæis lucis conspectum ereptura. « Et occidet sol in ortu[7]. » Hæc porro dicuntur ad retundendam Babyloniorum arrogantiam et fastum, ut qui existimarent astra ipsa suæ potestati imperioque subesse. « Mandabo malum super orbem[8]. » Contra Babylonem. « Pretiosior erit vir auro[9]. » Medis videlicet, ut qui malint Chaldæo vitam eripere quam aurum. « Erunt sicut damulæ fugientes[10], » illi nimirum, qui gigantes dici volebant, omnium nempe mortalium fortissimi. « Et quicumque inventus fuerit confodietur[11]. » Id est, omnes habitatores Babylonis, et quicumque supervenerit, eadem calamitas obruet etiam convenas et hospites, imo « Et in» fantes allidentur in oculis eorum[12], » ipsis nimirum subita

[1] Isaï. XIII, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 10. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 11. — [9] Ibid. 12. — [10] Ibid. 14. — [11] Ibid. 15. — [12] Ibid. 16.

et improvisa hostium irruptione stupefactis. « Et diripien- » tur domus eorum et uxores eorum violabuntur [1] ; » scilicet injurias pati cogentur, quas proximorum suorum liberis, uxoribus et ædibus intulerunt. « Requiescent ibi struthiones, » et dæmones saltabunt ibi, et replebuntur domus eorum » vocibus [2]. » Id est, non illuc accedet pastor aut divertet hospes ; sed cubabunt ibi struthiones et sirenes ac feræ, desertæque ædes vocibus terrificis et horrendis ululatibus circumsonabunt.

CAPUT XIV.

« Prope est ut veniat dies ejus [3]. » Dies nimirum Babylo- » nis excidio præstituta. Subversa porro fuit Babylon post » annos fere ducentos ; totidem enim fluxere a regno Achaz » usque ad Judæorum ex Chaldæa reversionem. « Et dies » ejus non elongabuntur [4]. » Id est, non producentur ultra tempus definitum, nec porro alia adversus Babylonios iterum feretur sententia. « Sumes parabolam istam contra re- » gem Babylonis. Contrivit Dominus baculum fortis et vir- » gam dominantis [5]. » Sumes, inquit, parabolam, quæ tamen velut adagium in ore omnium versabitur, et manabit ad posteros, serique nepotes dicent : « Confregit Dominus superbum Babylonis dominatum, et juventutis ejus vires attrivit. « Cædentem populos in indignatione absque disci- » plina [6], » id est, vexantem gentes immeritas ex odio injusto, quando nulla erat causa cur illas vexaret. « Quievit et si- » luit terra [7] » a casu et interitu regis Babylonis. « Exultavit

[1] Isaï. xiii, 16. — [2] Ibid. 21. — [3] Id. xiv, 1. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 4, 5. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. 7.

» in gloria [1] », eo die, quo ille occubuit. « Abies, et cedrus » Libani lætatæ sunt super te [2]. » Principes et reges, quos tua felicitas sollicitos habebat. Cæterum etsi istorum de babylonici imperii ruina gaudium Propheta hic repræsentet, congruentius tamen accommodantur lætitiæ Justorum de diaboli casu gestientium, postquam Christus Filius Dei in cruce moriens Satanam profligavit. « Et omnes reges na- » tionum intrabunt, et dicent : Tu quoque infirmatus es, si- » cut et nos [3], » id est, afflictus et ad ima projectus. « Et des- » cendit gloria tua ad infernum perinde ut nostra. Subter te » sternetur tinea [4]. » Catastromatum loco. « Et vermis ope- » riet te [5], » quem byssinæ quondam ornabant vestes. « Quo- » modo cecidisti de cœlo [6], » qui nempe dicebas : « Super » astra Dei exaltabo solium meum. Ejulavit in diluculo [7]. » Rex Chaldæus, cum Hebræis, evoluto septuagesimo servitutis anno, dies illuxit et reddita est libertas, et Babyloniorum regum status concidit. Ergo qui cœlum occupare volebas, « Ad inferos detraheris, et in profundum laci [8]. » Id est, sub infima terræ loca mitteris, qui summa petebas astra. « Omnes videntes te intente aspicient te dicentes : » Numquid iste est ille, qui exacerbavit terram [9]; » cujus incolas afflixit et in servitutem abstraxit? « Et concussit » gladio suo regna, et posuit orbem quasi desertum et ur- » bes ejus destruxit [10]. » Id est, omnem terram armis suis vastavit et, interfectis habitatoribus, in solitudinem redegit. « Et vinctos suos non solvit [11]. » Id est, bello captos in carcerem conjecit, nec unquam adduci potuit ut odium deponeret, et vinctos libertate donaret. Quod quidem a rege Merodach postea præstitum fuit : ab eo quippe Jekonias rex Juda, non tamen ante obitum regis qui illum ceperat,

[1] Isaï. xiv, 8. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 13. — [8] Ibid. 15. — [9] Ibid. 16. — [10] Ibid. 17. — [11] Ibid.

e vinculis dimissus fuit. « Tu autem projectus es de sepul- » cro quasi surculus abjectus[1]. » Prædicit postremum Chaldæorum regem occidendum, et sepultura, qua dignus non erat, merito cariturum ; proinde projiciendum ejus cadaver quasi vilem truncum, nec alium tumulum habiturum quam « Operimentum occisorum interfectorum gladio[2]. » Interfectorum tegumentum agger est lapidum. Fortasse Propheta significat cadaver hujus regis lapidum acervo tegendum? « Et non lætaberis cum illis in sepulcro[3], » quia nec ut illi sepultura honestaberis. « Tu enim terram tuam dis- » perdidisti[4]. » Tua scilicet impietate fiet ut Babylon meritas rependat pœnas. « Non consurget in sæculum semen » malum[5]. » Mali scilicet parentis mala soboles paternum principatum frustra repetet. « Ergo præparate filio ejus oc- » cisionem[6], » non regnum, quo ob paternum scelus excidit. « Onus Philisthææ : Ne læteris Philisthæa omnis tu, quia » comminuta est virga subigentis te[7]. » Quasi dicat : « Non » est cur vos, Palæstini, nuntiato regis Achaz obitu, trium- » phetis, autumantes jugum vestris cervicibus ab eo impo- » situm, ipso occumbente casurum. » « Nam de radice co- » lubri egredietur aspis[8]. » Id est, de stirpe Achaz nascetur Ezechias, quem Propheta cohærenter aspidi et regulo comparat. « Fructus ejus regulus volans[9]. » Ac talis ut, ipso superstite et publicam rem administrante, Philistæi Judæos infestare nunquam ausuri sint, aut pacem, qua illo regnante fruentur, quovis modo perturbare. « Pascentur » primogeniti pauperum[10]. » Judæi, qui sub Ezechiæ decessore Achaz a variis gentibus vehementer vexati sunt. « Et » radicem tuam fame interire faciam[11]. » Adempto scilicet omni commeatu omnibus circa ab hoste insessis. « Ab aqui-

[1] Isaï. xiv, 19. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. 29. — [8] Ibid. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 30. — [11] Ibid.

»lone enim fumus veniet [1] : Sennacherib rex Assyrius, atro fumo comparatus ab aquilonaribus regionibus exhalando. « Et non erit qui segregatus et solitarius effugiat agmina »ejus [2]. » Id est, nullus erit qui regis Assyrii manus effugiat, quive fumi istius ignem non sentiat. « Et quid porro »respondebit nuntio gentium [3] ? » quid reponet Ezechias legatis gentium ? « Utique quod Dominus constituit funda»menta Sion et in protectione illius commorabuntur pau»peres populi ejus [4].

CAPUT XV.

« Onus Moab. Nocte vastata est urbs Moab [5]. » Et obstupuere Moabitæ, cunctantibus divinis, nec adventantis vastatoris irruptionem prænuntiare aut præsentire sufficientibus. «Vastati sunt muri Moab [6],» et admirati sunt habitatores suorum numinum silentium, quod incumbentem suis cultoribus ruinam minime præcavissent. « Ascende»runt in ædem Dibon super excelsa ad plangendos Nabum, »et Medabam [7]. » Id est, reliqui, qui militum circumcursantium manus effugerunt, deorum delubra editis locis imposita adierunt, tum numinum suorum conspectu lenituri dolorem ex incidente calamitate conceptum, tum captos deos suos Nabum et Medabam paneturi. « Idcirco Moab »ululabit : in cunctis capitibus ejus calvitium [8]. Vociferabitur, plorabitque Moab etiam ab illa ipsa æde suorum idolorum, et lugentium more capillos deponet. « Et omnis »barba tondetur [9], » cogetque metus et desperatio Moabitas

[1] Isaï. xiv, 31. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 32. — [4] Ibid. — [5] Id. xv, 1. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 2. — [8] Ibid. — [9] Ibid.

barbam sibi vellere. « In plateis unusquisque ululabit, et » descendent cum fletu [1]. » Tristem Moabitarum fugam describit et immensum luctum. Subditque : « Ululavit Hesebon et Eleale et usque ad Jasoth exauditus est clamor » eorum [2]. » Ergo communis erat omnium civitatum Moabitarum planctus, ex altera in alteram, ut fit, propagatus et auctus. « Idcirco armati Moab ululabunt [3], » vel quia arma exuere compellentur, vel forte Propheta generalem Moabitarum cladem et mœrorem privato ejus ordinis hominum casu et dolore significat. « Et cor meum » ululabit super Moab in spiritu suo [4]. » Quoniam Propheta Moabitis spiritu præsens ipsorum cum ipsis ruinam flere et lamentari compellebatur. « Usque ad Segor vitulam conter» nantem [4]. » Talem Propheta dicit, vel quia Segor censebatur pars tertia totius provinciæ, vel quia adjecta ea temporis nota moabitici regni gloriam casuram significat post triennium. « In ascensu Luith flentes ascendent [6]. » Hic Moabitarum miserabiles multisque ploratam lacrymis captivitatem persequitur subdens. « Et in via Oronaïm luctum » et contritionem facient [7] ? » hostibus a tergo prementibus viamque accelerare urgentibus. Fortasse quia Moabitis tres in urbes hoc loco indicatas divisa erat Luith Oronaïm et Segor, hanc tertiam vitulam conternantem nuncupare Prophetæ libuit. « Quia aquæ Nemoïm consumentur [8]. » Id est, deficient fontes Nemoïm, quibus Moabitidis agri copiose rigabantur. Vel per metaphoram siccati fontis Propheta expressit Moabitarum excidium. « Siccabitur fœnum et » arescet gramen et olus non erit [9]. » Iterum diversis symbolis Moabitas eorumque extremam calamitatem designat. « Et super torrentem salicum opus eorum [10]. » Id est, ad torrentem salicum Moabitæ ducentur, suorum ibi scelerum

[1] Isaï. xv, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 6. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 7.

pœnas daturi. « Et usque ad Galaam vociferatio ejus et ad puteum Elim clamor ejus[1]. » Id est, provincia Moabitarum universa ploratibus et miserabili ejulatu circumsonabit. « Et aquæ Dibon repletæ sunt sanguine : ponam enim su» per Dibon additamentum[2], » ingentem videlicet hominum cædem, et inde secuturam ex coacervatione cadaverum cruore et sanie manantium corruptionem aquarum. « Et cogitabo super iis, qui evaserunt de Moab, et reliquiis » terræ[3]. » Filius enim dominatoris terræ mox rediturus ascendet contra fugientes reliquias terræ.

CAPUT XVI.

« A petra deserti ad montem filiæ Sion[4]. » Indicat Moabitarum ditionem ad fines Judææ propagatam tunc fuisse. « Et erit Moab in sua transmigratione sicut avis mutans » nidum suum[5]. » Describit transmigrantium Moabitarum pavorem atque trepidationem, adeo ut nec mente consisterent, nec loco, dum nullum credunt perfugium sibi bene tutum. « Et filiæ Moab desertæ erunt[6]. » Urbes Moabitarum prædicit vacuas esse mansuras, habitatoribus alias sedes, descripto Arnon, quærentibus. « Adducito concilium, ac» curate disquirito[7]. » Quasi dicat : « Age concilium augurum tuorum cogita : percunctare deos tuos novis et pluribus hostiis et sapientium tuorum sensum explora. Sique potes, evade istud, quod imminet, quodcumque malum. « Pone ut noctem umbram in meridie[8], » tales inter conclusus angustias, latebras quærito. « Absconde vagos, ne

[1] Isaï. xv, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Id. xvi, 1. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 3. — [8] Ibid.

» captivi fiant [1]. » Propheta hoc et sequente sarcasmo Moabitas, illorumque idola traducit. « Esto illis perfugium a » facie latronis [2], » qui infestus a tergo imminet fugientibus. « Finitus est pulvis, defecit vastator [3]. » Hic jam prædicit regis Assyrii interitum, quem pulverem appellat; sunt namque impii sicut pulvis, quem dispergit ventus. « Et » præparabitur solium [4], » stabilietur, et confirmabitur regnum Ezechiæ regi ejusque posteris. « Audivimus superbiam » Moab, quia superbus est valde [5]. » Postremum hoc Propheta subdit, quo constet calamitatum, quas Moabitis impendere supra prædixerat, non aliam fore causam, præter illorum superbiam prorsus non ferendam. « Superbia ejus, » et arrogantia ejus, et indignatio ejus [6] » venit a turribus et mœnibus, quibus se satis tutum arbitratur, quæ tamen diruentur. Istud porro illi haud quaquam significarunt augures ejus, nec enim futurum præsenserunt. « Propterea » ululabunt, et rugient sicut ægrotantes [7]. » Vociferabuntur quidem; sed ut ægris morbo gravi accidit, nec se relevare nec consistere valebunt. « Quia suburbana Hesebon de» serta sunt [8], » fugatis dispersisque agricolis. « Et vinea Sa» bama, » Moabitarum regio, « Cujus palmites potentis» simi gentium exciderunt [9]. » Id est, cujus incolas Assyri in servitutem abduxerunt et in alias terras deportarunt [10]. « Et usque ad Jazer propagines ejus pervenerunt; errave» runt in deserto, processerunt et transierunt mare [11]; » loca enumerat mansionum et profectionum, per quæ captivi ducendi erant. « Super hoc plorabo in fletu Jazer vineam » Sabama [12]. » Id est, simili planctu, quo planxi excidium Jazer, ejusque habitatorum captivitatem, te quoque, vinea Sabama, lamentabor. « Inebriabo te lacryma tua Hesebon

[1] Isaï. XVI, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 6. — [7] Ibid. — [6] Ibid. 7. — [9] Ibid. 8. — [10] Ibid. — [11] Ibid. — [12] Ibid. 9.

» et Eleale, quia super messem tuam irruit calcator [1]. Assyrius, qui Sabamam excidit, protrivit et non pepercit. « Et auferetur lætitia de Carmelo [2], » ipsam Moabitidem Carmelum appellat. « Et venter meus quasi Cinnara loque» tur [3] » retributionem illi repositam, suoque tempore reddendam. « Cumque viderit Moab quod laboravit super ex» celsis idolorum suorum [4]. » Id est, cum Moabitæ intellexerunt inutiles sibi fuisse hostias suis numinibus immolatas, et quas in eorum delubris fudere, lacrymas nihil profuisse, ad externas religiones se convertent, Deumque in jerosolymitano templo præsentem adire et orare cupient, sed frustra hostibus commeatum prohibentibus. Hic est sermo captivitatis Moabitis obventuræ, hoc est, judicium et sententia dicta contra Moab : « Quam locutus est Dominus ex » tunc [5], » a diebus scilicet Balac regis Moab, a quo Balaam hariolus accersitus fuit ad maledicendum filiis Israël, et hanc deportationis et exilii sententiam nunc confirmat Deus dicens: « In tribus annis [6], etc. » Id est, post annos tres in ignominiam vertetur gloria Moab, et pronuntiatum contra eumdem judicium fiet. Et relinquetur parvus et modicus, quandoquidem pauci effugient servitutis jugum a Sennacheribo imponendum.

CAPUT XVII.

« Onus Damasci. Ecce Damascus desinet esse civitas [7]. » Id est, regia urbs, amisso imperio, quod hactenus tenuerat, et merito quidem, quandoquidem Damasceni Jerosolymi-

[1] Isaï. xvi, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 12. — [5] Ibid. 13. — [6] Ibid. 14. — [7] Id. xvii, 1.

tanis Judææ regnum adimere cogitarunt. Et contra eos Samariæ regibus auxilium præbuerunt. « Derelictæ civitates » Aroër erunt[1] : » civium quondam frequentia et ædificiorum amplitudine nobiles. « Et cessabit regnum a Damasco[2] » a Teglathphalasare excindendum. « Attenuabitur gloria » Jacob[3]. » Regis populique Samariæ, nec fretus potentia et auxiliis Damascenorum inani spe sibi deinceps blandietur. « Et pinguedo carnis ejus tabescet[4]. » Vanam Samariæ ostentationem Propheta notat Damascenorum favorem jactantis, prædicitque, profligatis Damascenis, simul cessaturam. Pinguedinem carnis etiam appellat, quidquid erat Samariæ populo pingue, id est, honoris et dignitatis; idque denuntiat illi minime mansurum. « Et erit sicut congregans » messem separatim[5] ; » ad Israëlitas Propheta redit. Sicut, ait, messores demessos culmos separant et condunt, quodque metentium effugit manum relinquunt, quod utique exiguum est : sic paucissimi erunt Israëlitæ qui communem ruinam incolumes evadant. Sed et hos repetet Assyrius et separabit eo studio, « Quo colliguntur spicæ post messem » in valle Raphaïm[6], » frumenti feracissima, quod quidem spicilegium præterita messe acerbior Israëlitis accidet. « Et relinquetur quasi racematio vineæ[7]. » Iterum proposita similitudine racemorum post vindemiam superantium ostendit Israëlitarum futuram imminutionem eo tempore, quo Damasceni stirpitus excindentur. « In die illa confidet » homo in factore suo[8]. » Filii Israël ea castigatione eruditi discent spem suam non in aris et delubris, quæ in Dan et Bethel excitarant, sed in Deo collocare. « In illa die erunt » civitates fortitudinis ejus quasi lacus Hores Amir[9]. » In hebræo legitur : « Quasi valles saltus et Amir, quæ derelictæ » fuerunt a facie filiorum Israël. » Israëlitis iterum captivita-

[1] Isaï. XVII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 6. — [8] Ibid. 7. — [9] Ibid. 9.

tem denuntiat, quæ illos ex parte oppressit, Assyriis, duce Teglathpalasare, regionem trans Jordanem invadentibus, et Rubenitas et Gaditas cum dimidia parte tribus Manasse inde abigentibus. « Plantabis plantationem decoram [1]. » Prædicit pios et justos in eo bello captos et in terras gentilium deportatos veræ religionis præcepta ibidem disseminaturos. « In die qua plantabis eam, erumpet flos ejus [2]. » Significat plantas ejusmodi in agro gentium satas fructum brevi daturas. « Et in mare semen tuum germinare facies [3]; » veritatem scilicet gentes sibi ab Israëlitis prædicatam suscipient, postquam salutem a Deo illis allatam conspicient. « Sicut jugum vindemiæ in die brevi [4]. » Quasi dicat: « Captivitas tua, Juda, erit sicut jugum seu labor vindemiantium, qui quidem brevis est et cito finitur. Et sicut ægritudo hominis levis utique, quæ etsi acerbum dolorem afferat, celeriter tamen sanatur. « Et ecce rapina antequam dilu- » cescat dies [5]. » Sensus duplex; alter est Judæos quidem rapacitati Assyriorum tantisper expositum iri donec domui Ezechiæ regis salus a Deo fiat; alter, ut causa pro effectu enuntiari dicatur pro ea scilicet mœstitia, quam Judæis attulere tum præterita damna tum futura a Rabsace pridie exaggerata, quam tamen dilucescente die penitus abstersit nuntium cladis Assyriorum eadem nocte cæsorum ab Angelo. Quamobrem subdit Propheta: « Hæc est pars eorum » qui conculcaverunt nos, et sors diripientium nos [6]. »

[1] Isaï. XVII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid.

CAPUT XVIII.

« Væ terræ umbræ alarum, quæ est trans flumina Æthio-»piæ [1]. » Propheta Syris Æthiopas adjungit, eo quod Damasceni eosdem ad societatem belli contra Assyrios missa legatione sollicitarunt, « Qui mittit in mare legatos, et in »papyro super aquas [2]. » Populus scilicet damascenus, qui Æthiopum auxilia missis legatis et epistolis procuravit, intelliget se tanto molimine nihil promovisse. Papyrum autem chartam appellat, cujus in scribendis epistolis communis usus. « Super aquas, » indicat Damascenorum legatos metu trepidos maritimum iter velut magis expeditum terrestri antetulisse. « Populus, cujus attriverunt flumina ter-»ram ejus [3]. » Fluviis nimirum comparat reges, quorum copiis velut quadam aquarum alluvione totam regionem obruendam dicit, designans omnes incolas captivitate velut generali naufragio haustum iri. « Cum elevaverit signum, »montes videbitis [4]. » Signum dicit vel cadavera Israëlitarum a Teglathphalasare cæsorum, vel Sennacheribi copias ab Angelo deletas. « Clangorem tubarum audietis [5]. » Fama scilicet vulgante utriusque regni occasum. « Quia hæc dicit »Dominus ad me. Quiesce, et intuere [6], » vindicatas, scilicet interitu gentium, Judæorum injurias. « Sicut æstus »præfervidus super fluvium, et sicut nubes rosida in die »messis [7], » fervente quippe æstu, quo gentes terrebuntur et absumentur, Deus proteget domum Juda, et incolumem servabit. « Quia ante messem consumptum est germen [8], »

[1] Isaï. XVIII, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid.— [6] Ibid. 4. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 5.

vel quia ante Samariæ captivitatem et excidium Damascum subversum iri Propheta prævidit, vel quia significat Rabsacis et Assyriorum cædi Damascenorum captivitatem prolusuram. « Et quod rejectum est, succidet falce [1]. » Teglathphalasar scilicet acuet falces suas, ut infimum quoque vulgus abscindat. « Et palmites auferet et excutiet [2]. » Assyrium designat, qui Damascenos quasi palmites amputabit et excutiet in terras non suas. « Et congregabuntur super » eum (Damascenorum populum) aves [3]. » Id est, omnes alites carnivoræ et bestiæ agrestes, projectaque cadavera invadent et velut actæ furore quodam, discerpent et vorabunt. « Et afferet oblationem Domino populus avulsus et extir» patus [4]. » Populus nempe Æthiopum, quem Assyrii perinde atque alias gentes avellere et extirpare voluerunt, iidem Æthiopes oblationem Domino Jerosolymam attulerunt, regnantibus Achaz et Ezechia. Sed et persecutiones et molestiæ, quibus propter Deum Sancti vexantur, quasi oblationes mundæ a Deo reputantur et acceptantur.

CAPUT XIX.

I. « Onus Ægypti. Ecce Dominus ascendit super nubem » levem [5]. » Assyriorum copias designat, duce Sennacheribo, Ægyptum invadentium, quorum miram in ea expeditione celeritatem comparat citatis turbine nubibus. « Et com» movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus [6]. » Quare nec Ægyptiis sua proderunt numina, quæ Dei conspectum non sustinebunt. Locus iste Domino etiam congruenter accom-

[1] Isaï. xviii, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 7. — [5] Id. xix, 1. — [6] Ibid.

modatur, qui postquam factus homo inter homines apparuit, Virginis ulnis Ægypto invectus est. « Et concurrere » faciam Ægyptium contra Ægyptium. Et dirumpetur spi» ritus Ægyptii in visceribus ejus [1]. » Id est, Æthiopes contra Ægyptios insurgent, et adversis signis ambo concurrent. Quod quidem bellum Ægyptiorum animos vehementer perturbabit, et in summas angustias adducet. « Et interro» gabunt simulacra sua et ariolos, et divinos [2]. » Propterea que diis suis plures et novas hostias mactabunt, sed incassum ; nec enim inanes dii eventa futura prospicere aut prænuntiare sufficiant. « Et arescet aqua de mari [3], » forte ipsammet Ægyptum Assyriorum armis vastandam ob incolarum frequentiam mare, mox etiam flumen appellat. « Et fluvius siccabitur, et deficient flumina [4]. » Hæc vel per exuperationem dicta accipienda sunt ad exaggerandam scilicet Assyriorum futuram in ea expeditione multitudinem, quasi vero fluvios potando siccatura videri possit. Vel potius eo tropo Ægypti opes et copias significat Assyriorum rapacitate penitus exhauriendas. « Et calamus et juncus, et » papyrus et herba fluvii arescet, et quidquid juxta amnes » seritur [5]. » Quasi dicat: « Sicut hæc et hujusmodi germina, humore, quo vegetantur, consumpto, moriuntur; sic vestræ, Ægyptii, urbes, omni sublata salutis spe, ad solitudinem et vastitatem redigentur. « Et piscatores lugebunt [6], » reges videlicet Ægypti tantis afflicti malis. Fortasse geminas etiam hoc loco plagas minatur Ægyptiis, Assyriorum scilicet irruptionem, et aquarum penuriam atque inde annonæ inopiam, cohibita salutari fluminis alluvione. « Erra» verunt principes Soan [7], » offusis undique tenebris, erepto veritatis conspectu. « Sublati sunt principes Mempheos : » isti deceperunt Ægyptum in angulis familiarum ejus [8]. »

[1] Isaï. XIX, 2, 3. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 6. — [6] Ibid. 8. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 13.

Hinc constat non unum Ægyptios coluisse deorum genus, sed alios in templo publicis cæremoniis ab eisdem veneratos fuisse; atque alios cujusvis familiæ proprios domi cultos ritu privato. « Dominus miscuit in visceribus ejus spiritum » errantem. Et errare fecit Ægyptum sicut errat ebrius in » vomitu suo [1]. » Prædicit Ægyptios futili spe victoriæ a diis suis deceptum iri, quam adeo certum erat eos non esse consecuturos, ut quivis Ægyptius Assyriorum conspectu perturbatus temulentorum more nec mente nec corpore constaturus esset. « In illa die erunt quinque civitates in » terra Ægypti loquentes lingua Chanaan et jurantes per » Deum fortem [2], » et una ex illis Ares vocabitur. Hæc mysticum sensum etiam habent. Ex quo enim Christi Evangelium coruscare cœperit, nobisque salus per eum facta innotuerit, carnis nostræ sensus, puta visus, auditus, gustus, odoratus et tactus, christianæ patientiæ puris laboribus exerciti purgatique in sanctas civitates transformabuntur, offerentes Deo hostias ex voluntaria constantique rerum arduarum et difficilium ob ejus amorem perpessione. Visus quidem, si pravos et impuros aspectus fugiat. Auditus, si salutiferam Christi doctrinam libenter excipiat. Os, si meditetur sapientiam et timorem Domini. Atque hymnis et cantibus spiritualibus assuescat, et in gratiis Deo agendis continenter perseveret. Odoratus, si suavem Christi odorem appetat, qui ex operibus virtutum afflatur. Manus, si puræ leventur in oratione, si porrigantur ad elargiendas eleemosynas et sublevandam egentium inopiam. Talibus enim vero moribus sensus nostros in sanctas civitates erigimus; sensus quippe animæ mentique in iis, quæ ipsis subjecta sunt, subduntur et famulantur, cumque omnes pro suo quisque officio integre sancteque in actus virtutum conspirant, sua hac ipsa coïtione in unam coalescunt civitatem, quæ Ares civi-

[1] Isaï. XIX, 14. — [2] Ibid. 18.

tas appellatur, civitas nempe justitiæ. Porro Ares urbs est in Ægypto notissima.

II. « In illa die erit altare et titulus Domino juxta termi-»num ejus [1]. » In finibus Ægypti titulum et altare excitabunt quinque prædictæ civitates, non quo eo in loco sacrificare velint, sed ut suam in Deum fidem testentur. « Et »erit via de Ægypto in Assyrios et servient Ægyptii Assy-»rio [2]. » Ægyptii nimirum Assyriorum armis victi jugum pariter suscipient. « Et erit Israël unus ex tribus [3], » primus scilicet Assyrius, secundus Ægyptius, et Israëlita tertius. Vel, alio sensu, tertius Israël dicitur quatenus trifariam dividendus prædicitur ut pars habitet in Ægypto, pars altera in Assyria, et tertia in terra propriæ hæreditatis. Eritque hic benedictus in Ægypto et in Assyria : « Benedictus po-»pulus meus, qui est in Ægypto et opus manuum mearum »in Assyria, hæreditas autem mea Israël [4]. » Id est, benedicam populo commoranti inter Ægyptios et inter Assyrios, quoniam illi quidem Judæorum opera, id est, Apostolorum, salutem per pœnitentiam assequentur. Istorum vero imperium Israëlitarum causa nutabit et concidet ejusque ruina nationes universas recreabit. Alium adhuc sensum admittunt ea verba: « Benedictus populus meus in Ægypto [5], » id est, mihi unice in Ægypto addictus populus prædictarum quinque civitatum. « Et opus manuum mearum in » Assyria [6], » quod illa nocte peractum est, qua Assyriorum exercitus deletus fuit. « Hæreditas mea Israël [7], » hoc est illud : « Jacob funiculus hæreditatis ejus [8]. »

[1] Isaï. XIX, 19. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 24. — [4] Ibid. 25. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Deut. XXXII, 9.

CAPUT XX.

« In anno, quo venit Tharthan in Azotum [1], » nobilem Palæstinorum urbem, cum misisset eum Sargon rex Assyriorum, « Et pugnasset contra Azotum, et cœpisset eum [2]. » Sargon iste rex Assyrius fuit alius a Sennacherib ejusdemque decessor. « Et ait Dominus ad Esaïam : Solve saccum de » lumbis tuis [3]. » Saccum scilicet, mœstitiæ insigne Propheta sumpserat, ea vestis mutatione declarans suum de regis Oziæ casu dolorem, et luctum. « Calceamenta tua » tolle de pedibus tuis; et ambula discalceatus et nudus [4], » tua isthæc nuditas Ægyptiis et Æthiopis similem ignominiam portendet, cum a prædonibus gentium capti, vestibusque nudati, nudis etiam pedibus incedere compellentur. « Et erit portentum et monstrum tribus annis adversus » Ægyptum et Æthiopiam [5]. » Id est, ad triennium ista reponuntur monstra utrisque : sive hoc supplicio afficientur triennali spatio Ægyptii atque Æthiopes ab Assyriis.

CAPUT XXI.

« Sicut turbo ab austro excurret a deserto [6]. » Hæc plane Medos et Persas designant, quos Esaïas vaticinatur Domino meditanti Babylonis excidium operam suam nava-

[1] Isaï. xx, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 3. — [6] Id. xxi, 1.

turos. « Visio dura visa est mihi [1]. » Species utique Persarum atque Medorum concurrentium ad arma, et in babylonici imperii ruinam imminentium. « Qui oppressor est » opprimet, et qui depopulator est diripiet. Ascende Ælam, » advola Media [2]. » Depopulatores et oppressores dicit Medos et Persas, quos ad evertendum Babylonis imperium, opesque diripiendas venturos prævidit; idcirco utrosque ad bellum adhortatur, quo Babylonii damna, quæ cæteris nationibus intulerant, pati cogantur. « Et omnem gemitum » ejus cessare feci [3]. » Dolorem scilicet et lacrymas, quas Chaldæi reliquis per orbem gentibus ciere pergunt, ipsorum aliquando cruore diluam. « Et decorem voluntatis » meæ posuerunt mihi in horrorem [4]. » Verba sunt Babylonis. Conqueritur autem ædificiorum suorum splendorem evanuisse suaque suburbana, in quibus sibi tantopere placebat devastata et utraque horrendum in modum deformata fuisse. « Parate mensam [5]. » Qualem tamen in luctu apparare soletis, amaris scilicet herbis. Sic nimirum Babylonem Propheta ridet, quæ omne mortalium genus hactenus riserat. « Dixit Dominus ad me : Constitue speculatorem, » ut quodcumque viderit annuntiet [6]. » Hac circumlocutione Babylonios Esaïas docet se ad eos missum fuisse velut divinæ voluntatis interpretem, ea proinde quæ a Deo accepisset nude planeque relaturum. « Et vidit ascensum » duorum equitum, ascensorem asini, et ascensorem ca» meli [7]. » Vir asino vectus Medorum regem repræsentat, ejusque comes ascensor cameli rex est Persarum. Porro dum ejusmodi visionem Deus Esaïæ exhibet, simul significat suo numine atque nutu rem esse conficiendam, quando ad evertendum imperium amplissimum atque munitissimum geminos populos, nominis utique non magni, nec viribus

[1] Isaï. XXI, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. 7.

aut opibus oppido valentes delegisset. « Et attendit audi»tionem multiplicem [1], » vel rumorem adventantium hostium, vel populos Babyloniis infensos, Propheta vocat, ut festine concurrant acceptarum injuriarum vicem auctoribus repensam spectaturæ. Indeque sibi mutuo gratulentur, non utique impune suis inimicis fuisse, quod ipsos inique tractassent. « Et clamavit speculator in auribus meis et » dixit : ego, Domine, sto super custodiam meam de nocte et » de die [2]. » Ostendit Deus suam circa Judæos providentiam singularem : quare se omnino curaturum ne impendentia Babyloniis mala ipsos involvant. « Ecce venio nun» tius ab ascensoribus dicens : Cecidit Babylon, et omnes » dii ejus [3]. » Hic visionis finis, tristis nempe casus Babylonis, et generale chaldaïci imperii excidium. « Et omnes » dii pariter corruerunt [4], » quos nimirum Babylonii conflaverant, suæque salutis præsidium et perfugium fore speraverant vana utique spe, quandoquidem nec devotam sibi urbem potuerunt servare, imo nec hostium inhibere manus, quominus ipsorum aras demolirentur, atque simulacra confringerent. Hic porro intuere expressam imaginem peccati, ejusque futuram, domino nostro impellente, ruinam recogita. Enimvero quemadmodum Babylonii plurimas nationes et regna opulentissima subegerunt et ingentibus afflixere malis, perinde peccatum omnes fere orbis terrarum gentes sagena sua quasi mutos pisces conclusisse videbatur, nunquam sane inde evasuras, nisi Dominus, qui solus potuit, peccatum vicisset ejusque exarmasset imperium. Porro a Domini adventu ad hodiernum usque diem peccatum, mystica Babylon, sanctorum virtute superatur ubique, et prosternitur. « Et ecce venit vir de biga equi» tum et dixit : Cecidit, cecidit Babylon, et omnia sculptilia » deorum ejus contrita sunt in terram, et quod non sit

[1] Isaï. XXI, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid.

» messis neque area [1]. » Id est, corruit Babylon, ejusque cecidere dii, defecere viribus, velut corpora torrente fame exhausta. « Quæ audivi a Domino, hæc annuntiavi vobis [2]. » Consonant illis : « Non faciet Dominus Dominorum quid-» piam, nisi revelaverit secreta sua ad servos suos Prophe-» tas [3]. Onus Dumæ [4]. » Celebre Idumææ oppidum situm in monte Seïr. « Clamavit ad me de Seïr custos noctur-» nus [5]. » Deus insomnis custos, qui excubat pro salute populi sui Israël in Idumæa servientis, inclamat me, dicens. « Venit mane [6] etc. » Diem vocat ipsum salutis nuntium, quod jubebatur Propheta suis Israëlitis in Idumæam abductis referre. « Et venit nox [7]. » Idem significat videlicet tempus, quo illud nuntium Israëlitis afferendum erat; vel ipsum servitutis finem noctem appellat. Hic repone superiora Prophetæ verba. « Adjiciet Dominus secundo manum » suam ad possidendum residuum populi sui, quod relin-» quetur ab Assyria, et ab Ægypto [8]. » Quidni et ab Idumæa et a monte Seïr, unde Deus Prophetam hic alloquitur? Animadvertendum est, etsi prophetiæ hujus onus in Idumæam incumbat, cadere tamen vel maxime in reliquias Israëlitarum in ea provincia exulantium, quibus mandat : « Si quæritis, quærite ab eo, qui custodit Israël, ut capti-» vitate oppressis subveniat, etiam venietis [9] : » id est, ad terram hæreditatis vestræ redibitis. « Onus Arabiæ. In ves-» pera pernoctabitis in saltu [10] : » Arabes, qui et Cedar, Assyriis Arabiam invadentibus, in alias terras migrare compulsi sunt. Eodem bello venere in potestatem Assyriorum nobiles Arabum urbes Thalasar et Haram Reseph, Ana et Ava, et Gozan cæteraque loca, quæ legatus regis Assyrii memorabat [11], ut inducta comparatione Dei Hebræorum regisque

[1] Isaï. XXI, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Amos III, 7. — [4] Isaï. XXI, 11. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. — [8] Id. XI, 11. — [9] Id. XXI, 12. — [10] Ibid. 13. — [11] Id. XXXVII, 12, 13.

Ezechiæ cum diis regibusque gentium inde colligeret, neutrum posse concitatam de se Judæorum expectationem sustinere. « Occurrentes, sitientibus ferte aquas; qui habi- » tatis terram Austri occurrite cum pane dispersis, quia » dispersi sunt a facie gladii [1]. » Hortatur Propheta, imminente jam Assyriorum invasione, positos ad Austrum Judææ populos, ut ejectis fugatisque Judæis necessario commeatu succurrere festinent, quoniam sic dicit Dominus ad me : « In exitu anni, quasi anni mercenarii deficiet omnis » gloria Cedar [2]. » Id est, vel anno cadente simul omnis gloria Cedar occidet, vel ejusdem afflictio circulo unius anni definita, ultra annum nequaquam protrahetur. « Et reli- » quiæ numeri sagittariorum fortium de filiis Cedar immi- » nuentur [3]. » Significat Cedarenos et sagittariæ artis peritos fuisse, nec ipsis militum copiam defuturam, eos nihilominus ab Assyriis superandos fore; hanc tamen victoriam non Assyriorum virtuti tribuendam esse, sed justo Dei judicio, Arabum scelera eo supplicio vindicantis.

CAPUT XXII.

« QUIDNAM est quod ascendisti et tu omnis in tecta [4]? » Jerosolymam alloquitur, quam ideo solaria petiisse dicit, ut ostendat futuram civium trepidationem et communem metum. « Tumultu et perturbatione repleta est civitas fir- » ma [5]. » Perturbantur scilicet cives, commoventur ac trepidant exagitante metu hostis appropinquantis. « Interfecti » tui non fuerunt interfecti gladio [6]. » Sed ab Angelis per-

[1] Isaï. XXI, 14. — [2] Ibid, 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Id. XXII, 1. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid.

cussi, vel fame aliisve ærumnis consumpti ceciderunt. Iterum illa verba; « Quidnam tibi est quod ascendisti? » et cætera aliter exponuntur, ut sensus sit Jerosolymitanos impendentis ruinæ metu trepidos in editiora urbis loca subiisse; unde velut e sublimi specula hostium copias prospectare volebant. Cuncti principes tui profugi facti sunt simul et vagi erraverunt, quo rapuit metus. « Arcu ligati sunt, » qui relicti sunt in te[1]. » Arcu externorum subacti, servilibus mox catenis vincti fuerunt : « Fugerunt procul[2], » alii vero, solliciti et anxii quo uti consilio deberent, fuga demum sibi consulere statuerunt, atque in longinquas terras transmigrare. Propterea dixi : « Dimittite me, amare flebo[3] » casus utique civitatis Jerusalem. Quare hæc referenda videntur ad illud tempus, quando Solymitanorum cervicibus insultabant Assyrii, quos tamen paulo post superveniens horrenda illa clades dissipavit. « Nolite incumbere, ut con» solemini me super contritionem filiæ populi mei[4]. » Luctum et mœrorem indicat, in quo Jerosolymitani interim versabantur, « Scrutans murum[5], supple ; est exercitus Assyriorum. « Clamans super montem[6]. » Ezechias et populus ejus. « Et Ælam portavit pharetras[7]. » Ælamitæ Judæis infensi pharetras sumpsere, vibrarunt tela, et ad prælium se comparavere : « In curribus hominum equitum[8], » instruxere equestres currus, et concurrerunt undique infectis signis. « Et murum nudavit clypeus[6], » id est, militum acies circa mœnia dispositæ. » In illa die videbis armamentarium » domus saltus[10], » captum direptumque ab Assyriis. « Et » scissuras civitatis David vidistis, quia multiplicatæ sunt[11]. » Id est, videbitis tormentis labefactata mœnia civitatis David, et urbium Juda prostratos muros. « Et congregastis » aquas piscinæ inferioris et implevistis domos Jerusalem[12]. »

[1] Isaï. XXII, 3.— [2] Ibid.— [3] Ibid. 4.— [4] Ibid. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 6.— [8] Ibid.— [9] Ibid.— [10] Ibid. 8.— [11] Ibid. 9.— [12] Ibid. 10.

Jerosolimitani siquidem rati civitatis obsidionem in longum tempus protractum iri, quod pridem Samaritanis ab Assyrio obsessis ferme contigerat nova aquis excipiendis, conservandisque receptacula excogitarunt. » Et fecistis domos ad » muniendum murum[1], » id est, domunculas, seu speculas, in quibus considentes excubiæ statas vigilias noctis insomnes ducebant ad arcendos clandestinos assultus : « Et fe- » cistis fossas, » quibus aqua ad ingentem altitudinem oppletis mœnia urbium muniri solent ad prohibendum vel retardandum obsessoribus accessum. « Et non suspexistis » furorem ejus, neque plasmatorem ejus a longe vidistis[2], » cum istud vobis pronum et obvium fuerit; Assyriorum quippe adventum et invasionem multo antea Prophetæ Judæis prædixerant. « Et vocavit Dominus ad fletum et ad » luctum[3], » id est, ad pœnitentiam et præteritorum malefactorum detestationem. « Et ecce jucunditas et lætitia[4]. » Sic nimirum divinæ vocationis contemptores, quæ ad eorum emendationem et salutem a Domino ordinabantur in desperationis argumentum verterunt. Ut dicerent : « Man- » ducemus, et bibamus, cras enim moriemur. Nam acci- » pietis peccatum istud, donec moriamini, dicit Dominus, » Deus fortis[5]. » Id est, quæ meditamini peccata, non utique protrahere licebit usque ad supplicium; vel contra : Non vos opprimet acerba mors in hac desperatione salutis, sed succedente compunctione cordis et pœnitentia respirabitis expectatione rerum meliorum : « Vade ad Sochen istum, ad » Sobnam præpositum domus, et dic ad eum[6], » id est, ad Sobnam : «Quid agis hic[7] ? » Quin tu das locum meliori ? dabis utique exul hinc factus, et servus. Interea vero « Exodis in » excelso sepulcrum tuum et describis in lapide tabernacu- » lum tuum[8]. » Quasi dicat; « Heus tu, qui tibi hic monumen-

[1] Isaï. xxii, 11. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 15. — [7] Ibid. 16. — [8] Ibid.

tum magnifice construis, confidens eumdem, quem vivens consecutus es, honorem mortuo habendum fore, næ tu vehementer erras, nam « Ecce Dominus projiciet te[1], » id est, exiget te de terra ista, et mittet in Assyriam, ibique deseret te, quasi rerum tuarum oblitus. Hæc ad Sobnam Deus, qui regna suo nutu administrat eademque transfert, et dispensat pro arbitrio et jure suo. Justo itaque judicio Sobna filius Sochen depositus fuit, et electus est Eliacim rector populi credentium in proprio solo mansuri. Sobnam vero in eas, quas dixi, conjectum angustias Propheta pilæ ideo comparavit, quia huc illuc trudendum prævidit, eum ferme in modum, quo pueri lusoriam pilam rotare solent, missamque alter ad alterum remittere. Et ibi, id est, in exilio, ad egestatis terminos redactus, in squalore luctuque jacebis, sequitur enim : « Expellam te de honore tuo, ibi » morieris, et ibi a curru gloriæ tuæ dejicieris[6]. » Et hunc Eliacim filium Helciæ tibi subrogabo[3], « Baltheo tuo cingam » eum[4]. » Id est, potestate, qua tu hactenus abusus fuisti, ornabo : « Et erit pro te pater habitatoribus Jerusalem, et » solium gloriæ domui patris sui[5]. » Id est, tanta futura est gloria Eliacim, ut universam familiam magna dignitatis et honoris accessio inde secutura sit. « Et suspendent super » eum omnem gloriam domus patris ejus a vasis cantus us» que ad vasa citharæ[6]. » Significat divinam psalmodiam a Davide institutam, et cætera sanctuarii officia, præsidente Eliacim sancte riteque peragenda. « In illa die revelletur pa» xillus, qui fixus fuerat in loco fideli[7]. » Scilicet fixo clavo Eliacim, Sobnæ revelletur paxillus.

[1] Isaï. xxii, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 24. — [7] Ibid. 25.

CAPUT XXIII.

« Onus Tyri. Ululate naves Tharsis, quia de domo præ- » dati sunt eum qui importabat merces [1]. » Propheta naves Tharsis flere jubet calamitatem sociarum tristesque casus nautarum, et mercatorum, quos nec opinos in ipso portu rapuere Chaldæi, et Babylonem deportarunt, quo loco Propheta domum appellat ipsum Tyriorum portum mercesque importantes ipsos navarchos et naves. « De terra » Cethim revelatum est nobis [2]. » Id est, hujus infortunii, quod Tyrios nuper oppressit, nuntium attulere nobis Græcorum naves, quas communi periculo fuga subduxit. « Ta- » cete, qui habitatis in insula [3]. » Explicat secuturam ex subita Chaldæorum invasione Tyriorum trepidationem et stuporem. « Negotiator Sidonis, et qui transfretant mare, » repleverunt te per aquas multas, convehentes semen ne- » gotiatorum et messem fluminis [4]. » Qui enim maritimos mercatus exercent semina mari committere videntur, et inde messem colligere cum creditas merces cum lucro recipiunt : quæsitas tamen opes prædicit Propheta prædam exteris gentibus futuram. Nilum Ægypti flumen designat, fluminis messem dicit fruges ex ejus inundatione provenientes. « Erubesce Sidon, quia ait mare et fortitudo ejus : » Non concepi, nec peperi [5]. » Sarcasmus est. Quasi dicat : Quid ita cessavit tanta tuorum Tyre, natorum turba? Juvenes integra ætate sunt et navarchi nauticæ artis peritissimi, quin huc approperant gradum, matrem ut servent et merces suas? At neutrum, ut video, efficere potuerunt, cum

[1] Isaï. xxiii, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. 4.

auditum fuerit in Ægypto quanta Sidoniis Tyriisque incidere mala : « Dolores parturientis apprehendent eos, » addito metu hostis potentissimi et sublata spe utilis negotiationis. « Transite in Tharsis[1]. » Transitum advenis suadet vel quia Tyri navalia hostibus infesta fuisse significat, ac perinde nautis navibusque inaccessa; vel sensus est : « Transite in Tharsis, » id est, narrate, pro vos, quibus nuper opportuna patuit a Tyro fuga et qui vicini maris insulas colunt, civitatis excidium. « Ducent eam pedes sui longe[2] » Id est, Tyrios cladi superstites abducent pedes sui procul a patrio solo et Babylonem deportabunt. « Quis hoc cœpit consilium » super Tyrum coronatam[3]? » Dominus fortis consilium istud inivit; causam dedere Tyri opulentia, et superbia ædificiorum, indeque nata morum perversitas, et arrogantia : peccantem monuit per Prophetas legatos suos, ut pœnitentiam ageret; sprevit illa monentem, idcirco probrosæ cives addixit servituti, donec « Ad ignominiam adduceret » omnes inclytos ejus. Transi ad terram tuam quasi flumen, » filia maris: non est qui expellat te[4]. » Interim tamen Deus Tyrios meliora post hæc sperare jubet, prænuntians naves redituras mercibus refertas, velut amnes pleno alveo redundantes, quod infra similiter pollicetur. Verumtamen nunc, « Filia Sidonis consurgens transfreta in Cethim[5], » id est, ad insulas Græcorum. « Ibi quoque non erit requies tibi[6], » sed infestus sequetur te populus, a quo vapulasti, nam et illæ calicem, quem tu hausisti, bibent. « Statuerunt scrutatores, scrutati sunt domos ejus, et posuerunt eam in ruinam[7]. » Diripuerunt hostes urbem, ædificiaque simul funditus subruerunt. « Ululate naves maris, quia direpta est » fortitudo vestra[8]. » Naves quæ Tyrum appulerant, et in ipso portu cum suis mercibus direptæ sunt. Vel verius ipsam

[1] Isaï. XXIII, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9, 10. — [5] Ibid. 12. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 13. — [8] Ibid. 14.

Tyrum robur navium maris appellat. « In oblivione eris, o » Tyre, septuaginta annis[1], » incolis Babylonem abductis. « Et post septuaginta annos cantabunt Tyro canticum me» retricis[2]. » Tyrii nempe Babylone in patriam reducti, sibi profana, non Deo, sacra carmina modulabuntur, choreis ludisque vacantes. « Et erit post septuaginta annos, visitabit » Dominus Tyrum, et reducet eam ad suas mercedes[3], » id est, ad suas negotiationes. « Et rursus fornicabitur cum uni» versis regnis[4]. » Id est, resumpta cum omnibus regibus negotiatione, amissas reparabit opes, et ad pristinam opulentiam revertet. « Et erunt negotiationes et mercedes ejus » sanctificatio Domino[5]. » Quod Zacharias vaticinatur simile, id porro accidit non sub babylonica captivitate, sed eo tempore, quo Gog et Magog Palæstinam subegere[6].

CAPUT XXIV.

« Ecce Dominus dissipabit terram, et scindet eam[7]. » Quod et executus est opera primum Sennacheribi, deinde Salmanasaris; uterque enim Israëlitarum terras invasit, et vexavit. « Et erit populus sic sacerdos[8], » quando sine discrimine cujusvis ordinis homines servire cogentur. « Et » sicut servus, sic Dominus ejus[9], » adeo nihil pensi habebit hostis, quo quisque loco, aut conditione sit natus, liber an servus, sed omnes promiscue incolas patrio solo excedere compellet, et in alienas terras transmigrare. « Quia mu» taverunt legem, et dissipaverunt fœdus sempiternum[10]. »

[1] Isai. XXIII, 15. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 18. — [6] Zach. IX, 4. — [7] Isaï. XXIV, 1. — [8] Ibid. 2. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 5.

Illud videlicet quod pepigere majores in Oreb. « Propter » hoc sedebit terra in luctu[1]. » Quando vastitas et squalor omnes obstruent aditus, quominus in posterum pateat introïtus necessaria alimenta inferre volentibus, nedum offerentibus præteriti temporis oblectamenta. « Condemnabun» tur habitatores ejus[2]. » Propheta quæ per id tempus tristia eisdem acciderunt persequitur : « Luxit frumentum, et in» firmatæ sunt vites[3]. » Explicat cladem, quam Sennacheribus Judææ intulit, interceptis agrorum proventibus : cœpto namque cum Ezechia bello, omnia circum ejus ditionis loca corrupit et incendit. Segetes porro et vites, quasi ratione præditas Propheta inducit, illacrymantes agricolarum infortunio, quippe quibus gravis et diuturnus in colenda terra labor futurus esset, nulla tamen in colligendis frugibus voluptas, omnia namque pessumdedit Sennacheribus ; si quid vero superavit, successor ejus Salmanasarus perdidit. « Ingemuerunt omnes, qui lætabantur corde[4]. » Lætitiæ siquidem causa fuerat pax et securitas, qua sublata, subiit dolor, et plenus mœrore gemitus, pectore ab imo ductus, inde scilicet gaudium manabat. « Amara fuit po» tio bibentibus, » id est futura est. « Direpta est civi» tas, et clausa est omnis domus vasorum[5]. » Id est, direptam, dirutamque civitatem deseruere cives : dominisque alio migrantibus domus vasorum, vasorum inquit domus, non ita carceres vinctorum, habitatoribus vacuæ, velut clauso ostio, manserunt. « Derelicta est in urbe solitudo[6], » qualis in oliveto, aut in vinea, collectis olivis, et finita vindemia : significat generalem populi cladem oppido paucos evasuros. Sic enim, cum olea excutitur, paucæ olivæ remanent, et, peracta vindemia, pauci superant racemi, vel quia legentium oculos fugerunt, vel quia putres sunt,

[1] Isaï. XXIV, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. 10. — [7] Ibid. 12.

aut ad maturitatem necdum venerunt. Superstites porro populi reliquiæ, « Laudabunt Dominum de sua magnifi- » centia [1]. » Spectant ista Sennacheribi copiarum interitum, quas gladius Domini delevit in argumentum magnificentiæ suæ. « Propterea, inquit, in omni loco laudabunt » Dominum, ab extremis terræ laudem audivimus [2]; » id est, ab urbe Jerusalem venit ad aures nostras divinum vaticinium Justi dicentis : « Secretum meum mihi, secretum » meum mihi [3]. » Illud dicit secretum, quod Deus Prophetæ aperuerat, docens qualem felicitatem populo ejus afferre decrevisset. « Væ mihi, perversi perverse egerunt [4], » nec Dominum, cui omnia serviunt, a mutis simulacris discreverunt, ne scilicet metuerent, metusque volentes agere perverse moraretur. « Formido et fovea super te, qui habitator es » terræ [5]. » Terræ habitatorem, et inquilinum non dominum, Sennacheribum appellat. « Cataractæ de cœlo apertæ » sunt [6], » quas Angelus ad perdendas ejus copias laxavit. « Agitatione agitabitur terra, quasi ebrius, et concutietur » quasi pergula [7], » super Assyriorum exercitum casura, nec erit, qui relevet ruinam. « Et visitabit Dominus super vir- » tutes excelsi super excelso, et super reges terræ in terra. » Et congregabunt congregatione super vinctum laci [8]. » Id est, castigabit Dominus superbos Assyrii exercitus, et duces, summam per id tempus locum tenentes, nec tamen alii principes Dei manum effugient ; quod exponit subdens : « et super reges terræ in terra. » Quod autem sequitur, « Et congregabunt congregationem super vinctum laci et » cogitabunt super inclusum [9], » Assyrios, eorumque socios designat congregatos, et conspirantes in ruinam civitatis Jerusalem, et Ezechiæ cædem, quem intra mœnia urbis velut

[1] Isaï. XXIV, 14. — [2] Ibid. 15, 16. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 17. — [6] Ibid. 18. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid. 21, 22. — [9] Ibid.

carcere conclusum habebunt. « Erubescet luna, et con-» fundetur sol [1]. » Vel deos Assyriorum intelligit, quorum præsidio confidebant, vel ipsorum Assyriorum imperium et gloriam solem et lunam appellat. « Quia regnavit Do-» minus fortis in monte Sion [2], » non alius sed solus Dominus, qui solus de Assyrio triumphavit; « Et in conspectu » Sanctorum suorum glorificabitur [3], » propter miraculum, quod, Ezechia ejusque populo præsentibus, idem est patraturus.

CAPUT XXV

« Domine Deus meus, exaltabo te [4], » quoniam multo ante statutam Assyrio cladem tandem intulisti, et præstitisti hodie salutem, Jerosolymæ promissam. « Quia fecisti » civitatem in tumulum [5], » id est, in acervum lapidum vel cadaverum regiam Assyriorum urbem, cujus excidium Nahum propheta vaticinatur, vel eorumdem castra propter militum multitudinem et convenarum frequentiam civitati comparanda: « Et habitaculum alienorum, ne in sæculum » a civitate reædificetur [6], » id est, ne destructa regia civitas a suis civibus unquam in sempiternum restauretur; vel ne ipse rex a sua civitate aut exercitu in posterum adoretur, eo quod et urbs casura sit, et exercitus delendus. « Prop-» ter hoc laudabunt te populi multi [7]. » Id est, etiam populi Judæis confines, et circum in vicinia habitantes, eo quod propter eos periculum evaserint; nec non Assyrii, qui a communi clade sociorum servati, fugerunt, et factum Sennacheribo renuntiarunt, laudabunt te, inquit, populi cum

[1] Ibid. xxiv, 23. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Id. xxv, 1. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 3.

tribu Juda. « Quia factus es auxiliator populo tuo[1] : » dum a suis premeretur hostibus, « Et protectio a turbine. » Rabsacis maledicentiam turbini comparavit. « Et umbraculum ab æstu[2]. » Id est, procella irruente, populum tuum protexisti, eidemque æstu torrente umbraculum obtendisti. « Altitudo alienorum humiliabitur[3], » superveniente vexatione illorum superbiam deprimente ; Assyrios pariter designat, quorum fastus sociorum interitu detumuit. « Sicut » æstu sub umbra nubium[4]. » Qualis viatori accidit æstus vicino aëre crassis nubibus obsesso, utique molestissimus, talem Rabsaces cum sociis Assyriis sentiet plagam divinitus inflictam. « Et virga fortium humiliabitur[5], » et illorum rex Sennacheribus suorum militum cæde consternatus, demittet animos. « Et faciet Dominus in omnibus » populis in hoc monte convivium pingue[6]. » Etsi hoc in urbe Jerusalem vere actum fuerit ut nimirum Judæi convivium celebrare, et hymnis et canticis Deo liberatori suo acceptam salutem testari voluerint ; umbra tamen hæc fuit, rem istam Dominus noster exhibuit, quando in monte Sion fregit corpus suum, et sanguinem distribuit dicens : « Sic in mei memoriam facietis[7]. » Hoc certe convivium est cœleste et spirituale, convivium reservatum, et pingue, nobis impertiens vitam : « Convivium item robustum, » id est, stabile et permanens populisque universis commune ; id namque significant illa : « Faciet Dominus in omnibus » populis convivium pingue. Et absorbetur in monte isto » facies dominatoris, qui dominatur cunctis gentibus[8]. » Quamvis de Sennacheribo Propheta loquatur, diabolum etiam designat. Arcanus quippe sensus historicum fere ubique sequitur, ut nimirum quæ Prophetæ populo Dei evenisse aut eventura narrant, eadem ad futurum Eccle-

[1] Isaï. xxv, 4. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 6. — [7] Luc. xxii, 19. — [8] Isaï. xxv, 7.

siæ Christi statum referenda sint, imo et omnium justorum atque impiorum constitutam a Deo gubernationem repræsentent. « Et absorbetur mors ad victoriam in sempi» ternum [1] : » Vitæ pharmacum Christus, quo hausto, mors mortua est, ex quo enim Christus mortuus est, mortuis promissus est ubique gentium certus ad vitam reditus. « Auferetur lacryma ab omni facie [2], » sublata Assyriorum interitu lacrymarum causa. « Et opprobrium populi pari» ter auferetur [3]. » Oblitterabuntur simul Rabsacis maledicta et objecta Deo probra cum sui populi dedecore et ignominia. « Quia Dominus locutus est [4]. » Pœnam ergo, quam illi ejusque sociis decrevit, inferet, quod etiam paulo post executus est quando assyriacum imperium evertit, et adhuc exequetur in fine temporum, quando diabolum hujus mundi principem ejiciet foras et detrudet in carcerem sempiternum. « Triturabitur Moab sub eo [5], » id est, sub Assyrio; non enim ut Juda sic Moab a communi hoste tractabitur, sed iste pedibus Assyriorum pressus concidetur velut palea ferrato trita carpento, Deo sic disponente et hostibus auxilia subministrante. « Et extendet manus suas sub eo, quasi » natans ad natandum [6]. » Quanquam Moab, deorum suorum præsidio fretus, Assyrio armatus occurret, nihilominus conserto prælio profligabitur. « Et dejiciet Assyrius forti» tudinem ejus cum extensione manuum ejus, et gloriam » ejus vertet in opprobrium [7]. » Sic ut populos pariter confundat Moabitam intuentes, et ad quos idem vicissim protendebat manus. « Et munimentum sublimium murorum » tuorum humiliabit [8], » id est, regiam Moabitarum urbem diruet, soloque æquabit.

[1] Isaï. xxv, 8. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. 11. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 12.

CAPUT XXVI.

« Urbs cujus confortata est salus, » (Jerosolymam dicit) « Posuerunt murum et antemurale[1], » verum nihil ista mihi profuerunt ad salutem. « Aperite portas, ut ingre» diatur populus justus[2]; » fores templi piorum cœtui patefacite, et hoc agite ut a Domino salutem orando impetrent vel impetratam gratias agendo testentur; quia non arma non hominum ingenium sed fides spesque divino innixa præsidio civitatem servarunt. « Semita recta paupe» ribus[3], » id est facilis et expedita, ad Deum nempe tendentibus. « Nomen tuum et memoria tua desiderium animæ » meæ[4]. » Illud dico nomen, quod horrendis plagis quatefecit Ægyptum, divisit mare, Pharaonem demersit, et Chananæos delevit. Certe hoc nomen desideravit anima mea, nunc vero vel maxime in præsenti rerum perturbatione et angustia, in quam nos conjecit Assyrius. « Anima » mea desideravit te de nocte[5]; » ardens tui desiderium dormientem me excitavit, et alte insidens in animo meo fiducia ad te protraxit. Ideo præverti lucem, viamque, incumbentibus adhuc tenebris, invasi, te cogitans, simulque satagens a te impetrare, quæ populo Justorum tuorum impertire consuevisti. « Nam secundum judicia tua » super terram, justitiam tuam discent habitatores orbis[6], » hoc est quod Spiritus in Psalmo docuit : « Cognoscetur » Dominus judicia faciens[7]. » Sensus Prophetæ est : « Ex ea judiciorum severitate, quam adversus Assyrium in ter-

[1] Isaï. XXVI, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. 8.— [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. 10. — [7] Psal. IX, 17.

ris nostris exercitam audient, intelligent habitatores orbis justitiæ tuæ æquitatem, « Et quoniam non Deus volens » iniquitatem tu es[1]. Procul abscessit impius ne disce» ret justitiam[2]. » Id est, mentem alio abstraxit, per loca vel tempora peregrinantem remota, et ideo præsentis judicii telam non consideravit, nec præteritorum judiciorum tuorum intellexit æquitatem, præsentia namque præterita justa nihilominus fuisse demonstrant, et æquum te judicem ubique probant. » Fortasse Judæos Propheta hoc loco etiam designat, qui, Assyriis Judæam jam invadentibus, existimabant nullam aliunde sibi salutis spem suppetere, quam si fuga illorum adventum anteverterent. Sive quoslibet de eodem populo homines impios, qui fugam quidem non arripuerunt, sed nec justitiam didicerunt, etiam post miraculum. « Increpatio in terra arguit[3], » quæ perculit Assyrium, universum orbem admonuit. « Et non videant gloriam » Domini[4]. » Illi, qui pœnitentiam non egerunt, etiam postquam assertam Judæis ab illo salutem spectarunt, ita, inquam, magnificentiam ejus non videant, sed « Nec alti» tudinem manuum tuarum videbunt[5] » Assyrios castigantem. Verumtamen, qui felicitatem tribui Judæ allatam non vident, « Videant et confundantur zelum populi[6], » id est, pauci, qui remanserunt, Domini erga populum suum charitatem et zelum considerent; eosque pudeat vana simulacra colere, quorum cultum nihil sibi profuisse senserunt. « Sicut ignis vorabis hostes tuos[7]. » Ipsi namque majestatis tuæ indignationem provocarunt, et hunc ignem sua accenderunt maledicentia. « Facti sunt domini super nos » præter te[8]: » id nimirum satagit Assyrius ut pro Deo nostro dominetur nobis. « Nominis tui recordati sumus[9]: » insidet hoc scilicet in memoria nostra, latet quidem, ma-

[1] Psal. v, 4. — [2] Isaï. xxvi, 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 13. — [9] Ibid.

nifestatur tamen in signis, suique præsentiam per singulas quasque ætates declarat. « Mortui non vivificant[1], » nec ipsi nec dii eorum, « Et gigantes non suscitant[2], » quod quidem tu facere soles suscitans de terra inopem et mortuum de tumulo. « Propter hoc visitasti, et tabefecisti » eos[3]. » Eos dico gigantes potentes a sæculo[4], quos diluvio submersisti, nec non Ægyptiorum principes, quorum currus in medio fixisti pelago, et equites operuisti fluctibus. « Addidisti, Domine, super populum, addidisti : Elon» gatus es, et repulisti omnes fines terræ[5]. » Id est, priora benefacta novis cumulasti populo tuo ; « Elongatus es a re» nibus ejus[6], » ne illum qua soles severitate punires, sed et repulisti omnes fines terræ militum videlicet acies a finibus terræ undique cum Assyriis congregatas. Judæi tamen, nec tantis beneficiis affecti ad te redierunt. « Domine, in » angustia requisierunt te, et in inclusione accusaverunt » correptionem tuam[7], » quod dicerent oppido acerbam, et pro virium suarum tenuitate minime tolerabilem. « Sicut » quæ concipit, cum appropinquat ad partus et dolet : sic a » tua correptione commoti sumus, concepimus et partu» rientium dolores sustinuimus[8]. » Quales tamen sentire solent parientes ventum, eo quod nullus inde nobis in virtute profectus accidit, sicut nullus manet fructus fœminis flatum parientibus. « Salva nos ne pereamus in terra[9], » id est, in terra nostra capti, et in terras gentium abducti. « Et non cadant habitatores terræ[10], » neve, quæso, deficiant cultores nominis tui, habitatores terræ tuæ, qui laudare pergant miraculum, et miraculo partam nobis salutem. « Vivant mortui tui, et cadavera eorum resurgant » videlicet filiorum Juda. « Expergiscantur, qui jacent in

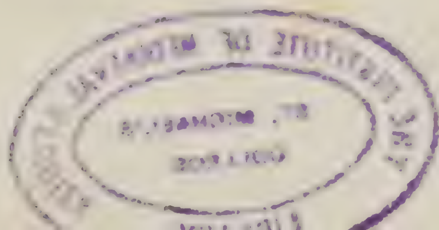
[1] Isaï. xxvi. 14. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Gen. vi, 5. — [5] Isaï. xxvi, 15. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 16. — [8] Ibid. 17, 18. — [9] Ibid. — [10] Ibid.

»pulvere[1],» laudisque tibi modulentur hymnos nobisque nostram gratulentur resurrectionem, quicumque in tristitia demersi; quasi in pulvere jacent, «Ros lucis ros »tuus[2].» Id est, «Gratia tua lux est,» quæ conversos ad te populos suo recreat lumine, non secus atque matutinus ros plantas vegetare solet. «Et terra gigantum subvertetur[3],» Assyriorum ac perinde etiam omnium impiorum opes dilabentur, et concidet status. «Vade, popule meus, »intra in tabernacula tua[4].» Populum suum Deus appellat filios Juda, et generatim omnes justos. «Et abscondere »ad tempus, donec pertranseat indignatio mea[5].» Id est, Assyriorum exercitus dispereat, indignationis meæ admi»nister, vel donec cum sæculo finiantur vitæ præsentis ærumnæ et incommoda filiis iræ constituta. «Ecce enim »Dominus egredietur de loco suo[6],» id est, de tabernaculo suo, ubi sedet super alas Cherubim. «Et visitabit iniquita»tem habitatoris terræ contra eum[7],» Rabsacis et sociorum blasphemias, perinde atque cæterorum malorum hominum peccata. «Et revelabit terra sanguinem suum, et »non operiet ultra interfectos suos[8].» pœna namque statuta delinquentibus, delicta propalabit, quando fusus ab Assyriis sanguis filiorum Juda, ipsorum Assyriorum mirabili et memoranda clade vindicabitur.

CAPUT XXVII.

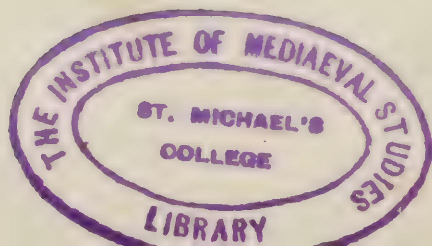
«In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro et »grandi, et forti super Leviathan serpentem rebellem, et

[1] Isaï. xxvi, 19. — [2] Ibid. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. — [8] Ibid.

» super Leviathan serpentem tortuosum, et occidet draco- » nem in mari [1]. » Reges significat populi sui persecutores : duo symbola duos præcipue reges designant Assyrium et Babylonium, istorum nempe diuturnum adversus Judæos bellum Propheta passim commemorat. Et colubro quidem Assyrium comparat tortuoso propter insignem perversitatem et nequitiam, quod primi Assyrii totius orbis imperium ambiverint : Babylonium vero ceto similem dicit, et quod Babylon aquis circum undique muniretur, et quod sicut in pelago cetus tutum se existimaret. Simili symbolo, nec absimili de causa regem Ægypti cetum et draconem Ezechiel propheta vocat in medio fluminum cubantem [2]. Cæterum parvis symbolis magna mysteria hic Esaïas expressit : illum ergo diem designat, quo Deus visitavit, et redemit mundum, destruxitque opera diaboli, quæ, quia varia et multa sunt, varia item et multa nomina eidem asciverunt. « In illa die vinea meri, cantate ei [3]. » Id est, illo tempore consurget populus, ab illo utique diversus ; quem vineæ sterili et labruscas duntaxat ferenti similem dicebam, huic recinite quæ mihi a Domino dicta hic repræsento. « Ego Dominus custodio eam [4]. » Hunc populum meum nunc et semper tutum præstabo, ejusque rerum curam geram. « Et vigilabo super eam die ac nocte, custodiam il- » lam [5], » quod illa Dei ad Ezechiam verba confirmant : « Ego » protegam civitatem istam, ut salvem illam. Murus non » est tibi, » tuus ego murus ero. « Quis autem dedit in te » veprem et spinas [6] » Id est, Assyriorum eduxit acies, inque tuam ditionem infudit. « Insufflabo in eas et succendam » illas [7]. » Quod alibi Spiritus explicat. « Et erunt gentes » succensæ sicut calx lapidum. Et faciam ei pacem [8], » quoniam ad me confugiet. « Pullulabit, et germinabit Israël, et

[1] Isaï. XXVII, 1. — [2] Ezech. XXIX, 3. — [3] Isaï. XXVII, 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 4. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 5.

» implebit faciem terræ frugibus [1], » pios nimirum cum gentibus de Deo vero sermones ferendo, miraculisque nuper assertam sibi salutem prædicando, suisque olim majoribus ex Ægypto exitum prodigiis et protentis mirabiliter patefactum. Hæc profecto erunt semina, quæ auribus audientium commissa, ferent fructus justitiæ totum per orbem uberrimos. « Judicabis eum, » Assyrium, ut quod intulit, ferat malum; « Mensura tamen, qua mensus est [2], » non ea scilicet clementia, qua dilectum tibi populum justorum castigare consuevisti, « In virga filiorum sed gladio tuo » duro, grandi et forti [3], » quo in hostes tuos, tuique populi persecutores animadvertere decrevisti. « Quoniam cogitavit » in spiritu per diem æstus [4]. » Id est, postquam incaluit spiritus ejus æstu superbiæ, dumque suæ gloriæ fortunæque altitudinem miratur, credidit sempiternam. « Juxta pla» gam percutientis se percussit eum, et sicut occidit inter» fectos suos occidit eum [5], » id est, populus Judæ Assyrium. In illius quippe gratiam Deus retribuit Assyrio secundum opera ejus, ut mala, quæ Judæis attulerat, ipse pateretur. Et hæc quidem juxta rerum gestarum historiam in Sennacheribo ad exitum perducta fuerunt. Quanquam ex arcano sensu ad tempus dominicæ dispensationis referenda sunt. Dominus siquidem nostram induens carnem, nostras etiam ultus est injurias et diabolo retulit plagas, quas Adæ ejusque posteritati idem intulerat. Arcanus itaque sensus Domini contra diabolum acta repræsentat. Enimvero quas ille plagas Adæ posterisque intulit, vicissim a Domino accepit. Vides-ne ut hodie pueri et fœminæ a Deo confortati diabolum insultant, et quæ est ejus imbecillitas, facillime prosternunt. « Idcirco super hoc dimittetur iniquitas domus » Jacob; cum posuerit omnes lapides altaris sicut lapides

[1] Isaï. XXVII, 6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 7.

»calcis, qui solvuntur in cinerem[1].» Peccatum domus Jacob idololatriam dicit, quod tunc dimittendum ait, quando lapides, quibus aras vitulis fictisque sibi diis construxerat, supposito igne cremabit, sic ut ad instar lapidum, calcis allisi in cinerem solvantur. Quod quidem Ezechias integre præstitit. Ostendit porro Propheta ob hoc præclare factum eumdem amplissime muneratum dum subdit: «Civitas enim »munita desolata erit[2]; » Assyriorum dissipata castra significat, et eversum cum regia civitate regnum. «Ibi pascc- »tur vitulus[3].» Vitulum vocat populum Judæorum, prædicitque hunc suis egressurum locis ad efferendam, consumendamque prædam Angeli dextera demissam, ipsique paratam. «Conterentur mulieres venientes et lucem feren- »tes ei[4].» Civitates intelligit ab Assyriis in societatem belli ascitas eisque auxilia subministrantes. «Quia non fuit ille »populus sapiens[5],» utique Assyrius, qui Samariæ deos inanes Deo nostro pares credidit. «Propterea non misere- »bitur eum favor ejus[6], » quia blasphemiarum tela jecit in eum, qui formavit illum. «In die illa concutiet Dominus ab »alveo fluminis usque ad torrentem Ægypti[7], » gentes videlicet in hoc terrarum tractu positas Assyriorum armis quatiet, et vastabit ab Euphratis ripa usque ad Nilum fluvium, qui torrens hic dicitur. «Et vos congregabimini unus ad »unum[8].» Vos autem Judæi quos præteriti casus disperserant,et quos Dei cura ab eo infortunio servaverat, in unum cœtum populumque coibitis; tum vero «Clangetur in tuba »magna[9], » tubam magnam, bonum nuntium solutæ servitutis dicit, quod Cyri decreto velut tuba magna divulgatum illorum quoque Hebræorum pepulit aures, quos civitatis ac templi ruina, et sociorum captivitas per varias orbis partes longe lateque disperserant. Mysticus sensus evan-

[1] Isaï. xxvii, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 12. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 13.

gelicæ prædicationis tempus perspicue demonstrat : quando non Judæi modo, sed Assyrii et Ægyptii, gentiles videlicet populi, in unum coaluere populum ; « Et adoraverunt Do- » minum in monte sancto in Jerusalem [1], » quod etiam Caïphas prophetasse Evangelista scribit : « Quod Jesus mori- » turus erat, ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret » in unum [2]. »

CAPUT XXVIII.

« Væ coronæ superbiæ ebrii Ephraïm [3]. » Fastum et intemperantiam Ephraïmitis Propheta exprobrat, ut qui magnificentiæ laudem velut citato cursu assectarentur et in omne luxuriæ genus ex condicto simul incumberent. Nec enim, ut fit, paulatim, sed torrentis in modum in ejusmodi vitia eos præcipitasse Scriptura docet : nec singuli privatim suas exercere libidines volebant, sed velut ex compacto se mutuo ad inhonestas commessationes compotationesque provocabant. Ita dum hisce moribus vivunt, Assyrius nec opinos oppressit, protrivitque. « Flori superbo, et serto pro- » broso, fortitudini gloriæ ejus, qui stat in vertice vallis » pinguium [4]. » Iterum væ flori superbo, filiis Ephraïm, qui Samariæ regnum et montem obtinentes, atque feracissimarum vallium domini, coronas sibi ad ostentationem et luxuriam auro et floribus consertas concinnarunt ; nam etsi hoc illi ad cultum et decorem excogitarunt, nihilominus istud Dominus brevi post in dedecoris et infamiæ notam mutabit. « Ecce validus et fortis Dominus [5], etc. » Quasi

[1] Isaï. XXVII, 13. — [2] Joan. XI, 51. — [3] Isaï. XXVIII, 1. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid.

dicat: « Certe Deus illorum potentissimus est, ejusque nutibus cuncta parent. At ipsi ejus consuetudinem fastidivere, piguitque eos ad illum redire, et salutem ab ipso quærere; « Propterea sertum probrosum erit sicut temporaneum » ante æstatem[1]. » Id est, flos ille superbus, regnum videlicet Ephraïmitarum, cum venerit Assyrius, patietur quod fructibus temporaneis accidit: cum enim pares Assyrio vires eis non suppetant simul atque conspecti fuerint, vorabuntur: quanquam, etsi suppeterent vires, mens certe non suppetet cunctis nimio cibo potuque stupentibus. « In die » illa erit Dominus residuo populi sui in diadema virtutis, » domui Juda, et in coronam gloriæ[2], » quandoquidem illos in modum coronæ circumcinget et obvallabit, « Et iis qui » avertunt a porta, » idemque auxilium præstabit urbis propugnatoribus subeuntem hostem propellentibus, regi videlicet Ezechiæ et reliquis de populo Justis, qui suis precibus Assyrios invasores propulsabunt. « Verum hi quoque præ » vino erraverunt[3], » crapula nimirum et ebrietate amentes a se ipsis discessere. Innuit Propheta etiam in ditione pii Ezechiæ extitisse non paucos luxuria et superbia corruptos, nec homines modo tenuiores et plebeios, verum etiam potentiores et nobiles, puta sacerdotes et pseudoprophetas. « Quia omnes mensæ repletæ sunt vomentibus et vomitu » ita, ut non sit locus[4]. » Et quandoquidem cibi potusve rejectio fastidientis stomachi indicium est, innuere Propheta videtur Judæos ejusmodi vitiis depravatos verbum Dei ipsis prædicatum fastidire solitos fuisse. Quocirca subdit: « Quem » docebimus scientiam? Ablactatos a lacte, avulsos ab ube» ribus[5]? » quasi dicat: « Nullus jam in hoc populo superest quem nostris præceptionibus erudiamus. Nam vel parvuli sunt et isti profecto, quæ traduntur, non capient, vel adulti

[1] Isaï. XXVIII; 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 9.

et rationis usu pollentes et hi aiunt se nequaquam egere doctore. « In sermone difficili, et in alia lingua loquar » ad populum istum[1] : » Hanc merito pœnam comminatur Deus populo, qui pietatem et religionem velut fastidientis stomachi rejectamentum abhorrebat, quæ tamen mysterium etiam continere videntur eo tempore declarandum, quo Apostoli reipsa alio sermone et variis linguis divinitus accepti eosdem Judæos allocuti sunt per eos ferme dies, quibus illi Deum in crucem egerunt. « Statuimus fœdus » cum morte[2]. » Assyrium designat. « Et cum inferno feci- » mus visionem[3], » id est, cum Assyria paciscendo. « Flagel- » lum inundans cum transierit, non veniet super nos[4]. » Idcirco cum flagellum Assyriorum manu quatiendum socios et finitimos populos ceciderit, istud profecto nos evitaturos confidimus : « Quia posuimus mendacium spem nos- » tram[5], » eorumdem Assyriorum auxiliis et favore freti. « Propter hoc ecce ego ponam in Sion lapidem probatum » in angulo prætioso[6], » regnum scilicet in umbra altaris sub alis Cherubim ipsum altare tegentium. Sublimiori tamen sensu, lapis iste est Dominus Jesus Christus, qui in Ecclesia Sion locatus est, et factus est in caput anguli, ut ambo latera supernorum scilicet et infernorum stabili fœdere conjungeret. Ipse est caput parietis, ipse est fundamentum; id est, rex et regni sui fundamentum propria justitia sustinens et portans mundum universum. « Qui cre- » diderit non pavebit, quemadmodum nec ille trepidabit[7]. » Et hæc quidem in Ezechia umbra fuerunt, in Christo veritas : ipse enim verus est lapis probatissimus de matre Virgine excisus. « Et dabo in manu ejus judicium men- » suræ[8]. » Id est, constitutam illum judicem justissimum et sapientissimum, ut credentes ab incredulis discernat

[1] Isaï. XXVIII, 11. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 17.

juxta illud : « Pater omne judicium dedit Filio[1]. Et excutiet » grando spem mendacem[2], » Assyrium scilicet in quo principes Juda spem suam temere collocarant. « Et hoc latibu- » lum aquæ inundabunt. Et expiabitur pactum vestrum » cum morte[3], » id est, cum Assyriis, quos ut supra morti comparat. « Flagellum inundans, quando pertransibit, eritis » ei in conculcationem. Quoniam mane pertransibit, die ac » nocte erit commotio[4], » id est, trepidatio et pavor, ita tamen ut a die ad noctem sequatur salus et securitas, everso Assyriorum imperio : « Quia decurtatum est vestimentum » ad operiendum eum et coangustatum est stratum, ut non » sufficiat[5]. » Hinc porro intelligite Assyriorum prope imminentem cladem et eorum excidium cito secuturum. « Quoniam in monte divisionum stabit Dominus sicut in » valle Gabaon[6]. » Id est, sicut enim in campis Gabaon Deus olim Chananæos reges cecidit, sic hodie quatefaciet Assyrios, nec tamen verbere simili. « Ut faciat opera sua, pere- » grina sunt opera ejus[7]. » Variæ enim et diversæ sunt animadversiones, quibus impiorum scelera vindicare consuevit. Item sicut agricola non serit statim nigellam et triticum et hordeum et milium, sed primum terram proscindit et sarrit, tum vero parata semina agro suo committit, sic in judiciis servandus est ordo. Hunc ergo in modum Deus Assyrium « Judicabit et corripiet eum in judiciis Dei : et » laudabunt[8]. » Omnes utique gentes justum Dei judicium mirabuntur et illius superbæ dominationis interitu gaudebunt, cum Assyrius atroci et sempiterno supplicio afficietur. « Non enim tribulis triturabitur nigella[9]. » Quasi dicat : Quemadmodum cyminum et nigella baculo et virga exteruntur, teneriora enim sunt et leviora, sic vos, Judæi, terrenorum principum bacellis cædemini supplicio utique

[1] Joan. v, 22. — [2] Isaï. xxviii, 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 26. — [9] Ibid. 27.

minime gravi : nec enim circumducitur traha super cyminum. Porro quemadmodum plaustrum circumagitur super triticum, ita ingens Assyriorum exercitus plaustro, Angeli nempe manu, triturabitur. Idque fiet propter nos ut nos Judæi salvi tutique simus. « Quoniam non ad victoriam in» venimus eum [1]. » Nec enim permittet illi Deus proculcare civitates populi et populorum, Judæorum et gentium. « Et » in multitudine rotarum tribulorum ejus et in ungulis ejus » comminuent illum [2]. » Imo postquam regis Assyrii armis quasi baculo parvas respublicas et urbes cymino et nigellæ similes castigaverit, tum vero ille horribili clade prostratus ab Angelo quasi gravi plaustro attritus interibit. « Etiam » hoc a facie Domini fortis egressum est. Admirabilitas » consilii magnificavit augmentum [3]. » Id est, admirabili consilio a Deo factum est, ut Assyrius eo graviore lapsu rueret, quo se antea victoriis altius extulerat.

CAPUT XXIX.

« Væ Ariel, Ariel civitas, quam David expugnavit. Ad» jicite annum ad annum [4]. » Ariel est Jerosolyma, quæ quidem a gentibus oppugnata et velut pedibus protrita fuit, sed versa vice suos eversores subegit et proculcavit. « Festi » dies peragentur [5]. » Celebrabuntur statæ solemnitates, quamvis illas Assyrius aliique Judæorum hostes abolere conentur. « Et obsidebo te in modum coronæ [6]. » Quæ omnia referenda sunt ad tempus præcedens urbis liberationem. « Et coangustabo te cuniculis [7]. » Ad hasce nempe

[1] Isaï. XXVIII. 28. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 26. — [4] Id. XXIX, 1. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 3. — [7] Ibid.

angustias redigeris ab inimicis tuis obsessa et acriter oppugnata. « Et constituam contra te excubias. Ut humilie»ris, humo impleberis et ex humo sonabunt verba tua [1]. » Subterraneo siquidem carcere clausa jacebis misera, indeque mittes voces. « Tunc repente confestim visitaberis a »Domino forti in tempestatibus et tonitruis et in voce »magna, in fulgetris turbine et flamma ignis devoran»tis [2]. » Sed hæc Judæis Jerosolymæ obsessis salutem afferent, Assyriis interitum. Hanc Jerosolymitanorum liberationem et Assyriorum cladem exponens subdit : « Et erit multi»tudo omnium gentium, quæ confortatæ sunt contra Ariel »quasi esuriens qui visus est sibi comedere, ut autem ex»pergefactus fuerit vacua est anima ejus [3]. » Quasi dicat : « Salva erit Jerusalem, etsi Assyrius eique fœderatæ gentes illam spem devorasse videntur : accidet ipsis nimirum quod esurientibus mensas et convivia somniantibus contingere necesse est, ut scilicet expergefacti vacuum habeant ventrem et nihilominus hiantem. « Suspexerunt et demirati »sunt, fluctuarunt et obstupuerunt qui ebrii sunt et non »a vino. Quoniam effudit super eos spiritum soporis et ag»gravatus est super oculos eorum et super Prophetas et »super principes eorum qui vident abscondita : Et erit in»ter eos visio omnium videntium sicut verba libri sig»nati [4], » quem scilicet indocti legere nequeunt, docti resignare non audent. « Et dixit Dominus eo quod appro»pinquet populus iste ad me ore suo et corde suo longe »est a me [5], etc. » Judæos taxat, qui principum metu inducti Deum colere et honorare videri volebant, edictis quippe gravissimis huic negotio ab Ezechia rege cautum fuerat. « Ecce ego adjiciam, ut dividam populum istum »miraculo [6], » quo edito, segregabo simulatores istos co-

[1] Isaï. xxix, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 9 11. — [5] Ibid. 13. — [6] Ibid. 14.

lentes me, ut hominibus placeant; iterumque in eosdem insurgit subdens : « Væ illis, qui a Domino discedentes pro- » fundum petunt, et sunt opera eorum in tenebris, sicut » lutum in manibus figuli reputati estis [1]. » Sic eorum stultitiam redarguit, qui perinde ac si Deum laterent, pietatem, quam non habebant, callide simulantes, gravissima quæque scelera interim meditabantur, ea tamen ad effectum perducere non audebant Ezechiæ indignationem veriti. « Et erit Libanus in Carmel [2], etc. » Hæc assertam divino beneficio Judæis libertatem spectant, cujus rei fama omnes regiones pervasura prædicitur. « In illa die audient » surdi verbum Dei [3]. » Hæc etsi ad gentes, quæ Prophetas nunquam audierant, primario referantur, comprehendunt tamen etiam Judæos refractarios et pervivaces, qui generis humani reparationem Prophetarum oraculis prænuntiatam suismet oculis cernentes pernegant. « Sed et man- » sueti in Domino adjicient lætitiam. Justi ex filiis Juda » lætabuntur : quoniam transiit conculcans et consumptus » est derisor, » id est, Assyrius, « Et exterminati sunt omnes » hortantes ad iniquitatem [4]. » Adhortatores fautoresque impietatis fuere bene multi ex Judæis, quos perinde eadem, quæ Assyrium, pœna afflixerat, postea oppressit. « Sic » dicit Dominus super domum Jacob qui servavit Abra- » ham [5]. » Idem ipse Dominus filios Jacob salvos præstabit, qui eorumdem parentem Abrahamum a quinque regibus tutatus fuit.

[1] Isaï. XXIX, 15. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19, 20. — [5] Ibid. 22.

CAPUT XXX.

« Væ filiis rebellibus, qui fecerunt consilium, et non ex » me [1]. » Invehitur Esaïas in Judæos, qui fugam in Ægyptum moliebantur, nec tamen os Domini interrogabant. « Erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem [2], » siquidem et hunc Assyrius sternet, et subjugabit. « Quoniam » ipse in Soano est [3] : » quasi dicat : « Frustra istud perfugium quæritur, cum Dominus intersit ubique vestram rebelles filii contumaciam debitis pœnis coërciturus. « Principes ejus, et nuntii ejus ibunt ad populum qui non » proderit eis [4]. » Principes Tribus Juda confident se Ægyptiorum favore tutos fore, et ideo eorumdem gratiam obsequiis et officiis sibi conciliare studebunt, incassum tamen, cum Domino ratum sit peccatores confundere et cum dedecore traducere. « Onus jumentorum Austri in » terra tribulationis et angustiæ. Leo et catulus leonis ex » eis, aspis et regulus volans portabunt super dorsa asi» norum divitias suas [5]. » Judæos quorum alios leoni et catulo leonis comparat, alios aspidi et regulo volanti, reprehendere pergit, eo quod ab Assyriis afflicti et in captivitatem prope deportandi profugere ad Ægyptios cogitabant. Interim porro eorumdem auxilia donis sollicitabant. Prædicitque sua illos spe deceptum iri, susceptique consilii futilitatem et fallaciam malum exitum declaraturum. « Nunc ergo scribe in tabulis istis [6]. » Jubetur Propheta Judæis in Ægyptum profecturis prænuntiare mala, ipsis eventura apud Ægyptios, quorum fidei se committere de-

[1] Isaï. xxx, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 8.

liberabant, et hoc vaticinium in tabulis patentibus describere. « Filii nolentes audire legem Domini, qui dixerunt » videntibus : Nolite videre; et Prophetis : Nolite prophetare » increpationem, loquimini nobis placentia [1]. » Sic ut aliquando desinatis nobis aures obtundere objurgatione importuna, et tristibus vaticiniis. « Avertite nos a via [2], » quam prædicatis nos perducturam ad perfugium absconditum, mente, non sensu cernendum. « Et cessare facite a » nobis Sanctum Israël [3]. » Quo tandem aures nostras ab isto ubere avellamus, ne audiant in posterum tristia Prophetarum vaticinia, illa perpetuo ingeminantium, hæc dicit Sanctus Israël : « Propterea erit vobis iniquitas hæc » sicut interruptio cadens, et sicut murus excelsus. Quo- » niam subito veniet contritio ejus [4]. » Præfinito scilicet tempore, quando, aucto hostium numero, tormentis quatefactus corruet. « Quia hæc dicit Sanctus Israël : Si rever- » tamini, et quiescatis, salvi eritis. Et dixistis : Nequaquam, » sed super equos ascendemus, et super veloces fugiemus. » Ideo velociores erunt, qui persequentur vos, donec relin- » quamini sicut cippus super verticem montium et sicut » signum super collem [5]. » Instat Propheta Judæos arguens, idcirco quod Prophetis auscultare nollent sibi pollicentibus salutem et securitatem, modo a proposito recederent, et quieto animo forent. « In spe abscondita, Pro- » phetæ aiebant, erit fortitudo vestra, vos autem dixis- » tis : Nequaquam, sed super equos ascendemus et super » veloces fugiemus. Quocirca facta est contritio ejus sicut » contritio lagenæ figuli sine modo [6]. » Talis nimirum qualis esset solet comminutio crudi lateris. « Plorantes nequa- » quam plorabitis [7]. » Perinde ac si nulla superet salutis spes. « Idcirco audient aures vestræ verbum post tergum

[1] Isaï. xxx, 9. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 15-17. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 19.

»monentis [1]. »Significat non modo Prophetas a fronte, verum etiam a tergo gentes Judæis affuturas, quæ laudent Deum, ipsosque adhortentur ad constantiam in rebus adversis, fretos Domini adjutorio, cujus ope Assyriorum vexationem et servitutem pridem effugerant. « Boves et »vituli commixtum migma comedent pala et vanno ven»tilum [2]. » Miram promittit proventuum terræ copiam, tantam scilicet ut bobus aratoribus ora obturare frumenta triturantibus non sit necesse, quin in ipsa area puro cujusvis generis frumento exsaturentur. « Et super »omnem montem excelsum et super omnem collem ele»vatum fluent rivi aquarum in die interfectionis magnæ, »cum ceciderint turres [3]. » Videtur innuere mirabilem illam cladem, qua, ut supra dixerat, Assyriorum vires accisæ fuerunt, eorumque castra turribus comparata conciderunt. Quo die lucem majoribus luminaribus auctum iri dicit, hoc scilicet symbolo declarans incredibilem hominum ab Assyriorum excidio lætitiam, quam mirifice augebunt nuntii circumquaque per viciniæ oppida volitantes. In hac igitur die, qua Dominus Assyrios conteret, « Alligabit »contritionem populi sui filiorum Juda [4]. » Hæc porro aptissime quadrant in mortem Domini. Quo enim die Christus occisus est, magnæ ejusdem interfectionis auctores Judæi Jerosolymis commorantes, quin et mors ipsa, et mortis auctor diabolus velut quatefactæ machina turres corruerunt. Similiter a Christi morte fluere cœperunt per universum orbem terrarum evangelicæ prædicationis aquæ; et clarior emicuit lux, non utique solis hujus nostris sensibus aspectabilis, qui contra in Christi passione contenebravit, sed lux illa augustior, quæ perfecta et absoluta sapientia est, ideoque majoribus luminaribus jure optimo comparata : quæ offusas hominum mentibus tene-

[1] Isaï. xxx, 21. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 26.

bras salutari fulgore dispulit et dissipavit. « Ecce nomen » Domini venit de longinquo, ardens furor ejus, et glorio» sum est onus ejus [1]. » Sermo est de judicio, in quo regis Assyrii de causa acta fuit et constituta pœna. « Et spiritus » ejus velut torrens inundans usque ad collum, succidet » perturbantem gentes propter vanos illarum errores, et » frenum seducens [2]. » Iterum insurgit in Assyrios, qui audebant Deum blasphemiis et conviciis incessere, notatque eorum insaniam, quod cum illo certare auderent, cujus summa est et insuperabilis vis. « Canticum erit vobis co» rona victoriæ sanctificata in solemnitate [3]. » Tribum Juda alloquitur sperare jubens insignem de exercitu Assyriorum victoriam. « Et lætitia cordis [4], » vobis utique a Domino refundenda pro illa, quæ cepit Assyrios, cum impune subirent in montem Dei, et civitatem Jerusalem peterent infestis signis. « Et auditam faciet Dominus vocem gloriæ » suæ [5], » per salutem, quam facturus est. « Et ictum bra» chii sui ostendet, » in Assyrio. « In ira furoris, et in » flamma, atque in turbine grandinis [6]. » Bellum cum Assyrio gerendum ejusmodi symbolis Propheta declarat. « Et » erit per omnes transitus ejus virga servitutis, quam re» quiescere faciet Dominus super illum in tympanis et ci» tharis [7]. » Significat tripudium gentium Assyriorum ruina gestientium, sibique mutuo gratulantium receptam libertatem. « Et pugnabit in bello forti cum illo; eo quod pa» raverat ante diem cibum suum [8]. » Jamdudum scilicet Assyrius Jerosolymam, quasi suavem cibum, gulæ suæ destinaverat. « Sed et malitia ejus præparavit se, atque » profundam et latam fecit domum habitationis suæ [9]. » Istud nempe versutia Assyrii moliebatur, rata suam in potestatem civitatem sanctam esse venturam, et Assyriorum

[1] Isaï. xxx, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. — [5] Ibid 30. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 32. — [8] Ibid. 33. — [9] Ibid.

imperium sine fine mansurum. « Multa sunt signa ejus : » plurimi milites ejus et innumerabiles copiæ, « Et in umbra » Domini quasi ignis ardebunt [1]. »

CAPUT XXXI.

« Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium [2]. » Adhuc invehitur Esaïas in Judæos, qui fugam in Ægyptum meditabantur, sperantes hunc locum fortunæ miseræ atque jactatæ perfugium futurum. « Et non sunt confisi super » Sanctum Israël. Et ipse consurget contra domum pessi» mam [3]. » Contra Ægyptum. « Et Dominus inclinabit ma» num suam [4]. » Id est, avertet manum suam, ne ferat opem periclitantibus utrisque, Ægyptiis et Judæis. Quamobrem prosternetur Ægyptius auxiliator et Judæus, qui petebat auxilium. « Quia hæc dicit Dominus ad me : Sic descendet » Dominus ut prælietur super montem Sion, et super collem » ejus. Quomodo si rugiat leo et catulus leonis super præ» dam suam [5]; » ad tribum Juda Propheta stylum reducit, ad eos scilicet Judæos, qui suis contribulibus fuga quoquoversum dilapsis, Dei ope confisi in Judæa manserunt. « Con» vertimini filii Israël [6], » vos, qui in peccatis obdurati vestram contumaciam vehementer exaggerastis huc usque. « Con» vertimini, inquam, quia cecidit Assur in gladio [7]. » Pro vestra salute Deus Assyrium horribili clade profligabit, idque efficiet : « Non in gladio virorum [8], » id est, non humanis viribus, sed virtute Angelorum. « Et infringentur principes » ejus a signo [9]. » Consternabuntur duces et proceres ejus,

[1] Isaï, xxx, 33. — [2] Id. xxxi, 1. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 3. — Ibid. 4. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 9.

vulgato miraculo, et inde secuta regis fuga. Nam fugiet, et in antro cubilis sui latibulum petet : in urbem suam Ninivem se abdet, velut fugiens venatores fera: « Dicit Dominus, cujus » lux in Sion, et caminus in Jerusalem[1], » id est, salus in Sion, et ultio in Jerusalem.

CAPUT XXXII.

« Ecce in justitia reges et principes in judicio præe-» runt[2], » Ezechias et præfecti ejus. « Et erit sicut latibulum » a vento[3]. Idem Ezechias suis Judæis parabit perfugium et fidam stationem a tempestate ingruentium calamitatum. « Non vocabitur ultra vir, qui insipiens est, princeps, stul-» tus enim fatua loquetur[4]. » Insipiens et fatuus princeps appellatur rex Assyriorum, qui, suis superbus armis et favore fretus suorum deorum, confidebat sibi ultro manus daturum Ezechiam, quasi vero hic de salute plane desperaret. « Cor intelligens intelliget scientiam[5]. » Ezechiam innuit, qui litteras a Rabsace allatas expandit coram Domino. « Cor fatui parturiet iniquitatem ut perficiat fraudem[6]. » Hæc ad Rabsacem prædicti regis Assyriorum legatum, impias in Deum voces jactantem. « Et ut loquatur ad sedu-» cendum[7]. » Rabsacis enim ea verba fuerunt. « Ubi sunt dii gentium? Quinam illi sunt in universis diis terrarum, qui eruerunt regionem suam de manu mea, ut possit eruere » Dominus Jerusalem de manu mea[8]?... Ut faciat vacuam » animam esurientem et potum sitienti auferat[9]. » Quod

[1] Isaï. xxxi, 9. — [2] Id. xxxii, 1. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 5, 6.— [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. — [8] 4 Reg. xviii, 35. — [9] Isaï. xxxii, 6.

rex Assyriorum et ejus legatus moliebantur, cum ea verba ad Jerosolymitas facerent : « Non vos seducat Ezechias di-» cens: Non tradetur civitas hæc in manu regis Assyriorum [1].» Inter hæc nihilominus, « Magnus magna cogitabit [2]. » Magnus rex Ezechias, quæ magnanimum principem decent, animo agitabit, quoniam statuet Deo confidere. « Et super » magnitudinem stabit : » incolumis servabitur, ipsique manebit imperii honor, et majestas. « Mulieres opulentæ, » surgite, audite me : filiæ confidentes, auribus percipite » verba mea [3]. » Propheta civitates Juda alloquitur, et increpat, quod inani spe se ipsas lactarent. « Nam post dies » anni frement [4]. » Quando contrarius rei exitus salutis spem temere susceptam deludet, atque hostibus cuncta demolientibus deficient terræ proventus, consonat illud : « Adhuc in uno anno auferetur omnis gloria Cedar [5]. Con-» summata est enim vindemia et congregata est area [6]. » Exiit annus, nec tamen obvenere bona, quorum futili spe vobis ipsæ blandiebamini. « Quapropter exuite vos ad nudum et » accingite saccis lumbos vestros : quoniam vastata est » terra vestra [7], » Assyriis ditiones vestras devastantibus, et incolas in captivitatem abigentibus. « Super humum po-» puli mei spinæ et vepres germinabunt, et in omnibus do-» mibus gaudii [8]. » Ea scilicet ruina incumbet etiam in celeberrimas Judææ urbes, quibus subversis spinæ succrescent. « Quoniam ædes oblivioni tradita est [9], » jerosolymitanum nempe templum. « Et virtus dimissa est, et pulchri-» tudo domorum erit in speluncas et gaudium onagrorum [10]. » Miserandum civitatis Jerusalem casum describit, civibus partim captis, partim in Ægyptum fuga dilapsis. « Donec » excitatus fuerit super nos spiritus de excelso et desertum

[1] 4 Reg. XVIII. 29. 30, et Isaï. XXXVI, 14, 15. — [2] Id. XXXII, 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10. — [5] Id. XXI, 16. — [6] Id. XXXII, 10. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 13. — [9] Ibid. 14. — [10] Ibid.

» fiat in Charmel, et Charmel in solitudinem reputabitur[1]. » Judæos et Assyrios designat, et illorum quidem terram quondam incultam, et habitatore vacuam in Charmelum transituram; istorum contra regiones quæ Charmeli ubertate et copia fruebantur, convertendas in saltum, depopulantibus mox flammis deflagraturum. « Requiescet judicium » in solitudine[2]. » Justus judex devastatam Judæorum terram vindicabit. « Et justitia in Charmel dabitur[3]. » Coërcens Assyrios et debitas pœnas ab eis reposcens. « Et erit opus » justitiæ pax[4]. » Inde sequetur pax, quam sibi filii Juda ampliorem firmioremque efficient colendo justitiam. « Et » sedebit populus meus in habitaculo pacis[5], » in civitate Jerusalem. « Et grando descendet super saltum[6] : » super Assyriorum regnum. « Et sicut planities humiliabitur civi- » tas[7], » magnifica Assyriorum castra præbentia speciem amplissimæ urbis. « Beati vos estis, qui hæc seminatis super » omnes aquas[8]. » Beatos Propheta dicit Judæos, qui salutem aliaque Dei beneficia ipsis prædicta consecuturi erant : vel pii regis Ezechiæ subditos, eo quod vaticinia Prophetæ fidem adhibuerunt. Hæc tamen vel maxime ad Apostolos et prædicatores veritatis pertinent, a quibus verbum salutis in omnes gentes disseminatum fuit. « Ubi bos et asinus » triturat[9]. » Judæos et gentiles significat ad audiendum Evangelium promiscue admissos, et bos quidem Hebræos repræsentat jugo legis subditos; asinus vero typus est gentium quæ secundum legem immundæ censebantur : omnibus enim generatim nationibus lex Christi a sanctis Apostolis promulgata fuit et cunctis sine discrimine terris divinum hoc semen commissum est.

[1] Isaï. xxxii, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid.— [4] Ibid. 17.— [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 19. — [8] Ibid. 20. — [9] Ibid.

CAPUT XXXIII.

« Væ qui prædatur; vos nolite prædari, et cum volueritis »prædari, prædabimini[1]. » Propheta Judæos admonet, ne avaritiam et rapacitatem Assyriorum imitentur, quasi dicat: « Etsi Assyrios vivere rapto delectat, non ideo vobis fas est iniquis inhiare prædis. « Cum volueritis fallere, fallemini[2]. » Quasi dicat : « Si pacto meo non steteritis, eoque obligatam fidem fefelleritis, cogitate vobis idem reponendum, ut pari scilicet perfidia vos prodant, qui per speciem officii vos in Ægyptum reducere conantur. « Miserere nostri, Domine, » quia in te spes nostra[3]. » Hæc oratio ex persona filiorum Juda hoc loco inserta est. « A voce terroris tui contremuerunt gentes et ab exaltatione tua dispersæ sunt[4]; » scilicet iidem, qui miseriis ærumnisque pressi, his finem dari rogaverunt, postquam ab illa angustia laxati fuerunt, liberatori suo Deo gratias agunt. « Congregabuntur spolia vestra, etc. » Et magnificatus est Dominus et implevit Sion judicio et » justitia[5]. » Eodem tempore, quo omnem prædam, quam Assyrii extulerant, filii Juda, illis cæsis fugatisque, cum fœnore recuperarunt. Nec enim sua modo receperunt, sed et illorum spoliis mirum in modum aucti sunt. « Et erit fides in tempore tuo[6]. » Causam innuit salutis fuisse fidem, eodem tempore apud Judæos florentem. « Salus tua in secreto, » quod videlicet illos lateret, « sapientia et scientia, » timor Domini ipse est thesaurus ejus[7]. » Significat a scientia ac Dei metu manasse beneficium populo nuper

[1] Isaï. XXXIII, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. 4, 5. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid.

collatum, quod illi incredibilem etiam attulerat lætitiam. « Etsi apparuero eis, acerbe plorabunt[1]. » Id est, Assyriis uberes lacrymas excutiam, cum me senserint præsentem. « Angeli pacis flebunt amare[2]. » Porro nuntii et legati ab Ezechia missi ad petendam pacem ab Assyriis, ea non impetrata ruinam, civibus suis impendentem prospicientes, lacrymas tenere non poterunt. « Dissipatæ sunt » viæ, cessaverunt transeuntes per semitam[3]. » Omnibus scilicet ab Assyrio insessis, omnis pariter ademptus est Judæis commeatus, ac imprimis facultas veniendi ad statas anni solemnitates Jerosolymam. « Et confundam » Libanum : deserta est Basan et Charmel[4]. » Cuncta circum loca depopulantibus et vastantibus Assyriis : nisi forte hæc referenda sint ad ipsummet Assyrium, ut hunc per Libanum et Charmelum designari dicamus. Assyrium quippe Deus reipsa confudit. « Concipietis spinas et parie» tis stipulam in spiritu vestro[5] : » Hæc pariter ad Assyrium pertinere colligitur ex sequentibus : « Erunt populi » combusti quasi calx et sicut spinæ congregatæ ad ignem. » Audite, qui longe estis, quæ feci[6]. » Ostendit divino consilio factum, ut ex variis gentibus, quas Sennacheribus congregaverat et in Judæam infuderat, quidam servarentur, quo nimirum inde peculiari miserentis gratiæ beneficio dimissi per Assyriæ oppida, quæ apud Dei civitatem ipsis acciderant, retexerent. « Cognoscite vicini fortitudinem » meam[7] ; » Judæi videlicet, qui idcirco cæteris gentibus Deo propiores dicuntur, quod clariorem de Deo notionem haberent. « Conterriti sunt peccatores in Sion[8]. » Peccatores vocat Assyrios, et quosdam de filiis Juda : et Assyrii quidem vel maxime exterriti sunt, suam adversus eos indignationem Domino prodente et velut exerto gladio ipsos pe-

[1] Isaï xxxiii, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 13. — [8] Ibid. 14.

tente atque cædente usque ad internecionem, Israëlitæ vero peccatores ideo appellantur, quia eorum plerique de exitu præsentis belli male conjectabant, ut pene de salute desperarent, indeque metus, et ingens trepidatio. « Et tremor cecidit in ethnicos [1], » id est, idololatras et a vera religione aberrantes, quos in eodem bello constat Judæorum Deo insultasse. « Quis habitabit nobis cum igne consumente, cum igne inflammante sæcula [2]? » Ignis consumens Deus passim in Scripturis appellatur. Porro ad hunc ignem quis se applicabit? Utique Ezechias. « Qui ambulat in justitia, et loquitur rectitudinem. Panis ejus datus est, et aquæ ejus fideles [3]. » Pius enim Ezechias propter insignem religionem morumque probitatem consecutus est Dei benedictionem, indeque eidem affluxere proventus terræ uberrimi, et perennis aquarum copia. « Oculi ejus cernent terras a longe [4]. » Terras longe dissitas dicit barbaras nationes, quæ dudum in Judæam se infuderant. Cernet, inquit, tantum scilicet spectabit et profligatas mirabitur sine pugna, et quasi lutum proculcatas. « Ubi est scriba, et ubi est ponderator? et qui dividit arces populo forti [5]? » Hic nempe deridet Propheta Assyrios, carpens eorum arrogantiam ut qui Judæos minis frustra terrerent, et velut subacta Judæa, ejusdem agros inter se partiri cogitarent. » Ad populum surdum et balbum non attendet [6]. » Porro Ezechias gentem obtusæ mentis et stupidam imitari nefas esse putabit. « Respice Sion civitatem solemnitatum nostrarum [7]. » Propheta civitatem Jerusalem Deo enixe commendat, quandoquidem in ea sola Judæis festa celebrare et sacra facere statutum fuerat. « Et oculi tui aspiciant in Jerusalem, habitaculum opulentum, tabernaculum quod non commovebitur [8], » si modo tibi placuerit illud fixum

[1] Isaï. XXXIII, 14. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 15, 16. — [4] Ibid. 17. — [5] Ibid. 18. — [6] Ibid. 19. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid.

et stabile manere. « Nomen magnificum nobis est Dominus [1]. » Propter magna beneficia quæ contulit nobis : « Et illuminatio et laxatio manuum. » Quoniam Dominus mandatis et præceptis suis quasi ampla et splendida domo misericorditer nos accipit. « Ne regnet super nos dominatio præsidum, » id est, Assyriorum. « Nec fortis, si quis » inventus fuerit, transibit per eam [2]. » Id est, nullus alius populus, Assyriorum calamitate exterritus, in Jerosolymæ terras invadet. Quia Dominus est judex, et Dominus est investigator, Dominus est rex noster, et ipse salvator noster. « Laxati sunt funiculi tui, Jerusalem, eo quod » non fuerint solidati [3]. » Quorumdam Jerosolymitarum fugam innuit, « Inclinatæ sunt columnæ tuæ, quia non » explicuerunt signum [4]. » Id est, non perspexerunt miraculum a Deo factum, « Donec diviserunt prædam [5]. » Id est, principes tui, Jerusalem, vehementer trepidarunt; nec enim noverant stupendam Domini contra tuos hostes pugnam. Posuere metum, simul ac vacua milite castra intrarunt, indeque direpta spolia inter se dividere cœperunt. « Multi- » tudo claudorum captivam duxit captivitatem [6]. » Judæos obsessos et intra mœnia urbis clausos claudis similes dicit, qui tamen reddita post modum commeandi facultate eruperunt ex urbe. Et cæsorum Assyriorum pecora et jumenta sibi abegerunt : « Nec dicet habitator : Infirmus » sum [7], » nec habitatores Jerosolymæ in posterum querentur dicentes : « Assyriorum metu membra nobis et vires languent. « Quoniam populus, qui obsidebat eam, Jerusalem, » tulit peccatum [8], » id est, pœnam peccati. Assyrii siquidem simul Jerosolymæ insultabant habitatoribus, simul Deum ipsorum blasphemabant, cui tamen paulo post criminis utriusque dedere pœnas.

[1] Isaï. XXXIII, 21. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. 23. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 24. — [8] Ibid.

CAPUT XXXIV.

« Accedite, ut audiatis [1]. » Videtur Propheta usque ad hunc locum de Assyriis egisse, modo ad Idumæos delabitur, eosque Assyriis adjungit. « Complicabuntur cœli, et » omnis virtus eorum defluet, sicut folium defluit e vite et » grossus a ficu [2]. » Assyriorum superba dominatio. Cœlorum enim et siderum nomine Assyriorum duces designat. « Quia inebriabitur gladius meus in cœlo [3], » id est, Assyriorum cruore. Hactenus de assyriaci imperii casu; mox Idumæis instat et minatur simile judicium. « Victima est » Domino in Bosra [4], » post Idumæorum Bosræ incolarum restitutionem : interim tamen statutum est justo Dei judicio eorumdem excidium. « Et corruent unicornes cum » eis [5], » id est, cum promiscuo vulgo etiam optimates et principes Idumæi. « Et inebriabitur terra sanguine eorum : » et convertentur torrentes ejus in picem et humus ejus in » sulphur : Et hæreditabunt eam ericius et cornices; et » corvi habitabunt in ea : et pascentur in ea spiritus im» mundi occursantes : ibi cubavit lamia et inveniet re» quiem [6]. » Hæc et reliqua monstra, quæ hic Esaïas recenset, futuram indicant Idumææ horrendam vastitatem et diuturnam solitudinem : id enim locis desertis accidere solet, ut illuc continuo convolent obscœnæ aves, puta cornices, corvi, et vultures. « Et manus ejus, Domini, divi» sit eis, feris avibusque, mensuras, terræ spatia. Et hæ» reditabunt eam, Idumæam, in sempiternum. Quærite

[1] Isaï, XXXIV, 1.— [2] Ibid. 4.— [3] Ibid. 5.— [4] Ibid. 6.— [5] Ibid. 7. — [6] Ibid. 7-11.

»in libro Domini, quia nec unum ex eis defecit [1].» Id est legite Scripturas, et inde comperietis omnia Assyriis et Idumæis contigisse, quæ Moses et reliqui Prophetæ illos passuros prædixerunt, et omnia eorum oracula impleta fuisse, nec ullum excidisse incassum.

CAPUT XXXV.

I. « Lætabitur solitudo sitiens, et exultabit planities. Et » germinabit quasi lilium et saliet quasi caprea et in gloria » honor Libani dabitur ei et decor Charmeli et Saron [2]. » Hæc Propheta de Israël vaticinatur, et referenda sunt ad illa tempora, quibus Judæa, a Chaldæis multis cladibus attrita, in solitudinem etiam redacta, pristinum splendorem et gloriam recuperasse visa est, Judæis, soluta captivitate, patrium solum repetentibus et summa jam pace fruentibus. « Confortamini, manus dissolutæ, et genua trementia, con» firmamini [3]. » Vel quia appropinquavit captivitatis finis et instat reditus in Judæam, vel quia jam adest promissa dies salutis et pacis æternæ. « Ecce Deus salvator veniet et » salvabit vos; tunc aperientur oculi cæcorum et aures surdo» rum patebunt; tunc saliet sicut cervus claudus [4]. » Hunc scilicet exitum utique felicissimum Propheta Judæis idcirco prænuntiat, quod plurimis antehac malis et calamitatibus a Chaldæis afflicti in quemdam velut stuporem, mentisque hebetudinem incidisse videbantur : adeo ut videntes non viderent, et audientes non intelligerent, nunc vero eisdem prædicens futuram in statum pristinum redintegrationem, simul bona malis, quæ hactenus passi fuerant, contraria pol-

[1] Isaï, xxxix, 16. — [2] Id. xxxv, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4.

licetur, puta cæcorum oculos apertum iri, etc. Nihilominus accipienda hæc sunt velut in proprio et vero sensu dicta de Domino, quando pro omnium hominum salute factus est homo : ipse enim reipsa præstitit, quæ Propheta hoc loco præsensit et prædixit. Nam et cæcis lucis usuram impertiit, et mutorum linguam solvit et surdis auditum reddidit. Nec modo istud beneficium ægris corporibus contulit, imo vero animis vel maxime. Christi enim gratia gentium oculis lumen, quo Deum agnoscerent, tandem affulsit, sonuitque auribus, pulsa surditate, Evangelii tuba.

II. « Quoniam scissæ sunt aquæ in solitudine [1]. » Hæc ex subjecto argumento significant beneficia tribui Juda divinitus collata, pacemque post cædem Assyriorum redditam : quæ tamen in adventu Domini perfecta et absoluta fuere. Ipse enim velut aqua viva a summo cœlo delapsus, in hunc mundum prosiluit, velut in torridam, arentemque regionem. Et factus est sicut fluvius in sicca nudaque solitudine degentibus, tutumque errantibus per incultos et steriles campos perfugium. « In cubilibus, in quibus prius » dracones habitabant, orietur calamus, gramen, et juncus [2]. » Inusitata hæc in solitudine germina adumbrant mores optimos, quibus plerique hominum imbuti fuerunt, postquam genus humanum Christi gratia medicatum fuit, cœpitque cujusvis generis virtutibus florere. Hoc itaque vaticinio Deus per Prophetam Judæos solatur spe secuturæ post Assyriorum et Chaldæorum excidium pacis, qua florente, Judæorum terras non modo, sublato hostium metu, tutas fore, verum etiam indita divinitus vi vegetatas, cujuslibet generis genimina prolaturas, fontium copia et perenni fluxu aucta mirum in modum agrorum ubertate. « Et ambula» bunt qui liberati fuerint, et redempti a Domino conver» tentur [4]. » Gentium conversionem vaticinatur, partamque

[1] Isaï. xxxv, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 10.

eisdem divino munere salutem. Proptereaque ad Deum adorandum, eique pro isto beneficio gratias agendas ex omnibus mundi plagis populos confluxuros. « Et fugient dolores » et gemitus [1]. » Soluta nempe captivitate, simul servitutis ærumnas et incommoda desitura promittit.

CAPUT XXXVI.

« Et factum est in quartodecimo anno regis Ezechiæ, » ascendit Sennacherib rex Assyriorum super omnes civi- » tates Juda munitas, et cepit eas, et misit rex Assyriorum » Rabsacem de Lachis ad regem Ezechiam, et dixit Rabsa- » ces : Dicite Ezechiæ : Hæc dicit rex magnus, rex Assyrio- » rum. Ecce confisus es super fulcrum calami quassati, » super Ægyptum, cui si innixus fuerit homo, intrat in ma- » num ejus et perforabit eam. Dominus dixit ad me : As- » cende super terram istam et disperde eam [2]. » Rabsaces, id est, princeps pincernarum, regis Assyriorum legatus Jerosolymitas ad deditionem sollicitat, commentus dominum suum non proprio consilio istud bellum suscepisse, sed instinctu Dei dicentis : « Ascende, etc. » Quod autem judaïce locutus dicitur Rabsaces, id vero accidit, vel quia idem Rabsaces erat genere Judæus ex illis bene multis, qui ab Assyriis capti fuerant et a cæteris ducibus hanc ob causam ipse interpres electus fuerat ; vel idem Rabsaces eo munere apud regem fungebatur, et proprio studio linguæ utriusque peritiam adeptus fuerat.

[1] Isaï. xxxv, 10. — [2] Id. xxxvi, 1-6 et 10.

CAPUT XXXVII.

« Et venerunt servi regis Ezechiæ ad Esaïam. Et dixit ad » eos Esaïas : Hæc dicit Dominus : Ego dabo ei Spiritum » et audiet nuntium, et revertetur in terram suam [1]. » Magnus scilicet ille rex Assyriorum, qui paulo ante præteritis victoriis elatus, et præsenti gloria tumidus jactabat se plane effecturum, ut crastinus ab hodierna die minime dissentiret. « Recte Salomon : « Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies [2]. » Et Dominus monet. « Sufficit diei malitia sua [3]. » Audiet : ille suum in Judæa exercitum inopina et horribili clade deletum, et sentiet quam oppido male ineptеque illa effutiret : « Ascendam ad » altitudinem montium, ad devexa Libani et succidam ex- » celsa cedrorum ejus [4]. » Jerosolymam omnium Judææ urbium gloriosissimam illustribus ejusmodi symbolis expressit. « Numquid non audisti quod a longo tempore a » priscis diebus feci [5]. » Jerosolyma condidi. « Et nunc ad- » duxi eum ut adducat eam in solitudinem [6], » Id est, et modo ipse ego, ejus urbis conditor, contraxi Assyriorum tuorum exercitum, eoque adduxi, ut illam eversurus videatur. Sed contra accidet; quoniam sicut actum est cum urbibus munitissimis, ut earum habitatores laxarent in ipsis manus, et fracti confunderentur, et fierent sicut herba agri, sic Assyrium pariter ego ipse confundam et conteram. « Immittam camum in nares ejus et frenum in labia ejus [7]. » In illis quippe corporis membris castigandus fuit rex im-

[1] Isaï. xxxvii, 5-7. — [2] Prov. xxxvii, 1. — [3] Matth. vi, 34. — [4] Isaï. xxxvii, 24. — [5] Ibid. 26. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 29.

pius, in quibus blasphemando peccaverat. Ore siquidem divinæ Majestati detraxerat, et adversus Jerosolymam iram suam effuderat, et quasi naribus proflaverat, bene itaque nares camo coërcentur, et constringuntur maxillæ freno : simili animadversione Deus olim Philisthæos pariter castigaverat, quibus, ut ait Propheta, præter inflictas plagas « Dedit opprobrium sæculi. Et hoc erit tibi signum : comedes hoc anno quæ sua sponte nascentur et anno secundo » quæ hinc renata fuerint, quia de Jerusalem ascendent reliquiæ[1]. » Sic Deus Ezechiam promissa de Assyriis victoria lætum altero nuntio magis exhilarat, prædicens futuram in biennium tantam annonæ copiam, ut terram nec colere nec serere necesse futurum sit, cum fruges sponte nascentes toto eo temporis intervallo incolis alendis sint suffecturæ. « Et » egressus est Angelus Dei, et interfecit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia[2]. » Tantæ cladis nuntium accepit rex cum adversus Tharacam regem Æthiopiæ bello distineretur. Confestim castra movit. « Et abiit, » et reversus est, et habitavit in Ninive. Et factum est cum » adoraret in templo Nesroch Deum suum, Adramelech et » Sarasar filii ejus percusserunt eum gladio, fugeruntque » in terram Carduorum[3]. » Justo sane Dei judicio impia istæc cogitatio filiis obrepsit, ut quandoquidem ille Deum Nesroch suum in præterito bello servatorem prædicabat, ad ejusdem aram obtruncaretur. Peracta cæde, parricidæ in Armeniam profugerunt, rerumque potitus est defuncti Sennacherib filius Saraddam, regno cedentibus fratribus, qui, ut dictum est, fugerant in terras Carduorum, quæ et Ararat.

[1] Isaï. xxxvii, 30. — [2] Ibid. 36. — [3] Ibid. 37, 38.

CAPUT XXXVIII.

« In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem. » Et convertit faciem suam ad parietem et oravit ad Domi- » num et dixit : Obsecro, Domine, memento quod ambula- » verim coram te in veritate et in corde perfecto [1]. » Hæc dixisse videtur Ezechias, quia viderat reges bene multos tametsi pessimos regnum nihilominus feliciter tenuisse atque liberis suis transmisisse. « Hæc dicit Dominus Deus pa- » tris tui David : Ecce ego reducam umbram graduum, per » quos descenderat in horologio Achaz patris tui sol, retror- » sum per decem gradus, et reversus est sol retrorsum per » decem gradus, per quos descenderat [2]. » Etsi signum Ezechiæ exhibitum ejusdem obitum et resurrectionem primario significabat, attamen nec inepte dices illud simul portendisse tenebras, quæ post Ezechiæ decessum populum Dei oppressuræ erant. Ideo namque pio patre regnante, quæ peregerat cœli spatia, sole remetiente, geminatus est dies, quia a pessimi filii impietate nox postmodum duplicata fuit. Rursus sol, dum horas decem communis diei periodo adjicit, præsignat aliam lucem aliquando orituram præter omnem naturæ modum. Numerus porro graduum Decalogum repræsentabat, a quo Ezechias lucem et vitam hauserat. « Ego dixi in dimidio dierum meorum : Vadam, » id est, moriar, et supremus mihi instat dies. « Ad portas inferi re- » linquam residuum annorum meorum [3]. » Reliquos annos vitæ meæ ad ostium sepulcri appendam, dum in ipso flore ætatis extinctus efferor nunc, terra mox operiendus. « Dixi :

[1] Isaï. XXXVIII, 1-3. — [2] Ibid. 5 et 8. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid.

» Non videbo Dominum in terra viventium[1]. » Ex quo Esaïas latam adversus me mortis sententiam pronuntiavit, omnem simul spem abstulit videndi Dominum « In terra viventium, » id est, thronum Domini in sancta civitate Jerusalem. « Non » aspiciam hominem ipse positus cum habitantibus in fo- » vea[2], » id est, cum mortuis subterraneas domos habentibus. « Generatio mea ablata est et transiit quasi tabernacu- » lum pastorum[3], » cui fixus locus nullus est, nec idem cras, qui hodie. « Convoluta est vita mea quasi fila[4], » id est, sicut fila a nente glomerantur, ita dies mei divino decreto contracti sunt, et coarctata spatia vitæ meæ; « Et quasi tela » prope præcidenda[5]. » Quasi dicat : « Postquam dierum meorum cursus approperata mortalitate interruptus est, videor similis telæ, quæ, festinante textore, convolvitur simul, simul præciditur. « A die usque ad noctem consumpsisti me[6], » junxitque cum nocte diem oratio mea, continuus dolor et labor meus. « Sicut hirundo garriens garrivi, et sicut co- » lumba gemens gemui[7], » tristis in compunctione animæ, et anxius nuntio mortis divino mihi judicio decretæ, jamque imminentis. « Levavi oculos in excelsum[8], » non desperans salutem a Domino affuturam. « Domine, libera me et ju- » cunda me[8]. » Ezechias siquidem cum ab Esaïa vicinæ mortis nuntium accepisset, convertit faciem suam ad orandum Dominum, sublatis ad cœlum oculis, ubi Deus commorari dicitur ad significandam divinæ naturæ celsitudinem summamque puritatem. Rogabat autem Dominum ut ab Assyriorum infestatione regnum tutaretur, sibique daretur vita diuturniore frui. « Et quid loquar, dicito mihi[10]. » Hic rursum petit ut sibi suggeratur a Deo, quid interim dicere ipsum oporteret, quando neque ea quæ dicere volebat ex

[1] Isaï. XXXVIII, 11. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 13. — [7] Ibid. 14. — [8] Ibid. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 15.

proprio dicta vellet, sed divino instinctu afflatuque ad loquendum incitari, Deo scilicet ipsius linguam inflammante, et verba divinæ suæ voluntati attemperante. « Et ipse fecit » et excussit omnem somnum meum cum amaritudinibus » animæ meæ[1]. » Id est, Dominus attulit, idemque depulit mortem, et omnes animæ meæ dolores. « Super eos mise- » rebitur Dominus, propter illam vitam spiritus mei; Do- » mine, sana me, et vivifica me[2]. » Quasi dicat : « Obsecro, Domine, propter vitæ meæ præteritæ benefacta, corpus ægritudine releva, et vitæ spatia producito. Quod quidem alias expresserat illis verbis : « Quod bonum est in oculis tuis » feci. Ecce a pace amariores factæ sunt mihi amaritudines[3]. » Recte, quia postquam ab Assyriorum vexatione fuerat liberatus, in letalem ægritudinem inciderat, et hinc in gravissimam tristitiam et amaritudinem. « Et placuit tibi anima » mea et effecisti ne veterasceret in corruptione[4]. » Propterea Assyriis cuncta demolientibus sospitem me servasti. « Et projecisti post tergum tuum omnia peccata mea[5]. » Ex sola nimirum Dei misericordia se convaluisse fatetur. Quæ ad arcanum sensum traducta optime in Dominum nostrum Jesum Christum quadrant, quatenus corpus nostræ humilitatis induit, et peccata omnium nostrum in semet ipse conjecit et portavit. « Quoniam non infernus confite- » bitur tibi neque mors laudabit te[6]. » Quandoquidem nec sepultis nec mortuis dabitur dicere laudes tuas : « Neque » annuntiabunt veritatem tuam descendentes in lacum[7]. » Quæ enim in sepulcris jacent corpora vita et ratione carent. « Viventes confitebuntur tibi sicut et ego hodie[8]. » Id est, testabor meam a mortuis resurrectionem hodierna die a te acceptam. Recte hoc dicit, siquidem postquam Esaïas Ezechiæ mortem denuntiavit, jam cum mortuis computari

[1] Isaï. XXXVIII, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 18. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 19.

cœperat; cum vero postmodum Deum exorasset impetrassetque suum obitum ad quindecim annos differri, merito prædicabat suam a mortuis resurrectionem. « Et pater filiis » narrabit fidem tuam[1]. » Significat facti hujus notitiam a parentibus ad filios, atque ab his ad posteros deinceps manaturam; vel quia jam noverat Deum pro sua in adimplendis promissis fide liberos sibi daturum, quibus proinde acceptum beneficium esset narraturus, tertio enim post anno natus est ei Manasses. « Et dixit Esaïas ut tollerent massam » de ficis, et ponerent super vulnus, et sanaretur[2]. » Sic ille, cui nil factu difficile, ficuum cataplasmate morbum depulit nulla medicorum arte expugnabilem.

CAPUT XXXIX.

« In die illa misit Merodach Baladan filius Baladan rex » Babylonis epistolam, et munera ad Ezechiam; audierat » enim quod ægrotasset, et convaluisset[3], » Non hæc sola fuit causa, cur Merodach legatos ad Ezechiam mitteret, quasi vero nil aliud præter officium cogitaret. Nam etsi satagebat, ut Ezechias intelligeret præteritam ipsius ægritudinem se vehementer doluisse, perindeque modo eidem restitutam valetudinem gratulari, attamen præcipuum legationis negotium erat cognoscere causam reditus solis. Solem enim nuper retrocessisse rex animadverterat, ex eo, quod hunc Deum coleret, et quaternis per diem temporibus adoraret, mane scilicet, et hora sexta, nona, et vespera. Dum igitur aliquando transactis primis diei horis postremas præstolatur, constitutum religionis pensum soluturus, so-

[1] Isaï. XXXVIII, 18. — [2] Ibid. 21. — [3] Id. XXXIX, 1.

lem adhuc in medio cœlo hærere statim miratus est. Causam proinde anxius disquirebat. Forte aderant Judæi rerum in Judæa gestarum conscii, a quibus rex statim intellexit ejusmodi signum Ezechiæ prophetam Esaïam exhibuisse, quo regem de exitu cujusdam prædictionis dubium confirmaret. Misit itaque Merodach Baladan ad Ezechiam munera et litteras officii plenas, legatisque injunxit, ut exploratam nuper prodigii causam ab eodem ediscerent. Porro iste Merodach alius omnino est a rege Chaldæorum ejusdem nominis, qui Jechoniam a decessore captum et in vincula conjectum absolvit. Cum ab hac legatione ad regis Jechoniæ in Chaldæam deportationem anni tredecim supra centum interfluxerint, Saraddam enim brevi post tempore extincto Asiæ imperium Chaldæi obtinuerunt, duce Evilmerodach, qui primus Babylone regnavit. « Lætatus est » super eis Ezechias, et ostendit illis domum thesauri sui » aromatum et unguenti optimi et omnem supellectilem » suam[1]. » Constat gratissimum fuisse Ezechiæ nuntiorum adventum, non tamen perinde liquet ipsum eisdem explicuisse recentis ostenti rationes et causas, tametsi ad captandam ejus rei notitiam potissimum allegati fuissent; interea vero ostentabat illis regiæ domus opes, et reconditas regni gazas, cum missus a Deo propheta Esaïas his verbis illum interpellavit: «Quandoquidem Babylonios magnificentiæ opulentiæque tuæ fieri spectatores admiratoresque voluisti; ideo tua omnia Babylonem asportanda fore scias. Sequentur liberi quoque, et nepotes tui futuri in aula regis eunuchi.» Scilicet quia rex Ezechias quod dissimulare debebat ostentavit, quodve propalare pium et justum erat occultavit, idcirco Esaïas non hic, ut solebat, benigne regem alloquitur, referens illa suavissima verba : « Protegam » civitatem istam etc, » Sed contra severe reprehendit, et

[1] Isaï. XXXIX, 2.

vindictæ imminentis denuntiatione terret. Hoc enim sonant illa verba : « Tua omnia, etc. Et dixit : Ezechias Bonum est » verbum Domini[1]. » Hinc arguitur Ezechiam Prophetæ atroci comminatione nec oppido fuisse commotum. Quare? Quia nimirum Propheta sententiæ executionem ad ipsius regis obitum differendam fore significavit. Rursus quia rex simul intellexit se sine liberis haudquaquam esse decessurum : conceptum proinde de futura prole gaudium, mœrorem diluisse videtur, quem subsequens de futura nepotum servitute nuntium afferebat. His rationibus confirmatus Ezechias respondit. « Bonum est verbum Domini, quod locutus est. »

CAPUT XL.

« Consolamini, consolamini populum meum, dicit Deus » vester. Implete cor Jerusalem et annuntiate illi pacem[2]. » Quoniam Ezechias a Propheta monitus, calamitatem posteris suis comminatam orando obsecrandoque amoliri neglexerat, quod profecto non prætermisit, quando idem Esaïas ipsimet vicinam mortem denuntiavit, idcirco Propheta jubetur adhortari justos, quotquot scilicet in Synagoga per id tempus pietate insignes aderant, ut populum lætioribus nuntiis solari studerent. « Consolamini, inquit, » consolamini vos Prophetæ et sacerdotes populum meum. « Quia Jerusalem impleta est fortitudine in peccato etiam » sibi complacuit, recepit autem a Domino duplum omnium » peccatorum suorum[3]. » Id est, Jerusalem potentia et opibus aucta delicias suas esse dixit peccare, propter hoc tulit

[1] Isaï. XXXIX, 8. — [2] Id. XL, 1. — [3] Ibid. 2.

de manu Domini duplum scelerum suorum. Id est, pœnas, quas debuit, exolvit gravissimas, nec uno, sed multiplici supplicio affecta est. « Vox clamantis in deserto [1], » id est, Christum in solitudine clamitantis, ejusque nuntiantis adventum, quod etiam Joannes de se ipse testatus est dicens : « Ego vox clamantis in deserto : Restituite viam Do» mino [2]. » Id est, ablatus Domino, Domino reddatur locus honoris, unde gentium errore dejectus est : ideo enim corpus induit, ut illas ad unius veri Dei cultum reducat. « Omnes valles implebuntur [3]. » Valles impleri dicuntur; quia Dominus mundum ingressus omnes gentes a diaboli servitute redemit et ad fidam et adorationem sui Conditoris revocavit atque salutem sempiternam sperare docuit. Rursus, quia profundas valles, et cavernas horribiles atque infestas Anachoretis implevit, qui abdicatis sæculi curis Dei obsequio, et laudibus unice vacarent. « Omnis caro » fœnum [4]. » Id est, fœno similis, quæ etsi florere videatur, id est, temporarii honoris titulo clarescere puta regis, et præsidis, aut gentis, ætatis illi summa brevis est; suntque sicut fœnum dies ejus, et sicut herba agri exarescit et dissipatur. « Exsiccabitur fœnum et decidet herba [5]. » Id est, Judæorum populus migrabit in terras non suas, atque exul et extorris serviet. « Verbum autem Domini manet in æter» num [6]. » Id est, Dei de ejusdem reditu decretum infringi non poterit nec mutari. « Super montes excelsos ascende » Sion annuntiata [7]. » Hic iterum Deum Judæis reditum promittit. Sionem porro annuntiatam vocat, vel quia Deus per Prophetas illi finem captivitatis prænuntiavit, vel annuntiatam dicit, id est, ad spem reditus confirmatam, adeo ut de sua in pristinum statum redintegratione minime dubitaret. Et hæc quidem Esaïas loquitur ad Justos et pro-

[1] Isaï. XL, 3. — [2] Ibid., et Joan. I, 23.— [3] Isaï. XL, 4.— [4] Ibid. 6. — [5] Ibid. 7. — [6] Ibid. 8. — [7] Ibid. 9.

phetas Jerosolymis eodem tempore commorantes. « Exalta » vocem tuam in fortitudine [1]. » Pange triumphale carmen Deo tuo, qui tibi victoriam et salutem attulit. « Quis mensus est pugillo aquas et cœlos palmo ponderavit? Cum » quo iniit consilium et instruxit illum, et docuit eum se- » mitam justitiæ [2]? » Hic Judæos quosdam perstringit quasi de fide divinæ promissionis ambigentes, quos proinde monet, ne divinæ sapientiæ consilia investigare audeant dicentes: « Quare nos exules et servos fecit, dispersitque, et dispersos iterum congregavit? » Simul docet summum ac supremum illud Numen, quo ista gerebantur, nullius judicio obnoxium esse, nec quemquam opera ejus persequi aut attingere posse. Consonant quæ alibi leguntur: « Qui fecit pondus » ventis et aquas appendit in mensura [3]. » Ubi ventorum libramentum fortasse dicit montes, quandoquidem nec venti subruunt montes, nec montium objectu ventorum impetus subsidit. « Ecce gentes quasi stilla situlæ et quasi momen- » tum stateræ [4]. » Id est, hem gentes vestra, o Judæi, natione longe præstantiores, marique profundo et minime vadoso, atque altissimis montibus comparabiles, si tamen Deo componantur, velut gutta sunt pelago collata, et quasi momentum stateræ æstimabuntur omnes reges, illisque subjecti populi, si cum illa eximia et incomprehensibili natura comparentur. « Et Libanus non sufficiet ad incendendum [5]. » Id est, nec ligna Libani, nec ejus animalia putantur suffectura ad hostias et holocausta illi offerenda. Babyloniorum imperium Propheta Libano comparat, et ipsos Chaldæos bestiarum vocabulo indicat, utpote unius veri Dei notitia expertes. « Omnes gentes quasi nihilum re- » putantur ei [6]. » Quippe cui pronum est eas in nihilum redigere et disperdere. « Cui ergo similem fecistis Deum?

[1] Isaï. XL, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Job. XXVIII, 25. — [4] Isaï. XL, 13. — [5] Ibid. 16. — [6] Ibid. 17.

» Aut quam imaginem ponetis ei? Num imaginem, quam » finxit faber? Et statuit simulacrum quod non movetur [1], » immobile utique, sed etiam inutile. « Numquid non audis- « tis eximia, quæ feci, neque intellexistis opera mea [2]? » Ea dico, quæ omnes ætates, omniaque tempora occupant, et ante oculos vestros perpetuo observantur; quomodo scilicet cœlorum orbes in cameram duxerim, et in formam tentorii configuratos habitationi hominum accommodaverim? « Levate in excelsum oculos vestros, et videte quis » creavit hæc [3]. » Quasi dicat: « Desipitis si promissam vobis liberationem et redintegrationem in pristinum desperatis. Profecto si levassetis oculos in cœlum, mundique pulchritudinem et ordinem contemplati fuissetis, sensissetis utique præstantissimæ mentis Numen, quo hæc facta sunt, perpetuoque retinentur et constant, nec me diis fictis gentium similem credidissetis, nec de promissa vobis salute modo dubitaretis. « Qui educit in numero virtutes eorum » et omnes ex nomine vocat [4]. » Porro si hæc non sunt in oblivione apud me, sed universa et singula mea providentia aguntur et gubernantur, num ambigere potestis, quin vestræ saluti et incolumitati sim consulturus, cum præsertim id me præstiturum promiserim. « Simul ostendit se siderum numerum et nomina non ignorare. Quod in Justos mirifice quadrat, quos eximia virtus transformat in stellas: divina siquidem luce nitent, eamdemque cum cæteris mortalibus velut cœlestia quædam luminaria communicant. Horum porro nomina apud Deum descripta servat indelebilis Liber. « Quare dicis Jacob: Absconditæ sunt viæ meæ a » Domino, et a Deo meo judicium meum translatum est [5]. » Nimirum aiebant: « Quare Deus non judicat inter nos, et adversarios subigentes nos? « Numquid nescis aut non au-

[1] Isaï. XL, 18, 19. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 27.

» disti? Deus sempiternus Dominus, qui dat lasso virtutem, » et ægris multiplicat valetudinem [1]. » Quasi dicat : « Nolite desperare saluti vestræ, Deus enim lassos reficit et corroborat, idemque pollicetur vobis diuturna licet servitute fractis pristinam valetudinem, et laborantibus et afflictis adjiciet vires. « Exagitabuntur adolescentes et labo- » rabunt, et juvenes in offensione offendent [2]. » Id est, persecutores vestri, et qui vos subigunt, ætate licet firma et viribus pollentes, mox labore delassati languescent, et qui vos servituti subjecerunt, malum quod intulerunt, offendent. « Qui autem sperabunt in Domino, mutabunt for- » titudinem [3], » id est, Justi quales Moyses, et Caleb. « Et pennas mittent sicut columbæ, current, et non defi- » cient [4]. » Assument alas sicut celeres columbæ, et ultro citroque citra omnem laborem cursabunt.

CAPUT XLI.

« Tacete insulæ, et gentes mutent fortitudinem [5]. » Id est, gentes quæcumque accedant, suisque diis et sibi patrocinentur; et siquidem causa cadant, una cum illis condemnabuntur. « Propterea tradentur in conspectu ejus po- » puli et reges stupebunt [6]. » Quasi dicat : « Jam si ethnici, et ficta ipsorum numina justitiam vocarunt, sequetur eos : sin autem summus mundi Conditor illam vocavit, id est, si justa profert, et postulat, vos qui negatis, injuriam illi facitis, ob quam « Tradentur in conspectu ejus gentes, etc. » Dabit quasi pulverem gladio suo, et quasi stipulam de-

[1] Isaï. XL, 28, 29. — [2] Ibid. 30. — [3] Ibid. 31. — [4] Ibid. — [5] Id. XLI, 1. — [6] Ibid. 2.

» cussam arcui suo gentes[1], » suis, inquit, armis, quibus homines impios castigare solet, et sic exactis hostibus pacem populo suo reddet. « Viam pedibus suis non ingredie» tur[2]. » Adeo nimirum illi promptum et pronum est adversarios pessumdare et amicos reficere et indemnes servare. « Quis paravit et fecit hæc[3] ? » Deus utique, sed nec tantum ista suis amicis præstitit, quin et eadem Moysi revelavit, Justorum scilicet prælia cum impiis gesta, et reportatas Dei ope victorias. « Viderunt illum insulæ et » timuerunt[4], » illæ scilicet insulæ, quas pro populo suo judicio disceptaturus ad causam dicendam appellabat. « Et » confortavit faber lignarius ferri fabrum percutientem » malleo, et cudentem, dicens : De glutino accommodum » est : firmavitque sculptile clavis, ne moveretur[5]. » Sarcasmus est, quo Propheta idolorum vanitatem traducit et Gentilium levitatem et stultitiam, qui talium numinum opem quærebant eo tempore, quo ad divinum judicium citabantur. « Nunc tu Israël servus meus, semen Abraham » amici mei. Confortavi t e, et sustentavi dextera mea » justa[6]. » Id est, semen es illius Abrahæ, quem ab ultimo Oriente accersivi et invicta fortitudine instruxi, præstitique ad omnia pericula et labores intrepidum et infractum. « Erunt quasi nihilum viri, qui tecum contendunt[7]. » Chaldæos designat. « Erunt quasi quod non est, qui tecum jur» gantur[8]. » Idumæos, Græcosque Babyloniis annectit, et reliquos populos Judæorum hostes, quos tamen minime timendos ait, perinde ac si non essent. « Noli timere ver» mis Jacob et minima portio Israël[9]. » Ista quippe tenuitate tua reges, et regna prosternes, et illorum molitiones, et superba consilia disjicies. Judæosque itaque, quos hic alloquitur, « Vermen » appellat, quo intelligant suis se vi-

[1] Isaï. XLI, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 7. — [6] Ibid. 8 et 10. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 12. — [9] Ibid. 14.

ribus non posse confidere, attamen nihil eis propriam imbecillitatem obfuturam, nam et vermes robora rodunt, sic perinde futurum, ut et ipsi fortissimorum regum superbiam, potentiamque infringant. « Ecce feci te quasi plaustrum novum : triturans triturabis montes, et comminues » colles[1]. Montes, et colles » appellat regna gentium, eorumque præsidia, et firmamenta, quæ tamen a populo Justorum superanda et profliganda prædicit. « Egeni et paupe- » res quærunt aquas, et non sunt[2]. » Egentes vocat Judæos Babylonem deportatos, qui recte dicuntur sitivisse, libertatem scilicet, et reditum. « Aperiam flumina in montibus » et in medio vallium fontes[3]. » Interim eorum sitim mitigare volo certo nuntio propinquæ reversionis et secuturæ post illam felicitatis. « Dabo in solitudine cedros, et abie- » tes[4]. » Ego ipse qui propter illorum peccata tribulis, et sentibus hanc ipsam terram alias implevi. « Ponam in pla- » nitie cupressus gloriosas[5]. » Hujusmodi symbolis Propheta Judæis ponit ob oculos bona, quibus Judæam post illorum reditum ditare decreverat. Et hæc quidem in Judæorum reditu adumbrata per Christi adventum perfecta sunt in vocatione et conversione gentium, quas hic Judæi egentes et sitientes repræsentant. Hoc ipsum diserte prædixerat Jacob illis verbis : « Ipsum gentes expectabunt[6]. » Quod etiam innuit ille Dei ad Ezechielem sermo : « Si ad » gentes ignotæ linguæ mittereris, audirent te[7]. » Ad gentes itaque Deus hæc verba facit : « Exaudiam eos et sitien- » tes ex Jacob et ponam flumina in montibus. » Ubi Prophetarum in Ecclesia Christi copiam promittit, « Et in » medio vallium fontes, » Apostolos silicet in medio gentium. « Dabo in solitudine cedros, et abietes, id est, Levitas, sacerdotes et pontifices, qui corpus et sanguinem con-

[1] Isaï. XLI, 15.— [2] Ibid. 17.— [3] Ibid. 18.— [4] Ibid. 19.— [5] Ibid. — [6] Gen. XLIX, 10. — [7] Ezech. III, 6.

secrabunt et frangent ad expiationem animarum, sublatis, qui hunc honoris locum invaserant, sacrificulis et hariolis, qui hominum simplicium animas impiabant profanis sacrificiis. «Prope facite judicium vestrum, dicit Domi-»nus : Accedant, et indicent nobis quæ ventura sunt [1]. » Inchoatum supra judicium resumit, et quoniam inanium deorum cultores de Deo vero impie sentiebant, eumdemque carpere non verebantur. Propheta illorum audaciam et petulantiam detegit, et redarguit, futurorum eventuum inscitiam diis eorum objiciendo. Tum vero, inquit, «Scie-»mus quia dii estis vos [2], » et quod etiam bene facitis et male si malorum bonorumque successuum, qui tempore absunt, et futuri sunt, signa ostenderitis. « Ecce ex nihilo » vos estis, et abominatio est electio vestra [3]. Abominatio-» nem » dicit vel idola, quæ unaquæque gens propria sibi delegerat, vel ipsam impiam opinionem, quam idololatræ de Deo vero habebant. « Suscitavi ab Aquilone, ut veniat » ab ortu solis, vocabit nomen meum [4]. » Zorobabel hic est, quem secuti sunt Jesus sacerdos filius Josedech cum suis Levitis, et alii multi ab Oriente Judæi. « Et venient » dominatores, et proterentur quasi lutum [5]. » Barbaram gentem Gog, et Græcos venturos designat, quos a Judæis profligandos prædicit. « Hæ sunt primitiæ ad Sion [6], » id est, bona nuntia a priscis temporibus Judæis significata. « Et Jerusalem evangelistam dabo [7], » id est, præconem, qui hæc bona nuntia divulget. « E nihilo sunt et opera eo-« rum spiritus inanis. » Id est, dii, quos colunt gentes, tales sunt qualia opera eorum, in quibus nihil non fragile, et caducum est.

[1] Isaï. XLI, 21, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 24. — [4] Ibid. 25. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 27. — [7] Ibid.

CAPUT XLII.

« Ecce servus meus, fulcivi eum[1], » videlicet signis et miraculis. Quare hæc arcanum sensum habent, et de Christo prædicta accipienda sunt, qui idcirco appellatur « Servus, » quod a Patre missus venit in mundum, mandatum ejus de salute hominum executurus, accepitque formam servi, corpus scilicet corporibus nostris simile induit, « Factus obediens usque ad mortem crucis[2]. Et electus » meus, complacuit sibi in illo voluntas mea[3]. » Hoc scilicet est illud ipsum : « Hic est Filius meus dilectus, in quo » complacuit sibi anima mea[4]. Dedi Spiritum meum super » eum[5]. » Cui pariter consonat illud : « Non ad mensuram » dedit Deus Spiritum Filio suo[6]. Ut proferat judicium » gentibus[7], » id est, ut vindicet gentes ab injusta persecutione malorum spirituum nihil non agentium ad earumdem perniciem. « Non clamabit nec levabit vocem suam in » platea[8]. » Hoc nempe sonat illud : « Discite a me quia » mitis sum, et humilis corde[9]. Calamum quassatum non » conteret, et lucernam caligantem non extinguet[10]. » Utrumque symbolum Judæorum populum spectat : ipse enim est calamus quassatus, quem Christus a sua familiaritate et consuetudine non exclusit, nec politicum ejusdem statum turbavit, nec rempublicam evertit. Ipsemet populus omnia perdidit, quo a Deo impudenter rebellavit, repulitque ejus familiaritatem. « Lucernam porro caligan-

[1] Isaï. XLII, 1. — [2] Philip. II, 8. — [3] Isaï. XLII, 2. — [4] Matth. XII, 18. — [5] Isaï. XLII, 1. — [6] Joan. III, 34. — [7] Isaï. XLII, 1. — [8] Ibid. 2. — [9] Matth. XI, 29. — [10] Isaï. XLII, 3.

» tem » vocavit legem, quandoquidem exoriente Sole justitiæ, lex videri desiit : perinde atque sidera occultantur adulto die. Nec tamen Deus legem extinxit, aut caligavit, sed a vetustate litteræ ad novitatem spiritus eamdem traducens absolvit et perfecit. Rursum alia via eadem verba exponi possunt. « Lucernam, inquit, caligantem non extin-» guet. » Id est, Christum persecutor non extinguet infantem, etsi Herodes immanem illam parvulorum cædem jusserit, ut Christum vitâ privaret. « Neque caligavit, » id est, nec læsus fuit, quando tulerunt lapides Judæi, ut jacerent in eum. Proinde tametsi rex Herodes, et Judæorum pontifices, et populus conspiraturi sint ad Christum interficiendum, id tamen haudquaquam efficient, nec Christus extinguetur, id est, morietur, « Donec ponat judicium in » terra : et legem insulæ expectabunt[1]. » Idcirco nec extinguetur, neque caligabit, donec cumulate satisfaciat officio suo erga gentes Novi Testamenti legem suscipere paratas, imo cupientes, quod etiam Pater de Filio affirmat subdens : « Apprehendi manum tuam et confortavi te, dedique te in » fœdus populo, et in lucem gentibus : et aperies oculos » cæcorum, et educes vinctos de domo carceris[2]. » Utrobique enim gentes designat ad veritatem per id tempus caligantes, et ignorantiæ atque erroris tenebris obsessas. « Cantate Domino canticum novum[3]. » Ethnicos pariter alloquitur, et ad cantandum Deo canticum novum invitat. Enimvero si Judæi post annum septuagesimum a captivitate redempti novum Deo liberatori suo carmen modulari debuerunt, quin idem præstarent gentes ? quamque oppido potiori jure novo cantico erumperent, finita servitute plurium sæculorum ? « Laus ejus ab extremis terræ[4]. » Rursum et hoc accidet novum, ut a remotissimis nationibus hymnis, et canticis celebretur salus generi humano per

[1] Isaï. XLII, 4. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid.

Christum restituta. « Qui descendunt in mare in plenitu-
» dinem ejus[1]. » Laudabunt, inquit, Deum gentes, quæ ratibus subigunt maria, sed et quæ mari Divinitatem affingunt et sacra faciunt, vera demum religione imbutæ Deum suum agnoscent, eumdemque Dominum maris confitebuntur et prædicabunt. « Insulæ et qui habitant in eis[2]. » Nec porro id præstabunt, ait, qui continentem incolunt, verum etiam qui insulas longe dissitas occupant, universi laudem Deo vero simul concinent. « Et in pascua erit Cedar[3]. » Adeoque mutuam inter se pacem colent in unam coëuntes religionem et cultum : tametsi hodie obscuratum habentes intellectum velut solitudines desertæ, et horribiles squalere videantur. « Et laudabunt habitatores petrarum[4] : » quasi fontes e silice erumpentes divina fundent eloquia. « Et de » vertice montium clamabunt[5]. » Gentes, quæ a Dei cultu descivere, et in editis quibusvis locis diis suis sacrificare solent, resipiscent, et vero Deo confessionis et laudis hostias immolabunt, in Christi quippe adventu laudare Deum didicit orbis universus. « Et repleta est terra laude ejus. » Sed et in montibus et rupibus Ecclesiæ constructæ sunt, et constituta monasteria congregatique cœtus hominum divinas laudes cantantium, pulsis inde indigenis, qui super omnem montem excelsum delubris, et hostiis inanes deos venerabantur. Vel rursum illi ipsi, ait, « De vertice mon-
» tium clamabunt, » qui eos profanis sacrificiis impiabant, mutataque mente Deum verum laudabunt. « Et dabunt
» Domino gloriam[6], » id est, hymnos et laudem Domino Christo accinent. « Tacui a sæculo : patiens fui quasi par-
» turiens[7]. » Nam etsi peccatores pro merito plectat clementissimus Deus, cum tamen hoc invitus faciat, quasi mitissima mater eorum malis ex intimo cordis affectu, mag-

[1] Isaï. XLII, 10. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 12. — [7] Ibid. 14.

naque commiseratione perhibetur. « Obstupefaciam et » consternabo hostes meos[1] » populum meum in captivitatem abducentes. « Vastabo montes et colles[2]. » Ditiones regum subvertam et militum castra. « Ducam cæcos in » viam, quam nesciunt, et in semitas, quas ignoraverunt, » ambulare eos faciam[3]. » Utrobique Deus loquitur de libertate, quam Israëlitis parabat, soluta captivitate. Hæc tamen completa et perfecta fuerunt post Domini adventum, quando ethnicos ignorantes veritatem, et cæco errore per avia vagantes per sanctos Apostolos devocavit, direxitque in vias pacis, quas hactenus ignoraverant, et in semitas, quas non ambulaverant patres eorum, neque ipsi : sunt autem novi calles, quos insistunt quicumque Evangelii mandata observant. « Surdi audite, et cæci intelligite, et videte : quis cæ» cus nisi servus meus[4] ? Hæc ad filios Israël plane referuntur. « Et surdus, sicut nuntius meus, quem missurus sum ? Ju» dæus quilibet, quem idcirco relegaturus sum Babylonem, quod non audierit me nec dicta mea attenderit. « Quis cæcus » sicut qui præsidet ? » Reges Israël designat, quos sustu» lit captivitas. « Quanquam multum vides, et non obser» vas, apertas habes aures, nec obedis[5]. » Ista subjecit, ne illi contra reponerent: « Quorsum ergo jubes videre, et audire, quos modo aiebas esse cæcos et surdos ? » Hujus loci sensus est idem qui illius : « Audientes audietis, et non in» telligetis, et videntes videbitis et non cognoscetis, incras» satum est enim cor populi hujus, et aures suas aggrava» verunt[6]. » Utrobique Judæorum pertinaciam accusat, quod post tot signa, quæ vel audierant, vel suismet oculis spectaverant, in sua adhuc improbitate nihilominus persisterent. « Quis est inter vos, qui audiat istud[7] ? » Istud, inquit, advertat, et accurate expendat ? Et aspiciens vindic-

[1] Isaï. XLIII, 14. — [2] Ibid. 15. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 18, 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Matth. XIII, 14, 15. — [7] Isaï. XLII, 23.

tam exercitam adversus transgressores legis, «Prospiciat » novissima [1], » id est, consecuturam novissimo tempore Dei erga resipiscentes misericordiam post irrogatas peccatoribus ex justa severitate pœnas. « Et Dominus voluit propter » justitiam suam magnificare legem, et illam glorificare [2], » id est, legis observatores, quamobrem si conversi fueritis ad me, vos utique suscipiam : legis autem prævaricatores suppliciis coërcebo. «Laquei sunt omnes juvenes [3]. » Id est, bellatores spem vestram fefellerunt [4]. « Et in domibus quasi » vincti jacuerunt [5]. » Id est, conspectum hostium fugientes se abdiderunt. « Quis dedit Jacob in opprobrium [6]? » Adeo ut robustissimi juvenes, et viri fortes latebras quærant? « Et Israëlem in manus direptorum [7]. » Id est, quis prodidit filios Israël, ut fierent hostium suorum præda. « Et exarsit ignis in eis, et non adduxerunt istud super cor » suum [8]. » Quare nec mirum si quasi folia defluxerint, asportatique fuerint in alienas terras, atque turpissimæ servituti addicti fuerint.

CAPUT XLIII.

« Et nunc sic dicit Dominus : Qui creavit te, Jacob, ne ti» meas. Si transieris per mare, tecum ero [9]. » Sic enim, inquit, in diebus Moysis mare Rubrum trajecisti. « Et flu» mina non haurient te [10]. » Et hoc tibi præstiti, duce Josuë, Jordanem vadanti. « Si transieris per ignem, non combu» reris. » Scilicet quæcumque Deus patribus beneficia olim

[1] Isaï. XLII, 23. — [2] Ibid. 21. — [3] Ibid. 22. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 24. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 15. — [8] Id. XLIII, 1, 2. — [9] Ibid. — [10] Ibid.

contulerat, posteris in præsenti pollicetur, quare subdit : « Dedi pro te Ægyptum [1] : » pessumdedi Ægyptios, quo tu illorum servitute solutus tuo jure deinceps viveres. « Æthio- » piam et Saba, » Madianitas item et confines populos Moysis ductu imperioque vastavi : idcirco nec Babylonios impunitos dimittam, quorum alios erumpentibus ex fornace flammis cremabo, alios in lacum missos bestiis discerpendos objiciam. Scilicet « Ex quo pretiosus esses in oculis » meis glorificatus es [2] » insignibus victoriis, et rerum gestarum gloria clarus effectus. « Ego dilexi te [3]. » Quod alibi aliis verbis : « Filius meus dilectus Israël [4]. Ab Oriente ad- » ducam semen tuum [5]. » Soluta Babylonis captivitate, « Et » ab Occidente congregabo te [6], » ab Hispania, aliisque regionibus ad occasum positis. « Dicam Aquiloni : Da, et » Austro, noli prohibere [7]. » Idem quod alias frequenter : « Ab extremis cœlorum, et a finibus terræ congregabo te, » dicit Dominus [8]. » Educ foras populum cæcum, et oculos » habentem, surdum, et aures ei sunt [9]. » Populum peccatorem, cujus oculi, et aures perversam cordis sui cogitationem sequuntur.

CAPUT XLIV AD LXIV.

Desunt apud S. Ephræm.

[1] Isaï. XLIII, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Exod. IV, 22. — [5] Isaï. XLIII, 5. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 6. — [8] Deut. XXVIII, 49, et Jer. XXXI, 8, et L, 26. — [9] Isaï. XLIII, 8.

CAPUT LXV.

« Et non erit ibi infans dierum moriens, nec senex non » implens dies suos, quia infans centum annorum morie- » tur [1]. » Vitam diuturnam significat, nec ante centesimum annum cum morte commutandam. Omnia nimirum Deus populo suo prospera eventura prænuntiat, et duratura « Ad » centum annos, » id est, longissimo tempore. « Et peccator » centum annorum maledicetur [2]. » Quatenus non properabitur pœna peccantibus, sed ad annos plurimos diutissime protendetur. « Et antequam clament, exaudiam eos [3], » esto olim contrarium protestatus sim dicens : « Cum clama- » verint ad aures meas voce magna, non exaudiam [4]. Lupus » et agnus pascentur simul [5]. » Res ipsa in Ecclesia exhibita est, umbra in synagoga : lupi namque cum agnis simul morantes tyrannos designant, quos justi inimicos et persecutores ante habuerunt, post habuere socios et contubernales.

CAPUT LXVI.

« Hæc dixit Dominus [6] : Cœlum sedes mea est, terra » scabellum pedum meorum [7]. » Pedibus substrata meis, divinæ naturæ immensitatem ostendit; cum ergo cœlum

[1] Isaï. LXV, 20. — [2] Ibid.— [3] Ibid. 24. — [4] Id. I, 15. — [5] Id. XLV, 25. — [6] Vide D. Guillon, tom. VIII, pag. 181-182. — [7] Isaï, LXVI, 1.

et terram ego impleam, me manu facta templa non capiunt? Ergo « Quæ est ista domus, quam ædificabitis mihi[1]? » Ecquod namque ædificium suo utique definitum ambitu contineat immensum? Ita est : templa superborum hominum facta manu Deo parva sunt, et angusta; ea est ejus natura, et parva corda illi ampla sunt et lata, ea est ejus bonitas, si tamen humilia sunt et mansueta, qualia prætulit Ecclesia gentium. « Qui immolat bovem, quasi » qui interficit virum, et qui mactat agnum, quasi qui jugulat canem[2]. » Consentiunt illa Malachiæ : « Dispergam » super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum[3]. » Judæorum sacrificia Prophetæ declarant immunda fuisse; quæ ergo Esaïas hoc loco hominum, canumve cadaveribus æquiparat, Malachias Prophetarum ultimus animalium retrimenta vocat, non offerenda Deo, sed offerentium in ora cum opprobratione rejicienda. « Hæc elegerunt in viis suis, » et in idolis suis anima eorum delectata est[4]. » Id est, hisce tamen Judæi gaudent sacrificiis, et vana religione sibi ipsi illudunt. « Unde et ego delectabor in illusione eorum[5]. » Quare sicut illi sibi illudunt et mihi, ego vicissim illorum expectationem eludam, et illis calamitatibus involvam, quas ejusmodi religionis umbra prohibere moliuntur. Repetit Propheta, quæ sub initium prophetiæ leguntur, et alii Prophetæ, sed et Prophetarum Dominus Judæis in Evangelio frequenter inculcabant, nihil videlicet eis profuturas legis cæremonias peccantibus, et legem ipsam prævaricantibus. Idcirco frustra etiam eos Deo moliri templum non saxa, sed corda hominum petenti. « Vox tumultus de » civitate[6], » hostibus ad eam obsidendam promoventibus, « Vox de templo[7], » vel sacerdotum Dei opem sero implorantium, vel civium eo frustra profugientium, dum premen-

[1] Isaï. LXVI, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Malach. II, 3. — [4] Isaï. LXVI, 3. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid.

tibus a tergo inimicis ibidem asylum quærunt. « Vox Do-» mini reddentis retributionem inimicis suis[1], » impiis Judæis legem prævaricantibus; deinde populis, qui pios Judæos Babylone reversos infestare ausi sunt ante irruptionem gentis Gog, quæ postea in Judæam incubuit. « Ante-» quam parturiat, pariet[2], » id est, antequam moveant gentes, quæ, Zorobabele duce, repressæ sunt, « Et antequam » appareant signa vicini partus, liberabitur, et pariet mas-» culum[3]. » Hoc dicit de lætitia, qua ex insperato afficienda erat Judææ provincia eo tempore, quo populum Babylone reducem accepit, quam talem futuram ait, qualis mulieri masculum parienti accideret calumniam passæ a zelotypo conjuge, quæ quidem tanta esse solet, ut acerbissimos partus dolores extinguat, et afflicti criminis memoriam oblitteret. « Quis audivit unquam tale? Numquid » parturiet terra in die una[4]? » Negat id unquam factum, ut ager uno die excipiat semen, et effundat fruges. « Quo-» niam a quatuor ventis revertentur filii Sion, et una hora » parietur populus[5]. » Significat urbem Sion suis quondam orbatam liberis, iterum multiplici prole una die donandam. « Ego qui dedi spem istam non pariam? dicit Dominus[6]. » Ego qui populo meo reditum post annos septuaginta futurum promisi, num promissum solvere non potero? « Ut su-» gatis ab ubere consolationis ejus[7]. » Id est, etiam solvam, « Daboque Jerusalem ubera plena deliciarum[8], » e quibus hauriant ægri et debiles pinguedinem. « Et cognoscetur » manus Domini servis suis, et perdet inimicos suos[9]. » Id est, interea manifestabitur simul vindicatrix Dei justitia adversus impios Judæos. « Ecce Dominus in igne venit, et » quasi turbo quadriga ejus.[10] » Gentiles utroque symbolo

[1] Isai. LXVI, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 9. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 12. — [9] Ibid. 14. — [10] Ibid. 5.

designat, quorum opera Deus legis suæ contemptores punire decreverat. « Quia in igne Dominus dijudicabit et in gladio » suo ad omnem carnem [1]. » Id est, talium inimicorum opera castigabit omnem carnem filiorum Jerusalem, « Et » multiplicabuntur interfecti a Domino, qui sanctificaban- » tur ad confusionem, et mundos se faciebant in hortis al- » ter post alterum in medio [2]. » Significat palam et impudentissime isthæc omnia eos perpetrasse « Alterum post » alterum, » vel quo alter alterius exemplo ad illa committenda duceretur, vel significat neminem talia ausum non fuisse, cum alter alterum ad hæc maleficia alacer et lætus sequeretur. « Et qui comedebant carnem suillam, et rep- » tile, et glirem [3]. » Et quoniam ista ad transgrediendam legem isthæc prohibentem omnes simul conspirarunt, « Ideo omnes simul consumentur, postquam venero ad con- » gregandas omnes gentes [4]. » Illas fortasse designat, quas Ezechiel Gog Magog appellat, et adducendas, ait, ad montes Israël, earumque interitum describit eodem ordine, quem hic observat Esaïas, vel quas Esdras recenset, et narrat adversus Judæos Babylone reversos undique insurrexisse, et a Zorobabele repressæ fuerunt ; vel quas Persarum reges, vel Antiochus ejusque successores Græci in Judæam postea immiserunt et a Judæis, atque a Juda Machabæo, ejusque fratribus attritæ sunt, et a Romanis tandem penitus deletæ ; istarum porro gentium opera impiorum Judæorum peccata se vindicaturum hic Deus denuntiat. Illas certe gentes hoc loco Propheta manifeste designat, quarum interitum babylonicæ captivitatis solutio antecessit, ac Judæorum et gentium salus per Christum, ejusque Apostolos consecuta est. « Et in lecticis adduce- » mini, et super genua educabimini, et sicut si mater con-

[1] Isaï. LXVI, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 18, et Ezech. XXXIX.

»soletur filium suum, sic ego consolabor vos [1]. » Pios modo Judæos Deus alloquitur, et promittit facientibus voluntatem ejus se affuturum et quasi filios regis magnifice tractaturum, ut quemadmodum isti famulorum humeris gestantur, et super genua accipiuntur, sic se illos perinde portaturum, et nutriturum in deliciis, adeo ut affluente omnium bonorum copia præterita damna sibi abundantissime compensata videantur. « Et venient, et videbunt glo- »riam meam [2]. » Hoc dicit de gloria, ad quam Deus extulit domum Israël post interitum suorum persecutorum. « Et »ponam in eis qui salvati fuerint signum [3]. » Notam, quam vidit Ezechiel impressam frontibus Judæorum, qui a communi gentis excidio excepti fuerant. Vel signum terroris ad conciliandam scilicet sibi gentium, ad quas mittebantur, venerationem et reverentiam. Hoc nimirum signo tremefactus est Felix audiens Paulum de justitia et castitate, « Et de futuro judicio disputantem [4]. Et mittam ex »eis quasi miraculum in Tharsis, et in Thubal, et in »Javan [5] »et ad cæteras provincias, quæ venerunt in auxilium domus Gog ad pugnandum contra Zorobabelem, Christum videlicet, cujus typus fuit Zorobabel dux populi ad terram hæreditatis, Domini soluta captivitate, revertentis. Gentium ergo adversus Zorobabelem motus illud designabant, quod Propheta de Christo vaticinatur dicens: « Astiterunt reges terræ, et principes inierunt consilium »simul adversus Dominum et adversus Christum ejus [6]. »Et annuntiabunt gloriam meam in gentibus [7]. » Id est, mirabilia, quæ a me facta sunt, ethnicis prædicabunt, quod quidem Apostoli fecerunt. « Et adducent omnes fratres ves- »tros de cunctis gentibus oblationem Domino in equis, et »in curribus, et in carrucis [8], » id est, non invitos, quo-

[1] Isaï. LXVI, 12, 13.— [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Act. XXIV, 15. — [5] Isaï. LXVI, 19. — [6] Psal. II, 2. — [7] Isaï. LXVI, 19. — [8] Ibid. 20.

modo vos Babylonem ducemini, sed volentes cum honore, et reverentia, qua cum dona Deo deferri solent. « Et sicut inferunt filii Israël similam in vasis mundis in domum Do» mini[1]. » Et quidem istud cogitabunt, qui illos adducent propter Deum. « Et ex eis assumam in sacerdotes et Levi» tas[2], » alio modo, « Et ex eis accipiam sacerdotibus et » Levitis. » Subintellige « decimas ; » sensus ergo est, vel quod fratres Judæorum reducendi futuri erant de filiis populi, a quibus accipiendæ erant decimæ statutæ sacerdotibus et Levitis ; vel potius gentiles Propheta designat illos deducentes, jamque ad Christum conversos, et hujus fidei communione a Judæis pariter credentibus in fratres ascitos. Istos itaque ait ad domum Domini venturos dona Deo pariter ferentes. « Et erit ut a tempore mensis in » mensem, et a tempore sabbati in sabbatum veniat om» nis caro, ut adoret coram me, dicit Dominus[3]. » Solemnitatum et sacrificiorum constantem et perpetuam successionem promittit, quæ antea babylonica servitute ad annos septuaginta interrupta fuerat. « Et venient, et videbunt » cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me[4]. » Id est, post interitum populi Gog, Judæi, et gentiles ad Christi fidem conversi convenient, et egredientur simul ad campos, ubi illi occubuerunt, divinam in eos vindictam spectaturi, ut verum sit illud : « Lætabitur Justus, cum viderit » vindictam ; lavabit manus suas in sanguine peccatoris[5]. » Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extin» guetur[6]. » Ipsum Justorum cœtum vermi comparavit, ut supra illud: « Noli timere vermis Jacob[7]. » Vermen » porro immortalem dicit et perpetuum ignem, eo quod Christi Ecclesia nunquam interibit. « Et erunt miraculum omni » carni[8]. » Id est, res visu mirabilis omnibus, qui ex Ju-

[1] Isaï. LXVI, 20. — [2] Ibid. 21.— [3] Ibid. 23.— [4] Ibid. 24. — [5] Psal. LVII, 11. — [6] Marc. IX, 45. — [7] Isaï. XLI, 14. — [8] Id. LXVI, 24.

daïco populo, vel ex gentili factum spectaturi accedent. Jam si dicant : « Quandonam ex Hispania congregati fuimus? nam Hispaniam Propheta hic expresse indicat ; discant Scripturas in magnis insistere, quia norunt parva magnis contineri. Cum ergo aliis in locis narrent Cyri edictum, quo babylonica captivitas soluta fuit, ad omnes provincias manasse, et a Judæis in remotissimas quasve regiones divulgatum, palam fit ejus rei famam in Hispaniam pervenisse, ut verum sit aliquos ex illorum fratribus inde reductos fuisse eo tempore, quo captivitas babylonica finita fuit. Quanquam multo congruentius vaticinium istud exponetur, si quod cum historia, et Prophetæ verbis plane et ex toto cohæret, ista, quæ de Judæorum restitutione narrantur hoc loco et apud Ezechielem [1], ad Christi adventum, et Evangelii promulgati tempus referantur.

[1] Ezech. XXXIV, 25.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN JEREMIAM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Jeremias patria Anathothites Taphnis Ægypti urbe a populo lapidibus oppressus interiit. Situs est in eo loco, ubi Pharao quondam domicilium habuit : hoc nimirum honore Ægyptii acceptorum ab ipso beneficiorum memores, ejus reliquias prosecuti sunt. Postmodum Alexandriam translatæ ibidem magnifice collocatæ fuerunt. Duobus supra quadraginta annis prophetavit, sexaginta vero supra quingentos Christi in carne adventum antecessit.

CAPUT I.

« Verba Jeremiæ filii Helciæ de sacerdotibus Anathoth » in terra Benjamin. Factum est autem verbum Domini » super eum in diebus Josiæ filii Amon regis Juda [1]. » Jere-

[1] Jer. 1, 1, 2.

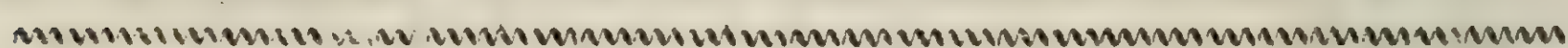
mias ergo sub Josia rege prophetandi munus suscepit, ejusque vaticiniorum argumenta fuere Judæorum captivitas per Ægyptios, quam innuit Jeremias illis verbis : « Filii » quoque Mempheos, et Taphnis concutient te caput ca» put[1]. » Captivitas altera, quam iidem passi sunt a Babyloniis Joakimi regis tempore. Tertia sub rege Jechonia. Generalis demum omnium Judæorum in Chaldæam deportatio, Sedecia regnante. Item captivitas finitimarum Judæis gentium, et Babylonis excidium. Postremum populi reditus in Judæam, et Judæorum reipublicæ restitutio : scilicet, quos Deus in Ægypto servos olim libertate donaverat ob patrum suorum merita, eosdem iterum nunc, ut alias, sæpe servituti subjecit propter toties iterata ipsorum scelera, quæ utique justa severitate vindicari dignum fuit. « Ante» quam formarem te in utero, novi te[2] » idoneum fore populi hujus Prophetam : « Et antequam exires de vulva » sanctificavi te[3], » elegi, et Prophetam gentibus designavi. « Noli dicere : Puer sum : quoniam ad omnia, quæ mittam » te, ibis, et universa, quæ mandavero tibi, loqueris. Ne ti» meas a facie eorum, quia ego tecum sum[4]. » Quamobrem allegandus ad reges tibi infensos, et ad principes, et pseudoprophetas tibi inimicos, ipsisque denuntiaturus, quæ de captivitate, fame, et mortalitate a me decreta sunt, tibique deinceps erunt significanda. Vide ne quempiam illorum formides. Ac simul porrecta manu, « Dominus os meum te» tigit, dicens ; Ecce ego dedi verba in ore tuo : Ecce constitui te cum potestate[5], » præsidem populo tuo, et huic, finitimis gentibus, quin et populis procul ab eo dissitis. « Ut » evellas et destruas, et dissipes, et disperdas, et ædifices, » et plantes[6]. » Non ista efficiendo, sed prædicendo, vel consulendo, vel præcipiendo. Quibus distincte aperteque de-

[1] Jer. II, 16. — [2] Id. I, 5. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 7, 8. — [5] Ibid. 9, 10. — [6] Ibid.

monstrat in voluntatis nostræ arbitrio positum esse bonum eligere; unde nobis a Deo bona proveniant : sique voluerimus a recto, quem tenemus, vitæ cursu divertere, Deum similiter suas circa nos dispositiones mutaturum, ut pro saturitate famem, et pro pace bellum immittat. Ejusmodi nempe disciplina solet ille nostros corrigere errores. Etenim nulla ligatur nostræ voluntatis libertas necessitatis lege, vel vi, minime vero Deus ipse rerum dominus et arbiter, sed cum idem legislator sit, legibus suis minime subest quominus pro arbitrio omnia moderetur, atque pro sua voluntate rerum vices in tempora et momenta dispenset, et humana negotia, ac singulorum officia disponat. Hoc scilicet declarant illa, quæ infra leguntur, Dei verba : « Si » loquar adversus gentem, et adversus regnum, ut eradi» cem, et destruam, et disperdam illud. Si pœnitentiam » egerit gens illa a malo suo, agam et ego pœnitentiam su» per malo, quod locutus sum, ut facerem eis, et subito » loquar de gente, et de regno, ut ædificem et plantem illud. » Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem » meam, pœnitentiam agam super bono, quod locutus sum, » ut facerem eis [1]. Et dixit Dominus : Quid vidisti, Jeremia? » Et dixi : Virgam amygdalinam ego video [2]. » Symbolum est, imminentem a justo Dei judicio vindictam designans; quasi dicat : « Quemadmodum amygdalus celerrime suos protrudit flores, sic populum tuum, et civitatem statuta pœna et captivitas celeri pede sequetur. « Et dixit Dominus : Quid » vidisti Jeremia? Et dixi : Ollam, Domine, ferventem ego » video, et facies ejus a facie aquilonis. Et dixit ad me ab » aquilone : Pandetur malum super omnes habitatores ter» ræ [3]. Olla fervens » exardescentem iram significat. « Facies » ejus ab aquilone » Chaldæam designat regionem respectu Judææ aquilonarem. « Quia ab aquilone pandetur, venire

[1] Jer. XVIII, 7-10. — [2] Id. I, 11. — [3] Ibid. 13, 14.

» incipiet, malum, » incolarum captivitas, et provinciæ devastatio. « Super omnes habitatores terræ » Juda, et super gentes, quas statutum est disperdere. « Ecce ego vocabo » cognationes aquilonis [1], » Babylonios et regna ipsis subjecta. Quasi dicat : « Vocatus cito veniet Nabuchodonosor, et civitatem Jerusalem, et omnem Judæam in summas angustias adducet, immensisque malis afficiet. « Et loquar » judicia mea cum eis [2]. » Judicio contendam cum eis, et ostendam ipsos a me puniri haud immerentes, vel judicabo eos infligendo mala, quæ sum comminatus, et definito tempore inferenda decrevi : quandoquidem ea per pœnitentiam avertere noluerunt, patientur propter proterviam. « Ne formides a facie eorum [3], » si quos suspicaris exitium tibi moliri : « Ecce feci te quasi urbem fortissimam [4], » munitissimam, neque vi, neque arte expugnabilem.

CAPUT II.

« Recordatus sum tibi gratia adolescentiæ tuæ [5], » et quibus a me vicissim ornata fueris beneficiis, quando in Ægypto agebatur tuæ libertatis negotium : « Et dilectionis » patientiæ tuæ [6], » quando per solitudinem me sequebaris, quanquam neque tunc in fide perstitisti, donec Moses de monte descenderet. « Sanctus Israël Domino primitiæ fru» gum ejus [7] : » talis nempe fuit, quando terram hæreditatis suæ possidere cœpit. « Omnes qui comedent eum [8], » polluentur legem Domini transgredientes primitiva sacerdotibus vindicantem. « Hæc dicit Dominus : Quid invenerunt

[1] Jer. I, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 18. — [5] Id. II, 2. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 3. — [8] Ibid.

» patres vestri in me iniquitatis ? quia elongaverunt a me, » et non dixerunt : Ubi est Dominus, qui ascendere nos fecit » de Ægypto, qui traduxit nos per desertam terram et in- » habitabilem, per terram desolatam umbrarum mortis. » Et adduxit nos in Carmelum[1] ? » Terram promissionis Carmelum appellat, quasi deliciarum sedem ob soli feracitatem, et inde affluentem rerum copiam. « Et ingressi con- » taminastis terram meam[2] » idolis, deos, quos ipsi fecistis, colentes. « Propter hoc judicio contendam vobiscum ; et » cum filiis filiorum vestrorum judicio disceptabo[3]. » Primum membrum Israëlitas Chananitidis primos habitatores, pactique fœderis transgressores spectat ; secundum istorum posteros, qui Jeremiæ tempore vivebant. « Transite ad in- » sulas Cethæorum, et videte[4]. » Cethæos dicit nationes ad occidentem Chananitidis positas. « Et in Cedar mittite[5]. » Per Cedaræos, gentes designat Judæis orientales. « Duo mala » fecit populus meus ; primum dereliquerunt me[6], » tum vero iniquissime, cum sub ipsorum in Chananitidem ingressum simulacrum a Micha fabricatum statuerunt in Silo, ubi tabernaculum meum locaveram. Rursus, cum sub exitum, et imminente jam captivitate, Manasses regnum inivit ; non paulatim ut antea, sed torrentis modo præcipitati sunt hujus populi mores, quando præter omnem militiam cœli, quam ubique colebant, quodlibet signum in meo templo erigere, et colere non dubitarunt. « Et fecerunt » sibi cisternas contritas, quæ non possunt continere aquas[7]. » Fictos et inanes deos coluerunt, quos cisternas contritas ideo appellat, quod vana et futili spe cultores suos fallerent, vel ipsis immolatas hostias eodem symbolo designat, quod voventibus, et offerentibus nihil prodessent. Ergo inquit : « Dereliquerunt me, » qui sum vitæ fons, et abierunt, sibi-

[1] Jer. II, 5-7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 13. — [7] Ibid.

que foderunt puteos rimis fatiscentes, deos, qui suis cultoribus vitam impertiri aut conservare nequeunt : nec enim habent. « Super eum rugient leones[1] : reges, et regna leonum rugientium ad instar fremuerunt, et adhuc frement. « Filii quoque Mempheos et Taphnis concutient te caput » caput[2]. » Id est, etiam Ægyptii aliquas de populo tuo turmas suis avulsas sedibus in servitutem abducent Memphin, et Taphnin Ægypti urbes. « Quid tibi est in via Ægypti, ut » bibas aquas nigredinis ejus[3]? » Geon, seu Nilum significat, quod lutosus, et turbidus fluat. « Arguet te malitia tua. » Argueris, inquit, supplicio, quod tibi tua improbitas et protervia accersent. « Et pœnitentia tua corripiet te[4], » dolor, et luctus ex animadversione secuturus. « Quia a sæculo con» fregi jugum tuum, et rupi vincula colli tui[5] : » ex quo impositum cervicibus tuis Ægyptiorum jugum contrivi. « Ego » plantavi te surculum ex toto semen verum, quomodo igi» tur conversa es contra me et rebellasti[6], » quasi « Vitis » aliena, » non mea sata manu, nec mihi ? « Si te dealbaveris » nitro, et multiplicaveris tibi sulphur, manebit adhuc ma» cula iniquitatis tuæ coram me[7] : » non enim sanctificare te poterunt victimæ, quas peccata tua commaculant. Vanam Judæorum religionem hic et alibi frequenter taxat, et futilem spem : quod legem minime observarent, nec tamen pœnam metuerent, sacrificiis Deum placare se posse arbitrati : « Et quomodo dicis ? Non sum polluta[8] ; » quoniam quæ tibi finxisti simulacra, et quæ perpetrasti scelera, ipsa te polluerunt. Ægyptiorum deos innuit, quorum simulacra erexerat in Bethel Jeroboamus, et Sidoniorum numina, quorum cultum Achabus ex suggestione Jezabelis invexerat, et corruptos ex ea causa Judæorum mores. « Compa» rata es bestiæ agresti, quæ mutatur in appetitionibus

[1] Jer. II, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20. — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. 22. — [8] Ibid. 23.

» animæ suæ[1]; » postquam Achabus et reliqui reges tui idololatræ jugum divinæ legis a tua cervice depulere. « Hau» sisti spiritum quasi jorura, quis reducet eam[2]. » Joruræ, inquit, similis facta es, cum hausto spiritu incitata vagatur, et quis valeat a semitis erroris sui revocare? Utroque symbolo miram Judæorum depravationem Propheta declarat, et altero quidem illorum circa peregrinas religiones inconstantiam accusat, cum modo unam, modo alteram arriperent, et altero eorumdem in idololatria pertinaciam, adeo ut belluis ratione carentibus similes effecti, veræ religionis dignitatem nec capere possent, nec æstimare. « Pro» hibe pedes tuos a nuditate et guttur tuum a siti[3]. » Quæ quidem mala Prophetarum olim cura depulisti, et illi profecto pedes tuos a nuditate, et fauces a siti, et fame, aliisque te ærumnis, quas servorum conditio ferre consuevit, vindicarunt. Tu vero cave ne in easdem angustias iterum recidas, idola colendo. Simili tropo utitur Deus apud Esaïam, dum Ægyptiis atque Æthiopis captivitatem minitatur : « Sicut, inquit, ambulavit servus meus Esaïas nudus, sic » minabit rex Assyriorum captivitatem Ægypti, et transmi» grationem Æthiopiæ[4]. Quasi confusio furis, cum depre» henditur, sic confundetur domus Israël[5]. » Quemadmodum latro in ipso furto interpellatus, timore et pudore suffunditur, ita filii Israël pavebunt, et pudefient, cum deorum suorum cultu occupatos inexpectata opprimet captivitas, illos quippe suæ libertatis assertores,, et vindices fore confidebant. « Secundum numerum civitatum tuarum » erant dii tui, Juda[6]. » Judæorum synagogam objurgat, ob auctum sine fine deorum numerum; in cunctis quippe civitatibus construxerant delubra, et ubique statuas impuris numinibus erexerant. « Numquid solitudo factus sum Is-

[1] Jer. II, 24. — [2] Ibid. — [3] Ibid, 25. — [4] Isaï. XX, 3, 4. — [5] Jer. II, 26. — [6] Ibid. 28.

»raëli, »nec miraculis, nec signis verendus : « Aut terra »deserta[1], » sterilis, et infœcunda, inutilis et inanis Deus, quasi dicat : « Hanc tu de me opinionem cepisti, quasi nihil admirandum, nihil magnum, ut alias solebam, jam agere valeam, quo potentiæ meæ confidere debeas, et opem ac salutem a mea beneficentia sperare? « Numquid oblivis»cetur virgo instrumenti deliciarum suarum, aut sponsa »ornatus sui[2] : » quasi dicat : « Sin autem istæ illa sollicite meditantur, et expectant, quare populus meus oblitus est mei, quasi vero operosum mihi, et difficile sit, quæ pollicitus sum ipsis post reditum exhibere?» Propheta certus decretam Judæis irrevocabili sententia captivitatem. et transmigrationem, illos ad spem futuræ, post reditum felicitatis, erigit. « Non in fossa inveni eos, sed sub omni arbore[3]; » quasi dicat : « Non in cryptis clam diis suis sacrificantes reperi, imo palam in locis conspicuis, et patentibus. «Ecce »ego judicio condemnabo te[4], » exilio, et servitute, nec propter præterita duntaxat scelera, verum etiam quia dixisti : « Non paccavi. Quare te dedecoras cogitans iterare »vias tuas[5]?» Quasi dicat : «Quorsum peccata tua exaggeras, atque aliud apud Ægyptios perfugium quæris? » Nam in diebus Achaz Assyriorum auxilia petebat. « Et ab Ægypto »confunderis[6], » cum isti terras tuas invadent, et subjugabunt, atque incolas secum captivos abducent. « Sicut confusa »es ab Assyriis sub Manasse, quem Assyrii principes vinc»tum duxerunt Babylonem[7]. »

[1] Jer. II, 31. — [2] Ibid. 32. — [3] Ibid. 34. — [4] Ibid. 35. — [5] Ibid. 36. — [6] Ibid. — [7] 2 Paral. XXXIII, 11.

CAPUT III.

« Tu autem fornicata es cum pastoribus multis [1]. » Deos, inquit, coluisti gentium plurimarum. Attamen etsi uxor recedens a viro suo, aliumque accipiens conjugem, si ad priorem, quem dimisit, redire voluerit, merito repellitur, tu haudquaquam talem patieris a me repulsam, sed in pristinum restitueris gradum. » Quod Deus hic animæ resipiscenti pollicetur dicto, declaraverat facto, Hoseæ prophetæ præcipiens, ut diligeret mulierem adulteram, eamque duceret. Utrobique peccatores ad spem veniæ excitat, et ad pœnitentiam provocat. « In viis sedebas expectans eos, » quasi cornix in solitudine [2]. » Designat vel impudicas mulieres viam insidentes, et palam cum transeuntibus meretricantes, seu potius universam arguit Judæorum synagogam, quod in solitudine suum quisque Deum adoraret. Quasi dicat : « Scilicet non magni esse tibi videbatur, si idolis sacrificares in oppidis, et locis frequentibus, nisi deserta obscœnarum avium, et ferarum stabula peteres, et excitatis secus vias delubris viatores quosque ad profanam religionem induceres. Ipsum hoc Hoseas Israëlitis exprobraverat illis verbis : « Laquei facti estis speculatoribus, et » quasi rete expansum super Tabor, venatores venantes » laqueos absconderunt [3]. Laqueos, » inquit, et retia abscondistis viatoribus Jerosolymam pergentibus ad sacrificia mihi in meo templo offerenda, ut ad fanum Bethel ad vitulorum cultum retraheretis. « Et fecisti tibi frontem me» retricis [4]. Meretricis, » ait, non adulteræ, cui ante compa-

[1] Jer. III, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Osee V, 1-3. — [4] Jer. III, 3.

rata fuisti; omnem nimirum exuisti pudorem, et sorori tuæ Samariæ usquequaque similis facta es. « Numquid custo-» dietur in sæculum, et custodietur in sæcula[1]? » Id est, numquid Deus in perpetuum irascetur? Quasi dicat : « Id minime fiet, sed sicut alias peccantibus pepercit, et captivos redemit; ita nunc quoque remittet iram, et resipiscentibus ignoscet. « Ecce locuta es, et fecisti malum, et præ-» valuisti[2]. » Nunc jam quæcumque designabas scelera, ad effectum perduxisti, nullo morante metu vel pudore. « Dixit-» que Dominus ad me : Numquid vidisti, quæ fecit habita-» trix Israël? Abiit enim, et in omnem montem excelsum, » et subter omnem arborem frondosam, et fornicata est » ibi[3]. » Hujusmodi morem Israëlitæ a Chananæis hauserant, quod præcavens Deus illis expresse interdixerat. Ne extra locum constitutum procul a tabernaculo sua sacra facerent, quo longius eos a ritibus gentium abstraheret, quibus solemne esse sciebat diis suis summa montium, et lucos ad hunc finem arboribus amœnis, et umbrosis consitos, dedicare, et ibidem sua sacrificia peragere[4]. « Et ait » Dominus ad me : Justificavit animam suam habitatrix » Israël a dolosa Juda[5]. » Eadem fere habet Ezechiel, ubi civitatem Jerusalem comparat Gomorræ, et Samariæ, et subdit : « Vicisti eas sceleribus tuis, et justificasti sorores » tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es[6]. » Gravius porro deliquisse tribus Juda dicitur; tum quia Judæi viderant fratres suos Samariæ habitatores severissime a Deo punitos, unde intelligebant idololatriam illi maxime exosam esse, nec tamen aut Dei ejusmodi crimen prohibentis majestatem reveriti sunt, nec vindicantis severitatem timuerunt; tum quia neque Dei singularem erga ipsos benignitatem et clementiam agnoverunt, imo pro

[1] Jer. III, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6. — [4] Deut. XII. — [5] Jer. III, 11. — [6] Ezech. XVI, 28. 29.

gratia injuriam reddiderunt; nec enim aliis tribubus tanta contulit beneficia, quanta sub piis præsertim regibus tribui Juda; nec ipsi Judæi Deum, ejusque in ipsos beneficentiam ignorare potuerunt, quandoquidem a Levitis, qui post divisionem duorum regnorum in Judæam migraverant, ibique domicilia fixerant, docebantur, et insuper perpetuo aderant illis Prophetæ divinæ legis præcones. « Prædica » sermones istos in aquilone [1]. » Hanc scribito epistolam ad filios Israël exules, et per subjectas Assyriis in aquilone provincias dispersos, atque adhortare ad pœnitentiam, rerumque in melius conversionem jubeto sperare. « Bonus » ego sum, et non irascar in sæculum [2], » neque aversantes me implacabili odio persequor : sum enim bonus, et beneficus, paratus afflictos relevare, et subvenire miseris, quare aliquando tandem iram ponam, atque pacem, et veniam poscentibus dabo. « Pœnitentiam agite, filii resipiscentes [3], » quoniam in potestate vestra est malefactum corrigere, et mutare mores. « Et complacui in vobis, et assumam vos » unum de civitate, et duos de cognatione, et introducam » vos in Sion [4]. » Israëlitas alloquitur, non tamen omnes : nam etsi ex Cyri decreto omnibus tribubus Persarum imperio subjectis in terram suam redire licuit, plurimi tamen regis indulgentia usi non sunt; qui ergo redire voluerunt, ad illos pertinent, quæ sequuntur : « Et introducam vos in » Sion. Et dabo vobis pastores secundum cor meum [5]. » Juxta ecclesiasticum seu historicum sensum Zorobabelem Propheta designat, et Jesum filium Josedech, atque Nehemiam : nam allegoricus venturum Messiam perspicue prænuntiat in Zorobabele præfiguratum. Christi quippe adventu perfecta, et consummata sunt omnia, quæ hoc loco subtexit Jeremias de gentium conversione, et abrogatione mosaïcæ legis. « In diebus illis dicit Dominus : Non dicent

[1] Jer. III, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 15.

» ultra : Arca testamenti Domini ; neque recordabuntur » illius, neque visitabunt eam : nec fiet ultra[1]. » Post Christi adventum, et Evangelii promulgationem istud completum est, et arca testamenti interiit, quatenus Judæi Christi legem professi, Mosis præcepta in codice scripta, et in latere arcæ reposita impune non observabant, « Neque arcæ re» cordatio ascendebat super cor[2], » quoniam desierat observantia cæremoniarum, nec tenebantur deinceps Judæi statos per Moysem ritus in suis sacris adhibere. « Nec fiet » ultra. » Id est, ut populi sacerdotes suis humeris circumferant arcam, sive, « Nec ultra fiet » quidquam eorum, quæ Judæi Mosis lege facere et observare tenebantur, nec ultra fiet quidquam ejusmodi. « Ego autem dixi, quod reputabo » te in filios, et tribuam tibi terram electam, hæreditatem » fortitudinis gentium[3]. » Terram triginta regum Chananæorum. Mystice ad Christum ista referuntur. « Ipse enim » est expectatio gentium[4], » et idem dicit in Psalmo : « Funes » ceciderunt mihi in directis, et hæreditas mea pulchra visa » est mihi[5]. » Hæc porro hæreditas ex gentibus conflata est, quam Judæi in Christum credentes, et Evangelium per totum orbem circumferentes populo suo adjunxerunt, et quasi suam per Christum hæreditatem acceperunt. Christo enim dicuntur illa : « Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, » et possessiones tuas terminos terræ[6]. Vere sicut menti» tur mulier amatori suo, sic mentiti sunt mihi filii Israël[7]. » Amatori suo, inquit, non viro, sic mentiti sunt mihi. » Quasi dicat : « Judæorum synagoga, quasi non essem ejus vir et Deus, putavit sibi fas esse a me discedere. Exprobrat iterum synagogæ in idololatria pertinaciam, quandoquidem ad reditum magnis promissis provocata, et viam insuper edocta, in suo nihilominus errore persisteret : quasi vero

[1] Jer. III, 16. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 19. — [4] Gen. XLIX, 10. — [5] Psal. XV, 6. — [6] Id. II, 8. — [7] Jer. III, 20.

Deus nihil ad istam attineret, cum tamen Deus illius esset, et sponsus adolescentiæ ipsius. « Vox super semitas plora- » tus et deprecationis domus Israël [1], » quia captivitatem subire, et in alienas terras coacti sunt transmigrare. « Et » dixerunt illi : Ecce nos tui sumus, quia tu es Dominus » Deus noster. Vere ad mendacium fuerunt nobis colles » et altitudo montium [2]. » Id est, fefellit nos vana et futilis spes posita in simulacris, quæ in collibus, et altissimis montibus locaveramus. « Et confusio comedit laborem pa- » trum nostrorum [3], » illorum scilicet, qui ab exitu de Ægypto idola colere cœperunt, et pecora magno labore quæsita ipsis mactarunt, quin et filios et filias cremarunt. « Dormiemus in confusione nostra, et operiet nos confusio » nostra [4]. » Quasi dicat : « Quandoquidem Domino peccavimus, pœnam æquanimiter feremus, et Babylone despecti, et pudore suffusi, veluti confusione operti jacebimus ad annum hujus servitutis septuagesimum.

CAPUT IV.

« Si pœnitentiam egeris, Israël, ad me reverteris [5]. » Iterum Deus populum ad pœnitentiam invitat, et terret, refractariis denuntians ingentes calamitates ex subita invasione potentissimorum hostium secuturas. « Et si abstuleris » a facie mea immunditiam tuam [6], » idololatriam et impura numina, quæ tibi fecisti, vel peccata, quæ te immundam oculis meis faciunt. « Non commoveberis [7], » non mutabis sedem, sed in patrio solo manebis et requiesces. « Et bene-

[1] Jer. III, 21. — [2] Ibid. 22, 23. — [3] Ibid. 24. — [4] Ibid. 25. — [5] Ibid. IV, 1. — [6] Ibid. — [7] Ibid.

» dicentur in eo omnes gentes[1]. » In semine Abrahæ, in Christo, et in eodem glorificabuntur, et justificabuntur, gloriam et justitiam consequentur, sicut Abrahamo olim prædictum fuit : idque fiet, cum gentes exemplo et opera tua ejurabunt idololatriam, et Christi fidem amplectentur. « Hæc dicit Dominus viris Juda et habitatoribus Jerusalem : » Accendite vobis lucernam[2]. » Id est, legem Dei vestri habete præ oculis, et ejus ductum sequimini juxta illud in Psalmo : « Lucerna est verbum tuum pedibus meis[3]. Et » nolite serere super spinas[4]. » Nolite fœnerari diis, quos ipsi fecistis, a quibus ostensa spe copiæ, inopes facti estis. « Circumcidimini Domino[5], » non carnis, sed cordis vestri, præputium auferentes. « Ne forte egrediatur sicut ignis in» dignatio mea[6], » et vestras incendat terras, Chaldæis agros et oppida devastantibus, et incolas Babylonem abducentibus. « Canite tuba in terra[7], » ut, dato signo congregati, incolæ intra munitarum urbium mœnia se recipiant... « Le» vate signum Sion[8], » Solymitarum præcipue ante oculos explicate vexillum, quo magis instat tempus, quo ad arma concurri oportet, ut bellum instruant, et sustineant, vel antevertant et fugiant. « Accingite vos ciliciis[9], » si forte detur, malefacta dolentibus imminentem perniciem avertere. « Vere-ne, Domine, decipiens decepisti populum istum » dicens : Pax erit vobis ? Et gladius pervenit ad animam[10], » id est, ad interfectionem et interitum. Hoc Propheta dicit, quasi vero cogitaret eam, quam paulo superius promisit, pacem et felicitatem, vel absolute exhibendam, etiamsi populus appositam conditionem neglexisset, nec abstulisset immunditiam suam a facie Domini, vel quasi ignoraret hanc ipsam felicitatem venturi Messiæ temporibus esse

[1] Jer. IV, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Psal. CXVIII. 105. — [4] Jer. IV, 3. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 5. — [8] Ibid. 6. — [9] Ibid. 8. — [10] Ibid. 10.

reservatam, quare nec ante ejusdem adventum Judæis reddendam. «In tempore illo dicetur populo huic et Jeru-»salem : Ventus errans in viis, quæ sunt in deserto, viæ »filiæ populi mei non ad purgandum, et congregandum. »Ventus plenior his veniet mihi[1].» Id est, quemadmodum agricola ex omnibus ventis utilem sibi optat, et operi suo apprime commodum, ita populo meo unus fuit expetendus ventus in via veritatis : at ille factus est quasi ventus errans in viis, quæ sunt in deserto, ubi patentibus campis venti vagantur, et locum ex loco mutantes perpetua vertigine rotantur. Idcirco nec suam conscientiam purgavit, nec res suas cito dispergendas congregavit. «Ego autem »loquar judicia mea cum eis[2].» Nihilominus, inquit Deus, proponam eis judicia mea, id est, calamitates justo judicio meo ipsorum obstinationem et proterviam consecuturas. «Ecce quasi nubes veloces ascendet[3].» Id est, involabit huc Babylonius, et Judæam invadet, et impetu atque celeritate incredibili, ut videantur quadrigæ ejus turbinis ad instar ruere, et equi aquilarum pernicitatem cursu superare. «Vox enim annuntiantis a Dan adventare Babylonium[4].» Urbs posita erat in confinio aquilonari Judææ, qua Babylonius ab aquilone venturus transire debebat. «Et notum »facientis dolorem de monte Ephraïm[5],» interiores terræ sanctæ regiones, quas Ephraïmitæ incolebant, designat; dumque Babylonios eo pervenisse dicit, ostendit eorumdem, post primam per Danitarum loca irruptionem, ulteriorem progressum, quo nuntiato, Judæis dolor, et trepidatio ingens futura esset. «Memorate gentibus, et auditum »facite Jerusalem : Ecce multitudines congregatæ veniunt »de terra longinqua, et dabunt vocem super civitates Ju-»da[6].» Nuntiate, dicent, urbi Jerusalem et nationibus ipsis

[1] Jer. IV, 11, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 15. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 16.

finitimis Chaldæorum adventum et consilium. « Viscera » mea, viscera mea doleo, præcordia mea affligunt me[1], » quoniam video Chaldæos Judæorum terras invasisse. Hoc Propheta dicit, vel quod ex intimo cordis affectu popularium suorum perniciem commiseraretur, vel viscerum symbolo urbes munitas infra Solymitarum tractum positas designat ; seu verius principes viros in ipsa civitate habitantes, a quorum salute ejus securitas pendebat, perinde atque corporis valetudo constat ex commoda viscerum habitudine. « Salit mihi cor meum, et non tacet, quia vo- » cem buccinæ audivit anima mea, et clamorem prælii[2]. » Cor meum præ sollicitudine, et tristitia conturbatur, et palpitat ; quoniam audire me videor tubarum clangorem et fremitum militum concurrentium ad pugnam. Propheta mœrorem suum exponit, populique præsens periculum, quo malis suis indormientem excitet, et provocet ad Dei metum, suorumque scelerum detestationem. « Contritio su- » per contritionem veniet[3]. » Id est, malum nuntium alter sequetur similis. Respicit ad dicta superius de nuntiis aliis ex aliis Chaldæorum adventum renuntiantibus, atque eorumdem ingressum et invasionem, unde nova dabatur causa Judæis perturbationis et formidinis. Hoc idem nec aliis verbis Ezechiel ipsis denuntiavit : « Conturbatio super con- » turbationem veniet, et auditus super auditum[4]. Et vastata » sunt tabernacula mea, ceciderunt pelles meæ[5]. » Oppida munitissima, et opulentæ urbes. « Aspexi terram, et ecce » erat tub bub, » id est, « vacua et inanis[6]. » Ostendit spiritus Jeremiæ Judææ devastationem eo tempore, quo pacatissimus erat rerum ejus status, sicut Ezechieli præmonstravit, quasi præsentem futuram incolarum in Chananitide frequentiam, quando abductis inde Judæis, eadem

[1] Jer. IV, 19. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 20. — [4] Ezech. VII, 26. — [5] Jer. IV, 20. — [6] Ibid. 23.

inculta et deserta squalebat. «Et ad cœlos et non erat in eis » lux[1]. » Adeo ut, quemadmodum in die salutis sol eis luxerat septuplo, quam solet, splendidior, ita tempore captivitatis omnia astra defecisse viderentur. « Aspexi, et ecce » Carmelus desertus[2], » Jerosolymam intelligit ob civium frequentiam, et loci, in quo posita erat, eminentiam ; vel Judæam ob amœnitatem et fertilitatem Carmeli jugis et campis eidem subjectis persimilem. «Et omnes urbes ejus » destructæ sunt[3], » seu quæ circa Jerosolymam extabant, seu verius, ut infra ipse Jeremias declarat, quas universa ubique Judæa habebat frequentissimas. « Tu autem vastata » quid facies? cum vestieris te coccino, cum ornata fueris » ornamento aureo, et pinxeris stibio oculos tuos[4]. » Scilicet proposita impendentis servitutis inevitabili calamitate ostendit nihil Judæis profuturum, quod in præsenti deos suos vario, et multiplici cultu sibi demereri, et propitios facere studerent. Quam porro futile et vanum studium istud fuerit, ipsomet tandem animadversuros eo tempore, quo a Chaldæis victi, etiam in servitutem fuerint redacti. « Vocem enim quasi ægrotantis audivi, et angustias par» turientis[5]. » Dolores indicat passuram Judæam in exitu suorum incolarum, quales puerperæ accidunt acerbissimi in emissione fœtus sui. « Vox filiæ Sion complodentis ex» pandentisque manus suas, et dicentis : Væ mihi propter » interfectos meos[6]. » Significat Judæorum exitum, magnam eorumdem stragem præcessuram, et consecuturam, quam idem Jeremias in fine describit.

[1] Jer. IV, 23. — [2] Ibid, 26. — [3] Ibid, — [4] Ibid. 30. — [5] Ibid. 31. — [6] Ibid.

CAPUT V.

« Circuite per vicos Jerusalem, in quibus tenuiores et » pauperes morari solent, et quærite in plateis, » quas divites frequentant. « An inveniatis virum nobilem quempiam » facientem judicium, aut plebeium quærentem fidem, id » est, in via justitiæ et veritatis ambulantes [1]. » Id est, talem nullum reperietis. Unde arguitur depravatissimos per id tempus Judæorum fuisse mores, quod Dominus, qui in Sodomis urbe corruptissima decem justos quæsierat, in civitate Jerusalem, quæ justorum se esse domicilium gloriabatur, nec unum talem invenerit virum usquequaque probum. « Ecce omnes pariter confregerunt jugum, et ru- » perunt vincula [2], » Judæi cujusvis conditionis et loci. « Idcirco confringet eos leo [3]. » Id est, Nabuchodonosor Babylonius. « Et lupi vespertini diripient eos, » ejus duces et milites. « Pardus insidiabitur oppidis ejus [4], » ut quemcumque egredientem capiat et discerpiat. Significat Judæos qua vi aperta, qua dolo a suis hostibus fore opprimendos. « Saturavi eos, et mœchati sunt [5]. » Suppeditavi eis omnium rerum, quas desiderabant, copiam et abundantiam, at ipsi nihilominus ficta sibi numina mihi prætulerunt. « In » domo meretricum contenderunt. Equi amatores et emis- » sarii, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat [6]. » Quare dupliciter mœchabantur et quo impura numina colerent, et quo fœminarum amoribus impliciti, voluptatibus et libidinibus se totos dederent. « Ecce ego adducam super

[1] Jer. v, 1. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 7, 8.

» vos gentem [1]. » Quandoquidem nec Prophetas attenditis, nec beneficia sentitis, et illos ridetis, et pro istis injurias reponitis, jam non ut alias a locis Judææ confinibus, e Syria aut Ægypto, sed a remotissimi aquilonis regionibus, « Adducam populum robustum a sæculo [2], » Chaldæorum gentes a diebus Nemrod fortissimi bellatoris, bello et armis assuetas. « Inventi sunt in populo meo impii insidiantes » quasi aucupes. Sicut cavea plena avibus, domus eorum » plenæ dolo [3]. » Solent alites rapaces accipiter, et milvus, aviculis insidiari, et capta præda sua cubilia implere. Hisce Propheta potentiores quosdam Judæos comparat, qui tenuiorum bonis passim insidias tendebant, hisque porro adjungit alios, qui non in sylvis aucupum more venationem ejusmodi exercebant, sed in propria domo, et ut dicitur in Psalmo : « Iniquitatem meditabantur in cubili suo [4]. » Sociis proinde suisque popularibus domum accitis, aut sua sponte venientibus insidiosa simulatione nectebant dolos, et hac ratione conditionem et rem suam augere volebant. Nec tamen ditiores facti fiebant meliores, imo contra ad prosequenda male cœpta audaciores, seu quod inde sibi majorem ad delinquendum licentiam, seu quod delictorum sperarent impunitatem.

CAPUT V.

« Erumpite, filii Benjamin, de medio Jerusalem, et cum » contentione vocis clangite buccina, et super Bethcarem » levate signum [5]. » Benjamitas alloquitur, esto Jerusalem

[1] Jer. v, 15. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 26, 27. — [4] Psal. xxxv, 5. — [5] Jer. vi, 1.

etiam a filiis Juda habitaretur, quia Benjamitæ regionem urbis borealem obtinebant, ac proinde Chaldæis, de quibus hic sermo est, ab aquilone venturis occurrebant primi: hos ergo, et eorum vicinos Bethcaremii tractus incolas Propheta sollicitat, ut collectis copiis, et instructa acie ad prælium se comparent, cum Chaldæis propediem irrupturis conflicturi. « Delicatæ, et in deliciis vivere assuetæ similis facta es, filia Sion [1]. » Jerosolymam appellat, summo otio, et rerum omnium copia tunc affluentem, prædicitque præsentis status in contrarium conversionem : pacem proinde, et opulentiam, egestatem, et bellum secutura, quæ duo mala per se atrocissima, Solymitis ejusmodi incommodo insuetis acerbissima accidere oportebat. « Cædite » lignum ejus et instruite insidias contra Jerusalem, hæc est » civitas visitationis, » id est, direptioni, et captivitati tradita. « Omnis accusatio ejus in medio ejus [2]. » Hæc autem Jerusalem patietur non aliena culpa, sed sua, ipsa conscientia perversitatem et impudentiam peccantium accusante. Aliter et verius, direptionem porro civitatis, et civium captivitatem peperere calumniæ, id est, pauperum oppressiones, quæ passim et impune exercentur a potentioribus. Subdit itaque : « Sicut congregat cisterna aquas » suas, sic congregavit malitias suas in sinu suo [3] : » spectant ista Salomonis postremos annos, et sequentium regum, Manassis præcipue, tempora, quibus Judæi, tum maxime Solymitæ, vicinarum gentium varias et multiplices religiones in una urbe Jerusalem collegerunt, sibique proprias fecerunt. « In dolore et verbere erudire Jerusalem [4]. » Apprehende, inquit, disciplinam miti flagello et levibus castigata plagis, « Ne forte recedat a te anima mea, et faciam » te quasi terram inhabitabilem [5]. » Hortatur Judæos, ut babylonica captivitate moniti, discant aliquando fugere

[1] Jer. VI, 2. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid.

idololatriam tantorum malorum causam, quo rerum suarum in pristinum restitutionem consequantur; alioquin nunquam Judæam ipsos esse revisuros denuntiat, quæ proinde deserta et inculta mansura foret. « Cui loquar, et » quem contestabor, ut audiat [1]? » Generalem ostendit morum depravationem; eo quod universim plebeii, et nobiles, prophetæ, et sacerdotes turpes quæstus, et malas artes passim consectarentur. « Et curabant contritionem filio- » rum populi mei cum illusione [2]. » Prophetas mendaces et impios sacerdotes taxat, qui populum impendentium malorum denuntiatione consternatum vana securitatis et pacis spe relevare conabantur, fictis divinationibus simplex vulgus ludificantes. « Quamobrem ruent cum ruentibus [3], » tales scilicet prophetæ, qui populi mei malis mederi se posse confidunt, et imminentem perniciem avertere. « Et in » tempore visitationis suæ dejicientur [4]. » Id est, cum venerit definitum exequendæ sententiæ tempus, populus deceptus, ejusque deceptores pseudoprophetæ eodem captivitatis supplicio punientur. « Hæc dicit Dominus : State super » vias, videte, et interrogate de semitis sæculi [5]. » Repetit Jeremias illa Mosis ad eumdem populum monita : « Me- » mento dierum antiquorum, cogita generationes singulas, » interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi; majores tuos, » et dicent tibi [6]. » Quasi dicat : « Meditamini collata per omnes mundi ætates Justis a Deo beneficia, et felicem illorum exitum : e contra inflictas impiis pœnas, et eorumdem tristem finem. » Monet itaque ut piorum patrum vestigiis insistant, caveant contra nepotum impiorum imitationem. « Videte, inquit, quæ sit via bona, et ambulate in ea, et » invenite requiem animabus vestris. Audite vocem tubæ. » Et dixerunt : Non audiemus [7]. » Tubarum vocem prædi-

[1] Jer. VI, 10. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 16. — [6] Deut. XXXII, 7. — [7] Jer. VI, 16, 17.

dicationem Prophetarum dicit, quam Judæi repulerant. « Audite populi, et cognosce congregatio, quæ in ipsis es [1]. » Jam non ad Judæos, nec ad tribus, quæ inter gentes captivæ errabant, sermo est, sed ad Ecclesiam in ipsis latentem, et ex ipsis prodituram, quam Propheta jubet attendere et considerare præsens judicium, et olim post Christi necem futurum. Hoc ipsum, ut præ oculis haberent, Corinthios etiam monebat Paulus scribens : « Hæc autem in » figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes » malorum, sicut illi concupierunt [2]. Victimæ vestræ non » placuerunt mihi [3]. » Externus iste cultus mihi a vobis, Judæi, exhibitus, mihi nullatenus acceptus est, cui proinde, nisi internus accesserit, frustra confiditis. Eadem infra Jeremias regerit illis verbis : « Cum jejunaverint, non exau» diam deprecationem eorum ; si obtulerint victimas, non » approbabo eas [4]. Hæc dicit Dominus : Ecce populus ve» niet de terra aquilonis, et gens magna consurget [5]. » Iterum Judæos Chaldæorum terret adventu et invasione. « Vox eorum quasi maris luctantis [6] ; » cum scilicet luctantibus ventis exciti fluctus, mutuoque allisi verbere horrendum dant fragorem. « Probatorem dedi te in populo » meo robustum [7], » ut mores eorum explores et animum, palamque facias eorum perversitatem et perfidiam, quod etiam Deus supra testatur ; ubi dicit Jeremiam a se mitti, ut evellat et plantet. « Defecit sufflatorium, et consumptum » est ab igne eorum plumbum [8]. » Persistit in comparatione : « Probatorem » siquidem dixerat datum fuisse Judæis Jeremiam ; hic factæ probationis exitum declarat. Solent autem fabri argentarii, quando argentum purgare volunt, plumbum in conflatorium argento committere, ut plumbi resistentia ignis retusa acrimonia, argento minus

[1] Jer. vi, 18. — [2] 1 Cor. x, 6. — [3] Jer. vi, 20. — [4] Id. xiv, 12. — [5] Id. vi, 22. — [6] Ibid. 23. — [7] Ibid. 27. — [8] Ibid. 29.

officiat, et plumbi fluiditas argenti fluxum faciat faciliorem. Consumpto autem plumbo, argenti purgatio perfecta intelligitur. At contra, Deo Judæorum corda repurgare conanti, exitus minime respondit, id vero accidit « Ab igne » eorum, » id est, non ab illo igne, quem ex arte faber adhibebat, sed « Ab igne eorum, » hoc est, a nequitia Judæorum, qua factum fuerat, ut nihil argenti in eis superesset, quod a scoria separaretur, vel hæc ita argentum induerat, ut nulla arte ab eo excerni posset. « Sed non est impossibile » apud Deum omne verbum [1]. » Quare apud Esaïam eadem usus comparatione sic loquitur. « Convertam manum meam » ad te; et excoquam ad purum rebelles tuos, et auferam » omnes iniquos tuos [2]. »

CAPUT VII.

« Nolite confidere in verbis mendacii dicentium : Tem» plum Domini : templum Domini [3] » estis vos, ut suadeant vos a Deo nunquam deserendos; quo enim ille suum templum sibi charum conservare statuit, malos inquilinos, esto sibi exosos, conservabit. « Nolite, inquam, confidere » bonis verbis, si mala facta non corrigitis, quia nec vos templum Dei estis, nec Deus ob templi sui sanctitatem, quam violastis, neque ob sacrificiorum frequentiam, quam offerentium scelera execrabilem fecerunt, impunitos vos dimittet. « Fures estis, et homicidæ, et mœchi, et juratis in » mendacio, et venitis, et statis coram me in domo ista, et » dicitis : Salva nos, facientes omnia illa mala. Numquid » spelunca latronum facta est domus ista [4]? » Ut latrones

[1] Luc. I, 37. — [2] Isaï. I, 25. — [3] Jer. VII, 4. — [4] Ibid. 9-11.

in ea perfugium et latibulum invenire se posse sperent, aut vos talium criminum conscii in illa orantes exaudiri debeatis, et periculum evadere, securitatem et pacem depostulantes? «Ite ad locum meum in Silo, et videte quid fecerim » ei propter malitiam populi mei [1]? » Quasi dicat : « In urbe Silo tabernaculum meum olim fixeram, detinueramque per annos trecentos, inde ad templum, quod vos, Judæi, in præsenti habetis, transtuli propter Ephraïmitarum, quibus illud dederam, perfidiam, postremum etiam iniquos possessores pepuli, et dissipavi : vos ergo hujus judicii testes, ex evidenti facto arguitote, utrum vobis quantumvis nequioribus parcere debeam, quod apud vos templum meum habeatis. Non ita fiet, sed nisi pœnitentiam egeritis, templum, et gentem simul Chaldæis tradam, qui templum incendant, et gentem exterminent. « Nonne vides quid isti faciunt in » civitatibus Juda, et in plateis Jerusalem? Filii colligunt » ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres subigunt » farinam, ut faciant placentas cultui cœli [2]. » Hæc Deus ad Prophetam, quo ostendat suam in Judæos severitatem esse infra meritum delinquentium. Proponit itaque generalem totius populi in idololatriam conspirationem, nullum proinde sexum, nullamque ætatem ab eo crimine immunem esse docet. Quod autem hic occurrit de cultu cœli, exponitur in secundo Regnorum, ubi habes sub Manasse Judæos omnem militiam cœli coluisse [3], id est, ornatum cœli, puta lunam et stellas. Sanctus Stephanus etiam distincte sidus dei sui « Rempha » Israëlitas præ cæteris astris adorasse refert [4]. « Hæc dicit Dominus fortis Deus Israël : Ho» locautomata addiderunt victimis suis, et comederunt » carnem, de quibus non sum locutus cum patribus eorum, » et non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Ægypti,

[1] Jer. VII, 12. — [2] Ibid. 17, 18. — [3] 4 Reg. XXI, 5. — [4] Act. VII, 43.

» de verbo holocautomatum, et victimarum [1]. » Quoniam ex duplici capite Judæi sibi impunitatem pollicebantur, et Jeremiam contraria ominantem, et ingentes minitantem calamitates, deridebant; primum, quia existimabant Deum nunquam commissurum, ut templum sibi consecratum violaretur a gentibus, et arca sui testamenti proculcaretur; secundum, quia sacrificiis et cæremoniis peccata sua expiari posse credebant, majorum exemplo persuasi, quos sciebant hoc pacto præsentia etiam pericula depulisse. Jeremias postquam priorem illam spem abstulit, hanc secundam ex sacrificiorum efficacitate conceptam evertit, et docet fundamentum salutis esse divinam legem, quam in duabus tabulis digito Dei descriptam Judæi acceperant; cætera vero sacra, puta cæremonias et sacrificia, nec magni a Deo fieri, nec ab ipso præcepta fuisse, quin et ab ipsis Hebræis per annos quadraginta in deserto neglecta, sed a Moyse fuisse instituta, Deo eam dictante institutionem, ad illorum infirmitatem et duritiam cordis eorum accommodante, ne populus rudis religionem nudam, et ejusmodi ornatu destitutam aspernatus, ad gentilium sacra talibus cum cæremoniis, et magnifico apparatu peragi solita, paulatim dilaberetur. Sed quoniam remedium ad curandam ægritudinem excogitatum inutile evaserat, ægrotis nihilominus quam ante idololatriam insanientibus, ostendit hic Judæis illud etiam minus utile futurum ad amoliendas calamitates, quas per legis divinæ contemptum ipsi sibi accersebant. Hoc idem argumentum versant Esaïas, et Hoseas [2]. « Carnem » porro hoc loco Propheta intelligit, quam de sacrificiis pacificis secundum legem participare debebant cum sacerdotibus etiam offerentes, quam vero idem infra commemorat illis verbis. « Et auferent carnem sanc» tam a te, eo quod confirmata sit nequitia tua [3]. » Designat

[1] Jer. VII, 21, 22. — [2] Isaï. I, 11, et Osee VIII, 13. — [3] Jer. XI, 15.

etiam carnem hostiarum, et quidem primario, quæ pro peccato offerri dicebantur. « Tonde capillum, et projice [1]. » Propheta civitatem Jerusalem alloquitur, ipsique gravissimas calamitates denuntiaturus mandat comam deponere in signum mœstitiæ ex communi, et antiquissima consuetudine, nam capillum etiam Jobus in sua tentatione statim attondisse dicitur. Causam luctus esse docet Domini indignationem, et ipsius civitatis repudium. « Tolle super se» mitas planctum [2], » quas nimirum frequentare solebas, et circumspice sicunde tibi a Diis, quos colebas, succurrat auxilium, aut aliqua salutis spes affulgeat. « Et ædificave» runt excelsa in Topheth in valle filii Honnum, ut incen» derent filios suos, et filias suas igni ; quæ non præcepi, » nec cogitavi in corde meo [3]. » Horrendum istud sacrificiorum genus Deus hoc loco profert, ut inde ostendat Judæos non deseruisse legem præceptorum difficultate victos, cum longe graviora præciperent idolorum leges, quas tamen ipsi passim observarent, nec proinde legis auctorem mandatorum severitate illis causam dedisse, ut ab illo ad Deos gentium deficerent, sed ipsos propriam malitiam ad eam dementiam præcipitasse : insanire quippe visi sunt Judæi, quando plenam amoris legem et dulciorem « Super mel et » favum [4] » deserebant, et immanes idololatrarum ritus sequebantur. « Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, et non » dicetur amplius Topheth, et vallis filii Honnum, sed vallis » interfectionis, et sepelient in Topheth, eo quod non sit » locus [5]. » Tempus indicat, quo Jerosolyma triennali obsidione premenda erat, tantaque futura cædes Judæorum, ut propter interfectorum numerum cadavera in subjectam urbi vallem projicere necesse foret, avibus et feris discerpenda. Idem vaticinatur Ezechiel, velut supplicium scele-

[1] Jer. VII, 29. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 31. — [4] Psal. XVIII, 11. — [5] Jer. VII, 32.

ribus Judæorum maxime conveniens [1]. Justum quippe erat, ut in iis locis, in quibus deliquerant, plecterentur, et ubi filiorum innocentium corpora cremaverant, ipsorum cadavera bestiarum et volucrum præda fierent.

CAPUT VIII.

« In illa die, ait Dominus, ejicient ossa regum Juda. » Et expandent ea ad solem, et lunam, et omnes virtutes » cœli, quæ dilexerunt [2]. » Tametsi regum corpora in ipso funere plerumque comburerentur, cineres tamen, et ossa flammis intacta in sepulcra majorum inferebantur; ista itaque significat Propheta a Chaldæis exhumanda, et aperto cœlo exponenda pœna crimini consentanea, ut qui solem, et lunam, et astra, cum viverent, male dilexerant, eadem post mortem ignominiose respectarent. « Attendi et aus- » cultavi, et non fuerunt qui juste loquerentur [3]. » Attendi, inquit, ut audirem si forte quispiam in hoc populo Deum quæreret, et anteactæ vitæ peccata doleret, et non inveni. « Omnes feruntur appetitu suo sicut æquus irruens in » prælium [4]. » Judæorum palam insaniam redarguit, et cæcum impetum, idololatriam, et scelera eam comitantia persequentium. Idem porro de universo hominum genere dictum in Psalmo legimus, postquam omnis caro corruperat viam suam super terram. « Dominus, inquit, de cœlo » prospexit super filios hominum, ut videat si est intelli- » gens, aut requirens Deum [5]. » Hic perpendito Dei longanimitatem et divitias bonitatis ejus; nec enim statim irro-

[1] Ezech. VI, 4. — [2] Jer. VIII, 1, 2. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. — [5] Psal. XIII, 2.

gat pœnam, sed per longas quæstiones protrahit judicium, donec peccator de suo periculo monitus, resipiscat, et a cœpto cursu retrahatur. « Milvus in cœlo cognovit tem-»pus suum, et turtur, et herodius, et hirundo tempus »adventus sui, populus autem meus non cognovit judicium »Domini [1]. » Hanc mentis obcæcationem Hebræis, si legem deseruissent, comminatus fuerat Moses [2]. Ostendit itaque Jeremias ejus præsagitionis exitum, et Judæorum sapientes avibus rationis expertibus multo esse stolidiores; quoniam illæ præsagientes tempestatum mutationes, mutant sedes, et commodas sibi regiones petunt, neque præstitutum tempus unquam antevertunt : contra sacerdotes, virique principes et sapientes Judæi, etsi videntes, et duces cæcorum haberi vellent, proprium tamen periculum nec advertebant, nec sibi, et populo consulebant, ut mutata velificatione ad pœnitentiam, et Dei cultum redirent. « Factus est calamus mendax scribæ. » Sive quod impii sapientes et legisperiti detortis ad suum sensum divinæ Scripturæ sententiis populum deciperent; sive quod inutilis evasisset calamus, et labor scribentium in eo sensu, quo Propheta dicit « Esse mentitum opus olivæ [4] : » id est, nullum fructum protulisse, quia nimirum perduellis populus idolorum cultu, suisque cupiditatibus alio distractus, Dei legem neglexit, aggravavit aures suas, et ejus minas non attendit; et incrassavit cor suum, et acerba ejus judicia transgressoribus decreta non consideravit. Quamobrem subdit : « Disperdens disperdam eos [5] : » eos, inquit, quibus peregrinum est bene agere, quapropter arboribus sterilibus mox comparat, « Non sunt, inquit, uvæ in vite [6], » quia nimirum a propria natura deflexit, et agrestes protulit labruscas, et folia ejus defluxerunt, quia populus doctus

[1] Jer. VIII, 7. — [2] Deut. XXVIII. — [3] Jer. VIII, 8. — [4] Habac. III, 17. — [5] Jer. VIII, 13. — [6] Ibid.

male agere, bene loqui dedidicit. « A Dan auditus est hinnitus equorum ejus [1], » regis Chaldæorum adventantis, et Judæam invadere cogitantis. Scilicet consentaneum erat, ut ab urbe Dan, quæ impios vitulis erectum fanum frequentantes, ad pestiferam lætitiam provocaverat, tristis ad eosdem fama manaret, quæ male perceptam voluptatem, ingentium calamitatum nuntio castigaret. « Immittam in » vos serpentes regulos, qui incantationem non accipiunt, » et mordebunt vos [2]. » Chaldæos plane designat, quos nec verbis nec characteribus excantandos esse prædicit, quia nec precibus nec muneribus averti potuerunt, quin Judæos pessime tractarent, occiderent, et eorum reliquias in fœdam ac miseram servitutem abducerent. « Attritus sum » in dolore meo, et cor meum miserum factum est super » me [3]. » Sunt verba Jeremiæ, quæ etiam statim repetit ibi, « Super contritione populi mei sum contristatus [4]. » Causam sui doloris indicat esse populi sui captivitatem. « Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua. » Numquid Dominus non est in Sion [5]? » Has scilicet fundebat querelas populus cum rege Jechonia Babylonem dudum traductus. Querebatur autem, quod relicti in Judæa populares sui eamdem, quam ipsi patiebantur, servitutem subituri forent, perinde ac si Deus Jerosolymam, ac templum suum deseruisset, et sublatis cum rege propugnatoribus, devastandam Chaldæis reliquisset. « Propter quid » non est resina in Galaad, aut non est medicus ibi? nec » ascendit curatio filiæ populi mei [6]? » Idcirco, quod prævideret Jeremias populum nulla ratione a suis flagitiis avocandum fore, interrogat : « Propter quid non est resina in » Galaad? » ubi alias hujus liquoris magna copia esse solebat? Id est, cur defecerunt institutiones divinæ legis in

[1] Jer. VIII, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 19. — [6] Ibid. 22.

urbe Jerusalem, quæ legis magistra habebatur? « Aut me-» dicus non est ibi? » Id est, desideratur ibi sacerdos, unde sacerdotibus abesse non licet? Vel « Medicum » legem dicit, ægros suis præceptis obtemperantes sanantem. Quo factum est, ut « Vulnus populi mei curatum non sit. » Hæc porro annectenda sunt ejusdem Prophetæ sensibus supra expressis, et infra passim recurrentibus, ubi idem Jeremias hujusmodi quæstionem resolvit, et ostendit defuisse « Medicum, et resinam, » id est, Prophetam, et legis doctrinam, et inde quidem ulcus factum fuisse insanabile, præcipue vero ex Judæorum obstinatione divinæ legis præceptis minime attendentium, et omnem respuentium medicinam. Quanquam non defuisse identidem Judæis ante ruinam, nec medicamenta, neque medentes, Scriptura pluribus declarat, in fine secundi libri Annalium illis præcipue verbis : « Mittebat Dominus Deus patrum suorum » ad illos per manum nuntiorum suorum. De nocte con-» surgebant, et commonebant, at illi subsannabant nuntios » Dei et parvipendebant sermones eorum, donec ascende-» ret furor Domini in populum ejus, et esset nulla cu-» ratio [1]. »

CAPUT IX.

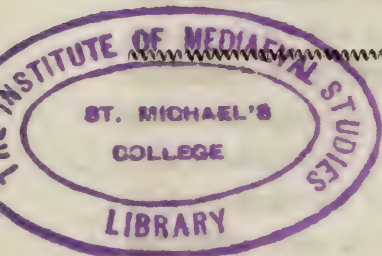
« Quis dabit mihi in solitudine diversorium, et dere-» linquam populum meum, et recedam ab eis? Omnes » adulteri sunt, cœtus mentientium [2]. » Mystice optat Propheta in persona omnium Justorum Messiæ adventum, quo tempore Judæorum populus scissus est in duas fac-

[1] 2 Paral. XXXVI, 15, 16. — [2] Jer. IX, 2.

tiones, aliis in Christum credentibus, aliis negantibus, et persequentibus; porro credentibus datum fuit diverso rium apud Ecclesiam gentium quæ antea « Sterilis et de » serta [1] » dicebatur. Adulterium autem, et mendacium vocat, vel in proprio sensu impudicitiam, et corruptos Judæorum mores, vel spiritualem fornicationem cum idolis gentium, profanas scilicet religiones et idololatriam. « Extenderunt linguam suam quasi arcum suum in men- » dacio, et non fide. Invaluerunt super terram, quia de » malo in malum egressi sunt, et non cognoverunt me, » dicit Dominus [2]. » Redarguit potentiorum superbiam, indeque natam in suis moribus obstinationem, cum scelera sceleribus accumularent, et pauperes variis modis perpetuo opprimerent. Quapropter ipsos similiter opprimendos prædicit, et ægyptiaca defunctos calamitate, babylonicam subituros captivitatem. « Et in omni fratre » nolite confidere, quia omnis frater supplantans supplan- » tabit [3]. » Cavere jubet ejusmodi veteratores, qui linguam suam quasi arcum habent, et sicut dicitur in Psalmo; « Sermo eorum sagitta, ut sagittent in occulto simpli- » cem [4]. » Homines quippe fraudulenti, et impostores tales videri nolunt, idcirco negotium suum transigere conantur captatis tenebris, et dissimulata persona, vel sagittariorum more, id est, a longe; per longas videlicet ambages, et circuitus animas fratum negotiantur fictis ad fraudem verbis. « Non glorietur sapiens in sapientia sua, et non glorietur » fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in divitiis » suis; sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire et nosse » me, quia ego sum Dominus faciens misericordiam, et » judicium, et justitiam in terra [5]. » Quia Judæi confidebant prudentiæ sui senatus, et suorum regum potentiæ,

[1] Isaï. LIV, 1. — [2] Jer. IX, 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Psal. X, 3. — [5] Jer. IX, 23, 24.

regnique opibus, præposteram illorum confidentiam Propheta retundit, ostendens nihil ista omnia ipsis profutura Dei auxilio destitutis; quare Dei unius potentiæ esse confidendum, cum ab ejus voluntate omnia pendeant, ejusque consilio et providentia bona piis, impiis mala administrentur. Id enim negabant Judæi, quos Sophonias inducit ista effutientes: « Non faciet Dominus bonum, et » non faciet malum [1], » et illi, in quos ipse Jeremias infra invehitur, qui copiam et inopiam ad cultum cœli referebant, dicentes : « Ex eo tempore, quo cessavimus thura » incendere cœlo, et libare ei libamina, indigemus omni» bus [2]. Visitabo super omnem circumcisum in præputio, » et super omnes attondentes barbam, habitantes in de» serto [3]. » Hic alteram Judæorum in circumcisione spem Propheta revellit, docens aliis gentibus suam circumcisionem inutilem fore, et Judæos cordis circumcisionem negligentes, eodem modo tractandos, quo populi per deserta vagantes, qui non carnem, sed pilos labris subnascentes resecabant, cum ipsi Judæi carnem circumciderent, et cordis præputium gestarent.

CAPUT X.

« Audite verbum, quod locutus est Dominus super vos, » domus Israël [4]. » Sectio ista duas habet partes, quarum prima spectat universam domum Israël, etiam illam Hebræorum partem, quæ dispersa fuerat inter gentes, ad quos præcipue dirigitur admonitio, ut caveant idolorum

[1] Soph. I, 12. — [2] Jer. XLIV, 18. — [3] Id. IX, 25, 26. — [4] Jer. X, 1.

cultum, quem ab indigenis exerceri cernebant, eisdemque suggerit rationes a veri Dei majestate, potentia et sapientia petitas, quibus debeant repellere idololatras ad profanum cultum invitantes. Altera pars pertinet ad populum Juda, qui remanserat, et postea Babylonem cum Joachim, et Sedecia abductus fuit. Hunc itaque Propheta inducit casus suos hunc in modum lamentantem : « Væ mihi super » contritione mea : acerba est plaga mea : hic est dolor » meus, portabo eum [1]. » Sunt verba Solymitarum, quæ Propheta prænuntiat eos dicturos, quando omnibus circa urbem, a Nabuchodonosoris exercitu insessis, siti et fame sævissima pressi sunt, aliisque malis conflictati. « Taber» naculum meum direptum est, et funiculi ejus dirupti » sunt [2]. » Id est, Jerosolyma cum templo præda facta est Chaldæorum, et omnes circa urbes excisæ sunt. Hæ porro, quod Jerosolymam munirent, funiculi ejus dicuntur. « Non » est qui extendat tentorium meum, et erigat tabernacula » mea [3], » vel habitatoribus qua ferro, qua fame consumptis, vel diis, quos populus ille coluerat, ad hostes repellendos, et illata ab illis damna reparanda impotentibus.

CAPUT XI.

« Quare dilecta mea in domo mea fecit abominationem » multam [4], » aras intelligit a Manasse in templo erectas, vel multiplices abominationes Ezechieli in spiritu ostensas. Nam etsi Propheta tempus præteritum designat, de re tamen futura ipsum loqui consequentia docent. « Et » carnem sanctitatis auferent a te, quia malitia tua magna

[1] Jer. x, 19. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. — [4] Id. xi, 15.

» facta est[1]. » Per carnem sanctitatis, seu sanctam, animalia significat, quorum carnes cremabantur, et sanguis fundebatur super altare. Significat autem propter continua Solymitarum scelera, re effecturum se quod comminatus fuerat illo præcipue verbo : « Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima » mea a te, ne forte ponam te desertam[2]. Olivam frondo- » sam, fructu et aspectu decoram vocavit Dominus nomen » tuum[3]. » Talis quippe eras foliorum amœnitate, et ubertate fructuum maxime spectabilis. Civitas nempe sancta, Deoque gratissima, super omnia tabernacula Jacob, atque omnibus circa gentibus celebris. « Ad vocem decisionis magnæ, » immittite ignem, et corrumpat ramos ejus. Et Dominus » exercituum, qui plantavit te, locutus est supra te mala[4]. » Hic divini decreti executionem explicat. Sensus ergo est : « Numeravit Deus, appendit, divisit, id est, Judæos perdere decrevit. Venite vos Chaldæi, et illorum terras vastate; « Cacumen, » id est, Jerosolymam judaïci regni caput incendite, et « Ramos, » civitates et loca subjecta excindite. » Idipsum infra repetit illis verbis : « Ite, congregate omnes » bestias terræ, adducite ad devorandum[5]. Corrumpa- » mus lignum in panem ejus, et perdamus eum de terra » viventium[6]. » Sunt verba Anathothitarum de nece Jeremiæ deliberantium. « Consumamus, inquiunt, lignum » in panem ejus[7]. » Id est, cibemus eum ligno, nam panis pro cibo accipitur. Porro cibare aliquem ligno est ligno torquere, fustigando, suspendendo, aut cremando; quemadmodum plagas deglutire, seu devorare, est vapulare. Vel sicut consumuntur ligna a coquente panem, aut incendente domum; sic consumemus lignum ad cædendum, cremandum, aut suspendendum Jeremiam; hujus scilicet farinæ panem Jeremiæ coquebant Anathothitæ. Cæ-

[1] Jer. XI, 15. — [2] Id. VI, 8. — [3] Id. XI, 16. — [4] Ibid. 17. — [5] Id. XII, 9. — [6] Id. XI, 19. — [7] Ibid.

terum hoc in Jeremia tantummodo adumbratum fuit, quanquam non ligno suspensus fuit, sed lapidibus obtritus, in Domino nostro perfecte completum est, cum illum Judæi ligno cibarunt, id est, crucis suspendio necarunt. « Tu » autem, Domine fortis, qui judicas juste, et probas re- » nes [1], » et meam proinde nosti innocentiam, et multas pro illis preces meas, « Videam ultionem tuam ex eis [2]. » Non meam, inquit, sed tuam, qui justus es Judex. Ex eis, non ex omnibus, sed ex quibusdam seditiosis, boni communis et salutis publicæ adversariis, qui idcirco mihi mortem machinantur, quod moleste ferunt, consilia sua meis vaticiniis disturbari. Hujus ergo odii duplex causa fuit, alia communis, eo quod Jeremias commune crimen idololatriæ insectaretur, et Judæis inde secutura mala perpetuo oggereret regni excidium et gentis captivitatem : alia privata Anathothitarum; ægre quippe ferebant eam Jeremiæ supra sacerdotes concives suos excellentiam, et summam apud omnes existimationem. Quæ duæ suæ Judæos permoverunt, « Ut Barabbam peterent, Jesum vero » perderent [3]. »

CAPUT XII.

« Quare via impiorum prosperatur? abundantes sunt, » qui inique agunt [4]? » Hic Jeremias, qui pro peccatoribus orare consuevit, incipit expostulare cum Deo de nimia erga eosdem indulgentia, quantumvis protervos, et contumaces. Non unius hæc Jeremiæ querela fuit, sed Justorum bene multorum. Job namque et David, et Habacuc

[1] Jer, XI, 20. — [2] Ibid, — [3] Matth, XXVII, 20. — [4] Jer. XII, 1.

de hac ipsa Dei erga scelerosos benignitate simili cum admiratione disputant [1]. » Scopus omnium erat peccatores ad pœnitentiam provocare, proposito ad ejusmodi querelas Dei oraculo, veniam pollicentis resipiscentibus, quia bonus Pater illos huc usque patienter toleravit, quin et beneficiis affecit; contra, denuntiantis supplicium tandem aliquando inferendum, si in suis flagitiis obdurati cœptam pergant tenere viam. Quoniam judex est veritatis Dominus, nec vult iniquitatem, sed iniquis retribuit secundum opera eorum. Hæc porro Jeremiæ hoc loco mens fuit, ubi Judæos minis et promissis ad Dei obsequium sollicitat. « Plantasti eos [2], » Hebræos, optimos utique surculos ex Abrahæ stirpe satos, qui tamen Abrahæ Domino amaros fructus de cruce obtulerunt. « Præpara eos quasi gregem » ad victimam, et voca eos ad diem occisionis [3]. » Etsi hæc oratio videatur nocentes ad pœnam deposcentis, prædictio est denuntiantis re effectum iri, quod paulo supra comminatus fuerat illis verbis : « Adducam super eos malum » in anno visitationis eorum [4]. Consumptum est animal et » volucre, et ipsi dixerunt : Non videbimus finem nos» trum . [5] » Tametsi cernerent intentatas dudum calamitates usquequaque ingruentes, nihilominus in præsumpta opinione persistebant, affirmantes se neutiquam conterendos postrema illa clade, quam Prophetæ veritatis prænuntiabant omnino futuram, et civitati regnoque excidium allaturam. « Ecce cum peditibus currens fatigatus es [6]. » Ægyptios significat, aut confines Hebræis nationes, puta Philisthæos, Moabitas, et Ammonitas, a quibus sæpe victi subjugatique fuerant. Si, inquit, popule Juda, a parvis istis gentibus te defendere nequivisti, sed ab eisdem frequenter cæsus, servitutis etiam jugum portare coactus

[1] Job. XXI, 4; Psal. IV, 1; Habac. 1. — [2] Jer. XII, 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Id. XI, 22. — [5] Id. XII, 4. — [6] Ibid. 5.

fuisti. « Quomodo contendere poteris cum equis [1], » cum Babyloniis propediem venturis concurrere te posse reris? Sed ut hominum impetum sustineas, ideo ne confidas tibi citra pœnitentiam superandas calamitates, quas infensa tibi decrevit Dei omnipotentia, cujus umbra est Jordanis vadum insuperabile? « Suchito, » id est, exclamatio doloris et indignationis adversus Jerusalem. « Reliqui hæreditatem » meam [2]. » Loquitur Deus, id est, domum Israël partem hæreditatis meæ, fundum scilicet quod alienare noluissem. « Dedi dilectam animæ meæ in manu inimicorum ejus [3], » in manu Chaldæorum, nec tamen immerentem : eo quod « Facta est mihi sicut leo in sylva, dedit contra me vo- » cem [4], » scilicet, quam ut propriam possessionem colebam, « Facta est mihi quasi leo in sylva, » vel cum gregem per nemora vagantem conspicatus invadit, et dispergit, vel cum viatores in saltum casu delatos rugitu suo cogit illinc pedem ocius retrahere, et fugam arripere, sic illa dedit contra me vocem, Justos et Prophetas meos occidendo, et dissipando, et insuper legem meam, atque providentiam accusando. « Ideo odivi eam [5], » id est, abjeci eam, et procul a meo conspectu abigendam Chaldæis tradidi. « Avis picta facta est mihi hæreditas mea, et volucre » circum obsidet eam [6]. » Pictam avem appellat Deus synagogam, eo quod idolorum imagines brachiis incisas gentilium more gestare didicisset, scilicet quæ olim columba vocabatur, quandiu in Dei obsequio perseveravit, cum ab eo deflexit, avis dicitur discoloribus induta plumis, eo quod omnibus idolis thura, et munera libare assuevisset. Quod sequitur, « Et volucre circum obsidet eam, » regem Babylonis designat, qui Jerosolymam obsedit, et cepit, populisque confœderatis devorandam tradidit. « Pas-

[1] Jer. XII, 5. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 9.

» tores multi demoliti sunt vineam meam [1]. » Primi scilicet reges Assyrii, eorumque socii, qui Israëlitarum rempublicam ex parte labefactarunt. Deinde Chaldæi, qui reliquias præteritis cladibus superstites invaserunt, et quod Assyrii inchoaverunt totius gentis excidium, ac terræ promissæ demolitionem, et vastitatem perfecerunt. Hujus porro ruinæ causam indicat fore Prophetarum talia mala prædicentium monita parvipendisse, nec secum aliquando recogitasse, Dei dicta re tandem exhibenda fore. « Seminate triticum, et metite spinas, et fatigemini [2]. » Hic Jeremiæ Deus secum de felicitate impiorum expostulanti regerit, quæ Davidi hoc ipsum Dei consilium similiter admiranti, olim cogitare et scribere mandaverat : rem scilicet ab exitu esse æstimandam, quare improborum prosperitatem, nec veram, nec stabilem esse, quod tamen illi neutiquam animadversuri forent, nisi in novissimis suis, quando, quod in semente triticum putaverant, spinas fuisse deprehendent, tum quia aliam præter vepres frugem terra negavit, tum quia victimæ, quas diis suis obtulere præter commissi sceleris dedecus, nullum ipsis emolumentum retulerunt. « Et nihil proficietis [3], » id est, opes, quas possidere visi sunt peccatores, superveniente post inopia, pondus sibi inutile fuisse intelligent, eorum proinde ruinam undecumque irreparabilem fore. « Confundemini a proventibus » vestris [4]. » Vestra namque improbitate factum est, ut tales colligeretis fructus. Sic Deus, ut supra animadversum est, ab impiorum novissimis Providentiæ suæ æquitatem demonstrat, docens sua peccatores prosperitate initio superbientes, in fine fastum esse posituros, contrario expectationi exitu declarante, quam oppido malum ducem mali fuerint secuti, corruptæ naturæ impetum. « Et cum evulsero eos, convertar, et miserebor, et reducam eos [5], »

[1] Jer. XII, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 15.

quos nempe peccatores et idola colentes babylonicæ servitutis metu ab idololatria, aliisque flagitiis avocare hactenus studuit; hic promissa resipiscentibus in integrum restitutione ad pœnitentiam invitat.

CAPUT XIII.

« Hæc dicit mihi Dominus : Vade, compara tibi balteum » lineum, et in aquam non inferes illum [1]. » Duobus symbolis jubetur Jeremias populi præterita scelera, et futuram captivitatem describere. Primum, ut balteum sibi coëmat lino contextum, qualem textor offeret asperum, et aqua necdum lotum, quem postquam induerit, exuere jubetur, et ad Euphratis ripam humo operire, donec computrescat. Hoc scilicet hieroglyphico Deus Judæorum oculis subjicere voluit ipsorum in Ægypto ignominiam, et postquam inde extracti fuerunt, et a Deo in populum sibi peculiarem assumpti, dignitatem et gloriam, utique perpetuo duraturam, nisi suis illam flagitiis labefecissent, et ipsi se panno veteri et corrupto similes effecissent. Quapropter denuntiat universam synagogam Babylonem fore abigendam, ibique relinquendam, donec ad instar baltei putrescentis in summam adducta contemptionem sibi ipsa vilescat. « Hæc dicit Dominus Deus Israël : Omnis uter implebitur » vino [2], etc. » En altera parabola, qua jubetur Jeremias explicare Solymitis illorum temporum acerbitatem, quando percrebrescente fama adventus Chaldæorum tanto repente metu percellentur, ut velut ebrii amisso sensu, nec mente, nec lingua consistant : adeo nullæ suppetent vires

[1] Jer. XIII, 1. — [2] Ibid. 12.

ad propulsandum, nec ad declinandum periculum consilia. Quamobrem hac illac tumulentorum ad instar discurrentes, separabuntur ab invicem, et dispergentur. Istuc scilicet vinum bibere coacti sunt Judæi, postquam Dei sapientiam calicem timoris Domini offerentem repulerunt. Has porro minas ad effectum perductas fuisse secundus liber Regnorum pluribus exponit, et ipse Jeremias testis præsens in suis Lamentationibus plangit. « Captiva facta » est Juda captivitate perfecta. Levate oculos vestros, et » videte venientes ab aquilone. Ubi est grex tuus, qui da» tus est tibi, oves gloriæ tuæ [1] ? » Tribum Juda alloquitur, eique inevitabilem captivitatem portendit, non ex parte, ut antea sub Jechonia, et Joakim, sed ex toto, universa Judæa subacta, direptaque, et ad extremam vastitatem et solitudinem redacta : simul interrogat : « Ubi est grex tuus, » qui datus est tibi [2] ? » Id est, quo abiit illa magna incolarum frequentia, quæ sub Davide, aliisque piis regibus mille millium hominum censum superabat, et copiosissimi gregis ad instar te ducem sequebatur? vides-ne ut consumpta fuerit, et omnino defecerit? « In multitudine iniqui» tatis tuæ subductæ sunt fimbriæ tuæ, et dispoliati sunt » calcanei tui [3]. » Ego subducam fimbrias tuas et rejiciam super faciem tuam, ut appareat ignominia tua. Illos, scilicet, nudabo pedes, qui in vanitate cultus idolorum cucurrerunt, et rejectis super caput tuum vestibus tuis, nudam hostibus sistam mox in alienas terras deportandam.

[1] Jer. XIII, 19, 20. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 22.

CAPUT XIV.

« Cervæ in agro pepererunt, et reliquerunt, quia non » erat herba. Surrexerunt contra semitas onagri, traxerunt » ventos quasi joruræ [1]. » Jeremias Judæis in idololatria persistentibus intentatam olim a Moyse siccitatem, et famem portendit, quæ non multo post sub Sedecia Solymitas gravissime torserunt, et causam indicat fore pluviarum defectum, et hinc sterilitatem agrorum : idque exponit, apposito exemplo duarum animantium sylvestrium, pedum pernicitate insignium, quæ nihilominus ingruente ea annonæ charitate, et prohibitis cœlo imbribus, nec cibum, nec potum inventuræ essent; tametsi quaquaversus celerrima discursatione se verterent. « Cervæ, inquit, in agro » pepererunt, et reliquerunt » fœtum, cogente fame, cibum aliunde quæritare. « Et onagri surrexerunt contra semi» tas. » Id est, deficiente aquarum fluxu, siccatis rivis, fontes per occultos calles quæsivere. Sive frontibus etiam exarescentibus, per obvios quosque tramites et anfractus humoris desiderio discursarunt, quem cum non invenirent, captarunt auram, qua utcumque sitim levarent. « Ne, » quæso, sis quasi peregrinus in terra [2]. » Oratio Jeremiæ est, in qua Deum supplex obsecrat, ne erga populum sibi antiquo fœdere peculiariter conjunctum se gerat quasi peregrinum, et advenam, qui indigenarum, per quos transit, angustias non examinat, nec afflictos sublevare oppido curat, sive quia tanquam extraneos, et hospites mox relinquendos considerat, sive quia, qui peregrinatur, egens ipse

[1] Jer. xiv, 5, 6. — [2] Ibid. 8.

et inops ad ferendam perinde egentibus opem impotens est. « Et quasi viator declinans ad pernoctandum [1]. » Nec enim diversorium ad noctem transigendam parandum tibi est, qui in arce Sion tibi domicilium olim statuisti, et a die, qua domus ædificata est, in tabernaculo tuo habitas. « Et dixit Dominus ad me : Noli orare pro populo isto in » bonum [2]. » Cumque nihilominus Jeremias insisteret, populique culpam elevare satagens, mendaces prophetas accusaret, simplicem turbam falsis prædictionibus decipientes, Deus hos quoque se exterminaturum respondit [3].

CAPUT XV.

« Et dixit Dominus ad me : Si steterit Moyses et Samuël » coram me, non complacet sibi anima mea in populo » isto [4]. » Ne scilicet Propheta repulsum se doleret, respondet Deus magnos illos Prophetas Moysen, et Samuëlem in præsenti negotio repulsam passuros fore, tametsi illos pro eodem populo intercedentes alias exaudisset ; Moysen quidem post vituli adorationem in deserto ; Samuëlem vero post regis petitionem : ambo, quod de nullo alio legitur, exitium præsens a populo peccatore suis precibus averterunt. « Laboravit, quæ peperit septem [5]. » Lia, ex qua Jacob septem suscepit filios, « Occidit sol ejus in medio » suorum [6], » quia Liæ filii Rubenitæ primi in captivitatem abducti sunt, deinde eorumdem fratres Simeonitæ, et Issacharitæ, et fere omnes Liæ nepotes una cum Ephraïmitis ad Assyriorum ditiones transmigrarunt. Vel rursus per ma-

[1] Jer. XIV, 8. — [2] Ibid. 12. — [3] Id. VII, 16, et XI, 14. — [4] Jer. XV, 1. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid.

trem septem filiorum tribum Ephraïm Propheta designat Samaritani regni fundatricem viribus et opibus reliquis fere tribubus superiorem; vel tertio, omnem synagogam filiorum Israël, quæ vitulum unum peperit in deserto, duos in terra Promissionis a Jeroboamo filio Nabath fabricatos, et erectos, alterum in Dan, et alterum in Bethel, et imaginem quadrifrontem. « Et residuos eorum dabo in gla» dium [1]. » Id est, filiorum Israël reliquias, tribum Juda, ejus socios Levitas, et Benjamitas, quos regni samaritani ruina non obruit, etiam Babyloniis perimendos tradam, aut Babylonem abducendos. « Væ mihi mater mea, quæ » genuisti me, virum judicii, et objurgatorem in universa » terra [2]. » Israëlitarum, scilicet, et gentium, quibus infaustus calamitatum nuntius missus sum. « Nec debitor sum, » nec mihi sunt debitores, et omnes maledicunt mihi [3]. » Id est : « Nemini offensionis causam dedi, nemo mihi. Nihilominus omnes maledictis incessere me non cessant, unde palam fit unam jurgiorum causam esse mea de ruina ipsis imminente præsagia. » Similiter et Habacuc propheta querebatur : « Quare ostendisti mihi iniquitatem, et labo» rem videre prædam, et injustitiam contra me [4]? Non » dimittam te in bonum, dicit Dominus [5], etc. » Jeremiam alloquitur spondens se illi affuturum ubique, atque ipsius prædictionum veritatem ipso effectu comprobaturum sic, ut ejus adversarios pudeat præteritæ dicacitatis et petulantiæ : quod etiam præstitit per hostes Chaldæos, non tamen ante exitum hujus prophetiæ. « Non sedi in concilio » illudentium [6], » prophetarum videlicet, qui me impendentia mala prædicentem subsannabant, et populum peccatorem pacis et securitatis spe ludificabantur. « Sed timui » a facie manus tuæ, et solus sedi, quia indignatione re-

[1] Jer. xv, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. — [4] Habac. I, 3. — [5] Jer. xv, 11. — [6] Ibid. 17.

» plesti me [1]. » Id est, pseudoprophetarum, vulgique consuetudinem fugi; idcirco, quod amaritudine repletus sum, mecum ipse reputans grande malum a potenti manu tua paratum populo meo, mihique dudum a te revelatum. « Factus es mihi sicut aquæ mendaces, quibus non habe» tur fides [2]. » Id est, sicut aquæ probationis seu zelotypiæ, quæ quidem ex institutione sua sontem ab insonte cernere debebant, sed ex nequitia sacerdotum fallaces evaserant, et amiserant fidem. Quasi dicat : « Ne, quæso, mihi fueris sicut ejusmodi aquæ, ut me innocentem a nocentibus non discernas. « Propter hoc dicit Dominus : Si pœnitentiam » egeris, reducam te [3], etc. » Quasi dicat : « Si deinceps humana isthæc omnia patienter ferre didiceris, in amicum et familiarem recipiam te. « Quod si etiam separaveris pretio» sum a vili [4]. » Id est, si pœnitentiam et justitiam prædicando auditores a fæce vitiorum secreveris, « Quasi os meum » eris mihi [5], » propinquior et gratior fies; nec tu illorum sed illi imitatores tui erunt. » Hæc pertinent ad prophetas Baruch, et Habacuc, eorumque socios, qui Jeremiæ postea discipuli evaserunt.

CAPUT XVI.

« Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus. » Sed et vos pejus operati estis, quam patres vestri. Eji» ciam vos de terra hac in terram, quam ignoratis vos et » patres vestri [6]. » Judæos iterum objurgat, eisque babylonicam captivitatem minatur, eo quod patres suos in de-

[1] Jer. xv, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Id. xvi, 11-13.

serto idololatras imitarentur, nec sæpe moniti hactenus resipuissent. « Ecce ego mittam piscatores multos, dicit » Dominus, et piscabuntur eos, et post hæc mittam eis » multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, » et de scissuris petrarum [1]. » Sensus ecclesiasticus spectat Babylonicos, eorumque confœderatos, quos Deus in eum populum concitavit; et primum quidem piscatorum more magnis exercitibus arces et urbes obsederunt, civesque velut sagena inclusos pisces ceperunt. Deinde, cum superstites Judæi ad montes inaccessos et invias rupes profugissent, per salebras et anfractus persecuti sunt illos Chaldæi, et quasi feras inde extractos vel occiderunt, vel in captivitatem abegerunt. Spiritualis sensus indicat idolorum et idololatriæ eversionem. « Piscatores » ergo vocantur Prophetæ et Apostoli, qui a Domino missi fuerunt ad capiendos et perdendos perduelles angelos, qui in montibus et collibus passim colebantur. Eversa porro per Apostolorum prædicationem idololatria, promittitur generi humano restitutio in pristinum, cujus typum describit prænuntiata hoc loco Judæis ad natale solum reductio. « Domine, fortitudo mea et auxiliator meus, ad te gentes » venient ab extremis terræ [2]. » Etsi hujus loci mysterium administratum fuerit in solutione babylonicæ servitutis, populique in Judæam reditu, veritatem tamen Dominus noster operatus est, cum Discipulorum suorum opera, soluta diaboli captivitate, gentes ab extremis terræ excivit, et de tenebris in admirabile lumen suum transtulit; et bene subditur Deum in hoc negotio ostendisse manum suam, et virtutem suam, quia, ut dicit beatus Paulus, gentium conversio peracta est, non « In sublimitate sermonis » et sapientiæ, sed in ostensione spiritus et virtutis [3]. »

[1] Jer. XVI, 16. — [2] Ibid. 19. — [3] 1 Cor. II, 4.

CAPUT XVII.

« Peccatum Juda scriptum est calamo ferreo, et ungue » adamantino [1]. » De peccato loquitur idololatriæ, quod indelebile mansurum dicitur, sive quia Judæis fixum erat idolorum cultum nunquam abjicere; sive quia Deo ratum erat victimis et precibus inexpiabile scelus ultimo supplicio punire. Peccatum autem Juda vocatur, tum quia a Judæis ille cultus susceptus fuerat, tum quia a Manasse rege Juda fuerat invectus : de illo enim peccato loquitur Jeremias; propter quod, in libro quarto Regnorum Scriptura diserte pronuntiat « Non fuisse aversum Dominum ab ira furoris sui » magni, quo iratus fuerat furor ejus contra Judam, ne ipsum a suis terris ejiceret [2]. » Idem allegorice in Judam apostolum proditorem optime quadrat. Magistrum ille suum prodidit, et ecce peccatum ejus scriptum est, nec unquam delebitur. « Hæc dicit Dominus : Maledictus homo, » qui confidit in homine. Habitabit in scissuris petrarum, » in deserto in terra salsuginis et inhabitabili [3]. » Quia Judæi nec a suis moribus, nec ab idololatria discedere volebant, eo quod Ægyptiorum potentiæ confiderent, et auxiliis; contra communem amborum hostem regem Babylonium, Propheta generatim insurgit in illos, qui discedunt a Deo, et hominibus adhærent. Allegoria diabolum designat, qui, postquam Christi virtute, et Apostolorum opera a mentibus credentium excedere coactus est, infidelium corda occupavit; nam dicit Dominus : « Cum immundus spiritus exie- » rit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens re-

[1] Jer. xvii, 1. — [2] 4 Reg. xxiii, 26. — [3] Jer. xvii, 5. 6.

» quiem[1]. » Infideles porro antris sterilique solo comparantur aptissime, quia errorum nocte opacantur, et carent fructibus justitiæ. « Sicut perdix clamans ad eos, quos non » peperit[2]. » Arguit Propheta generatim eos, qui divitias congregare student, nulla habita ratione divinæ legis, aut æquitatis et juris, quibus prædicit consilii sui imprudentiam ipso exitu fore declarandam, ducta similitudine a natura perdicis. Perdix alterius ova furatur, et quasi sua incubat, et fovet. Cum vero fœtus adulti pennas explicare cœperint, simul ac ejus, quæ ova peperit, vocem audiunt, sequuntur; nec si aliena mater illorum reditum sollicitet, vocantem posthac attendunt, etiamsi illa suam solitudinem lugere pergat, et abeuntes fraudulenter inclamitet. Quoniam vero Propheta paulo superius Judæorum principes, ab ea, quam in humanis auxiliis spem ponebant, avocare conatus est, videtur hoc etiam loco ad eosdem istam admonitionem dirigere : et « Perdicis » aliena ova incubantis exemplo docere, eas pariter opes, quas fraudibus dolisque, ut supra, ipsis exprobrabat, colligere volebant, ad alienas manus ocius transituras, ad hostes videlicet Chaldæos, a quorum invasione eo præsidio tutos se fore sperabant; vel rursus de Nabuchodonosore Propheta loquitur, quem supra « Gentium prædonem[3] » appellat, et nunc dicit divitias illum congregasse, « Et non in judicio, » ideoque injuste quæsitas opes amissurum in dimidio dierum suorum, et in novissimo nota infami inurendum. Hæc enim omnia illi regi acciderunt, quando, spoliato orbe, plurimarum gentium exuviis ditatus, repente in maniam lapsus est, et belluis similis factus intra ferarum lustra ipse se ultro conjecit. Vel tertio, Nabuchodonosoris nepotem Balthassarem Propheta designat; nam in illum perinde quadrant omnia supra dicta. Multarum namque nationum spoliis congregatæ opes

[1] Luc. XI, 24. — [2] Jer. XVII, 11. — [3] Id. IV, 7.

Persis et Medis cesserunt, a quibus caput regni Babylon subversa est, et ipse captus cum ignominia et dedecore vitam finivit. « Solium gloriæ, quod exaltatum est a sæculo a » loco sanctificationis nostræ [1]. » Vanam impiorum in suis divitiis spem rursus Propheta revellere contendit, proposita Dei vindicatrice justitia « In loco sanctificationis, » id est, in templo jerosolymitano, velut in suo solio sedentis, et inde omnia circumspectantis. Sensus ergo est : Babylon, et omnia imperia, quæ post homines natos solii prærogativa decorata fuerunt, a Deo, qui in nostro Sanctuario habitat, hanc gloriæ honorisque altitudinem acceperunt, et ejus nunc voluntate obtinent. Nil ergo habent Justi unde timeant, ne illo innocentium injurias persequente opibus vitaque spolientur. « Et ego in adversitate non sum cunctatus » a te [2]. » Id est, cum mihi mei adversarii contravenirent, non ideo a te retrocessi. « Tu scis quia diem hominis non » desideravi [3], » id est, diem nuptiarum, aut quam homines cupiunt prosperitatem. « Et quod egressum est de labiis » meis, in conspectu tuo est [4], » id est, vel quod prophetaverat, vel quod pro suis popularibus precatus fuerat. « Non » sis tu mihi ad confractionem, sed obumbra me in die » mala [5]. » Id est, ne, quæso, prophetandi officium a te mihi creditum exitii causa fiat. « Confringantur illi, et » non confringar ego, et duplici confractione confringe eos [6], » id est, improbos, quibus deliberatum est me interficere.

[1] Jer. XVII, 12. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 17. — [6] Ibid. 18.

CAPUT XVIII.

« Surge, descende in domum figuli, et ibi audies verba » mea[1]. » Jeremias proposita figuli parabola lutum in omnem pro libito formam configurantis, Judæos ad pœnitentiam spe bona sollicitat, quoniam perinde Deo facile esset res illorum in alium statum pro sua voluntate transferre, atque adeo eam, quam patiebantur, temporum acerbitatem auferre, remque ad lætissimum exitum inde deducere; sin autem in sua adhuc obdurarent perversitate, ingentes minatur calamitates. « Et dixerunt : Confitebimur, et post co» gitationem nostram ibimus, et unusquisque voluntatem » cordis sui mali faciemus[2].» Quasi dicat : « Non ista nos terrent, quin cœpto pergamus itinere, sed quæcumque hactenus agere libuit, in posterum persequi ratum est. « Si tran» sibit de rupe Uberum nix. » Rupem Uberum appellat montem Hermon. « Si prohibebuntur aquæ frigidæ pere» grinæ defluentes[3]. » Peregrinas vocat aquas, cum primum erumpunt, et frigidissimæ sunt, quippe quas solis ardor nullatenus immutavit. Scopus Prophetæ est utroque symbolo ostendere Judæorum improbitatem, ut qui Dei cultum sibi maxime utilem et convenientem fastidirent : cum non contingat rem aliquam a sua natura discedere, puta obduratam nivem a sui montis summitate defluere, nec fluxum cohibere aquas cum impetu erumpentes. « Propter hoc erunt » impingentes in viis suis in semitis sæculi[4]. » Duplicem Judæis a sua obstinatione pœnam portendit Jeremias; utramque illis Moyses comminatus fuerat, imprimis cæci-

[1] Jer. XVIII, 2. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 14. — [4] Ibid. 15.

tatem mentis, adeo ut ducem in meridie sint desideraturi, quod malum ipsi etiam Judæi apud Esaïam sibi accidisse fatentur : « Impingimus in meridie quasi in tenebris[1]. » Et insuper babylonicum exilium, in quod ob eam cæcitatem impacturi erant, insistentes viis suis, et custodientes, ut ait justus Job : « Semitas sæculorum, quas trivit populus ini- » quus, et non in tempore suo, qui dicebat Deo : Recede » a nobis[2]. Et dixerunt : Venite, cogitemus cogitationem » mortis super Jeremiam[3], etc. » Sensus est : « Nostra quidem interest Jeremiam de medio tollere : » nec enim quantumlibet ille insistat honesta et justa suadendo, deficient, aut lex iniquitatis a sacerdotibus, aut consilium malum a sapientibus, aut sermo mendax a prophetis, sed neque contraria, illo sublato, auferentur ; siquidem non deerunt pii sacerdotes, vel probi sapientes, vel veridici Prophetæ. Sin hæc conspirationis causa non fuit, oppido verisimile puto impios pietatis specie suum consilium velare studuisse, ut vulgo persuaderent Jeremiam juste plecti, hominem nimirum veteratorem, et manifesti mendacii convictum, ut qui sacerdotii, legis et prophetiæ interitum affirmaret, quæ tria certum esset nunquam interitura. Ergo, concludebant, « Percutiamus eum lingua, » id est, faciamus ut lingua doleat, qui sua nos lingua dolere facit. « Attende, Domine, » vocem oppressionis meæ, quia redditum est malum pro » bono[4]. » Me siquidem perdere moliuntur, quorum interitum ipse præpedire conabar, orando te ut ipsis parceres, et illos adhortando, ut resipiscerent. « Propterea da filios » eorum in famem[5]. » Hæc dicta in sensu Prophetarum proprio accipienda sunt, non quasi hominis cæco impetu vindictam appetentis, sed Prophetæ nocentibus commeritam pœnam, seu comminantis, seu prædicentis. Et hoc modo

[1] [illegible] LIX. 10. — [2] Job, XXII, 15-16. — [3] Jer. XVIII, 18. — [4] Ibid. 21.

intelligenda sunt cætera his similia, quæ passim apud Jeremiam occurrunt, quæque idem populo pervicacissimo in singulos fere dies iterare cogebatur.

CAPUT XIX.

« Hæc dicit Dominus : Vade et accipe lagunculam figuli » a senioribus populi, et a senioribus sacerdotum [1], » qua contrita in valle Topheth prænuntiat Jeremias eum in modum populum contritum iri a Chaldæis, quam prædictionem repetit in atrio templi. Id porro ex more Prophetarum gerebatur, quo demissa per aures verba subjicerentur oculis, et hausta utroque sensu veritas altius cordi infigeretur. Locus vallis Topheth ad concionem deligitur, eo quod in eo loco Judæi idololatriam exercuerant omnium sævissimam, et maxime execrabilem, filios et filias dæmoniis immolantes. Ideo subdit : « Et cibabo eos carnibus filiorum suo» rum, et filiarum suarum [2], » illos designans, qui sobolis suæ carnes idolis obtulerant. Istud porro Judæis Jerosolymæ sub Sedecia obsessis accidisse Jeremias vidit, et scripsit in libro Lamentationum. « Manus, inquit, mulierum » misericordium coxerunt filios suos [3]. »

[1] Jer. xix, 1. — [2] Ibid. 9. — [3] Thren. iv, 10.

CAPUT XX.

« Et audivit Phassur filius Omariæ sacerdos Jeremiam » prophetantem sermones istos. Et percussit Jeremiam » prophetam, et misit eum in domum vinctorum in Peri- » bolo [1]. » Erat hic unus ex præpositis templi. Jeremiam porro persequebatur, tum quia ordinis sui hominum infestum accusatorem oderat; tum quia ægre ferebat Jeremiam docendi munus in regia urbe palam usurpare, se, suisque collegis inconsultis, imo et invitis, quod Joanni Baptistæ, et Domino, ejusque Discipulis suorum temporum pontifices objectarunt, et interdictum voluerunt. « Et dixit » ad eum Jeremias : Non Phassur vocabit Dominus nomen » tuum, sed migrantem et circumerrantem [2]. » Deportandus namque propediem Babylonem, transmigrantium ærumnas erat subiturus, atque ad eas angustias redigendus, ut ad corrogandum sibi victum circumerranti, ægre suppeteret buccella panis, sicut olim pontificis Heli posteritati denuntiatum fuit. « Et tradam omnia propugnacula civita- » tis hujus in manus inimicorum ejus [3]. » Quia dixerat omnem Judam tradendum Babyloniis, hic non solam civitatem Jerusalem ab eis capiendam et subvertendam prædicit, sed omnia ejusdem propugnacula, cuncta videlicet oppida ipsam circummunientia. « Seduxisti me, Domine, et seduc- » tus sum, prævaluisti mihi, et vicisti me [4]. » Sive quia Deus Jeremiæ dixerat : « Ecce constitui te super gentes et » regna [5], » vel quia promiserat ipsum a suis adversariis

[1] Jer. xx, 1, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 5. — [4] Ibid. 7. — [5] Id. 1, 10.

haudquaquam fore superandum. Facta autem dictis contraria videbantur consideranti præsentem rerum suarum statum, et futurum exitum dissimulanti. Veritus tamen ne ista dicendo videretur ab officio exorbitasse, statim ad laudandam Dei erga se benignitatem se revocat subdens : « Laudate Dominum, quia liberavit animam pauperis de » manu tribulantium [1]. » Pauperem se ipsum dicit, cui licet nullus adesset patronus, Dei tamen adjutorium minime defuerat. « Maledicta dies, in qua natus sum [2]. » Maledictæ maledicit, illi maledicit diei, cui statutæ fuerant captivitas, fames, mortalitas, aliæque calamitates populo peccatori inferendæ. « Dies, in qua peperit me mater mea [3]. » Idem futurum erat illi malum, etiamsi non ipse dixisset. « Maledictus vir, qui nuntiavit patri meo, dicens : Natus est » tibi puer masculus [4]. » Jam nec ipse noverat utrum iste patris nuntius viveret. Perinde ergo fuit ac si homini, qui nullus foret, maledixisset. Qualis itaque fuit, qui diei minime præsenti maledicebat; talis fuit, qui homini non extanti, aut qui nunquam extitisset, maledicebat. Non ergo isthæc vindictam appetentis iram arguunt, non enim ira, vel odium fertur ad personam, seu rem nisi aliqua ratione præsentem : doloris ergo mera sunt signa, qualia vocibus nihil præter ipsum doloris affectum significantibus, exprimere solemus. Præterea repetenda hic sunt, quæ de hoc argumento in his explanationibus sparsim disputata sunt; quæ enim Jeremias hic dicit, eadem dixerat justus Job, quem certum est, « In labiis suis non peccasse [5]. » Multa etiam his consona leguntur in Psalmis, quæ Spiritu calamum Prophetæ ducente, scribebantur. Non sunt ergo Prophetarum dicta ex vulgi consuetudine interpretanda. Nec proinde ista Jeremiæ verba exponenda, quasi hominis irati male

[1] Jer. xx, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 15. — [5] Job. I, 22 et II, 10.

malum optantis, sed aut, sicut supra notatum est, futura aliorum mala prædicentis, aut suum declarantis dolorem, hunc etiam ex justis, esto occultis, et a vulgari sensu remotis, rationibus conceptum, atque Spiritu dictante, ista, non alia formula verborum, exprimendum.

CAPUT XXI.

« Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodono» sor rex Babylonis præliatur adversum nos [1].» Sedecias impio nepoti et ipse malus rex suffectus fuerat, paruerat que Chaldæis, a quibus precarium imperium acceperat per annos undecim. Cum demum ab illis defecisset, obsessus est in urbe Jerusalem, unde ad Jeremiam hanc legationem misit rogans, ut quoniam nulla aliunde auxilia suppeterent, a Domino consilium et opem afflictæ civitati exoraret. Respondit Jeremias « Male malos esse perdendos, » simul novam præter supra allegatas, causam innuit, pauperum videlicet oppressionem, a qua Judæos avocare conatur, proposita etiam spe alicujus in ea calamitate levamenti.

CAPUT XXII.

« Hæc dicit Dominus super domum regis Juda. Galaad » tu mihi caput Libani, præparabo adversum te vastatores, » unumquemque cum securi in manu sua, et succident

[1] Jer. XXI, 2.

»electa cedrorum tuarum [1]. » Galaad vocat regis familiam et palatium, sive regiam urbem cito subvertenda, alieno nomine, ut aliena a Deo esse significet. « Cedros » appellat populi principes et sacerdotes. « Nolite flere super mortuum, » neque commoveamini super eum [2], » id est, super Josiam, qui a suis notis effertur, et sepelitur, nec similis est illi, qui in captivitatem abductus in exilio moritur; nec habet, a quo ejus funeretur cadaver. « Plangite eum, » id est, Sellum, qui et Joachaz Josiæ filius, qui abiit, et non est reversus. « Quia hæc dicit Dominus super Sellum filium Jo» siæ : Egredietur de loco isto, et non revertetur, sed in » terra, ad quam captivus translatus fuerit, morietur, et » terram istam non videbit amplius [3]. » Id est, captivus et exul in Ægyptum deportabitur, nec urbem, nec regiam, unde fuit abductus, unquam revisurus; quæ exulem excepit terra, mortuum tumulabit. « Væ qui ædificat domum » suam, et non judicio [4]. » Hæc et sequentia ad Joakimum Joachini seu Jechoniæ parentem pertinent. Propheta primum ejus peccata recenset, deinde interitum prædicit. « Numquid regnabis tu, quia te lætificas in cedris [5] ? » Diuturnum nempe tibi polliceris imperium, ideo « In ce» dris te ipsum lætificas, » id est, tibi ipse gratularis cedrinas domos, et magnifica ædificia. « Pater tuus comedit, et » bibit, et fecit judicium et justitiam [6]. » Id est, Josias pater tuus comedit, et bibit, quod tu facis, et quod tu non facis, « Fecit judicium, et justitiam. Et ego benefeci ei [7]. » Id est, propterea multis illum cumulavi bonis, et festinata morte illum collegi, ne videret mala, quæ post ipsius obitum filiis ejus noveram obventura. « Non plangent eum. Sepultura » asini sepelietur [8]. » Joakimum namque tertio rebellantem Nabuchodonosor occidit; cadaver extra Jerosolymæ mœ-

[1] Jer. XXII, 6. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 18, 19.

nia raptatum in sterquilinium projectum fuit. « Ascende » Libanum, et clama, et in Mathnin, Basan, exalta vo» cem tuam, clama ad transeuntes mare, omnes amatores » tui contriti sunt [1]. » Hic jam universam tribum Juda alloquitur, et docet, quam oppido inanis fuisset spes, quam in fœderatis sibi populis posuerat, quandoquidem et ipsi a Chaldæis victi, et sub jugum missi, impotentes facti fuissent ad opem sociis ferendam. « Quæ sedes super Libanum, » et nidificas in cedris, quomodo congemisces, cum vene» rint tibi dolores, quasi dolores parturientis [2] ? » Superbiam populi Juda, et luxum præsentem perstringit, simul prædicit futuram captivitatem et abjectionem, atque inde secuturos dolores, et gemitus, quales esse solent parturientium. « Terra, terra, terra, audi sermonem Domini [3]. » Subnectenda sunt hæc superioribus, ubi Propheta populo Juda contumaciam exprobrat illis verbis : « Locutus sum » ad te in abundantia tua, et dixisti : Non audiam [4]. » Hic congruenter terram inclamat, ut audiat loquentem, quandoquidem Judæi, quos Prophetæ alloquenti aures præbere oportebat, omni sensu carentis elementi naturam induerant. Rursus « Terram » Judæos appellat, quia auditum, quem terra nullum habet, amiserant, ut surdis auribus Prophetæ oracula præterirent. Quare perinde erat verba ad eos facere, atque terram ad concionem vocare. « Hæc » dicit Dominus : Scribite virum istum eunuchatum absque » liberis, virum, qui diebus suis non prosperabitur, nec erit » de semine ejus vir, qui sedeat super solium David [5], » Jechonias hic est, qui et Joachin Joakimi filius, quem Babylonem omnino deportandum fore paulo ante prædixit, nec ab eo exilio unquam rediturum, quare vas illum inutile appellat. Cæterum sine liberis decessurus in eo dun-

[1] Jer. XXII, 20. — [2] Ibid. 23. — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 30.

taxat sensu dicitur, quod eos in regno successores non habuit; fuit enim regum davidicæ stirpis postremus Sedecias Jechoniæ patruus, filius Josiæ. Salathiel autem Jechoniæ filius paterno regno exclusus in captivitate decessit.

CAPUT XXIII.

«Pastores, qui perditis, et dispergitis oves pascuæ meæ, »dicit Dominus[1].» Hujus sectionis partes sunt duæ : prior reges spectat, et populi principes; posterior pseudoprophetas et sacerdotes. «Et congregabo oves meas ex omni»bus locis, ad quæ dispersistis eas[2], »in fine septuaginta annorum reliquias ovium mearum. «Et constituam super »eas pastores[3],» Zorobabelem et Jesum filium Josedech. «Ecce dies venient, et suscitabo David germen justitiæ, »et hoc est nomen, quod vocabunt eum : Dominus justitia »nostra[4].» Etsi hujus prophetiæ mysterium in Zorobabele fuerit adumbratum, in Domino nostro completum et perfectum est; nec enim Zorobabel dictus fuit, aut dici potuit «Dominus justitia nostra;» Dominus autem noster talis fuit atque talis appellatur, eique testimonium perhibent Prophetæ, Apostoli, et Gabriel, qui ejus conceptionem nuntiavit, et ipsius socii, qui Christi nativitatem pastoribus nuntiarunt. Sed neque Zorobabel, vel alius quispiam duo illa maxima beneficia populo Dei præstitit, quæ Jeremias hic et paulo infra tanti regis adventum secutura prædicit[5], primum, quod etiam Esaïas non uno in loco diser-

[1] Jer. XXIII, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Id. XXXIII, 14.

tissime prædicat, generalem omnium gentium liberationem, miramque in unum populum coïtionem; alterum davidicæ stirpis regnum sempiternum, et hinc affluxuram tantam cujusvis generis bonorum copiam, ut præteritorum beneficiorum memoriam oblitteret, quod pariter Esaïas Christi adventum, et regnum vaticinatus statim subtexuit illis verbis : « Ne memineritis priorum, et antiqua ne intuea» mini. Ecce ego facio nova, et nunc orientur; ponam in » deserto viam, et in invio flumina [1], etc. » Quæ nullo pacto in Zorobabelem, aut in alium quempiam judaïci populi ducem conveniunt. « Et super Prophetas : Contritum est » cor meum intra me [2]. » Est altera hujus sectionis pars, in qua Propheta sacerdotum, et pseudoprophetarum recenset peccata, et pœnam prædicit. « Factus est cursus eorum » malus [3]. » Id est, viri Juda currunt ad malum, « Quia etiam » Prophetæ, et sacerdotes impii facti sunt. Et in prophetis » Samariæ vidi mendacium, et prophetaverunt in Baal, et » deceperunt populum meum, mœchantur, et ambulant in » injustitia, » idem quod supra : « Omnes adulteri sunt, et » cœtus mendacium. » Et sustinent manus suas a sodalibus suis egentibus. « Ecce vidi fatuitatem; propterea hæc dicit » Dominus fortis ad Prophetas. Ecce ego cibabo eos ab» sinthio, et potabo eos felle. Ecce opus Domini in indignatione veniet [4]. » Id est, pœnam, quam decrevit peccatoribus, inferet acerbissimam, qualem iratus inferre solet. « Quare miscetis paleas cum tritico [5]? » id est, cum sermonibus Spiritus sancti somnia vestra. Verbi Dei præstantiam, et efficacitatem declarat triplici comparatione, tritici, quod præstantissimum est hominis alimentum; ignis, qui consumit omnia, et ferri, quod omnia domat. « Propterea » ecce ego ad Prophetas, ait Dominus, qui furantur verba

[1] Isaï. XLIII, 17, 18. — [2] Jer. XXIII, 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11-19. — [5] Ibid. 28.

» unusquisque a proximo suo [1]. » Hoc primum pseudoprophetarum genus erat, qui a veris Prophetis veras prædictiones subdole captabant, et pro libidine pervertebant, easque singulis secreto referentes dicebant: « Nolite hæc » propalare. » Quod si accidissent, quæ detulerant, ecce, aiebant, habemus testes isthæc a nobis multo ante provisa fuisse; sin autem exitus prædictioni minus congrueret, in Jeremiam, et collegas sanctos Prophetas insurgebant, quasi talium mendaciorum fabricatores. Alterum rursus genus indicat hic Jeremias sycophantarum, « Qui linguas suas » pervertebant, » id est, ad populi voluntatem fingebant dicentes : « Non veniet super vos malum. » Idque divina auctoritate more Prophetarum confirmabant. Tertium illorum, qui sua somnia pro divinis oraculis obtrudentes populum seducebant, « In mendacio suo, et in protervia » sua. » Hujusmodi nequitiæ reos arguit Jeremias quatuor nominatim, Ananiam, Achabum, Sedeciam, et Semeïam Elamitam.

CAPUT XXIV.

« Ostendit mihi Dominus, et ecce duo calathi pleni » ficis [2]. » Duo Jeremiæ calathi objiciuntur : alter ficubus optimis plenus, alter pessimis; cumque a Deo interrogatus, eorum, quæ ostensa fuerant, diversitatem exposuisset; audit, altero Jechoniam regem cum suo populo designari, et altero Sedeciam ejus successorem; illi quidem omnia prospera præsagire jubetur; huic vero contraria. Bonus quippe Jechonias divino oraculo minisque perterritus ex

[1] Jer. XXIII, 30. — [2] Id. XXIV, 1.

Jeremiæ consilio Nabuchodonosori se ultro dediderat; Sedecias contra nunquam adduci potuerat, ut Chaldæorum fidei se suosque committeret, tametsi, Jeremia interprete, statutam sibi, cæterisque Judæis a Deo captivitatem intelligeret, quam ob contumaciam Propheta calathi pessimarum ficuum pleni parabola, civitati, regi et cunctis universim Judæis, etiam iis, qui in Ægyptum Profugerant, tristia omnia denuntiat bellum, pestem, famem, et captivitatem; quæ omnia ferme mala Moyses ipsis olim præsagierat. Sensus allegoricus indicat futuram in supremo mundi die malorum et bonorum separationem, et dissimillimam sortem, sic ut bonis optima usquequaque contingat, malis ex toto pessima; id enim significat illa adjectivorum geminatio « Bonas bonas valde, et malas malas valde[1]. » Cæterum et hac et sequenti sectione liquet temporum ordinem minime servari, quæ enim sequuntur et ad Joachimum Jechoniæ parentem pertinere certum est, pluribus ante annis contigerunt.

CAPUT XXV.

« DOMINUS de excelso rugiet. Rugiens rugiet super habi» taculo suo[2], » Jerusalem, imo et præcipue super templo suo. Plurimarum gentium hic ruinam Jeremias simul vaticinatur, quas perinde atque Judæos invadendas a Chaldæis et opprimendas prædicit, postremum istorum etiam excidium, quod Esaïas pariter prædixerat, et ipse Jeremias infra fuse describit, utrobique cladem hujusmodi agricolarum uvas in torculari calcantium symbolo declarat, « Et

[1] Jer. xxiv, 3. — [2] Id. xxv, 30.

» sicut, inquit, calcans uvas, cantabit Johoï, Johoï super » omnes habitatores terræ [1]. » Celeuma est Chaldæorum sese mutuo adhortantium ad proterendos Judæos, et reliquas nationes velut collectam in torculari vindemiam.

CAPUT XXVI AD XXIX.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XXX.

« INTERROGATE, et videte si generat masculus? Quare » ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum, quasi » parturientis [2]? » Chaldæorum proximam irruptionem indicat, et inde secuturam Judæorum perturbationem et mœrorem, errorem suum agnoscentium, et propriam imprudentiam damnantium. His nempe verbis paulo infra utitur Jeremias ad significandam Ephraïmitarum in simili fere casu confusionem et dolorem. « Percussi femur meum, » confusus sum, et erubui [3]. Tempus est enim istud tri» bulationis Jacob, et ex ipso salvabitur, » post annos septuaginta babylonica servitute solutus. « Et non domina» buntur eis amplius alieni, sed servient Domino Deo suo, » et David regi suo, quem suscitabo eis, » id est : Zorobabeli. « Faciam enim consummationem decretoriam in

[1] Jer. xxv, 30. — [2] Id. xxx, 6. — [3] Id. xxxi, 19.

» cunctis gentibus ; in te non faciam [1]. » Hoc Deus dicit, quia aliarum gentium regna subvertit et extinxit, Judæorum autem excidium et extremam desolationem distulit usque ad Christum regem juxta Danielis vaticinium. « Post modicum conteram jugum ejus de collo tuo, et » vincula ejus dirumpam [2], » regis Babylonis. « Ædifica- » bitur civitas » Jerusalem in eo, quod obtinebat, situs et dignitatis fastigio : « Et templum ejus juxta ordinem suum » fundabitur [3], » ad pristinam ædium, et sacrificiorum magnificentiam et gloriam restituetur. « Et non minuen- » tur, et Ecclesia eorum coram me bene constituetur [4]. » Sicut erat in diebus Moysis, et Aaron, et Josuë. Porro et ista, et quæ deinceps sequuntur Christi adventu perfecta et consummata fuerunt, ut supra animadversum est : constat itaque ad Christi tempora pertinere hanc prophetiam. Quæcumque ergo hic et in sequentibus de futura Israëlitarum liberatione et felicitate magnifice prædicantur, non hæc referenda sunt ad Israëlem quemcumque, sed ad illum populum, quem divinus Paulus Israëlem Dei appellat, et ex Hebræis atque Gentilibus postea coaluit ; neque ad filios Abrahæ quoscumque, sed ad filios Promissionis, ut idem declarat. Nisi enim ex arcana hac significatione ista exponantur, non erit facile invenire, quo alio sensu vera esse intelligantur illa. « Et non dominabuntur eis amplius alieni, et servient Domino Deo suo, et David regi, quem » suscitabo eis [5]. » Nunquam enim Judæi, ex quo capti et subjugati fuere a Chaldæis dominationem metumque gentium excusserunt, sed Persis, deinde Græcis et Romanis perpetuo subjecti fuerunt. Nec illa : « Revertetur Jacob, » et quiescet, et non erit, quem formidet, » ex omnibus siquidem Prophetis, qui post solutam captivitatem scripse-

[1] Jer. xxx, 7-11. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 19, 20. — [5] Ibid. 8, 9. — [6] Ibid. 10.

runt, constat Judæos post reditum infestas habuisse finitimas nationes, nec porro metu, nec bello fere unquam vacasse, tametsi æque certum sit illos « Serviisse Domino » Deo suo, » id est, deos gentium nunquam coluisse.

CAPUT XXXI.

« A longinquo Dominus apparuit mihi [1], » quando per deserta errabam, et iterum quando Esaïas clamabat : « Regem Dominum exercituum vidi oculis meis [2] : Et in charitate sæculi dilexi te [3]. » Hanc Dei erga synagogam charitatem pulchre declarat Ezechiel parabola puellæ a parentibus in solitudine derelictæ, quam Deus inde sublatam, suisque sordibus lotam, et pretiosis vestibus ornatam sibi optaverat in sponsam. Quod etiam Esaïas illis expressit verbis ; « Gaudebit super te Deus tuus, sicut sponsus super sponsam suam, et vocaberis Civitas quæsita, et non » derelicta [4]. » Congruunt quæ hic subdit Jeremias : « Ædificaberis Virgo Israël [5], » id est, soluta babylonica captivitate, civitates tuæ, o Israël, instaurabuntur, et natale solum cives revisent. « Et ornaberis ornatu, et egredieris » in choro laudantium [6], etc. » Futuram hic post reditum populi felicitatem ample et magnifice describit, enumerando commoda quamplurima, quæ ad eam exaggerandam confluent. Hæc tamen, ut dixi, et res ipsa convincit, ad Christi Ecclesiam sunt referenda ; quandoquidem illa sola, ex quo omnia bona, quæ hoc loco promittuntur, consecuta est, omnes prophetiæ partes perfecte completas ostendit.

[1] Jer. xxxi, 3. — [2] Isaï. vi, 5. — [3] Jer. xxxi, 3. — [4] Isaï lxii, 5. — [5] Jer. xxxi, 4. — [6] Ibid.

Porro prophetiarum sensus ex ipso exitu petendus est. « Hæc dicit Dominus : Vox in excelso audita est, lamen- » tationis et amari fletus : Rachel plorantis filios suos [1]. » Tametsi juxta litteralem sensum ista de filiis Juda et Benjamin in urbibus Bethleem et Jerusalem habitantibus prædicta fuisse exitus ipse ostendat, nam ut ipse Jeremias infra narrat, utriusque tribus captivi ex urbibus Jerusalem et Bethleem abacti in Ramatha Benjamitarum oppidum cogebantur, inde Babylonem deportandi. Mystice tamen intelliguntur dicta de infantibus, quos Herodes in Ephrata, ejusque suburbiis occidit. Bene autem intelligitur « Rachel plorans » in Bethleem, et in Ramatha exauditam fuisse vocem plorantis, ex eo quod eadem apud Bethleem sepulta fuit, et Benjamitæ filii ejus ex Ramatha, aliisque locis captivi ex eadem urbe in Chaldæam ducendi erant. Infantium porro matres Propheta consolatur in persona Rachelis ipsarum matris. « Prohibe, ait, vocem tuam » a fletu, quia merces est lacrymis tuis, et revertentur filii » ad terminum priorem, » id est, paradisum. « Confusus » sum, et erubui, quia sustinui opprobrium adolescentiæ » meæ [2]. » Verba sunt tribus Ephraïm : « Pendo, quas merui, pœnas, quandoquidem regnum adepta vitulos conflavi. « Filius mihi pretiosus Ephraïm, » id est, propter pœnitentiam. « Quia ex quo locutus sum de eo, recordabor » ejus [3], » per manus Prophetarum, quos ex ejus tribu suscitabo. « Creavit enim Dominus novum in terra. Fœ- » mina amplexabitur virum suum [4], » vel quia synagoga idola derelictura erat, et adhæsura uni Deo ; vel terram ipsam Judææ designat suos complexuram habitatores postliminio redeuntes, quos dudum devoraverat, et ex parte rejectarat. « Et feriam domui Israël, et domui Juda fœdus

[1] Jer. XXXI, 15. — [2] Ibid. 16-19. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 22.

» novum [1], » non quale pactum illud antiquum. « Fœdus » istud, quod promittit Deus se daturum domui Israël, et domui David, est Testamentum novum, et Evangelium Judæis, et gentibus communicandum. « Novum » dicitur, quia non sicut vetus illud Testamentum præcipit sacrificia animalium, nec immunditias naturæ aversatur, sed humilitatem docet, et charitatem ad omnes ; immunditias autem solummodo voluntarias animæ, quæ sunt peccata, reprobat, non corporis sordes abominatur, quæ præter voluntatem, et casu accidunt. « Et dabo legem meam in visceribus eorum [2], » id est, non in tabulis lapideis, sicut Moysi, sed in tabulis carnalibus, quod infra explicat illis verbis : « Et in corde eorum scribam eam. Si defecerint leges istæ » coram me, dicit Dominus, sic et semen Israël deficiet, ut » non sit gens coram me cunctis diebus [3]. » Id est, sicut nunquam fiet ut rerum ordo mutetur a principio constitutus, puta rati syderum motus, diei noctisque, atque tempestatum periodi, sic certum est neutiquam defecturam factam Davidi promissionem. Quamvis hæc prophetia in Zorobabele administrata est eo temporis intervallo, quo solium Davidis obtinuit, ad Dominum tamen eam ex toto pertinere demonstrant illa Angeli verba : « Dabit ei Do» minus Deus sedem David patris ejus [4]. » Confirmat, quæ de amplitudine et stabilitate regni Christi promisit, promissionemque iterat infra dicens : « Si enumerari non po» test militia cœli, neque metiri arena maris ; sic multipli» cabo semen David [5], » id est, semen Verbi filii David, et Levitarum, id est, Testamenti novi, et sacerdotum ministrantium in Ecclesia Christi. Porro Christi Evangelium, ejusque Ecclesiam militiæ cœli comparat, propter utriusque excellentiam ; maris autem arenæ, propter amplitudi-

[1] Jer. XXXI, 31. — [2] Ibid. 33. — [3] Ibid. 36. — [4] Luc. I, 32. — [5] Jer. XXXIII, 2.

nem. Evangelium quippe et Ecclesiam ad ultimos usque fines orbis terrarum propagari oportebat, et suscipi ab omnibus ubique gentibus.

CAPUT XXXII.

« Et emi agrum, qui est in Anathoth a Nahmaële filio » Sellum, et appendi ei pretium. Et scripsi, et signavi, et » adhibui testes, et accepi librum emptionis signatum, et » non signatum, et dedi Baruch filio Neri filii Maasiæ [1]. » Cum anno Sedeciæ decimo Nabuchodonosor, debellatis Ægyptiis, ad Jerosolymæ obsidionem, ea expeditione interruptam, rediisset, jussus est a Domino Jeremias cives, præsenti calamitate, et imminentis captivitatis metu afflictos et mœrentes consolari, promisso post statutum exilium reditu. Cum vero dicenti nullam illi adhiberent fidem, iterum jussus est conspicuo aliquo facto dicta confirmare; quamobrem compulsus est agrum a patruele suo coëmere eo tempore, quo totius Judææ vastationem prope secuturam prænuntiabat, quo Judæi intelligerent se pariter redituros ad possidenda, quæ modo cogebantur relinquere prædia, quoniam quidem cernebant a Propheta agrum emi, quem nemo emeret, nisi cui de reditu certissime constaret.

[1] Jer. XXXII, 9-12.

CAPUT XXXIII.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XXXIV.

« Et dabo vos in commotionem cunctis regnis terræ. » Et dabo viros, qui prævaricati sunt fœdus meum, vitu- » lum quem conciderunt in duas partes, et transierunt in- » ter divisiones ejus [1], etc. » Antiquum innuit sanciendorum fœderum morem ab Abrahamo olim usurpatum, posterisque traditum, quo Solymitani nuper a Chaldæis obsessi fidem Deo suam obligaverant, vitulum mactantes, et per bipartitas cæsi animalis partes transeuntes. Hujus ergo pacti transgressionem illis Propheta objicit; et simul regem Sedeciam reprehendit, quod promulgatum de manumittendis servis edictum revocasset, et manumissos iterum servire cogeret, contra legis præscriptum, jubentis servum Hebræum, exacto servitutis sexennio, dimitti. Simul denuntiat contemptæ legis vindicem rediturum regem Chaldæorum ad Jerosolymam obsidendam, unde recesserat Ægyptum petens, et capta incensaque urbe, cives Babylonem abducturum. Id enim significant illa Dei ad Solymitanos verba : « Vos non audistis me, ut vocaretis » libertatem unusquisque fratri suo, et unusquisque proximo

[1] Jer. XXXIV, 17, 18.

» suo : Ecce ego voco vobis libertatem, ait Dominus, ad » gladium, ad pestem, et ad famem, et dabo vos in tremo» rem cunctis regnis terræ [1]. »

CAPUT XXXV.

« Non deficiet vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans » in conspectu meo cunctis diebus [2]. » Hæc dicit Deus, non quod Rechabitas ad sacram aliquam functionem Levitarum propriam destinaret, sed longam iis solummodo posterorum seriem pollicetur, eo quod leges a Jonadabo patre suo sibi statutas religiose observarent. Istorum porro laudata obedientia, insurgit in Joakimum regem ejusque populum, quod cum Rechabitæ hominis præcepta revererentur, et custodirent, licet durissima, ipsi contra Dei leges suavissimas aspernarentur, et proculcarent.

CAPUT XXXVI AD XLII.

Desunt apud S. Ephræm.

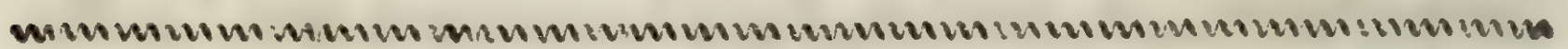
[1] Jer. xxxiv, 17. — [2] Id. xxxv, 19.

CAPUT XLIII.

« Et ingressi sunt terram Ægypti, quia non obedierunt » voci Domini; et venerunt usque ad Taphnis [1]. » Judæa Chaldæorum armis subacta vastataque, Judæorum reliquiæ, duce Johanano filio Careæ, in Ægyptum profugerunt. Hanc igitur prophetiæ partem Jeremias in Ægypto dixit; eo namque transmigrare coactus fuerat a populi sui principibus, qui Ægyptiorum favore a Chaldæorum infestatione liberos in posterum se fore sperabant. Inanem porro ejusmodi spem esse ostendit, et fugam fugitivis nihil profuturam, Chaldæorum quippe regem venturum, et subjugaturum Ægyptum universam; atque incolas, eorumque socios et confœderatos perditurum; populique excidium idolorum etiam ruinam secuturam. Idipsum prædixerat Esaïas [2]. « Et conteret statuas domus Solis, quæ sunt in » terra Ægypti, et delubra Ægypti comburet igni [3]. » Domus Solis urbs est, quam Heliopolim Ægypti appellant, multiplici dæmonum religione, et inanium simulacrorum cultu infamis. Insignes in ea statuæ erant, proceritatis molisque admirandæ, singulæ quippe ad sexagenos cubitos assurgebant, suberat pedibus solium, seu basis denorum cubitorum, supereminebat capiti mitra ex candido metallo pondo librarum mille et amplius. Partes omnes ornabant figuræ, et imagines hominum, et animalium, quæ ejus temporis gentilium numina fuerunt : adjecti hieroglyphici characteres, talium arcanorum indices. Ejusmodi statuas Scriptura ait a Domino fore confringendas, quanquam non ipsa

[1] Jer. XLIII, 7. — [2] Isaï. XIX, 1. — [3] Jer. XLIII, 13.

solummodo simulacra Dominus dejecit, qui dæmonum cultum talibus signis expressum, destructum venit, cum per assumptam humanam naturam in mundo apparuit, idque magnifice declarat Esaïas illis verbis : « Ecce Dominus » ascendet super nubem levem, et ingredietur Ægyptum; » et commovebuntur simulacra Ægypti a facie ejus [1]. » Nubes itaque, quam Dominus conscendit, Virginem Mariam Dei Genitricem nobis figuravit. Vitæ præterea verbum adumbravit evangelicæ prædicationis Domini et sancti nominis ejus. Christi namque nomen Apostoli divini præcones per universum orbem terrarum circumtulerunt; quamobrem etiam nubibus comparantur. Inde porro Christi fides Ægypto invecta est; imo omnes fines terræ pervasit. Rursus nubium nomine mystice designantur sancti Prophetæ apud Esaïam, ubi Deus populo suo sub figura inutilis vineæ comminatur sepem ejus se destructurum, et præcepturum nubibus, ne pluvias mittant super eam; plane autem Prophetas significat, a quibus cœlestem illum imbrem nos postmodum accepimus.

CAPUT XLIV.

Deest apud S. Ephræm.

[1] Isaï. xix, 1.

CAPUT XLV.

« Hæc dicit Dominus Deus Israël ad te Baruch. Dixisti : » Væ misero mihi, quoniam addidit Deus dolorem dolori » meo. Et tu quæris tibi grandia? noli quærere te ma» jora [1]. » Putabat Baruch sui magistri potestatem ad ipsum aliquando transferendam, ut qui bene nosset Moysen spiritum suum Josuë impartiisse, et suum transfudisse Eliam in Eliseum. Sed quoniam mox audiit templum excisum iri, et sanctuarium fore dissipandum, ingemuit enim vero, et ait : « Hoccine ad cæteras nostras miserias etiam accedet, ut spectare nobis contingat, domum sanctificationis nostræ captam et incensam? Hujusmodi porro mœrore relevat illum Dominus ejus, et ait : « Quod ædificavi, ego Dominus » destruam, et universam terram hanc vastabo [2]. » Sic ut hoc postremum ad Judææ agros et oppida referatur, reliqua ad ejus habitatores; idem quippe verbum plantandi, et in eodem sensu usurpaverat Moyses in suo cantico. « Introduces eos, filios Israël, ait, et plantabis eos in monte hære» ditatis tuæ [3]. Tibi autem dabo, ut salves animam tuam » in omni loco [4]. » At quandoquidem certus factus es res tuas tibi ubique salvas fore, cavedum ne quæras te majora, puta Prophetarum officium, et potestatem arguendi reges, et sacerdotes, ac principes populi, quo magnus appareas in oculis eorum. Recordare Moysis talia recusantis, et Jeremiæ dicentis in amaritudine animæ suæ : « Factus est » mihi sermo in opprobium, et in derisum tota die, et » dixi : Non recordaber ejus [5]. »

[1] Jer. XLV, 2, 3 et 5. — [2] Ibid. 4. — [3] Exod. XV, 17. — [4] Jer. XXXV, 5. — [5] Id. XX, 8.

CAPUT XLVI.

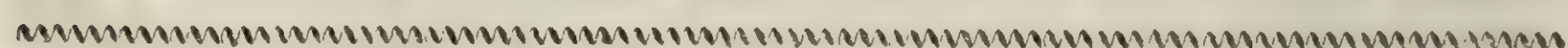
« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophe-» tam, ut prophetaret contra gentes, et contra Ægyptum, » et contra exercitum Pharaonis claudi regis Ægypti [1]. » Geminam Ægyptiorum, et confœderatarum gentium cladem Jeremias hic describit, alteram ad Euphratem in Charcamis, alteram in propria ditione a Chaldæis, multis post annis acceptam, quando, Nabuchodonosore duce, Ægyptum invaserunt, ac devastarunt, et illuc profugos Judæos juxta superiorem Jeremiæ prædictionem male mulctarunt, ea tamen calamitate afflictos Deus per Prophetam consolatur, libertatem et ab exilio reditum promittens : « Re-» vertetur, inquit, Jacob et requiescet, et non erit, qui infes-» tet eum [2]. Audierunt gentes ignominiam tuam, et ulula-» tus tuus replevit terram, quia fortis impegit in fortem, et » ambo pariter conciderunt [3]. » Hæc ad primum bellum in Syria gestum pertinent, quo Ægyptii a Chaldæis adeo male concidendos fore Propheta prædicit, ut cladis fama vicinas longeque dissitas regiones pervasura sit. Magnam profecto hominum stragem indicant illa : « Fortis impegit » in fortem, » id est, Ægyptius in Ægyptium, « Et ambo con-» ciderunt, » dum omnes metu dissipati, qua cuique ad fugam patebat via, certatim erumpunt, et conserto confusoque agmine se mutuo collidunt et prosternunt. « Vocate nomen » Pharaonis perturbatorem et transferentem tempus [4]. » Tum quia ante condictum tempus movit, et Judæorum atque finitimarum gentium terras invasit ac turbavit, tum

[1] Jer. XLVI, 1, 2. — [2] Ibid. 27. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 17.

quia, capto per eam occasionem rege Joachaz, et in Ægyptum traducto, constitutum eidem regnandi tempus interrupit, et contraxit. « Vivo ego, dicit Dominus, rex Sabaoth » nomen ejus : Si non cadet Pharao quasi fragmen montis, » et sicut Carmelus in medium maris [1]. » Hæc ad secundum bellum referuntur, quo Ægyptus vastata fuit a Chaldæis, et rex interfectus est, cujus proinde casum rupi diffractæ, et in subjectum mare dissilienti comparat, et irreparabilem ruinam significat, et desperatam redintegrationem. « Æ» gyptus vitula formosa et picta [2], » id est, pigmentis venustata cute decora, vel ob circumcisionem a patriarcha Joseph acceptam, vel ob multiplicem et varium deorum cultum a consuetudine gentium introductum. « Vitulam » autem appellat, quod rerum omnium copia, et saturitate affluens in summa securitate vitularum more lasciviret, ignara malorum a chaldaïco bello prope inpendentium, quo sensu « vi» tulos » item « saginatos [3] » vocat mercenarios ejusdem milites. « Exercitus ab aquilone veniet super eam [4]. » Secundam Chaldæorum contra Ægyptios expeditionem indicat ; in priori enim Ægyptii Chaldæos in suis ditionibus invaserunt. Chaldæos porro per « Aquilonem » Jeremias et alii Prophetæ constanter designant, quod respectu Jerosolymæ, ut dictum est, eorum regio borealis sit. « Vox ejus terribilis » quasi serpentis reptantis, quoniam cum exercitu ibunt, et » cum securibus venient ei sicut cæsores lignorum [5]. » Chaldæi, quibus conspectis Ægyptiorum mercenarii, quasi vituli saginati, magis assueti deliciis, quam ad militiam exerciti, fugam, non expectata hostis impressione, capessent « Ecce ego visitabo super Ammon aquarum, » id est, Alexandriam, « et consumam te, et excindam [6], » sicut cæteras Ægypti urbes, quarum ruinam late describit Ezechiel.

[1] Jer. XLVI, 18. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 24. — [5] Ibid. 22. — [6] Ibid. 25.

« Post hæc habitabitur Ægyptus sicut diebus pristinis [1], » id est, post annos quadraginta, ut ex eodem Ezechiele constat [2]. Prophetiam concludit, Hebræis, et Ægyptiis felicem rerum conversionem prædicens, et restitutionem in statum pristinum, nec tamen qualem hactenus habuerant ab omni externa dominatione liberum, Chaldæorum siquidem, excusso jugo, Persis, Græcis, ac Romanis posthac in multis servierunt.

CAPUT XLVII.

« Contra Philistæos [3], » Mala Palæstini a Chaldæis passi sunt, quæcumque hoc loco illis comminatur Jeremias. Nabuchodonosor quippe, superatis ad Charcamos Ægyptiis, sequentibus annis gentes citra Euphratem positas, Judæos, Moabitas, Ammonitas adortus est, ac Palæstinos, et ipsis confines Phœnices, Tyrios et Sidonios, hisque subactis, tandem Ægyptum invasit, et occupavit, et Pharaone claudo interfecto, novum Ægyptiis dedit regem. Hinc patet, quod supra notatum fuit, perturbatum esse prophetiarum ordinem et postrema primis præposita fuisse; quæ enim hic Palæstinis eventura dicuntur, Ægyptiorum ruinam antecedunt. « Ecce adducam super te debellatores ab aqui» lone. » Babylonios designat : « Et erit quasi torrens in» undans [4], » Chaldæorum multitudinem et impetum notat, atque Palæstinorum captivitatem ; solent namque torrentes subita alluvione obstantia quæque fragore impellere, et secum rapere. Hac porro ruina Tyrios, et Sidonios etiam opprimendos prædicit Jeremias, et prædi-

[1] Jer. XLVI, 26. — [2] Ezech. I, 29. — [3] Jer. XLVII, 1. — [4] Ibid. 2.

xerat Esaïas [1], eamdemque ad annos septuaginta duraturam. Tyri quoque obsidionem a Nabuchodonosore susceptam, et per annos tredecim continuatam ample describit Ezechiel [2]. « Vastavit Dominus Philistæos reliquias insularum » Cappadocum [3], » Tales dicit Palæstinæ incolas, qui ex Cappadocia et vicini maris insulis profecti, maritimam Palæstinæ oram sibi sedem optarunt; Philistæos namque ex Cappadocia venisse docet Amos propheta illis verbis : « Ecce » ego ascendere feci Israël de terra Ægypti, et Philistæos » de Cappadocia, et Syros de terra Kir [4]. »

CAPUT XLVIII.

« Et ad Moab hæc dicit Dominus exercituum [5]. » A Palæstinis ad Moabitas transit, ipsisque, et finitimis Arabiæ populis impendentem a Chaldæis cladem verbis declarat, quam antea facto portenderat, dum illorum legatis ad Sedeciam missis [6], catenas futuræ servitutis symbola ostentaret, easque suis dominis perferendas offerret. Moabitarum porro ruinæ causam Ezechiel [7], et Sophonias referunt [8], ad eorumdem fastum, quo se super Dei populum in miserrimam servitutem eodem tempore redactum efferebant, et insultabant afflicto; unde patet ista prædici Moabitis, postquam Israëlitarum populus uterque, Samariæ et Jerosolymæ, ab Assyriis ille, hic a Chaldæis subactus, dominationem, et libertatem ambo amiserant. « Væ super Nabo, » quoniam vastata est, et confusa; capta est, et confusa est » Cariathaïm [9]. » Duæ insignes Moabitarum urbes, quas fortasse primas Chaldæi invaserunt, et exciderunt. « Non

[1] Isaï. XXIII, 1. — [2] Ezech. — [3] Jer. XLVII, 4. — [4] Amos IX, 7. — [5] Jer. XLVIII, 1. — [6] Id. XXVII, 2. — [7] Ezech. XXV, 8. — [8] Soph. II, 8. — [9] Jer. XLVIII, 1.

» est ultra exultatio in Moab propter Hesebon[1], » nobilissimam illam civitatem, cujus amplitudine et opulentia tantopere gloriabantur Moabitæ. « Cogitaverunt contra eam » malum dicentes : Disperdamus eam de populo[2]. » Id est, ne populum habeat in posterum, sed maneat habitatore deserta. Hoc porro dicent Chaldæi, et facient quod ego Dominus fieri olim a Moyse prohibui. Urbem itaque Hesebon, quam ille stare permisit, isti solo æquabunt. « Etiam silens silebis, sequetur te gladius[3], » et succidet te etiamsi taceas, nec jurgio aut convicio ad feriendum provoces. « Vox ululatus de Horonaïm, » eo quod eodem tempore capienda et vastanda sit. « Contritus est Moab, annuntiate » ululatum ejus pauperibus illius per ascensum Luith[4]. » Moabiticæ gentis generalem captivitatem ample distincteque hoc loco Propheta describit, et pauperes præsertim, quorum major inter captivos numerus, vocat ad fletum. Duos porro clivos distincte indicat, Horonaïm scilicet, et Luith, quo significet illac turbam captivorum Babylonem fore deducendam. Utriusque loci mentionem facit etiam Esaïas Moabitarum pariter captivitatem describens[5]. « Fu» gite et salvate animas vestras. » Interim dum licet, o Moabitæ, certum periculum fuga prævertite, « Et eritis quasi radix » in deserto[6], » instar neglectæ stirpis, vasta in solitudine, extra teli jactum, et metum hostium. Hoc dicit, quia facile erat Moabitis in eremum sibi contiguam, latissimeque patentem se recipere. « Quiescentes Moabitæ ac tacentes in fæcibus » suis, non fuerunt transfusi de vase in vas, » id est, de suis in alienas terras traducti non fuerunt, « Idcirco permansit » gustus eorum in eis, et odor eorum non defecit[7]. » Sed servant adhuc collectas plurium sæculorum labore divitias, quas tamen Chaldæis cogentur tradere, et insuper natale

[1] Jer. XLVIII, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 3-5. — [5] Isaï. XV, 15. — [5] Jer. XLVIII, 6. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 11.

solum relinquere, et Babylonem transmigrare. « Confun- » detur Moab a Chamos [1]. » Beelphegor ab Esaïa appellatur, Moabitarum Deus, cujus fanum Salomon construxit, destruxit postea Josias [2]. Quoniam nec suis, nec sibi prodesse potuit mutum et inanime simulacrum. « Descende de glo- » ria [3], » quam in præsenti otio, et tranquillitate obtines, « Et sede in ignominia [4], » ad quam ex hoc honoris, et fortunæ fastigio mox te dejiciet abjectissimæ servitutis opprobrium. Ad Dibon Propheta hæc verba dirigit inter moabiticas urbes incolarum frequentia, et aquarum copia celebrem, ut ex Esaïa constat. « Quia vastator Moab, Nabu- » chodonosor ascendit super te, et vastavit omnia castella » tua [5]. Abscissum est cornu Moab, et brachium ejus » contritum est, dicit Dominus [6]. » Id est, deletis ab hoste copiis, agrisque devastatis, Moabitarum fracta est virtus, et potentia concidit, Deo jubente, idque statuto tempore ad effectum perducente. « Inebriate eum [7]. » Id est, vos, o Chaldæi, affligite populum Moab, adeo ut ex vehementia doloris videatur a sensu alienatus insanire, quod ebriis accidere solet, « Quia contra Dominum erectus est [8]. » Hoc scilicet commeruit populus Dei contemptor. « Exagitetur in » vomitu suo [9]. » Id est, cum tormento viscerum suorum, quas male hauserat, revomat opes. Exuendos nempe Moabitas prædicit divitiis, quas ex multarum gentium spoliis congregaverant, sibique reconditas habebant : quare ex causa dolebunt, quod ablata sibi videant quæcumque rapuerant, et ambabus malis expletis vorarant. « Numquid » non fuit in derisum tibi, Israël, et inter fures inventus est, » quando pugnabas cum illo [10] ? » Causam captivitatis explicat Moabitis Jeremias, quam supra indicavimus ex Eze-

[1] Jer. XLVIII, 13. — [2] Isaï. XV, 9. — [3] Jer. XLVIII, 18. — [4] Ibid. — [5] Isaï. XV, 9. — [6] Jer. XLVIII, 25. — [7] Ibid. 26. — [8] Ibid. — [9] Ibid. — [10] Ibid. 27.

chiele et Sophonia; quod scilicet plurimum sibi arrogarent, et populum Dei aspernarentur; quin etiam de ejus calamitatibus triumpharent. Sensus ergo est : « Non fuit, popule Moab, cur Israëli transmigranti insultares, aut ejus ruina gauderes. Num ille tuas ditiones invasit aut latrocinia ibidem exercere deprehensus est? ut non sine causa ei bellum antea intuleris, tibique postea de ipsius interitu gratulareris? « Relinquite civitates et habitate in petris, » habitatores Moab [1]. » Ostendit Moabitas in eas angustias redactum iri, ut, relictis civitatibus campestribus, et planioribus aditu locis, inaccessas rupes petere necesse futurum sit, et latibula quæritare salebris et anfractibus impedita. « Audivimus principes Moab, quia se magnificant » valde, magnificentiam, et superbiam, et altitudinem cor» dis eorum ego scio, ait Dominus [2]. » Eadem fere habet Esaïas, utriusque Prophetæ idem scopus, ut Dei æquitatem in puniendis Moabitis doceant; æquum nempe fuit superbos deprimere, et in alienis miseriis exultantes miseros facere. « Propter hoc super Moab ejulate, et super Moab » universum [3], » quoniam non ex parte, sed ex toto perdendum prævideo, sic ut post excidium vix superaturæ sint reliquiæ, quod Esaïas illis verbis exposuit : « Ignominia » afficietur gloria Moab super multitudine populi sui, et re» linquetur parvus et modicus. De planctu Jazer plorabo » tibi vitis Sebama [4]. » Id est, majori adhuc planctu quam quo urbis Jazer casum flevi, flebo tuum, civitas Sebama. « Propagines tuæ transierunt mare, et usque ad mare Ja» zer pervenerunt [5]. » Eadem prædicit Esaïas camdem usurpans comparationem. Ambo Prophetæ urbis Sebamæ casum plangunt et merito plangendum ostendunt a præsenti ejusdem felicitate, quæ sequentem miseriam magis

[1] Jer. XLVIII, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 31. — [4] Ibid. 32. — [5] Ibid.

exaggerat. « Propagines ejus, » inquit Jeremias, id est, habitatores ejus alii negotiationi operam dantes mare trajecerunt, alii agriculturæ dediti segetes et vineta sua usque ad fines Jazer produxerunt. Talis fuit Sebama in abundantia sua, nunc vero, converso rerum statu, deserta squalet. « Et ablata est lætitia de Carmelo, neque posthac canta» bunt Johoï Johoï [1]. » Celeuma est quod torcularibus musto plenis usurpant vinitores. Horum nempe maxima erat copia in suburbano Sebamæ, ut ex supradictis colligitur. Carmelum porro non Palæstinæ montem intellige, sed ipsam urbem Sebamam Carmelo loci amœnitate et ubertate agrorum persimilem. « De ejulatu Hesebon usque ad Eleale, » et Jasa, dederunt vocem [2]. » Id est, capta Hesebon urbe frequentissima, habitatores excidium ejus tristi cum vociferatione plorabunt, indeque fugientes omnia circum loca usque ad cognatas urbes Eleale et Jasa suis involvent gemitibus. Similiter incolæ Segor patriæ suæ luctum circumferent usque ad oppida Horonaïm et pagos Ales. Hic Esaïæ vestigiis insistens Jeremias persequitur moabiticarum urbium cladem, et indigenarum communem luctum, dum ex altera ad alteram civitatem profugi suum cives dolorem communicant. « Defecerunt aquæ Nemrim [3]. » Non aquas defecturas dicit; nec enim defecerunt, sed earum usum : cui enim utiles forent, dum terra, habitatoribus alio transmigrantibus, deserta et inculta squaleret? Simul insinuat sublatam Moabitis omnem salutis spem, velut siccatis fontibus, id est, destructis idolis, dirutisque eorum delubris, unde sui status felicitatem manare credebant : nam et hoc sæpe repetit Propheta, quo manifestam faciat populo gentili suorum idolorum vanitatem, suorumque principum stultitiam, qui talibus diis salutem publicam committerent, eorumque virtute tutam fore cre-

[1] Jer. XLVIII, 33. — [2] Ibid. 34 — [3] Ibid. XXXV.

derent. Idcirco subdit : « Et auferam de Moab, ait Domi-»nus, offerentem in excelsis, et sacrificantem diis ejus. »Propterea cor meum ad Moab quasi cinara loquetur : »quia mala fecerunt et perierunt. Omne enim caput cal-»vitium, et omnis barba rasa erit : in cunctis manibus »planctus [1]. »Mala scilicet, quæ populo Dei, vel intulerunt, vel precabantur, ipsi patientur, cum, plurimis ab hoste cæsis, reliqui in captivitatem ducentur. Ideo quæ in magno luctu fieri solent, capillum omnem deponent, manu manum plangent, saccos induent, et « Super omnia »tecta Moab, et in cunctis plateis ejus plangor, quoniam »contrivi Moab, sicut vas inutile, ait Dominus. Hæc dicit »Dominus : Quasi aquila volabit [2], » Babylonius Nabuchodonosor, quem hoc eodem symbolo designat Ezechiel. « Et extendet alas suas ad Moab. Capta est Carioth, et »Mesaroth subjugata est [3]. » Urbes videlicet, communi excidio superstites, quibus captis, ac dirutis, « Peribit Moab »a populo [4], »id est, abductis, dispersisque incolis, « Peri-»bit Moab a populo. »Id est, desinet esse et vocari populus. Quia elevatus est contra Dominum, idcirco « Pavor et »fovea, et laqueus super te Moab [5]. »Multiplicem vexationem prænuntiat, quam idcirco diversis symbolis laqueorum, et fovearum explicat. « Ignis egressus est de Hesebon »et flamma de urbe Seon, et devorabit faciem Moab [6], » id est, ejus optimates, vel urbes pulcherrimas, et principes filiorum Scieon, quem Josuë filius Nun cujusdam tribus principem fuisse innuit [7]. « Væ tibi Moab, ac terræ tuæ [8], » scilicet, quæ Amorrhæi ab Hebræis passi sunt olim, hodie a Babyloniis feres. « Et convertam captivitatem tuam in »novissimis diebus [9]. »Postquam de ejus captivitate locu-

[1] Jer. XLVIII, 35-37. — [2] Ibid. 38-40. — [3] Ibid. 41. — [4] Ibid. 42. — [5] Ibid. 43. — [6] Ibid. 45. — [7] Jos. XIX, 19. — [8] Jer. XLVIII, 46. — [9] Ibid. 47.

tus est, hæc postrema subjecit de ejusdem reditu, quem etiam Esaïas prædixerat, reditum porro Propheta uterque intelligit, soluta captivitate, ad natale solum reversionem qualem Judæis ambo Prophetæ promittunt, vel ad Christi fidem reductionem, nam utrumque Moabitis, et Judæis obtigit, primum quidem post chaldaïci imperii occasum, secundum post fundatam Christi Ecclesiam.

CAPUT XLIX.

« Ad filios Ammon hæc dicit Dominus[1]. » Quinque gentibus excidium et vastitatem denuntiat hoc loco Jeremias, Ammonitis, Idumæis, Damascenis, Cedaritis, et Elamitis, quas a Chaldæis, Nabuchodonosore duce, profligandas et excidendas prædicit. « Numquid non filii sunt Israël, quoniam hæreditate possedit Melchom Gad[2] ? » Melchom Ammonitæ Deum suum appellant, et suum Sidonii Baal, idem fere utrumque vocabulum significat, nempe regem, Dominum. Deum porro Ammonitarum pro ipsis Ammonitis Propheta assumit, et Gad pro Gaditarum hæreditate, quam citra Jordanem ad radicem montium Galaad possidebant cum Rubenitis, et Manassenitis. Cum igitur tres istæ tribus ab Assyriis a Chananitide in Mediam translatæ fuissent, desertas a suis habitatoribus provincias occupaverant vicini Ammonitæ, quin et Assyrios primum, deinde Chaldæos ad perdendas reliquas Israëlitarum tribus forte juverunt, certe, id enim ex Prophetis constat, in earumdem ruina exultarunt. Quæ duæ causæ fuerunt, ob quas Jeremias, Ezechiel, Amos, et Sophonias, quæ hic describuntur calamitates

[1] Jer. XLIX, 1. — [2] Ibid.

denuntiant Ammonitis, ut quoniam quidem contra fas invasissent alienas terras, suas etiam amitterent, et qui miseros irrisissent, ipsi se flerent. « Et auditum faciam super » Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii[1]. » Chaldæorum invasionem significat, et inde secuturam ammoniticæ reipublicæ ruinam prædicens, imprimis Rabbath urbem regni caput in tumulum redigendam; et cætera minora oppida subjectis flammis in cineres abitura. « Et possidebit Israël possessores suos[2], » Id est, post suum a babylonica captivitate reditum, quando Judæam universam recuperabit, et Ammonitidis partem possidere incipiet. Verum hunc esse loci hujus sensum exitus ipse declaravit; nam et Judæi, soluta captivitate, ad sua redierunt, et post reditum non modo Ammonitarum, sed et Moabitarum, et Philistæorum terras ex parte sibi subjugarunt. Nihilominus multo congruentius in Ecclesiam quadrant, quæ primum ex Judæis coaluit, quando ut Esaïas diserte prædixerat, Apostoli et Discipuli Domini non modo Ammonitas, ipsisque confines populos sibi obsequentes habuerunt, sed omnes gentes, et orbem terrarum universum Christi regno adjunxerunt. Consequenter dicendum est eodem tempore perfecte completa fuisse, quæ Jeremias hic de Ammonitarum, Moabitarum, Ægyptiorum, et aliarum gentium a Chaldæis victarum, restitutione subtexit. « Ulula Hesebon, » quoniam contrita est Haï[3], » quam putabas in potestatem Chaldæorum nunquam venturam. Haï Ammonitarum urbs erat, alia proinde ab ea, quæ Hierico proxima portio erat terræ Israëlitis promissæ, et a Josue capta illis tradita fuit. Ergo Propheta proposita hujus munitissimæ Ammonitarum urbis ruina, Moabitis, ad quos pertinebat Hesebon nobile oppidum similem cladem præsagit. « Clamate vil- » lulæ Rabbath; urbs fuit Ammonitarum : « Accingite vos

[1] Jer. XLIX, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3.

» saccis, plangite, collidite vos invicem [1], » quia undecumque vobis Babylonii imminent, et Melchom Deus vester, vos et sua fana deseruit, ipse cum suis sacerdotibus in captivitatem ductus. « Quid gloriaris in convallibus tuis, et » confidis in Ulunaïc, » id est, in planitiis et hortis deliciarum tuarum, « Filia dilecta, quæ confidis in thesauris tuis, » et dicis : Quis veniet contra me [2]. » Etiam venient a cunctis circa regionibus potentissimi hostes, quorum conspectu exanimati filii tui fugam capessent, nec tamen invenient, qui hospitio excipiat fugientes. « Et post hæc reducam » captivitatem filiorum Ammon, dicit Dominus [3], » id est, post annos septuaginta. Hunc scilicet captivitati terminum Jeremias supra definit. « Servient, inquit, omnes gentes » istæ [4], » Ammonitæ videlicet, Moabitæ, Palæstini, Phœnices, et ipsi Judæi regi Babylonis septuaginta annos. Confundit autem Deus populum suum cum gentibus, quia illis similes se fecerant, colendo ipsarum deos et mores imitando. « Contra Idumæos : Hæc dicit Dominus [5]. » Esaü cognomento Seïr, et Edom Idumæorum pater fuit, qui, relicto natali solo, secessit in montes Ægypto, et Chananitidi interjectos. Ejus deinceps nepotes numero et viribus aucti indigenas Horræos inde pepulerunt, fixoque ibi domicilio parentis nomen loci et gentis proprium fecerunt. Illorum itaque montium incolas hic alloquitur Jeremias, et quam Ammonitis atque Moabitis eorum confinibus prænuntiaverat, captivitatem denuntiat, eamque inevitabilem, idcirco subdit : « Numquid non ultra est sapientia in The» man [6]? » Est utique, sed non est prudentia contra Dominum, eodemque adversante, « Periit consilium ab intelli» gentibus [7], » ut nulla deinceps viris etiam callidissimis salutis expediendæ ratio suppetat. « Ergo fugite et terga

[1] Jer. XLIX, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 6. — [4] Id. XXV, 11. — [5] Id. XLIX, 7. — [6] Ibid. — [7] Ibid.

» vertite » Chaldæis in terras vestras jam incumbentibus. » Et in profundum descendite ad habitandum habitatores » Daron [1]. » Perpetuum speraverant Daronitæ otium, neque præviderant se quoque ruina opprimendos eadem, quæ filios Esaü obtriverat. « Si vindemiatores venissent » super te, nonne reliquissent racemum? Si fures in nocte » rapuissent, quod vellent sibi : Ego vero scrutatus sum » Esaü, revelavi abscondita ejus [2]. » Ipsum hoc Idumæis Abdias propheta denuntiat. Quasi diceret : « Chaldæi, quos ego ad vastandam Idumæam missurus sum, nec fures nocturni sunt, nec vindemiatores, isti enim racemos sicubi latent, relinquere solent, nec intimos ædium recessus pervadunt, rebus obviis, et quas sors obtulerit, contenti. Chaldæi contra incredibili cum aviditate et contentione in ultima domorum conclavia penetrabunt, recludent clausa, et involuta evolvent, et secreta rimabuntur. « Relinque » pupillos tuos, ego faciam eos vivere, et viduæ tuæ in me » sperabunt, et ego alam eos [3]. » Hoc dixit, quo peccatores intelligerent peccati sui pœnam esse eam calamitatem, quæ proinde innocentes esset præteritura. Patet enim sermonem esse de filiis et uxoribus militum, qui Chaldæorum ferro casuri erant, adeoque ratum manere, quod per Ezechielem edicitur : « Anima, quæ peccaverit, ipsa mo- » rietur : filius non portabit iniquitatem patris, et pater non » portabit iniquitatem filii [4]. Ecce quibus non erat judi- » cium ut biberent calicem, biberunt, et tu sperasti, quod » immunis futurus sis [5]? » Nequaquam immunis eris. Quasi diceret : « Si filii Juda Daniel, et Ananiæ socii, atque Ezechiel, quibus nulla inerat culpa, cui pœna deberetur, calicem bibere captivitatis, hunc nihilominus biberunt. Quid? tu-ne Idumæorum popule, criminum multorum reus confi-

[1] Jer. XLIX, 8. — [2] Ibid. 9, 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ezech. XVIII, 20. — [5] Jer. XLIX, 12.

deres te communem sociorum pœnam minime laturum? feres utique, et calicem Ammonitis, et Moabitis, atque Judæis propinatum certissime hauries. « Nuntium audivimus » a Domino, et legatus missus est ad gentes [1], » ad Babylonios imprimis, qui Nabuchodonosorem regem ad invadendos Idumæos sollicitet. « Si inter astra posueris nidum » tuum, » id est, si altiora altissimis montibus spatia quasi aquila supervolaveris, « Inde detraham te, dicit Domi» nus [2]. » Hoc dicit, quia Idumæorum regio montibus editissimis et inaccessis rupibus muniebatur, hisque munimentis confisi externam quamcumque vim non multum formidabant. « Ecce quasi leo ascendet de fortitudine Jor» danis [3], » Nabuchodonosor potentissimus rex, qui, subactis munitissimis citra ultraque Jordanem oppidis, Daron alio nomine Theman Idumæorum regionem invadet. « Quis » enim similis mei? aut quis contestabitur me [4]. » Quasi dicat : « Comparem non habeo, nec adversarium, qui contestata lite mecum contendat, quasi non ex jure et justo cogitem, et agam adversus Edom, et habitatores Theman, quoniam tradidi eos « Parvulis gregis, » id est, vilissimis Babylonii exercitus militibus Babylonem raptandos, et insuper « Dissipavi cum eis habitaculum eorum [5]. » Id est, habitatoribus montium Seïr partim interfectis, partim in captivitatem abductis, ipsos montes in solitudinem et vastitatem redegi. « A voce ruinæ eorum commota est terra » et vox ejulatus ejus audita est in mari Rubro [6]. » Id est, altus pereuntium clamor Rubri maris littora implevit. Nec enim ab eo mari multum distat mons Seïr, in quo Idumæi, pulsis, ut dixi, Horræis, consederunt. « Ecce quasi aquila » ascendet rex Babylonis, et expandet alas suas super Bo» sor [7]. » Urbs fuit regum Idumæorum sedes, quam a Nabu-

[1] Jer. XLIX, 14. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 21. — [7] Ibid. 22.

chodonosore capiendam prædicit, et cum cæteris minoribus oppidis solo æquandam. « Et erit cor fortium Edom in »illa die sicut cor mulieris parturientis [1], » adeo nullæ vires, nulla consilia afflictis suppetent, aut patebit aditus ad evadendum certum captivitatis periculum, sed quod parturienti mulieri accidere necesse est, ut fœtum emittat, aut, eo retento, ambo pereant, ita Idumæis contingere ratum est, ut vel suis sedibus excedant, vel in iis manentes earumdem ruina obruantur. « Ad Damascum.* Confusa est »Hemoth, et Rophod [2]. » Quæ ergo hic attexuntur, ad Damascenos populosque ipsis subjectos pertinent, communi supradictarum gentium ruina opprimendos. « Hemoth, et »Rophod » duæ sunt urbes Damasco confines, et olim subjectæ. Utriusque simul meminit Esaïas [3], et Zacharias in terminis Damasci Emath fuisse diserte affirmat [4]. » Con»fracti sunt, quia audierunt auditionem pessimam [5] » illarum habitatores, vulgato rumore adventare regem Babylonis. « In mari timor ejus [6]. » Suus Damascum in pelagus dejecit metus, similis est naufraganti, quem periculi præsentis timor, et istud evadendi disperatio; simul premunt et agitant, ut nequeat quiescere. « Dissoluta est Damascus, »versa est ad fugam. Quomodo non est dimissa civitas »laudis, urbs lætitiæ [7]? » Mirum profecto est, quod ira Dei civitati incolarum frequentia, magnificentia ædificiorum, et jucundissima loci amœnitate celeberrimæ minime pepercerit, quin hostibus immanissimis traderet, et insuper flammis addiceret. « Cadent juvenes ejus in plateis ejus, »ait Dominus. Et succendam ignem in muro Damasci, et »succendet palatia Bar-Hadad [8]. » Palatia seu arces vocat ædificia, quibus Bar-Hadad antiquus Damascenorum rex urbem, suamque regiam ornaverat. Hoc ipsum incendium

[1] Jer. XLIX, 22. — [2] Ibid. 23. — [3] Isaï. XXX, 19. — [4] Zach. IX, 2. — [5] Jer. XLIX, 23. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 24, 25. — [8] Ibid. 26, 27.

Deus per prophetam Amos Damascenis fuerat comminatus, dicens : « Mittam ignem in domum Azaël, et devorabit » domos Bar-Hadad [1]. » Porro tristi huic vaticinio regis Bar-Hadad mentionem inseruit, vel quia regiæ domus ruina totius regni excidium significare voluit, vel ut doceat ejusmodi pœnam sustinere Syros propter damna, quæ Azaël, et uterque Bar-Hadad ipsorum reges Israëlitis intulere, et in libris Regnorum distincte narrantur. « Ad Cedar, » et ad regnum Azor, quod percussit Nabuchodonosor rex » Babylonis, hæc dicit Dominus : Surgite et ascendite ad » Cedar, et vastate filios Orientis [2]. » Cedareni Arabes sunt Abrahæ ex Hagare nepotes. Cedar enim filius Ismaëlis fuit, cujus posteri filii Orientis dicuntur, eo quod deserta posita ad orientem terræ promissæ occuparent. Nec agros colebant, nec ædificabant domos, sed incertis sedibus, quo pascendi pecoris necessitas ferebat, vagabantur. Cedarenis hic jungitur Asoritarum populus; utrosque namque, eodemque tempore Nabuchodonosor postea invasit, et vastavit. « Et clamabunt super eos, provocantes [3]. » Asoritas designat, qui, congregato exercitu, Arabibus gentilibus suis succurrere conati sunt, quamobrem Babylonios vehementer provocarunt. « Et dispergam eos in omnem ventum » omnes attonsos coma. Et erit Asor habitaculum draco- » nibus in sæculum [4]. » Exitus prophetiam declarat : Chaldæi namque Ægyptum petentes intermedias Arabum solitudines pecorum et armentorum divites depopulati sunt, et incolas dissiparunt : eadem nihilominus deserta postmodum Chaldæorum metu libera suos habuere, et nunc habent, habitatores Arabes, antiquorum illorum Cedarenorum et Asoritarum moribus viventes. « Adversus Ælam [5]. » Ælam Semi filius nomen urbi dedit, ab urbe subjecta

[1] Amos I, 4. — [2] Jer. XLIX, 28. — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. 32, 33. — [5] Ibid. 34.

provincia Ælimaïdes appellationem accepit, quam Daniel sitam fuisse indicat trans Babylonem, et Persidi contiguam [1]. Ælamitarum porro populum a Chaldæis opprimendum supra dixerat Jeremias, ubi gentibus a Nabuchodonosore devastandis Ælamitas annumerat [2], eorumque ruinam Ægypti etiam excidium consecuturum prædicit. Nabuchodonosor itaque vicina Babyloni regna subjugavit, indeque progressus contra austrum Judæos, Idumæos, Ammonitas, et Philistæos subegit, postremum invasit Ægyptum. « Ecce ego confringam arcum Ælam caput for-»titudinis eorum [3], » innuit Ælamitas sagittandi arte insignes fuisse, quare non mirum eos in hoc armorum genere spem suam et gloriam posuisse. « Et adducam super Ælam »quatuor ventos a quatuor plagis cœli [4]. » Ventos appellat Chaldæorum et confœderatarum gentium exercitus, a quibus ex omni parte invadendos Ælamitas significat, et in omnes mundi plagas dispergendos. « Et ponam solium »meum in Ælam [5]. » Id est, solium regis, qui meo jussu filios Ælam subiget, et dissipabit. « Et in novissimis diebus »reducam captivitatem Ælam [6]. » Anno videlicet a captivitate Judæorum septuagesimo, quando Cyrus, everso Chaldæorum imperio, captas dispersasque ab illis gentes suis singulas sedibus restituit. Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, divinus dicit Paulus. Spiritus itaque Jeremiæ et cæteris Prophetis litteris mandare præcepit tot nobilissimarum gentium captivitatem, et subsecutam in pristinum restitutionem, quo velut in imagine descriptam subjiceret oculis nostris nostri generis sub diaboli potestate servitutem, et divinam Christi dispensationem morte sua nostram salutem operantis. Insuper admonemur neminem debere conqueri de Dei justitia, et

[1] Dan. VIII. — [2] Jer. XXV, 25. — [3] Id. XLIX, 35. — [4] Ibid, 36. — [5] Ibid. 38. — [6] Ibid. 39.

æquitate, si quid adversum aliquando delinquens patiatur, sed continuo recogitare quanto severius ille egerit adversus integras nationes, et Prophetam monentem auscultare : « Servite Domino in timore, et apprehendite eum in tremore, quoniam adhuc modicum et exardescet ira ejus [1]. »

CAPUT L.

« Sermo Domini contra Babylonem et contra terram Chaldæorum : Capta est Babylon, confusus est Bel, et pudore suffusus est Merodach [2]. » Non ista inanimata simulacra, sed eorum sacerdotes et cultores, erubuerunt, et pudefacti sunt. Quando a Medis, et Persis victi sensere suum in colendis talibus numinibus studium inutiliter locatum fuisse. « Et in tempore illo dicit Dominus : Filii Israël, ipsi et filii Juda simul ambulabunt, et flebunt [3], » non præteritam captivitatem, qua liberos se gaudebunt, sed suorum majorum idololatriam, et Dominum Deum suum quærent, non facta a suis regibus numina : « Et de viis Sion interrogabunt vultibus suis [4], » id est, oculis conversis ad locum, ubi Jerosolymam positam esse norunt, viamque illuc ducentem a quibusque obviis disquirent. Tunc se mutuo adhortabuntur ad prosequendum cœptum iter dicentes : « Venite, jungamur Domino, quia fœdus sempiternum oblivione nequaquam delebitur [5], » sed promissiones patribus nostris factæ, ratæ manebunt in sempiternum, sed et divinitus inspirata Prophetis oracula complebuntur. « Grex perditus factus est populus meus, erravit [6], » captivus serviit per

[1] Psal. II, 11 et 13. — [2] Jer. L, 1, 2. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. [5] Ibid. — [6] Ibid. 6.

annos septuaginta : «Pastores ejus illum errare fecerunt[1] ;» sive reges, qui Dei populum per alienas terras vagari coëgerunt, vel mali et impii Samariæ, et Jerusalem principes, qui populum ad montes ad delubra deorum modo ducebant, modo ad nemorosos colles, et sacros idolis lucos. « Et oblitus est cubilis sui. Quicumque invenerit illum » devorabit eum, et hostes ejus dixerunt : Non dimittamus » eum, quia peccavit Domino, et habitaculo ejus sancto[2]. » Captivitatis causam indicat fuisse populi a Deo suo defectionem, templique violationem. Populus namque suorum regum errore seductus, Dei domum, imo proprias ædes idolorum cultu profanavit, deinde externarum gentium jugo subjectus, et imbutus moribus, antiquæ religionis memoriam oblitteravit, recentesque deos, quos non cognoverant patres ejus, coluit. Quod quidem Jeremias filiis Israël, et Juda supra prædixit illis verbis : «Sicut dereliquistis me, » et servistis Deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis » in terra non vestra[3]. Fugite de medio Babylonis, et de » terra Chaldæorum egredimini[4]. » Ad filios Juda sermo est. Babylone ocius migrate, et Chaldæorum finibus confestim excedite, sodales etiam et socios ad fugam adhortamini et sollicitate. « Ecce ascendere faciam super Baby- » lonem congregationes multarum gentium a terra Aqui- » lonis[5], » Medos, Ælamitas, et Persas, ipsorumque ditioni subjectas nationes. «Et fiet terra Chaldæorum in direptio- » nem, ut lætemini et exultetis vos, caput hæreditatis meæ, » et saliatis sicut vituli pascales, et sicut arietes gregis exi- » liatis gaudio[6], » conspecta Babyloniorum ruina. «Instruite » aciem contra Babylonem, jacite sagittas contra illam, » jaculis nolite parcere[7]. » Medos et Persas alloquitur, quia gladius « Jonum veniet super eam[8]. » Quasi dicat: «Vos modo,

[1] Jer. L, 6.— [2] Ibid. 7.— [3] Id. V, 19.— [4] Id. L, 8. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. 10, 11. — [7] Ibid. 14. — [8] Ibid.

Medi et Persæ, Chaldæorum imperium ejusque sedem Babylonem subvertite, reliquias postea delebunt Græci. Græcorum irruptionem designat, qui, duce Alexandro, sub Dario quarto, Asiam ingressi Persas quidem imperio spoliarunt, Chaldæos vero vehementer afflixerunt, omnemque veteris illorum gloriæ memoriam oblitterarunt, Babylonem vero funditus diruerunt. «Ovis errans Israël, leones eum »errare fecerunt[1].» Id est, exterarum gentium reges, primus Teglathphalassar Assyrius, qui filios Ruben, Gad, et Manassis transtulit; alter Salmanasar ejus successor, qui reliquas tribus e suis sedibus expulit; tertius Chaldæus Nabuchodonosor qui templum destruxit, et filios Juda et Benjamin abduxit Babylonem. Error itaque filiorum Israël et Juda fuit, ipsorum captivitas, quando natale solum deserere, et per alienas terras errare coacti sunt. «Vox »fugientium, et eorum, qui evaserunt de Babylone, ut »annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, et ultio»nem templi ejus[2].» Vox est Judæorum, qui rem gentibus ignotam ex oraculis Prophetarum didicerant, ipsi siquidem soli sciebant Babylonis excidium, et chaldaïci imperii ruinam facta fuisse in ultionem Domini Dei sui, et ultionem templi ejus. Indicat ergo plurimorum fugam, unde factum, ut aliqui in Judæam usque pervaserint. «Ecce quasi leo »ascendet de robore Jordanis ad habitaculum Ethan[3].» Darii Medi Babylonem invadentis ferociam et impetum declarat comparatione leonum, quos ex vicini Jordanis sylvis in caulas pastorum vallis Ethan frequenter irruere Judæi, ad quos sermo est, bene norant. Utitur autem Jeremias hac ipsa comparatione supra, ubi Chaldæorum in Idumæam irruptionem describit eisdem fere verbis[4].

[1] Jer. L, 17. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 44. — [4] Id. XLIX, 19.

CAPUT LI.

«Fecit Dominus, quæ cogitavit adversus Babylonem. » Quæ habitat super aquas multas, multi thesauri tui, venit » finis tuus, et confirmata est plaga tua [1]. Aquas multas » dicit vel Euphratem flumen magnum, quod civitatem interfluit, vel militares copias, quibus abundabat. « Juravit » Dominus per animam suam, quia replebo te hominibus, » quasi brucho, et cantabunt super te, dicent houoi houoi [2].» Medis et Persis, qui locustarum in modum multitudine obruent te, et sicut uvarum calcatores se mutuo cohortabuntur ad conterendos intra te cives tuos, quasi inclusos in torculari botros, sibi mutuo accinentes celeuma illud consuetum houoi houoi. «Ecce ego ad te mons corrum- » pens, ait Dominus, qui corrumpis universam terram: » levabo manum meam super te, et dejiciam te de petra [3], » qua sublimis assurgis, soloque adæquabo te, «Et faciam te » in lapidem combustum, et non tollent de te lapidem in » angulum, et lapidem in fundamentum [4]. » Id est, perdam te prorsus et ruinas tuas ipsas reddam inutiles, sicut tuorum tibi nullus superet, qui ad instar anguli collectas civium reliquias conjungat, vel ad instar fundamenti fortunam tuam, spemque sustineat. Babylonis ergo irreparabile excidium significat, quod a Medis cœptum sub Macedonum imperio completum est, quando campus Sennaar, ubi Babylon illa magna assurgebat, in clausum ferarum conversus est. « Annuntiate contra illam regnis Ararat, et Armeniis, » et Aschenez [5]. » Populis, qui Carducos montes incolunt

[1] Jer. LI, 12, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 26. — [5] Ibid. 27.

et eorum confinibus Armenis, ac Scythis, viris fortissimis, qui Medos in eo bello secuti sunt. « Cursor contra cursorem curret, et nuntius contra nuntium ad annuntiandum » regi, quod capta est Babylon [1]. » Babyloniorum describit trepidationem, conspectis ex improviso intra muros Medis, quos, soluta obsidione, recessisse credebant, atque urbis amplitudinem, ut cursoribus opus fuerit, qui captam regi præsenti nuntiarent. Sensus est : Medis Babylonem jam occupantibus, plures discurrent nuntii certatim, ut fit in rebus summi momenti, urbis causam ad regem et magistratus relaturi. « Babylon enim sicut area, » maturis plena aristis, « Cujus advenit tempus trituræ [2], » trituram dicit Balthassaris, et ejus militum cædem ; « Et adhuc modicum, » et veniet vindemia ejus [3], » tempus excidii ejus. « Quomodo » capta est aresckita gloria universæ terræ [4]. » Aresckita est malleus. Malleum porro vocat Chaldæorum populum, cujus opere Deus reges, et gentes bene multas castigaverat, et contuderat, nunc vero quando nec Deo, qui ipsos ad eam gloriæ altitudinem extulerat, gratos se esse probabant, sic, ut nec illum se nosse faterentur, sibique traditas ab eo nationes tractabant duriter et aspere, cum contra oporteret victis parcere, et clementiam subjectis exhibere. Propterea non immeriti plectuntur malleo chaldæo, Deo vastatarum gentium injurias, imo vero templi sui violationem, populique captivitatem vindicante, et Babylonios imprimis ad pœnam reposcente præcipuos tantorum malorum auctores. « Et visitabo Bel Babylonis, et extraham de ore ejus » quas voravit [5]. » Bel antiquissimus Chaldæorum Deus fuit, quem Babylonii magna cum religione venerabantur, velut urbis suæ conditorem. Et quoniam in ejus ædem Nabuchodonosor præter multarum gentium manubias etiam vasa templi jerosolymitani intulerat, hæc ipsa minatur Deus,

[1] Jer. LI, 31. — [2] Ibid. 33. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 41. — [5] Ibid. 44.

« Se ex ejus ore, » id est, « fano extracturum. » Quod et factum est, Medis et Persis, capta urbe, publicas et privatas ædes depopulantibus, atque Beli delubrum celeberrimum et ornatissimum avidissime diripientibus. « Egredimini de » medio ejus, populus meus. Ne frangatur cor vestrum, » neque timeatis rumorem, qui audietur in terra in anno » illo, et post hunc annum rumor, et rapina in terra, et » præfectus contra præfectum [1]. » Propheta ut supra iterum admonet populum suum, ut quoniam certus instaret Babylonis interitus, inde se ad loca tutiora recipiat, nec ideo de sua liberatione desperet, vulgato Medorum adventu, sed intelligeret omnia ista ad ipsius salutem divinitus disponi. Veniet, inquit, nuntium eo anno referens casum Babylonis, Balthassaris interitum, et regnum ad Darium Medorum fuisse translatum ; et post annum aliud nuntium, regnare Cyrum ; et captivitatis solutionem, captivorumque reditum decrevisse. Interim vero, dum hæc agitantur, antequam ad exitum veniant, perturbato belli rumoribus reipublicæ statu, « Erit rapina in terra, » id est, pauperes potentiorum præda fient, « Et præfectus contra præfectum » insurget, » dum populi principes aliis Babyloniis, Persis alii student. Prophetæ ergo scopus est idem, qui Domino fuit Discipulos ad futurum suum adventum, signaque illum præcedentia trepidos animanti : « Nolite, inquit, terreri, sed » his fieri incipientibus, confortamini, levate capita vestra, » ecce enim appropinquat redemptio vestra [2]. » Nunquam enim propior fuit salus Judæis, quam, cum præsenti Babylonis ruina se pariter opprimendos putabant.

[1] Jer. LI, 45, 46. — [2] Luc. XXI, 9 et 28.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

IN JEREMIÆ PROPHETÆ THRENOS.

CAPUT I.

« Facti sunt, qui tribulant eam in caput [1]. » Id est, ad effectum perduxerunt quidquid facere voluerunt in ipsa Jerusalem. « Fuerunt principes ejus cervi, » id est, timidi quasi cervi, « Dum abirent absque fortitudine ante faciem » persequentium. Vidi gentes ingressas sanctuarium tuum [2], » non ad orandum, sed ad diripiendum, et incendendum, et corrumpendum. « Dederunt desiderium suum pro cibo ad » reducendam animam [3]. » Vel quia comederunt carnes filiorum suorum, vel quia, omne quod habebant, dederunt pro cibo ad retinendam fugientium animam. « Facti sunt » filii mei, quasi sylvestres fici [4]. » Id est, in captivitate caprificis similes exiles, et extenuati, qui ante captivitatem cedris æquiparabantur. « Vocavi amicos meos in adjuto» rium meum, et ipsi deceperunt me [5], » vel idola significat, et falsos prophetas, vel Idumæos, et gentes loca circa Jerosolymam habitantes. « Adduc diem, quam vocasti, et

[1] Thren. 1, 5. — [2] Ibid. 9, 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 19.

» erunt similes mei [1]. » Id est, veniet utique dies, quam condixisti eis, et captivi fient populi subsannantes me sic, ut ego.

CAPUT II.

« Quomodo caligine obtexit Dominus in furore suo filiam » Sion [2]. » Id est, comprehendit Dominus in indignatione sua civitatem Jerusalem, et obscuravit superbam gloriam ejus. « Et non est recordatus scabelli pedum suorum [3], » quod est templum sanctum ejus, locus, ubi steterunt pedes Angeli. « Vocem dederunt filii Jerusalem in domo Do» mini, sicut in die solemni [4]. » Hoc dicit de clamore, qui factus est ea hora, qua ingressi sunt persecutores ad eos interficiendos. « Ergo-ne comedent mulieres fructus suos [5], » parvulos, qui a matribus allidebantur propter famem? Respondet : « Ergo-ne occidentur in tabernaculo Domini sa» cerdos et Propheta [6] ? » Verisimile est Babylonios in sanctuario Domini sacerdotes, et Prophetas trucidassse.

CAPUT III.

« In innovatione diluculi multiplicabitur fides [7], » id est, in salute ipsis obventura ; « Diluculum » enim salutem vocat. « Beatus vir, qui portaverit jugum tuum in adolescen-

[1] Thren. I, 21. — [2] Id. II, I. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 7. — [5] Ibid 20. — [6] Ibid. — [7] Id. III, 23.

»tia sua [1]. » Hic mysterium docendarum gentium in sua doctrina adumbrat. « Jugum » appellat conversationem sanctam. « Et sedebit solitarius, et tacebit [2], » id est, in cælibatu et solitudine. « Ponet in pulvere os suum [3]. » Mystice designat abstinentiam a cibo, « Quoniam est spes, » id est, retributio talibus, et spes reposita in cœlo et non in terra hæreditatis illorum. « Dabit maxillam suam percutienti » se [4], » id est illud : « Si quis te percusserit in dextera ma» xilla tua, præbe illi et alteram.

[1] Thren. III, 27. — [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 29. — [4] Ibid. 30. — [5] Matth. v, 39.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

IN EZECHIELEM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Prophetavit Ezechiel eo tempore, quo captivi Babylone detinebantur Judæi, fecitque vaticinandi initium ab anno quinto a captivitate Joachin regis Juda : postquam Judæi iterum a Chaldæis victi, adducti sunt Babylonem, et ipse Ezechiel illuc migrare compulsus est. Ibi ergo trigesimum agens annum ad munus propheticum vocatus, eodem functus est per annos viginti. Quare supputatione facta, annis fere quadringentis septuaginta septem Christi adventum antecessit.

CAPUT I.

« Et factum est in anno trigesimo, in quinta mensis » quarti. Et ego eram in medio captivorum juxta fluvium

» Cobar ; et aperti sunt cœli, et vidi visionem Dei[1]. » Id est, quarto labente jam mense, quem proprio nomine « Tham-» muz » appellamus, cum Propheta moraretur inter Judæos, qui ad ripas fluminis Cobar consederant, « Aperti sunt cœli, » et vidi visionem Dei. » Id est, patefactæ sunt Prophetæ menti cœli fores, oculisque spiritus spectare licuit arcana sublimia et occultissima. « Anno trigesimo. » Propheta ætatis annum indicat, quo prophetandi munus accepit. Hic nempe annorum numerus perfectam hominis ætatem absolvit, illius utique dignitati consentaneam, cui creditur gratia sermonis doctrinæ et officium sacerdotale. Hæc porro ab historia rei gestæ ad mysticum sensum traducta præsignasse videntur Christum anno ætatis suæ trigesimo ad baptismum venturum, indeque ad docendum, suamque doctrinam signis mirabilibus confirmandam gradum facturum. Nam usque ad suum in Jordane baptismum Christus nullum patravit miraculum. « Et in quinta mensis quarti » in anno quinto captivitatis Joachin regis Juda factum est » verbum Domini super Ezechiel filium Buzi sacerdotem » in terra Chaldæorum juxta fluxium Cobar[6]. » Altera isthæc captivitas, quæ contigit, Joachin in Judæa regnante, eadem fuit, in qua Ezechiel captus est, et in Chaldæam deportatus. « Et in medio ignis similitudo quatuor anima-» lium ; facies eorum, et alæ eorum in lateribus ipsorum. » Non revertebantur, cum incederent, unumquodque ante » faciem suam gradiebatur[3]. » Repræsentatus sancto Prophetæ currus jungebatur Cherubim, qui præter proprios vultus facies præferebant avium, et bestiarum, quæ nobis censentur omnium fortissimæ et nobilissimæ. « Similitudo » hominis aspectus eorum[4]. » Hæc porro hominis similitudo, seu persona brutis animantibus inducta, Christi innuit improperium, et crucis ignominiam, perinde ut dignitatem

[1] Ezech. 1, 1. — [2] Ibid. 2, 3. — [3] Ibid. 5 et 9. — [4] Ibid. 10.

et gloriam altera hominis species curru sublimis invecta. « Facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum qua» tuor, et similitudo vituli, et facies aquilæ a sinistris » ipsorum quatuor[1]. » Quandoquidem leo animalium rex dicitur, ejus species hic Ezechieli exhibita repræsentat potestates hujus sæculi, regesque ad Ecclesiæ quadrigam jungendos. Ecclesiam quippe cherubicus hic currus adumbrabat. Indicat præterea gentes Christi Evangelio subdendas, huic enim planissime respondet objecta quadrigæ imago. Rursus leoni aquila copulatur, ut Propheta intelligat personam curru vectam e sublimi descendere. Avium præterea, ac ferarum species simul objicitur, ut discat fore ut populi variis diversisque inter se moribus assueti, suscepta Christi doctrina in unum cœtum coalescerent, ejusque perinde institutis imbuti, ad spiritualia opera assurgerent. « Et manus hominis sub alis ipsorum quatuor[2]. » Manus hominis alis Cherubim supposita docet virtute Filii Dei, qui factus est filius hominis, quadrigam, qua ipse portabatur, omnino fuisse portatam, simul innuit humana membra Christum hominum Salvatorem induturum. Rursus manus hominis alis cherubicis submissa significat Ecclesiæ fundamentum Christi dextra sustineri. « Et coram » facie sua ambulabant (Cherubim) quo spiritus ambula» bat[3]. » Nam coram Christo est Ecclesia ipsius : « Et portæ » inferi non prævalebunt adversus eam[4]. Et rota in medio » rotæ, » est virtus in virtute, regnum in regno. « Et rotæ per » quatuor partes earum euntes ibant in similitudinem ful» guris coruscantis[5], » et quo convertebatur pars anterior earum ad ambulandum, illuc ambulabant, et non revertebantur. Terga earum habebant altitudinem, et videbant; singularum quippe terga erant plena oculis in circuitu ip-

[1] Ezech. I, 10. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 12. — [4] Matth. XVI, 18.— [5] Ezech. I, 16, 17.

sarum quatuor super quatuor latera sua ambulabant. Rotæ itaque angulos habebant quatuor, quibus suberant facies superius descriptæ, singulæ autem facies coëuntia hinc inde latera contingebant, adeo ut prima facies posita in primo angulo occasum spectaret; altera e regione ipsius aquilonem; tertia orientem; et quæ ex adverso meridiem. Indeque fiebat, ut unaquæque facies quovis incedendum esset, adversam sibi aliquam mundi plagam, oculisque subjectam haberet; apparuere ergo rotæ figuratæ in formam laterculi, cujus latitudo longitudinem non superat. Bos ergo cum ferocibus infensisque sibi bestiis simul incedere cogebatur, et mundum animal cum immundis versari. Quin et illud mirabile fuit, ex quatuor animalibus unum mundum, reliqua immunda fuisse. Mysterium scilicet agebatur; quo intelligeremus futuram paucorum, id est, Apostolorum ex circumcisorum populo electionem, et eorumdem ad gentes aggregationem, quamobrem quatuor anguli totidem mundi partes designasse videntur, atque omnium proinde nationum voces repræsentasse quatuor Cherubim cantantes: « Benedicta gloria Domini de loco suo [1] : Domini » enim est terra et plenitudo ejus [2]. » Vocabulum Zicto, hoc loco ab interprete usurpatum, significat splendorem subinde, et per intervalla rutilantem, qualem mittere solent fulgura, aut discurrentes per sudum fatui ignes. « Et pandebatur super capita animalium quasi similitudo crystalli » aspectus horribilis, cumque starent animalia, laxabant » alas suas; hic erat aspectus splendoris per girum [3], etc. » Symbola sunt, quæ hoc capite describuntur, diversorum scilicet animalium formæ, et crystalli species, item lapidis sapphirini, ac throni imagines, thronoque insidens hominis persona, et hæc quidem ut omnium cæterarum nobilissima, et summo loco constituta Emmanuëlem repræsentat. Ipse

[1] Ezech. III, 12. — [2] Psal. XXIII, 1. — [3] Ezech. I, 22.

enim factus homo patuit super omnia Deus; de reliquis sic cogita : « Et in throno » quidem, Thronorum, et Seraphim, atque Cherubim ordines contemplare. » Sapphiri colorem » cœlesti similem[1] » typum exhibere puta cœlestium Virtutum, et Potestatum, atque Dominationum, perinde ut «Crystallus» symbolum offert Angelorum, Archangelorum, Principatuum. « Animalia » vero homines sanctos ex terrena mortalique natura concretos adumbrasse videntur.

CAPUT II.

« Et vidi, et ecce manus missa ad me, et habebat librum, » et expandit illum coram me, et scripta erant in eo car- » mina, meditationes, et lamentationes[2]. »

CAPUT III.

« Et dixit ad me : Comede volumen istud[3], etc. » Sic nimirum Deus suam erga Prophetam voluntatem et benevolentiam probabat. Porrexit dexteram, dedit volumen, et comprehensam volumine prophetiam, quo munere illius utique animum erigere et confirmare satagebat, ut conscius divini consilii factus, et Propheta, communem cum Prophetarum Domino conditionem minime fastidiret; sed dum ille a populo suo legem suam solvi, seque proinde contemptum despectumque patienter tolerabat, talem ipse patien-

[1] Ezech. I, 26. — [2] Id. II, 9. — [3] Id. III, 1.

tiam imitandam sibi proponeret. « Et factum est in ore meo » quasi mel dulce[1]. » Sic in ipso implebatur, quod scriptum est : « Dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori[2]. » Quia nec ad populum profundi sermonis, et impeditæ lin- » guæ misi te, neque ad populum ignoti sermonis[3]. » Vide quod dicit. Quoniam non misi te, nisi ad filios populi tui, quorum linguam optime tenes ; nam si ad barbaram nationem, ut olim Jonas, mittereris, te utique auscultarent, atque tuis dictis attenderent. « Ecce dedi frontem tuam va- » lentiorem frontibus eorum similem adamanti[4], » qui durior est silice. « Veni ergo ad stationem captivorum habi- » tantium in Tal-Achib ad ripas fluminis Chobar[5]. » Huc forte convenerant Judæi Prophetam consulturi de rebus civitatis ac templi, et ab ipso audituri, quo status utriusque vergeret. « Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël, » audies de ore meo verbum, et monebis eos[6]. » Quasi dicat : « Nunc populi hujus monitorem et reprehensorem te esse volo ; quæcumque mandavero tibi justis perinde, atque peccatoribus denuntiato, sic enim illos cautiores efficies, et istos ad pœnitentiam promptiores. « Egredere in plani- » tiem ; ibique fiet sermo ad te[7]. » Deus scilicet Prophetam populo obtulerat velut signum cunctis aspectabile et conspicuum, edixeratque, ut siquid illum, quasi Deo impellente, in se ipsum agere cernerent, simul intelligerent idem ab hostibus suis se esse passuros. Quocirca Propheta domum suam ingressus, clauso ostio, ibidem velut nocens publicæ custodiæ mancipatus, se continuit, Judæis repræsentaturus popularium suorum in Judæa statum, urbem Chaldæis obsidentibus. « Et ecce injicient tibi vincula, et ligabunt te » eis[8]. » Compedes, quibus Prophetæ alio evadendi potestas

[1] Ezech. III, 3. — [2] Psal. CXVIII, 103. — [3] Ezech. III, 5, 6. — [4] Ibid. 8 et 9. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 17. — [7] Ibid. 22. — [8] Ibid. 25.

adimebatur, Chaldæorum duces designabant militum corona muros urbis cingentes, civibusque exitum, ingressum advenis prohibentes. « Et linguam tuam adhærere faciam » palato tuo[1]. » Et hoc symbolum erat captivis exhibitum, quo discerent tanta Judæos Hierosolymis siti premendos, ut exarescentibus plane faucibus, indeque adempta facultate loquendi mutis similes fierent.

CAPUT IV.

« Sume tibi laterem, et pone coram te[2]. Laterem » adhibere jubet, ut vile laterum opificium Judæis objiciat, quo in Ægypto olim exerciti vexatique fuerant. « Et describe » in eo civitatem Jerusalem. Et ædifica contra eam calceumæ. Et facito per curcuitum[3]. » Subjicit oculis Judæorum calamitates Hierosolymitanis impendentes ex invasione Chaldæorum, quos prædicit urbem obsessuros, atque ad maximas angustias redacturos; « Calcoumæ » sunt machinæ murales in altitudinem ingentem perductæ, quibus insistentes armati, oppidanos ex adversis propugnaculis mœnia urbemque tuentes quominus oppugnant; et non modo eos, qui muros occupant cernunt, verum interiora etiam oppidi ædificia, plateas et domos explorant. Hæc porro ad mysticum sensum sic accommodanda sunt, ut in afflicta dirutave civitate animam agnoscas, quæ de cœlesti statu dejecta, ad terram affligitur, et quasi in latere describitur luteo; ut sunt terrena omnia lutum : quare murales machinas esse cogita libidinum illecebras et lenocinia, quibus propensa ad voluptatem natura facile expugnatur. Diabolus

[1] Ezech. III, 26. — [2] Id. IV, 1. — [3] Ibid. 2.

ista serere in anima solet, quæ cum ejusmodi semina cœperit, capitur; cœlestisque formæ pulcherrimum ædificium continuo diruitur. «Et sume tibi sartaginem ferream et po- »nes eam in murum ferreum inter te et civitatem[1]. » Futuram Judæorum calamitatem «Sartaginis» symbolo describit, prædicitque illos perinde, ut carnes in sartagine friguntur, sic acerbissimi doloris intolerabili æstu fore torrendos. « Et tu dormies super latus tuum sinistrum trecentis nona- »ginta diebus. Ego autem dedi tibi duas iniquitates numero »dierum trecentorum nonaginta, et non te convertes a la- »tere in latus aliud[2]. » Hunc scilicet dierum numerum constituit Deus Prophetæ cubitus molestissimi, edixitque, ne toto eo spatio situm mutaret. Hæc porro molestia, dierumque numerus significabant annos, quibus Deus Israëlitarum iniquitate fuerat tribulatus. « Et sume tibi triticum »et hordeum et milium et zeam. Et aquam in mensura »bibes, sextam scilicet partem heminæ[3]. » Hæc nimirum agebantur in oculis populi, ut in Propheta visibili invisibilem Deum cerneret, simulque disceret Deum sceleribus domus Juda, et domus Israël « Afflictum fuisse » per annos nonaginta trecentos, sicut ipse Prophetam afflixerat per totidem dies, quibus illum adegerat, ut immundis cibis famem sustineret, et modico brevis aquæ potu, certo cujusque diei tempore hauriendæ, contentus esset. Quidquod et jusserat toto eo intervallo in alterum latus jacere, ut in alterum lassata diuturno cubitu membra versare minime concederet. Cæterum utriusque populi peccata Deus per annos quadringentos triginta toleravit, a primo quippe Salomonis anno, quo jacta fuere fundamenta domus ad annum undecimum Sedeciæ, quo templum conflagravit, annis tres et triginta supra quadringentos et menses sex numerantur. «Et comede placentam hordaceam, quam

[1] Ezech. IV, 3. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Ibid. 9 et 11.

» coques humano stercore in oculis eorum. Ecce dedi tibi » fimum boum pro stercoribus humanis[1]. » Et subdit capite sequenti. « Ideo patres comedent carnes filiorum suorum » in medio tui[2] » Denuntiatum Prophetæ præceptum, Judæis præsagium fuit, quo indicabatur fore ut ipsis in cibum succederent carnes, velut ex proprio corpore decisas, liberos scilicet suos. Hoc nempe designabat Propheta, quando regerere videbatur stomacho alvo egesta recrementa, cum stercorum oletorum fœtorem pani intimatum haurire cogeretur. « Ita comedent panem suum pollutum inter gentes, » ad quas ejiciam eos[3]. » Pertinent ista, vel ad captivitatem babylonicam, cum, eversa civitate, cives in Chaldæam abducti sunt, cibisque a Propheta indicatis assueverunt; vel ad eorumdem Judæorum dispersionem inter Idumæos, Moabitas, Philisthæos, aliasque barbaras gentes, quarum in terris Judæi profugi tristi fœdoque victu vitam tolerarunt. « Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem[4]. » Hic baculi symbolo prophetiam, et sacram docrinam indicat, quas Judæis auferendas prædicit. « Baculus » quippe proferens mysticum panem, quo spiritus reficitur, est prophetica arista.

CAPUT V.

« Et tu sume tibi gladium acutum, et duces illum per » caput tuum, et per barbam tuam, et assumes tibi stateram » ponderis, et divides pilos, quos raseris in tres partes[5]. » Quos in carcere capillos fecisti, appende in statera; mox,

[1] Ezech. iv, 12 et 15. — [2] Id. v, 10. — [3] Id. iv, 13. — [4] Ibid. 16. — [5] Id. v, 1.

explorato primum eorum pondere, trifarium divides; et alteram quidem partem urbis in medio comburito; Judæis similem exitum præscripturus, qui Jerosolymis deprehensi fuerint in templo, cum istud teterrimo incendio conflagrabit. « Alteram vero partem minutatim concidito, mox circa » muros urbis dispergito [1]. » Hoc symbolo prolusurus Hierosolymitanorum cædi, qui extra urbis pomerium passim trucidati occumbent. « Tertiam demum partem in ventos » fundito. » Judæi quippe præteritis cladibus superstites in diversas terras deportati, disjectique morte cadent non sua. « Et sumes inde parvum numerum, et ligabis eos in ala » tua. Et requiescere faciam indignationem meam in eis, » et consolabor [2]. » Postremus et exiguus hic numerus populi superstites reliquias designat, Judæorum scilicet manipulum, qui a communi Israëlitarum ruina servatus, integer et incolumis Jerosolymam rediturus prædicitur. « Ista est » Jerusalem, in medio gentium posui eam, et omnes civi- » tates in circuitu ejus [3]. » Fuerunt qui ex hoc loco collegerunt in meditullio orbis Jerosolymam sitam esse, sicut cor medio in corpore natura locavit : certe de Jerusalem exivit lex, quæ omnes gentes suis præceptis in officio contineret, atque ibidem crux fixa fuit, quæ omnis orbis terrarum populos suis beneficiis complecteretur.

CAPUT VI.

« Et civitates habitationis vestræ vastabuntur, et delu- » bra deserta erunt; quoniam subvertentur, et dissipabun » tur aræ vestræ; confringentur simulacra vestra; et sculp-

[1] Ezech. v, 2. — [2] Ibid. 3 et 13. — [3] Ibid. 5.

» tilia vestra concidentur; et corruent interfecti in medio » vestri. Et relinquam ex vobis in medio gentium [1], etc. » prædicit salvandos Judæos, qui salutari pœnitentia testabuntur gentibus divinæ justitiæ æquitatem, quæ, postquam corripuit eos inter gentes, iterum de medio gentium eosdem congregavit. « Cum contrivero cor eorum fornicans, » qui recesserunt a me, et corrugabuntur facies eorum [2]. » Prædicit Judæis gravissimas calamitates, ob eorumdem in suis sceleribus obstinationem. Subditque : « Et stupebit » cor eorum, et tristabuntur vultus eorum [3], » ex dolore utique, et animi perturbatione, quæ ob inexpectatam hostium irruptionem tanta erit, ut pene sensum adimat et stuporem inducat. « Sub omni ligno frondoso, et sub omni » terebintho condensa [4], etc. » Perstringit Judæorum insaniam, ut qui spem suam ponerent in diis, quos ipsi sibi fecerant, locaverantque in omnibus collibus paulo editioribus, et sub quavis arbore pulchris convestita frondibus, et patulis opaca ramis. Hujusmodi scilicet fuco suum solent occultare vitium mendacia. « A deserto Deblath [5]. » Locus est, quem Daphnem appellamus prope Antiochiam situs.

CAPUT VII.

« Finis venit super te, et affligam te, et venit hircus » habitator terræ super te [6]. » Hircus iste est vel Nabuchodonosor rex ille Babylonius, qui velut brutum animal ab hominum consuetudine segregatus fuisse dicitur [7], donec

[1] Ezech. VI, 3-7. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 14. — [6] Id. VII, 3. — [7] Dan. IV, 30.

mutarentur super eum septem tempestates; vel Nabuzardan princeps satellitum, qui Jerosolymam vastavit, et habitatores ejus in servitutem abstraxit. « Ecce egressus est » hircus, » id est, cum suis copiis vobis infestus imminet. « Floruitque virga, et germinavit opprobrium [1]; » quia prope abest, jamque instat vindicta. « Et surrexit super baculum impietatis; » quoniam pœna scelerum in scelestum populum incubuit. « Non autem ex eis, neque a tumultu, » seu turbatione illorum, neque ab operatione eorum [2]. » Hoc subdit Propheta, quia prædictas calamitates Chaldæi Judæis illaturi erant viribus non suis. « Venit tempus, et » appropinquavit finis, qui emit, non lætetur, et qui vendit » non tristetur [3]; » quia videlicet utrique auferent omnia prædones propediem venturi. « Et salvabunt se ab eis in » montibus sicut columbæ in convallibus [4]. » Innuit non multos fore, qui Chaldæorum manus essent evasuri, eosdemque convallium secessum, quasi colombas gementes quæsituros. « Et omnes manus dissolventur [5]. » Significat vexationes et ærumnas, quas Judæi in captivitate passuri erant. « Dissolventur, inquit, manus, » id est debilitabuntur defectæ viribus, adeo ut nec arma tractare queant, nec dimicare, et opes ad tuendam salutem inutiles sentient. « Et omnia genua fundent aquas [6], » id est, sudore diffluent agitatione crebra et fatigatione exhausta. Hebraïcus habet: « Omnia femora polluentur humore. Et adduc» tam pastores gentium, ut possideant domos eorum [7]. » Pastores appellat barbaros reges a Babyloniis in societatem belli vocatos. « Et convertam in abjectionem servitutis » decorem robustorum. Et petent visionem a prophetis » mendacibus, et non invenietur [8]. » Prædicit sacerdoti leges et prophetiæ gratiam desituras, rerum divinarum in-

[1] Ezech. VII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 17. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 24. — [8] Ibid. 26.

terpretibus obmutescentibus, dum in miseranda diuturnaque servitute miscentur ac turbantur omnia.

CAPUT VIII.

« Et factum est in sexto anno in mense sexto, » supple regni regis Joachim. « Sustulit me Spiritus in terram inter » cœlum et terram, et adduxit me in Jerusalem [1]. » Propheta narrat mentem suam divino Spiritu incitatam avolasse Jerosolymam. Non enim corpore illuc ductus fuit, sed mente, « In visione, inquit, Dei ; » ductus autem est ad ostium portæ anguli, quæ respiscit aquilonem, ubi erecta fuerat ara, seu titulus æmulationis. Ergo Judæi augustissimo et sancto Dei veri titulo abominationis idolum subrogaverant. Hæc porro ara, seu titulus videtur fuisse tumulus, aut acervus lapidum, qualem erexisse dicuntur Jacob et Laban ; idemque testis dati et accepti ab ementibus et vendentibus habebatur. « Et introduxit me intra portam » atrii, et vidi foramen unum in pariete. Et Jezoniam filium Saphan stantem, et septuaginta senes synagogæ » cum illo [2]. » Pergit explicare quomodo, duce suo jubente, foramen illud ampliaverit, sicque patefacto aditu in quoddam conclave ingressus viderit imagines reptilium et quadrupedum omnis generis in parietibus depictas, atque e regione seniores septuaginta viros dignitatis et nominis amplitudine nobiles, et una cum ipsis Jezoniam filium Saphan, virum alias pietate et religione notissimum. Suum quisque tenebat thuribulum, thuraque cremabant imaginibus in adverso pariete expressis. « Et vidi ibi mulieres sedentes, et

[1] Ezech. VIII, 1-3. — [2] Ibid, 7 et 11.

» plangentes Thammuz [1]. » Ex eo quod dixit, conclavi eductus Propheta ad alterum templi ostium continuo successit, ibique, duce eodem indicante, reperit mulieres lugentes fatum Thammuz. « Et sustulit me Spiritus, et adduxit me » ad portam orientalem domus Domini, et vidi ibi viginti » quinque viros stantes ; terga eorum contra templum Do» mini, et facies eorum ad orientem, et procedebant et » adorabant solem [2]. » Rursus, inquit, deduxit me Spiritus ad locum medium inter vestibulum et altare, ostenditque mihi viros quinque et viginti, qui adversis templo dorsis, conversoque ad ortum ore, solem nascentem adorabant. Sic impii homines, sanctitatis et religionis sacratioribus adytis nates clunesque advertendo, gravissimam contumeliam faciebant : frontem contra soli offerendo honorem, et cultum adhibere volebant, expresso veri Dei contemptu exaggeratum; si enim alius illis scopus, mensque alia fuisset, nihil intererat, inter vestibulum et altare, an alibi solem adorarent.

CAPUT IX.

« Accedite qui estis redditores civitatis, et accesserunt » sex viri singuli habentes vasa redditionis suæ [3]. » Postquam divinus Spiritus exposuit Prophetæ Solymitanorum flagitia, alta voce inclamat prostantibus Angelis : « Acce» dite redditores, etc. » Hoc agebatur, quo Propheta intelligeret civitatem non hostium virtute, sed civium scelere subversum iri. « Et gloria Domini ascendit de Cherub, qui » stabat ad angulum domus, » id est, ad altare positum in

[1] Ezech. VIII, 14. — [2] Ibid. 16. — [3] Id. IX, 1.

angulo domus. « Et dixit ad virum, qui erat indutus lineis : » Transi per medium civitatis, et signa signum in frontibus » virorum gementium et dolentium propter abominationes » factas in medio ejus [1]. » Hæc prolocutus, confestim mandat ejus comitibus, ut civitatem invadant, et obvios quosque cujusvis ætatis et conditionis interficiant. Nec enim saluti circumcisio carnis sufficiebat, quare eadem sublata, signum crucis in ejus locum substituitur. Cæterum gementibus inscriptum signum videtur fuisse dolor ipse, lugentium civitatis scelera et depravatos mores. Affectus nempe coram Deo pro effecto computabatur juxta illud : « Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, » mœchatus est eam in corde suo [2]. Incipite a sanctuario [3], » id est, a sacerdotibus sanctuario contumeliam facientibus ; vel a nefario et scelerato cœtu virorum solem inter vestibulum et altare colentium.

CAPUT X.

« Et dixit ad virum, qui erat indutus lineis : Ingredere in » medio rotarum, quæ sunt subtus Cherubim, et imple ma» nus tuas prunis ignis, et effunde super civitatem [4], » qui cum id præstare nequiret, unus de Cherubim extendit manum suam, et tulit de igne, qui erat inter Cherubim, et dedit in manus ejus, qui erat indutus lineis, qui accepto igne recessit, imperata facturus. « Prunæ ignis » designabant diversas calamitates, et gravissima mala, quibus vindex Dei justitia Angelorum opera peccatores punire decrevat. Rur-

[1] Ezech. IX, 3, 4. — [2] Matth. V, 28. — [3] Ezech. IX, 6. — [4] Id. X, 2.

sus « Istæ prunæ, » lineisque amictus vir illas extrahens, et super populum profundens, figura fuit Dei sacerdotum, per quos prunæ viventis et vivificantis Corporis Domini nostri dispensantur; porro dum alter Angelus manum porrigit, prunas legit, et viro lineis induto mox tradit, mysterium innuit non ab ipso sacerdote ex pane fieri posse corpus, sed ab alio ; hic autem est Spiritus sanctus ; sacerdotem itaque velut mediatorem solummodo manus attollere, labiisque preces et orationes, quasi supplicem servum offerre.

CAPUT XI.

« Dicunt : Nonne in ipsa ædificavimus domus ? Hæc est » lebes, nos autem carnes [1]. » Ista Judæi jactabant : « At nos, aiebant, nec occisione peribimus, nec servitutem serviemus. Et siquidem nobis adhuc leto malo moriendum est, utut moriamur, beneficium putabimus periisse, intuentes componentesque mala malis, quæ majores nostri in servitute tulerunt, « Et cum prophetarem, mortuus est » Pheltias [2]. » Quo facto, videtur Deus Prophetæ ita locutus : « Ast tui fratres vitæ simili, quo Pheltias iste, fato rapientur. » « Et ero eis in sanctificationem modicam in terris, ad quas » venerunt [3]. » Adhuc pollicetur Judæis restitutionem reditumque ex Chaldæa, et reliquis provinciis, ad quas deportati, dispersique fuerunt. « Et dabo eis cor novum, et spi» ritum novum in eis [4]. » Prædicit Judæos in suo exilio bona opera facturos, justitiamque culturos, illisque prop-

[1] Ezech. XI, 3. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 19.

terca promittit terram Israëlitis olim attributam, et spiritum novum.

CAPUT XII.

« Transmigra in die, et tolle onus in humerum tuum [1]. » Quia nimirum nobilissimus quisque vestrum, Jerosolymitani, similem sarcinam per mediam urbem portare cogetur; hic nempe Prophetam Deus iterum Judæis in portentum exhibet. Quare ad repræsentandam futuram Sedeciæ, ejusque procerum ab incursu Chaldæorum trepidationem et fugam, Prophetam sic affatur: « Fac tibi vasa » transmigrationis, et transmigra ante oculos eorum; per» fode tibi parietem, et egredieris in vespere coram eis. » Tolle onus in humerum tuum, et operi faciem tuam [2]. » Expandam super eum sagenam meam, et capietur in » ea, et adducam eum in Babylonem; et non videbit » eam [3]. » Prædicit Sedeciam a Chaldæis capiendum, vinculisque constringendum, et oculis insuper orbandum, quamobrem nec exilii sui locum conspecturum.

CAPUT XIII.

« Sicut vulpes in deserto fuerunt Prophetæ tui, Is» raël [4]. » Priores scilicet Prophetæ cum singuli singulis succederent, pro vobis orabant, precibusque suis veniam

[1] Ezech. XII, 3. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Ibid. 13. — [4] Id. XIII, 4.

a Deo vobis exorabant. Hodie contra, cum plurimi adsint vobis Prophetæ, nullus est qui stet pro Israël in confractione. « Ipse ædificat parietem, et illi liniunt, ut » cadat [1]. » Ostendit civitatem vanis augurum prædictionibus labefactatam concidisse, Prophetis incassum ejusdem securitati et saluti allaborantibus. « Flare faciam spiritum » tempestatis in indignatione mea; et destruam parietem, » quem linistis, et cadet, et dejiciam illum in terram, et » revelabitur fundamentum ejus [2]. » Iterum invehitur in pseuprophetas, qui populo divinationes suas affirmabant. Et subdit : « Væ illis, quæ consuunt pulvillos ad cubitos » manuum [3]. » Globulos significat, quos divinatrices fœminæ brachiis suis alligabant, indeque responsa interrogantibus dare solebant ex hariolorum, et incantatorum disciplina. « Et faciunt pepla omni capiti, et omni ætati ad » capiendas animas [4]. » Quo tandem efficiant, ut fictis vaticiniis deceptæ animæ, nec sua cogitent nec veritatem citra errorem speculentur, et cernant. « Numquid animas » populi mei capietis, et animas vestras vivificabitis [5]? » Illas scilicet polluistis, vos tamen necdum periistis? polluistis, inquam, « Propter pugillum hordei, et fragmentum » panis, ut affligeretis et interficeretis animas [6], » quæ nec afflictionem nec mortem meruerant. « Ecce ego super » pulvillos vestros, et excindam eos a brachiis vestris [7], » captivitate utique, et duro servitio. « Et solvam animas [8], » quas malefico carmine, et fraudulento rugitu circumveniebatis. « Eo quod cædebatis cor Justi mendaciis et falla» ciis [9], » id est, dirum et triste carmen cantantes, simplicium animos torquebatis. Maleficorum quippe artibus et præstigiis decepti Judæi Jeremiam in lacum conjecerunt. Quare de Jeremia dictum intelligitur : « Dolere fecistis

[1] Ezech. XIII, 10. — [2] Ibid. 13, 14. — [3] Ibid. 18. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 19. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid. 21. — [9] Ibid. 22.

» Justum mentientes, quem ego dolere non feceram [1]. » Non enim ipse præcepi, ut in lacum mitteretur : sive rursus, quia calamitates, quas immittere decreveram, sontibus utique et publice palamque peccantibus intentabam. Insontibus non item, et publica peccata lugentibus.

CAPUT XIV.

« Propheta cum erraverit, et locutus fuerit verbum, » ego Dominus decepi Prophetam illum, » id est, non cohibui errantem. « Etiam hunc perdam de medio populi » mei [2]. » Ipse namque sua se opinione fefellit, cordisque sui errorem proprio judicio probavit, et Prophetam mentitus, quæ non acceperat, oracula reddidit. « Si Noë, et » Job, et Daniel inventi fuerint in medio ejus ; nec filios » nec filias liberabunt [3], » cum videlicet adduxero plagas istas. Non, inquam, Noë, qui liberos et nurus servavit ; nec Job, qui pro amicorum salute intercessit; nec Daniel, qui Babylone sapientes, et sodales suos præsenti periculo substraxit, tametsi alias pro contemporaneis sibi personis orantes exaudiri meruerunt, hoc etiam tempore filios, filiasque servarent. « Ecce ego adducam quatuor plagas [4], » ingentes scilicet calamitates super Jerusalem. « Et filii et » filiæ eorum egredientur, et consolabuntur vos, cum videritis vias eorum et studia eorum [5], » id est, postquam Jerusalem punita fuerit bello, fame, et peste et malis bestiis, justi quicumque evaserint, liberos sibi similes procreabunt, adeo ut illorum vos mores et actus intuentes ingenti lætitia afficiamini.

[1] Ezech. XIII, 22. — [2] Id. XIV, 9. — [3] Ibid. 14 et 16, — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 22.

CAPUT XV.

« Quid fiet de ligno vitis ex omni ligno. Vitis inter ligna » sylvæ » Israël est. « Palmites » familiæ. « Ligna sylvæ » gentes. « Duos ramos ejus comedit ignis [1], » id est, domum Ephraïm, et domum Ruben, sive domum Israël et domum Juda, sive regnum et sacerdotium. « Et medulla ejus periit, » id est, truncus cum caudice exaruit, ut vivescere nunc et germinare nequeat. « De igne egressi sunt, et ignis » devorabit eos [2]. » Quasi dicat : « Gladium evaserunt, et gladius apprehendet eos. » Judæi quippe Ægyptiorum jugo alias substracti Chaldæorum nunc servitio subjicientur.

CAPUT XVI.

« Notam fac Jerusalem abominationem suam [3]; » ut item notum fiat eam non esse Abrahæ filiam. « Radix tua, et » generatio tua de terra Chanaan [4]; » hæc dicit, quia Judæi gloriabantur patrem se habere Abraham; imo, inquit, « Radix tua » est illa ipsa radix Chananæorum, et utrisque commune est genus. Filii enim Abrahæ Abrahæ opera faciunt. Ergo « Pater tuus Amorrhæus, et mater tua Hethæa [5], » quoniam in sordibus ipsa nata fuisti, tuique majores in vitiis et flagitiis perpetuo hæsere. « Genitrix tua,

[1] Ezech. xv, 2-4. — [2] Ibid. 7. — [3] Id. xvi, 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid.

» qua die peperit te, non præcidit umbilicum tuum, nec » salivit te, nec fasciis involvit te[1]. » Id est, etsi in desertis locis deerant fortasse sal, fasciæ, et cætera hujusmodi, quare ne ista adhiberet mater, locus obstabat, sed nec voluit, adeo nulla tui commiseratione ejus oculus commotus fuit. « Sed projecta es in solitudine et in oppressione » animæ tuæ[2]. » Duram Ægypti servitutem significat, et Pharaonis crudele edictum. At ego, tametsi in tuis sordibus volutareris, quasi fœtus ex utero eductus, et ex recenti puerperio cruentus, hanc tamen fœditatem minime exhorrui, nec ideo te sum aversatus : « Quin benedixi tibi, » et dixi : Vive, et multiplicare sicut germen agri. Et mul» tiplicata es, et crevisti, et ingressa es in oppida munitis» sima[3], » id est, occupasti Amorrhæorum urbes, illorumque terras obtinuisti. « Crevisti et juvencula facta es, et » vidi te, et juravi tibi[4]. Vidi te, » inquit, cum a Moyse ex Ægypto educereris : et cum ad annos pubertatis pervenisses, animadverti te esse nudam, statutis et legibus nempe destitutam. « Juravique tibi, tuque vicissim mihi, » et lavi te ab immunditia tua[5], » id est, teque Ægyptiorum luto deturpatam sacris aspersionibus elui. « Indui te veste » varia » quam scilicet Ægyptiis detraxeram, « Calceavi te » calceamentis[6], » quæ nec usu nec vetustate atteri potuere. « Armillas intuli in manus tuas, et torquem in collum » tuum ; et auro et monilibus exornata fuisti, bysso, et » purpura, et varietate[7], etc. » Pergit numerare prædam et prætiosam supellectilem, quas synagoga ex Ægypto collegit, indeque decedens secum asportavit. Et hæc quidem spolia, subdit Deus, adjudicavi tibi mercedis loco pro laboribus, quibus ab Ægyptiis exercita et vexata fueras. « Tu vero fornicata es, et projecisti fornicationem tuam

[1] Ezech. XVI, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6, 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. 10. — [7] Ibid. 11-13.

»super omnem transeuntem[1].» Id est, ego quidem, ex iis, quæ ad mundum muliebrem pertinent, atque de more novis nuptis præstari solent, nihil omisi, puta vestes, monilia et cætera hujusmodi, sed affatim et plena manu subministravi tibi. «Tu vero fornicata es,» facta tui corporis copia prætereuntibus quibusvis. «Et fecisti tibi canjoto et forni-»cata es in eis[2]. Canjoto» sunt idola fœminina. Hæc, inquit, pretioso cultu, quem tibi comparaveram exornasti. «Et fecisti tibi salme, et fornicata es in eis,» significat idola masculina, «Et ista, ait, ex auro conflasti, quod gentibus »ipse abstuleram, dederamque tibi[3]. Fornicationem» cultum appellat, quem synagoga exercebat erga deos gentium perinde ac si cum Deo fecisset divortium, atque jure legitimi matrimonii illis nupsisset, adeo sibi persuasum habebat, illis præsentibus et propitiis, se habere viros, dominos, provisores et salvatores; his imbuti cogitationibus perversi homines in susceptarum religionum turpissimas cæremonias incubuerunt, pervestigaruntque diligentissime: «Deus ille, aiebant, tale quidpiam amat, et hic talibus cæremoniis delectatur, et isti talia sacra placent.» Omnibus hisce modis ipsa se diis impurissimis synagoga prostituit, et Deum pudicitiæ atque sanctitatis amatorem repudiavit. «Mel et oleum et similam, quæ dedi tibi, po-»suisti ante deos tuos in odorem suavitatis[4].» Id est, oleum et mel, atque similaginem, quæ omnia ipse tibi subministraveram, obtulisti diis tuis, quos homines sculpserant aut conflaverant. «Et filios et filias tuas, quas genuisti mihi, »jugulasti et mactasti atque dedisti eis[5],» cum tuas libidines cum ipsis exerceres. «Filios, inquam, et filias, quos »genuisti mihi,» quos scilicet ego dederam tibi, cum me principis et patris haberes loco, antequam in ista flagitia

[1] Ezech. XVI, 15. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17. — [4] Ibid. 19. — [5] Ibid. 20.

offenderes, et ad vanum hunc inanium deorum cultum transires, hos, dico, filios immani crudelitate occidisti, fictisque numinibus convivium ex illorum carnibus apparasti, adeo illorum amore insaniebas. « Porro in his non es » recordata dierum adolescentiæ tuæ, cum esses nuda [1], » id est, cum sine tegmine in arte sordida versareris, instarentque Ægyptii præfecti, atque ad repræsentandum taxatum laterum dimensum te sollicitarent. « Et ædificasti tibi do» mum latronum [2], » id est, fanum deorum liguritionis intempestivæ videlicet, et sordidæ gulæ, quam ut impleant latrocinantur, et ea, quæ me tibi donasse narravi, asportant. « In quo igitur judicabo, dicit Dominus dominantium, » filiam tuam [3] ? » Samariam scilicet, tui similem, agendo quæ ipsa egisti, postquam tu talia omnia fecisti ? « Cum » ædificaveris excelsa tua in omni capite viarum tuarum [4], » id est, ecce fana deorum tuorum excitastis in cunctis triviis. « Atque munerata es illis scortationes tuas. Propterea » tradam te in manus eorum, et destruam domum simula» crorum tuorum, et illi subvertent delubra tua, facientque » de te judicium [5], » id est, quoniam quidem mercedem solvisti amatoribus tuis, ut ingrederentur ad te, tecumque libidinarentur. « Ecce tradam te in manus inimicorum tuo» rum, resque tuas diripient, diruentque lupanar tuum [6], » id est, ædes idolorum tuorum et delubra tua evertent. « Et in conspectu multarum mulierum facient judicium » tuum [7], » in captivitate filiorum tuorum, id est, spectantibus, et mirantibus istud multis civitatibus. « Soror tu es » sororum tuarum, et earum, quæ trans flumen positæ reli» querunt viros suos [8], » scilicet Samariæ, atque tribuum, quæ regiones ultra flumen Jordanem habitarunt. « Mater » tua Hethæa, et pater tuus Amorrhæus ; » non, inquam,

[1] Ezech. XVI, 22. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 30. — [4] Ibid. 31. — [5] Ibid. 33 et 37. — [6] Ibid. 39. — [7] Ibid. 41. — [8] Ibid. 45.

Rebecca, non Isaac. « Hæc est iniquitas Sodomæ superbæ, » saturabatur pane, et otiosa desidebat [1]. Tu ergo con- » fundere, et porta ignominiam tuam [2], » quia inimicus tuus captivam duxit captivitatem tuam. Inter cæteros captivos sororem Jerosolymæ etiam enumerat; ejus nempe sororem Sodomam Propheta appellat, quo nomine designat populos trans flumen Jordanem dissitos; sicut enim illam Hethæam supra appellaverat, tametsi Hebræam esse sciret; ita hoc loco trans amnem tractus accolas Sodomitas nominare voluit, ut qui Sodomitarum scelera perpetrassent. Isti enim Judæorum fratres erant ex communi parente Isaac, non ita Sodomitæ; præterquam quod illorum, non istorum, servitus postmodum soluta fuit.

CAPUT XVII.

« Aquila grandis magnarum alarum et longo membro- » rum ductu, ungues ejus pleni, et densæ plumæ ipsius, » venit ad Libanum [3]. » Nabuchodonosor hic fuit, qui ad Libanum venisse hic dicitur, id est, Jerosolymam. « Sump- » sitque de electis abietibus unam, » Jechoniam regem. « Et » truncavit summitatem germinis ejus [4]. » Summitas, quam abscidit, et in terram Chanaan transtulit, Sedecias est. « Et collocavit eam in civitate negotiatorum, » quæ est Jerosolyma. « Et ejecit de semine terræ in desertum, planta- » rium secus aquas multas, » Hebræos Jerosolymis relictos. « Posuitque illud in speculam, evasitque in vitem exilem et » statura humilem. Et erat altera aquila magnarum ala- » rum, ad quam vitis palmites suos applicuit [5]. » Alteram

[1] Ezech. XVI, 42. — [2] Ibid. 52. — [3] Id. XVII, 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5-7.

aquilam Ægyptium regem vocat. « Vitem exilem, » id est, infirmam, regem Sedeciam, qui Ægyptiorum potentia confidens illorum societatem ambivit. « Propter hoc dicit » Dominus; Quia contempsit Sedecias juramenta mea, et » irritum fecit pactum meum, Babylone morietur [1]. » Quia, inquit, mutata fide, deseruit Chaldæos, et ad Ægyptios transfugit, Babylone interibit. Eadem alio sensu: Cor et summitas, seu medulla et cacumen arboris Emmanuël fuit, qui Judæis ablatus in montes sensibus minime patentes intelligibilium Israëlitarum translatus fuit, nec ut caducas et fragiles opes proferret, sed ut conderet leges sanitatis et valetudinis reparatrices, et medicinam faceret mortuis. Nec ut nobis fructus produceret, qui ventrem pascerent mortalem, sed ut botros beatæ spei, vitæque immortalis poma crearet. Nec qualis cedrus, reliquis arboribus similis, quæ in montibus crescunt intra fines terræ positis, sed talis, quæ omnes naturas ratione præditas magnificentiæ suæ amplitudine obumbraret, in qua locum requietionis haberent aves, non quæ terræ perpetuo hærent, inde petentes adversus famem subsidia, legendo quæ casus huc illucve disperserit; sed illæ, quæ ut ex aquis sanctificatis alas per sacrum lavacrum adeptæ sunt, statim ab imis oculos avertunt ad summa, cœloque ab ævo invectas contemplatæ volucres, et in divinæ illius arboris ramis locatas, eo advolant, et gratiæ, quam assecutæ sunt, pennis transvectæ, laborum atque sollicitudinem perfugium illic tenere contendunt. « Et tollam de electis lignis abie» tum sublimium unum, et plantabo illud super montes » Israël, et de summitate ejus evellam medullam ejus [2]. Ligna » cedrina electa » familiarum tribus Juda principes designant, per quos traducebatur semen benedictionis et botrus misericordiæ. Item alio sensu: Ligna cedrina selectissima

[1] Ezech. XVII, 16. — [2] Ibid. 22.

fuerunt Jesus sacerdos, et Zorobabel. « Et scient omnia » ligna sylvarum, quia ego humiliavi lignum sublime, et » exaltavi lignum humile[1]. Per ligna sylvarum » expressit omnes nationes, « Hæ scient, inquit, quod ego humiliavi » lignum sublime, » Sedeciam, « Et exaltavi lignum humile, » Zorobabelem.

CAPUT XVIII.

« Quare dicitis? Patres comederunt uvas acerbas, et » dentes filiorum obstupescunt[2]. » Hoc aiebant Judæi, quibus Propheta : « Nequaquam ita fiet, ait. Sed anima, quæ » peccaverit, ipsa morietur. Si vir fuerit justus, et hominem non contristaverit; ad usuram non commodaverit, » et amplius non acceperit, non morietur[3]. Pater ejus, » qui hominem contristavit, et ad usuram commodavit, in » peccatis suis mortuus est[4]. » Quoniam Judæi dixerunt : « Patres nostri peccaverunt, et nos iniquitates eorum portavimus, hunc tu illis errorem evellito his verbis :» Hoc non vere dicitis nec ita factum est; sed retributio iniquitatum vestrarum ipsa evigilavit contra vos. Ergo quicumque comederit uvas acerbas, illius ipsius dentes obstupescent. « Et dixerunt filii domus Israël : Non sunt rectæ viæ Do» mini[5]. » Hoc dictitabant Judæi isti minores, quia sciebant majores suos peccasse, neque propterea servitutis pœna fuisse mulctatos. Atqui illi ipsi nepotibus suis denuntiaverant certam ipis, siquidem peccassent, impendere captivitatem; quin et ipsum, quo tunc premebantur, triste ser-

[1] Ezech. XVII, 24. — [2] Id. XVIII, 2. — [3] Ibid. 4-8. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 25.

vitium eosdem admonebat, ut resipiscerent aliquando, et pœnitentiam agerent; at illi contra crimen Domino objectant, et obmurmurant, non recte ab illo factum, quod alias se facturum, fuerat comminatus.

CAPUT XIX.

« Quæ est mater tua, catule leonis? » Mater leonis fuit regnum Juda, « Quæ inter leones cubavit, » id est, quod inter finitima regna claruit. « Crevitque unus de ca- » tulis ejus, et factus est leo, et didicit prædam capere[1]. » Joachaz hic fuit, quem Pharao, interfecto Josia, in Ægyptum secum abduxit, et postmodum necavit, idcirco subdit: « Et adduxerunt eum gentes in camo in Ægyptum[2], » subjicitque Jechoniæ regis inaugurationem. « Et cœpit, in- » quit, mater ejus unum de catulis suis, et fecit leonem[3], » atque hujus pariter abdicationem et exilium. « Et miserunt » eum, ait, gentes in caveam, et sustulerunt eum Babylo- » nem[4], » simulque indicat ejusdem perpetuam in eadem urbe captivitatem et obitum, « Ne audiretur, inquit, ultra » vox ejus in montibus Israël. Mater tua quasi vitis in san- » guine suo secus aquas plantata est, frondes ejus et fruc- » tus ejus ab aquis multis[5]. » Matrem dicit Jerosolymam civium suorum sanguine cruentam. « Cujus frondes, » filii scilicet et filiæ, præceptis Prophetarum quasi aquis irrigatæ succreverant. Subdit proinde: « Et factæ sunt ei virgæ » solidæ in sceptra principum[6]. » Principes appellat, quos Deus primum extulerat, deinde servitus invasit et avulsit.

[1] Ezech. xix, 2, 3. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 9. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. 11.

«Et egressus est ignis de virga frondosa, et voravit fructus »ejus [1].» Sedeciæ perfidiam innuit, qua factum est, ut civitas caperetur, civesque servituti addicerentur.

CAPUT XX.

I. « Et venerunt de senioribus Israël, ut consulerent »Dominum [2]. » Quibus tamen Dei nomine respondet Propheta : « Numquid ad consulendum me vos venistis [3]? » Repulit nimirum impios senes Ezechiel, negavitque petentibus consilium : objecitque suorum majorum contumaciam, quod etsi Deus illis sese in Ægypto manifestasset, atque præcepisset ut Ægyptiorum idola ab oculis suis removerent. « Illi tamen, subdit Deus, noluerunt audire me, nec »abstulerunt ab oculis suis idola. Et dedi eis statuta, quæ »non placent, et judicia in quibus non vivent [4]. » Hæc statuta et judicia fuerunt calamitates, quas Propheta superius recensuit : « Quatuor, inquit, judicia mala misi super Je»rusalem [5], » fuerunt autem, bellum, captivitas, pestis et malæ bestiæ. Rursus, « Statuta et judicia minime placen»tia » fortasse dicit legis præcepta Hebræis quasi parvulis, imo quasi servis protervis constituta, neque ut adultis et filiis, et quidem rectissime : indulgere namque illorum infirmitati æquum et justum erat. Dedit ergo Deus illis legem et judicia, quæ tamen ipsi legislatori non placebant.

II. « Et adhuc in hoc blasphemaverunt me patres vestri »postquam introduxi eos in terram, super quam levavi

[1] Ezech. XIX, 14. — [2] Id. XX, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 8 et 11. — [5] Id. XIV, 21.

» manum meam, ut darem illam eis. Viderunt omnem tu-» mulum a terra eminentem [1], » id est omnem collem paulo editiorem, et omne lignum umbriferum, atque illic immolaverunt hostias suas. « Et dixi ad eos : Quid est Phraco, ad » quod convenitis [2] ? » Phraco est bema, id est, lapis in formam altaris configuratus, super quo Judæi sacrificia idolis offerebant. « Et repurgabo ex vobis, qui rebelles sunt, et » inique agunt in me [3]. » Notat Judæos ex captivitate reduces, prædicitque divina indignatione opprimendos, quorum voluntatem famis, et servitutis pœna haudquaquam mutaverat. « Fili hominis, pone faciem tuam contra viam » austri, et Propheta ad saltum meridianum [4]. Saltus meri-» dianus » Jerusalem est, quæ, spectato situ Babylonis, ad meridiem posita est. « Ecce ego laxabo in te ignem, et » comedet omnia ligna tua [5], » id est, sontes promiscue cum insontibus.

CAPUT XXI.

« Fili hominis, pone faciem tuam contra Jerusalem; di-» cesque ad terram Israël : Ecce ego ad te, et educam gla-» dium meum de vagina sua [6], » id est, iram meam proferam capitalem, nec misericordia clementiave cohibendam. « Et » perdam ex te justum et peccatorem [7]. » Justum utique vel legem dicit, vel Judæos, qui sibi justi videbantur, « Et » peccatorem, » reliquum promiscuum vulgus. « Gladius, » gladius exacutus est, et paratus ad obtruncandam proge-» niem filii mei [8], » id est, stirpem filii mei Israëlis radicitus

[1] Ezech. xx, 13, 15, et 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 38. — [4] Ibid. 46. — [5] Ibid. 47. — [6] Id. xxi, 3. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 9, 10.

succidendam, « Et reprobabo omne lignum, » omnem scilicet cujusvis conditionis hominem. « Clama et ingemisce, » fili hominis [1]; » quoniam contra populum tuum istud decretum atque statutum est. « Et percute palmam [2], » complode manus, quoniam æquum visum est justitiæ illud judicatum exequi. « Et duplicetur gladius ad rumpenda » præcordia illorum [3] : » id est, exeratur duplex gladius, ruatque super illos. « Et gladius adhuc tertius interfecto» rum [4]. » Triplicem scilicet deportationem Judæi passi sunt; primam sub rege Joakim, in quam incidit Daniel cum sociis; alteram sub Jechonia, in qua ipse Ezechiel in Chaldæam migrare compulsus est; postremam, prophetante Jerosolymis Jeremia. « Gladius interfectorum et ipse » magnus, qui et illis tremorem incutiet [5]. » Sævissima scilicet fames, qua Deus Judæos vehementer concussit. « Stre» nue agas dextera mea, quo disposita est facies mea [6]. » Contra Jerusalem scilicet, sic ut illam evertas et excindas. « Et viam facito, ut veniat gladius contra Rabbath filio» rum Ammon [7], » id est, instruito iter regi Babylonis, ut veniat, « Et ex terra una egredientur » duæ scilicet viæ. « Et manus, seu locus electus contra caput, seu introitum » viæ civitatis electæ [8]. » Manus electa fuit Antiochia. « Con» tra Rabbath filiorum Ammon, » id est, ex urbe Antiochia per oram maritimam copias suas ducet rex Chaldæorum ad Rabbath oppidum Ammonitarum. Venit quippe Nabuchodonosor, et castra metatus est apud Emus, quæ et Hemi oppidum prope Antiochiam; idcirco subdit substitisse regem Babylonis in capite viæ dividente vias, seu in bivio ad dividendam divinationem. « Jecitque sagittam, et consuluit » idolum suum, ut tenderet insidias contra illam, et aperi» ret os suum in fortitudine [9]. » Id est, quæsivit præsagium

[1] Ezech. XXI, 12. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. 20. — [8] Ibid. 21. — [9] Ibid. 22.

seu augurium per jactum sagittæ, anceps quo porro pergeret, utrum Tharsum aquilonem versus, vel Antiochiam, et inde Jerosolymam peteret; inciditque divinatio contra Jerosolymam. « Et erit eis velut divinatio vana in oculis » eorum[1]. » Chaldæi scilicet vanum existimarunt sibi oblatum augurium de futura victoria, cum hanc ad longum tempus protelari animadverterent. Crediderant nimirum brevi paucorum dierum obsidione Jerosolymam fore capiendam. At contra accidit; sub ejusdem quippe mœnibus hyemem exigere coacti sunt, vixque undeviginti post menses, cum scilicet oppidani fame defecissent, oppidum expugnari potuit. « Tu autem, immunde peccator, magister » Israël, venit dies tua[2]. » Sadoch summum sacerdotem objurgat, qui sub hujus captivitatis tempora pontificatum obtinebat. « Et auferam a te cidarim, et detraham tibi tia- » ram[3], » ne scilicet in posterum ingrediaris templum, tuo mihi ministerio functurus. « Humilem exaltabo, » Jesum utique filium Josedech, « Et sublimem humiliabo, » Sadoch videlicet pontificem. « Propter iniquitatem et mali- » tiam faciam istud, donec veniat, cujus est judicium, et » ipsi tradam illud[4]. » Id est, et istam quidem patientiam, qua hactenus usus sum, etsi ad exaggerandam propriam nequitiam et impietatem eadem sacerdotes abusi fuerint, expedit tamen erga ipsos adhiberi, dum veniat Filius meus Christus, cujus est sacerdotium, quod etiam ipsi traditurus sum ex alveo Jordanis per manus Joannis. « Hæc dicit » Dominus dominantium ad filios Ammon : Gladius paratus » ad occidendum exacutus et fulgens contra vanam visio- » nem vestram[5], » id est, adversus conspectum seu ostentationem futilis virtutis et potentiæ vestræ. « Ut dem te » super colla peccatorum, » scilicet Ammonitarum. « Cohibe

[1] Ezech. xxi, 23. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. 27. — — [5] Ibid. 28.

» te in vagina tua in loco, in quo natus es [1]. » Hoc dicit, vel quia gladium dudum exacutum et politum exerere cunctabatur, dum compleretur præscriptum tempus; aut ipsos Ammonitas alloquitur, quasi vero se intra fines suos continerent, locorum munitione et difficultate confisi.

CAPUT XXII.

« JUDICA civitatem sanguinis, et notam facito illi abo» minationem suam [2]. » Ad propositum regreditur, redarguens flagitia, quæ Jerosolymitani perpetrabant, et Prophetam interpellans. « Judica, inquit, civitatem sanguinis : » Prophetæ ejus rebellaverunt contra me in medio ejus, » sicut leo rugiens et rapiens prædam, et devoraverunt ani» mas in fortitudine sua [3], » scilicet potestate, quam contra jus fasque sibi arrogarunt. « Gloriam palatiorum suorum » acceperunt, » id est, pro ædium suarum amplitudine seu majore, seu minore sibi collegere prædas. « Sacerdotes » inique egerunt in legem meam et polluerunt sanctuarium » meum [4], » illud scilicet, minimum curarunt, et sanctum a profano non discreverunt, adeo ut inter mundum et immundum nullum ponerent discrimen, sed omnia suis usibus promiscua facerent. « Principes ejus quasi lupi ves» pertini [5], » fictis criminibus populum terræ oppresserunt, et exegerunt usuras. Principes, inquam, qui meæ legis periti dicebantur, pauperes spoliabant.

[1] Ezech. XXI, 29, 30. — [2] Id. XXII, 2, 3. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. 26. — [5] Ibid. 27.

CAPUT XXIII.

« Duæ mulieres filiæ unius matris [1]. » Parabolam instituit, in qua sub imagine duarum sororum, duas civitates, Samariam et Jerosolymam describit unanimes ; ambas ait se vitulis, eorumque cultoribus prostituisse his verbis : « Et fornicatæ sunt in Ægypto ab adolescentia sua, » atque illic subegerunt ubera earum, et constupraverunt » illas [2]. » Significat ambas ab annis pubertatis idololatriæ et impudicitiæ assuevisse. « Nomen majoris Oolla, et no» men alterius Ooliba [3]. » Et isthæc nomina illas ipsas civitates designant, puta « Oolla » Samariam, « Ooliba » Jerosolymam, et hæc ipsa non ad honorem, verum ad probrum et ignominiam utrique affinguntur. « Et mœchata est Oolla » cum Assyriis, qui ipsi propinqui erant [4], » Samariam intelligit. « Et facta est ibi fabula mulieribus. Et illi constu» praverant eam [5]. » Subdit Samariam confœderatam fuisse Assyriis sibi propinquis, eorumque numinibus sese devovisse. Assyriis quippe placere maxime studuit, idcirco illorum etiam idola complexa est, turpique ipsorum consuetudine vitiata fuit. « Quamobrem fabula facta est mulieribus, » sociorum scilicet civitatibus. « Et vidit soror ejus Ooliba, » et confirmavit fornicationem suam plus quam soror ejus [6] : » Tametsi, inquit, Jerosolyma, cujus typus est Ooliba, præsens intueretur pœnas, quas tulerat Samaria, se tamen Assyriis prostituere verita non est, sed cum iisdem meretricata est impudentissime : nec satis habuit, quod cum

[1] Ezech. XXIII, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 11.

veris et viventibus viris sibi scortari liceret, nisi etiam in parietibus depictos amaret. Subdit proinde : « Et vidit vi-» ros expressos in parietibus accinctos baltheo renes, vit-» tisque caput, et polluta est in illis [1]. » Hæc porro ad Chaldæos pertinent, quos ab Ooliba ad concubitum provocatos hic dicit. Quæ sequuntur Jerosolymitanas mulieres spectant. « Cum, inquit, mactarent filios suos idolis » suis, ipsa die ingressæ sunt sanctuarium meum, et con-» taminarunt illud [2]. » Hinc ad Prophetam conversus : « Adduc, ait, contra illas cœtum [3], » id est, judicium facito de talibus matribus, quæ genitos mihi liberos, suis idolis combusserunt.

CAPUT XXIV.

« Et factus est super me sermo Domini anno nono in » decima decimi mensis. Fili hominis, scribe tibi nomen » hujus diei, in quo incubuit rex Babylonis in Jerusalem, » foco imponito cacabum, et funde in eum aquam, et inji-» cito in illum frusta carnis bona et pinguia [4]. » Deus Prophetæ representat Jerosolymam sub imagine « Ollæ, » ejusdem porro habitatores sub imagine « Carnium, » sub imagine vero « Ignis » illorum hostes. « Et non cadet sors » super eam, quia sanguis ejus in medio ejus [5]. » Significat Jerosolymitanorum fortunas et bona neutiquam sortitione cernenda fore, quippe quæ victorum libidini subjicienda essent. « Tradidi sanguinem ejus super lapidem levigatum, » qui non occultatur [6], » etenim nec occulta erant sontium

[1] Ezech. XXIII, 14, 15. — [2] Ibid. 39. — [3] Ibid. 47. — [4] Id. XXIV, 1-4. — [5] Ibid. 6. — [6] Ibid. 7.

crimina, imo usque ad supplicii diem palam, et publice perpetrabantur. Post pauca Prophetæ Deus prædicit repentinum uxoris obitum. « Ecce, inquit, auferam a te deside- » rium oculorum tuorum. Non planges, nec plorabis, neque » fluent tibi lacrymæ, neque operies te super labia tua [1]. » Ista Prophetæ edicuntur, ut in interitu fœminæ, quæ hic dicitur desiderium oculorum conjugis sui, velut in imagine expressum, legeretur incendium sancti illius templi, quod erat omnium Judæorum amor et delicium. Simul Propheta prohibetur eum dolere casum, aut aliquem ex ea jactura doloris sensum lacrymis seu verbis præ se ferre. « In illa die veniet, qui evaserit, ad te, et audire faciet in » auribus tuis, et aperiet os tuum [2]. » Id est, tum demum aperies os tuum, et velut digito monstrabis, quam oppido vera fuerint, quæ modo futura vaticinaris, nec mutus, presso ore, tacebis.

CAPUT XXV.

« Fili hominis, pone faciem tuam super filios Ammon. » Pro eo quod dixistis : Euge euge super sanctuarium meum, » quod pollutum est [3], » id est, quoniam risistis in insultatis sanctuarium meum, eo quod externorum ingressu, et civium cæde et sanguine violatum fuisset, atque terram Israël, quod fuisset devastata. « Tradam Rabbath in cubile » camelorum, et in stabulum gregum ; pro eo quod plau- » sisti manu, et percussisti terram pede tuo, extirpabo te » de populis [4], » id est, tradam te in hæreditatem Babyloniis

[1] Ezech. XXIV, 16. — [2] Ibid. 26, 27. — [3] Id. XXV, 2, 3. — [4] Ibid. 5-7.

ab oriente venturis. « Et comedent fructus tuos, et lac » tuum bibent. Hæc dicit Dominus dominantium, pro eo » quod dixit Moab et Seïr. Ecce in cunctis gentibus Juda. » Idcirco, ecce ego luxabo humerum Moab a civitatibus [1]. » Id est, Moabitarum regnum de medio finitimorum regnorum auferam. « Pro eo quod fecit vindictam in filiis Israël, » atque offendendo offendit illos, atque zelo concitatus est » in eos; faciam eum in solitudinem a Theman, et Daran, » et ipsa Daran in gladio cadet [2]; » quia scilicet servavit iram contra Judam. « Ecce levabo manum meam super » Palæstinos, et perdam reliquas oras maritimas. Pro eo » quod Palæstini fecerunt ultionem in desiderio animæ suæ, » ut amicitiam sempiternam violarent [3]. » Illo fœdere auctoratam, quod Abimelech multa præfatus Abrahæ jurejuraverat.

CAPUT XXVI ET XXVII.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XXVIII.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili homi- » nis, dic ad principem Tyri : Numquid tu sapientior es » Daniele [4]? » Quasi dicat: « Tu-ne te adeo in minimis efferas,

[1] Ezech. xxv, 8, 9. — [2] Ibid. 12, 13. — [3] Ibid. 15, 16. — [4] Id, xxviii 1-3.

cum Daniel in maximis se depresserit, et aucta dignitate simul auxerit humilitatem? « Idcirco polluent te, et decorem tuum, et in foveam deducent te, tu signaculum similitudinis [1] etc. » Regem Tyri « Signaculum similitudinis » dicit, eo quod affinitatem affectaret cum tribu Juda, cum ad hanc nullatenus attineret. « Tu corona gloriæ in deliciis paradisi Dei fuisti, » scilicet, in Tyro, et Jerusalem. « Omnes lapides pretiosi cinctus tuus, sardius, chalcedonius, smaragdus, beryllus, sapphirus, jaspis, chrysolithus, et uniones. Sed et auro implevisti domum thesaurorum tuorum, et gemmis apothecas tuas, et cum uncto Cherub fuisti [2], » videlicet cum Davide, qui a Samuële in regem unctus fuit, et universum Israëlem sua texit umbra. Et quidem juxta sensum ex germana vocum significatione erutum rex iste, de quo Propheta loquitur fuisse videtur, vel Hiram, qui Davidis æqualis fuit, ut usque ad Ezechielis tempora vitam produxisse dicatur; sive potius Propheta in populum Tyriorum et regnum, atque alium ab Hiramo regem, justitiæ desertorem invehitur. Sensus vero reconditus ex re per historiam narrata traductus, ad diabolum pertinet, quem constat spiritualibus dotibus, quasi vernantibus gemmis ornatum fuisset et una cum reliquis Cherubim sanctitate unctum, tametsi postmodum inani decoris sui opinione delectatus Opificis sui fuerit oblitus, atque hanc ob causam de monte Dei dejectus fuerit. « Et ambulasti in medio lapidum ignitorum; et interfeci te de monte Dei [3]. Lapides ignitos » appellat Prophetas et sacerdotes. « Et ambulasti in illo, » Paradiso, « Absque macula, » usque adeo, donec ex occasione susceptæ negotiationis, tua te avaritia ad impietatem perpulit. « Et perdam te, Cherub, unctus et obumbrans de medio lapidum ignitorum [4]. » Unctum appellat non quia talis erat, sed

[1] Ezech. XXVIII, 7 et 12. — [2] Ibid. 13, 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 16.

quia rex fuit. Hæc porro tum historice tum allegorice eodem, quo superiora, sensu exponenda et intelligenda sunt. « Ecce ego super te Sidon [1]. » Subintellige : Pro eo quod tu quoque populum Israël risisti et insultasti. « Et glorifi» cabor in te. In te, » inquit, non a te, sed ab aliis meam utique admiraturis æquitatem in repetendis a te tuorum scelerum pœnis.

CAPUT XXIX.

« Ecce ego ad te Pharao Draco, qui cubas in medio flu» minum, et dicis : Meus est fluvius, » id est, meum est imperium. « Et mittam frenum in maxillas tuas, et aggluti» nabo pisces fluminis tui alis tuis, » scilicet exercitus tuos. « Et extraham te de medio fluminis tui, » scilicet de loco et ditione tua. « Et proijciam te in desertum, et non colli» geris, » id est, educam te, tuasque tecum copias, quæ hic piscium nomine designantur. « Et non colligeris, » id est, nec in sepulcrum infereris ; « Pro eo quod fuisti » quasi baculus arundineus domui Israël; quando appre» henderunt te manibus suis, perforasti manus eorum et in» nitentibus eis super te, comminutus es, et in metum at» que trepidationem illos conjecisti [2], » talis nempe antehac fuisti, nec nunc profecto alius. « In illa die pullulare faciam » cornu salutis domui Israël [3], » scilicet postquam contritum fuerit cornu, quod ipsos tristi servitute premebat. « Et ape» riam os tuum in medio eorum [4], » cum nimirum tua de Ægyptiis vaticinia impleta fuerint, et prædictiones ad effectum fuerint perductæ.

[1] Ezéch. XXVIII, 22. — [2] Id. XXIX, 3-6. — [3] Ibid. 22. — [4] Ibid.

CAPUT XXX.

« Et invadet gladius Ægyptum, et erit stupor in Æthiopia.
» Et auferent substantiam ejus, et captivam ducent captivitatem illius, spoliaque ipsius diripient Puthæi et Lybii, tota » Arabia, et Cub, et filii terræ fœderis cum illis. Immittam » ignem in Ægyptum, et vastabo terram in plenitudine ejus; » et interficiam Pathros, et dabo ignem in Soan, et faciam » judicium in No [1]. » Incumbet, inquit, bellum in Ægyptum, et stupebit Æthiopia, et depopulabuntur opes ejus Puthæi et Lybii, ipsisque conjunctæ ab aquilone nationes. « Et ca» dent munimenta Ægypti, » id est, legiones et exercitus ejus, in quibus securitatis et salutis suæ spem omnem posuerat. « In illa die egredientur Angeli a facie mea [2], » id est, exibit decretum a conspectu meo ad demoliendam Æthiopiam degentem in otio. « Et succendam ignem in » Soan, et faciam judicium in No [3], » id est, immittam ignem, bellum scilicet in Ægyptum, et conturbabitur Sin dolens sacrificorum suorum casum. « Et No aperietur, et Maphes » erit in ruinam; et in Thaphis occidet dies [4], » id est, Thaphis gladio tradetur. « In mense primo in septima mensis » factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, bra» chium Pharaonis regis Ægypti confregi, et non appone» tur super illud malagma. Et communita sunt brachia ejus » valida. Brachium Pharaonis ejusdem exercitum appellat. « Et brachia ejus firma concidam, » id est, arma, duces, et milites. « Et dispergam Ægyptum in nationes. Et con» fortabo brachium regis Babylonis, et dabo gladium meum

[1] Ezech. xxx, 4-8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 18.

» in manus ejus [1], » quo scilicet brachia Pharaonis præcidat. « Et gemet Pharao gemitibus interfectorum, » coram interfectoribus suis.

CAPUT XXXI.

« Et factum est in anno undecimo in mense tertio in » una mensis. Et factus est sermo Domini ad me dicens : » Fili hominis, dic Pharaoni et fortitudini ejus : Cui similis » factus es in magnitudine tua? Ecce Assur, quasi cedrus » Libani pulchra ramis, et cætera [2], » quæ sequuntur et hic congeruntur, exhibent sub figura cedri imperii assyriaci potentiam, et amplitudinem. « Germen ejus in medio montium nemorosorum [3], » in corona opulentissimorum regnorum. « Et ramos suos extendit super omnia » ligna agri. Sub umbra ejus habitarunt populi multi [4] : » Assyriacorum regum describit potentiam cunctis orbis nationibus imperitantium; id nempe significat ea periphrasis, « Sub umbra illius populi stabulati sunt multi. Cedri » in paradiso Dei haudquaquam altiores illa fuerunt [5]. » Videlicet nemo cæterorum principum extitit, qui assyriacos reges opibus, armis, aut ditionum numero superaverit. « Et Abietes non adæquaverunt ramos ejus [6]. » Quasi diceret : « Aliarum gentium supremi principes nec opibus, nec potentia assyriaci imperii satrapis fuere pares. « Sed » quoniam elevatus est in statura sua [7]. » Id est, verumtamen quia rex assyrius potestatis et gloriæ suæ altitudine inflatus superbe egit, « Idcirco tradam eum in manus for-

[1] Ezech. xxx, 20-26.— [2] Id. xxxi, 1-3.— [3] Ibid. — [4] Ibid. 4 et 6. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 10.

» tissimi gentium [1]. » Id est, regis Chaldæorum potentissimi regnum ejus tradidi, qui quidem faciet ei juxta peccatum suum. « Et conterentur virgulta ejus, et rami ejus decident » et descendent ex umbra ejus omnes gentes [2], » id est, postquam e solio dejectus fuerit. « Sub ramis ejus peperit » omnis bestia agri. Pulchram effeceram illam in multitu- » dine ramorum ejus; et æmulata sunt eam omnia ligna » voluptatis in paradiso Dei [3]. » Id est, regem Assyrium, cujus cadaver voraturæ convenere nuper aves et feræ, æmulati sunt alias reliquarum gentium principes, iniquo animo contuentes administrationem imperii, et legionum numerum ac robur. Ergo ad arma procurrerunt, profligatisque Assyrii copiis, ipsius diadema proculcarunt, eo quod Dominus propter ipsius peccata tradidisset eum. « Et » comminuentur rami ejus in cunctis vallibus terræ; et su- » per eam insidebit omnis avis cœli, et sub ramis ejus erit » omnis bestia agri; ne in staturis suis exaltentur cuncta » ligna aquarum [4]. » Videlicet id porro factum est, ut reliqui reges, quos arbores satas secus aquas appellat, Assyrii tristes casus et ruinam conspicientes discant status sui altitudinem haud nimium suspicere. « Neque proferant » germina sua inter condensas frondes [5]. » Iterum admonet principes, ne insolescant forti satellitio sese stipatos circumspicientes. « Sic dicit Dominus dominantium : In » die, qua descendit ad inferos, induxi luctum. Et cum de- » ducerem eum in infernum, consolata sunt omnia ligna » voluptatis [6]. » Scilicet ruina ipsius gavisi sunt omnes reges, qui pridem interierant. « Et electiora ligna plantata » secus aquas, » ligna nimirum Libani præstantissima, « Ipsa » pariter descenderunt cum eo ad inferos [7]. » Significat reliquos principes simili affectos fastu et arrogantia sub ter-

[1] Ezech. XXXI, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 6 et 9. — [4] Ibid, 12, 13. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 15, 16. — [7] Ibid. 17.

ram detrusos fuisse, et præterito bello cæsis associatos. « Et semen ejus habitavit in umbra ejus (regis Babylonis) » inter gentes [1]. » Postquam enim Assyrio imperium ademptum est, ejus populus sub umbra aliarum gentium, puta Chaldæorum, conquievit.

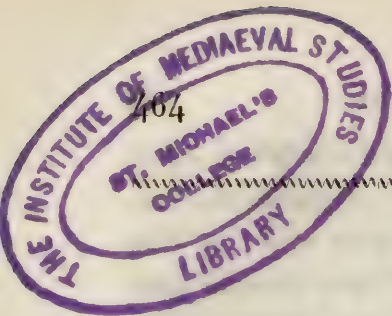
CAPUT XXXII.

« Et factum est in undecimo anno in duodecimo mense » in una mensis, et fuit verbum Domini ad me dicens : Fili » hominis, assume lamentum super Pharaonem regem » Ægypti. Quare leoni similem te fecisti, cum sis quasi ce» tus maris? Cornu petebas in fluviis tuis, et pedibus tuis » turbabas aquas [2], » quasi diceret : « Frustra tibi plaudis, quasi cæterarum gentium copias dissipaveris, legionum tuarum virtute ac robore; hasce scilicet designant flumina Ægypti. Ineptus perinde es, si leo fortissimus animantium rex videri affectas, cum cetum prope referas, quem metus, et ignavia sub aquis perpetuo latere cogit. Idcirco Assyriorum, tum Chaldæorum armis profligaberis, atque in tantam contemptionem redigeris, ut civitates et regna doleant casum tuum. Concitata itaque, immissaque in tuas terras immensa Chaldæorum multitudine, « Expandam super te sagenam meam. Et super te insidere faciam om» nia volatilia cœli, et satiabo de te bestias universæ terræ. » Abjiciam carnes tuas super humum montium, et æstuare » faciam cor multarum gentium. Tunc disponam aquas » earum, [3]. » Id est, fracta Ægyptiorum potentia, reliquæ nationes ab illis perpetuo bello exagitatæ respirabunt. « Et

[1] Ezech. XXXI, 17. — [2] Id. XXXII, 1, 2. — [3] Ibid. 3-5, 9 et 12.

» fluvios eorum fluere faciam quasi oleum [1]. » Idem significat, prænuntians cæteris populis post Ægyptiorum ruinam, bellorum finem et otium. « Planctus erit, et filiæ » gentium lugebunt super Ægyptum et super omnem opu» lentiam illius [2]. » Cum scilicet incubuerint Ægyptiis calamitates ex divino decreto ipsis impendentes. « Et factus » est ad me sermo Domini, dicens : Sume lamentum super » fortitudinem Ægypti : et dejiciam populum ejus in ter» ram infimam cum descendentibus in lacum. Ibi est As» sur, et agmen illius circa sepulcrum ejus [3]. » Hæc et quæ sequuntur præfatus, mox, ut ostendat Assyrios eorumque socios, ob Israëlitarum odium et persecutionem, calamitatibus ejusmodi Dei judicio obrutos fuisse, subdit : « Quia » fecit contritionem in terra viventium [4], » videlicet, in urbe Jerusalem, quam viventium sedem recte appellat, quandoquidem in illa promulgabatur lex sancta indicans, et docens sublimem et excelsam vitam, quæ in Deo est. « Ibi Ælam et universus exercitus illius circa tumulum » ejus. Ibi Mesoch, et Thubil, et omnis virtus illius circa » sepulcrum ejus [5]. » Ælamitæ scilicet et populus Gog, qui, duce Holopherne, adversus Jerosolymam bellum parabant, et in Judæa cæsi, sepultique fuere admirabili stratagemate a Juditha debellati. « Nec cum incircumcisis, qui descen» derunt ad inferos, conquiescent [6], » id est, nec populo Mesoch, neque cæteris incircumcisis post descensum ad inferos suis sibi armis pacem et otium parare licebit, postquam sacram vitæ sedem impie violarunt.

[1] Ezech. xxxii, 14. — [2] Ibid. 16.— [3] Ibid. 17, 18 et 22. — [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. 24 et 26. — [6] Ibid. 27.

CAPUT XXXIII.

« Iniquitates et peccata nostra super nos sunt, et in » ipsis putrescimus [1]; » scilicet quandiu durabit iniquitas nostra, nec pœnitentia nostra erit acceptabilis. « Et æstimaris ab eis quasi canticum [2]. » Id est, Judæi quidem hoc tempore sermones tuos, velut bene modulatum carmen libenter audiunt, et quasi suave melos, dictisque tuis se mulcent quasi jucundo citharæ cantu. Atqui cum labores et calamitates, quas modo illis portendis, eisdem incubuerint, tum vero scient, « Quod Propheta fueris tu in medio » eorum [3]. »

CAPUT XXXIV.

« O pastores? Israël, nonne gregem pascitis? atqui, » quod infirmum fuit, non consolidastis, et quod ægrotum, » non sanastis? et factæ sunt oves meæ in devorationem » bestiis agri [4]? » Invehitur Propheta in sacerdotes, et populi rectores, quorum socordia, et imprudentia fiebat, ut populus leges et mandata Dei oblitus, atque ab eodem merito desertus præda fieret agrestibus bestiis. Qua metaphora Chaldæi, et Assyrii plane designantur, utpote qui velut sylvestres ac immanes feræ procul a via divinæ legis

[1] Ezech. XXXIII, 10. — [2] Ibid, 32. — [3] Ibid. 23. — [4] Id. XXXIV, 4, 5.

per agros palabundi errabant. « Quoniam factæ sunt oves » meæ in direptionem [1]. » Quasi diceret : « Ex desidia et inertia pastorum populus meus suarum cupiditatum æstu abreptus in vitia et plurima scelera prolapsus est. « Quamobrem ecce ego requiram oves meas, et visitabo eas; » quemadmodum visitat pastor gregem suum [2], etc. » Ignavis scilicet pastoribus officium adimam, eisdemque in servitutem procul a grege abactis, eruam ex ore eorum oves meas, quas, cum ad consueta pascua reduxero, ipsemet regam, et ad stabula sua ducam. Hæc ad Ecclesiam Christi pertinent, in qua idem dicitur futurus pastor, et omnes orbis nationes recturus : simul docentur oves in ipso pastore Deo refugium et stationem quærere, quemadmodum scriptum est : « Domine, refugium factus es nobis in generationem » generationum [3]. Et congregabo oves meas, et pascam eas » in montibus Israël [4]. » Montes scilicet a sensibus remoti, et uni Israëli concessi, contemplationes sunt primæ, rerumque conditarum ordinem supereminentes. « Et pascuum » pingue depascent [5]. » Quæcumque enim bona ipsis alias pollicitus fueram, postquam in locum, unde fuerant ejectæ, restitutæ fuerint, exhibebo. « Ecce judicabo inter » ovem, et ovem [6]; » impetunt quippe se invicem, et cornibus se mutuo feriunt. Metaphora designat impiam eorum synagogam, quæ Christum in crucem egit, et ex adverso piorum congregationem, collectam videlicet ex gentibus Ecclesiam. « Judicabo inter arietem, et arietem [7]. » Caïpham pontificem, et ejus populum innuit, hisque opponit gentes, quæ ad crucem adorandam ex variis diversisque nationibus in unum coaluere cœtum. « Et constituam super eos » pastorem David servum meum [8] : » quod quidem cœptum

[1] Ezech. XXXIV, 8. — [2] Ibid. 10 et 12. — [3] Psal. LXXXIX, 1. — [4] Ezech. XXXIV, 13. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 17. — [7] Ibid. 22. — [8] Ibid. 23.

in Zorobabele, in Domino perfectum fuit, qui est verus Pastor ovium ex gentibus congregatarum. Is porro servus et David eatenus appellatur, quatenus factus homo formam servi a davidica stirpe accepit.

CAPUT XXXV ET XXXVI.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XXXVII.

« Et facta est super me manus Domini, et eduxit me in » Spiritu suo Dominus, et dimisit me in medio campi, qui » erat plenus ossibus [1].» Hoc loco divinus Spiritus specimen quoddam futuræ resurrectionis omnium mortuorum Ezechieli exhibet. Illa itaque verba : « Facta est manus Do» mini super me, » divinam visitationem significant : illam utique, per quam eductus est per quemdam mentis excessum in apertum lateque patentem campum, quem mortuorum crania, et trunca cadavera texerant, ad speciem tamen, nam reipsa nulla erant ibi hominum ossa, ubi enim proditum est eo in loco, in babylonico scilicet agro tantam Israëlitarum cædem editam fuisse : dicendum ergo est ad Judæorum instructionem visionem istam a divino Spiritu compositam fuisse, et Prophetæ exhibitam ex illorum opinione et sensu : sic enim sentiebant se utique mor-

[1] Ezech. XXXVII, 1.

tuis similes esse, atque perinde Babylonem deportatos, ut mortuorum corpora efferri solent, nec porro aliter hic interim detineri, quam velut cadavera suis inclusa tumulis. « Et circumduxit me per ea in gyro, et vidi quod erant » multa valde, et vehementer sicca [1] : » paucisque interjectis subdit : « Et accessit os ad os, et articulus ad comparem » suum [2], » scilicet, cum divini Spiritus scopus esset istiusmodi visione Prophetam docere, quomodo Judæi, etsi macie tam misera eo loci torrerentur, ut hærente ossibus cute mortua jampridem corpora referrent, nihilominus fieri posse, ut eo tandem servitutis jugo exempti, in patriam, unde abducti fuerant, postliminio remearent, consequens fuit, ut hujus admirandi operis specimen Prophetæ daret. Id porro præstitit, humanorum corporum ossa componens, et partes coagmentans, suisque locis distribuens, ut, superveniente animatione, ingentem hominum multitudinem suis e tumulis simul assurgere Propheta videret, suisque nixam pedibus insistere. « Et ingressa est vita in eos, in- » quit, et revixerunt [3]. » Mox Deus ipse illam resurrectionis speciem in campo exhibitam Prophetæ declarat. Cæterum etsi divinæ Omnipotentiæ mortuorum resurrectionem exhibere non minus facile sit, quam illam adumbrare, quandoquidem utrumque constat solo nutu voluntatis, quam planum est nec laborare agendo, nec frangi; nihilominus non illud præstitit, sed istud, ut resurrectio non vera fictam illorum fidem monstraret, qui dicebant : « Aruerunt » ossa nostra, et spes nostra periit [4]. » Sed enimvero, si ista garriebant, profecto mortui non erant, sin mortui, quin Deo obtrectare desinerent? Viventes ergo Dominus arguebat, non mortuos alloquebatur motu sensuque carentes, quando dicebat : « Et scietis quia ego Dominus, » cum aperuero sepulcra vestra, et eduxero vos de tumulis

[1] Ezech. XXXVII, 2. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11.

» vestris [1] ; » quibus verbis spondet Babylone exitum, et in patriam, unde deportati fuerant, restitutionem illis ipsis, qui dicebant : « Mortui sumus, periimus, fractaque redemptionis spes omnis excidit, nec terram sanctam Jerusalem revisere licebit unquam, idem ergo sepulcri locus erit, qui exilii fuit, qnandoquidem plures jam annos illorum solo tumulamur mortui, quorum jugo viventes premimur. » Judæos itaque Deus hac mœstitudine relevaturus, Prophetæ ostendit in excessu mentis ossa humi projecta atque dispersa, postmodum repente coagmentata occulta vi, atque refuso vitali spiritu rediviva, ut ex iis, quæ viderat, in certam spem futuræ redintegrationis populares suos erigeret, atque doceret similem resurrectionem et reditum ipsis quantocius Dei munere præstitum iri. « Et tu, fili » hominis, sume tibi lignum unum, et scribe super illud » Judam, et filios Israël et socios ejus. Iterum sume tibi » alterum lignum, et scribe super illud Josephum in ligno » Ephraïm [2]. » Hic Prophetæ Deus sub metaphora duorum lignorum, duo Israëlitarum regna, soluta babylonica servitute, in unum coïtura prædicit his verbis : « Sume tibi » lignum, et scribe super illud Judam, et Israël, et erunt » unum lignum in manu tua, et congregabo, et faciam eos » unum in monte Israël [3]. » Continuo parabolam interpretatur subdens : « Congregabo eos, et faciam eos popu» lum unum in monte Israël, et servus meus David regna» bit super eos [4]. » Zorobabelem innuit futurum populi ducem, in quo novi imperii forma primoribus lineis descripta fuit, quæ postea per Christum absoluta et perfecta est. Hic enim in suo per carnem adventu mundo salutem attulit, populumque et populos, Judæos scilicet, et gentes, cœlestes ac terrenos novo pacis societatisque fœdere

[1] Ezech. XXXVII, 13. — [2] Ibid. 16. — [3] Ibid. 17 et 22. — [4] Ibid. 24.

conjunxit, suoque imperio regendos suscepit. Sed qui rex, idem « servus » est appellatus, quando pro nobis factus est homo, atque « Servi similitudinem assumpsit [1], » cum idem sit Dominus et Deus.

CAPUT XXXVIII ET XXXIX.

« Ecce ego super te Gog principem et rectorem Mosoch, » et Thubil, Gomer, et omnem exercitum ejus, et domum » Thogorma. A diebus antiquis visitatus fuisti, et in novis» simo annorum venies, captivam duces captivitatem, et » direptionem diripies. Et immittam frenum in os tuum, » extrahamque te, et agmina tua ex cunctis gentibus con» gregata [2]. » Gog et Magog eos fuisse proditum est, qui Judæos paulo ante Babylone reversos acerbe vexarunt; quanquam alii interpretes non pauci Gogum crediderunt fuisse, qui Holophernes in Historia sacra appellatur, fuitque magister militiæ Nabuchodonosor regis Ninive. Illum quippe secutas fuisse constat plurimas ab aquilone nationes, quæ in Judæa ab Israëlitis postmodum profligatæ et deletæ fuerunt. Aiunt ergo collectam ex cæsorum armis materiem alimenta sacro igni suffecisse ad septennium, idque a Judæis factum ad consecrandam hujusmodi monumento reportatæ victoriæ memoriam. Subdit proinde : « Et succendent ignem ex eis (armis) ad septem annos [3]. » Porro si, ut fieri solet, cæsorum hostium arma sibi victores abstulissent, eadem cremata fuisse utique dicendum non esset ; sin autem istud factum est, resque omnino ita se habuit, ut dicitur, urgente præsertim Dei præcepto, ra-

[1] Philip. II, 7. — [2] Ezech. XXXVIII, 6 et 8. — [3] Id. XXXIX, 9.

tioni profecto valde consentaneum est etiam credere sacerdotes captæ prædæ partem templo importasse, et hastas, et contos, et cætera hujusmodi tela sacri ignis materiem fecisse ad integrum septennium, quoties ex divinæ legis præscripto sacrificare solebant, et thura cremare, puta in festis diebus, et neomeniis. « Et per septem menses sepelient eos. Et omnis qui transierit, et viderit ossa hominis, extruet juxta illa titulum [1]. » Dum septimestre spatium cadaverum sepulturæ definit, ostendit ea omnem modum excessisse, adeo ut breviori intervallo tumulari nequiverint, quod quidem contigisse credibile est, tum quia victores colligendis spoliis unice intenti, istud neglexerunt; tum quia ut ex simili Zachariæ vaticinio deducitur, cæsorum corpora in ipso casu putrefiebant, et inde sequebatur fœtor intolerandus, adeo ut nec illa contingere, aut propius accedere quispiam sustineret [2]. » Hanc ergo curam in posterum differendam censuerunt: fortasse etiam ne lætos victoriæ dies tristi labore corrumperent, eoque molestissimo, quod sanie taboque fluentia cadavera attrectare, componere, atque efferre cogerentur; usque dum ferventibus tunc æstatis caloribus torrefactæ carnes partim colliquarentur, partim ab alitibus ferisque ad ejusmodi prædam inhiantibus absumerentur; ita demum ossa aëre atque sole siccata tumulare commodum est visum, quod quidem antea cœptum, septimo mense confectum est. « Et omnis, qui transierit, et viderit ossa hominis, extruet juxta illa titulum, » id est, si quæ autem superavere cadavera advenis illac prætereuntibus relicta, a quibus collecta conditaque fuere. « Et extruet juxta illa titulum » seu aggerem. Hæc ad allegoricum sensum traducta optime quadrant in Ecclesiastem, qui paganum quempiam offendens, vel Judæum, quasi lapidum aggerem homini circum-

[1] Ezech. XXXIX, 12 et 15. — [2] Zach. XIV, 12.

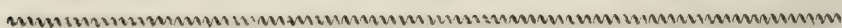
dare videtur, dum verba vitæ de Scripturis congesta ad ejusdem correctionem, et eruditionem in ejus aures ingerit. Jam si hic monentis consilio parere atque beneficio uti velit, suum esse sciat in posterum ad regionem virorum magnis itineribus contendere. « Et effundam Spiritum » meum super universum Israël [1]. » De futura filiorum Israël conversione loquitur, eosdemque Deo suo per quam fidem adhæsuros promittit.

CAPUT XL.

« In vigesimo quinto anno deportationis nostræ, in principio anni, decima mensis, quartodecimo anno, postquam » percussa est civitas [2], etc. » Horum annorum supputatio inchoanda est non a regno Josiæ, sed Jechoniæ, ut plane colligitur ex ipso urbis excidio, cujus tempus pro epocha quatuordecim annorum statuitur, contigitque anno undecimo Sedeciæ. Annus itaque, in quo Judæis instauratio templi promittitur, Jubilæus fuit. Incidit quippe Jubilæus alter in annum duodevigesimum Josiæ, florente Judæorum republica. Supputa ergo annos consequentes regni Josiæ, et trimestre regnum Joachaz. Rursus adde undecim annos Joachin, et annos totidem Sedeciæ, prædictos demum quatuordecim ab urbis excidio, ultimus occurret annus quinquagesimus, qui et Jubilæus. Hoc itaque anno jubetur Ezechiel populares suos afflictos erigere lætissimo futuræ instaurationis templi nuntio, præsentisque servitutis finem polliceri. « Et vidi virum, et calamum mensorium in manu » ejus sex cubitorum, et palmi. Et mensus est limen portæ

[1] Ezech. XXXIX, 29. — [2] Id. XL, 1.

» calamo; et spatium medium inter thalamos quinque cu-» bitorum, limen portæ calami unius; et fenestras (mensus » est) obliquas e lato in angustum extra vergentes; et por-» tam contra portam aquilonis, et orientalem. Et gazophy-» lacium, cujus ostium in vestibulo portæ, et duas mensas » hinc inde ut immolentur super eas holocausta [1], etc. » Sic nempe Deus, qui sub verbis excidium, populique deportationem ostensa recedentis gloriæ suæ specie Prophetam mœrore compleverat, nunc ejusdem redeuntis contemplatione, et contuitu afflictum recreat, erigitque futura templi atque civitatis instauratione. Viderat siquidem olim Ezechiel gloriam Dei egredientem ab orientali porta in angulo domus posita, curruque cherubico invectam inde excessisse, nunc per eamdem viam eo, unde excesserat, remigrasse sibi visam fuisse refert.

CAPUT XLI.

« Et mensus est longitudinem ejus (templi) usque ad » fenestras [2]. » Fenestræ, quas in ædificio templi Propheta vidit, angustæ et obliquæ describuntur, rerum quippe sensui subjectarum species significabant homini concessas velut aditus quosdam ad cognitionem, et contemplationem rerum cœlestium, et a sensibus remotarum. Similiter vir, quem Ezechiel calamum mensorium tenere vidit, Emmanuëlem adumbravit. Hic enim dimensus est ac restituit, atque ex inordinato in ordinem adduxit res omnes creatas visibiles, et invisibiles. « Calami » porro mensura sex cubitorum fuisse perhibetur, quia totidem sunt principales

[1] Ezech. XL, 5-8, et 16, 23, 44. — [2] Id. XLI, 16.

mundi prospectus; senisque cubitis palmus adjicitur, dimidium scilicet cubiti, ut præter hunc alterum subesse mundum discas ex substantiis a materia segregatis conflatum. Reliqua in novi templi ædificio Prophetæ ostensa ad Ecclesiam Christi pertinere planum est; quocirca sacerdotes ejus domus Apostolorum typum fuisse, mactatosque in illa vitulos Christi immolationem præfigurasse tenendum est. Monetur præterea Israëlita, qui Deum adoraturus per aquilonarem portam ingressus est, ut per australem egrediatur, quæ cæremonia admonet non licere eis, qui pietatis semitam ingressi sunt, retrocedere, quin potius progrediendum atque enitendum esse ad optimum, sic ut reliquum vitæ cursum ad regulam absolutæ perfectæque virtutis exigant. Cum autem profanum a sacro separandum dicit, profanum appellat spatium extra condendi templi septa relictum.

CAPUT XLII ET XLIII.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT XLIV.

« Massarum vestrarum caput [1], » ciborum scilicet, et esculentorum primitias sacerdotibus reddite.

[1] Ezech. XLIV, 30.

CAPUT XLV.

« Separate separationem Domino. Sanctificatum sanc- » tuario [1], etc. » Judæos Babylone reduces alloquitur, jubetque architectos Jerosolymam reædificaturos primam civitatis regionem sacerdotibus ac templo seponere, alteram Levitis, tertiam populo, principi quartam.

CAPUT XLVI.

Deest apud S. Ephræm.

CAPUT XLVII.

Succedit visio « Torrentis, » cujus per alveum Propheta traductus, aquarum altitudinem talos non excedere deprehendit. Hic expressum cogita operarios primo mane conductos; quos enim tertia hora paterfamilias vocavit, designat aquarum ad genua pertingentium profunditas; quos hora nona, torrentis ad renes usque incrementum : postremos et sub undecimam horam conductos, ex aquarum alluvione vadus penitus interclusus repræsentat. In hunc scilicet sensum al-

[1] Ezech. xlv, 4.

legorice ducuntur tempora explorandis metiendisque aquis discreta. « Traduxit me, inquit Propheta, per aquas torrentis pertingentes usque ad talos [1]. » Torrens, ut mox dicam, populi judaïci figura est. Quod autem subdit aquas ex supposito solo altaris erumpere atque effluere visas fuisse, innuit rem ad Deum, qui in eo altari colebatur, pertinere. Interea torrens intumescere visus est, adeo ut aquis sibi lumbos obrui Propheta quereretur, nec jam vadanti patere viam. Torrens, ut modo aiebam, qualis hic describitur, sub initium parvus, et vadosus, quando vix trajicienti talos æquabat, mox vero novo aquarum affluxu auctus, ut vadantis genua raderet, deinde renes, postremum ad tantam altitudinem tumefactus, ut pedibus trajici non posset, illos ipsos figurabat, qui postmodum numero, viribus, opibusque aucti, Idumæos, et filios Magog, finitimasque sibi gentes subjugarunt. Iterum aliud hinc arcanum disces, interim relege Prophetæ verba. « Et traduxit me ad talos, et usque » ad genua, et usque ad renes, et crevit torrens, et nemo » poterat vadare illum [2]. » Jam recole evangelicæ prædicationis primordia, quando paucissimi erant, qui Christi doctrinam, et præcepta susciperent. Discipulos proinde suos alloquens Dominus : « Nolite, inquit, timere, pusillus » grex [3] : » et regnum suum comparat « Grano synapi, quod » est minimum omnium seminum, cum autem creverit » maximum est omnium olerum [4]. » Primus siquidem Apostolorum cœtus duodenarium numerum non excessit : his postmodum accessere duo, et septuagenta Discipuli, mox una die alii ter mille : continuo secuta est immensa credentium turba torrenti ferme similis, cum pleno alveo ripis superfusus omnem vadandi spem abstulit. Hujus porro torrentis aquæ dum in Galilæam orientem versus excurrere

[1] Ezech. XLVII, 3. — [2] Ibid. 4, 5. — [3] Luc. XII, 32. — [4] Id. XIII, 19.

dicuntur, et rursus in aquilonem deflectere, significant doctrinam ab Apostolis traditam, quæ cœlo delapsa, et gentibus communicata, acerbam illarum conditionem sua suavitate mitigavit. « Et descendent in mare ad aquas cor» ruptas, et dulcescent, et omnis anima vivens, quæ gene» rat, ubicumque fuerint aquæ torrentis, vivet : et erunt » pisces magni, postquam aquæ illuc pervenerint : et maris » aquæ suaves fient [1]. Magni pisces » designant viros zelo Dei inflammatos, et eximia animi fortitudine præditos, eosdem futuros populorum credentium duces, et principes. « Et juxta ipsum torrentem orietur in ripis ejus ex utraque » parte omne lignum pomiferum, et erunt fructus eorum » in cibum, et folia eorum in medicinam [3]. » Pomiferæ arbores homines repræsentant opere et sermone perfectos, quos, ait, in suis neomeniis, festisque diebus hostias, et decimas, quasi flores præmittere, ex divina quippe virtute illos suspensos esse, et cum eadem arcano quodam nexu conjunctos. Nec mirum eos, qui aquis a templo salientibus irrigantur, singulis mensibus primitias suorum fructuum ferre. Talium autem arborum folia cibum, et medicinam egentibus, et ægris sufficere recte dicuntur : dum illos divinis præceptis imbuunt, quibus vita constat, et sanitas reparatur. Sed et ipsi viri perfecti hujus torrentis aquas lavaturi frequentant ; neve a lege discedant, velut proceræ arbores torrentis ripas altis firmisque radicibus obtinent, indeque læti assurgunt, « Quasi lignum plantatum secus » decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore » suo [3], etc. » Postremo notandum Ezechielem a Deo « Fi» lium hominis » appellari bis supra sexagies; domum autem Israël « Exasperatricem » dici quatuordecies.

[1] Ezech. XLVII, 8, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Psal. 1, 3.

S. P. N. EPHRÆM
SYRI.

COMMENTARIA IN DANIELEM PROPHETAM.

CAPUT I.

« Et factum est in anno tertio regni Joakim regis » Juda [1]. Qui nempe fuit annus primus regni Nabuchodonosor regis Babylonis. « Venit hic in Jerusalem, et obsedit eam, » et tradidit eam Dominus in manus ejus [2]. » Hoc enim comminatus fuerat per Moysen, et reliquos Prophetas. « Et » succendit templum, et abstulit vasa ejus, asportavitque » in Sennaar, et intulit in domum Dei sui [3]. » Intulit quidem, non tamen usum concessit, aut ad profanum ministerium adhiberi permisit. Et quanquam hoc ipso eorumdem religioni detraxerit, quod in execrandam ædem intulerit, nihilominus, si regis animum spectes, honore præcipuo illa affecit, quod in fano Dei sui condidit. « Et » dixit rex Asphaz magistrum eunuchorum, » qui et Abiezer præfectus spadonum, « Ut adolescentes ex omni se- » mine regum, et nobilium in palatium introduceret, cons- » tituitque illis censum in singulos dies, de pulmentis regis » et de vino, quod bibebat rex. Et factum est, ut inter eos

[1] Dan. 1, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid.

»essent de filiis Juda Daniel, et Ananias, Azarias, et Mi-»saël [1]. » Hoc scilicet regi superbia gloriæque cupido suggerebat. Cum ergo sua, seque suspiceret, nobilium adolescentum delectum imperavit, devictarum nempe gentium numerum ostentare volebat. Pueros autem in illud collegium adlegi voluit egregia indole, et liberali forma præditos, ut quos intima obsequia eunuchorum propria destinaret. Quamobrem litteris operam navare jussit, et vernaculo Chaldæorum sermoni assuescere. « Et posuit »Daniel in corde suo, ut non comederet de cibis regis [2]. » Non ea utique sola cogitatio Danielem impulit, ut regiæ mensæ cibos recusaret, quod scilicet intelligeret eosdem immundos esse, et lege interdictos; facile enim erat obsonia commutare, et pro arbitrio carnibus carnes, vinumque vino substituere. Præcipua ergo causa ea fuit, quod Daniel, et collegæ adolescentes sese jejunio sacraverant; quidquod, et ipsa legumina, quæ petebant, causam cur oblata obsonia repellerent, vix aliam fuisse demonstrant præter jejunandi voluntatem. « Dentur, inquiunt, nobis »legumina ad vescendum, et aqua ad bibendum [3]. »Non ergo Danielem, aut ejus sodales carnium, vinique immunditia sollicitos habebat, quandoquidem in promptu erat panis, quem non fastidirent, si comedere voluissent. Sin autem panis, quemcumque præfectus dedisset, immundus fiebat, idem sane, qui immundum faciebat panem, legumina quoque immunda perinde facere potuisset. Cæterum si legumina, quæ præfectus dabat, munda fuerunt, ergo etiam carnes lege permissas, et vinum mundum præbere potuisset, modo ista placuissent. Jejunium ergo istud negotium egit, idemque absolvit. De libertate vero, reditu-que cum eodem præfecto agere supervacaneum, et inutile fore censuerunt, ut qui pro comperto haberent servitutem

[1] Dan. 1, 3-6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 12.

ante septuagesimum annum haudquaquam esse desituram. « Et veni, et vide vultum nostrum, et vultum illorum, qui » comedunt de cibis regis [1]. » Ejusmodi signum Danielem a Deo poposcisse credibile est, quo Chaldæi Hebræorum Deum insultantes irridentesque, ejusdem Numen, potentiamque agnoscerent, et faterentur; et Nabuchodonosor simul intelligeret nec propriis armis, neque deorum suorum favore, ut ipse jactabat, sed, Deo vero tradente, civitatem sanctam in suam venisse potestatem, quod etiam Daniel in ipso libri exordio declarat.

CAPUT II.

« Et dixit rex, ut vocarentur magi et divini. Quod si » non indicaveritis mihi somnium, unus est scopus omnium » vestrum, et verbum mendax, et vanum componitis, quod » dicatis mihi [2]. » Id est, rex Nabuchodonosor, secundo regni sui anno, somnium vidit, et continuo oblitus est, Deo utique istud disponente, ut magos, et Chaldæos levitatis suæ puderet. Gloriabantur enim se suis carminibus, et mathematicis quibusdam supputationibus, babylonicum regnum ad eam fortunæ atque gloriæ altitudinem perduxisse; utque, illis interim nec hiscere audentibus, Daniel in mediam populi coronam progressus triumpharet, illius utique Dei ope, quem Babylonii sub jugum se misisse putabant, suorum deorum virtute superatum. « Et exiit edictum, ut sapientes interficerentur [3]. » Ultimo supplicio addicti sunt Chaldæi, ut impudentissimæ arrogantiæ ipsos pigeret, proprioque periculo discerent nec intra propriam civitatem,

[1] Dan. I, 13. — [2] Id. II, 2 et 9. — [3] Ibid. 13.

propriosque lares suis veneficiis tutos præstare potuisse, qui modo jactabant se suis artibus Jerosolymam expugnasse, et Judæos in servitutem redegisse. « Et egressus est » Arioch ad interficiendos sapientes Babylonis [1]. » Daniel hosce hariolos servavit in scientia sua, quos propria inscitia ultimi supplicii reos fecerat, Deo utique negante sapientiam sapientibus Babylonis, quam Danieli oranti reservabat. « Sit nomen Domini benedictum a sæculo, et » usque in sæculum [2]. » Videlicet pro cunctis beneficiis, quæ patribus nostris olim præstitit in Ægypto, quibusve nos hoc tempore Babylone captivos affecit. « Sapientia, et » fortitudo ipsius est [3]. » Sensus est : Etsi in sapientia sua, et longanimitate sua, Chaldæos eorumque socios perinde sustinet, ut olim Ægyptios, postmodum tamen convertet manum suam, et percutiet eos in fortitudine sua, sicut percussit Ægyptum. « Mutans tempora, et momenta [4]. » Videlicet spatia quatuor regnorum, quorum alterum ab altero subsequente eversum iri Daniel innuit. « Qui dat » sapientiam sapientibus. » Id est, qui somnium regis indicavit, doctis timere Deum. « Et intelligentiam intelligen» tibus tribuit [5]. » Videlicet et somnii interpretationem docuit eos, quibus aperit secreta Prophetarum. « Qui revelat » profunda. » Id est, non modo somnium, ejusque interpretationem explicuit, sed etiam cogitationes, quas rex sub vesperam mente volutabat. « Et novit quæ sunt in tene» bris : » Videlicet intelligit quidquid ex errore, cujus symbolum sunt tenebræ, perpetrant perversi. « Et cum eo » est lucerna [6]. » Id est, novit etiam, quæ ex scientia justorum, cujus typus est « Lucerna, » agunt probi. « Tibi, » Deus patrum meorum, confiteor [7]. » Videlicet Deus Abraham, Isaac, et Jacob. « Quoniam sapientiam, et fortitu-

[1] Dan. II, 14. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 22. — [7] Ibid. 23.

» dinem dedisti mihi. » Videlicet patefecisti somnium, ejusque significationem. « Et revelasti, quod rogavimus te. » Hoc adjecit, ne sociorum orationibus in hoc negotio nihil tribuere videretur. « Et indicasti verbum regis, » id est, curam, quæ regis animum dudum sollicitabat. « Sed est Deus » in cœlo, qui indicabit tibi, rex, quæ ventura sunt in no- » vissimo [1]. Est Deus, inquit, in cœlo, » cui in promptu est non modo somnium, quod e memoria excidit, tibi repræsentare, verum etiam latentia sub visa specie rerum futurarum præsagia tibi, tuisque divinis, imo et ipsis diis tuis occulta patefacere; quin et illas cogitationes, quæ somnium tibi intulerunt, retexere. « Tu, rex, cogitare » cœpisti in strato tuo, quid esset futurum post hæc [2]. » Communis erat illa omnium Chaldæorum præsumptio, babylonicum imperium sempiternum fore, potentiores quippe populos, regesque fortissimos subjugaverant, et probroso, duroque servitio premebant. Hanc Chaldæorum opinionem convellit Daniel indicando regni illorum eversionem. « Statua erat magna nimis, et caput ejus ex auro » optimo [3]. » Caput aureum imperium babylonicum repræsentat. Idem dicitur : « Calix aureus in manu Domini [4]. » Pectus, et brachia argentea [5] » symbola sunt regni Medorum. « Venter, et femora ex ære, » regnum persicum designant. « Crura ejus ferrea [6], » Alexandrum græci imperii fundatorem, perinde ut pedes partim ferrei, partim testei ejusdem successores decem. « Tu es caput aureum [7]. » Hinc somnii interpretationem Daniel orditur, regemque præsentem alloquens. « Tu es, inquit, caput aureum. » Et quoniam bene norat Nabuchodonosorem existimare nec a potentissimis quibusvis regibus regnum babylonicum everti posse, subjicit humile et infirmum regnum illud futurum,

[1] Dan. II, 28. — [2] Ibid. 29. — [3] Ibid. 31, 32. — [4] Jer. LI, 7. — [5] Dan. II, 32. — [6] Ibid. 33. — [7] Ibid. 38.

a quo ejus imperium subvertendum foret, regnum scilicet Medorum. « Et tertium regnum dominabitur in universa » terra. » Hoc est regnum Cyri regis Persarum. « Et quar- » tum regnum validum perinde, ut ferrum comminuet, et » subiget omnia [1]. » Is fuit Alexander omnium gentium victor. Enimvero sicut ferrum omnia corpora domat, sic ille omnium principum, regumque vires fregit, et ditiones subegit. « Et digiti pedum partim ferrei, partim fictiles [2]. » Hi sunt decem reges græcanici imperii soboles, quorum alii perinde ut ferrum, fortes potentissimique fuere, alii humiles, atque imbecilles. Et licet per mutua connubia pacem, et amicitiam inter se sancire studerent, nunquam tamen convenire, sibique invicem constare potuerunt. Idcirco subdit Propheta : « Commiscebuntur quidem humano » semine, sed non cohærebunt sibi, sicuti ferrum commis- » ceri non potest testæ. Et suscitabit Deus cœli regnum, » quod in sæcula non interibit [3]. » Hoc in populum Judæorum non quadrat. Nam etsi regni hujus umbra descripta fuisse videatur in Machabæis, qui Græcorum copias sæpe profligarunt, et excussere jugum, res tamen in Domino exhibita fuit. Atque proinde « Lapis excisus sine mani- » bus [4], » Dominus est, qui in sua exinanitione « Sectus de » monte lapillus [5] » dicitur, de stirpe videlicet Abrahami natus. Eademque « Montis » figura pariter designabatur sancta Virgo, ex qua « Decisus fuit mysticus ille Lapis sine » manibus, » id est, sine virili semine. « Et implevit uni- » versam terram. » Quod ad Evangelii promulgationem referendum est, per quam Christi imperium in omnes mundi partes celerrime propagatum est. « Surrexitque Na- » buchodonosor de solio suo, et adoravit Danielem, cons- » tituitque illum principem, dicens : Ecquis vidit huic si-

31

[1] Dan. II, 39, 40. — [2] Ibid. 42. — [3] Ibid. 43. — [4] Ibid. 34. — [5] Ibid. 35.

» milem, in quo Spiritus deorum sanctorum est [1]? » Sic puerum eumdemque captivum, et servum rex maximus, positis genibus, veneratus est, et inhabitantis in illo Numinis majestatem testatus est, thura adolens, « Et Spiritum sanc» torum » in illo insidentem adorans.

CAPUT III.

« Nabuchodonosor fecit statuam magnam auream, et » statuit eam in planitie Dura provinciæ Babylonis [2]. » In loco scilicet satis amplo, quique caperet frequentissimum populum mox confluxurum ad dedicationem statuæ a rege dudum indictam. « Et misit rex ad congregandos duces [3], « non hos duntaxat, sed etiam cunctarum circa regionum populos, qui regis edicto obtemperare, deosque suos cum statua commutare, aut illam suis simulacris associare statuissent. « Tunc præcepit rex viris fortissimis, ut vincirent Sidrach, Misach, et Hbed-Nogu. [4] » Delati enim fuerant apud regem hi tres Danielis socii, ut qui statuam adorare recusassent. Interim observa quomodo ille Nabuchodonosor, qui paulo ante testatus fuerat, palamque prædicaverat Hebræorum Numen deorum esse Deum, nunc, mutata sententia, pios adolescentes se flammis combusturum minitetur subdens : « Et quis est Deus vester, qui valeat vos eripere » de manibus meis [5]? » Contempsere minas pueri, confidebant enim se ferrum, et ignem divino favore evasuros pari exitu, quo ipsorum collega Daniel somnii ejusque interpretationis notitiam se a Deo impetraturum speraverat; quare

[1] Dan. II, 46, 47. — [2] Id. III, 1. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. 15.

sicut iste inducias fidenter postulavit, certus se regi somnii explicationem deposcenti plane satisfacturum : ita pari fiducia ejus socii exitium minitanti regi, Dei sui potentiam objiciunt. « Deus, inquiunt, quem nos colimus, ipse po- » terit liberare nos de fornace ignis ardentis, et de manibus » tuis, rex, eripere[1], » Quasi dicant : « Nec tela, nec ignes, nec quodvis aliud cruciatuum genus nobis vitam eripere, aut obesse poterunt, Deo, quem colimus, invito. « Video » viros stantes, et deambulantes in medio ignis[2]. » Quia scilicet regis indignatio, et præsentia satellites executionem sententiæ præcipitare cogebat, e vestigio juvenes corripiunt, nec data quidem mora ad deponendas vestes; revinctisque pedibus manibusque, in ardentem fornacem conjiciunt; sed enimvero discretor ille ignis, eo jubente, qui quartus ad tres juvenes descenderat, vinctos absolvit, et jacentes arrexit, nec tamen, ut inde celeri se fuga proriperent, quasi de propria incolumitate dubitarent, imo vero ut ibidem diu consisterent, perinde ut omni plane metu jam certi. « Et quartus similis filio Dei[3]. » Et hic quidem regi post apparuit, pueris vero in fornacem subeuntibus statim se obtulit, idemque intrantes excepit, et exeuntes deduxit, venientibus præivit, discedentibus ipse in fornace perstitit. Antecessit, ut fervidam voracemque naturam ignis mutaret, illis abeuntibus mansit, quo flammam ad ordinem statumque naturalem reduceret. Et sic demum oculis se subtraxit. « Et egressus ignis incendit accusatores eorum[4]. » Emissus e fornace discriminator ignis delatores a conferta multitudine discrevit, et sustulit : istos corripuit, cæteros etsi circum conglobatos, constipatosque, illisque fortasse nequiores, præteriit. Intra fornacem tribus cavit, cavit millibus, et miriadis extra, solos delatores invasit et perdidit. « Benedictus Deus Sidrach, et Misach, et Hbed-Nogu,

[1] Dan. III, 17. — [2] Ibid. 92. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 22.

» qui liberavit servos suos de flamma[1]. » Id est, tutos et incolumes servavit, quoniam sua corpora flammis tradere maluerunt, quam Dei sui cultum cum vana simulacrorum religione commutare. « Et quicumque Deum illorum blas» phemaverit, in frusta secabitur. » Id est, si quis detraxerit miraculi, quod nuper accidit, patratori, eumdemque verum esse Deum negaverit, membratim conciditor.

CAPUT IV.

« Visio his qui oderunt te, et interpretatio ejus hostibus » tuis[2]. » Hæc Daniel non quod regis majestatem vereretur, aut quod adularetur ejus fortunam; sed, vel propter regis erga vasa templi reverentiam et religionem, vel propter illud generale edictum, quo divino nomini dictis, factisve detrahentes coërcuerat. «Magnificatus es usque in cœlum :» videlicet per elationem cordis tui. « Et aspectus ejus ad » omnes terminos terræ[3]. » Significat ejus gestorum atque victoriarum famam late per omnes orbis regiones pervagatam. « Folia ejus pulchra, et fructus copiosus, et in ea » cibus omni carni[4]. » Indicat obsonia famulis, militibusque constituta. « Et sub ea habitabant omnes bestiæ saltus. » Quia ejus imperio parebant, et subdebantur omnes gentes, et linguæ. « Et ex ea trahebat alimenta omnis caro. » Significat pecuniam, qua alebantur, hoc est, sibi alimenta parabant ejus subditi, palatini præcipue et milites. « Et ab » umbra ejus recedent bestiæ. » Id est, duro illius servitio se subducent reges, et gentes. « Stirpem autem radicum ejus

[1] Dan. III, 95, — [2] Id. IV, 16. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. 18.

»in terra relinquite[1]. » Prædicit regnum nihilominus illi mansurum. « In vinculo ferreo, et æneo. » Sensus est : Etsi ab hominum consortio fugere cogetur, et herbam depascere, hæc tamen citra vitæ jacturam feret, protectus divino decreto. « Et cor tuum ab hominibus discedet[2], » quia ab hominum convictu et societate secessurus erat. « Et cor feræ » dabitur ei. » Quia stabula ferarum amare incipiet, adeoque nec horrebit earum conspectum, cor enim feris cognatum, et plane simile habebit. « Et mutabuntur super eum » septem tempora[3]. » Id est, per tres annos et semestre futurum erit ejus cum feris contubernium. « In mandato » vigilis sermo. » Id est, sententia celeri, et ocius executioni mandanda decisus est sermo. « Et in dicto sancti petitio. » Indicat vel cito exaudienda fore vota cunctarum circa gentium optantium ejus depressionem, vel hoc referendum erit ad ipsum regem, quando ad pœnitentiam conversus oravit, et suam redintegrationem impetravit. « Ut sciant » viventes, quia dominatur Altissimus in regno hominum[4]. » Ut sciant, inquit, vel justi ex synagoga Judæi, vel provinciæ babylonicæ indigenæ orantes, Nabuchodonosoris arrogantiam et superbiam cohiberi. Istos itaque ait cognituros ex ejusdem ruina Altissimum mortalium res, et regna pro sua summa potestate moderari, atque eadem pro libito dispensare. « Abjectionem hominum extollet super illud. » Hoc vel ad Evilmerodachum refertur, vel ad uxorem Nabuchodonosoris, quæ, conjuge absente, per illa septem tempora publicam rem administravit. « Peccata tua eleemosynis » redime, et iniquitatem tuam misericordia pauperum[5]. » Monebat Daniel regem, ut noxas ex rapacitate et avaritia contractas, erogatis in pauperes pecuniis expiaret ; et siquidem hoc peregisset, spondebat ob eam in egenos misericordiam, etiam ipsi dimittenda fore, quæcumque in Ju-

[1] Dan. IV, 20. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 24.

dæos peccaverat, quos nuper captos, tunc iniquo servitio premebat. Ast ille monentem minime attendit; proptereaque Omnipotens, quam statuerat, pœnam inflixit. « Nonne » ista est Babylon, quam ego ædificavi in sedem regni mei [1].» Sic rex patientia et longanimitate Dei satagentis ad pœnitentiam illum adducere, insolentior est factus. Cumque aliquando in solario regiæ domus deambularet, seque, suamque fortunam circumspiceret: « Quo tandem, aiebat, reciderunt tristia illa præsagia, quibus me Sanctus territabat. En Babylonem, quam magnifice condidi, usque teneo. « Et adhuc erat verbum in ore ejus, et vox venit de » cœlo [2], venit, » inquit, non ut futura decerneret, sed ut decreta exequeretur. « Et ab hominibus ejectus est [3]. » Scilicet, ut divina vox pepulit regis aures, subito casu in insaniam incidit, hinc perturbatæ mentis furore actus, ab hominum conturbernio expulsus fuit. Sic Nabuchodonosor rex regalibus assuetus deliciis, more boum herbas depascere occœpit. « Capilli ejus crevere in similitudinem aqui- » læ, » ut nimirum vestium defectum supplerent: « Et un- » gues in modum avium [4], » quibus scilicet herbarum radices vellere, indeque sibi cibum parare assuesceret. « Oculos » meos ad cœlum sustuli [5]. » Ibi nimirum sedet ille, qui me in eum statum dejecerat: « Oculos sustuli, id est, levavi, » et sensus meus redditus est mihi, » id est, mentis compos effectus sum, et plane resipui. « Et Altissimo benedixi, qui, » quod vult, facit [6], » id est, qui suo numine atque voluntate gubernat et administrat res non modo hominum, quos de luto finxit, seu spiritualium etiam Virtutum, quas cœlo locavit. « Et exercitus mei quæsierunt me, et super solium » meum restitutus sum [7]. » Eadem scilicet hora, qua mei compos sum factus in sylvis, inventus sum tandem ab opti-

[1] Dan. IV, 27.— [2] Ibid. 28. — [3] Ibid. 30. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 31. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 33.

matibus et copiarum mearum ducibus, cum diu per cunctos circa montes et saltus benevole et amice requisivissent me, indeque cum pompa deductus, regnum opibus atque ditionibus auctum recuperavi. Quod quidem præter spem accidit; cum enim rebus meis non parum detractum iri existimarem, plurimum adjectum reperi. « Idcirco laudo » Regem cœli : quoniam opera ejus veritas[1].» Per eam enim, quam intulit mihi, pœnam simul ostendit se justo et æquo judicio jus cuique suum reddere, et eos, qui in superbia ambulant, humiliare; proinde quemadmodum memet plus nimio me suspicientem, superbeque efferentem depressit; sic audaciam hominum mei similium simili animadversione fracturum.

CAPUT V.

I. Decesserat Nabuchodonosor, cum Balsciasar babylonico imperio potitus « Fecit convivium mille optimatibus » suis, et præsentibus his mille bibebat vinum[2]. » Id est, Balsciasar, Nabuchodonosore parente rebus humanis defuncto, eo die, quo rex inauguratus fuit ex prisca regum Chaldæorum consuetudine, convivium apparatu plane regio exhibuit regni proceribus mille. Cumque decessorum more solus seorsim assideret, et contra omnes discumbentes compotationibus ejusmodi jamdudum assuetus, poculis certaret « Temulentus jussit afferri vasa Sanctuarii[3], » nec dubitavit in usum profanæ compotationis illa exhibere suis optimatibus, et concubinis, cæterisque convivis. Vasa ista pater ejus ex jerosolymitano templo asportaverat, cum

[1] Dan. IV, 34. — [2] Id. V, 1. — [3] Ibid. 2.

ipsam urbem expugnasset, soloque æquasset; ea nihilominus decenti in loco reposuerat, sancteque asservaverat. Hic vero omnem modum excessit cum non solum ipse, sed et ipsius convivæ remissa poculis habena, eo vesaniæ prolapsi fuerint, ut sacris pateris abuterentur, earumque insuper abusum cæteris promiscue permitterent. Quamobrem rex superveniente mox vindicta obrutus et oppressus est : subdit enim Daniel : « Egressa est vola manus hominis, et » scripsit in superficie parietis[8]. Manus, » ait, scripsit, ut simul regnum abstulerit. Quandoquidem regnorum Dominum, violato templi ejus instrumento, aperta injuria provocare non dubitabat.

II. « Est hic in regno tuo, qui habet Spiritum deorum » sanctorum[3]. » Mater Balsciaris hæc fuit, quæ regi scripturæ idoneum interpretem, indicato etiam nomine, significavit. Danieli namque plurimum deferebat, et veridicum vatem esse compererat ex interpretatione duplicis somnii marito alias reddita. Aderant reginæ pedissequæ, quas credibile est ad faciendam dominæ testimonio fidem admiranda Danielis facinora regi subtexuisse. Nam verisimile est isthæc regem ignorasse, puer erat eo tempore, quo ista acciderant, et puerilia tractabat. « Tu-ne es Daniel ex filiis » captivitatis Juda? Auditum est mihi de te, quod Spiritum » deorum habeas[3]. » Sic Danielem rex superbus, ac temulentus interpellat. « Tu es, inquit, Daniel, » at non quem pater tuus secum adduxit de Juda, sed mancipium in captivitatem a Deo traditum, et ex Judæa huc abductum. « Si » ergo potueris, subdit miser, scripturam hanc legere, » ejusque interpretationem indicare, purpura ornaberis[4], » cum servus sis, et quamvis nihil sis, « Tertium in aula locum consequeris[3]. » Cui Daniel : « Tu autem contra Deum

[1] Dan. v, 5. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 13, 14. — [4] Ibid, 16, — [5] Ibid.

» elevatus es, et uxores tuæ, et concubinæ tuæ vinum in » vasis domus ejus bibistis. Deos falsos laudasti, et Deum, » cujus in manibus est spiritus tuus, non laudasti [1]. » Quandoquidem, inquit, eo vesaniæ delatus es, ut temet anteferres Deo, et arrogantia fastuque superasti patrem tuum. Ille enim inter homines sibi parem esse credebat neminem : tu vero cœli Dominum te minorem existimasti. « Idcirco » missa est palma manus, et scripsit scripturam istam, et » obsignavit [2]. » Ob hunc, ait, Dei contemptum, vasorumque ejus violationem, demissa ab alto manus tria hæc verba exaravit : « MANA, TAKAL, PHARES [3]. MANA : numerans numeravit Deus annorum spatium Babyloniorum regno de» finitum, illudque tuis diebus completum est. TAKAL : Tu » vero appensus es in statera, et inventus es minus habens » ex omni justitia. PHARES : Divisum est ergo regnum tuum, » et datum est Medis, et Persis. Tunc, jubente rege, vestie» runt Danielem purpura, et posuerunt torquem aureum » in collo ejus [4]. » Non hoc fecit rex fatuus, ut Danieli honorem referret pro tristibus præsagiis, quæ sibi ex eo scripto renuntiaverat, sed ejus benevolentiam captare studuit, ut qui intellexerat illum Deo esse maxime gratiosum, sperabatque ejus intercessione se amoliturum cladem, quam manus e sublimi demissa signaverat, et ille modo referebat, sed conatu plane inutili, nam eadem nocte interfectus est Balsciasar, et Babylon vastata est, cunctisque malis a Medis et Persis affecta est, quæ illi obventura Prophetæ multo ante prænuntiaverant, et Chaldæorum imperium ad Medos translatum fuit, Dario Persarum et Medorum rege rerum potito.

[1] Dan. v, 23. — [2] Ibid. 24. — [3] Ibid. 25-29.

CAPUT VI.

Cæterum Darius perinde, ut quietis et otii amans, ita negotii et laboris impatiens imperii curas ad vicarios præfectos rejecit; quamobrem subdit Scriptura « Eumdem » constituisse satrapas[1], » id est, gubernatores centum viginti; hisque præfecisse præsides tres, et Danielem ex tribus unum collegis præposuisse. Obligationem obstringere ex lege Medorum et Persarum. Ea nimirum apud Medos et Persas lex hactenus vigebat, ut, quæcumque rex semel statuisset, ea rescindere nefas esset. Satrapæ itaque hujus generis decretum a rege postularunt firmum scilicet, et immutabile; nec enim dubitabant quin præter illud rex scissurus esset quidquid, salvo Daniele, constare non posset. Cæterum verisimile est Danielem in aula præsentem non fuisse eo die, quo rex a mane usque ad vesperam cum suis satrapis pro ejusdem salute litigavit. Si enim affuisset, statim utique confessus fuisset se orasse, neque post criminis confessionem rei convicti causa ad vesperam protracta fuisset. « Tunc præcepit rex, et adduxerunt Danielem, et » projecerunt in lacum leonum. Oravitque rex dicens : » Deus tuus, quem colis, liberet te[2]. » Non enim regi placebat Danielem leonum prædam fieri, quamque invito animo id permitteret satis ostendit, quando et Danieli in lacum subeunti, Dei, quem colebat, opem precatus est, et post ejus inclusionem « Bot thot » id est, « Dormivit incœ» natus, » scilicet cum omni cibo potuque per eum diem abstinuisset, nec de sero jejunium solvere animus fuit.

[1] Dan. VI, 1. — [2] Ibid. 16.

Conceptus nimirum ex Danielis casu mœror omnem cibi appetitionem ademerat, concessit tamen, homo quippe lenis ac facilis, et rixis litibusque minime assuetus pertinacissimam importunitatem eorum, qui Justum accusabant, repellere nequivit. Præterea cum rex, satrapis rogantibus, legem illam nuper promulgasset, orationemque severissime interdixisset, et Danielem orasse modo dissimulare non posset, puduit enimvero legislatorem legem subito infringere, piguitque obsistere adversariis, ejusdem legis prætextu Danielis ruinæ imminentibus. Patuit tamen ex his et hujusmodi regem Danielis in lacum missioni plane invitum acquievisse. « Et obsignavit rex lacum annulo suo, et an» nulo optimatum suorum [1]. » Dario quippe deliberatum erat Danielem quavis ope præsenti periculo eripere ; quare ostium laci annulo suo signavit, instititque satrapis, ut suum singulis signum adjungeret. Utrumque enim curandum fuit, primum quidem ne isti clam ad lacum subreperent, reductoque operculo, Danielem perimerent. Secundum, ne post modum in vulgus rumorem spargerent aliquam in eo negotio fraudem intra lacum adhibitam fuisse. « Abiit et » dormivit incœnatus [2], » de Danielis scilicet periculo, casuque sollicitus et inconsolabili mœstitia affectus. Quocirca cum somnum perinde, ut cibum respueret, ad exorandum Deum se convertit. « Et surgens mane rex festinavit ad la» cum [3]. » Fides enim, quæ Darium pridie vespere ad obsignandum laci ostium traxerat, eadem postero die eodem reduxit, quasi Danielem vivum revisurus esset. « Et dixit » Daniel ; Rex, in æternum vive [4]. » Hæc Daniel regi respondit, antequam ostium pridie obsignatum resignaretur. « Et » adduxit viros illos, qui accusaverant Danielem, et projecit » in lacum leonum [5]. » Id est, Darius, cum Danielem sospi-

[1] Dan. vi, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 24.

tem recepisset, satrapas quidem adesse jussit, nec tamen punivit, pœnam Daniele deprecante, qui sicut alias magos et Chaldæos a Babyloniis liberaverat; ita nunc, Medis regnantibus, ejus gentis optimates et viros nobiles, ne leonibus exponerentur, intercessit. Cum accusatoribus secus actum est, etsi ex ipsorum satraparum impulsu et suggestione crimen Danieli objecisse viderentur. Et quoniam tanti non erat sola nocentium pœna, ut injuriam Justo illatam æquaret, eadem sententia comprehensi filii simul et uxores bestiis objecti sunt.

CAPUT VII.

« Anno primo Balsciaris regis Chaldæorum vidi som-
» nium. » Hæc Daniel : « Videbam, inquit, et ecce quatuor
» venti cœli incubuerant mari magno : et quatuor bestiæ
» ascendebant de mari [1]. » Mare sæculum est. « Venti qua-
» tuor » fundatores sunt quatuor regnorum, quæ per totidem bestias designantur e mari prosilientes, et ab invicem distinguuntur imperii amplitudine et politia. « Prima bes-
» tia similis leoni, et habebat alas aquilæ [2]. » Babyloniorum regnum hæc plane repræsentat. Præsens nempe Danielis visio cum præterito Nabuchodonosoris statuam cernentis somnio omnino consentit, et unam eamdemque prophetiam componit. Quare regnum babylonicum, quod ibi comparatur auro, omnium metallorum præstantissimo, hic similitudine leonis omnium bestiarum fortissimi, et aquilæ inter aves pernicitatis eximiæ describitur. « Et bestia
» secunda similis urso, stetitque in latere uno, atque in ore

[1] Dan. VII, 1-3. — [2] Ibid. 4.

» ejus, et inter dentes ejus tres costæ [1]. » Symbola sunt hæc regni Darii regis Medorum. Sicut enim medicum imperium in statua Nabuchodonosori ostensa argenti specie adumbratum fuerat, quod utique auro vilius est, ita in hoc somnio ursi bestiæ leone tardioris imagine indicatur. Dicitur porro in angulo uno constitisse, quia imperium illi obtigit intra limites propriæ fere ditionis contractum, nec in eam amplitudinem productum, quam obtinuerat antecedens Nabuchodonosoris regnum per omnes circa regiones circumfusum. « Tres itaque costæ » illius dentibus interjectæ totidem nationes medico regno subjectas signant, Medorum scilicet, Persarum, et Chaldæorum. « Et dictum » est ei : Surge, et comede carnes multas [2]. » Hæc ad Babylonios referenda sunt, quos prædicit a Medis vorandos fore, id est, superandos, et despoliandos. « Videbam aliam bes» tiam similem pardo, et habebat quatuor alas, et quatuor » capita ; et potestas data est ei [3]. » Hæc regnum Persarum spectant. Cæterum quod in statua Nabuchodonosori objecta ære metallo durissimo indicatum fuerat, hic spectatur sub imagine pardi bestiæ velocissimæ et acerrimæ. Eademque apparet instructa alis quatuor, ac totidem capitibus, quia per quatuor ventos cœli imperium suum circumtulit. « Et potestas data est ei [4]. » Significat subdendarum gentium multitudinem. Conferenda hæc cum Prophetia Esaïæ. « Scindam lumbos regum [5] etc. » Quæ verba de Cyro ad Cyrum a Domino dicta apud eumdem Prophetam leguntur. « Videbam bestiam quartam, et habebat dentes ferreos » grandes, comedens et proterens, et omne residuum pedi» bus conculcans [6]. » Hic est Alexander rex Græcorum, quem Propheta similem ait ferro, omnium metallorum durissimo; subditque bestiam ferreis dentibus armatam vi-

[1] Dan. VII, 5. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. — [5] Isaï. XLIV, 28. — [6] Dan. VII, 7.

sam fuisse; quo symbolo fortissimos Alexandri exercitus indicat omnium fere regum domitores. Et addit visum fuisse obvia quæque vel vorare, vel proterere, omnia pessumdare. Quibus verbis prædicit Alexandrum cunctis fere orbis provinciis vastitatem illaturum, incolas despoliaturum, eorumque agros, et villas proterendas diripiendasque militi subjecturum, adeo ut orbem universum, omniaque speciosa ejus in torcular coëgisse videatur, et suis copiis calcanda obtulisse. Aitque postremam « Hanc bestiam cæ» teris fuisse dissimilem [1], » id est, viribus et audacia reliquas superasse, et denis cornibus instructam. « Cornua decem » sunt reges ex Græcorum monarchia prodituri. « Et cornu » parvum ascendit de medio eorum [2]. » Antiochus hic est ille Judæorum persecutor, qui medius inter decem reges subortus est, et subolevit. « Et hoc postremum cornu, ait, » tribus prioribus evulsis, locutum fuisse grandia [3]. » Quod de casu trium priorum cornuum hic subjicitur, referendum est ad nepotes et posteros trium præteritorum regum. « Grandia » vero, quæ cornu istud parvum loquebatur, contumeliæ sunt, et impiæ voces in Deum jactatæ. « Videbam, et ecce throni positi sunt, et Antiquus dierum se» dit [4]. Thronos » tribunalia intelligit, judicio instante, disposita; sedes itaque constitutæ proximum judicium Græcorum, et supremum mundi diem indicant, quo Filius Dei judicaturus est vivos et mortuos, quem « Antiquum » dierum » Propheta dicit connotans sempiternam ejus a Patre originem. « Mille millia assistebant ei, et miriades » miriadum ministrabant ei [5]. » Numerus hic noster est, nec illo credas Dei administros circumscribi. Illorum numerus est, quovis numero esse plures. « Et libri aperti » sunt, » in quibus descripti sunt sempiternum perituri.

[1] Dan. vii, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 9. — [5] Ibid. 1.

« Videbam, quod interfecta esset bestia, et periisset corpus ejus [1]. Ejus, » inquit, non regni, imo regis Alexandri. « Et reliquis bestiis ablata est potestas [2]. » Regna Persarum, Medorum, et Chaldæorum designat. « Et diuturnitas, et » vita data est eis [3], » significat prædictarum gentium reges non esse omnino defecturos, concessam tamen in populum Judæorum potestatem non esse perpetuo retenturos. « Videbam quasi Filium hominum venientem in nubibus [4]. » Etsi horum verborum sensus Judæos etiam respiciat, eo quod postmodum Græcos, et finitimas gentes profligarunt, Prophetia tamen in Domino consummata est; ipsi namque data est potestas et imperium in omnes populos, nationes, et linguas juxta illud : « Data est mihi a Patre meo omnis » potestas in cœlo et in terra [5]. Et servient illi [6]. » Hoc est, quod alibi legitur. « In nomine Jesu omne genu flectatur » cœlestium, terrestrium, et infernorum [7]. Potestas ejus, » potestas sæculorum non præteribit, et regnum ejus non » mutabitur [8]. » Hoc idem Angelus Mariæ nuntiavit. « Regni » ejus non erit finis [9]. Et contristata est anima mea in » strato meo, et accessi ad unum ex ministris, qui asta- » bant, et investigavi ab eo veritatem : atque interpreta- » tionem verborum indicavit mihi [10]. » De calamitatibus populo suo obventuris dicit tristatam fuisse animam suam super strato suo, et subdit arcana illius visionis patefacta sibi fuisse ab Angelo, significatumque, « Quatuor bestias [11], » quatuor imperia designare, babylonicum, quod tunc florebat; medicum, persicum, et græcum, atque ab istis quandoque transferendum principatum ad populares suos sanctos Altissimi ob sacrum mysterium absconditum in pluribus ejusdem populi hominibus justis, et sanctis Altis-

[1] Dan. VII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 13. — [5] Matth. XXVIII, 18. — [6] Dan. VII, 14. — [7] Philip. II, 10. — [8] Dan. VII, 14. — [9] Luc. I, 33. — [10] Dan. VII, 15, 16. — [11] Ibid. 17.

simi, prædicitque eosdem sempiternum regnaturos. « Volui » autem diligenter discere de quarta bestia, et quarto cornu [1], » quod Sanctos infestare armis, et vehementer affligere visum fuerat. Antiochus hic est, a quo docet Angelus populi Dei Sanctos, et sacerdotes, atque Justos bello appetendos et subigendos. « Donec venit Antiquus dierum, et » judicium dedit Sanctis [2]. » Dedit utique Machabæis vires et arma, quibus cornu illius improbitatem retuderunt. « Sanctis Excelsi obsistet [3]. » Id est, sacerdotes inhibebit quominus officio fungantur, et sacrum peragant ministerium. « Et putabit quod possit mutare tempora, et leges [4]. » Id est, sanctas Dei leges convellere, statasque solemnitates, et neomenias abrogare. « Et tradentur in manum ejus ad » tempus, et tempora, et dimidium temporis [5]. » Id est, ad annos tres, et sex menses. « Et judicium sedebit [6]. » Ad vindicandas utique Sanctorum injurias, Justorum scilicet custodientium legem Excelsi, et ad puniendum, et conterendum Antiochum, « Cornu parvum, » a quo vexati, afflictique fuerant zelatores domus Jacob. Et ille quidem scelestus cita morte sublatus interiit, et istis data est potestas et imperium sine fine mansurum. « Huc usque, subdit Daniel, » finis sermonis [7], » interpretationis videlicet præteriti somnii. « Cogitationes meæ conturbaverunt me, et facies mea » mutata est [8], » ex tristi scilicet nuntio malorum, quæ parvum illud cornu populo meo, et sacerdotibus erat illaturum. « Et sermonem in corde meo custodivi [9], » ne scilicet infausto præsagio auditores meos contristarem.

[1] Dan. VII, 19. — [2] Ibid. 22. — [3] Ibid. 25. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 26. — [7] Ibid. 28. — [8] Ibid. — [9] Ibid.

CAPUT VIII.

« Vidi iterum aliud somnium ego Daniel in anno tertio » Balsciasar. Vidique illud in Susan castro, quod est in » Helam regione, et videbar mihi in somno stare ante Aboul » oulay [1], » id est, juxta portam aquarum. Alii interpretantur juxta columnam. « Vidi arietem stantem juxta portam, » et habentem cornua duo [2]. » Arietem dicit Darium Persam habentem duo cornua, id est, Medis, et Persis imperantem. « Et altero alterum excelsius, ipsique succres- » cens [3]. » Hæc Persas spectant, quorum potentia major quam Medorum fuit, multoque altius sese extulit. « Et » alterum alteri succrevisse » dicitur, eo quod Persæ post Medos orbis imperium erant occupaturi. « Et vidi arietem » illum cornibus ventilantem contra occidentem, et contra » aquilonem, et contra meridiem, et omnes bestiæ non po- » terant resistere ei, » id est, Dario. « Et fecit secundum » voluntatem suam, » in illis nimirum tribus ventis, « Et » magnificatus est. Et ecce hircus caprarum veniebat ab » occidente super faciem universæ terræ. Hircum capra- » rum » Alexandrum Macedonem appellat. « Et non nocebat » terræ, » quia contra Darium posita erat facies ejus. « Porro » hircus habebat cornu insigne inter oculos suos, et venit » ad arietem bicornem, efferatusque est contra eum, et » percussit illum, comminuitque ambo cornua ejus, et misit » in terram, et conculcavit eum [4]. » Cornu insigne inter oculos hirci dicit monarchiam, et regnum Alexandri, « Arietem ab hirco » impetitum, Darium Medorum, Per-

[1] Dan. VIII, 1, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 4-7.

sarumque regem. « Duo cornua ab hirco comminuta, » duo sunt regna, quæ Alexander Dario abstulit, medicum, et persicum. « Et in terram afflixit, et proculcavit eum, » perinde nec instructæ acies victum ab interitu liberare valuerunt. « Et magnificatum est cornu istud, et robora» tum est [1]. » Victo quippe Dario, Alexander longe, lateque propagavit Græcorum imperium, et validis præsidiis firmavit. Interea « Confractum est cornu ejus insigne. » Id est, mortuus est Alexander, « Et continuo erupere quatuor » cornua. » Alexander enim, cum sine liberis decessisset, monarchiam distractam in partes reliquit amicis suis Seleuco, Demetrio, Philippo, et Ptolomæo. « De uno ex eis » egressum est cornu unum modicum [2]. » Id est, de stirpe Seleuci Nicatoris natus est. « Cornu parvum Antiochus. » Et factum est grande contra meridiem, et contra orien» tem [3]. » Antiochus siquidem ad ambas hasce mundi plagas imperium suum maxime amplificavit. « Et magnifica» tum est usque in fortitudinem cœli [4]. » Sacerdotalem ordinem significat, quem proinde luminaribus cœli comparat. « Et dejecit de fortitudine, et de stellis, et concul» cavit eas [5]. » Hoc de filiis Semonæ, illorumque sociis ab Antiocho interfectis prophetat. « Et usque ad principem » fortitudinis progressus est [6], » id est, ad Oniam, ejusque collegas pontifices, et sacerdotes, quemadmodum in libro Machabæorum legitur. « Et ab eo tulit sacrificium. » Id est, sacerdotum functiones interturbavit, et perpetua sacrificia illos intermittere coëgit. « Et dejecit stabilimentum » sanctificationis ejus. » Constitutum sanctæ religionis locum violavit, et labefactavit. « Robur autem datum est ei » contra juge sacrificium propter peccata [7]. » Propter Judæorum peccata cornui huic modico tyranno potestas fiet

[1] Dan. VIII, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 1. — [7] Ibid. 12.

inhibendi sacerdotes, quominus in templo quotidie adoleant incensum, et lucernam perpetuo ardentem habeant. « Et prosternetur sanctum super terram. » Hoc vel de panibus propositionis loquitur, vel de sacro templi instrumento, prædicens illud diripiendum, et in terram projiciendum. « Et faciet, et prosperabitur. » Antiochus enim, quæ hic prædicuntur, mala Judæis intulit, impune Deo ad horam peccatum ejus dissimulante, vindicationemque prorogantem in posterum. « Et audivi unum de Sanctis loquen-» tem ad quempiam : Usquequo visio hæc de perpetuitate[1] ? » Unus de Sanctis percontando quærebat ab altero ostensæ visionis notitia forte magis instructo, discere cupiens finem iniquitatis et malorum, quibus Judæi a Græcis afficiendi erant, et quatenus gentium pedibus proculcanda forent sanctum, et fortitudo. « Et dixit ei : Usque ad vesperam, et » mane dies duo millia trecenti, et justitia vincet[2]. » Angeli percontantis propositum erat discere quousque manibus impiorum hominum sancta permittenda forent. Cui Angelus visionis interpres : « Ad dies, ait, bis mille trecentos, » quibus respondent tempora, tempus, et dimidium tem-» poris[3] » superius exposita ; sed quia juxta computum lunarem superant dies mille centum quinquaginta, hic noctes diebus adjunxit, duplicavitque numerum dierum, quod in recensione annorum neglectum fuerat. Hoc ergo dierum numero Antiocho suam in Judæos potestatem exercere licebit, eoque evoluto, justitia vincet illum, ex oriente scilicet remeantem subito opprimet casu. « Et ecce stetit » juxta me, quasi species viri. Et audivi vocem viri inter » Ulaï, dicentis : Gabriel fac hunc intelligere visionem is-» tam[4]. » Angelus Danielis custos, quique ab eodem nunquam aberat, rogabat angelum Gabrielem, qui tum illi,

[1] Dan. VIII, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Id. VII, 25. — [4] Id. VIII, 15, 16.

tum reliquis Sanctis in hoc negotio pacificarum visionum semper aderat, ut Danieli somnium istud interpretaretur. « Et venit ad me ad locum, ubi stabam. Et expavi, » præsentis Angeli nimio fulgore perculsus; « Et ait ad me : Intel- » lige, fili hominis, interpretationem somnii, quod vidisti, » quia in tempore finis complebitur visio ista [1]. » Id est, non contingent ista tempore propediem affuturo, quo populus tuus suis terris restituendus erit. « Et dixit mihi : » Ostendam tibi, quæ futura sunt in novissimo [2]. » Id est, quæ ventura sunt, postquam exacti fuerint subsequentes anni centum, quibus populo tuo promissa sunt bona. « Aries, » quem vidisti habere cornua, rex Medorum, atque Persa- » rum est [3]. » Darium innuit. « Cornua duo, » duo regna significant, medicum et persicum. « Porro hircus capra- » rum, et cornu insigne inter oculos ejus, rex Græcorum » est, » Alexander. « Et cornu grande inter oculos ejus [4], » ejusdem summam potestatem, et amplissimum in totum orbem imperium designat. « Quod autem, fracto illo, sur- » rexerunt quatuor pro eo [5], » Alexandri monarchia, illo deficiente, deficiet, distracta in partes, ejusque amicis Seleuco, Philippo, Demetrio, et Ptolomæo quatrifariam dispertita. « Et in novissimo regni istorum. » Id est, cum Judæi a fide, et lege Dei discedere, seque alienare cœperint, postrema regni illorum invadent nepotes Seleuci Nicatoris. « Consurget rex impudens [6]. » Antiochus intelligens ænigmata, id est, vafer, et ingenio promptus ad nectendos dolos, parandamque sibi dominationem. « Et robo- » rabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis [7]. » Ostendit hic Antiochum, neque virtute sua ad eam gloriam provectum iri, neque bene actæ vitæ merito ad tantam potentiam venturum, sed sola Dei dispositione, qui Judæis in plurima

[1] Dan. VIII, 17. — [2] Ibid. 19. — [3] Ibid. 20. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 22. — [6] Ibid. 23. — [7] Ibid. 24.

scelera prolapsis, Antiochum adversus eos ad ipsorum correptionem invalescere permissurus foret. « Mirabilia » corrumpet. » Dei scilicet domus ædificia admiranda labefactabit. « Et interficiet robustos. » Sua scilicet immanitate, et crudelitate populares tuos, viros fortes, et pios affliget, et necabit, eorumque cadavera in circuitu Jerusalem projiciet, quod perinde testatur David in Spiritu [1]. « Et juxta comprehensionem ejus dirigatur dolus in manu » ejus [2]. » Hoc dicit, quia dolo malo urbem ingressus pretiosam templi suppellectilem corrupit, vel expilavit, et civitatis muros diruit. « Et in silentio astus sui disperdet » plurimos [3]. » Judæorum quippe quadraginta millia occidit, atque totidem captivos abduxit. « Et contra Deum princi- » pem principum consurget [4]. » Sive quia Antiochus Deum maledictis, et blasphemiis incessurus erat, sive quia Dei templum erat violaturus, et sacra vasa direpturus. « Et in » apprehensione manus conteretur, » vel quia absque designatione, et apparatu, inexpectato repentinoque casu oppressus occumbet, vel Lysiæ innuit manum, et operam Antiochi mortem procurantis; vel potius significat incidente letali morbo conficiendum. « Et visio vespere, et » mane [5]. » Id est, veritas, cujus exitus ad vesperam et mane protelabitur, certa est. « Tu autem, Daniel, cela visionem » istam, quia erit in multos dies [6]. » Id est, post annos plurimos ad effectum producetur. Quare hoc secretum silentio preme, ne forte tui populares existimantes prophetiam brevi complendam, impendentis calamitatis metu exanimati, reditum omninò detrectent.

[1] Psal. LXXVIII, 3. — [2] Dan. VIII, 25. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 26. — [6] Ibid.

CAPUT IX.

I. « In anno uno Darii levavi faciem meam in conspectu » Domini, et oravi, et deprecatus sum, et dixi : Obsecro, » Domine Deus magne, et terribilis [1] ; » nam sceleribus nostris factum est, ut a Chaldæis traducaris, quasi imbecillis et infirmus. « Custodiens pactum et misericordiam di» ligentibus se, » sicut pridem præfatus est Moyses. « Nos » autem peccavimus, et stulte egimus [2], » quoniam a cunctis mandatis tuis declinavimus, quæ per Moysen, et sacerdotes dedisti nobis. « Tibi, Domine, victoria in hac causa [3], » quandoquidem providens peccata nostra plurimas maledictiones peccantibus comminatus fuisti, cavens ne peccaremus. « Quare justus est Dominus in omnibus operibus » suis [4], » quoniam nullo modo nos obsident mala, quæ nobis ipsis non fuerint ante denuntiata. Nunc ergo nos ubique operuit confusio, et per loca omnia dispersi sumus. » Universus Israël prævaricatus est legem tuam [5] ; » patuitque quam vere dixeris per Jeremiam : « Circuite vias Je» rusalem, aspicite et considerate, et quærite, an invenietis » virum facientem judicium et quærentem justitiam, et pro» pitius ero ei [6]. Et adduxisti super nos maledictionem [7] ; » illam utique, quam a diebus Moysis contra nos statue» ras [8], sententiam nimirum executus, quam olim pronun» tiaveras. » Quamobrem « Oravi in conspectu Domini » precibus acerbum luctum, et pœnitentiam conjungens, et obsecrans, ut maledictiones illas a nobis avertas. Porro « Justus

[1] Dan. IX, 3, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 11. — [6] Jer. V, 1. — [7] Dan. IX, 11. — [8] Deut. XXVII, 14.

» est Dominus in omnibus operibus suis [1], » in cunctis scilicet calamitatibus, quas intulit nobis, quoniam ut meruimus et secundum opera nostra retribuit nobis. « Et nunc, » Domine, qui eduxisti populum tuum de Ægypto, avertatur, obsecro, in hac die furor tuus a Jerusalem [2]. » Id est, fecisti ubique tibi, Domine, nomen, cum mare divideres, et aquis submergeres Ægyptios; verumtatem nunc, quando populus tuus propter peccata sua extorris, et profugus omnes oberrat terras, ipsi propitius esto, « Et miserere super » montem domus sanctæ tuæ, et super Jerusalem, quæ » facta est in opprobium cunctis gentibus [3]. Adhuc loquente » me in oratione, Gabriel, quem videram a principio, cœlo » delapsus volavit, et venit ad me in tempore sacrificii vespertini [4], » in hora scilicet vespertinæ orationis, quæ est sacrificium laudis et confessionis. « Et dixit mihi : Ab exor» dio precum tuarum egressus est sermo, et ego veni indi» care tibi, quia desiderabilis es [5]. » Id est, dignus es qui ameris, quandoquidem pro peccatoribus oras. « Tu ergo » animadverte sermones, quos sum locuturus [6]. » Id est, explora et perpende sensum, et vim propositæ visionis, atque in his, quæ circa illam tibi dicturus sum, velut expressam futuri eventus imaginem contemplare. « Septuaginta heb» domades requiescent super populum tuum, et super civi» tatem sanctam tuam [7]. » Id est, quies erit populo tuo, ut consumentur prævaricationes, et finem accipiant peccata septuaginta babylonicæ servitutis annis vindicata, necnon omnia generatim scelera filiorum Israël. Rursus « Ut con» sumentur prævaricationes, et finem accipiant peccata [8]. » Prævaricationes, scilicet et peccata » gentium; utrumque fiet in exitu septuaginta hebdomadarum. « Et dimitta» tur iniquitas [9], » quod a Joannis baptismo cœptum est, « Et

[1] Dan. IX, 14. — [2] Ibid. 15, 16. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 21. — [5] Ibid. 23. — [6] Ibid. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 24. — [9] Ibid.

» adducatur justitia a sæculo, » et mox manifestabitur Christus ante sæcula a Prophetis prænuntiatus justitiæ Auctor, et justificans peccatores. « Ad implendam visionem, et Pro»phetam. » Ita sane, nam Christus adventu, passione et morte sua cuncta Prophetarum oracula implevit, et ipso eventu vera esse demonstravit. « Et usque ad Christum » Sanctum Sanctorum [1]. » Id porro intelliges ab exitu hujus prophetiæ : ipse enim Sanctis sanctitatem impertit.

II. « Ergo ab exitu sermonis, ut instauretur Jerusalem, et » fora et plateæ ejus, et veniat Christus rex hebdomadæ sep» tem, et hebdomadæ sexaginta duæ [2], » ita ut urbs quidem sub initium septuaginta hebdomadum instauranda sit, sub earum vero finem Christus sit venturus ; fluent itaque hebdomades septuaginta usque ad adventum Christi. Et domus quidem, seu templum et civitas septenarum hebdomadum spatio instaurabuntur, Christus vero, exactis aliis ab instauratione sexaginta hebdomadis, occidetur. Cum scilicet elapsa fuerint tempora urbi et populo concessa, « Interficietur Christus, » et non erit illi alius Christus. « Et civitas Sancti vastabitur, » cum Rege venturo [3], » id est, cum Rege Christo, qui venturus est, et in cruce moriturus. « Et in fine inundatio » devolvens et detrahens ita ut quicumque famem evaserint, alluvione armorum obvios quosque involvente atque rapiente, in captivitatem abigantur. « Usque ad consummatio» nem sententiæ desolationis perseverabit in desolatione [4]. » Quandoquidem exitus iste Judæorum haudquaquam similis futurus est eorumdem transmigrationi in Ægyptum, aut Babylonem ; illinc enim dimissi fuere post annos quadringentos ; et hinc post septuaginta dimittentur. Hæc autem vastitas Judicis Dei decreto statuta eadem invariata manebit usque in ævum. « Et confirmabit pactum multis, »

[1] Dan. IX, 24. — [2] Ibid. 25. — [3] Ibid. 26. — [4] Ibid. 27.

id est, Christus Testamentum sanguine suo sanctum, et firmum efficiet per hebdomadam unam, et dimidium hebdomadæ, donec auferat hostiam et oblationem. Is quippe, qui hostiam et oblationem instituit, eamdem abrogabit. »Et super alas abominationis desolatio.» Quandoquidem Romani, Judæa in potestatem redacta, aquilam, suiquē imperatoris imaginem in templo collocarunt. Et hoc est, quod legitur: « Cum videritis abominabile signum dictum »per Danielem prophetam[1]. Et usque ad consummationem »decisionum requiescet super desolatione[2]. » Id est, usque ad plenam executionem divinorum decretorum, civitas oblivioni tradetur, jacebitque diruta ac deserta.

CAPUT X.

«In anno tertio Cyri lugebam per tres hebdomadas die»rum[3]. »Danielis luctus causa fuit edictum a Cyro pridem publicatum, anno scilicet primo imperii sui, cujus executionem in annum jam tertium retardari dolebat. «Luctum»que ad tres hebdomadas »protraxisse se dicit, quia toto eo spatio jejunaverat. Jejunium enim «Luctum» appellat in eo sensu, in quo Dominus eamdem vocem usurpavit, cum se, suosque discipulos a Pharisæorum obtrectationibus defenderet. Cum enim a Pharisæis Discipuli arguerentur, quasi jejunia fastidirent, Dominus respondit : « Numquid »possunt filii thalami lugere,» id est, jejunare, « Quandiu »cum illis est sponsus[4]?» Quamobrem subdit Daniel. «Pa»nis desiderabilis, et caro, et vinum non intraverunt in os

[1] Matth. xxiv, 15. — [2] Dan. ix, 27. — [3] Id. x, 1, 2. — [4] Matth. ix, 15.

»meum, donec complerentur tres hebdomadæ, quarta et »vigesima die mensis primi [1]. » Eo scilicet mense, quo sui Israëlitæ olim ex Ægypto educti fuerant, Daniel jejunavit et oravit, ut modo Babylone dimitterentur. « Et levavi »oculos meos, et ecce Gabriel affuit mihi indutus vesti-»mentis decoris, et lumbi ejus accincti decore gloriæ [2]. » Hæc visio Prophetæ ostensa est ad ripas Tygris. Cæterum vir, quem se vidisse ait, indutum vestimentis decoris, etsi magnifico corporis ornatu, et pretioso baltheo, quo lumbos præcinctus apparuit, intuentis Prophetæ oculos raperet, vultu tamen aspectabilis non fuit, cum formam per singula momenta mutaret, et novam indueret. «Facies enim ejus, »inquit Daniel, velut species fulguris,» quæ proinde nulla certa fixaque figurabatur forma. « Porro viri, qui erant me-»cum, non viderunt visionem,» eo scilicet terrore fugati, ex quo « Non remansit in me fortitudo,» accisis subito pavore viribus, unde « Species mea immutata est, et emarcui. » Et cum audissem sermones ejus, procidi in faciem meam,» humique jacui, quandiu vox ejus tonitruo similis fuit. « Et »ecce manus tetigit me, et erexit me super genua mea, et »super palmas manuum mearum [3]. » Sic Angeli manu erectus stetit, ut nihilominus oculos humi defixos continere compulsus sit, nec enim in Angelum intendere volebat. Ergo, resumptis viribus, gratia Filii Dei, cujus mysterium in ea visione designabatur, assurrexit Daniel, cui Angelus : « Daniel, intellige sensum sermonum, quos tibi sum locu-»turus, et sta in gradu tuo [4]. » Id est, disce et sedulo perpende mysteria rerum, quarum exitus prolixis precibus, triumque hebdomadarum luctu et abstinentia quærebas. Rursus me metu relevaturus subjecit : « Noli metuere [5]. » Horrenda quippe voce loquentis Angeli perterritus, hære-

[1] Dan. x, 3, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6-10. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 12.

bat timidus et tremens, idcirco Angelus Prophetam blande alloquens, viribus perinde ut animo defectum erigit. « Exau» dita sunt, inquit, verba precationis tuæ a primo die, quo » dedisti cor tuum ad intelligendum[1], » id est, ab eo die, quo jejunare cœpisti, desiderio incensus discendi ea, quæ rogabas, propterea que in conspectu Dei tui orando et obsecrando perseverasti. « Exaudita est oratio tua, et ego » veni propter sermones tuos[2]. » Id est, me quoque preces tuæ induxerunt, ut negotium salutis populi tui juxta vota tua procurarem. « Princeps autem Persarum restitit mihi » viginti et uno diebus[3]. Restitit, » inquit, zelo utique divini honoris impulsus, et Judæis Babylone morantibus infensus, quippe qui suis cum popularibus in patriam redire abnuerint, quidquod et optimæ terræ detraxerint, ejusque feracitatem, et cætera commoda aspernati, divino beneficio viderentur indigni. Quamobrem Angelo obsistebat, qui ad procurandam venerat libertatem hominum, quorum ferocitas et arrogantia necdum etiam repressa videbatur. Interea Michaël Angelo de Judæorum salute satagenti subventurus advenit. Angelo itaque Persarum præside toto illo dierum spatio resistente, reditumque Judæorum disturbante, Angelus ad Danielem in hoc negotium destinatus redire non potuit, aut ullum referre responsum. Subdit ergo Angelus : « Et ecce Michaël unus de principibus pri» mis venit in adjutorium meum. Et ego veni hodie, ut » docerem te[4]. » Porro, quæ Angelus hoc loco Danieli referebat, sic intelleximus. Dei scilicet ordinatione fiebat, ut Angeli inter se amice animoque pacatissimo certarent. Et alter quidem contendebat, ut in ea servitute populus relinqueretur, quam ea, qua pollebat arbitrii libertate, delegerat. Huic porro duo alii Angeli adversabantur, instabantque, ut Judæi ad proprias terras reducerentur, quod etiam

[1] Dan. x, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14.

Daniel orando jejunandoque urgebat. Rursus alio modo exponimus: scilicet, postquam prisci illi homines occasione confusionis linguarum, quæ turris ædificium disturbavit, diversas terras quærere compulsi sunt, proprius unamquamque gentem secutus est Angelus, veluti ejusdem futurus præses et princeps. Populi Hebræorum tunc Angelo Michaëli cura seposita atque demandata fuit. Cum igitur Daniel videret Judæos Babylone exules, et aliunde sciret expletos jam esse septuaginta annos servitutis divino decreto taxatos, cœpit orando obsecrandoque sollicitare suorum popularium restitutionem et reditum; nec vero legimus Prophetam ante hoc tempus populi liberationem postulasse. Idem petebant Michaël et Gabriel, quibus nihilominus reclamabat Angelus princeps Persarum, Judæos retinere conatus, et a reditu prohibere; primum quidem quia perinde ut dolebat Persarum, quibus præerat, cæcitatem, Deique ignorantiam, ita mirifice delectabatur præsentia conspectuque populi bene instituti, divinæque legi obsequentis, et maxime Prophetarum et Justorum, qui inter Judæos aderant bene multi. Præterea sperabat, si Judæi Babylone minime excederent, sed ibi domicilia figerent, Persarum gentem, proposito ipsorum exemplo, ad pietatem provocandam fore, atque ad Dei metum cultumque paulatim traducendam; præsertim non ignoraret idipsum ex parte præstitisse nuper Danielem, et socios, quando Babylonii circa eosdem Dei providentiam admirati clamabant: « Non est alius Deus, sicut Deus Sidrach, Misach, et Ab» denago [1]. » Viderant nempe Danielem in lacu leonum, ejusque sodales in fornace nullum incommodum sustinuisse. « Et ego veni ut docerem te, quæ ventura sunt po» pulo tuo in novissimis diebus [2]. » Hic Angelus Danieli prænuntiat Judæos in fornacem tribulationis mittendos fore

[1] Dan. III, 96. — [2] Id. x, 14.

hoc igne probandos, et innuit invitos ad reditum cogendos non esse, magnanimos et alacres esse oportere viros, qui in Judæam mitterentur. « Adhuc visio in dies. » Id est, hæc temporum acerbitas non accidet hujus temporis Judæis, sed in seros illorum nepotes incumbet. « Iterumque » dejeci vultum meum ad terram, et tetigit me, et aperiens » os meum, locutus sum, et dixi ad Angelum terribilem, » qui stabat contra me : Domine, in visione tua conturbata » sunt viscera mea, et non est relictus in me spiritus[1]. » Si, inquit, a præsentia conspectuque tuo subito deliquio oppressus concidi, dissolutis namque genuum compagibus, erectus coram te consistere nequibam, « Quomodo etiam » nunc affari te queam ? Et rursus tetigit me quasi visio » hominis[2]. » Nota Prophetam cura metuque relevatum fuisse per tres vices in Trinitatis mysterio, primum cum Angelus illum humi jacentem erexit : rursus cum os ejus aperuit : tertio quando loquendi facultatem muto restituit. Hunc ergo in modum, refectis Trinitatis in mysterio viribus, Daniel Angelum alloquitur. « Loquatur, ait, Dominus meus » ad servum suum, quia confortasti me. Et dixit : Numquid » scis quare venerim ad te ? ut nempe significarem tibi » mihi modo redeundum ad præliandum cum principe Per» sarum[3]. » Hæc Angelus Danielem non ignorare operæpretium esse ducebat, ne interim Judæi ab oratione cessarent, quin eo vehementius de sua libertate satagerent, « Quia, inquit, cum ego egrederer, apparuit princeps Græ» corum veniens. Venit, ait, princeps Græcorum[4], » quippe qui plurimum gauderet Justos a servitute modo vindicari, atque ejus, cui præerat populi gratia, et beneficio libertate olim fruituros. « Verumtamen annuntiabo tibi, quod ex» pressum est in libris veritatis[5]. » Divinæ Scripturæ libros

[1] Dan. x, 15, 16.— [2] Ibid. 17, 18.— [3] Ibid. 19, 20.— [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. 21.

innuit, in quibus prædicitur adventus legionum de terra Cethæorum. Nam et hoc diserte Balaam prænuntiaverat. « Legiones, inquit, egredientur de terra Cethæorum [1]. Et » nemo est adjutor meus in his, nisi Michaël princeps ves» ter [2]. » Talia referebat Angelus, ut Daniel sciret nec inter ipsos Hebræos adesse multos, qui reditum a Deo postularent, neque Angelos Danielis voto suffragari. Quasi dicat : « Quidquod nec Angelis probatur, quod flagitas, Daniel, ut cogatur humani arbitrii libertas. »

CAPUT XI.

« Anno primo Darii Medi surrexit Michaël princeps ves» ter in adjutorium meum [3]. » Eo scilicet tempore, quo tu quoque Dei adjutorio fretus, bona spe te recreabas, certus adesse terminum præfiniti temporis septuaginta annorum. « Et nunc in veritate annuntiabo tibi, quæ ventura sunt. » Adhuc tres reges stabunt in Perside, et quartus concitabit » contra se regnum Græcorum : » Darius hic fuit. « Surget » vero rex, et cum steterit, conteretur regnum ejus, et di» videtur in quatuor ventos cœli, sed non in posteros ejus, » neque secundum potentiam illius [4]. » Hæc de Alexandro Macedone intellige, qui certus sibi postremum adesse diem, nec liberos se habere futuros regni hæredes, istud quadrifariam dispertitum quatuor amicis suis transcripsit. « Tu » enim tene, quæ dixi, nec enim secus fiet. Et rex Austri » confortabitur, et principes illius, ex quibus unus prævale» bit contra eum, et dominabitur dominatione magna [5].

[1] Num. xxiv, 24. — [2] Dan. x, 21. — [3] Id. xi, 1. — [4] Ibid. 2-4. — [5] Ibid. 5.

»Prævalebit, inquit, contra eum,» Alexandrum innuit, qui a Ptolomæo rege Ægypti victus est. Scilicet istud sæpe fieri videmus; Dei utique consilio atque nutu, ut valentes ab imbecillis, fortes ab imbellibus vincantur, ut discant ambo majore utrisque potestate geri, atque provideri omnia. «Verumtamen in fine annorum fœderabuntur, filiaque »regis Austri veniet ad regem aquilonis [1]. » Cleopatram Ptolomæi filiam significat, quæ Alexandro filio Antiochi illustris nupsit pacis inter ambos futura sequester [2]; sic ad instauranda mœnia, præteritis bellis, labefactata mittebatur imbellis costa, quare subdit : «Non erit in ea virtus, »quia timebit,» artes scilicet, et dolos regum. Idcirco, stabiliendæ pacis spe dejecta, etiam «Tradetur ipsa, et puellæ, »quæ adduxerant eam, et confortabant illam [3]. » Hæc ad Cleopatram manifeste referuntur, quam præter jus fasque marito Alexandro ablatam pater tradidit Demetrio filio Demetrii, infestissimo prioris conjugis inimico [4]. «Et surget »de semine ejus,» id est, de stirpe seminis ejus, nempe Alexandri, rex, qui fuit Antiochus. «Et egredietur cum ex»ercitu » ex regione, quam, datis obsidibus, acceperat sub initia principatus. «Et occurret ei rex aquilonis in fortitu»dine et robore [5]. » Narrat Alexandrum, tametsi præteritis bellis fractum, nihilominus arma resumpturum, etsi malo suo; nam subdit Angelus : «Rex Austri confortabitur, et »vasa desiderabilia regis aquilonis aurea et argentea, atque »ingentem captivorum turbam abducet, et asportabit in »Ægyptum [6]. » Id est, Ptolomæus, redintegrato contra Alexandrum regem aquilonis bello, ditiones ejus invadet, easque depopulatus in Ægyptum revertetur. Porro rex Austri Alexander concitabitur contra Demetrium, qui, conjunctis cum Antiocho Eupatore copiis, castra adversus illum mo-

[1] Dan. XI, 6. — [2] 1 Mach. X, 57. — [3] Dan. XI, 7. — [4] 1 Mach. XI, 9. — [5] Dan. XI, 7. — [6] Ibid. 8-10.

vebit. Verumtamen tradetur totus exercitus eorum in manus Alexandri. « Tradetur, inquit Propheta, omnis virtus » eorum in manus ejus. Rursus rex aquilonis congregabit » multitudinem majorem priore [1], » majores scilicet copias illis, quas sub initium principatus eduxerat. « Et in fine tem- » porum veniet semel et iterum [2], » id est, cum Demetrio confliget, et cum Ægyptio, qui Antiochiam ingressus, imposuerat capiti suo duo diademata Asiæ et Ægypti [3]. « Et » consurgent multi adversus regem Austri [4]. » Nempe Jonathas filius Mathathiæ cum sociis, aliique duces, qui, conspiratione facta, simul omnes contra regem Austri insurgent, qui et ab ipso Demetrio deseretur, eo quod generi regnum affectasse deprehendentur. « Et filii iniquitatis po- » puli tui, » id est, viri iniqui ex populo tuo extollentur, Demetrio regnante, sed mox una cum illo « Corruent, ut » stare faciant visionem [5], » id est, ut exinde patefiat haud fuisse mentitum vaticinantem regnum a Sanctis Excelsi obtinendum fore, et impios conterendos. « Et surget rex aqui- » lonis, et ponet insidias, et humiliabit virtutes fortes, et » brachium Austri non stabit [6]. » Demetrium designat, cujus favore freti populares tui Alcimus, ejusque factionis Judæi prosperis rebus se usuros sperabunt. « Et non erit in illis » fortitudo, » quia Alexander provinciam ingressus, cuncta pro arbitrio disponet. « Et stabit in terra Israël, et tradetur » in manus ejus [7]; » nam pulso Demetrio, qui hactenus Judæam tenuerat, Judæos subjugabit. « Et dominabitur domi- » natione magna nimis. » Nam et Jonatham Judææ præficiet; « Et ponet faciem suam, ut invadat virtutem regnorum [8], » id est, ut ditiones Demetrii occupet. « Et cuncta secum fe- » ret. » Significat Alexandrum, vel omnes copias suas educturum, vel omnes opes Demetrii direpturum, et secum

[1] Dan. xi, 13. — [2] Ibid. — [3] 1 Mach. xi, 13. — [4] Dan. xi, 14. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 15. — [7] Ibid. 16. — [8] Ibid. 17.

asportaturum. « Et filia hominum dabitur ei sub specie » honoris ad corruptionem ejus[1]. » Fraudulenter nimirum pater affinitatis conciliandæ prætextu tradet filiam, reipsa nil minus quam nuptias meditans. Nam si istud sincera mente curabat, cur sponso filiam mox abstulit, et alteri despondit? Ad tempus ergo illam prostituit, ut brevi intervallo duorum regum necessitudinem et subsidia sibi compararet. Et quoniam in hoc negotio, ut dixi, non ex legitimo connubio affinitas, sed ex prostitutione pudicitiæ quæstus petebatur, ideo Angelus illud « Corruptionem, » non matrimonium appellat. « Et convertet faciem suam ad » insulas maris[2]. » Designat expeditionem Alexandri in Ciliciam superiorem, quæ ab illo defecerat, « Et subjugabit » multos, » Cilices nimirum, qui rebellaverant; « Et auferet » principem opprobrii sui, » tyrannum scilicet, provinciæ invasorem, atque suum apud Cilices approbramentum. « Et opprobium ejus convertet in illum, » debitum de ipso sumendo supplicium. « Et ponet faciem suam ad imperium » terræ[3]. » Idem Alexander fortunæ gloriæque suæ altitudine superbus. « Et dejicietur, et non invenietur, et stabit » super locum ejus auferens dominationem[4]. » Nempe Ptolomæus vastator et eversor regnorum Alexandri ditione potietur. « Et in paucis diebus conteretur. » Ptolomæus ipse, « Non in furore, nec in ira belli. » Id est, non vi extinctus, seu tridui ægritudine confectus morte fungetur sua. « Et stabit in loco ejus despectus. » Id est, ditiones Alexandri, quas Ptolomæus dudum occupaverat, invadet Demetrius vilis homo et contemptissimus, qui postmodum cum Jonatha Machabæo conflixit, et victus est. « Et veniet » clam, et obtinebit regnum casu[5]. » Id est, Demetrius vacuum regnum nullo negotio occupabit. Sic enim feret ca-

[1] Dan. xi, 17. — [2] Ibid. 18. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. 20. — [5] Ibid. 21.

sus, ut Alexander ferro, Ptolomæus morbo, tempore fere eodem ambo extinguantur. « Et robur civitatum diripie»tur[1], » ab eodem utique Demetrio[2]. « Et conterentur a » facie ejus rectores testamenti[3]. » Id est, quod legitur Jonathæ renuntiatum, Demetrii duces in Cades Galilææ irrupisse. « Et facient adversus eum dolum[4], » suarum scilicet copiarum ductores, quibus exosus fiet, quin et ipsius familiares et amici in ejus exitium conjurabunt. « Et ascendet » et roborabitur in regno suo forti. Et faciet, quod non » fecerunt patres ejus[5]. » Id est, Alexander cum exigua militum manu Antiochiam capiet et diripiet, cives in servitutem trahet, et late loca populatus inde prædam exiget opulentissimam. « Et contra eorum civitates cogitabit cogi» tationes[6]. » Comperta scilicet duorum prædictorum regum morte, ditiones eorumdem usurpare molietur. « Et usque » ad tempus excitabitur. » Id est, ad breve tempus ea rerum prosperitate utetur ; nec enim procul aberit ejus interitus. « Cor autem ejus contra regem[7]. » Id est, contra Antiochum filium Alexandri, adhuc puerum, cui Triphon paternum regnum vindicabat. « Et confortabitur rex Austri, » ipse utique Antiochus minor. « Et concitabit bellum in vir» tute magna, » quia scilicet congregabuntur ad eum Demetrii hostes. « Et non stabit, quia cogitabunt in eum cogita» tiones malas[8]. » Insidias significat a Triphone Antiocho parandas. « Et qui comedent cibos ejus, conterent illum[9]. » Illos designat, qui, coïtione facta cum Triphone, in caput Antiochi conspirabunt. « Et corruent exercitus multi, quo» niam ille non erit de semine regum ; et dispergentur[10]. » Triphonem ista pariter spectant ; is enim regnum alumni sui invasit, tametsi privatus homo, nec regia stirpe natus.

[1] Dan. XI, 22.— [2] 1 Mach. XI, 63. — [3] Dan. XI, 22.— [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. 24. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 25. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 26. — [10] Ibid.

Quamobrem postquam Antiochum adolescentem sustulerit, ejusque regnum occupaverit, prædicit Angelus eumdem a suis deserendum, ejusque copias dissipandas fore. « Duorum quoque regum cor erit ad malum, et ad mensam unam loquentur dolum [1]. » Scilicet Triphon et Antiochus ; Triphon enim Antiochum clam opprimere moliebatur. Et iste Triphonis fidem vehementer suspectam habebat, postquam comperit illum esse nutritorem suum, non patrem. « Et non proficient, quia advenit finis in tempore » suo [2]. » Id est, quoniam ambo brevi decedent morte non sua. « Et redibit in terram suam [3]. » Alter nempe Antiochus filius Demetrii. « Cor ejus contra filios populi sancti. Et » faciet ut in primo, sic in novissimo [4]. » Antiochus enim antequam regnum susciperet, Jonathæ necem procuravit, et post, Simone ejus fratre atque successore rempublicam Judæorum administrante, illos ingenti clade perculit [5]. « Et » venient adversus eum exercitus Cethæorum, et conterent » eum [6]. » Iterum ad Triphonem redit, nam adversus hunc Antiocho periclitanti submissa sunt centum viginti millia Cethæorum, quorum ope Triphon pulsus victusque fuit. « Revertetur et indignabitur contra testamentum sanc» tum [7]. » Antiochus nempe contra primatum sacerdotum, ea tempestate Judæorum rempublicam administrantium : « Et considerabit eos, qui reliquerunt testamentum sanc» tum [8]. » Id est, libenter acquiescet Jasoni, ejusque sociis spondentibus talenta sexaginta supra trecenta, et ex aliis reditibus octoginta. « Et potentia illorum ex ipsis, » a regibus scilicet, et per ipsos constabit. « Polluent tabernaculum » fortitudinis [9], » exportando dona in tabernaculo consecrata. « Et auferent sacrificium, » immolationes nempe hostiarum, et panes propositionis. « Et dabunt abominationem

[1] Dan. XI, 27. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 28. — [4] Ibid. 29. — [5] I Mach. XVI, 17. — [6] Dan. XI, 30. — [7] Ibid. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 31.

»in desolationem,» quam postmodum Machabæi sustulerunt. «Et qui supergredientur pactum, perdet illos[1]. Pac»tum» scilicet ipsius cornu loquentis magnifica (Antiochi). «Populus autem illorum, qui noverunt timorem »Domini, prævalebit contra adversarios suos, et Justi in »populo docebunt multos[2].» Machabæorum tempora designat, quibus Judæi impegere in tela, in ignes, in servitutem, bonorumque direptionem diebus plurimis. Cumque in hasce calamitates inciderint, «Sublevabuntur auxilio »parvulo. Posthæc divisione mala dividentur[3],» adeo ut filii a parentibus, et fratres a fratribus discedant. «Et ex »sapientibus dejicientur ad probationem et intelligentiam »per eos[4].» Id est, sacerdotes, in quibus scandalizabuntur, et intelligent, et probabuntur multi. «Usque ad tempus »finis,» id est, donec præfinitus terminus correptionis adveniat, ejus quippe tempus in multos dies protelabitur. «Contra Deum deorum loquetur grandia;» quia efferet sese super omne numen. «Et prosperabitur in istis,» donec compleatur tempus ejus; «Transacta quippe est definitio. »Et omnem Deum patrum suorum non intelliget[5],» qui ostendit ei præfinitum tempus quale futurum sit; vel rursus, quia deos novos inducet, vel potius, quia super Deum suum magnifice se extollet, ut maria siccare se posse jactet, terrasque marinis fluctibus obruere[6]. «Et amorem »fœminarum, et omnem Deum non cogitabit[7].» Vel quia nec impure, nec intemperanter vivet, vel quia regis filiam, quam pridem duxerat, contemnet, et deæ Conæ nuptias ambiet. «Et Deum Haschino fortem glorificabit bmatouneh,» id est, in sede sua. «Et Deum patribus suis ignotum hono»rabit[8].» Quia impendentis mortis metu consternatus, litteras Judæis Hierosolymam officii plenas dedit, et dona,

[1] Dan. xi, 32. — [2] Ibid. 33.— [3] Ibid. 34.— [4] Ibid. 35.— [5] Ibid 36, 37. — [6] 2 Mach. ix, 8. — [7] Dan. xi, 37. — [8] Ibid. 38.

atque aurum argentumque transmisit, Deoque pro ipsius salute supplicare flagitavit. « Et dabit eis potestatem in » multis, et terram divident pretio [1]. » Judæorum nempe agris suarum copiarum duces sibi propius morituro superstites munerabitur. « Et ad præfinitum populo tuo ter» minum. » Id est, ineunte tempore ejus termini, « Prælia» bitur adversus eum rex Austri [2], » nempe Ptolomæus. « Et » concitabitur in eum rex aquilonis. » Antiochus scilicet, « Et veniet contra eum in curribus, et equitibus [3]. Ipse est, quem Angelus infra prædicit invasurum Ægyptios cum ingenti exercitu, et equitum, atque elephantum apparatu. « Introibit in terram, et veniet in terram Israël [4]. » Id est, in Judæam incumbet, Hierosolymam occupabit, sanctuarii adyta perrumpet, Dei sacra temerabit, diripiet vasa, aureum altare, candelabrum, et mensam auferet. « Et isti salvabuntur de manu ejus, Edom, et Moab, et » reliqui de filiis Ammon [5]. » Idumæis, et cæteris causa salutis erit; vel quia Antiocho ultro se dedent; vel quia Deus, qui prædictas gentes ab Israëlitis servaverat, iterum ab Antiochi invasione tutabitur. « Et terra Ægypti non » effugiet manus ejus [6]. » Ptolomæum Ægypti regem designat, qui cum Antiocho confligere non ausus, præripuit fugam. « Et capiet urbes multas, et dominabitur thesauro» rum argenti et auri, » quos scilicet capta oppida dabunt. « Et nuntii ab oriente, et aquilone reditum maturare co» gent [7], » rumores scilicet inde delati, nuntiantes bello victos fuisse præfectos, quos rex ægyptiacam expeditionem suscepturus vicarios constituerat. « Et tabernaculum suum » figet in loco plano [8]. » Locus iste interjacet mari, qua Israëlitæ transierunt, et monti, in quem ascendit Moyses, vitam ibidem cum morte commutaturus. « Et custodiet

[1] Dan. xi, 39. — [2] Ibid. 40. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 41. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 42. — [7] Ibid. 43, 44. — [8] Ibid. 45.

» sanctuarium suum. » Deus utique templum suum tutabitur adversus molimina minasque Antiochi, qui immissa militum, manu conditos ibidem thesauros, et quidquid sors obtulisset, inde rapere, et asportare cogitabit. « Veniet autem tempus ejus, et non erit ei adjutor [1]. » Tametsi lybicas gentes, et æthiopicas Antiocho laturos opem Angelus supra dixerit, subdit tamen hic : « Non erit ei adjutor ; » vel quia a suis diis auxilium frustra petet, nec enim illi aderunt tempore, quo a vindice Dei justitia capietur ; vel quia misericordiam non erat consecuturus in tempore angustiæ, etsi mala, quæ Judæis intulerat, dolens fateretur, et malefactum damnaret.

CAPUT XII.

« In illo tempore consurget Michaël angelus magnus [2]. » Ipse nimirum, qui nunc quoque rerum vestrarum maximopere satagit. « Et conteret illum : et veniet tempus tribulationis, » id est, antequam conteratur Antiochus; « Quale non fuit a diebus sæculi [3]. » His porro bene cohærent illa. « Introierunt sponsi in luctu ; et quæ sedebat in » thalamo, innovavit lamentationes, et commota est terra » super habitantes in ea [4]. Et in tempore illo salvabitur » populus tuus omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro [5]. » Pauci videlicet præsentem ruinam effugient. « Liber, » de quo hic fit mentio, vel est lex ipsa, quam qui perfecerit, vivet in ea ; vel quod apud Ezechielem legitur. « Et sumes » inde parvum numerum, et ligabis eos in ala tua [6], » id est

[1] Dan. XI, 45. — [2] Id. XII, 1. — [3] Ibid. — [4] 1 Mach. I, 28, 29. — [5] Dan. XII, 1. — [6] Ezech. V, 3.

in extremitate pallii tui. « Et multi, qui dormiunt in terra, » evigilabunt [1]; » eo, quod post assertam Zorobabelis ope salutem et libertatem novum quasi somnus opprimet malum, quo soporis ad instar discusso, quasi de pulvere expergefient; « Alii ad vitam æternam. » Homines scilicet patientia vitæque innocentia inter Judæos conspiciendi; « Et alii ad interitum et ad ludibrium sociorum suorum sem» piternum [2]. » Homines designat, qui popularibus suis offensionis et ruinæ occasionem præbuere, quibus comminatur æternam infamiam; simulque promittit illis, qui pie vivendo, et docendo, aliis profuissent, claritatem nominis et prosperos etiam in præsenti sæculo successus, et in futuro justam retributionem. Quamobrem subdit : « Et illi, » qui ad justitiam erudiunt multos [3]; » id est, ab infidelitate ad fidem traducunt. « Fulgebunt in gloria, » quam scilicet in novissimo die induent immortalem. « Et tu, Daniel, » claude sermones istos, et sile, et signa librum usque ad » tempus statutum [4]. » Angelus Prophetæ mandat, ne cuipiam isthæc arcana prodat, aut librum communicet, quem nihilominus signari servarique jubet, ne, cum Judæi statuto tempore talia contingere conspexerint, dubitent, ut Deus præsciverit hasce calamitates populum suum quandoque perpessurum. « Et quærent multi Deum, et multi» plex erit scientia [5]. » Post hanc, inquit, quam prædixi, tribulationem, illud continget, quod babylonicam calamitatem sequetur, plurimorum scilicet in rerum divinarum cognitione profectus. « Et vidi ego Daniel : et ecce duo alii » stabant ab utraque ripa fluminis [6]. » Id est, cum Angelus ille, qui mecum loquebatur, discessisset, et alveum fluminis ingressus vadum quærere videretur. Repente duo alii apparuere, ripas hinc atque inde obsidentes. Porro Ange-

[1] Dan. XII, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 5.

lus, dum fluminis alveum subit, et profluentum tute calcat, personam sustinet scientis altitudinem mysteriorum Dei; perinde ut « Alii duo ripam utramque insidentes, » symbolum præferunt concessæ sibi potestatis interrogandi de quæstionibus a Propheta prætermissis. Quamobrem tanquam potestate accepta interpellant alterum Angelum. « Usquequo finis horum mirabilium [1]? » Quibus ille velut arcanorum divinorum conscius respondit : « In tempus, et » tempora, et dimidium temporis consummabuntur hæc » omnia [2]. » Cum nimirum occubuerit ille, qui immani hactenus crudelitate in populum Dei debacchatus fuerat. « Et » ego Daniel cum audirem, non intelligebam; et dixi : » Domine mi, quid erit novissimum horum [3]? » Non quæro, inquit, dicta, sed an supersit quidpiam dicendum de iis, quæ prædictorum consummationem exitumque erunt secutura. « Et dixit ad me : Vade Daniel, quia obsignati sunt » sermones usque ad præfinitum tempus [4]. » Sermones clausi signatique, alii pertinebant ad regnum statuto tempore casurum, quodque prædictum fuerat a Christo evertendum; alii ad ipsum Christum ejusdem eversorem. « Eligentur, et » dealbabuntur multi [5]. » Designat futuram Apostolorum electionem et credentium ad eosdem audiendos concursum, quos prædicit baptismi lavacro dealbandos; Judæos contra Christi interfectores severe judicandos et puniendos. « Impie agent impii, et non intelligent omnes impii [6]. » Cohæret cum illo : « Pater, dimitte illis, non enim sciunt » quid faciunt [7]. Qui faciunt bona, intelligent » summum utique rectorem, cujus consilio nutuque fluunt tempora, hunc porro agnoscent tum ex vaticiniis Prophetarum, tum ex signis illud tempus indicantibus. « A tempore, quo abla- » tum fuerit sacrificium, et posita fuerit abominatio in de-

[1] Dan. XII, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. — [7] Luc. XXIII, 34.

» solationem dies mille ducenti et nonaginta [1]. » Designat Antiochi tempora, quibus impius rex juge sacrificium sustulit, et abominationem desolationis induxit, populum Dei subvertere, et religionem corrumpere molitus. « Porro dies » mille ducenti et nonaginta » implent totum illud spatium temporis, quo Judæi maximis calamitatibus affecti sunt, templumque violatum fuit, intraque sacra adyta nefarii et scelerati homines ausi sunt aram suis excitare diis. « Beatus, qui expectat, et pervenit ad dies mille tercentos et » triginta quinque [2]. » Hac scilicet temporum exacta periodo, Judæorum calamitates finem accipient, et ædes, in qua Dei populus vota sua reddere solebat, mundabitur, statæque cæremoniæ et sancta sacrificia restituentur. « Tu » autem Daniel vade, requiesce in finem. » Id est, cæterum isthæc mala populo tuo olim obventura te minime angant. « Resurges in tempore tuo in fine dierum [3]. » E tumulo namque redibis ad vitam; nec idcirco revicturum te puta, quando Filius Dei morietur, quod utique continget sub finem septuaginta hebdomadarum, sed in supremo mundi die, quo una cum cæteris mortuis ab eodem Filio Dei in secundo suo de cœlo adventu vitam recipies immortalem.

[1] Dan. XII, 11. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13.

S. P. N. EPHRÆM SYRI.

COMMENTARIA IN HOSEAM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Hoseæ prophetæ patria fuit Beelmoth in tribu Issachar, in eaque mortuus in pace sepultus est. Dominum in terras venturum prædixit, et ejus adventum expresso signo præmonstravit; præcessit autem annis triginta quatuor supra octingentos, ac tredecim supra centum prophetavit.

CAPUT I.

« Verbum Domini, quod factum est ad Hoseam filium » Beeri in diebus Oziæ [1] etc. » Indicat Hoseas se sub regibus Juda, Ozia, Joatham, Achaz et Ezechiam prophetasse. Geminam porro populi sui vaticinatus est captivitatem; alteram ab Assyriis prope imminentem; a Babyloniis alteram non multo post secuturam, hanc Judæis, illam reli-

[1] Osee 1, 1.

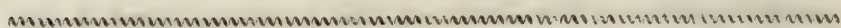
quis Israëlitis ob commune scelus idololatriæ a Deo statutam, qua tandem soluta, reditum et in pristinum restitutionem populo utrique pollicetur. « Et dixit Dominus ad » Hoseam : Vade, sume tibi uxorem fornicariam, et fac tibi » filios fornicarios [1]. » Quærito, inquit, tibi uxorem, meretricem tamen, quo conspicuum Israëli prostet signum, qui in urbe Samaria Baali, et vitulis sese aperte ac palam prostituit. Ex illa porro suscipies hæredem tibi, portentum autem Judæis futurum, qui palam Dominum jurant, et clam Melchom adorant. « Quia fornicans fornicabitur terra » a Domino [2]. » Terra utique Israëlitarum quando pulsis indigenis novos colonos accipiet a rege Assyriorum : unde sequetur, quod populo illi fuerat denuntiatum. « Fructus » terræ tuæ comedet populus, quem ignoras [3], » cuique factus est ignotus Deus tuus, ex quo suis adhæsit diis. Idololatriam siquidem Hoseas et alii Prophetæ vocabulis mœchiæ et scortationis designant. « Et accepi mihi Gomer » filiam Debelaïm ; et concepit, et peperit mihi filium : et » dixit mihi Dominus : Voca nomen ejus Jezraël, quoniam » adhuc modicum, et cessare faciam regnum Israël [4]. » Ad Israëlitarum quippe regum ditionem pertinebat urbs Jezraël. Significat autem Israëlitas, eversa ipsorum republica, Deum laudare desituros, eo quod futurum erat, ut illorum ora servitutis ferro, duro velut camo, stricta premerentur, adeoque nec jam liceret verba proferre, nedum consueta suorum festorum carmina modulari. Quod, ait : « Requi- » ram sanguinem Jezraël a domo Jehu [5]. » Non Nabothi necem in agro jezraëlitæo factam intelligit, quam idem Jehu Achabitarum cæde vindicaverat : sed ipsius Jehu culpam indicat. In multis quippe, quod justum erat persequendo, a justitia ipse exorbitavit, imprimis quod Ocho-

[1] Osee I, 2.— [2] Dan. I, 2.— [3] Deut. XXVIII, 33.— [4] Osee I, 3, 4. — [5] Ibid.

ziam una cum filio Achabi occidit, tum gravissime quod ab Achabi viis minime deflexit ; quamobrem ejusdem familia postmodum a Deo repudiata, regno etiam spoliata fuit. « Et domui Juda miserebor. » Eo videlicet tempore, quo tribus Ephraïm in alienas terras deportabitur. « Et non » salvabo eos in arcu, et gladio [1], » Assyriorum, qui quidem a Judæis in belli societatem asciti fuerunt, cum ipsis tamen ad pugnam minime progressi sunt, etsi pro ipsis contra Damascenos et Ephraïmitas præliaturi arma sumpsissent. Quare hæc ad regis Achaz tempora referuntur. « Et con» cepit, et peperit filiam : et dixit mihi Dominus : Voca » nomen ejus : Non consecuta misericordiam : et alium » filium peperit, qui vocatus est, Non populus meus [2]. » Idcirco quod ab initio populus gentium Dei populus non fuit, nec ab illo dilectus, qui oderat peccatorem. Audi Hoseæ verba interpretantem beatum Paulum. « Vocavit » nos non solum ex Judæis, sed etiam ex gentibus, sicut in » Hosea dicit : Vocabo non plebem meam, plebem meam, » et non misericordiam consecutam, misericordiam conse» cutam [3]. Quia non addam ultra misereri domui Israël [4], » quam videlicet statui servituti captivitatique subjicere. « Et » congregabuntur filii Juda, et filii Israël pariter [5], » nec duas ultra scindentur in partes, quod malum sub Roboamo passi sunt. Hæc ad Israëlitarum a captivitate reditum pertinent, et multo verius de Messiæ adventu, et gentium conversione exponuntur. « Quia magnus est dies Jezraël [6]. » Eo quod magnarum calamitatum finem, et magnæ felicitatis initium sit allaturus ; nam siculi ultus est Deus « San» guinem Jezraël, » sanguinem videlicet Nabothi, et innocentium ab Achabo et Jehu interfectorum ; sic vindicabit sanguinem populi sui a gentibus ad ejus perniciem cons-

[1] Osee 7.— [2] Ibid. 6 et 8, 9.— [3] Rom. IX, 24, 25.— [4] Osee 1, 9. — [5] Ibid. 11. — [6] Ibid.

piraturis. Videtur Zorobabelis et Nehemiæ temporibus excitatam a finitimis populis persecutionem indicare. Nihilominus quod textui usquequaque respondet, dicendum hæc pertinere ad salutem a Christo assertam populo suo adversus diabolum ejusque satellites Martyrum præsertim persecutores; hic enim populus erat semen, quod saturus erat Deus per Christum, ut ait divinus Paulus, populum novum, æmulatorem bonorum operum; id enim ipsum vocabulum Jezraël significat. Quanquam ex hac eadem urbe Gedeonem suas eduxisse copias docet Judicum historia, atque inde cœptam ejusdem de Madianitis, confœderatisque populis victoriam. Quid? num Propheta hic Jezraël mentionem intulit, quo intelligerent Judæi fore, ut sicut inde « Dies magnus » illuxit Gedeoni, sic futurum aliquando ut similis ipsis affulgeret dies de soluta babylonica captivitate, utique faustissimus et vere magnus : quem tamen non sibi ipsi, sed Deus illis « Saturus erat, » id est, facturus : non enim Judæis, sicut nec Gedeoni tantum bonum peperit propria virtus, sed Dei clementia : ut verum sit etiam in hoc sensu, quod superius dictum est : « Et non » salvabo eos in arcu, neque in gladio. »

CAPUT II.

« Vocate fratres vestros populum meum, » non eo, quo notati sunt, nomine, « Non populus meus, et sorores » vestras dilectas [1], » non quo dictæ fuerunt, « Non dilectæ. » Attende ut mutantur nomina, utque ignominiæ notas, quas æqui Judicis severitas inussit, pii patris clementia oblitte-

[1] Oseæ II, 1.

ret : « Expostulate cum matre vestra [1] » factum cum Samaria vos Ephraïmitæ, vosque Judæi cum Jerosolyma, quas ut matres vestras observatis et sequimini. « Non enim » uxor mea est, » quia vitulos adoravit, et idolis offert libamina. « Auferat fornicationem a facie sua, » quoniam exarsit ad probrum et stuprum; « Et mœchiam de medio » uberum suorum [2]. » Occultam Judæorum idololatriam fuisse indicat, Ephraïmitarum contra patentem et publicam, quam proinde in facie positam dicit. Ut enim hæc pars corporis nostri conspicua est, sic Samariæ stupra in propatulo transigebantur. Contra teguntur ubera, suo namque Jerusalem meretricio cavebat secretum. « Ne di- » mittam eam nudam [3], » privando viris claris sacerdotibus et regibus; » Quia filii fornicatricis sunt [4]; » eo quod in flagitia matris suæ se immerserunt. « Ecce sepiam vias tuas » spinis [5], » crebris animadversionibus peccantem castigando, atque potentes adversarios tuis consiliis opponendo. « Et sequetur amatores suos, et non apprehendet, et quæ- » ret eos, et non inveniet [6]. » Id est, mater vestra Samaria, ipsique confœderata Jerosolyma socios populos appellabit, ut auxilium ferant periclitanti, at non impetrabit. « Tunc » dicet : Revertar ad virum priorem [7], » ad Deum nempe patrum meorum Abraham, Isaac, et Jacob, quoniam nec dii, quos amavi, atque ab iis me amari putabam, nec eorum cultores populi laboranti succurrerunt. Sed nec ipsi sibi, victoribus enim victi servient. Et hæc quidem mater vestra dicet tunc, nunc vero aliud. « Idcirco cessare faciam » omne gaudium ejus [8] » in captivitate babylonica. « Et » corrumpam vites ejus et ficus ejus [9] » colonorum cura destitutas, quos, subacta vastataque provincia, hostis coget in alienas terras transmigrare. « Et visitabo super eam dies

[1] Osee II, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 6. — [6] Ibid. 7. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 11. — [9] Ibid. 12.

» Baal, in quibus incendebat thura, tollebat inaures suas, » et margaritas suas, et ibat post amatores suos, et mei » obliviscebatur : dicit Dominus [1] » suos imitata majores, qui meo munere Ægyptiorum aurum adepti, vitulum conflarunt, quem ipse dederam, cultu se ornabat : meique oblita, quos insaniebat deos, quibusque eo ornatu placere studebat, assectabatur. « Propter hoc adblandiar ei [2]. » Liberalibus nimirum, quas Prophetæ dabunt, promissis, esto nullum effectum habituris. « Ducam in solitudinem. » Procul ab idololatrarum consuetudine et contubernio. « Et » loquar ad cor ejus. » Consolabor casu suo afflictam et mœrentem. « Et dabo ei vineas suas ex eodem loco. » Id est, fidem dabo me daturum, idque Prophetæ affirmabant, etsi dictum res secuta non est propter ejus perfidiam. « Et » vallem Achor ad aperiendam intelligentiam ejus [3]. » Quandoquidem ex hoc loco majoribus ejus primus apertus est aditus ad cernendam hæreditatem divinis sibi promissis addictam. « Et erit in illa die, ait Dominus : Vocabit me, » vir meus [4]. » Et cætera, quæ sequuntur, eo tempore perfecta sunt, quod supra beatus Paulus indicavit. « Sponsabo » te mihi in sempiternum, » novo et æterno fœdere, quod Christi sanguine sancitum est. « Sponsabo, inquit, te ex » commiseratione et gratia; » neque enim insontem repudiaram. « Exaudiam cœlos, et hi exaudient terram, et terra » exaudiet triticum, et oleum, et hæc exaudient Jezraël [5]. » Annuam cœlo, et pluviam dabit terræ, et proventus suos proferet. Hæc Judæis quidem præstita fuere statim a soluta captivitate et reditu, non tamen usquequaque perfecta, nisi postquam cum gentibus ad Christum conversis in unum coaluere populum, ad hunc enim certissime pertinent quæcumque in extrema sectionis hujus parte vaticinatur Hoseas.

[1] Osee 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 19-22.

CAPUT III.

« Dillige mulierem adulteram, quia illi dilexerunt vi-» nacia uvarum [1]. » Mulierem adulteram manifeste Propheta demonstrat esse synagogam, de qua intellige verba, quæ sequuntur : « Dilexit Dominus filios Israël. » Ea siquidem divinæ disciplinæ optimum saporem fastidivit utique melle dulciorem, eique vinacia uvarum antetulit; quæ quidem symbola sunt falsæ Dæmonum doctrinæ præbentis speciem duntaxat veræ suavitatis. Rursus ut uvarum vinacia nos minime delectant, sic nec tenere debent cogitationes nobis ex malis affectionibus adhærentes. « Et emi eam mihi quin-» decim argenteis [2]. » Trifariam si dividas, numerus sacerdotes, Prophetas, et reges repræsentat. Istorum nempe opera Deus synagogam a barbaris servavit. Item quintadecima dies mensis exitum aperuit Hebræis in Ægypto terram promissionis desiderantibus; Ecclesia autem non eo liberata fuit pretio, sed illius gratia, qui triginta argenteis emptus illam redemit : « Et coro, et dimidio cori » hordei. » Hordeum doctrinam legis designat Judæis quasi jumentis datam tandiu, dum adoptionem filiorum per Christum acciperent, « Et dixi ei : Dies multos expectabis » me [3]. » Seipsum Propheta exponit, « Quia, inquit, mul-» tos dies sedebunt filii Israël sine rege, et sine sacrificio, » et non erit, qui induat ephod [4] : » quia, superveniente populi captivitate, regnum erat casurum, et perturbandus status et cæremoniarum ordo. Porro ephod, seu vestis judicii, summi sacerdotis indumentum fuit, bysso et purpura intertextum, et quatuor gemmarum ordinibus distinctum.

[1] Osee III, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4.

Vestis autem judicii dicebatur ex eo quod, cum quispiam Deum consulere volebat, pontifex eo indutus amictu divini judicii sententiam rogabat, consulentique referebat, ea porro per aliquam ex prædictis gemmis manifestabatur. « Et post hæc quærent Dominum, et David regem suum [1],» Zorobabelem Davidis nepotem. Et Zorobabelem quidem Judæi plurimi quæsiverunt, non multi Christum; quod etiam Esaïas et Daniel præviderunt, et prædixerunt ; hunc enim Hoseas designat, quem cæteri Prophetæ, mutuato a figura nomine, Davidem passim appellant.

CAPUT IV.

« Judicium Domino cum habitatoribus terræ [2] » Israël, severum, justum tamen, pensata gravitate criminum, quæ statim subtexit. « Sanguinem sanguini miscuerunt [3], » quia Prophetas occiderunt. Nec ideo posuere sitim, quominus etiam Domino Prophetarum in propria venienti necem inferrent, ejusque sanguinem confunderent cum illorum cruore, qui prænuntiabant de adventu Justi. « Alter alteri » iniquus populus tuus æque, ac sacerdos contendit [4]. » Nec talia audentes cohibuit metus. « Propter hæc lugebit » terra » ab habitatoribus deserta suis. « Offendisti de die, » quicumque in legem peccasti. « Et offendit etiam Propheta » tecum de nocte, » tenebrosa implicitus visione tui cordis. « Tacere feci matrem tuam [5] » synagogam, obmutescentibus sacerdotibus, quos illa, rejectis Dei cæremoniis, curare jussit sacrificia vitulorum. Ephraïmitas designat, qui primi vitulorum cultum induxere, eosque hanc ob causam

[1] Osee IV, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 5.

repellendos denuntiat, ne in posterum sacerdotio fungantur, quod Ephraïmitis, eorumque sociis tribubus non multo post accidit : patrio quippe solo ejectis, omnis sacrificandi facultas ipsis adempta est, et sacerdotalibus functionibus interesse penitus interdictum. Quanquam Judæos etiam tristi hoc vaticinio comprehendi contextus ipse docet. Ipsorum siquidem proprium factum est sacerdotium, ex quo templum Jerosolymæ ædificatum fuit, et ad eos tribus levitica a Joroboamo exauctorata profugit, licuitque Leviticis in templo sua munia exercere, et constitutum sibi censum a populo exigere : quare illud : « Repel- »lam te, ne sacerdotio fungaris mihi [1]. » Ad Sobnam videntur Judæorum pontificem referenda, huic certe Esaïas pontificatum adimendum denuntiat illis verbis : « Dejiciam »te ab honore tuo, et deponam te a statione tua. Et glo- »riam suam in ignominiam commutarunt [2].» Idola Deo subrogarunt. « Et erit sicut populus, sic sacerdos [3]. » Arcanus sermo, quo significatur, consummato crucis mysterio, Judæorum pontifici auferendum esse donum, eumdemque redigendum ad communem populi sortem, qui utique sacerdos non est. « Fornicatio, et vinum, et ebrietas abstu- »lerunt cor [4]. » Cum in suorum deorum delubris pro libidine talia exercerent. « Cum separatis a trivio sacrifi- »cabant [5]. » Scorta erant, et idolorum sacerdotes, quibus sacrificantibus idololatra populus se adjungebat. « Populus »non intelligens amplexatus est meretrices [6]. » Nec enim voluit cogitare quem domi haberet hospitem, nec potuit ejus capere majestatem oppido quam formidandam; ideo in infamis scorti amplexus invasit. « Tu autem Israël noli »condemnare Judam [7]. » Phaceam regem intelligit, qui, conjunctis cum Rasano copiis, regi Achaz bellum intulit.

[1] Osee iv, 6. — [2] Ibid. 7 et 9. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. 14.

« Et nolite ire in Galgala, » ad certum exitium. « Et nolite » ingredi in Bethaven [1], » ad captanda inde auguria. In urbe Bethaven prostabant idolorum aræ, a quibus auguria peti solebant. « Quoniam sicut vacca, quæ excussit jugum, » declinavit Israël [2]. » A lege Dei deflexit. « Pascet eos Do- » minus sicut agnos in latitudine, » domum Juda. « Parti- » ceps idolorum Ephraïm [3]. » Idola coluit, et de sacrificiis eorum participavit. « Ligabitur spiritus in alis eorum, et » confundentur ab aris suis [4]; » quoniam sacerdotes suos servare non potuerunt.

CAPUT V.

« Audite hoc sacerdotes, et attendite domus Israël, et domus regis auscultate, quia vobis judicium est, quoniam » laqueus facti estis speculatoribus » Prophetis veritatis. « Et sicut rete expansum super Thabor [5]. » Locus erat venationis. « Quia nunc fornicatus est Ephraïm [6]. » A diebus Jeroboam, et Rasen post idola declinaverunt; « Clangite » buccina in Ramatha [7], » sicut soletis prælium inituri, aut victoriam adepti. « Clamate in Bethaven, » in domo vanitatis : « Post tergum tuum Benjamin [8]. » Lupus rapax rapacitati prædantium Assyriorum, mox etiam Chaldæorum exponendus. « Ephraïm in desolatione erit » in die vindictæ, adventuque Assyriorum. « In generationibus Israël » ostendi fidem [9], » dictorum factorumque meorum veritatem et æquitatem. « Calumniam patiens est Ephraïm, et » coangustiatus in judicio [10]. » Utrumque patitur, postquam

[1] Osee IV, 15. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 16, 17. — [4] Ibid. 19. — [5] Id. V, 1. — [6] Ibid. 3. — [7] Ibid. 8. — [8] Ibid. — [9] Ibid. 9. — [10] Ibid. 11.

veritati vanitates antehabuit. « Et vidit Ephraïm languores » suos, » oppressionem suam, « Et Judas dolores suos » suam servitutem, « Et misit ad regem Jareb [1]. » Hosee rex Samariæ ad Saüm regem Ægypti petens auxilium, qui tamen illum indemnem contra Assyrium præstare non potuit; sed nec ipse Assyrius voluit, sub cujus clientelam se ille receperat, sed transtulit in Hala et Habor civitates Medorum, postquam Hoseam rebellasse rescivit. Simili exitu Joakim rex Juda eorumdem Ægyptiorum regem Nechao sibi auxilium laturum speravit contra Chaldæos; sed ab istis utrique, Ægyptii et Judæi tandem oppressi sunt.

CAPUT VI.

« Revertamur ad Dominum, ipse percussit nos, et ipse » curavit nos [2]. » Percussit reos, quia justus est; curabit miseros, quia pius est. « Et die tertia suscitabit nos [3]. » Celeriter, quemadmodum nos olim Ægypto, pelagoque circumventos die tertio liberavit. « Et discemus tendere ad » scientiam Domini » post reditum ; « Quasi ad auroram, » cujus certus est exitus [4] » ad transitum a baptismo veniet quasi per intelligibile lumen ad agnitionem Dei quisquis in Christum crediderit, et quasi imber fluet inde doctrina ejus super eos, qui illa digni habiti fuerint. « Et quasi » imber serotinus [5] » per revelationem Spiritus ipsam animam præparabit, tum vero incipiet germinare, et fructum cœlestem producere. « Dolavi Prophetas et occidi eos in » verbo oris mei [6], » quoniam propter prophetiam morie-

[1] Osee v, 13. — [2] Id. vi, 1-3. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 5.

bantur. Cumque eos Deus mitteret juberetque populo denuntiare sive adversa et molesta, sive commoda et prospera, jussioni minime refragabantur; propterea que populus in eos insiliebat, illosque lapidabat et occidebat. « Et judi» cium meum quasi lux egredietur [1] » supplicium, quo statui in Prophetarum interfectores animadvertere, futurum volo cujusvis manifestum; « Quia beneficentiam volui, et non » sacrificium [2]; » sacrificium quidem placet, sed magis misericordia et benignitas in fratres; « Et scientiam Dei plus » quam holocausta [3], » et opimas quasvis hostias; quibus dum me placandum speratis, fratres opprimitis. « Galaad civitas » operantium iniquitatem : hi participes fuerunt sacerdo» tum in via et interfecerunt Sichem [4]. » Cum sacerdotibus Bethel conspirarunt ad cædem peregrinorum petentium templum Domini in Jerusalem. Innuit crudele facinus Levi et Simeonis, qui ob injuriam non admodum gravem Dinæ sorori suæ factam a principe Sichem, omnes urbis habitatores trucidarunt. « Ibi fornicatus est omnis Ephraïm, et » contaminatus est Israël [5]. » Nec talia perpetrantes a sacerdotibus levi aliqua reprehensione castigati fuerunt, qui gravi utique supplicio plectendi fuissent. « Sed et Juda » pone tibi vindemiam [6], » eo quod Judæi post reditum gentes sibi inimicas forent profligaturi.

CAPUT VII.

« Cum curarem Israël, » Jehu Prophetarum dictis obsequente, et persequente idololatriæ fautores, Jezabelem videlicet ejusque alumnos sacerdotes : « Revelata est ini-

[1] Osee VI, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 8, 9. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. 11.

» quitas Ephraïm, et malitia Samariæ [1]. » Patuit immedicabilem esse populi Ephraïmitarum et Samariæ principum impudentiam et perversitatem : quia nihilominus quam antea solebant, « Operati sunt mendacium » in conspectu meo. Et fur ingrediebatur, et latro spo» liabat in plateis [2], » Privatorum et principum avaritiam et rapacitatem ostendit clam et palam grassantem. « In » malitia sua lætificaverunt regem [3], » Jeroboamum videlicet, cui ejus nequitiæ homines idololatriam suadenti assensi sunt, quanquam et istud ad ejus successores referri potest, qui jam perierant, Deo eorum impietatem approperato leto vindicante, vel qui in præsenti regnabant, suaque potestate abusi religionem pessumdabant principibus et regiis consiliariis factum approbantibus. « Omnes » principes eorum adulterantur, quasi clibanus succensus » ad coquendum [4]. » Adeo ad stuprum et rapinam exarserunt. « Propter hoc cessabit a civitate eorum, qui com» misceat fermentum, donec subacta farina fermentetur [5]. » Eo quod hostes, decreta civium captivitate, maturare exitum cogant. Hoc scilicet eorum majoribus contigit in Ægypto, nam cum Hebræi redditam sibi divino munere libertatem dissimularent, accurrerunt Ægyptii, cunctantesque presserunt adeo, ut nec moram brevem concederent, « Dum farina modo subacta fermentaretur. » Rursus alio sensu : « Civitatem » hunc mundum appellavit, « Et » subactam farinam » humanum genus, subigentem Deum Verbum : et illud « Donec fermentaretur, » significat novissimo tempore Christum venisse, cum humana natura malitiæ suæ acitate fermentata jam fuisset, qua detersa, eamdem ab illo imbutam fuisse novo fermento [6]. « Die regum » nostrorum, cœperunt principes nostri furere a vino [7], »

[1] Osee VII, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. — [6] 1 Cor. V, 8. — [7] Osee VII, 5.

reges suos deponendo, et alios subrogando, ebriosi nempe sunt et strenui potatores. « Ephraïm cum gentibus com-» mixtus est, illis sanguinis communione et conjugiis junctus. « Tota nocte perseveravit furor eorum [1].» Hausto mero furunt, sanguinem judicum et regum suorum inhiant, non quiete somni, non vini lætitia deferbuit concitatus furor, ut sani hominis in modum actus suos explicare queant. « Et » factus est Ephraïm quasi placenta, quæ antequam coque-» retur, devorata est [2]. » Mystice indicat brevem fuisse Adæ in paradiso moram : « Sed et cani eruperunt ei, et ignora-» vit [3]. » Hoc symbolo adumbrantur mores, qui in generis nostri capite apparuerunt post contractam senectutem, in Adamo, inquam, post peccatum suum, suumque e paradiso exitum, quos profecto antea ignorabat. « Et factus est Eph-» raïm, quasi columba parvula non habens cor [4]. » Nec enim ablatos doluit natos ; abductæ quippe fuerant tribus duæ cum dimidia habitantes trans Jordanem, nec inde cautiores Ephraïmitæ facti sunt, neque suum salvatorem Dominum agnoverunt. « Quocumque profecti fuerint, ibi ex-» pandam super eos rete, » gentem Assyriorum, « Et disper-» gam eos in omnem ventum [5], » sic ut Mosis prædictionem res ipsa sequatur. « Ista est depravatio eorum in Ægypto [6]. » Vel quia vitulos et oves in Ægypto colebant ; vel quia alliorum, ac cæparum, et carnium desiderio Ægypto hærebant.

[1] Osee VII, 6. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 12. — [6] Ibid. 16.

CAPUT VIII.

« Os tuum sit sicut tuba super domum Domini [1]. » Tuba vocalis ac terrifica, ut increpes parricidas et adulteros, qui talia perpetrantes, nihilominus audent domus meæ limina terere ; sed fortasse domum Domini ipsum Israëlitarum populum appellat. « Regnaverunt, et non ex me [2] : » quia, quem regno præficerent, a me discere noluerunt. « Domini » facti sunt, et non indicarunt mihi [3]. » Quia Dominum minime consuluerunt, sive principes ducesve sibi crearent, sive hostibus bellum pararent. « Ventum seminaverunt, non » est illis culmus neque spica faciens farinam [4]. » Nec profecto ventus, nec spica ejusmodi alendis corporibus utiles sunt. Sed nec vituli Samariæ potentes sunt ad arcendam mortem, vitamque tuendam, aut ad suffulciendum collabentem murum. « Nunc facti sunt in nationibus quasi vas inutile [5]. » Sed nec olim Ægyptiis utiles fuistis, Israëlitæ : ipsi potius vobis magnopere profuerunt, sed ut majora damna a vobis referrent. « Quasi onager solitarius Ephraïm [6], » domo sua ejectus ea etiam consolatione privabitur, quam vel ex domesticorum convictu et consuetudine haurire solebat, vel ex aliorum miserorum communione et societate capere potuisset. « Et si traditi fuerint gentibus [7]. » Judæos designat, regnante Ezechia, ab Assyriis ex parte dispersos. « Congre» gabo eos, » dissipatis versa vice Sennacheribi copiis. « Et » quiescent paulisper ab onere regum et principum [8], » Assyriorum in diebus Ezechiæ. Vel eversa a Nabuchodonosore

[1] Osee VIII, 1. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 7. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. 9. — [7] Ibid. 10. — [8] Ibid.

republica, vacabunt deinceps a cura creandorum magistratuum.

CAPUT IX.

« Noli lætari, Israël, eo quod aberrasti a Deo tuo [1]. » Quasi dicat : « Nulla tibi jam superest causa lætitiæ, Deo tibi averso, a quo, inanes secuta deos, discessisti. « Dilexisti » mercedes ab omnibus areis [2]. » Cujuslibet gentis idola coluisti, ut inde velut ex area victum colligeres. « Area et » torcular non pascet eos [3]. » Quoniam ex eo nefario quæstu alimenta sibi parare studuerunt; ideo concessis etiam suorum agrorum proventibus eos in posterum carere volo et fame premi. « Non libabunt Domino vinum. » Non enim placet ex rapina oblatum. « Sacrificia eorum quasi panis » angustiæ. » Eo quod non inviti quidem, non libenter tamen, nec grato animo illa offerrent. « Omnes comedentes » illum contaminabuntur [4]. » Sacerdotes et quod propter proprium compendium immolarent hostias a populo præsentatas, intereaque ejus rapinas dissimularent, et quod aliunde quæsitum panem in domum Domini importarent, dum proprio parcerent. « Ægyptus congregabit eos, et » Memphis sepeliet eos [5]. » Congregabit dispersos, et inter» fectos humabit. «Sciet Israël demens stultum Prophetam [6].» Quasi dicat : « Siquidem inter vos, Israëlitæ, ut opinamini, adesset Propheta meo Spiritu afflatus, et mente usquequaque integer, nosset utique mala, quæ ego contra te, Israël, cogitavi; aut certe haberet unde hanc hauriret notitiam,

[1] Osee IX, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 6. — [6] Ibid. 7.

eamque nactus vehementer doleret præsentiscens, talia quandoque patefactum iri; dumque interim occultantur, eorum præscientia et expectatione oppido angeretur. « Spe» culator Ephraïm cum Deo meo, Propheta laqueus offen» sionis factus est [1]. » Enimvero fidelis speculator et Propheta cum Deo ad commune opus conspirat ; iste autem Ephraïm propheta est falsus, laqueum non operam Deo meo offert, quippe qui mergere nititur, quos ille cupit a naufragio salvos. « Profunde depravati sunt sicut in diebus Collis [2]. » Id est, contaminati sunt, et deliquerunt simili impudentia, qua olim cives Gabaa Benjamitæ uxorem Levitæ infanda vexatione ad mortem adegerunt, tribusque provocarunt ad bellum parti utrique funestissimum : seu quando in Gabaa idola fabricaverunt. « Quasi uvas in solitudine inveni Is» raëlem, et sicut ficum præcocem vidi patres eorum ; et » isti ingressi sunt ædem Phegor, et initiati sunt confusioni [3]. » Quasi dicat : « Quemadmodum uvæ per incultam solitudinem erranti incidunt gratissimæ , ita patres Israëlitarum acceptissimi fuere mihi, cum advenæ morarentur inter gentes, inter Amorrhæos et Ægyptios, quos hic per solitudinem designat. Contra odi degeneres posteros, qui Phegor inani Deo se manciparunt, et ejus fana frequentant. « Confusionem » nempe vocat idolum omnium turpissimum. « Ephraïm quasi avis avolavit gloria eorum a partu et ab » utero [4]. » Quasi dicat : « Et natam prolem auferam, et nascituram in utero extinguam, adultos et cum hominibus conversantes ab hominum consortio avellam. Quoniam Ephraïmitæ Jacob patriarchæ prædictione elati longam et ingentem posteritatem sibi pollicebantur, hanc spem Deus illis adimit denuntians speratam a sobolis multitudine gloriam, quasi avem avolaturam.

[1] Osee IX, 8. — [2] Ibid, 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11.

CAPUT X.

« Vitis palmitum Israël[1], » quæ colonis suis Mosi et Josuë qualemcumque fructum refudit. Sed postquam usque ad mare extendit palmites suos, et in gentem magnam increvit, secundum sobolis suæ multitudinem, ubertatemque suorum agrorum auxit simulacra, et idolorum aras. Decreverunt pactum firmissimum cum vitulis Samariæ, quibus et maxime confidebant, et cultum perpetuo adhibere statuerant. « Germinavit judicium sicut vepres in agro » terræ incultæ[2]. » Pœna nocentes obruet, sicut vepres agrum ab inerte colono neglectum. Quin et ipsi peccatores, quo spinæ modo a superveniente agricola evelluntur, et dissipantur, qua ferro, qua servitutis ærumnosæ incommodis absumpti interibunt. « Et dicent montibus : Operite » nos[3], » terribilem conspectum non sustinentes hostis incumbentis, et servitutem intentantis : « Et collibus : Cadite » super nos, » et velut venumdanda mancipia nudatos, quæso, nos tegitote. « Ephraïm facta est vitula docta tritu» ram[4], » sed et rapinam. « Et ego equos conscendere feci » Ephraïm, et ut trituraret Judas, et prædas exigeret Ja» cob[5]. » Extuli tribum Ephraïm ad regale solium, et opulentia, rerumque copia regibus feci parem, et Judam assurgere jussi ad assequendam justitiam, et Jacob ad diripiendas hostium suorum opes. Sic a me factum scitis; at vos interim « Seminate vobis justitiam, et metite ex ore » beneficentiæ[6]; » sed quoniam consiliis vestris confiditis et

[1] Osee x, 1. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 12.

viribus, « Consurget perditio in populo vestro, et omnia op»pida vestra diripientur [1], » Quorum nempe præsidiis spes tuas sustentabas : « Quasi direptione Salmæ a Bethel, » ob cultum idolorum Bethel citra omnem armorum strepitum : nullo quippe resistente, silebunt arma [2] : » Quasi direptione » illa Salmanæ principis a domo Jeroboal, qui in die prælii » matrem cum filiis ejus alliserunt [3], » id est, matrem cum filiis conciderunt. « Sic fecit vobis Bethel a facie malitiæ » nequitiarum vestrarum [4]. » Id est, similem vobis commeruit cladem idolorum Bethel cultus : nec enim leviori supplicio animadvertendum fuit in homines tantorum scelerum reos.

CAPUT XI.

« Mane obstupuit, et confusus est rex Israël [5]. » Quoniam illuxit salutis dies; qui autem salutem afferat, nullus est, sed pro pace, quam dudum sperare licuit, erupit bellum. « Quia cum puer esset Israël, dilexi eum, et ex Ægypto » vocavi eum filium meum, sicut vocaverunt eum [6] » Moyses et Aaron, quibus nihilominus obsecutus non est. « Sic » abierunt a facie mea, et Baal immolaverunt, et sculptili» bus incenderunt thura, » Ægyptiorum et Madianitarum diis. « Et ego portavi Ephraïm, et super brachia mea accepi » eum [7]. » Hoc dicit, qui filios Israël super alas Aquilarum sustulit, et in solitudinem traduxit. « In funiculis filiorum » hominum traxi eos [8], » quo illorum ditionem ampliavi, et populum honoribus extuli, auxique multiplici sobole, non

[1] Osee x, 14. — [2] Judic. VIII, 12. — [3] Osee x, 14. — [4] Ibid. 15. — [5] Id. XI. 1. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 2, 3. — [8] Ibid. 4.

asperis restibus, quos e pilis caprarum ipsi conficere solent, sed « In vinculis charitatis, » id est, nec ferreis catenis, sed « Desiderio ventris, » cum charitatis convivia celebrare docui in neomeniis et festis diebus, ut alter alterius prensa manu in unum convenirent : et quomodo in deserto eos trahere conatus sum, quando carnes appetentibus « Desiderium » eorum attuli eis. Infirmabitur gladius in civitate fortitu- » dinis eorum, et comedent consilia sua[1], » cum venerit tempus, quo afflicti despectique mœrebunt. « Quomodo tibi » succurram Ephraïm, ut Adamæ, vel ut Seboïm[2] ? » Porrigam-ne tibi quoque manum, sicut olim pio Davidi, ut jacentem relevem ; vel consummationem faciam sicut Adamæ et Seboïm impiis civitatibus, quæ funditus subversæ sunt ? « Conversum est cor meum, et commota sunt viscera » mea ; non faciam furorem iræ meæ[3], » ut te disperdam, quamvis non immeritam. « Et non convertar, ut disperdam » Ephraïm[4] : » ut tribus Ephraïm et Juda penitus excindam sicut Adamam et Seboïm. « Quoniam Deus ego, et non » homo, sanctus in medio tui, non ingrediar civitatem[5]. » Interim nolo in urbem intrare pollutam, ut a statuta captivitate protegam, nec illam modo salvam volo, sed tunc quando « Post Dominum ambulabunt[6], » post solutam captivitatem, et reditum, tunc vero « Quasi leo rugiet, » terrebit voce, manuque potenti conteret adversarios eorum, etsi viribus confisi suis ejusmodi minas contemnant. Et ista quidem definito tempore exequi fixum est, interea « Trepi- » dabunt quasi aves » pars illa Israëlitarum, qui profugi Ægyptum petent : « Et sicut columba advolantes[7], » qui ad Samariæ regnum pertinebant, et ab Assyriis capti in Assyriam migrarunt. « Circumdedit me Ephraïm in mendacio[8], » idem ipse, quem mea circumdabat veritas, quæcumque

[1] Osee XI, 6. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 10. — [7] Ibid. 11. — [8] Ibid. 12.

enim olim Israëlitis pollicitus fueram, optima fide præstabam, non etiam illi mihi : « Et domus Israël et Juda in » dolo[1] » habentes me in ore, non item in corde ; unde factum est, ut homines sancti et fideles una cum illis sud eodem tecto deprehensi, communem subire servitutem coacti fuerint, et Babylonem migrare, Daniel, Ezechiel, et socii.

CAPUT XII.

« Ephraim pavit ventum, et secutus est turbinem[2], » ex quo deos coluit inanes, et vana sibi finxit numina : « Tum fœdus iniit cum Assyrio, » pacto tributo pacem deprecatus : « Et oleum ferebat in Ægyptum, » Ægyptios sibi habere cupiens confœderatos. « In utero supplantavit fra» trem suum Jacob[3], » cum plantam nascentis Esaü tenuit, et cum adultus matris consilio et opera illum antevertit, eidemque decretas a patre benedictiones suffuratus est. « Et fortitudini Angeli prævaluit, » me luctanti vires subministrante. Collata Patriarchis beneficia commemorat, quo ostendat eorum nepotes ideo contraria pati, quod contraria via incederent. Ad istos quippe pertinent, quæ sequuntur. « Chanaan in manu sua statera dolosa, calum» niam dilexit[4]. » Hebræos populum calumniatorem et Chananæum appellat, eo quod sanctarum Scripturarum sensum non æqua veritatis trutina ponderarent et male interpretarentur, ex quo tandem eo provecti sunt, ut Christi etiam dispensationem et acta damnarent. « Et ego visionem mul» tiplicavi, et in manu Prophetarum meorum assimilatus

[1] Osee XI, 12. — [2] Id. XII, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 7.

» sum[1]. » Quia nec per unum Prophetam, neque uno modo, aut tempore eis Deus locutus est. « In Galaad et in Gal» gala vanitati sacrificastis boves[2], « id est, idolis et simulacris cujusvis formæ. « Altaria vestra sicut stipulæ in agro » deserto[3]. » Quemadmodum neglectæ exarescunt, et intereunt stipulæ in arvis demesso frumento remanentes, sic vestra altaria a sacrificorum vestrorum turba deserentur, invadentibus terras vestras Assyriis, et cum delubris deorum vestrorum aras quoque vestras demolientibus. « Fugit » Jacob in terram Syriæ, ut serviret pro uxore[4], » eo quod egenti advenæ nil suppeteret, quo illam sibi pro more gentis sibi desponderet. Sed inopiæ probrum compensavit ei Dominus suus, quando dicebat ; « Reduxi eum cum qua» tuor turmis[5], » ex Haran videlicet ad propria revertentem. Nec minore cum opulentia posteros ejus, deducentibus Prophetis, ex Ægypto traduxit in Chananitidem, agrisque donavit uberrimis : at illi dum accepta tueri student, de Dei munere sibi laqueum fecerunt, quo talibus distracti curis ad peregrinas pariter religiones animum diverterent, Deique metum abjicerent. Arcanus hujus loci sensus admonet eos, qui divinarum Scripturarum intelligentiam assecuti sunt, cavendum, ne opera mortua propria filiorum terræ, terrena duntaxat sapientium ipsorum corda occupent.

CAPUT XIII.

« Loquente Ephraïm, tremuit[6], » id est, Israël Ephraïmitis idololatriam suadentibus reliquæ Israëlitarum tribus refragari ausæ non sunt, illorum potentiam metuentes, re-

[1] Osee xi, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. — [4] Id. i, 12. — [5] Ibid. — [6] Id. xiii, 1.

verentesque Jeroboami maximam post obitum Salomonis auctoritatem ; huic enim ea religionum discordia placebat, quæ si auferretur, videbat omnia ad unius principis regimen reditura. Vel alio modo ut sensus sit Israëlem Ephraïmitis ad defectionem provocantibus duplici metu affectum fuisse, et quod Jeroboamum ejus consilii auctorem offendere nollet, et quod Roboamum factam sibi injuriam armis vindicaturum minime dubitaret. Adeo, qui homines metuebant, Dei metus minime cohibuit, ne « Sacrificarent » Baalim, » id est, Chananæorum deos colerent, deinde « Vitulos » opus artificis ex Ægyptiorum disciplina « Adorarent. Et dicebant eis immolantes homines[1], » vel isti Chananæi erant, qui humanas victimas patriis diis offerre assueti Israëlitas incessebant, quod cum Abrahæ filii dici vellent, vitulis nihilominus libarent : vel ipsi Israëlitæ idolo Moloch ejusmodi hostias immolare soliti ea appellatione traducebantur a gentibus in ipsorum ditione, vel circa illam habitantibus. « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de » terra Ægypti, et pavi te in deserto, in terra deserta absque » habitatore[2]. » Verumtamen etsi ex Ægypto revertenti viam muniverim, « Occurram quasi ursa discerpens[3], » extimulante fame, appetens prædam, petenti Assyriam. « Et perforabo velamentum cordis eorum[4]. » Cogitationes cordis tui vanas fuisse, et futilem spem contrario effectu ostendam. « Ubi est rex tuus[5] ? » Quem a me postulasti, eo quod pigebat Samuëli parere : dedique tibi regem Saülem in furore meo, quod ambitionem principum Juda et Ephraïm castigare volebam. « Mox in ira mea illum sustuli[6], » eo quod sacerdotes trucidasset, et Davidem persequeretur, atque hariolos, et non Dominum consuleret. « Colligata est iniquitas Ephraïm, et absconditum est peccatum ejus[7]. »

[1] Osee XIII, 2. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 10. — [6] Ibid. 11. — [7] Ibid. 12.

Istud scilicet ipse sibi persuasit ignarus futuri, quando magno et insigni supplicio occultum ejus crimen patefiet. « De manu inferi liberabo eos, de Babylone reducam eos, » et de morte redimam eos [1] » a Babyloniis intentata. « Ubi » est victoria tua, mors? Ubi est stimulus tuus, inferne [2]? » Consolatio abscondita est ab oculis meis; veniet Oriens, » et siccabit fontem ejus [3]. » Pro expositione hujus loci sufficere puto divini Pauli testimonium prædicentis : Hæc in fine temporum complenda, quando veniet Oriens spiritus Domini ab ortu solis, et venientem sequetur cum terribili pompa Cœlitum agmen; ipse dissipabit mortis venas, et fontes ejus siccabit, indita mortuorum corporibus immortalitate.

CAPUT XIV.

« Condemnabitur Samaria, quia ad amaritudinem con» citavit Deum suum [4]. » Hæc vel Prophetarum more prædicit, vel Justorum zelo et divini honoris studio optat, et imprecatur, eo plane affectu, quo Elias huic ipsi populo peccanti peccati pœnam prædixit et intulit. « Tollite super » vos verba mea [5], » verba compunctionis. « Et sanabo pœ» nitentiam eorum [6] : » id est, pœnitentiam agentes sanabo. « Et diligam vota eorum, » id est, post reditum : « Et aver» tam meum furorem ab eis, et germinabunt rami ejus [7] : » id est, similes erunt olivæ decoræ fructibus : « Et sedebunt » in umbra ejus, » id est, in umbra Domini. « Et dicet » Ephraïm : Quid mihi ultra idola? Ego humiliavi eum, et » ego glorificabo eum, quasi pharetram refertam [8]. » Victo-

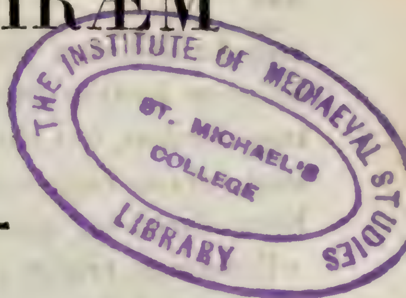
[1] Osee xiii, 14.— [2] 1 Cor. xv, 55.— [3] Osee xiii, 15.— [4] Id. xiv, 1. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid. 5. — [7] Ibid. 7. — [8] Ibid. 8, 9.

rias designat jaculis ab eodem reportandas. « Quis sapiens » est, et intelliget ? » rectas esse vias Domini : « Et Justi ambulabunt in eis, » id est, Ezechiæ populus, qui istis reprehensionibus profecit, et correctus est. « Et prævaricatores » offendent in eis [1], » Ephraïmitæ in viis Domini. Ideo in captivitatem ducentur, quia moniti monentes Prophetas aspernantur.

[1] Osee xiv, 10.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN JOELEM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

« Joel, » id est, fortitudo Dei, natus est in ea terræ promissæ regione, quæ Rubenitis obtigit, ibique mortuus et sepultus fuit.

CAPUT I.

« Verbum Domini, quod factum est ad Joël filium Ba» thuëlis [1]. » Prædicit Assyriorum et Chaldæorum irruptionem sub quatuor regibus, quos Ægypti plagis comparat, malum nempe sui similis mali symbolum est. Præcessere ergo, Deo jubente, locustæ, et cæteræ pestes, quas hic Propheta recenset, secuti reges. « Residuum erucæ come» dit locusta volans [2], » et involans in Israëlitarum synagogam. Hæc ergo ad ea referuntur tempora, quibus univer-

[1] Joël. 1, 1. — [2] Ibid. 4.

sam Israëlitarum ditionem, diversis licet excursionibus invasere hostiles exercitus assyrii et babylonii sub quatuor ducibus, qui alter alterum diversis temporibus secuti sunt, primus Teglathphalasar, secundus Salmanasar, tertius Sennacheribus, quartus Nabuchodonosor, ut sensus fit: « Residuum erucæ, » id est, Teglathphalasaris, « Comedit » locusta, » Salmanasar, quodve locustæ volantis morsus evasit, « Arrosit bruchus, » Sennacheribus, et quod bruchus intactum reliquit, « Consumpsit scarabæus, » Nabuchodonosor. « Gens ascendit super terram meam[1]. » Sennacheribi exercitus, qui urbes Judææ munitissimas obsedit, et cepit, et universam Judæam devastavit. « Expergiscimini » ebrii, et flete, et ululate omnes, qui bibitis vinum in dul» cedine, quia periit ab ore vestro[2]. » Arcanus sensus indicat homini peccatori perire gaudium, quod ex Deo est, lætitiæ quippe vinum est symbolum. « Plange quasi virgo » accincta sacco super virum pubertatis suæ[3]. » Sic enim quandoque contingit, ut thalamum ingrediente nova nupta, sponsus repentino morbo correptus, eoque ad unum et alterum diem conflictatus, nuptias morte prævertat. « Exa» ruit vinum, et deperierunt oleæ, confusi sunt agricolæ, » et ululaverunt vinitores[4]. » Id est, humanum agrum spirituales agricolæ diligentissime excoluerunt, nullas tamen ille fruges protulit. « Arbores exaruerunt, » quia doctorum monita accepta non sunt, aut accipientibus minime profuerunt. « Confusi sunt agricolæ, et Prophetæ in eo non » sunt[5], » vel agricolarum et vinitorum nomine veniunt Judæi et idololatræ, aliæque promiscue nationes, quæ Christi Evangelium repulere, unde pleno velut horreo haurire licuisset vitam, gaudium, pacem, et spem bonam; sed propriæ voluntatis ductum secutæ, tenebras exteriores,

[1] Joël. I, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 10. — [5] Ibid. 11.

et immortalem vermem, fletum et stridorem dentium incurrerunt. Similiter pomifera arbor hoc loco lignum Vitæ Crucem sanctam repræsentat, quæ humano generi incorruptionis fructum protulit. « Populus ascendit in terram » meam, » populus Assyriorum : « Vitem meam devastavit, » et ficulneam meam conscidit [1]. Vitis » synagogam « Ficul- » nea » omnem humanam naturam designat, et utramque diabolo in paradiso intrante, et Adamum in eo positum seducente corruptam. « Jejunaverunt juvencæ super præ- » sepia sua, vastata sunt horrea, dissipata sunt torcularia [2]. » Famem describit gravissimam, qua grassante, cum decimæ et oblationes, sacerdotum census defecissent, subdit « Si- » milam et libationem pariter interiisse de domo Dei [3]. » Similam interiisse dicens significat morum candorem usquequaque sublatum, dumque addit « Libationem liquido- » rum cessasse, » ostendit compunctionis lacrymas, deficiente clara boni malique notitia, exaruisse. « Perierunt » greges, » terra nullum subministrante pastum; « Ingemis- » cunt jumenta, et flent armenta boum [4], » consumpto vetere fœno, et novum agro negante sterili. Id porro accidit Judæis circa finem regni Sedeciæ, Chaldæis Jerosolymam obsidentibus, et omnia circum loca devastantibus. Vel utrique Israëlitarum populo Ezechiæ tempore, Assyriis utramque ditionem demolientibus, Salmanasare, post etiam Sennacheribo ducibus, quorum alter Samariæ regnum evertit, alter Judæam vehementer afflixit. Mystice : Gemitus armentorum omnem creaturam ingemiscentem designat, et expectantem revelationem filiorum Dei; in præsenti enim, ut divinus Paulus ait, « Subjecta est vanitati » non volens [5]. » Item fames, quam indicato vinitorum ululatu, et sacerdotum planctu, et pecorum interitu Propheta

[1] Joël. I, 6, 7. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 18. — [5] Rom. VIII, 19.

magnam fuisse declarat, illam repræsentat longe majorem quæ universum genus humanum ante Christi adventum inopia cœlestis panis vexavit, et Evangelii promulgatione tandem sedata fuit.

CAPUT II.

« Clangite tuba in Sion [1]. » Vocate ad pœnitentiam populum peccatorem. « Quasi hortus voluptatis terra ante » eum [2], » id est, regem Assyriorum, quo absente, terra Juda paradisi speciem referebat, eodem præsente in solitudinem, et vastitatem redacta est. « Et non est, qui effu» giat eum [3]. » Hoc scilicet de se prædicabat ille Assyriorum rex, qui dicebat : « Numquid liberaverunt dii gentium, » unusquisque terram suam de manibus meis [4]? A facie ejus » commovebuntur populi » Ægyptii, Æthiopes, hisque confines populi. « Et omnes vultus denigrabuntur ad modum » ollæ [5]. » Judæorum populus, et populus gentilis Assyriorum conspectu perculsi ollæ colorem induent ; quo metus magnus significatur. Eadem locutione et in eodem sensu utuntur Esaïas, et Nahum. « Non declinabunt a semitis » suis [6]. » Assyriorum vim et audaciam significat : quod timidorum sit retrocedere, aut a cœpto tramite divertere. « Et per fenestras intrabunt quasi fures [7]. » Vel istud illi sibi arrogabant, vel ad speciem minabantur, aut certe fecerunt in expugnatione munitissimarum urbium, ubi necesse fuit, eo quod alius non daretur aditus. « Sol et luna obte» nebrati sunt, et occidit lux stellarum [8], » in captivitate et

[1] Joël. II, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. — [4] Isaï. XXXI, 8. — [5] Joël. II, 6. — [6] Ibid. 7. — [7] Ibid. 9. — [8] Ibid. 10.

exilio, quas calamitates subire coacti sunt populi utriusque judæi, et gentilis, reges et principes, solis et lunæ, atque stellarum symbolo designati. « Dominus dedit vocem suam » ante faciem exercitus sui [1]. » Ista namque mala per Prophetas suos prænuntiavit, antequam exequeretur, si forte peccatores pœnitentiam agerent, et evaderent pœnam. « Quia multa nimis sunt castra ejus [2]. » Talia utique fuerunt Assyriorum, quibus Deus ad castigandam populi sui contumaciam utebatur. « Ei scindite corda vestra, et non » vestimenta vestra [3]. » Et vero si Ezechias rex, et Esaïas propheta, et Eliacim sacerdos cum suis collegis saccos induerunt, credibile est viros etiam nobiles complures, et multum populi vulgus vestes mutasse. « Quis scit si ignos- » cat, et relinquat post se benedictionem [4], » reliquias de mensa sua, quodquod famis remedium. « Congregate senes, » et sugentes ubera [5]. » Hortatur ut Ninivitarum sequantur exemplum, et exigant ab infantibus, et senibus, et armentis mœstitiam et jejunium. « Inter vestibulum et altare plora- » bunt sacerdotes. » Aliam etiam causam supra indicavit, « Quia sacrificium et libatio interiit de domo Dei. Ne des » hæreditatem tuam in opprobrium gentium [6]. » Illud idem, quod Rabsaces ex sensu regis sui Judæis minabatur : « Quis » est Dominus, qui eruat Jerusalem de manibus meis [7] ? Et » zelatus est Dominus terram suam, » quæ ab incircumcisis proculcabatur. « Et propitiatus est populo suo [8] ; » vel qui ab Assyriis captus fuerat, vel intra mœnia Jerosolymæ clausus laborabat. « Ecce ego mitto vobis frumentum ut » comedatis [9]. » Afflictos relevat, magnam rerum ad victum necessariarum copiam promittens, eamdemque ad biennium, et quidem citra laborem ex granis sponte decidentibus, et peracta messe remanentibus in eo agro, qui ipsis

[1] Joël. II, 11. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14. — [5] Ibid. 16. — [6] Ibid. 17. — [7] Isaï. XXXVI, 20. — [8] Joël. II, 18. — [9] Ibid. 19.

peccantibus fuerat maledictioni subjectus. « Et eum, qui » ab aquilone est, procul faciam a vobis, » id est, Assyriorum regem. « Et exhalabitur fœtor a putredine ejus, et » ascendet nidor ejus [1], » cæsi per Angelum exercitus Assyriorum, deinde ipsius regis post paulo perituri, « Quia » elevavit se ad faciendum bellum adversus virtutem Sancti » in urbe Jerusalem habitantis. » Cœlo quippe demissus Angelus ejus milites trucidabit; inde sequetur cadaverum fœtor, quippe quæ præ multitudine, nec omnia a feris discerpi, nec ab hominibus humari potuerunt. « Et replebun- » tur areæ frumento [2]: » benedictionem areæ vestræ accipient, quæ maledictioni hactenus subditæ fuerant. « Et » redundabunt pariter torcularia vino et oleo [3]. » Magnam frumenti, vini, et olei copiam pollicetur Deus Judæis tunc exhibendam, cum placatus illorum hostes Assyrios dissipaverit. Arcanam hic locus habet significationem, unde intelligas, quæcumque hic promittuntur Judæis, bona Christum contulisse populo, cui salutem contulerat, suæ videlicet Ecclesiæ, frumentum, inquam, vinum, et mysticum oleum, frumentum, quod est mysterium Corporis ipsius sanctissimi, et sanctificantem Sanguinem suum in vino, oleum quoque ad suavissimum unguentum, quo baptismo jam initiati obsignantur, et induunt sancti Spiritus armaturam. « Effundam Spiritum meum super omnem » carnem [4], » id est, super universum populum regis Ezechiæ, quo prænoscant futuram Sennacheribi cladem, sibique paratam a Deo salutem, et utroque adumbratam typo, dandam per Dominum nostrum gratiam, tunc quando per Spiritum sanctum, qui super Dei servos et ancillas effundetur, a diaboli servitute liberabuntur. « Et faciam prodi- » gia in cœlo, et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem

[1] Joël. II, 20. — [2] Vide D. Guillon, tom. VIII, p. 182. — [3] Joël. II, 24. — [4] Ibid. 28.

» fumi, et sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam adveniat dies Domini magnus et horribilis [1]. » Et hæc quidem ex parte fient in diebus Ezechiæ, et denuo iterabuntur in diebus Sedeciæ, et in diebus Gog, perfecte vero absoluteque complebuntur in priori atque in posteriori Domini adventu. « Quia in Jerusalem erit » salvatio [2] : » terras nostras invadente Gog simili exitu, quo antea Sennacheribus Assyrius.

CAPUT III.

« Congregabo omnes gentes, » id est, agmina Gog, « Et » deducam eas in vallem Josaphat [3], » quod interpretare, Deus judicii : « Quia dederunt pueros pro mercede prosti» buli, et puellam vendiderunt pro vino, et biberunt [4]. » Adeoque tanquam nihilum æstimatæ sunt animæ filiorum hominum. « Quid reputamini mihi Tyrus, et Sidon, et » omnis circulus Philisthinorum [5]? » At non istud fecerunt vobis filii Israël, siccine etiam populum meum sine misericordia procul abigitis, et projicitis a finibus suis, « Venum» dantes eos filiis Græcorum [6] ? » Istud porro contigit in diebus Zorobabel, et annis sequentibus, quibus Judæorum respublica a gentibus vehementer pessumdata est. Græcorum autem filios appellat vicinarum insularum habitatores, qui Tyriorum, et Sidoniorum, Palestinorumque portus negotiationis causa frequentabant. « Ecce ego expergefa» ciam eos de loco, in quo vendidistis eos [7]. » Quandoqui-

[1] Joël. II, 30, 31. — [2] Ibid. 33. — [3] Id. III, 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 6. — [7] Ibid. 7.

dem tota hujus sectionis prophetia ad secundum Christi adventum usquequaque pertinet; ad illud pariter tempus conferenda est, quæ hic promittitur expergefactio dormientium, id est, beata Sanctorum resurrectio, et quæ de impiorum punitione attexuntur. « Prædicate hoc in genti» bus, sanctificate bellum [1]. » Id est, vestris sociis gentes istud misso præcone edicite, et, coïtione facta, approperate bellum, quod adversus populum meum hactenus coquistis. « Venite omnes gentes de circuitu, et appropinquate; » ibi confringet Dominus fortitudinem vestram [2]. » Hoc loco ducibus et bellatoribus populi Gog bellum indicit, simul denuntiat supplicium, prædicens in eadem acie teterrima clade divinitus profligandos. « Mittite falces, quia maturavit » vindemia: » quoniam hæc gentium opulentia lætissimam vobis parat vindemiam. « Ingredimini, et calcate, quia pleni » sunt lacus, et exuberant torcularia [3]. » Id est, inimicos vestros profligabitis, et eorum opes diripietis vos, Judæi. « Fremitus tumultus in valle concisionum [4], » quia indultum tempus patientiæ et longanimitatis finitum est, jamque certum est eos in eodem loco concidere. « Sol et luna obte» nebrati sunt, et occidit lux stellarum [5]. » Id est, caligaverunt ratio et mens, et obtenebrarunt, præsente Domino: « Et lux stellarum occidit. » Id est, irradiatio illa per pias cogitationes fieri solita, quæ ad instar splendentissimi sideris iter ad cœlestia monstrabat, contracta est, ubi incubuit nox, quam sibi animus ipse facit. « Dominus de Sion ru» giet » adversus Assyrios. « Et commovebuntur cœlum, et » terra [6]. » Adversus eosdem mundus conspirabit universus. « Et Dominus propitius erit populo suo, » ut adversarios dissipet. « Et erit Jerusalem sancta et alieni non ingredien» tur in eam [7]. » Non movebunt gentes ad eam oppugnan-

[1] Joël. III, 9. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 16. — [7] Ibid. 27.

dam. « In illa die stillabunt montes dulcedinem [1], » jucundissimam pacem, et suavissimorum fructuum copiam. Rursus in proprio et vero sensu montes stillantes dulcedinem dicit Apostolos, et divina suavitate plenam illorum doctrinam. Ita « Colles » Prophetas designant « Lacte fluen» tes, » divinorum scilicet arcanorum puros latices offerentes. Item novos populi rectores, mitissimi regiminis specie Moysen et Samuëlem referentes. Præterea sacerdotium, quod populum universum suis aspersionibus purificat. « Vitis et ficus dedere dulcedinem suam. » Id est, Apostoli divinos calcarunt botros suos, et Prophetæ mysticum saporem suum prodiderunt. « Rivi fluent aquis. » Ecclesiasticos doctores rivos appellat, ferentes spiritualem doctrinam perenni fluxu. « Et fons de domo Dei egredietur, et » irrigabit torrentem Setim [2]. » Quia sicut torrens Setim subjectus est fonti, cujus influxu ipse fluit, ita homines velut in campum mundum, et humilem mutati aquas e domo Dei defluentes accipient, id est, legem indidem exituram amplectentur, sicut scriptum est : « De Sion exibit » lex [3]. » Iterum fons egrediens de domo Dei sancti baptismatis fontem designat, diciturque fons vitæ, eo quod sit lavacrum regenerationis, filiorum sanctæ Ecclesiæ peccata detergens. « Ægyptus in desolatione erit, » illud scilicet regnum, quod vos multiplici labore vexavit. Mystice populi sancti persecutorum potentiam casuram significat, et opes dissipandas. « Et Idumæa in vastam solitudinem [4], » in desertam eremum hominibus ferisque vacuam, quia dixerunt Idumæi : « Revelate, revelate usque ad fundamenta ejus [5], » id est, urbem Jerusalem. « Judæa in sæculum habitabitur [6], » quoniam ad septuaginta annos mansit a suis habitatoribus deserta. « Requiram sanguinem eorum ab iis, qui illum fu-

[1] Joël. II, 18. — [2] Ibid. — [3] Isaï. II, 3. — [4] Joël. III, 19. — [5] Psal. CXXXVI, 7. — [6] Joël. III, 20.

» derunt, » et qui fundentibus applauserunt. « Et Dominus » commorabitur in Sion [1], » suumque repetet tabernaculum. Hoc idem Moses in suo Cantico prædixerat.

[1] Joël. III, 21.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN AMOS PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Prophetavit Amos in diebus Oziæ regis Juda ad Judæos, et ad regnum Israël, atque finitimas gentes, et Israëlitis quidem, et Syris assyriacam prænuntiat captivitatem, Judæis vero et reliquis vicinis populis babylonicam.

CAPUT I.

« Verba Amos, qui fuit unus de opilionibus filiorum »Thecuë [1]. » Urbs erat posita in finibus tribus Juda ad austrum. « Et dixit : Dominus de Sion rugiet, quasi leo [2], » pastoribus gregibusque pariter infestus, regibus videlicet et regnis ; « Et de Jerusalem dabit vocem suam [3], » satagens justos in eadem urbe commorantes juxta Domini tabernaculum, ad spem bonam erigere, impios contra per-

[1] Amos 1, 1, — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid.

cellere metu, exitii a Domini propitiatorio erupturi. « Et » exsiccabitur vertex Carmeli. Et sedebunt in luctu habi» tacula pastorum [1]. » Populos et regiones designat, quibus excidium, et ingentes calamitates prænuntiare mox aggreditur. « Hæc dicit Dominus super tribus sceleribus Damasci, et super quatuor non avertam » manum meam « Ab eis, » eo quod conculcaverint Galaad [2], » id est, triverint Galaad ditionem tribus Ephraïm ferreis clavis, quibus calceos munire solent. Scilicet, quia Israëlitis inoleverat error, ut crederent vicinos populos idolorum favore suam tueri rempublicam, ideoque incidisse se in multas calamitates, quod tali præsidio carerent, illa garrientes, quæ Jeremias refert : « Ex eo tempore, quo cessamus sacrificare reginæ » cœli, et libare ei libamina, indigemus omnibus, et gladio » et fame consumpti sumus [3]. » Ideo ad evellendam hanc persuasionem Propheta tristem earumdem exitum hic vaticinatur, et magno verborum pondere exaggerat, quo nimirum eum errorem deponerent, sibique insuper caverent, ne et ipsi similem calamitatem, imo graviorem incurrerent, utpote qui verum Deum non ignorarent, et nihilominus contemnerent. Cæterum primarius nostri Prophetæ scopus est, qualis omnium illorum Prophetarum fuit, qui de vicinarum gentium calamitatibus et interitu bene multa suis inseruere vaticiniis, ut ostendat perpetuo ratum fore, quod Deus olim per Mosen populo Justorum promiserat illis verbis : « Mea est ultio, et ego retribuam » in tempore [4] : » et rursus : « Sanguinem servorum suo» rum ulciscetur, et vindictam retribuet in hostes eo» rum [5]. » Quanquam et aliæ quatuor præter dictas, rationes Prophetæ occurrebant. Prima impiarum gentium divinos confundere volebat, qui ejusmodi calamitatibus

[1] Amos I, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Jer. XLIV, 18. — [4] Deut. XXXII, 35. — [5] Ibid. 43.

esto jam imminentibus populares suos præmonere nequiverant. Secunda, quo ostenderet illas non sine causa vapulare. Tertia, quo easdem futurorum prænotione malorum salutari metu percelleret, si forte resipiscerent, et pœnitentia pœnam præverterent. Quarta, ut Prophetæ, eo quo Moses Spiritu afflati, vicinis populis significarent, quod Deus suis, suique populi hostibus fuerat comminatus pœnam. Illa autem verba, quibus Moses ejusmodi comminationes concludere solet, « Ad tertiam et quartam generationem [1], » significant pœnam impiis parentibus ibi intentatam ad nepotes et posteros manaturam eodem videlicet sensu, quo hoc loco Amos indefinitum scelerum numerum definito numero trium et quatuor expressit. « Et mittam ignem in » domum Azaël [2]. » Nempe quia multis Syria, Azaële regnante, beneficiis affecta fuerat, nec tamen ullam referendæ gratiæ curam susceperat; ideo decrevit Deus eamdem ad priorem servitutem reducere. « Mittam, inquit, ignem in » domum Azaël, et devorabit arces filii Adad [3]. » Id est, Assyrium adversus Azaëlis posteros concitabo in diebus Sargon regis Assyriæ, et ædificia ejus diruet. « Et conteram vectes Damasci, et disperdam habitatorem de campo » Aven [4]. » Planitiem Damasco subjectam significat, idolorum fanis celebrem, « Et tenentem sceptrum de domo voluptatis » ipsam Damascenorum urbem, et agrum ob eximiam amœnitatem, opulentiam, et ubertatem deliciarum sedem appellat. « Et captivus ducetur populus Aram in » Kir, dicit Dominus [5], » ab Assyriis in loca suis subjecta regibus. « Super tribus sceleribus Gazæ et super quatuor non » avertam manum meam ab eis, » quousque Philistinorum excidium consumem. « Eo quod abduxerunt captivitatem » perfectam, ut eam traderent Idumææ [6], » Philisthæos Syris

[1] Exod. xx, 5. — [2] Amos I, 4. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 5. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 6.

adjungit, quia illis regnum Achaz invadentibus se socios addiderant, sic ut simul Syri ab ortu, simul Philisthæi ab occasu Judæam adorirentur. « Super tribus sceleribus Tyri » et super quatuor non avertam ab eis, eo quod tradiderint » captivitatem perfectam Idumææ; et non sunt recordati » fœderis fraternitatis [1], » quod Davidis posteri cum Hiramo Tyriorum rege alias pepigerant. « Mittam ignem in vias » Tyri » Babyloniorum regem Nabuchodonosorem. « Et » disperdet turres ejus [2]. » Hoc idem repetit Ezechiel. « Super tribus sceleribus Edom, et super quatuor non avertam ab eo, eo quod persecutus est in gladio fratrem tuum, » et violavit misericordias ejus, et tenuerit in sæculum furorem suum, et odium suum tenuerit in sæcula [3]. » Vides gentiles populos captivorum Israëlitarum turbam Idumæos tradidisse, sive ut eos perquam acerbe tractarent, sive quia hebræa mancipia Idumæi chariore pretio emerent, non ut filios patrui sui duriori adhuc jugo subjicerent. Ostendit autem Propheta istud negotium eo animo fuisse transactum, dum ait idumæos fratrem suum persecutos fuisse bello, et odio. « Mittam ignem in Theman, et devorabit ædes Bosræ [4], » eosdem videlicet Assyrios et Chaldæos, quos ideo ignem appellat quod ad interitum et internecionem usque sævirent. Theman et Bosra duæ sunt Idumæorum urbes celeberrimæ. « Super tribus sceleribus » filiorum Ammon, et super quatuor non avertam ab eis, » eo quod dissecuerint prægnantes Galaad [5]. » Ab Idumæis ad Ammonitas transit, eosque a Chaldæis pariter excindendos prædicit, eo quod Syrorum immanitatem secuti per mulierum prægnantium viscera ferrum exegerint. « Et mittam ignem in vicos Rabbath et devorabit ædes ejus in » clamore, in die belli [6]. » Id est, in vociferatione populo-

[1] Amos 1, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Ibid 12. — [5] Ibid. 15. — [6] Ibid. 14.

rum præliantium, « Et in die caliginis, » id est, mœstitiæ et luctus, cum ad instar atræ caliginis captivitas opprimet inopinos. « Et abibit Melchom in captivitatem. » Ammonitarum is erat Deus. « Et sacerdos ejus, et principes simul : » dicit Dominus [1]. »

CAPUT II.

« Hæc dicit Dominus : Super tribus sceleribus Moab, » etc [2]. » Ammonitis confines succedunt Moabitæ, quos Propheta pariter excindendos prædicit ab Assyriis, et Chaldæis, eo quod populus idolorum cultui alioquin addictissimus, « Incenderit ossibus regis Edom [3]. » Id est, incensum et holocausta obtulerit lipsanis regis Edom ; simulacro videlicet quod ex insignis cujuspiam Idumæorum regis cineribus Moabitarum populus finxit, fecitque sibi Deum. Sic per eam, quam impii hominis cinerum suscepit curam, resurrectionem mortuorum visus est mortalibus nuntiare voluisse. « Mittam ignem in Moab, et devorabit ædificia » Carioth [4] » propter eos, quibus hæsere, deos. Carioth inter præcipuas Moabitarum urbes recenset etiam Jeremias. « Super tribus sceleribus Judæ, et super quatuor, etc : eo » quod abjecerit legem Domini [5]. » Id est, nec populum Juda impunitum dimittam, eo quod legem Domini contempserit, vanaque sui capitis commenta illi prætulerit. « Pro eo quod vendiderit Justum pro argento [6], » id est, nec Israëli parcam, eo quod nec ipse Justo pepercerit. Justi argento venumdati, Domini nostri mysterium expres-

[1] Amos I, 15. — [2] Id. II, 1. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 2. — [5] Ibid. 4. — [6] Ibid. 6.

serunt, quem triginta argenteis emptum Judæorum pontifices gentibus tradiderunt. Nam etsi naturæ violaverint jura, nec meis legibus paruerint, quin et pro illarum observantia insistentes Prophetas necaverint, tria hæc tamen scelera quidem ipsis condonare paratus eram. Nunc vero pro eo, quod Dominum argento emerint, et tradiderint occidendum, jam non avertam ab eis manum meam, « Et » pauperes pro calceis, quibus terunt pulverem terræ [1]. » Sensus est, vel quod ipsi pauperes fame et nuditate pressi, dum potentiorum famulatui sponte sua se subjiciunt, quasi legitima mancipia ab illis distrahebantur; vel quod, sicut a Tyriis et Sidoniis pueri pro mercede scorto solvenda, et comparando vino vendebantur, sic ab Hebræis Hebræi egentes concives sui pro calceis venumdati dicuntur, id est, cuilibet emptori vilissimo pretio offerebantur; tale videlicet est pretium quo calcei venire solent, ac talis usus, ad calcandum scilicet terræ pulverem. Atqui, si pro comparandis calceis pauperes vendebant, multo magis calceis suis pauperes spoliabant, sicubi bene calceatos reperirent. « Et viam inopum declinaverunt, » sive cogentes alias capere cogitationes et consilia, sive impedientes quominus ea, quæ cogitaverant, et volebant, libere exequerentur. « Et vir et pater ejus ibant ad meretricem [2], » concessa nimirum diei septimæ vacatione impie abutentes, prostibula frequentabant. Sive, cum in cunctis oppidis idolorum fana ædificassent, templi custodes fecerant fœminas, quas volebant commissæ ædis negotium agere sui corporis quæstu. Hinc porro fiebat, ut pater et filius ad ea delubra venientes illorum specie ad flagitium traherentur. « Et super vestes stringebant funiculos ad omne altare [3], » explicantes pallia et paxillis juxta altare, vel ipsi altari illigantes, meretricibus thalamos excitabant, quo liberius libidini

[1] Amos II, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 8.

et ebrietati vacarent. « Et vinum vetus bibebant, » in æde deorum, commissa curæ talium fœminarum, quas habere volebant una secum convivantes. « Ego autem exterminavi » Amorrhæum a facie eorum, cujus altitudo cedrorum, » altitudo ejus, et fortis ipse quasi quercus, et contrivi » fructum ejus desuper, et radices ejus subter [1]. » Periit Amorrhæus, ejusque simul periere reliquiæ. Utitur hac similitudine etiam beatus David. « Vidi impium superexal-» tatum et elevatum sicut quercus saltus et transivi, et ecce » non erat, et quæsivi eum, et non est inventus locus » ejus [2]. Duxi vos in deserto quadraginta annis [3], » per vastam solitudinem vobis iter facientibus cibum et potum suppeditavi; insuper et ab æstu protexi, dedique vobis omnes amorrhææ terræ opes et delicias. « Et suscitavi de » filiis vestris Prophetas, » qui inimicarum gentium ruinam prædicerent. « Et de juvenibus vestris Nazaræos [4], » puta Samsonem, qui vestras injurias vindicarent. « Ecce ego » premam vos, sicut premitur plaustrum aristis plenum [5]. » Sicut plaustrum nimio pondere gravatum stridet, ita vos vociferabitis, hostibus a tergo prementibus, et sicut aristæ in aream conjectæ trituram non effugiunt, ita nemo vestrum vindictam evadet, non pedum pernicitate celer, non fortis lacertorum robore.

CAPUT III.

« Comede ibi panem, et prophetabis ibi [6]. » Hæc, ut infra habetur, dicebat Amasias Prophetæ insistens, ut in Ju-

[1] Amos II, 9. — [2] Psal. XXXVI, 35, 36. — [3] Amos II, 10. — [4] Ibid. 11. — [5] Ibid. 13. — [6] Id. III, 1.

dæam se reciperet, ibique prophetaret, et victum ex officio quærere pergeret, quasi vero is prophetiæ obtentu ventris negotium ageret. Hanc refellit calumniam Propheta, dum subdit : « Numquid ambulabunt duo pariter in » via, nisi convenerit eis [1]. » Quasi diceret : « Si fieri nequit ut uno parique passu duo homines perpetuo simul incedant, quin una aliqua causa ambos ad ejusmodi coïtionem impellat, quî ergo factum putes, ut ego, et Oseas, atque Esaïas, aliique non pauci idem omnes vaticinaremur, si non Dei verbum nos in unam convenire sententiam cogeret ? » Quandoquidem perspicitis, quod tametsi non uno in loco simul versemur, uni nihilominus operi omnes constanter insistimus. « Numquid rugiet leo in sylva, dum nulla » adest præda [2] ? » Id est, neque leo rugiet, nulla præsente præda. Quare nec Deus loquetur, nisi dictis facta respondere decreverit. Repetit dictum supra : « Dominus de Sion » rugiet [3], » quod ad vaticinia Esaïæ ibidem in urbe Jerosolyma dicta referendum est. « Numquid clanget tuba in ci- » vitate, et civitas non expavescet ? aut numquid erit malum » in civitate, quod Deus non fecerit [4] ? » Discant ergo civitatem nullum hactenus pertulisse damnum, quod Prophetæ non multo ante prædixerint, desinant proinde Deo obtrectare impii dicentes : « Malum, quod talem locum oppressit, quisnam Prophetarum futurum prænuntiavit ? « Malum » autem hic dicit bella, captivitates, et plagas varias, atque diversas calamitates. « Leo rugiet, quis non timebit [5] ? » Cum Deus per Prophetas iniquis tanta mala intentet et minitetur, vos nihilominus immoti in proposito persistitis. « Clangunt tubæ, » et viros ad arma vocant undique, nec ideo vos trepidatis. « Dominus dominantium loquitur, quis » non prophetabit [6] ? Quasi dicat : « Quomodo secreta occul-

[1] Amos III, 3.— [2] Ibid. 4.— [3] Id. I, 2.— [4] Id. III, 6.— [5] Ibid. 8. — [6] Ibid.

tare possumus, quæ Deus hoc ipso, quod nobis patere voluit, eadem propalare docuit. Quod si putatis Prophetas ex proprio sensu mala vobis vaticinari, certe pati debetis eos nuntiare, quæ Dei voluntati consona esse non ignoratis. « Auditum facite in ædibus Azoti , et in ædibus terræ Æ» gypti, et dicite : Congregamini omnes super montes Sama» riæ [1]. Audite, et contestamini in domo Jacob [2]. » Quasi dicat : Testes appello ædes contra ædes, loquantur Azotiorum, et Ægyptiorum domus utrum vestræ, o Israëlitæ, suis sint similes ædes, plenæ rapinis. » Hac certe nequitia utuntur passim Israëlitæ ad coacervandas sibi ex pauperum oppressione divitias, assueti proprias istorum spoliis implere domos. « Tribulatio obsidebit terram » ad castigandam incolarum luxuriam. « Et diripient alieni ædes vestras [3], » quas opplevere spolia fratrum vestrorum. « Quomodo si eruat » pastor de ore leonis duo crura, aut extremum auriculæ, » sic eruentur filii Israël, qui in Samaria commorantur [4]. » Ad hanc paucitatem « In baculo subito » contrahetur habitatorum Samariæ frequentia, postquam vos sustulerit virga Assyriorum, quæ vos nec opinantes propediem cædere incipiet. « Et visitabo super aras Bethel, et amputabuntur » cornua altaris [5]. » Celeberrimi vitulorum Bethel, quæ nimirum vos hostiarum cruore soletis imbuere, rati vestram spem et salutem in eorum cultu consistere. « Et perdam » domum hyemalem cum domo æstiva, » quas ad vestram luxuriam et delicias ædificastis. « Et peribunt domus ebur» neæ [6]. » Domum innuit, quam Achab eburneam eis struxisse narrant libri Regum ; sivè intelligit domos supellectile instructas eburnea, puta lectis, et reclinatoriis ex ebore.

[1] Amos III, 9.— [2] Ibid. 13.— [3] Ibid. 11.— [4] Ibid. 12. — [5] Ibid. 14. — [6] Ibid. 15.

CAPUT IV.

« Audite verbum Domini, juvencæ Basan [1], » id est, vaccæ saginatæ et pingues. Israëlitidas fœminas designant, vel quia a Basan provincia, idololatris frequente, ducebant originem; sive insignem ipsarum impudentiam in vaccis Basan expressit ob notam istarum ferociam. « Projiciemini in montes » Armon [2], » vos, qui in domibus eburneis habitabatis in editissimorum montium juga, stabula ferarum abigemini. Montes Armeniorum intelligit. « Afferte mane victimas » vestras et tribus diebus decimas vestras [3]. » Quasi dicat : « Religionem nil profuturam suscipitis erga deos ad ferendam vobis opem impotentes. « Unde ego dabo vobis stuporem » dentium [4], etc., » quia comedistis bona, nec horum largitori ullam habuistis gratiam, ut quod minimum est, ejus saltem benefacta laudaretis. « Prohibui a vobis imbrem, » cum adhuc tres menses superessent usque ad messem [5], » quo trimestri siccitate triduanam illam decimarum oblationem castigarem. Hoc dicit qui potest plectere nocentes. « Misi in vos mortem in via Ægypti, et occidi in gladio » juvenes vestros, usque ad captivitatem equorum vestro» rum [6]. » Responderunt Israëlitæ : « Si auferantur equi, su» per veloces ascendemus [7]. » Id est, vehemur camelis, quos ob nimiam velocitatem « Dromadas » vocant. Interim Propheta ex præteritis futura præsagiens, denuntiat simili, qua patres eorum, ipsos pariter severitate puniendos, donec una cum rebus suis procul a patrio solo abjiciantur. « Et

[1] Amos IV, 1. — [2] Ibid. 3. — [3] Ibid. 4. — [4] Ibid. 6. — [5] Ibid. 7. — [6] Ibid. 10. — [7] Isaï. XXX, 1

» ascendere feci fœtorem putredinis vestræ in ora vestra[1]. » Indicat sepulcra concupiscentiæ et Israëlitarum in deserto stragem. Inde minatur simili fœtore ipsos in Ægyptum profugientes afflatum iri putrescentibus in eadem solitudine sociorum cadaveribus. « Faciens auroram caliginem[2]. » Sensus est : Exhortor te, Israël, ut ad pœnitentiam te præpares, quoniam qui ventos creat, et jubet alias flare, alias subsidere, tremefacit montes, cum jubet, hominique manifestat laudem suam ; idem iste Deus, nisi pœnitentiam egeris, auroram tibi in atram caliginem convertet. « Gradiens » super summitatem terræ, » id est, super humum terræ, summa perinde atque ima calcans, « Dominus potens nomen » ejus[3]. » Quod hic comminatur malum, intulit Deus Judæis, Christo nascente, et ad instar luciferi mundo referente diem, siquidem in teterrimam caliginem ipsi sibi auroram verterunt, ne Christum agnoscerent, quod maximum illorum supplicium fuit. Idem est « Gradiens super summitatem » terræ, Dominus potens nomen ejus, » nam cum sit rerum omnium arbiter, cuncta suis nutibus habens subjecta, non ideo in imis ambulare dedignabitur, ut inopem populum gentium de terra suscitet, et, dejectis loco Judæis, collocet eum cum principibus populi sui, cum Abraham, et Isaac, et Jacob.

CAPUT V.

« Domus Israël cecidit, et non adjiciet ut resurgat[4]. » Occidit regnum Israëlitarum : qui vero collapsum erigat, nullus est ; militum quippe copiæ, et armatæ acies rei publicæ

[1] Amos IV, 10. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. — [4] Id. V, 1.

statum tuentur, et relevant casum; nullæ autem Israëlitis poterunt comparari copiæ, postquam ad tantam redigentur paucitatem, ut « In urbe, de qua egrediebantur mille, re-» linquantur in ea centum. Quærite Dominum, et vivite[1]. » Non itaque deos, quos ipsi fecistis : sed qui fecit vos, Deum quærite, « Me quærite, et vivetis, » quod enim salvi estis, et modo vivitis, meum est. « Reliquerunt eum, qui fecit Arc-» turum, et Orionem[2]. » Et coluerunt deos, quos execrari debuerunt. Insistit Propheta illis Jeremiæ verbis : « Dii, » qui cœlos et terram non fecerunt, pereant de terra, et de » his, quæ sub cœlo sunt[3]. Qui convertit in mane umbras » mortis[4], » sive miseriam in felicitatem, sive mœrorem in lætitiam, « Qui infirmum dominum potentis facit, et humilem super sublimem attollit[5], id est, Ezechiam, et populum ejus humilem et mansuetum super Assyrium arrogantem et superbum. « Domos, quas quadrato lapide » ædificastis, non habitabitis in eis[6], » quas ad vestram luxuriam, ædes operose et magnifice molimini, vos non vobis ædificastis. Culpa scilicet vestra id fiet, quia illarum limina egenorum gressibus non benedicuntur. Quippe estis injusti, « Et pauperem deprimentes in porta[7], » Oppressiones populi principibus objicit, quod infra iterum regerit. « Ideo » prudens in illo tempore tacebit sibi[8]. » Id est, sibi vacabit, vacuus a cura ædium et agrorum, animam suam possidebit, per pœnitentiam, et per opera misericordiæ seipsum ædificabit. « Diligite bona, et erit vobiscum Deus[9]. » Ne scilicet dicerent Dominum esse pacis inimicum, clamat Propheta : « Quin ergo vos, quod justum et bonum est, non diligitis, ut vobis Deus pacatum se et propitium exhibeat ? » Rursus, ne illud regererent, quod alias usurpare solebant, ridentes superiorum Prophetarum minas ; « Appropiet, et

[1] Amos v, 3, 4. — [2] Ibid. 8. — [3] Jer. x, 11. — [4] Amos v, 8. — [5] Ibid. 9. — [6] Ibid. 11. — [7] Ibid. 12. — [8] Ibid. 13. — [9] Ibid. 14.

» veniat consilium Sancti. » Subdit : « Væ desiderantibus diem » Domini [1], et garrientibus vana isthæc esse Prophetarum commenta, nec facta respondere dictis. « Dies Domini » obscura non lucida [2], » proinde quæ, contra quam vos opinamini, acerbum luctum allatura est, eademque datura dolores pro festivitatibus lætitiæ, « Quas ego projeci, et non » capiam odorem in torcularibus vestris [3], » id est, in vino libaminum vestrorum. « Aufer a me sonitum carminis tui [4], » quoniam Judæi hostias et festa Dei sustulerant, solemnem eorum dierum psalmodiam sibi non placere ille respondet. Quin et Psalmorum quoque silere cantum volo, quippe quem in festis meis, perinde atque in vestrorum idolorum nefastis diebus usurpare soletis. « Numquid hostias et » sacrificia obtulistis mihi in deserto quadraginta annis [5]? » Ostendit congesta plena manu in solitudine beneficia non sacrificiis ipsorum, quæ nulla fuerunt, esse ascribenda. Jam pro his nullam mihi habetis gratiam, « Sed gestastis ta- » bernaculum Melchom et idolum vestrum Chevon [6]. » Quasi dicat : « Pro eo quod super alas aquilarum vos sustulerim, nube, quæ a meo tabernaculo sublimis elevabatur, vos deducente, pro tabernaculo meo tabernaculum Melchom vobis fabricastis. Et sidus fecistis vobis Deum, pro columna scilicet ignis, quam viæ ducem vobis dedi. « Ventilabo vos » trans Damascum [7]. » Transferam vos ergo, non quomodo in deserto de mansione in mansionem, « Sed ventilabo trans » Damascum, » quia videlicet in Damascenorum auxiliis spem suam et salutem consistere sibi persuaserant, dixit : « Ultra civitatem istam, cui confiditis, ut pulverem ventus, » sic ego vos excutiam. »

[1] Amos v, 17, 18. — [2] Ibid. 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 23. — [5] Ibid. 25. — [6] Ibid. 26. — [7] Ibid. 27.

CAPUT VI.

« VÆ iis, qui aspernantur Sion, et confidunt in monte » Samariæ [1], » id est in celeberrimo fano, quod in monte Samariæ assurgebat. Magna videlicet beneficia a civitate Dei Sion accepta dissimulantes, mœnibus et delubris Samariæ confidebant. « Dissipantibus principes populorum, » et deportaverunt sibi filios Israël [2]. » Græcus habet : « Ipsi » vindemiarunt primitias gentium : » Hebræus : « Designantes » seipsos in capita gentium ; » gentium, ait, non populi sui. « Transite in Chalane, et videte, et ite inde in Emath magnam, et descendite in Geth Palæstinorum [3], » atque intelligite istas interiisse urbes, non quod necessario carerent præsidio, sed quod nominis Domini non sunt recordatæ. Hinc porro in Israëlitas insurgit. Non ergo, inquit, nocuere vobis militum paucitas, aut rerum inopia, sed exaggeratus scelerum numerus vos perdidit, quemadmodum nec illis obfuit, quod « Latior non fuerit terminus eorum termino » vestro. Qui dormiunt in lectis eburneis, et lasciviunt in » stratis suis [4]. » Intempestiva, et immoderata illorum oblectamenta perstringit, eadem nempe erant ipsorum peccata. « Et sicut David putabant se habere vasa cantici [5]. » Id est, cum Davide in spiritu psallente se comparabant, dum temulenti citharis luderent. « Qui bibebant vinum defæcatum, et non curabant contritionem Joseph [6]. » Scilicet non mirum si, suis cupiditatibus impediti, de captivitate Joseph minus essent solliciti. Rursus alio sensu, eosdem ac-

[1] Amos VI, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid. 6.

cusat, quod, in omnem explendæ propriæ libidinis occasionem intenti, pauperum curam abjecissent; hos autem Joseph appellans, alludit ad historiam patriarchæ Joseph, quem fratres simili crudelitate tractarunt. Mystice, qui « Vinum de» fæcatum » bibunt, illos designant, qui Scripturarum divinarum scientia instructi ignorantis vulgi interitu minime tanguntur. Item unguenta præstantissima, quibus delibuti dicuntur hic divites, sunt spiritualia præcepta Doctorum, quæ nihilominus in captivitate, et in injustitia detinentur, si facta dictis minime consentiunt. « Quod si reliqui fue» rint decem viri in domo una, morientur[1]. » Superstites justi mortuorum ossa efferent. « Et percutiet Dominus » domum sublimem, et succutiet eam[2]. » Id est, superbam domum Israël, Samariam, « Et domum parvam, » regis Syrorum « Rasen » Damascum, « Et excindet, » quia in captivitatem abjiciet utramque. « An current equi in petris, » aut ducent per eas jugum boum[3]? » Id est, sicut nequeunt equi explicare cursum super cautes et scopulos, sic nec gentes Israëlem subjicere potuissent; et sicut non subiguntur saxa vomere aratoris, sic nec Hebræi Syrorum ferro cæsi fuissent. Sed quoniam « Converterunt judicium in ama» ritudinem; et lætantur in nihilo[4], » id est, in idolis et in Rasen rege Damasci, imo furni verriculo. « Et dicunt: Num» quid in fortitudine nostra cepimus nobis civitatem[5]? » Id est, quid? Num milites et stipendia non nobis ipsi paravimus? Aut non ipsi propria virtute nostras vindicavimus urbes? « Idcirco suscitabo super vos domus Israël, » ambo regna Israëlitarum. « Dicit Dominus Deus fortis gentem » Assyriorum, deinde Chaldæorum. « Et exterminabit vos ab » introïtu Emath usque ad torrentem deserti[6]. » Duo termini Israëlitarum ab aquilone ad austrum. Sic nimirum

[1] Amos VI, 9. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Ibid. 14. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 15.

Dominus baculo suo confringet cornua, capita inimicorum suorum sibi, suisque viribus animose confidentium : adeoque populus ille, qui alias Dei virtute fultus quatiebat et profligabat gentes, a gentibus vice versa contereturs, cum pro suis sceleribus ab illo desertus fuerit. Istud porro in diabolum optime convenit, cujus caput Domini cruce contritum fuit.

CAPUT VII.

« Sic ostendit mihi Dominus dominantium creationem » locustarum in principio germinationis serotini imbris[1]. » Scilicet tales futuri erant Israëlitæ comparati cum populo, qui eos postea invasit Phulbelocho Assyriorum rege, id est, quasi serotina germina oblata locustis. « Et erat serotinum » germen post tonsionem regis[2]. » Id est, postquam regis jussu detonsa prata repullulare cœperant, locustas porro Assyrios per Israëlitarum loca palantes appellat, eo quod illorum opes, pauperum alias oppressione congestas, magis appeterent, quam ipsos ; quare pretio mille talentorum vexatio illa redempta fuit ; nec enim hominibus locusta infesta est, sed herbis et plantis. « Et ecce vocabat judicium » per ignem Dominus dominorum[3]. » Suspenderat Deus ad Prophetæ preces locustarum plagam, eo quod hic diceret parvo populo grande malum intolerabile esse : nunc etiam ignem Israëlitarum terras populantem cohibet. Nam post hæc Teglathphalasarem Assyrium inhibuit, qui cum ingenti exercitu eorum ditiones ingressus, omnia in modum vastissimi incendii absumpturus videbatur. Ideo subdit : « Etiam

[1] Amos VII, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 4.

» averte hoc, Domine, ne fiat : Ecce Dominus stans super » murum ad amussim directum, et in manu ejus amussis [1]. Stans, » ait, id est, insistens veritati, et veritatem dijudicans, et dicens. Porro « Amussis » Assyrius fuit, quem Deus assumpsit ad redigendum in ordinem rempublicam Hebræorum : Salmanasar quippe Assyriorum rex Israëlitas Samariæ captivos abduxit, ipsam civitatem evertit, et universam ditionem in solitudinem et vastitatem redegit. « Desolabuntur fana risus, et sanctuaria Israël evertent [2] » Assyrii ridenda deorum inanium delubra, et quas Israëlitæ suis idolis sacrarunt, ædes demolientur Teglathphalasar et Salmanasar. « Et consurgam super domum Jeroboam in » gladio [3]. » Dominum Jeroboam Samariæ regnum appellat, eo quod a Jeroboamo fundatum fuit, et ab eodem propagatum in annos plures sub sequentibus regibus. « Responditque Amos, et dixit ad Amasiam [4], etc. » Amasias sacerdos Bethel, quod videret consilium occidendi Amos ob regis indulgentiam minime procidere, Prophetam ipse aggreditur : « At tu, aiebat, quin quæris in Judæa locum, ubi prophetandi officium tibi utile efficias, mercedem prophetiæ tuæ oris tui panem accepturus ? » Res nempe erat, quam neuter ignorare poterat, Prophetas scilicet a tribu Juda in magna semper existimatione habitos fuisse. Cui Amos : « Sum, respondit, pastor colligens sycomoros [5]. » Hoc nimirum dicebat Propheta religiosus Dei sui cultor sacerdoti fana deorum suorum depeculanti. Quasi dicat : « Hanc ego artem non didici, » sycomorum fructibus, cibo cuilibet obvio vivere assuetus. « Tu dicis : Non prophetabis. Propter hoc hæc » dicit Dominus : Uxor tua fornicabitur in civitate [6], » id est, palam in medio populi tui : hæc scilicet sceleri tuo pœna rependitur, qui Domini synagogam a suo separasti Condi-

[1] Amos VII, 7. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 14. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 16, 17.

tore, diisque tuis prostituisti. « Et filii tui in gladio cadent. » Quoniam dum tu tuorum idolorum cultum ampliare contendis, filios Dei prodidisti barbaris obtruncandos. « Et humus tua funiculo dividetur, » eo quod populum tuum scideris, quo peregrinam religionem induceres. « Et tu in terra polluta morieris [1], » qui impuris idolorum cæremoniis vitam plurimis eripuisti.

CAPUT VIII.

Ostendit mihi Dominus signum finis [2], » id est, prognosticon quoddam excidii, et dispersionis Hebræorum Samariæ. Quod quidem, regnante in Judæa rege Ezechia, ad effectum perductum est ab Assyriis. « Audite hæc, qui despicitis pauperes terræ. » Væ iis, qui contemnunt pauperes, et dicunt : « Quando transibit mensis, et venumdabimus agrorum reditus, et supponemus mensuras dolosas [3]. » Ex duplici ergo capite peccabant, tum quod bonas quidem merces venderent, sed mensuras falsarent ; tum quod horreorum purgamenta, terram proinde pro frumento distraherent, et utroque modo pauperes depecularentur. « Et possidebimus » in argento pauperes [4], » vel quod egentium pecuniam habere vellent, ideoque fundum horreorum, ut dixi, verrentes terram frumento commixtam divendere cogitarent, vel quod postquam eos in frumentis possederant, id est, ipsis frumenta abstulerant, iterum pecunia spoliabant. « Et pauperes pro calceamentis et quisquiliis horrei vendemus [5]. » Id est, vili quovis pretio eo sensu, quo superius dixerat Ty-

[1] Amos VII, 16, 17. — [2] Id. VIII, 1. — [3] Ibid. 5, 4. — [4] Ibid. 6. — [5] Ibid.

rios vendidisse pueros pro mercede prostibuli : vel quod ipsi pauperes, potentiorum avaritia ad extremam inopiam redacti, se illis quovis pretio in mancipia tradere cogerentur, ne fame perirent. Et ascendet finis ejus quasi fluvius, »et quasi fluvius Ægypti[1]. » Id est, veniet Assyrius Nilo similis, non cum placidus ascendit ad irrigandos agros felici alluvione famis mortisque depellente metum : non hoc modo occurrent vobis Assyrii, sed ad instar Nili ab immodico incremento exundantis, sic illi in terras vestras insilient, vosque impellent et rapient, patrioque solo divellent. « Et occidere faciam solem in meridie. » Id est, eo die, quo vos inopinos Assyrii oppriment, et in servitutem redigent ; « Et faciam tenebrescere terram in die luminis[2], » id est, eo tempore, quo compellemini in alienas terras transmigrare. Quanquam arcanus sensus ulterius adhuc nos promovet ad contemplandam scilicet dominicæ passionis diem, noctemque illam, quæ universum mirabiliter texit, sole medio in cursu deficiente, quo nempe Judæi intelligerent ereptum sibi diem gratiæ, eo quod immani ausu tentavere magnum in cruce Solem extinguere. Et quoniam traditæ ab illo disciplinæ lucem accipere noluerunt « In die lumi- »nis, » quo vitam Joannes et Apostoli affulsisse nuntiabant ; ideo fastidientibus diem incubuit ignorantiæ nox. « Et su- »per omnia capita vestra calvitia » in tempore tribulationis. « Et faciam eam quasi luctum Unigeniti[3] » in diebus captivitatis. « Et mittam famem in terram, non esurientis »panem, neque sitientis aquam, sed desiderantis audire ver- »bum Domini[4]. » Prædicit Hebræos opera Prophetarum destitutum iri, qui alias Domini sermones et responsa ipsis referre solebant.

[1] Amos VIII, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 11.

CAPUT IX.

« Vidi Dominum stantem super altare [1], » Christum stantem super muros Ecclesiæ, nec modo stantem, imo ipsam portantem, quoniam « Super volam manuum mearum po- » sui te. Et dixit : Percute cardinem, » id est, aream aristarum, « Et commovebuntur postes [2], » quatiente concussi fame. Rursus mystice vaticinatur famem et sitim, quæ torruit gentes jam fide imbutas, atque adeo cupientes audire præcepta Evangelii impertientia vitam in Christo. Item «Cardinem» appellat Corpus Domini, et «Postes» complexionem ejusdem : commotum quippe fuit illis, quæ ipsi acciderunt, naturalibus passionibus. « Qui ædificat in cœlo » omnes Superos, Angelos, et Vigiles. « Ecce Palæstinos ascen- » dere feci de Cappadocia [3]. » Quasi diceret : « Si in vestro exitu de Ægypto gloriamini, et non in me, cogitate Palæstinos de Cappadocia a me pariter eductos, et Aramæos de « Kir. » Id est, Charras, quæ et Haran. « Ecce oculi Do- » mini dominorum super regnum sceleratum [4]. » Ergo sicut gentes istæ propter sua scelera excisæ sunt et dispersæ, sic et vos ipsis in culpa non absimiles, similem feretis exitum, non tamen parem, quia « Non conteram domum Ja- » cob, » sed veniet dies, in qua « Suscitabo tabernaculum » David, quod cecidit, et reædificabo aperturas murorum » ejus, et quæ corruerant, restaurabo [5]. » Hujus vaticinii mysterium Judæorum a captivitate reditus expressit; veritatem dies crucifixionis exhibuit. Tabernaculum itaque Davidis totius generis humani corpus repræsentat, quod

[1] Amos IX, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 6, 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid. 11.

per prævaricationem mandati prostratum Christus relevavit, nobisque vitam amissam restituit, et quod amplius, passione et morte pro nobis tolerata regnum paravit sempiternum. « Et reædificabo illud sicut in diebus antiquis [1], » Ecclesiam suo sanguine redemptam; oppressum namque credentium populum recreavit, et vitam, quæ eidem in prima sua conditione data fuerat, reddidit, tradidit autem in præsenti sæculo pignus, rem ipsam in novo perfectissime repræsentaturus. « Et comprehendet area vindemiam, et vin» demia sementem [2]. » Et quidem ista juxta obviam significationem verborum, Zorobabelis tempora respiciunt : secundum subtiliorem vero intelligentiam Spiritus, declarant cœlestia charismata, et dona divina nobis post Christi resurrectionem communicata. « Et fluent montes dulcedinem. » Prophetæ sub Zorobabele duce, a quibus populo Judæorum legalis doctrinæ dulcedo manavit. Rursus per montes sanctas Ecclesias hoc loco designat, dulcedinem autem vocat earumdem suavem disciplinam. « Et colles jucundabun» tur [3]. » Cœnobia significat in montibus plerumque locata, et Anachoretarum speluncas, in quibus timentes Deum lætissime florent, in cantandis divinis laudibus jucundissime occupati. Quanquam historico sensui propius videtur Prophetam præsides Hebræorum signare, dum subdit : « Et ædi» ficabunt civitates desertas [4], » quas diruerunt Assyrii et Chaldæi, ipsi post reditum instaurabunt. « Et plantabunt » vineas, quas earum inimici extirparunt. Et plantabo eos, » et non evellentur [5] » usque ad septuagenas hebdomadas annorum quietis.

[1] Amos IX, 11. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 14. — [5] Ibid. 15.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN ABDIAM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Abdias, Sichemo in tribu Ephraïm natus, prophetavit contra Idumæos; videtur coævus fuisse Hoseæ, Joëli, Amos, et Esaïæ.

« Auditum audivimus a Domino [1], » scilicet non faciet Dominus dominantium quidquam, nisi revelaverit mysterium suum servis suis Prophetis. « Et legatus ad gentes » missus est [2]. » Probabilis est mysticus sensus, ut hæc ad Emmanuëlem referantur; ipse namque est Angelus testamenti, qui de cœlo missus fuit ad annuntiandam pacem gentibus [3], proptereaque gentium expectatio dictus est. « Ecce parvulum dedi te in gentibus [4], » popule Edom. Hic ostendit Idumæos captivitati subjiciendos propter ipsorum superbiam, et susceptas cum fratribus inimicitias. Alio sensu, parvum dicit diabolum, cui optime congruunt, quæ

[1] Abd. 1. — [2] Ibid. — [3] Marc. 1, 2. — [4] Abd. 2

sequuntur. « Si exaltatus fueris in cœlum ut aquila[1]. » Id est, si potentiæ gloriæque tenueris arcem, et inter astra collocaveris nidum tuum, id est, quo te vis nulla, nullaque ars assequi speret. « Inde detraham te, » et servituti submittam. « Si fures intrassent ad te, quomodo conticuis- » ses[2] ? » Quidquam hiscere, prohibente metu, « Donec fu- » rati fuissent sufficientia sibi, » sibi, inquit, hominibus videlicet inexplebilis rapacitatis, et avaritiæ. «Si vindemia- » tores intrassent ad te[3]. » Id est, si te latrones aperta vi invaderent, quid? Annon satageres ut tibi aliquid remaneret, quasi in vinea botrus? Sed incassum istud conaberis adversus Chaldæos ditionum tuarum invasores. Istos quippe designat subdens : « Quomodo pervestigatus est Esaü, » et prodiere abscondita ejus[4] ? » Prædicit ergo populum Esaü a Chaldæis incredibili cum aviditate expilandum, post etiam in captivitatem abducendum. Vaticinium istud implevit Nabuchodonosor Babylonius, Idumæa penitus exhausta, et incolis alio traductis. « Usque ad terminum mi- » serunt te viri fœderis tui[5]. » Hanc scilicet tibi retulere vicem ficto fœdere junctæ gentes, ut ad extremam redactum miseriam ad hostium tuorum fines abigerent. Et istæ quidem « Deceperunt te. » Nec porro minus fraudulenter egere tecum, qui « Invaluerunt adversus te viri pacis tuæ, » et panis tui[6], » arioli et divini, quorum luxuriæ mensas ornabas, et convivia. « Et perdam sapientes de Idumæa[7], » cunctis irruente malorum mole stupentibus ; « Et prudentes » de monte Esaü, » incolis acerbitate supplicii consternatis. « Et diripientur fortes Theman[8], » debilitata virtute, et fracto animo, ut nulla supersit salutis spes. « Operiet te » confusio, » Judæis, quorum ruina gaudebas, ad pristinum gradum revectis. « Et peribis in æternum[9]. » Quippe post

[1] Abd. 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 6. — [5] Ibid. 7. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 8. — [8] Ibid. 9. — [9] Ibid. 10.

communem utrique genti a Chaldæa reditum, vos Idumæos Judæi sub jugum mittent, diuque vexabunt, nempe usque ad externarum gentium adventum, quæ Judæos quidem profligarunt, Idumæorum vero genus et nomen penitus excindent. Hanc Prophetæ adversus Idumæos prædictionem ad effectum perduxere Romani, subacta ante Judæa, et Judæis per orbem dispersis. « In die, cum stares » adversus eum, » illumque verbis amaris incesseres « Die, » qua ceperunt extranei virtutem ejus, » id est, proventus, et opes proprio labore quæsitas. « In die, qua ingressi sunt » portas ejus, et super Jerusalem mittebant sortes [1]. » Captæ, direptæque urbis spolia inter se patientes Chaldæi. « Neque stabis in exitibus ad perdendos eos, qui evase» runt ; » sicut hactenus fecisti, « Neque trades reliquos ejus » in die angustiæ [2]. » Id est, non dedes neci communi gentis excidio superstites. « Quoniam prope est dies Domini [3], » quando omnes gentes, quarum auxiliis confidebas, meritas dabunt pœnas. « Sicut fecisti, fiet tibi : » et quas intulisti fratri, injurias referes. « Quomodo enim bibistis super mon» tem sanctum meum [4] » de calice iræ, quem miscuere vobis David et Achab. « Bibent omnes gentes jugiter » opera Assyriorum et Chaldæorum sub diebus Ezechiæ, et filiorum ejus. « Et in monte Sion erit salvatio » Ezechiæ, et populo ejus. « Et erit domus Jacob ignis, et domus Joseph flam» ma, et domus Esaü stipula, et non erunt reliquiæ domui » Esaü [5]. » Id est, Idumæos Hebræi ut ignis stipulam sic consument, si quid resederit, dissipabunt. Quod quidem a Davide et Amasia cœptum, absolutum fuit a Judæis post reditum, cum plurimi Israëlitæ a Perside reduces se ipsis adjunxissent, Idumæis omni dominationis specie exutis, et compulsis religionem mutare, et judaïcos ritus amplecti.

[1] Abd. 11. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 16. — [5] Ibid. 17, 18.

« Et transmigratio filiorum Israël possidebit omnia loca » Chananæorum usque ad Sareptam, et transmigratio Je- » rusalem, quæ in Hispaniam migraverat, possidebit civi- » tates Austri [1]. » Utriusque regni Samariæ et Jerusalem captivos indicat, illos etiam, qui in regiones longe dissitas abierant; ideo autem meminit transmigrationis in Hispaniam, quod provinciæ a Judæa remotissimæ nomen est; quo ostendat hunc esse cœtum, quem Deus promiserat iterum congregandum a quatuor ventis cœli. « Et ascendent » salvati de Babylone in montem Sion, judicare montem » Esaü [2] » ad profligandam et excindendam Idumæorum gentem. « Et erit Domino regnum. » Omnes quippe gentes subjugabuntur, et subjicientur populo Domini, id est, populo, « Quem faciet Dominus [3]. »

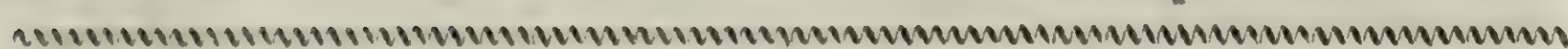
[1] Abd. 20. — [2] Ibid. 21. — [3] Psal. xxi, 32.

S. P. N. EPHRÆM

SYRI.

COMMENTARIA IN MICHÆAM PROPHETAM.

CAPUT I.

« Audite populi omnes. » Populos dicit Israëlitarum tribus. « Et attendat terra et plenitudo ejus [1]. » Terra meis Israëlitis concessa, et ob eorum impietatem mox auferenda. « Quia ecce Dominus egredietur de loco sancto suo, » de Jerusalem : « Et calcabit super excelsa terræ [2], » proteretque superbæ Samariæ fastum. Mystice, istud vaticinium Christus implevit, quando e cœlesti solio suo sine mutatione loci, cœlum enim et terram ipse implet, venit in orbem nostrum, et opera Spiritus sancti ex sancta Maria Virgine corpus assumens, « Homo factus est, » atque in humano corpore excelsa terræ pedibus calcavit, « Saliens in » montibus, transiliens colles [3]. Et liquefient montes subtus » eum [4]. » Rex Samariæ, et principes ejus illum jam præsente quasi cera solventur. Item diabolus cum suis legio-

[1] Mich. 1, 2. — [2] Ibid. 3. — [3] Cant. 11, 8. — [4] Mich. 1, 4.

nibus adventum Filii Dei odoratus tabescet, ejusque tyrannicum imperium occidet, potentiaque profligabitur. « Et » valles scindentur, » privati, et plebeii quilibet. Valles item appellat tenebrosas infidelium mentes, aptum et satis amplum diaboli operationibus locum. Ejusmodi porro valles scissæ sunt, postquam Christi præsentia discisso simulationis tegmine revelatæ sunt ex multis cordibus cogitationes, sicut Simeon prophetavit : « Sicut cera a facie ignis. » Id est, populus Samariæ cum sociis, appropinquante Assyrio, fundentur velut ignis ardore cera. « Et sicut aquæ, quæ » decurrunt in descensu,[1] » cum ruunt præcipitante cursu, sic eos in captivitatem rapiet violentus hostis. « Quod sce» lus Jacob? nonne Samaria[2]? » Id est, Samariæ reges et populus, qui occiderunt Prophetas veritatis, et Baalis ariolos saginarunt. Hi filiis Jacob auctores fuerunt, ut patrum religionem abjicerent, et vitulos, Ægyptiorum deos adorarent. « Et ponam Samariam quasi acervum in agro, » quia Prophetis Dei cognitionem inserere conantibus restitit. « Et faciam eam plantationem vineæ[3]. » Id est, urbe diruta, indeque patefacto serendis vitibus spatio; quandoquidem noluit esse vitis in cornu loci pinguis. « Et congre» gabo lapides ejus in aggeres, et revelabo fundamenta » ejus[4]. » Id est, congeram in tumulos dirutorum ædificiorum lapides, vel sculpta marmora, simulacra videlicet et statuas, et domos amica manu extructas inimicus ignis consumet. « Et omnia sculptilia concidentur, et omnia idola » ejus igne cremabuntur[5], » illa nimirum numina, quorum ope se tutam fore sperabat, fictique dii, in quibus salutem suam consistere putabat : et cives captivitatem non effugient. « Quia de mercede meretricis provenerunt, et usque » ad mercedem meretricis revertentur[6]. » Vel quia impiæ

[1] Mich. 1, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 7. — [6] Ibid.

Jezabelis auro conflata fuerant, vel eadem Samariæ cives scelere, quæsita pecunia, fabricaverant, ædesque simul ipsis construxerant. Hæc ait : « Ad mercedem meretricis » reditura, » id est, in potestatem Assyriorum ventura, hominum videlicet quibus idololatriæ crimen scorti nomen proprium faciebat, et labor in castigandis Dei inimicis mercedem merebatur, sed qualem meretrici solvere dignum est. « Super hoc plangam, et ululabo, et incedam ex» calceatus et nudus [1]. » Atquam oppido magis vos plangere et ululare oportet, quibus, quorumque diis istæ impendent calamitates : « Luctum itaque facite, » at non communem et vulgarem, sed « Quasi luctum canis sylvestris, et filiæ » canis sylvestris, quia acerba est plaga tua, quia venit ad » Judam, et tetigit portas Jerusalem [2], » Sennacheribo Judæam vastante, et admotis castris in Jerosolymam imminente. « In Geth nolite annuntiare. » Samariæ ruinam, et incolarum captivitatem. « Lacrymis ne ploretis super eam [3]. » Nolite flere super eam, sed super vos ipsos flete, utraque civitate, Samaria, deinde Jerosolyma privandi, et in captivitatem ituri. « In domibus Ophræ, » civitas pulveris, « Pulvere vos conspergite [4]. » Oppidum fuit, attributum posteris Gedeonis, qui hac eadem ruina oppressi interierunt. « Transi tibi Saphir » civitas decoris. Id est, vide ut per pœnitentiam decora fias, ne quod Ophræ accidit, tua ædificia diruantur. « Nuda egressa est, et non erubuit, quæ » habitat in Soane [5], » altera urbs Samariæ regibus subjecta. « Luctus Bethasil, » oppidum pariter in provincia Samariæ positum, cujus habitatores in captivitatem pariter abducti fuerunt. « Accipiet a vobis plagam. » Cives ad luctum provocante, o Samaritæ ! vestra seu pœnitentia, seu pœna. « Quoniam infirmata est ad bonum, quæ habi-

[1] Mich. 1, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 11.

» tat [1]. » Egit pœnitentiam, et humiliata est, quam Jerosolyma quoque secuta est eo, « Quod descendit malum ejus » a facie Domini ad portas ejus [2]. » Id est, resipuit, calamitatem, quæ Samariam, eique subjectas urbes corripuit, cernens imminere sibi, et velut jam ad portas stantem. « Aptavit habenas curribus suis, quæ habitat in Lachis [3]. » Alludit ad historiam Amasiæ regis Juda, qui Jerosolymitanorum seditione coactus inde Lachis profugere, ibi ab insequentibus conjuratis comprehensus etiam interfectus est. Per hanc ergo occasionem cives Lachis junxere currus, sive ad interficiendum regem, sive ad efferendum interfecti cadaver, et Jerosolymam transferendum : « Asportaverunt eum in equis, » ait Scriptura, « Sepultusque est » in Jerusalem [4]. » Videtur proinde Propheta similem rerum perturbationem portendere. « Principium peccati est filiæ » Sion [5], » eo quod judaïcarum urbium prima Lachis suscepit invectam a Jeroboamo idololatriam, eamque suo exemplo reliquis persuasit. « Propterea tu quoque sicut so» ror tua Samaria dabis remissionem hæreditati Geth [6]. » Eo quod Philisthæi non essent in posterum illis servituri, quandoquidem ipsi similiter in servitutem forent abducendi. « Domus vanitatis factæ sunt in vanitatem [7]. » Vanitatem appellat vanos et inutiles deos, ut qui orantium vota percipere non possent, nec expectationem explere. « Ad» ducam ad te hæredem, quæ habitas in Marasa [8]. » Aut hostes urbem occupaturos minatur, aut ipsos Marasæ cives, soluta captivitate, in patriam reducendos promittit.

[1] Mich. I, 12. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 13. — [4] 4 Reg. XIV, 20. — [5] Mich. I, 13. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. — [8] Ibid. 15.

CAPUT II.

« Væ iis, qui machinantur fraudem, et astruunt malum » super cubili suo, et prævertunt diluculum [1], » ut quod excogitarunt per noctem, ante lucem sine mora exequantur. « Concupiscunt agros, et domos, et rapiunt [2]. » Utrique Hebræorum regno excidium et captivitatem denuntiat; causam indicat hic et alibi præter idololatriam fore prædæ et rapinarum cupiditatem, et pauperum oppressionem. « Idcirco hæc dicit Dominus : Ecce ego cogito super fami- » liam istam malum [3]. » Familiam dicit universum Israëlitarum populum. « In die illa sumetur vos parabola [4]. » Id est, tunc quando ad effectum perducet Deus, quod cogitavit adversus vos malum, assumet super vos parabolam Ezechiel vester futurus in captivitate socius, et cantabit canticum lamentabile, factumque stupens dicet : « Depopula- » tor depopulatus est nos [5], » et partem, quam a tribus regibus accepimus Saüle, Davide, et Salomone, iste unus nobis auferet, ut dispertiet in saccos, quos attulit ab Assyria; nec vero adest quispiam, qui restituat agros nostros, eo quod nullum habemus salvatorem, qui terram ab Assyriis occupatam recuperet, et quod olim fecit Josuë, illam nobis forte dividat. « Nolite fundere lacrymas cum strepitu » verborum [6], » vos filii Juda, qui remansistis, siquidem a lacrymis temperare nequitis, cavete tamen ne quid contra Dei providentiam obloquamini, ne forte vos pariter involvat decreta domui Jacob, decem videlicet tribubus capti-

[1] Mich. II, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 6.

vitas et transmigratio. « Ecce verba mea bona sunt cum iis, » qui recte gradiuntur, » id est, cum Justis; verumtamen « Sermones meam explicantes indignationem complebun- » tur in populo isto [1], » qui, ut vides, more latronum insurgunt adversus pacem suam. « Pellem ejus detrahitis, et » transfertis spem ejus. » Id est, substantiam pauperis aufertis, in qua spes ejus consistebat. « Et reparatis bellum, » et confiditis vos victores e prælio reversuros. « Mulieres » populi mei ejicitis de domo deliciarum suarum, et par- » vulis earum, » quas ad petras alliditis, « Aufertis laudem » in perpetuum. » Propter hoc « Surgite, ite, quia non est » requies [2]. » Ostendit gentem non sanctam in terra Sanctorum morari non debere, imo et ipsam terram utpote incolarum sceleribus pollutam, eorumdem cruore fore expiandam, cæsorum proinde cadaveribus opplendam ; id enim significant illa : « Quia abominatio corrumpendo corrum- » pet, et ejus corruptio roborabitur [3]. » Vel Propheta prædicit nullam ipsis in captivitate futuram requiem, quam in patrio solo tueri noluissent, ob incommoda et ærumnas, quas a sævissimis dominis erant perpessuri : vel significat Dei judicium post decem tribuum captivitatem minime quieturum, sed aliam adhuc satisfactionem excidio tribus Juda requisiturum. « Quia, inquit, abominatio, » id est, gentium exercitus, « Corrumpendo corrumpet, et robora- » bitur corruptio : » id est, geminabitur ruina, cumque Samariam oppresserit, obruet item Jerosolymam. « Vir, qui » graditur in spiritu in dolo et mendacio, » Assyrius. « Ipse » stillavit tibi vinum et ebrietatem. » Tibi, aio, sibique : te siquidem, et se idem perdidit. « Et erit postquam stillabitur » populo huic [4]. » Id est, post populi hujus excidium Assyrii pariter a Babylonio vapulabunt, ut Hebræi ab ipsis Assyriis. « Congregatione congregabo Jacob totum te » intra

[1] Mich. II, 7, 8. — [2] Ibid. 9, 10. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 11.

mœnia Jerosolymæ. « Et ponam eum quasi gregem in an-» gustia [1]. » Ostendit captivorum multitudinem in unum compactam oppidum in modum gregis in caula, « Abscon-» ditam ab homine, » id est, a suis deserti pastoribus et rectoribus. « Ascendit pandens iter ante eos, » ducens hostium agmen ad aperiendam quatefacto muro viam in urbem. « Et ingressus est per eam » Deus. « Et transivit rex eorum » coram eis » Sedecias. « Et Dominus in capite eorum [2] » quasi totius agminis ductor regem comprehensum suis persecutoribus traditurus.

CAPUT III.

« Qui comederunt carnem populi mei, et pellem eorum » desuper excoriaverunt ; tunc clamabunt ad Dominum, et » non exaudiet eos [3]. » In populi principes et duces Propheta invehitur prædicens fore ut, quoniam plebem suis spoliatam facultatibus, propterea que pauperes de injuria expostulantes repellebant, ipsi pariter, incidente captivitate, quantumvis licet ad Dominum clamarent, minime tamen exaudirentur. « Hæc dicit Dominus super Prophetas, qui » seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, et » prædicant pacem. Si quis jecerit in os eorum quidpiam, » prædicant ei pacem, et si quis non paverit eos, prædicant » super eum bellum [4]. » Pseudoprophetas arguit, eorumque nequitiam aperit, quippe qui Dei Prophetas haberi studerent, et ejus Spiritu plenos, ut siquidem offenderent sibi minus amicum, et minus liberalem, quasi Dei et Prophetarum contemptorem haberi vellent, funestisque proinde

[1] Mich. II, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Id. III, 3, 4. — [4] Ibid. 5.

prædictionibus terrerent. « Verumtamen ego plenus sum » fortitudine Spiritus Domini, judicio et virtute, ut annun- » tiem Jacob scelus suum, et Israël peccatum suum [1]. » Non ut prospera divinem huic, illi autem adversa pro quæstu et libidine, sed ut avocem a suis flagitiis principes et populum Israël. « Audite ergo principes, et duces Israël [2], » qui justitiæ anteponitis munera, et pro lucro pervertitis jura. « Qui ædificatis Sion in sanguine [3], » qui ædes vestras in Sione positas amplificatis, vicinas domos occupantes, injusta dominorum nece jam vacuas. « Sion quasi in agrum » redigetur [4]. » Ruinæ causa est avaritia sacerdotum in ea diversantium sacram divinæ Legis doctrinam venalem habentium. « Et Jerusalem erit deserta. » Prophetarum culpa, qui prophetiam in quæstum converterunt. « Et mons domus » in sylvam lancearum transibit [5]. » Id est, σιγύνας indicat armatas acies templum vel obsidentes, vel occupantes. Hoc addidit, quo vanam spem esse demonstraret, quam in sancta civitate ac templo posuerant, quod crederent Deum neutrius excidium permissurum, iis porro salvis, ipsos neutiquam perituros.

CAPUT IV.

« Et erit : In novissimis diebus erit mons Domini præ- » paratus in vertice montium, et sublimis super colles [5]. » Eadem legis apud Esaïam. « Et congregabuntur ad eum » omnes gentes [6]. » Id est, soluta post annos septuaginta captivitate babylonica, a Judæis in patriam postliminio re-

[1] Mich, III, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10. — [4] Ibid. 12. — [5] Ibid. — [6] Id. IV, 1. — [7] Ibid. 2.

versis, reædificabitur templum in vertice montium in quibus Jerosolyma : ita novo hoc ædificio auctus mons Domini sublimis assurget, cunctosque circa colles supereminebit. Tum vero ad eum confluent omnes gentes : quæ omnia Esaïas, et alii Prophetæ vaticinantur. Cæterum quæ hic et alibi dicta leguntur de templo a Judæis a servitute jam liberis instaurato et ad tempus duraturo, Ecclesiæ nostræ in sempiternum mansuræ aptissime congruunt, quippe quam vere affirmamus in novissimo dierum ædificatam fuisse, atque ad illam omnes gentes verum adorare Deum convenisse. Sublimiore tamen adhuc sensu ipsum Emmanuëlem Ecclesiæ fundatorem e sancta Cruce in carne sua pendentem, velut in imagine ædis fastigio montis impositæ hic repræsentat, quem supra symbolo editissimi montis adumbravit. « Et non sumet gens contra gentem gladium, » et non discent ultra bellum [1]. » Prædicit hoc loco pacem Judæis post reditum reddendam, quanquam nec usquequaque perfectam, nec diu mansuram. « Et sedebit quisque subtus vites suas, et subtus ficus suas [2]. » Explicat eisdem obventuram in ea temporum tranquillitate bonorum copiam cum severitate conjunctam, « Nec erit, inquit, qui noceat » eis. Congregabo remotas, » Judæorum synagogam patrio solo ejectam, et ultimis Babyloniorum terris relegatam, « Et dispersos reducam prope [3], » Hebræos in varias mundi plagas distractos. At vero magnifica isthæc promissa Judæis, tametsi ex parte, ex toto tamen reddita non fuerunt, quare nec de illis solummodo dicta fuerunt, sed germanus prophetiæ sensus ab exitu colligendus, ut dicamus ad populos gentiles ista potissime pertinere; quos per totum orbem dispersos, et ab invicem opinionum varietate dissidentes, Christi Evangelium congregavit, et in unum composuit cœtum, Deum verum in spiritu et veritate adorantem.

[1] Mich. IV, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 6.

« Et tu turris, pastor nebulose filiæ Sion, tempus tuum ad» venit [1]. » Hæc ad Sedeciam impium regem referuntur, quem « Turrim » ideo vocat, quod sub umbra ejus Judæorum populus consederat; « Pastorem » vero propter regni administrationem, et « Nebulosum, » propter eum, quo tenebatur, idolomaniæ errorem. Rursus juxta arcanum verborum sensum pulchre vocat diabolum « Pastorem nebulo» losum, » animam quippe Sione figuratam fere nunquam nisi nebuloso cœlo aggreditur, captam vero procul a lumine abducit; « Qui enim male agit, odit lucem [2] : » hanc porro tyrannidem suo adventu extinxit supremus et legitimus mysticæ Jerusalem princeps, et pastorem cœcum expulit. « Dole et sustine Sion quasi parturiens, quia amodo » egredieris de civitate, et habitabis in solitudine, et ibis » usque ad Babylonem, et ibi liberaris [3]. » Sensus est : In captivitatem ibis, popule Sion, Babylonem abducendus, sed post annos inde reduceris, nec tamen cum insistente a tergo milite, sed illo duce, qui « Ascendens in altum cap» tivam duxit captivitatem [4] : » hunc sequeris cum illis Pauli commilitonibus et militiæ nostræ principibus, captivantibus omnem intellectum in obsequium Christi. « Congrega» buntur ad te gentes multæ [5]. » Id est, interea tamen invadet te plurium gentium colluvies duce Gog. « Rursus abomina» tio erit in Sion, et aspiciet oculus in eam [6]. » Id est, profanabuntur sancta Sion, et erunt despecta illis nimirum, qui non cognoverunt se velut aristas collectas « In area » ab ultrice Dei justitia fore proterendos. « Quia cornua, » quæ fregere Babylonii, « Ponam ferrea, et comminues populos » multos, et anathematizabis substantiam eorum Domino [6]. » Tunc scilicet, quando agris et pecuniis eorumdem potita, decimas Domino universæ terræ de more persolves. Tantæ

[1] Mich. IV, 8. — [2] Joan. III, 20. — [3] Mich. IV, 10. — [4] Ephes. IV, 8. — [5] Mich. IV, 11. — [6] Ibid. 13.

properitatis, ut dixi, Deus velut speciem Judæis Babylone reversis ostendit, rem ipsam Ecclesiæ suæ reservabat.

CAPUT V.

« Amodo egredieris cum milite, filia militum fortium [1]. » Filia Abrahæ, et Moysis, Josuë, et David, postquam contriti fuerint. « Qui surrexerunt contra nos, et virga percusserunt » maxillam pastoris Israël [2]. » Hæc ad Sedeciam referuntur, quem ideo a Chaldæis virga maxillam cæsum Propheta dicit, quod illum pessimis despicatum habuere modis et cum maxima ignominia tractarunt. Juxta altiorem sensum, hæc eadem ad Dominum verum Israëlis pastorem pertinent; in eo quippe ad effectum plane perducta sunt, et ipso opere completa tunc, quando in passione sua multoties dedit percutienti se maxillam, sicut etiam Esaïas et Jeremias de illo prædixerant. « Et tu Bethlehem minima ut » sis in millibus Juda, ex te exiet dux, ut sit princeps super » Israël; et egressus ejus ab initio a diebus sæculi [3]. » Sermo est de corporali Dei Verbi nativitate ex Vigine in Bethlehem Ephrata nascituri. Non dicit : « Ex te est, » sed, « Ex te exiet, » Id est, exiet ex te in corpore ; nam in quo est ab æternitate Deus, egressum neutiquam a te cepit : in eo autem, in quo ab æterna substantia ab initio exit, atque in hoc, in quo exit ex te, unus est. « Complebit ea usque ad tempus, in quo » parturiens pariet [4]. » Id est, decreta sua Deus ad effectum perducet, interim dum expectatur partus Virginis. « Reli- » quiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israël [5]. » Id est, post illum partum, prædicti ducis Discipuli ad erudiendos

[1] Mich. v, 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid.

filios Israël se convertent. Alludit ad illa Domini verba: « Ite ad oves, quæ errarunt domus Israël [1]. » Ipsos Christi Discipulos ejusdem fratres dicit. « Et surget, et pascet in » nomine Domini Dei sui » in anno illo acceptabili. « Et in » gloria Domini Dei sui convertentur, » gentiles a cultu idolorum ad colendum et laudandum Dominum Deum suum. « Et inde magnificabitur ad terminos terræ [2]. » Ex eo quod parvitas Evangelii in tantam magnitudinem increvit, ut totum orbem impleverit. « Et erit pax [3], » quam nimirum Dux ille conciliabit inter summos et infimos, quod etiam cœlestes Vigiles ipso die nativitatis ejus nuntiarunt, canentes : « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus [4]. » Cum venerit Assyrius, in terram nostram, suscitabimus » super eum septem pastores [5]. » Assyrius est Sennacherib, Teglathphalasar, et Salmanasar. Septem pastores sunt Esaïas, Osee, Joël, Amos, Abdias, Jonas, et ipse Michæas. « Et octo principes hominum, » Ezechiam, et Eliacin, et reliquos Justos populi Justorum primates. « Et pascent ter» ram Assur in gladio [6], » Id est, percutient, nam deglutire fustem est fuste percuti. « Pascent, inquit, terram Assur, » percutient « In gladio » non suo, « Et terram Nemrod, » Chaldæam « in lanceis, » non suis, sed « ejus. » Non enim Judæorum ferro Assyrii ceciderunt, sed suo ab Angelis cæsi sunt, nec Sennacheribus Judæorum lanceis confossus est, sed a filiis quasi suo obtruncatus est gladio. Hunc in modum Deus a Justis exoratus, reipsa præstitit quod hic Propheta vaticinatur, subdens : « Et cum venerit Assur in ter» ram nostram, ab illo nos ipse liberabit [7] : » nam et Sennacheribi exercitus in Judæa cæsus est, et rex dum belli exitum in Ægypto præstolatur, nuntiata suorum clade, inde confestim in Assyriam iter approperare coac-

[1] Matth. x, 6. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid. 5. — [4] Luc. II, 14. — [5] Mich. v, 5, — [6] Ibid. 6, — [7] Ibid.

tus est. « Et erunt reliquiæ Jacob in medio gentium. » Velut cœtus hominum circumclusus, « Quasi ros coram Domino, » et quasi stillæ super gramen [1]. » Quia sicut ros, et cadentes cœlo stillæ neminem morantur, ita reliquiæ Jacob, non expectata dimissione, castra relinquent, ubi captivi detinebantur, Assyriis, a quibus manumissionem præstolari debebant, partim cæsis, partim fuga dilapsis. Alio iterum sensu, Propheta locutus describit Emmanuëlis quietum et tranquillum descensum, ideoque nec animadversum, nec agnitum, eodem, quod Esaïas et David ante adhibuerant, symbolo roris et stillicidii, quod ante additur. « Non expec» tat virum, nec filium hominis præstolatur [2]. » Significat nec viri nec filii hominis operam in administratione immaculati conceptus Filii Dei requisitam fuisse. « Et erunt reli» quiæ Jacob in gentibus in medio populorum, quasi leo » inter animalia ovina, et quasi catulus leonis in grege pe» corum, qui eum discerpserit, et dilaniaverit, et fregerit. » Non est, qui eruat [3]. » Hoc etiam congruenter dicitur de Ezechia circumcluso ab Assyriis, perinde atque de Judæis, qui ab iisdem capti in castris, aliisve locis sub custodia tenebantur, in Assyriam quamprimum deportandi. Steterunt nimirum impavidi in medio inimicarum gentium, easdem opera Angelorum ceciderunt, nemine eas eruere audente, nec vero valente. « Exaltabitur itaque manus » tua super hostes tuos, » tua, Ezechia, manus super Sennacheribum, et exercitum ejus, « Et omnes adversarii » tui interibunt [4], » Rabsaces, et collegæ ejus Assyriorum duces. « Auferam quadrigas et equos de medio tui, et per» dam incantatores de manibus tuis; et divini non erunt » tibi, et evertam omnes civitates tuas [5]. » Redit ad Assyrios, prædicens post exercitus cladem urbem quoque re-

[1] Mich. v, 7. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 9. — Ibid. 10, 11.

gum sedem casuram. « Et auferam lucos tuos [1]; » quandoquidem gens Assyriorum suorum militum interitu correcta non est, nec tot calamitatibus attrita resipuit, regia urbe, atque lucis, et delubris Babyloniorum manu mulctabitur.

CAPUT VI.

« Surge, contende judicio adversus montes, et audiant » colles vocem tuam, audiant montes judicium Domini, et » fortia fundamenta terræ [2]. » Testes citat in præsenti judicio Deus contra populum suum, montes imprimis, quos filii Israël fumantes spectarant, « Et fundamenta terræ, » maria et flumina, quæ diffissa viam patefecerant transituris. « Popule meus, quid feci tibi? Contestare me [3]. » Primo loco recenset, quæ ipse patravit miranda opera manu servorum suorum ad asserendam illis libertatem, et muniendum ab Ægypto exitum, quosve eisdem dedit rectores sanctissimos Moysen, Aaronem, et Mariam. His præsumptis, eosdem accusat uti ingratos, et acceptorum beneficiorum prorsus immemores, atque instat, et quærit, « In quo » molestus fui tibi? Contestare me. » Id est, judiciali jure persequere, si qua tibi occurrat injuria, de qua mecum expostules, aut contra si quam de te bene merendi occasionem ipse prætermiserim? » Ex quibus tandem concludit omnem in ipsis hærere culpam, justoque judicio ab Assyriis et Chaldæis tribulationem et persecutionem sustinere. « Popule » meus, memento, quæso, quid cogitaverit adversum te » Balach [4]. » Quasi dicat : « Recole tempus illud, quando Moa-

[1] Mich. v, 13. — [2] Id. vi, 1, 2. — [3] Ibid, 3. — [4] Ibid, 5.

bitarum rex Balach Balaami harioli execrationibus, deinde consiliis exitium tibi machinatus est, et quomodo molitiones gentium dissipavi, quolve insuper beneficiis deinceps te affecerim « de Settim » Moabitarum confinio usque ad Galgala terræ promissæ januam. « Et quid responderit ei » Balaam filius Beor : quia cognovit justitiam Domini [1] ? » Respondit autem : « Quomodo maledicam, cui non maledi- » xit Deus? Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec » filius hominis, ut consilium capiat; ipse dicit et facit, et » verbum ejus manet in æternum [2]. » Hæc respondit : Quia » cognovit justitiam Domini, » Id est, fidelitatem, et constantiam, adeo ut nec mutaret quod semel statuerat, nec quod promiserat, negaret : promiserat autem Chananitidem filiis Israël se daturum. « In quo antevertam ad Dominum, » et placebo Altissimo? Non est beneplacitum ei in millibus » arietum, neque in myriadibus armenti juvencarum. Si » offeram primogenitum meum, crimini est mihi; si fructum » ventris mei, peccatum est animæ meæ [3]. » Non enim jussus sum hujusmodi hostiis mihi placare Dominum. « Os- » tendi tibi, o homo, quid prosit, quod a te requirit Domi- » nus [4]. » Jam tibi Dominus, o homo, præmonstravit, quid utile sit tibi : et hoc est illud, quod requirit Dominus de manibus tuis : « Utique ut facias judicium, et beneficentiam » diligas [5], » id est, ut justitiam inter te et proximum tuum observes, sisque paratus ad sequendum Dominum Deum tuum. « Vos Domini ad civitatem, » ad Jerusalem. « Audi, » tribus Juda, quia venit testis dicens : Ecce ignis in domo » scelerati. Quonam pacto justificabuntur filii tui in state- » ris iniquitatis, et in marsupiis ponderum fraudulentorum, » et in horreis iniquitatis, et in mensura dolosa? Et ego » incipiam percutere te, et destruam te propter peccata

[1] Mich. VI, 5. — [2] Num. XXIII, 8 et 19. — [3] Mich. VI, 7. — [4] Ibid. 8. — [5] Ibid.

» tua [1]. » Peccantibus exitium comminatur, et egestatem, rerumque privationem, quibus gloriabantur, seque cæteris nationibus anteponebant. « Et comedes, et non saturaberis [2]. » Quandoquidem concupivisti aliena, de propriis comedes, et non saturaberis. Mysticus sensus populum Israël appellat, ut qui didicerit Scripturas, nec earum doctrina profecerit. « Et erit transitus in visceribus tuis. » Sic nimirum Judæorum populus sacram Scripturarum doctrinam velut in transitu percurrit, demissamque per aures transmittit, nec enim illis credit. « Et quod assequeris, non » servabis, et quidquid servabis, tradam gladio [3]. » Et quoniam auris tua, Judæe, facta est velut trajectus, et quæcumque per Prophetas populi tui tibi dicta sunt, audivit, nec ideo attendit. « Propter hoc seminabis semen tuum, » et non metes, et non ungeris oleo olivarum tuarum, et » non bibes de vino tuo [4]. » Nec enim dignus es lætitia, quæ conditur in prophetia, « Quia observasti omnia statuta Amri, » et omnia opera domus Achab. Idcirco exponam illam » stupori, et cives ejus sibilo, et opprobrium populi mei » reportabitis [5]. » Proponit Deus acerbas calamitates, quas Jerosolymæ, et universæ tribui Juda inferre cogitabat.

CAPUT VII.

« Væ mihi, quia factus sum sicut spicilegium æstatis, et » quasi racematio vindemiæ [6]. » Hæc scilicet dicere debuit Jerosolyma in diebus Jeremiæ [7], eademque futura prædixerat Esaïas [8], « Nullus extat botrus ad comedendum, et

[1] Mich. VI, 9, 10 et 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 15. — [5] Ibid. 16. — [6] Id. VII, 1. — [7] Jer. VI, 9. — [8] Isaï. XXIV, 13.

» præcocem fructum concupivit anima mea [1]. » Non hunc Propheta botrum expetit, sed illum, qui pependit in palmite crucis in Calvariæ monte, et quasi fructum primitivum ejusdem Evangelium cupiebat. Hunc porro botrum declarat de populo periisse, subdens : « Periit sanctus de » terra, et rectus inter filios hominum non est [2]. » Ecquis enim sanctus præter Dominum? Ad litteram, « Periit, in- » quit, sanctus de terra; et rectus inter filios hominum » non est, » in eum sensum, quo Dominus loquitur apud Jeremiam. « Quærite, ait, an inveniatis virum, qui faciat » judicium et justitiam, et propitius ero ei [3]. Dies specu- » latorum tuorum, et salutis jam venit [4]. » Hoc scilicet aiunt pseudoprophetæ tibi : « Nolite credere amicis vestris, » et propinquis vestris ne fiditote [5]. » Nimirum inimici hominis facti sunt domestici ejus. Eadem Judæis regerebat Jeremias propheta, ut sibi in hac parte caverent : « In » omni fratre, ait, nolite confidere, quia omnis frater do- » lose agit, et omnis amicus fraudulenter incedit, et quis- » que socium suum decepit [6]. Ego vero ad Dominum aspi- » ciam [7], » Corda Justorum ista loquuntur. « Ne læteris » inimica mea. » Hæc Babyloni Jerosolyma post casum suum. « Ne læteris, inquam, quod cecidi, adhuc resur- » gam; » nec quod captiva facta sum, tandem aliquando liberabor. « Si in tenebris sedi, Dominus illuminabit me [8]. » Si modo in tenebris jaceo, lucem iterum referet mihi Dominus in Sion. « Plagam Domini tolerabo, quia peccavi » ei [9]. » Patienter feram captivitatis malum ab eo missum, quandoquidem cum pacem dedisset, in eumdem iniqua fui. Hæc porro non inepte cogitantur dicta de Ecclesia, dum ab initio inter gentes errore oppressas diversaretur, captivamque diabolus duro premeret jugo, ita ut intelli-

[1] Mich. VII, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Jer. V, 1. — [4] Mich. VII, 4. — [5] Ibid. 5. — [6] Jer. IX, 4. — [7] Mich. VII, 7. — [8] Ibid. 8. — [9] Ibid. 9.

gantur dicta ad synagogam ipsi inique adversantem, contendentemque Deum Judæorum esse tantum, et non gentium. « Donec videam justitiam ejus [1] » ex justo et æquo judicantem causam meam, transferentemque vice versa calicem ad auctores doloris mei : nam etsi peccavi, illeque tantisper iratus est mihi, ipsi exaggeravere malum meum. « Et aspiciet inimica mea » gloriam meam simul et ignominiam suam. « Et tunc erit in conculcationem, sicut lu» tum platearum [2] » sub utroque regno Chaldæorum et Medorum, quo tempore omnes fere Judæorum hostes a Chaldæis, mox ipsi Chaldæi a Medis conculcati sunt et oppressi. « Dies est reficiendi macerias tuas [3]. » Hi sunt muri tui, Jerusalem. « Dies est, in quo subtolleris » in humeros gentium. Hoc nimirum est, quod Esaïas etiam vaticinatur, prædicens Ecclesiæ ædificationem, et honorem ejusdem filiis a cunctis gentibus deferendum, dicens : « Honorem gentium sugetis, et super grabatis portabimini, » et super genibus nutriemini [4]. » Quæ tamen de futura filiorum Ecclesiæ felicitate exponenda sunt : his nempe plane datum est, honorem et amorem omnium gentium sugere, omnibus totius orbis populis eos tollentibus in humeros et in eorumdem amplexum ruentibus. « Dies est, » quo veniat tempus tuum redeundi ab Assyria, et urbibus » munitis gentium, a Tyro ad flumen usque, et a mari » usque ad mare, et usque ad montem Hor [5]. » Idem per alios Prophetas promiserat Deus illis verbis : « Si fuerint » dispersi tui Israël in extremis terræ, inde congregabo » eos, dicit Dominus [6]. » Quod quidem abunde præstitit in sancta Ecclesia; hanc enim congregavit die, quo Christus apparuit. Totum quippe tempus œconomiæ Christi, diem unum appellavit. Collecta vero fuit Ecclesia ex omnibus

[1] Mich. VII, 9. — [2] Ibid. 10. — [3] Ibid. 11. — [4] Esaï. LXVI, 12. — [5] Mich. VII, 12. — [6] 2 Esdr. I, 9.

gentibus errantibus, et ex omnibus finibus terræ, marisque fretis, ad quas profecti Apostoli, ipsis Evangelium annuntiarunt. « Pasce populum tuum in virga tua [1]. » Juxta historicum sensum Zorobabeli dictum accipitur, qui dux populi constitutus fuit post Judæorum a captivitate reditum. « Pasce, » inquit, o Zorobabel, Id est, vide ut suavi utaris mitique dominatu. Juxta allegoriam completum est in Christo vero Pastore, qui populum suum cum mansuetudine et clementia moderatur. « Habitent soli. » Id est, non quasi grex ovium ob vicinorum multitudinem intra angustos clausus limites, sed ad instar armenti per lata et pinguia Carmeli arva libere errantis. « Pascantur in Mathnin et in » Galaad [2]. » Id est, otio fruantur, et deliciis velut redeunte jam tempore suæ de terra Ægypti egressionis. « Quæ cum » aspexerint gentes, obstupescent, et more talparum per» turbabuntur a semitis suis [3]. » Populus videlicet Gog, qui cæsus fuit, et interiit, et quas mensus fuerat vias, non est remensus. « Non est, o Deus, similis tibi. » Sermo est Justorum Babylone revertentium : « Qui condonas iniqui» tatem, et peccatum populi tui [4] : » soluta, qua tenebatur, captivitate. « Neque retines iram in perpetuum, » sed in tempus, quale quantum exigit justitia tua. « Revertetur, » et miserebitur nostri, » secundum misericordiam, quæ facta est super nos a principio. « Et colliget iniquitatem » nostram, et projiciet in profundum maris omnia peccata » nostra [5], » quibus exacerbavimus eum. Et parcet, et propitius erit iniquitati populi sui. « Dabis veritatem Jacob, » misericordiam Abraham, quæ jurasti patribus nostris a » diebus antiquis [6], » a principio in diebus, quibus statuisti pactum cum illis, dicens : « Semini vestro dabo terram » hanc [7]. »

[1] Mich. VII, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 16. — [4] Ibid. 18. — [5] Ibid. 19. — [6] Ibid. 20. — [7] Gen. XV, 18.

S. P. N. EPHRÆM
SYRI.

COMMENTARIA IN ZACHARIAM PROPHETAM.

CAPUT I ET II.

Desunt apud S. Ephræm.

CAPUT III.

I. «Et ostendit mihi Dominus Jesum summum sacerdo- » tem stantem coram Angelo Dei, et Satanam stantem ad » dexteram ejus, ut noceret ei [1]. » Satanas adversarios Judæorum repræsentat, illorum ditionem circuminsidentes, ipsisque infestos : aderat itaque Satanas sacerdoti filio Aaron adversaturus, quomodo olim patri ejus Magorum opera obstiterat, si qua pateret via ad instruendam calumniam, quæ Pontifici aliquampiam inferret labem. Dexteram vero sacerdotis Satanas occupat, quo intelligas illum dexteris, id est, probis ejusdem moribus officere voluisse.

[1] Zach. III, 1.

« Et dixit Angelus Domini ad Satanam : Increpet te Do» minus, qui elegit Jerusalem [1]. » Scilicet ad parandum sacerdoti Jerosolymæ periculum, et ipsi urbi ruinam venisti tempore eodem, quo Deus ambos promisit, aliis pereuntibus, incolumes mansuros : ideo « Increpet te Do» minus, » cujus fidelitati detrahere cogitas, aut consilia disturbare te posse credis. « Hic est torris erutus de igne [2],» id est, lignum adustum annos post septuaginta babylonico ab igne extractum, « Titionem » videlicet ipsum sacerdotem, et universum Israëlitarum populum vocat, captivitatis ærumnis nuper ereptum. At tu, inquit, ambos eo impellere niteris, unde in præteriti temporis flagitia recidentes, a Chaldæorum fornace eruti, iterum relabantur in ignem a populo Gog deinceps excitandum. « Auferte sordidas » vestes ab eo, et induite illum vestibus optimis [3]. » Vestimenta sacerdoti detracta contractas Babylone sordes designant, et præteritam ignominiam, cum velut exauctoratus minister, sacris insignibus privatus, atque ab aris remotus ibidem exularet. Occultiore tamen sensu, Jesus sacerdos filius Josedech reducibus Israëlitis datus a Deo pontifex, et nunc coram Angelo consistens, ejusdem dexteram præterea occupans infestus Satanas præcessere futurorum figuræ. Jesus namque summus sacerdos pontificatum Jesu Christi Verbi Dei adumbravit, quippe qui a Deo Patre institutus est, et missus est Pontifex magnus, et fidelis confessionis nostræ, idemque sui sanguinis effusione factus est propitiatio pro nobis. Porro Satanas dexteræ Jesu filii Josedech imminere visus est, quia Jesus Deus noster Filius, et ipse Josedech, hoc est, Dei Justi, ductus est in desertum a spiritu sancto Angelo Domini, ut tentaretur a diabolo Satana. Quod autem idem summus sacerdos amictus apparet sordidis vestibus, id vero exposuit Esaïas illis ver-

[1] Zach. III, 2. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 4.

bis : « Et in eo posuit Dominus iniquitates omnium nos- »trum [1]. » Dum autem immundo amictu Angelo jubente idem exuitur, Jesu Christi pariter imaginem delineavit, qui totius mundi peccata tulit, et abstulit cum « Factus est »propitiatio pro peccatis nostris, nec pro peccatis nostris »tantum, sed etiam pro totius mundi [2]. » Et post propitiationem ab ipso factam sordida illa indumenta nobis detracta fuerunt. Postremum Jesus optimis induitur vestibus, mundamque cidarim accipit : id porro Spiritus sancti gratiam per divinam adoptionem nobis participatam adumbrabat. Subdit itaque : « Dixit autem Angelus iis, qui »stabant coram se [3], » tegebantque latus summi Sacerdotis pro dignitate sacerdotii. « Ponite cidarim mundam in capite »ejus [4]. » Scilicet dictum fuerat Pontifici, qui, imminente jam captivitate, hoc officio fungebatur : « Auferam a te thia- »ram [5], » id est, ornamentum capitis tui. Ideo contrarium reponitur pontifici Babylone revertenti, auditque Angelum jubentem : « Ponite cidarim super caput ejus. Si in via mea »ambulaveris, et mandata mea servaveris, tu judicabis »domum meam, et custodies atria mea [6]. » Id est, tu præeris domui meæ, daboque tibi filios in locum tuum, meumque ministerium summittendos. « Audi Jesu, et amici tui »viri admirabiles, qui habitant coram te : Ecce ADDUCAM »SERVUM MEUM ORIENTEM [7]. » Zorobabelem futurum orienti soli similem, lucemque ministrabunt insignes victoriæ et facta illustria. Et hæc ex mystico sensu referuntur ad Jesum verum Salvatorem, qui nihilominus servus hoc loco appellatur, inde videlicet, unde per assumptam carnem « Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens [8], » nostramque similitudinem propter salutem nostram sua voluntate suscipiens. Orientem tamen appellavit, quo doceret esse

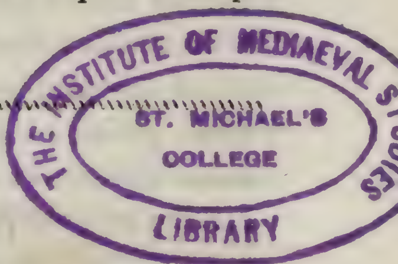
[1] Isaï. LIII, 6. — [2] I Joan. II, 2. — [3] Zach. III, 4. — [4] Ibid. 5. — [5] Isaï. XXII, 25. — [6] Zach. III, 7. — [7] Ibid. 8. — [8] Philip. II, 7.

eumdem paternæ gloriæ splendorem, et figuram hypostasis ejus. « Viri proinde admirabiles » Pontificis Jesu familiares Christi Apostolos ejusdem Discipulos repræsentant, quibus Spiritus propheticus clarissime Christum indicat, dicens : « Ecce ego ADDUCAM SERVUM MEUM ORIENTEM. quanquam alii per « Viros admirabiles » designari hoc loco Prophetas opinantur. « Ecce lapis, quem dedi coram Jesu; » Super lapidem istum sunt septem oculi [1]. » Lapidem dicit principatum, quem tamen datum coram Sacerdote Jesu sic accipe, quomodo coram Samuële adductum fuisse Davidem legimus [2]. « Et septem oculi sunt in lapide. » Hi sunt ante memorati septem « Viri admirabiles » ad regni custodiam excubantes, et quas principis oculi, omnes reipublicæ partes circumspicientes. Rursus, septem oculi super unum lapidem, Ecclesiam designant ad septem spirituales contemplationes intromissam.

II. « Ecce ego aperiam portas ejus, » id est, Jerosolymæ, « In perpetuum. » Diuturnam pollicetur pacem et securitatem. At enimvero longe sublimiore modo patefactæ sunt fores Ecclesiæ juxta illud Esaïæ vaticinium. « Aperientur » portæ tuæ jugiter, et non claudentur, ut ingrediantur » salvati a Domino [3]. Ecce aperiam portas ejus, dicit Do» minus potentissimus, et attrectabo, et tollam iniquitatem » terræ illius eo die, et vocabit vir fratrem suum subter fi» cum, et subter vitem [4]. » Id est, ad vastitatem et solitudinem redigam terram, et iterum ad pristinam opulentiam et incolarum frequentiam referam, mihi tamen, ita videlicet ut ad meum pariter obsequium reducam. Quanquam juxta aliam traditionem ita scriptum est : « Ecce fodiam foveam, » dicit Dominus omnipotens, et attrectabo omnem iniquita» tem terræ illius in uno die. In illo die, dicit Dominus po-

[1] Zach. III, 9. — [2] I Reg. XVI, 13. — [3] Isaï. LX. — [4] Zach. III, 9, 10.

» tentissimus, vocabitis unusquisque amicum suum subter » ficum et vitem. Secundum allegoriam fossionem foveæ aperitionem sanctissimi Lateris dicit; illam cogita, per quam Dominus attrectavit, et vidit, id est, plane manifestavit, et velut oculis omnium subjecit impietatem et injustitiam a maledicto et perfido populo Judæorum in Christum exercitam, et hactenus occultatam. Fossionis ergo vocabulum mystice usurpat pro transfixione seu perforatione lateris Christi Davidem exscribens : « Foderunt, inquit, ma» nus meas, et pedes meos [1], » id est, « Perforarunt. » Per istam itaque sanctissimi Lateris sui aperitionem Christus totius mundi peccata delevit, simul omnem patefecit Israëlis nequitiam « in die uno, » illo nempe, quo in cruce pependit, ejectisque primis illis vinitoribus, novos substituit agricolas : idcirco ficus quoque et vitis mentionem intulit, quo vineæ culturam indicaret. « Et vocabitis unusquisque » amicum suum subter ficum et vitem. » Spondet unumquemque proximo suo in multis utilem futurum, grata scilicet et jucunda communione bonorum, quæ sibi ipse collegerit.

CAPUT IV.

I. « Et dixi : Vidi candelabrum aureum, et lancem super » summitatem ejus, et septem lucernas super illud [2]. » Aureum quidem candelabrum juxta obviam interpretationem regnum significat, cætera portans omnia, lanx vero summitati ejus superposita sacerdotii symbolum est, et septem lucernæ totidem in administranda republica adjutores,

[1] Psal. xxi, 17. — [2] Zach. iv, 2.

quales fuerant, regnante Ezechia, tales porro erant hoc tempore septem viri Holdaï, Tobias, Idaïas, Josias, Aggæus, et ipse Zacharias. Nihilominus juxta spiritualem intelligentiam idem candelabrum typum sanctæ crucis nobis describit : lanx vero ejus capiti inserta, Ecclesia est : septem autem lucernæ designant septem rectores in Dei Ecclesia constitutos, puta Apostolos, Prophetas, Doctores, Patratores miraculorum, Antistites, quibusve credita sunt dona curationum, et Adjutores. « Et ora septem singulis » lucernis. Duæ quoque oleæ erant ad dexteram, et ad sinis» tram lancis; et dixit mihi : Isti sunt filii pinguedinis, qui » astant coram Domino universæ terræ [1]. » Ideo singulis lucernis septena adduntur ora, quo intelligatur laborem singulorum singularem non fuisse, cunctis curam communicantibus cum singulis. Geminæ porro oleæ ad dexteram, et ad sinistram lancis utrinque dispositæ geminos populi principes designant Jesum, et Zorobabelem, quorum alter unctus fuit ad principatum, ad pontificatum alter. At spiritualis sensus per septena ora singulis lucernis adjuncta, notat ecclesiasticarum institutionum ordinem ad populum, atque ejusdem moderatores erudiendos compositum. Geminæ proinde oleæ dexteram et sinistram lancis tegentes, ambo testamenta designant, et utramque politiam, sacerdotum, et principum, et duo filii pinguedinis, id est, filii unctionis, utrumque populum Judæorum, et gentium.

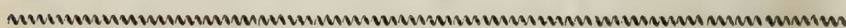
II. « Hic est sermo Domini, qui factus est de Zoroba» bele : Neque vi, neque robore, sed tantum Spiritu meo, » dicit Dominus potens [2]. » Id est, quæ Zorobabel meditatur, etiam perficiet, attamen non sua virtute, sed Spiritu meo in ipso agente, ejusque conatus secundante, quod olim etiam Samsoni accidit. « Quid es tu, mons magne, » coram Zorobabele? nisi quasi planities [3]. » Id est, quanti

[1] Zach. IV, 3. — [2] Zach. IV, 6. — [3] Ibid. 7.

es tu, popule Gog, ut magno monti te similem dicant, quidve contra Zorobabelem agere te posse reris? Dum in illum incursas, quasi diffractus mons; magnus mons tibi videris, vallis es. « Et protulit lapidem primarium æqualita- » tis et misericordiæ [1]. Æqualitatis » quidem futurum namque erat, ut omnes tribus, positis odiis, una mente Zorobabelem ducem sequerentur. « Misericordiæ » vero, quo indicat ejusdem dominationem subditis gratam futuram, quippe mitem, et admodum utilem ob victorias, eo duce, reportandas. « Manus Zorobabel posuerunt fundamenta do- » mus hujus, et manus ejus perficient eam, et scietis quia Dominus omnipotens misit me ad vos [2]. » Id est, quadraginta annorum labore instaurabitur domus Domini cura, industriaque Zorobabelis. Et vero juxta rerum gestarum historiam, quæ tamen gerendarum figura erant, Propheta loquitur de templo, quod reduces Babylone Judæi, Zorobabele duce, reædificarunt; verus tamen sensus, et a spiritu intentus Christum in Zorobabele repræsentat; ab ipso enim secundum assumptam humanam naturam originem duxit, filius enim Davidis per Zorobabelem Christus fuit. In templo autem Ecclesiam exhibet, cujus ædificium per fidem in Christum consummatum est in cunctis ubique gentibus : in Christum namque credentes, diaboli, mortisque servitute liberatæ in unam coïvere domum in Christi Ecclesiam. « Isti sunt septem oculi Domini, qui intuentur » universam terram [3]. » Illi videlicet oculi, quos vidisti super lapidem, suntque septem reipublicæ moderatores, qui divinæ voluntati obsequentes sua exercent officia, ut decet Sanctos. Juxta spiritualem vero sensum, septem oculi universum mundum ex se pendentem circumspicientes, septenæ sunt operationes, quibus Spiritus præsentiam suam declarat. « Et videbitis lapidem discretionis in manu Zoro-

[1] Zach. IV, 7. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 10.

»babel [1]. » Sensus est : « Videbitis vos Judæi, lapidem discretionis, » lapidem videlicet stanneum, quo utuntur artifices ad discernendam assurgentium parietum rectitudinem et obliquitatem. Hoc scilicet symbolo fortia et admiranda opera designat a Zorobabele perficienda. Cæterum mihi videtur lapis ille Spiritum Domini significare : subdidit enim Angelus : « Hi sunt oculi Domini. Rostra effundentia aurum, » ora sacerdotum sunt et regum, modo vera nuntient.

CAPUT V.

« Vidi volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, et latitudo ejus decem cubitorum ; et dixit mihi : » Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis » terræ [2], » id est, ad dissipandam omnem terram propter incolarum scelera. Volumen Propheta videt, et Emmanuëlem contemplatur, ejus nempe carnem de cruce pendentem. Si quis contra opponat affictum volumini maledictionis nomen, is porro acquiescat Apostolo dicenti : « Ipse » factus est pro nobis maledictum [3]. » Quod autem longitudo ejusdem cum latitudine computata ad tricenos cubitos procederet, quodve Judæorum terram in solitudine et vastitate tenuerit ad annos septuaginta, item mysterium est, indicans crimen triginta argenteorum a Judæis proditori solutorum, hujusque delicti pœnam civitatis desolationem usque ad finem perseveraturam juxta Danielis oraculum. « Et dixit : Quia quicumque furatur, ab eo secundum » ipsum justificabitur [4], » id est, justo judicio plectetur. Istud ergo « Volumen educam, dicit Dominus, et ingredie-

[1] Zach. IV, 10. — [2] Id. V, 2, 3. — [3] Gal. III, 13. — [4] Dan. IX.

» tur domum furis, absumetque ligna et lapides ejus [1]. » Ex his porro colligitur quisnam fuerit hoc loco Prophetæ scopus. Hebræi nimirum postquam, soluta captivitate, redierunt ad propria, etsi ad observantiam divinæ legis frequenter excitarentur, sacerdotes tamen talia suggerentes auribus picatis et obtusis audiebant, nec ideo minus furabantur, pejerabant, et fraudes fraudabant. Dei porro mandata ejusmodi flagitiis obsistentia excogitatis pro libidine interpretationibus elidere conabantur. Non hoc vitio nobis vertetur, aiebant, quod inviti compellimur inopia concipere fraudes, et furta facere; ex necessitate namque furantes et fraudantes non requirit Deus. Idcirco « Volumen » per aëra volans » talia perpetrantibus ostendit Angelus, tanquam a Deo missum, descriptamque in eo pœnam declarat furibus et perjuris statutam. « Rursus ostendit mihi » Angelus, qui loquebatur in me, mensuram, dixitque mihi : » Hæc est mensura, in qua continentur peccata totius ter- » ræ : et ecce, talento plumbeo sublato, mulier quædam » sedebat in ea mensura [2]. » Kiollo aridorum mensura est ex affini, et fere synonymo vocabulo Kaïlo derivatum. Ejusmodi porro Prophetæ oblata species arcanam ejusdem notionem inspicienti significat peccatorum numerum, et pondus, atque mensuram. Quocirca scriptum est : « Nec » dum completa est mensura iniquitatum Amorrhæorum [3], » et Dominus ad Judæos, « Vos, aiebat, implete mensuram » patrum vestrorum [4]. » Hujus igitur arcani velut proprium symbolum ordinariam aridorum mensuram Prophetæ Angelus ostendit, et statim adjecit eadem claudi, contineri-que hominum peccata. Cæterum causam, ob quam illa ostensa fuerit, hanc fuisse reor. Cum filii Israël babylonico carcere exempti, patrioque solo restituti, nihilominus in-

[1] Zach. v, 4. — [2] Ibid. 6, 7. — [3] Gen. xv, 16. — [4] Matth. xxiii, 32.

festos haberent vicinos populos, ita animis ceciderant, ut palam dicerent : « Nostra, majorumque crimina nobis adhuc usque hærent, ut vix sperandum sit, fore aliquando ut Deus noster nostri misertus inimicarum gentium incursationes a nobis prohibeat. Quonam ergo operæ-pretio ædificandæ civitatis ac templi laborem suscipimus, utique nihil profuturum, cœptum ædificium hostibus continuo disturbantibus? Idcirco Deus Prophetæ simul ostendit mensuram, eique insidentem mulierem peccati symbolum, simul plane denuntiat, hanc nequaquam in eo, in quo apparebat, loco mansuram, sed asportatum iri Babylonem, quæ nempe filios Israël admodum vexaverat, et illi hæsuram usque ad interitum. Interea vero, dum circa peculiare Israëlitarum peccatum quid sibi statutum sit, Deus declarat, innuit communem generis humani noxam se omnino deleturum, hoc scilicet significat mulieris Babylonem deportatio et perpetuum exilium. Lapis ergo plumbeus mulieris ori impositus, Dominum nostrum adumbravit, hic enim unus peccati fauces obstruxit, impedivitque quominus exinceps viventium animas devoraret. « Et ecce duæ » mulieres egrediebantur, et spiritus in alis earum [1], » quæ dum mulierem peccati symbolum efferunt, et Babylonem asportant, Dei judicium et justitiam nobis repræsentant; item geminos Prophetarum et Apostolorum ordines, istorum quippe opera peccatum amotum fuit, et in mysticam Babylonem relegatum. « Habebant autem alas similes alis » ciconiæ. Et dixi : Quonam deferent hanc mensuram? Et » dixit mihi : Ut astruant ei domum in terra Babylonis, et » stabiliant eam, et ibi collocent [2]. » Alas mulierum ciconiæ pennis similes fuisse dixit, quo ostenderet in utroque regno Judæ et Israëlis, horum nempe symbola erant, talem fuisse peccandi libidinem et consuetudinem, ut quacumque data

[1] Zach. v, 9. — [2] Ibid. 10, 11.

occasione flagitiis sceleribusque, velut proprio nido involare viderentur. Consequenter ergo respondet Angelus : » Ut extruant ei domum in terra Babylonis, etc. » Quibus notat Hebræorum nequitiam et infidelitatem, Apostolorum et Prophetarum opera dispulsam, etiam post captivitatem ipsis ex parte hæsuram, et duraturam usque ad Antichristum Babylone regnaturum.

CAPUT VI.

I. « Et ostendit mihi quatuor currus, et duos montes » æneos, quorum de medio prodibant currus [1]. » Videtur ejusmodi quadrigarum species non male congruere cum interpretatione quatuor animalium currus cherubici, et erumpentium de medio paradisi fluminum. Arcanam tamen hujus symboli notionem statim exponit Angelus : « Hi » sunt, ait, quatuor venti cœli [2], etc. » quatuor scilicet monarchiæ, quorum opera Deus uti decreverat ad vindicanda hominum scelera, dum peccatores, quod ventis accidit, inter se confligunt, et colliduntur, ut pereant. « Vidit au» tem stantes coram Dominatore totius terræ » ire paratos quoquoversum ab eo mitterentur : « Vidique in quadriga » prima equos rufos [3], » id est, Chaldæos primæ monarchiæ conditores : « Et in secunda equos nigros, » Persas egredientes in terram aquilonis, « Et pone sequentes equos » albos, » Macedones, a quibus duobus populis eversum est Chaldæorum imperium, et Babylon funditus excisa : Hæc porro Prophetæ ostenta per speciem offerebantur, quæ possent dejectos Judæorum animos erigere, cum inde in-

[1] Zach. vi, 1. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 6.

telligerent nihil ipsis in posterum a Chaldæis metuendum : « Et varios egredientes ad terram austri [1], » id est, ad regiones Chananitidi australes, puta Idumæam, Arabiam, et Ægyptum; significat præter Judæorum duces, etiam imperatores Romanorum, aliosque populos, a quibus Idumæi, Arabes, et Ægyptii male concisi fuere, et quidem non immeriti, post disturbatam Jerosolymæ instaurationem. Constat siquidem eas præ cæteris nationes Judæis Babylone reversis hoc tempore maxime infestas fuisse. « Et » rufi quæsiverunt, et inducti sunt ad obambulandam ter» ram [2]. » Hæc sunt conferenda cum illis. « Faciam ultiones » meas in Idumæa [3]. Ad obambulandam autem terram in» ductos » dixit, quo intelligerent Judæi tempus Idumæorum, atque aliarum sibi inimicarum gentium punitioni definitum adventare, ac prope adesse.

II. « Et factum est verbum Domini ad me dicens : Sume » tibi a transmigratione ab Holdaï, et a Tobia, et ab Idaïa, » et ingredere in domum Josiæ filii Sophoniæ, qui venit de » Babylone, et accipe hujus argentum et aurum, et confice » coronam, et impone capiti Jesu filii Josedech sacerdotis » magni [4]. » Iterum pontificiæ dignitatis amplificandæ resumit curam, summoque sacerdoti Jesu coronam auream decernit, coronæ materiam aurum a Justis babylonica defunctis captivitate donatum accipit. Nam etsi opus in ædibus Josiæ cœptum dicitur, omnes tamen, quos ante nominavit, eidem perficiendo operam et aurum contulerunt, tum quod pontifici ejusmodi decus optarent, tum quod sibi vellent in templo Domini pium hoc monimentum extare. Ecce vir, et nomen ejus Oriens [5]. Zorobabel est, cui spiritus vaticiniis et auctoritate Aggæi et Zachariæ gloriam, et quasi orientis solis splendorem contulit. « Et

[1] Zach. vi, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Ezech. xxv, 14. — [4] Zach. vi, 9-11. — [5] Ibid. 12.

» ipse de sub orietur [1] : » vel quod a Dario absolutam potestatem hactenus non accepit, et postea accipiet; vel quod a populi Gog ruina assurget, et magis convalescet. « Et » ipse extruet templum Domini [2], » sumptus videlicet et expensas sufficientibus populi Gog spoliis. « Ipse accipiet » gloriam » a victa, dissipataque gente Magog. « Et sedebit, » et dominabitur super solio suo, » firma et stabili dominatione, qua nemo illum dejiciat. « Et Jesus erit sacerdos » super solio suo, et consilium bonum erit inter illos duos [3]. » Significat concordiam et pacem timore Domini firmatam inter Jesum filium Josedech, et Zorobabelem populi principem et ducem. Cæterum quæ hic de Zorobabele per varia symbola prædicantur, per allegoriam prædicta accipiuntur de Christo, cum ipse sit verus Oriens, et ortus ex Patre splendor : ex quo autem nobis corporali specie apparuit, appellatus est « Oriens, » et ex quo humanam carnem assumpsit, dictus est « Vir : » dicitur vero oriturus « Ab infra, » eo quod de Virgine erat nasciturus, idemque domum Domini ædificavit, quæ est Ecclesia, et gloriam, et excellentiam accepit, et sedem, et dominabitur in solio suo in sempiternum. Quæ autem sequuntur : « Et erit sacerdos » super solio suo, et erit consilium pacis inter illos duos, » per quamdam comparationem accommodare licet ad Discipulos ipsius « Orientis, » quos idem sacerdotes instituit, et dixit amicos, ipsisque promisit in regno suo thronos, et potestatem judicandi tribus Israël. Coronam itaque ex auro argentoque fabrefactam a quatuor principibus donatam, Evangelii doctrinam vitæ pharmacum esse intellige a quatuor Evangelistis scripto traditam, et voce promulgatam : ea autem componitur ex duplici tractatione, quarum altera circa naturam humanam Christi versatur puro argento puriorem : altera circa ejusdem divinitatem tersissimo

[1] Zach. VI, 12. — [2] Ibid. 13. — [3] Ibid.

auro adumbratam. « Et qui procul sunt venient, et ædificabunt templum Domini [1]. » Arabes videlicet, et Ammonitæ, et Azotii, qui Judæos subsannabant, dicentes : « Unde et quorumnam opera vos illud ædificabitis ? » Mystice significat populos, qui procul aberant a scientia Dei, qua cum imbuti fuissent, convenerunt, atque in Christi Ecclesiam ædificati sunt per fidem. « Et scietis quia Dominus fortis misit me ad vos, si audieritis vocem Domini Dei vestri [2]. » In his verbis tres personas Trinitatis vides, Spiritum, qui per Prophetam loquitur ex persona Filii, et Filium, qui se missum dicit, et Patrem Dominum fortem, a quo missus est.

CAPUT VII.

« Et contigit anno quarto Darii regis, ut esset sermo Domini ad Zachariam in quarta mensis, qui est conun [3]. » (december). Quoniam Judæi Babylone morantes ob templi, ac urbis excidium, quædam sibi indixerant jejunia mensibus scilicet quinto, qui nostro julio ex parte respondet, quo templum incensum fuerat, et septimo, quo Godolias dux residui in Judæa populi a Chaldæis creatus, a suis fuerat interfectus, missis Jerosolymam legatis, Prophetas, et sacerdotes consulebant, num soluta captivitate, ea jejunia continuare deberent. Non enim sibi fas esse opinabantur Babylone lugere, fratribus in Judæa gaudio exultantibus. Legatis respondet Deus per Zachariam prophetam, jubetque suis, a quibus missi fuerant, popularibus ista referre : Falli eos, qui crederent se ideo captivitatem

[1] Zach. VI, 15. — [2] Ibid. — [3] Id. VII, 1.

illam sustinere, quod ea facerent, quæ Deus non jusserat, tantæ ergo calamitatis eam solam causam fuisse, quod illa, quæ idem jusserat, et observari volebat, Judæi negligerent. Hoc nimirum declarant illa Dei verba : « Jejunas» tis, et planxistis in mense quinto, ut dicitis, jam per sep» tuaginta annos : Numquid jejunium jejunastis mihi [1]? » Cum ego tale jejunium neutiquam præceperim. Non ego de jejunio verba feci per Prophetas ante vel post captivitatem, sed illud ubique majoribus vestris etiam atque etiam institi inculcare, « Ut verum judicium judicarent, et gra» tiam, et misericordiam sibi mutuo facerent [2] etc. » Quod utique illi non fecerunt. Quamobrem iratus suis eos expuli terris, et in alienas abjeci ; repulique vocantes me in captivitate, quandoquidem ante captivitatem vocanti mihi obsecuti non sunt. Id nempe significant quæ sequuntur. « Humerum suum rebellem reddiderunt, et aures suas » obturaverunt, et cor suum fecerunt ut adamantem [3]. »

CAPUT VIII.

« Hæc dicit Dominus : Consolabor in Sion, et habitabo » in medio Jerusalem [4]. » Exponit quod dixerat : « Zelatus » sum Sion afflictam in indignatione magna [5], » quam habeo adversus ejusdem eversores. Misericordia motus revertar ad Sion, miseriis et calamitatibus oppressam sublevaturus, et Jerosolymam inhabitabo. « Multiplicabuntur in ea senes, » et plateæ Sion implebuntur [6]. » Judæos mœrentes malis, quæ in patriæ excidio, suaque captivitate perpessi fuerant,

[1] Zach. VII, 5. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. 11, 12. — [4] Id. VIII, 3. — [5] Ibid. 2. — [6] Ibid. 25.

Propheta consolatur, prædicens inimicos exterminandos, ipsos vero ab hostili infestatione et cædibus tutos fore : sed et mox succrescente sobole, præteriti ante captivitatem temporis numerum, civiumque frequentiam reparaturos : vitæ insuper spatia ad extremam usque senectutem producenda promittit, domosque Jerosolymæ implendas senibus, et fora pueris, puellisque tripudiantibus, chorosque ducentibus, quod in amplissimo statu collocati, fortuna, vitaque periclitari desiissent. « Ecce adsum liberaturus po» pulum meum ab oriente, et occasu solis ; et erunt mihi » populus in Jerusalem [1], » qui cunctis gentibus servi fuerunt. « Sementis erit in pace, et vitis dabit fructus suos [2]. » Sicut fuistis in maledictionem usque ad diem, quo jacta sunt fundamenta domus Domini, ita deinceps benedicemini ; confortentur itaque manus vestræ, et adversarios omnino ne timeatis. Hæc, Judæorum legatis præsentibus, Propheta locutus, viaticum abeuntibus adjecit solutionem propositæ quæstionis, ex sermone Domini sic eos affatus : « Jejunium quartum, jejunium quintum, jejunium septi» mum, et jejunium decimum erunt Judæis in exultatio» nem, et lætitiam, et in faustas solemnitates [3]. Id est, jeju» nium quartum et quintum etc. » Judæis peculiariter indicta fuisse, non item gentibus, eadem nihilominus non luctum, et mœrorem ipsis allatura, sed exultationem et lætitiam. « Amodo venient populi, cives urbium multarum ; » et ibunt cives unius ad alteram, et dicent : Agite eamus » ad orandum coram Deo [4]. » Hic narrare incipit pium populorum ad Deum conversorum studium post contritionem populi Gog. « Iis diebus prehendent decem viri fim» briam viri Judæi [5] etc. » Postquam a Solymitis dissipatus fuerit populus Gog, hujusque victoriæ fama longe lateque

[1] Zach. VIII, 7, 8. — [2] Ibid. 12. — [3] Ibid. 19. — [4] Ibid. 20, 21. — [5] Ibid. 23.

manaverit, sicut septem mulieres unum virum prensabant, cum eversa a Chaldæis Judæorum republica, virisque magnam partem cæde, fame, ac tabe consumptis, fœminæ in captivitatem ducerentur, sic decem homines infideles hominis Judæi fimbriam prensabunt cum ad fidem conversi fuerint.

CAPUT IX.

« Sermo Domini de terra Hadrach, et Damasci oblatione » ipsius [1]. » Oblatam Deo hostiam dicit habitatores Hadrach et Damasci, siquidem Domino curæ est totius generis humani administratio, nihilominus quam tribuum Israël gubernatio. « Emath quoque se illi confinem junget [2] : » sociam se addet in hoc scelere, quod Damasceni perpetrabunt. « Et ædificavit sibi Tyrus munitionem, et coacervavit » argentum quasi humum. Propterea Dominus perdet eam, » et projiciet in mare divitias ejus [3] : » quam scilicet olim proculcandam dedit « Equis rufis, » qui antehac « Egressi » sunt, et perambulaverunt terram ; » iterum « Equis albis » subjiciet, id est, Macedonibus sub Alexandro : « Quia de- » reliquit Dominum, » suis confisa præsidiis. Similiter opes, quas suorum negotiatorum, nautarumque opera ex aquis collegit, perdet aquis, vicino pelago hauriendas. « Et peri- » bit rex a Gaza. » Exponit quod dixit : « Gaza infirmabitur » admodum. » Inde fiet, ut quibus assuevit vitiis, in posterum absistat. « Et Ascalon non habitabitur [4]. » Habitatoribus alio migrantibus, quod Tyri casum intuentes, similem sibi exitum præsagirent. « Et habitabunt exteri in Azoto, et

[1] Zach. IX, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. 3, 4. — [4] Ibid. 5.

» perdam superbiam Philisthinorum, auferamque sangui-» nem eorum ex ore ipsorum, et immunditiam eorum e » dentibus ipsorum ; et manebunt ipsi quoque Domino nos-» tro. « Et Accaron erit sicut Ebron[1]. » Populos Accaron, et Azoti, et eorumdem gentiles Palestinæ incolas Ecclesiæ Christi tandem aggregandos prædicit, quorum supra pudefactam spem, et confusam arrogantiam dixit : puduit nempe ipsos diis suis deinceps confidere, postquam una secum in captivitatem abductos aspexere. « Et constituam super » domum meam præfectum contra transeuntem et rever-» tentem[2], » qui nimirum ultro, citroque discurrentes hostes cohibeat. « Exulta vehementer filia Sion.[3] » Duas civitates significat, illam nempe Sionem, cuivis aspectabilem, quam David Solymæ adjecit, suamque dixit civitatem ; et mysticam, Ecclesiam videlicet terrestrem, et cœlestem. Quod ergo ait : « Exulta filia Sion, etc. » Ad Sionem suis præsentem oculis Propheta dirigit, huic namque supra prænuntiabat capiendas, atque funditus excindendas civitates Philisthinorum, puta Azotiorum, Ascalonitarum, etc., qui filios populi Dei, Jerosolymæ præsertim cives vexabant, templique ædificium, et dirutæ urbis reparationem disturbabant. Potiora adhuc Ecclesiæ prænuntiat, certum de sua salute gaudium et lætitiam, prædicens ipsum Dominum venturum salutis humanæ reparatorem, atque inter homines sui imperii sedem et domicilium collocaturum. « Ecce » rex tuus veniet tibi[4]. » Venit utique, et intravit Jerosolymam, a qua tamen receptus non est ; quare ad Ecclesiam divertit, et in medio gentium domum, sedemque delegit, quippe quæ et per fidem agnoverunt venientem, et liberaliter susceperunt. « Justus, et humilis, et Salvator[5]. Justus » plane : « Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus

[1] Zach. IX, 6, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Ibid. — [5] Ibid.

» in ore ejus [1], » sicut Esaïas de illo testatur, et ipse Judæis dixit : « Quis ex vobis arguet me de peccato [2] ? » Idem vere « Humilis, » vera namque sunt, quæ de se ipse affirmat : « Mitis sum, et humilis in corde meo [3]. » Item « Salvator, » cunctis nempe populis, et populo salutem attulit. « Sedens » super pullum filium asinæ [4]. » Et istud testantur Hebræi, et gentiles, quicumque ad diem festum Jerosolymam convenerant, et Dominum pro sua humilitate pullo vectum spectarunt. Mystice, pullus designat novum populum, ex variis gentibus coalitum, et in unam consentientem fidem, qua credimus in eum, qui propter nostram salutem eo se demisit, ut ad infima nostra descenderet : hac igitur certissima persuasione ducti submisere cervices, ejusque imperio subjecere, ut verum sit Christum in gentibus, et super gentes insedisse et requievisse. « Et disperdet quadri» gam ex Ephraïm, et equum de Jerusalem [5]. » Ipsi Hebræi causam dedere, quando in Christi adventu exultare et jubilare noluerunt vel invitati. « Quadrigam » hic et « Equum » appellat imperium, et imperii nervos, exercitum, et pecuniam : constat enim, quo tempore manifestatus est Christus, Hebræos regno spoliatos gentili populo parere, et vectigalia pendere coactos fuisse, ut perinde verum sit ipsis eodem tempore « Ablatum fuisse arcum superbum » bellicæ virtutis. Ephraïm porro et Jerusalem Propheta junxit : duo siquidem regna olim fuere, quæ in unum postea coaluere paulo ante Christi adventum. Cum enim sub Roboamo filio Salomonis in duas partes scissi fuissent filii Israël, decem tribus, excusso jugo Judæ, et familiæ justi Davidis, Jeroboamum sibi regem crearunt, qui in urbe Samaria regni sui sedem fixit, quo tempore Jerosolymæ regnavit Roboamus, coactus continere se intra fines pro-

[1] Isaï. LIII, 9. 1 Petr. II, 22. 1 Joan. III, 25. — [2] Joan. VIII, 46. — [3] Matth. XI, 29. — [4] Zach. IX, 9. — [5] Ibid. 10.

priæ tribus, quæ sola in fide permanserat. Huic tamen postremo, ut dixi, tempore reconciliatæ sunt Ephraïmitarum familiæ, filii Joseph, et in unum omnes tribus Israël iterum coïvere populum. « Et loquetur pacem cum gentibus [1]. » Hoc testatur crux ejus, in qua pependit propter peccata gentium; hisque iterum locutus est pacem, missis Discipulis, qui Evangelium salutis ipsis annuntiarent, et baptismi gratiam conferrent. Rursus per suam in cruce mortem inter populos et populum, Judæos, et gentiles pacem composuit, et inferos superis reconciliavit. « Et tu » in sanguine Testamenti tui solvisti vinctos de lacu, in quo » non est aqua [2]. » Adamum, et Evam inferno detentos carcere, in quo non est vita, vinculis exemisti, et eduxisti de lacu interitus per pium sanguinem, quem fudisti de latere tuo in cruce Testamenti tui. « Manete in munitione vincti » Ecclesiæ, et pro uno die duos rependam vobis [3]. » Pulchre quidem « Munitionem » appellat suorum præceptorum ædificium; « Vinctos » autem quoslibet, qui fide et charitate corpori Ecclesiæ coaluerunt; æquissima vero liberalitate rependit duplicem mercedem, leges, quibus nos astrinxit, minime negligentibus. « Quoniam tetendi arcum meum » super Judam, et implevi eum super Ephraïm, et ejaculatus sum filios tuos, Sion, in filios tuos, Græcia [4]. » Id est, dedi « Arcum meum » filiis Judæ, postquam decrevi Sionis filios supra filios Græcorum, Antiochi milites attollere. « Feci te Juda et Ephraïm quasi gladium acutum [6], » quo alacres, intrepidique gentes adoriamini, et dissipetis. « Et » Dominus Deus super eos manifestabit se, et exibit jaculum » ejus sicut fulgur [6], » utique contra gentes populo suo inimicas. « Et abibunt, et subjicient sicut lapides in funda [7]. » Id est, disperdent gentes, dispergentque quasi projectos

[1] Zach. ix, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 13. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 14. — [7] Ibid. 15

funda lapides : « Quasi anguli in altari. » Id est, quemadmodum protegitur altare, in quo locatum est propitiatorium arcæ fœderis superpositum, sic Dominus populum suum in suæ tutelæ præsidium asciscet : « Quia lapides erant » sancti[1] » Erant plane electi, et sancti, de sancta quippe rupe excisi, de stirpe videlicet Abrahæ nati, sed in præsenti velut inutile saxum in terram projecti, dispersique luunt scelerum suorum pœnam. « Quam bonum, et quam pul» chrum adolescentibus frumentum, et vinum virginibus » afferens jucunditatem[2]. » Animas designat Cœlibes, quæ satorem vitiorum diabolum repulerunt, propriæque formæ venustatem incorruptam servarunt, his nempe botri in cruce pendentis vinum reservatur, admirabilem utique jucunditatem ipsis allaturum.

CAPUT X.

« Divini viderunt mendacium, et in vanitate consola» bantur[3], » per somniorum deliramenta populum inani spe pacis lactantes. « Contra pastores iratus est furor meus, » visitabo eos, » ad pœnam, « Cum ad gratiam visitavero » gregem meum, » domum Juda ; « Visitabit enim Dominus » gregem suum domum Juda. Et faciet eos quasi equum su» perbum in bello, » id est, intrepidos, ut nullum deinceps pertimescant hostem. « Ex ipsis erit angulus, « sacerdotes : « Ex ipsis clavus, » reges : « Et ex ipsis arcus, » duces et milites : « Et ex ipsis egredientur omnes principes eorum[4]. » Mysticus sensus repræsentat Discipulos Christi, et multifor-

[1] Zach. IX, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Id. X, 2. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. 4.

mis gratiæ ejus bonos dispensatores, quos divinus Paulus enumerat[1]. « Et pudefient ascensores equorum, et liberabo » familiam Joseph[2]. » Equites Græci sunt, Syriæ domini, Judæorum hostes. Propheta domum Joseph vocat tribum Ephraïm, et huic fœderatas tribus Samariæ regibus olim subjectas. Hanc etiam Hebræorum partem Deus se liberaturum promittit ab invasione Græcorum, et victores Jerosolymam revecturum : dixerat nempe eosdem divino adjutorio protectos « Bello dimicaturos, et pudefacturos » ascensores equorum, » ea plane felicitate, qua Josuë ex eadem tribu dux fortissimus Chananæos olim vicit, et dissipavit. « Et multiplicabuntur sicut antea multi fuerunt[3]. » Multiplicata sobole in eam copiam propagabuntur, qua, Davide regnante, floruerunt. « Et educabunt filios suos, ut » crescant in mille millia, et reducam eos de terra Ægypti, » quotquot hactenus exules fuerunt : « Et ex Assyria, et de » cunctis terris. Et congregabo eos, et ad terram Galaad, » et Libani adducam eos, et non sufficient eis[4]. » In eam quippe sobolescent multitudinem, ut ipsis propriæ hæreditatis terra haudquaquam suffectura sit. « Per mare tran» sibit angustia. » Affliget Dominus gentes, quas hic per mare designat. « Convertet in mari fluctus. » Qualiter concitatum ventorum vi salum devolvit undas; sic Dei præcepto exagitatæ gentes populum ejus reddere compellentur. « Et confundentur profunda fluminis[5], » id est, πρεσάγματα edicta principum inhibentia captivis Hebræis ab ipsorum ditione recessum. « Cessabit fastus Assur, » quo tumebat, cum Hebræos in suis terris captivos teneret. « Et imperium Ægyptii deficiet, » quod usque ad hoc tempus in Hebræos exercuit.

[1] 1 Cor. XII, 9. — [2] Zach. X, 5, 6.— [3] Ibid. 8. — [4] Ibid. 9, 10. — [5] Ibid. 11.

CAPUT XI.

« Aperi, Libane, portas tuas ; » clausas mihi huc usque fores reclude, popule gentilis : « Et comedet ignis cedros » tuas [1], » quæ obumbrant, et obcæcant immiti dominatu populum meum. Seleucidas Syriæ reges designat, in Hebræos animis, armisque maxime infestos, quorum nihilominus potentiam a Machabæis primum labefactatam Romani tandem profligarunt. « Ululabit abies, quia cecidit » cedrus [2]. » Dolebit utique regnum vestrum, et cadet, o Seleucidæ ; abies nempe est, cedri fuere imperia Assyriorum, et Babyloniorum, atque Persarum, quæ nihilominus occiderunt, et deleta sunt. « Et potentes direpti sunt, » potentissimi reges, et regna opulentissima Assyriorum, et Babyloniorum, iisque profligatis et deletis, populi mei captivitas soluta est. « Ululabunt quercus Basan, quia cecidit » saltus munitus [3]. » Simili comparatione Græcorum reges, ipsisque subjectas provincias cum quercubus Basan proceritatis et magnitudinis eximiæ componit, et utrisque ut ante casum prædicit similem. « Vox ululatus pastorum, » prædictorum regum : « Quia vastata est magnificentia eo» rum [4]. » Id est, profligata est gloria et majestas illorum, quando populo meo libertas vindicata est. « Vox leonum » rugientium. » Et nunc tantis conflictati malis vociferantur ad instar leonum rugientium. « Pasce oves tenues [5] » Hæc, et quæ sequuntur, ad Christi dispensationem imprimis pertinent, quem infra pastorem expresse Propheta vocat, et ipse se Christus appellat Missum ad requirendas oves,

[1] Zach. XI, 1. — [2] Ibid. 2. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 3. — [5] Ibid. 4.

quæ perierunt domus Israël. Sed ante in malos pastores, impios videlicet sacerdotes Propheta invehitur, in eos præcipue, qui sub Machabæorum tempora sacerdotium a Græcis nundinabantur, perniciosoque exemplo populum corruperunt, qui idcirco etiam « Grex tenuis » hic dicitur, tum ob imminutam hominum frequentiam, tum maxime ob auctam scelerum colluvionem. Hac scilicet de causa « Gre» gem occisionis » mox appellat, id est, oves propter peccata sua occisioni destinatas. Quanquam per « Gregem » tenuem » populum credentium commode etiam intelligere possumus; nam et hunc dixit Dominus « Pusillum » gregem [1]. Qui emebant illas, occidebant eas, nec repu» tabantur rei, et qui vendebant, dicebant : Benedictus » Dominus, qui ditavit nos [2]. » Levitæ siquidem a regibus Syriæ emebant, ut post iniquis exactionibus, et ærumnis conficerent; quos tamen reges adeo non arguebant, ut eos magnopere laudarent, quorum industria fiebat, ut sacerdotum sacerdotia nundinantium pecunia ipsi evaderent locupletiores. « Propterea non parcam ultra habitatoribus » terræ, » terræ utique Israëlis. Negat Deus se deinceps clementia usurum in Hebræos, qui talia perpetrassent. « Et tradam eos hominibus alterum in alterius manum, et » in manum regis sui [3]. » Sacerdotes imprimis sacerdotii nundinatores, alterum siquidem alterius sacerdotis collegæ sui potestati subjiciam, ut ipse intrusus ab illo simili scelere extrudatur, « Et in manum regis sui. » Seleucidas intelligit Syriæ reges, sive Cæsarem; dixerunt etiam : « Non » habemus regem nisi Cæsarem [4]. Et divident terram in » direptionem » propter incolarum peccata : « Et non eri» piam illam de manu diripientium eam [5]. » Græci Syriæ reges ex parte, ex toto Romani Judæam diripuere, suisque

[1] Luc. XII, 32. — [2] Zach, XI, 5, — [3] Ibid. 6. — [4] Joan, XIX, 15. — [5] Zach. XI, 6.

vacuatam habitatoribus in solitudinem redegerunt. « Et »pavi gregem tenuem [1], » quem supra oves tenues dixit : « Tenuem » autem dicit, tum propter rationes supra indicatas, tum propter eam, quam Moyses significavit, et attente considerandam Hebræis proposuit illis verbis : « Te »elegit Deus tuus, non quia cunctas gentes numero vincebatis, cum omnibus populis sitis pauciores [2]. Propter »congregationem ovium, » propter justos, et pios, qui in illo populo Deo placuerunt. « Et assumpsi mihi duos ba»culos, unum vocavi Suavem [3]. » Symbolum suavis regiminis, quale exhibuere David, et Zorobabel : « Et alterum »vocavi Funiculum [4], » per quem designabatur Israëlis populus, qui et funiculus hæreditatis Domini dictus fuit. « Et perdidi tres pastores uno mense [5]. » Quanquam non ego, sed ipsi Hebræi suis peccatis et perversis moribus illos perdiderunt, sacerdotum videlicet ordinem, regum, et Prophetarum. Nisi hæc fortasse referenda putes ad improbos rectores, sacerdotes nempe sacerdotii nundinatores, hujusque licitatores Græcorum reges, et iniquos populi moderatores. Et vero quantaquanta fuit Judæorum potestas per varia decrementa, futurorum umbras paulatim imminuta fuit, donec Christi adventu pœnitus extincta est. Idem in die crucis tres illos pastorum ordines, sacerdotum, regum, et Prophetarum una cum veteri lege refixit. « Et fastidivit anima mea populum, » propter eas, quas dixi rationes : « Et animæ eorum vociferatæ sunt contra »me [6]. » Quod ipsis viderer perniciem gregis petere, nedum curam negligere. « Et dixi : Non pascam vos [7]. » Mœrens dixi, quod Paulus et Barnabas Judæis dixerunt : « Vo»bis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repel»litis illud, et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce

[1] Zach. XI, 7. — [2] Deut. VII, 6, 7. — [3] Zach. XI, 7. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 8. — [6] Ibid. — [7] Ibid. 9.

» convertimur ad gentes : sic enim præcepit Dominus [1]. » Quæ peritura erat, pereat [2]. » Nam quæ periere oves domus Israël de manibus Apostolorum utique requirendæ non fuerunt, quando pro illis servandis ipsi « Facti sunt » sicut oves occisionis [3]. Et quæ residua fuerit, comedet » carnes sociarum suarum [4]. » Hoc est, quod Moyses ad judices Israël dixit : « Excidat unusquique proximos suos, » qui initiati sunt Belphegor [5]. » Id vero adumbratum in deserto, postea completum est in Judæa, cum obsidentibus Romanis Jerosolymam, in eam urbem contracti superstites Judæi se mutuis rapinis et cædibus consumpserunt. « Et » assumpsi baculum meum Suavem, et fregi eum [6], » suavem principum gubernationem, et pacta sub ipsorum regimine fœdera Hebræis apprime utilia. « Ut irritum fieret pactum » meum cum omnibus populis [7]. » Illud plane quod adversus omnes gentes per Moysen statuerat illis verbis : « Faciet te » Dominus excelsiorem cunctis gentibus, quæ versantur in » terra [8] : » quodque opere etiam præstitit tempore Salomonis : « Magnificatus est enim rex Salomon super omnes » reges terræ [9]. Et in irritum deductum est in illa die [10], » cum fregero baculum suavem, promissio Judæis facta cassa fiet. « Et cognoverunt humiles congregationis observantes » me, quia verbum Domini est [11]. » Atque istud a me decretum fuisse intelligent justi de synagoga Judæi. « Et dixi : » Si bonum est in oculis vestris, date mihi mercedem, an » denegaretis mihi [12] ? » Mercedem iniquitatis, quam debetis mihi, mei sanguinis pretium. Nam ista ex persona Christi Propheta loquitur, quando missus est ad requirendas oves domus Israël. « Et dederunt mihi mercedem meam, triginta

[1] Act. XIII, 46, 47. — [2] Zach. XI, 9. — [3] Rom. VIII, 36. — [4] Zach. XI, 9. — [5] Num. XXV, 3. — [6] Zach. XI, 10. — [7] Ibid. — [8] Deut. XXVI, 19. — [9] 3 Reg. X, 23. — [10] Zach. XI, 11. — [11] Ibid. — [12] Ibid. 12.

» argenteos. Et dixit mihi Dominus : Projice illud in gazo-» philacium [1]. » Hoc implevit Judas proditor, acceptum pretium appretiati projiciens in templum. « Et fregi baculum meum alterum, ut dissolverem societatem Juda cum » Israële [2]. » Hic est alter baculus populi symbolum. Hunc porro baculum fregit, quando Israëlem a Juda distraxit sub regibus. Davidicum namque regnum tribuum discordiis ante « Mercedem » labefactavit, quod circa adventum filii David de davidica stirpe auferendum erat : fregitque iterum post « Mercedem, » cum post Christi in cruce necem a Romanis idem populus excisus fuit, ejusque reliquiæ per universum orbem dispersæ sunt. « Assume tibi vasa pastoris » stolidi [3]. » Lysimachum designat hominem ab illuminata stirpe Aaronis alienum. Hunc vero prædicit commissurum, quæ Judæi a Propheta in assumpta persona « Pastoris sto-» lidi » repræsentata cernebant. « Stolidus » plane futurus « Pastor, » qui nec errantes oves requireret, nec fractas consolidaret, nec curaret infirmas, nec integras aleret. « Pastor stolidus » græcus vertit, « Pastor inexpertus. Prop-» ter hoc et brachium ejus dexterum arescet, et oculus ejus » dexter excæcabitur [4]. » Id est, Dei auxilio destituetur, quare nec bonum faciet, et caligante oculo ad videndum Deum, et veritatem cognoscendam ineptus fiet. Et vero tales sunt post procuratam Christo crucem judaïci populi pastores. Hic porro « Brachium dextrum, et dexter oculus » obstupefient, » ait Propheta : « Nam sinister oculus, et lævum brachium ad lucra temporalia, rerumque terrenarum quæstum, nec alias stupuerunt, nec in præsenti stupent. Jam et in hujus moris pastore Propheta typum Antichristi nobis exhibet. Plane hic futurus est « Pastor ille inexpertus, » qui carnem pinguium comedet, » id est, locupletum sub-

[1] Zach. XI, 13. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 15. — [4] Ibid. 17. — [5] Ibid.

stantiam occupabit. « Et crura eorum deradet, et scalpet[1] » gregis reliquias, has enim crura significant, persequetur, et perdet.

CAPUT XII.

« Ecce ego faciam Jerusalem ostium tremoris omnibus » populi in circuitu[2]. » Indicat futuram plurium populorum adversus Jerosolymam conspirationem, regem imprimis Ægypti, et Syriæ opera conflandam. « Quin etiam contra » Judam erit angustia cum Jerusalem. Eritque eo die, ut » efficiam Jerusalem lapidem conculcationis omnibus gen- » tibus; omnes autem conculcantes eam plane scalpentur[3], » id est, vapulabunt sic ut plagas sentiant, et doleant. « Et » congregabuntur contra eam omnes gentes terræ. In die » illa dicit Dominus : Percutiam omnes equos ejus stupore, » et conscensores eorum stupiditate[4]. » Quo facto inutilem reddam omnem ejus belli apparatum. « Et super Judam » aperiam oculos meos, » malis ut eripiam, et ornem beneficiis. « Et dicent duces Judæ in corde suo, fortiores facti » sunt nobis habitatores Jerusalem[5], » nec tamen suo robore, et viribus propriis, sed « In Domino forti Deo suo. » Hoc dicit, quia Machabæi, Deo aspirante, resumptis aliquando animis, Græcos Judææ invasores repulerunt, et debellarunt. « Salvabit Dominus tabernaculum Juda. » Judæos a Græcis tutabitur, quemadmodum alias a populo Gog liberavit. « Et habitabitur Jerusalem rursus in loco » suo in Jerusalem[6]. » Quid istuc ? « Habitabitur Jerusalem

[1] Zach. xi, 17. — [2] Id. xii, 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5. — [6] Ibid. 6.

» in Jerusalem. » Animam nempe designat terrenæ Jerusalem typo, cui, reflorescente pristino decore, dabitur in libera civitate Jerusalem cœlesti considere. « In illa die » proteget Dominus habitatores Jerusalem, et erit imbecil- » lus in eis similis David [1]. » Revalescent ægri Judæi recepto divinitus robore in tantum, ut quilibet vel imbecillus ad pugnam vocatus Davidem cum Goliatho dimicantem referat. « Et domus David ut Deus. » Davidis item nepotes in Deo, Deo similes erunt, populum ex Ægypto salvum educenti; et compares Angelo Domini, Chananæos ad ipsorum conspectum dissipanti. Allegoria. « Imbecillum » dicit omnium Fidelium cœtum, mysticam Jerosolymam componentem, et in hoc ipso cœtu minimum quemque credentium. Minimum namque in regno Christi ipse dixit Joanne Baptista majorem; hujus nempe typus proponitur hoc loco David. Davidis autem posteri Apostolos Ecclesiæ nostræ principes repræsentant, eisdemque in cœtum Sanctorum designantur throni, ut quoniam Deo similes effecti sunt, etiam judices sedeant, et judicent duodecim tribus Israël. Symbolo pariter eodem nostri corporis dignitas significatur, quam tunc omnino assequetur, cum spirituum propriam induerit naturam. Humanus vero animus ipse est mystici Davidis proles, qui ad eam aliquando assurget pulchritudinem, ut plane Deo similis evadat. Porro decreta huic transfigurationi dies, in illa quidem priori allegoria de minimo Ecclesiæ, et de Apostolis, tempus est promulgati Evangelii; in ista autem postrema est mundi occasus, et resurrectio mortuorum. « Et effundam super domum David » spiritum clementiæ et misericordiæ; et aspicient ad me, » quem confixerunt [2], » super populos, qui post mysterium crucis crediderunt, et super Ecclesiæ sacerdotes, quibus infunditur divina gratia, et donum Spiritus sancti. Isti ad

[1] Zach, xii, 8. — [2] Ibid, 10.

Christum oculos convertent, et in eum, cujus latus confixum fuit, sperabunt. Idem rursus alio modo de Judæis crucifixoribus accipitur. Isti namque in communi mortuorum resurrectione Christum eodem die revelandum videbunt, atque intelligent eum esse, cujus ipsi latus lancea confoderunt. Nihilominus hæc, et quæ sequuntur : « Plangent eum planctu quasi super unigenitum[1], etc. » juxta historiam in hunc sensum dicta accipiuntur. « Aspicient ad » me, in eum, quem confixerunt. Aspicient ad me, » id est, clamabunt ad me, quicumque Judam Machabæum amaverunt, dolentque modo confossum, et interfectum a gentibus ; hunc quasi filium unicum affectu plane materno « Lugebunt, et frangentur dolore propter eum, » ut frangi solet « Mater» propter primogenitum et unicum. « In illa die » magnus erit planctus in Jerusalem, sicut planctus Bara-» mon in valle Mageddo[2]. » Id est, talis erit luctus utique magnus, qualis fuit die, quo Josias rex in valle Mageddo ab Ægyptiis confossus occubuit. Constat siquidem ex historia reipsa Judæ Machabæi mortem Judæos ingenti luctu prosecutos fuisse. Is namque populos Jerosolymæ invasores, populoque Judæorum semper infestos magnis cladibus attriverat, quare ob acerbum ejus interitum Jerosolymæ præcipue cives in maximis luctibus fuerunt. Eadem, si verum scire vis, in Dominum usquequaque conveniunt. Ejus quippe mortem natura luxit, quando petræ scissæ sunt, terra tremuit, et obscuratus est sol, infernus vel ipse doluit, seque desertum a mortuis ingemuit. « Lugebit terra per sin-» gulas familias[3]. » Id est, omnes mœrebunt familiæ singulæ per turmas suas. « Familia David seorsum, et mulieres ejus » seorsum, familia Nathan seorsum[4], etc., » id est, separatim ab uxoribus conjuges, et omnes quæcumque fœminæ a viris. Hæc quidem, ut dixi, secundum historiam acta sunt

[1] Zach. XII, 10. — [2] Ibid. 11. — [3] Ibid. 12. — [4] Ibid. 13.

in funere Judæ Machabæi. Nihilominus ex arcana et vera significatione verborum de Domini morte intelligenda sunt.

CAPUT XIII.

« Et aperietur fons salutis domui David, et habitatoribus » Jerusalem[1]. » Habet hic in superficie locus hunc significatum. Populo Judæorum, ne porro tristitia suffocetur, ratus nullam afflicto superesse spem, Jonathas Judæ Machabæi frater salutis pandet viam, quove a fonte eadem petenda sit, monstrabit. Ex interpretatione vero illa spirituali, et quidem verissima discimus fontem salutis esse effluvium pii sanguinis, et aquæ sanctissimæ, quæ de latere Domini in cruce manarunt, « Ad aspersionem, et ad emun» dationem[2]. Ad aspersionem, » inquit, quæ sordes elueret, « Et ad emundationem, » quæ ab errore liberaret. « Ut si » quis deinceps prophetet, dicant ei pater, et mater ipsius : » Ne vivas[3]. » Id est, sicubi Propheta quispiam falsus deprehensus fuerit, hunc ipsiusmet parentes execrabuntur, eique mortem exoptabunt, cui vitam precari consueverunt. « Pu» dore afficientur Prophetæ mendaces[3] : » erubescent a suismet parentibus increpiti, « Et non induentur pellibus » villosis, » ad occultandum mendacium obtenta specie veritatis, sed vera fatebitur Propheta mendax ; « Et dicet : Non » sum Propheta » veritatis, qualem me esse putas, « Sed » homo colens terram, zelum autem mihi movit homo qui» dam a pueritia mea[4]. » Id est, simplicem me rusticum veterator callidus decepit, persuasitque ut Prophetæ personam assumerem. « Et dicent : Quæ sunt plagæ istæ in ma-

[1] Zach. XIII, I. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 4. — [5] Ibid. 5.

» nibus tuis? Et dicet : Hæ sunt plagæ, quibus affectus sum » in domo amicorum meorum [1]. » Hæc referuntur ad eum, qui supra « Fons salutis » dicitur, cum in Filium Dei omnino conveniant. Virtutes quippe cœlestes Sponsi Christi sodales et famuli ipsum sciscitantur de vulneribus, quæ cruci affixus a tortoribus inflicta accepit, deque clavorum signis in ejus manibus adhuc apparentibus. Videtur autem illis respondere: «Non hæc ab inimicis accepi vulnera, sed in domo amicorum et parentum meorum ex insito adversus pseudoprophetas odio, dum nimirum seductorem me putant, et falsum Prophetam.» Simili item figura Esaïas inducit cœlestes exercitus interrogantes in hæc verba : « Quis est iste, » qui venit de Edom, et rubra sunt indumenta ejus de » Bosra [2] ? » Quando nimirum illum in spiritu viderunt tinctum habere corpus sanguine Passionis suæ. « Framea sus» citare super pastorem meum, et super virum amicum » meum, dicit Dominus fortis [3], » id est, contra Filium meum verum, eumdemque amicum quoque meum ratione assumptæ carnis. « Frameam » mystice vocat Judæorum linguam subdolam, et mendacem, « Pastorem » vero Christum. Quanquam insistendo exteriori verborum sensui, hæc de Onia sacerdote prædicta exponi possunt, qui tamen sodalis meus a Deo appellatur, quatenus Deo charus fuit, divinæque voluntati obsequentissimus. « Percute pastorem, et dispergentur grex ejus [4]. » Id est, ut Dominus postea est interpretatus, « Percutiam, » et quidem non ipse plagas infligendo, sed infligentes minime inhibendo. Istud porro in Christi comprehensione cœptum, consummatum fuit ictu lanceæ, quæ latus ejus verberavit et aperuit. Grex est hominum cœtus ab illo eruditus, pastorem ergo dicit Pater Filium, et Discipulos ejus oves. « Et reducam manum meam ad rec-

[1] Zach. XIII, 6. — [2] Isaï. LXIII, 1. — [3] Zach. XIII, 7. — [4] Ibid. et Matth. XXVI, 31.

» tores[1]. » Rectores vocat gregum pastores, sanctos videlicet Apostolos, Christi quidem oves, omnium vero Ecclesiarum futuros pastores, qui ea nocte, qua Christus captus est, dispersi sunt, et perturbati, mox etiam ab invicem disjuncti per totum orbem errarunt. « Et erit in universa terra, » dicit Dominus, ut partes duæ, quæ in ea fuerint, pereant, et deficiant[2]. » In ea, ait, terra a Judæis habitata, in ipsa Judææ metropoli Jerosolyma incolarum partes duæ gladio cadant, et pereant, sive per orbem dispergantur, et errent : « Tertiam vero, quæ remanserit, in ignem conjiciam[3], » id est, in caminum paupertatis, idem quod prædixerat Esaïas[4]. « Et conflabo eos sicut conflatur argentum[5]. » Id est, excoquam afflictionibus, sicut excoquitur argentum flammis.

CAPUT XIV.

« Ecce dies Domini veniet[6]. » Id est, appropinquat dies, quem Dominus urbi Jerusalem præfinivit. « Et dividentur spolia tua in te. » Antiochi Epiphanis tempora indicat, quando Græci, capta direptaque urbe, prædam in arce diviserunt. « Et diripientur domus, et fœminæ stuprabuntur, et egredietur media pars civitatis in captivitatem[7]. » Contigere ista eo die, quo, ut proditur in libro Machabæorum, cæsa fuerunt Judæorum octoginta millia, totidemque abducta sunt in captivitatem[8]. « Et media pars » urbis non peribit[9]. » Id est, Judæorum reliquiæ, tertia

[1] Zach. xiii, 7. — [2] Ibid. 8. — [3] Ibid. 9. — [4] Isaï. xlviii, 10. — [5] Zach. xiii, 9. — [6] Id. xiv, 1. — [7] Ibid. 2. — [8] 2 Mach. v, 14. — [9] Zach. xiv, 2.

videlicet pars, quam superius dixit infinitæ cædi superfuturam. « Egredietur Dominus » de templo suo post cædem et captivitatem plurimorum. « Et præliabitur contra gentes » illas, » contra Syros et Græcos, « Ut die, qua pugnavit in » die belli, » quo filios Gog profligavit. « Et scindetur mons » Olivarum ex media parte sui ad orientem, et ad occiden- » tem; et fiet in eo vallis magna valde [1]. » Istud, imminente Antiochi persecutione, Judæis per speciem repræsentatum fuit, ut ipsi quidem hujusmodi portentum intuentes, erigerent animos, gentes contra illud audientes timerent. Eum siquidem montem Græci Jerosolymam petentes cum ingenti exercitu occuparunt. Et vero sicut duorum agminum per aëra discurrentium conflictus, qualis in libro Machabæorum describitur, Judæis per speciem oblatus fuit [2], unde bellum mox exarsurum conjicerent, simili modo, et eodem fortasse tempore discissi montis imago illis repræsentata est velut rerum futurarum præsagium, seditionum videlicet et discordiarum, quibus idem populus reipsa in duas partes scissus est, tum ingentium calamitatum, quibus Antiochus, ejusque deinceps successores Judæorum gentem afflixere, bellorum denique, quibus eisdem reddita fuit Machabæorum præsertim opera potestas vivendi propriis legibus et moribus. « Et fugietis ad vallem » montium, quoniam vallis montium producetur ad angus- » tiam [3]. » Hiatu quippe montis Olivarum, velut in duos montes discissi, vallis aperietur latissima, adeo ut parti urbis utrique faciat angustias; nam duas habebat, alteram condidere Jebusæi; alteram postea David adjecit, suoque nomine distinxit. « Et fugietis, sicut fugistis a facie terræ » motus in diebus Oziæ regis Juda. Ingredietur Dominus » Deus meus [4] etc. » Videtur ergo mons Olivarum vehementissima succussione fuisse diffissus, ut qui pondus super-

[1] Zach. XIV, 3, 4. — [2] 2 Mach. III, 2. — [3] Zach. XIV, 5. — [4] Ibid.

gredientis Dei minime sustineret; quomodo mons Sinaï, Deo illabente, fumavit. « Et non erit lux in die illa, sed » frigus et glacies [1]. » Non illa salutem dies afferet, sed tumultum, trepidationem, et metum. « Et dies illa erit nota » Domino [2]. » Quanquam non deerit eo die aliquod afflictis levamentum, hoc tamen uni Deo notum, perinde ut illius afflictionis spatium. « Neque nox erit, neque dies. » Id est, neque plena tribulatio, neque perfecta felicitas. Significat, quem supra exposui Judæorum, sub Machabæorum præsertim regimine, statum multiformem et varium. Sed enimvero quisquis ista simul omnia attente considerat, animadvertet ea perspicue et exacte congruere ad diem passionis Domini; hujus namque diei lux defecit, et contracta est ad multum temporis spatium, trium videlicet horarum, quantum duravit deliquium solis; « Factæque sunt tenebræ » super universam terram [3]. » Has itaque tenebras Propheta dicit neque diem neque noctem fuisse; cum ab hora sexta usque ad nonam duntaxat duraverint, hoc interim spatio, die adhuc perseverante, nam subdit Propheta : « Et sub » tempus vespertinum facta est lux [4], » id est, ab hora nona usque ad finem diei. « Et effluent aquæ de Jerusalem, et » defluent in mare orientale, et occidentale [5]. » Post hæc de Jerusalem exibit lex salutis, nam ut dicit Dominus, « Salus » ex Judæis est [6], » et manabit ad gentes finitimas, quarum velut symbolum proponuntur duo maria, orientale, quod mare salis Scriptura appellat, et occidentale, quod est mare magnum. Item alio modo, mare orientale mystice vocat Propheta gentes in regione lucis commorantes; per mare autem occidentale designat Judæorum populum Evangelii luce nequaquam privandum, si non ipse se illa privare velit. Nam etsi populus iste per occasum et noctem hic

[1] Zach. XIV, 6.— [2] Ibid. 7.— [3] Matth. XXVII, 45.— [4] Zach. XIV, 7. — [5] Ibid. — [6] Joan. IV, 22.

significetur, nihilominus vivæ divinorum Christi præceptorum aquæ haudquaquam prohibentur, quin continuo effluant ad irriganda Judæorum corda, si modo ipsi ad cor redire velint. « Et erit æstas et hyems sicut a priscis tem» poribus. » Id est, ordine eodem, eademque cum felicitate populis credentibus fluent, quomodo piis nostris majoribus fluxere. « Et erit Dominus rex super universam terram [1]. » Clarum est hunc locum ad felicissima Machabæorum tempora pertinere, quando depulsa idololatria, quam Antiochus induxerat, unius Dei cultum Judæa universa complexa est. Nihilominus, quæ hic adumbrata vides, per Christi adventum absoluta et perfecta sunt. Æstatem ergo Propheta vocat manifestationis Christi tempus universo orbi lætissimum, quod pulchre repræsentat « Nisan » mensis hyemis terminus, et frugiferæ æstatis initium. Hyemem contra appellat noctem, quæ, Christo nascente, diabolum continuo oppressit. Rursus illa verba : « Sicut fuit a priscis tem» poribus. » Videntur congruere ad diem, qui Moysi et filiis Israël salutem attulit : æstatem quippe faustissimam aperuit iis, quos salvos et incolumes per mare traduxit, Ægyptiis contra tristissimam hyemem peperit, submerso, suffocatoque illorum exercitu. « In die illa erit Dominus unus, » et erit nomen ejus unum [2]. » Hoc, quod dixi ad Machabæorum tempus, et Judæorum ditionem pertinere, in toto terrarum orbe perfectum est, quando promulgato Christi Evangelio, mundus universus in eum credidit et agnovit ipsum esse Deum, et regem verum. « Circumdabit terram » quasi planities a Gabaa usque ad Remmon [3], » quæ est in australi plaga Jerusalem. Duos limites regni Judæorum designat, alterum australem urbem Remmon ; alterum borealem Gabaa. « In illa die erit in eis stupor ingens a Do» mino, et apprehendet vir manum proximi sui, et aggluti-

[1] Zach. XIV, 8. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 13.

» nabitur manus ejus manui proximi sui[1]. » Reddita namque Judæis pace, ipsorum inimici Græci, et patriæ religionis desertores Judæi in summam conturbationem et metum inciderunt; quo factum est, ut stupentium more alter alterius manum apprehenderet, nec jam præ formidine auderet dimittere. « In die illa erit super freno equi sacrum » Domino[2]. » Non bellum, neque furor, sed sanctitas et pax. Hoc scilicet vaticinabatur Esaïas dicens : « Conflabunt » gladios in vomeres et lanceas suas in falces, et non levabit » gens contra gentem gladium[3]. » Ambo igitur Prophetæ Christi adventum prospectabant. Mystice, per equum Propheta designat quemlibet Christi servum, frenumque voca legem divinam, qua coërcentur corda fidelium, ne ruant in vitia, frenum quippe cohibet equos, ac domino, et equiti parere cogit. « Et erunt lebetes in domo Domini quasi » phialæ coram altari; et erit omnis lebes in Jerusalem, et » in Juda sanctificatus Domino exercituum, et venient om» nes immolantes, et sument ex eis, et coquent in eis[4]. » Id est, in eam venerationem veniet sacrum domus Domini ministerium, ut vel communes coquorum ollæ advenæ quique revereantur, nihilominus quam vos Judæi phialas altaris extantis intra septum domus Domini revereri soletis. Neque modo honor iste habebitur lebetibus domus Domini, et Jerosolymæ, sed omnis lebes ut in sanctuario, et in sancta civitate, sic in omni Juda erit sanctificatus Domino, proinde ut rem Deo sacram Judæi et gentiles reverebuntur. Arcanus hujus vaticinii sensus duo prædicit, honorem scilicet legi salutis ex Judæa proditurae exhibendum; Judæorum præterea, atque gentilium in melius conversionem, quos enim baptismus Christi quasi ollas carnium accepit, in phialas plenas odoramentorum mutavit.

[1] Zach. xiv, 13. — [2] Ibid. 20. — [3] Isaï. ii, 4. — [4] Zach. xiv, 21.

S. P. N. EPHRÆM
SYRI.

COMMENTARIA IN MALACHIAM PROPHETAM.

ARGUMENTUM.

Malachias tribu Zabulon oriundus fuit. Hunc propter insignem probitatem, et sanctissimam disciplinam populus magnopere admiratus Malachiam, id est, Dei Angelum appellavit, quod Angeli speciem efferret. Prophetavit autem post populi Babylone reditum, vaticinium orsus ab amore filiorum Jacob, et Esaü filiorum odio.

CAPUT I.

« Visio sermonum Domini super Israël in manu Malachiæ. Dilexi vos, dicit Dominus; et si dicitis, in quo dilexi » vos [1] etc. » Claruit Malachias Propheta, Judæis in Chananitidem patrium solum Babylone reductis, suorumque vaticiniorum exordium sumpsit a Dei erga filios Israël singu-

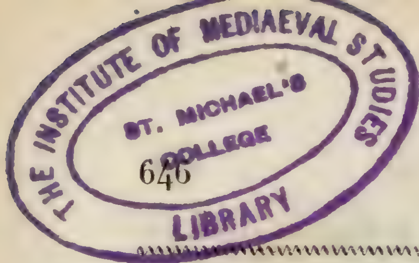
[1] Malach. 1, 1, 2.

lari benevolentia, ejusque a filiis Esaü aversione. Quocirca etsi Idumææ ruinam omnes Prophetæ loquantur, Malachias unus ejus excidium in excidio prophetavit. « Nonne frater » erat Esaü Jacob, dicit Dominus, et dilexi Jacob, et Esaü » odio habui? » Idque explicat subdens : « Idumæi ædifi- » cabunt, et ego destruam, et vocabunt eos populum, cui » iratus est Dominus in sæculum, et oculi vestri videbunt [1]. » Idumæa itaque, Malachia etiam vivente, dependit pœnam sibi a Prophetis multis ante sæculis denuntiatam. « Magni- » ficetur Dominus supra terminum Israël [2]. » Id est, laudetur a cunctis finibus filiorum Israël. Hoc Propheta dicit prospiciens Israëlitarum terminos longe lateque ampliandos, quod Machabæi, eorumque successores abunde præstiterunt : nam præter alia loca Idumæorum quoque terras occupavere, imo etiam incolas religionem mutare compulerunt, et exinceps vivere Judæorum moribus et legibus. « Ecce ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen » meum in gentibus. Vos autem polluitis illud [3]. » Arguit hoc loco Judæos Deus tanquam sui nominis, suorumque sacrorum contemptores. Quasi dicat : « Certe videtis, ut barbaræ nationes nomen meum revereantur, magnificeque deprædicent, postquam viderunt, aut quaqua via ad earum aures venere ingentia et admiranda opera, quæ ego pro vestra salute feci in Ægypto, et coram gentibus, quarum terras in præsenti obtinetis; vos autem contra « Polluitis » illud, » id est parvi penditis, et aspernamini, « In eo, quod » dicitis » verbis et factis. « Mensa Domini contaminata est, » et contemptibiles sunt escæ ejus [4]. » Videte jam ne in posterum « Inquinatis altaria mea victimis cæcis, et clau- » dis; » tales enim offerre soletis. « Nec ego de manibus » vestris suscipiam munus [5], » quia non ex pretio est, sed

[1] Malach. 1, 3, 4. — [2] Ibid. 5. — [3] Ibid. 11, 12. — [4] Ibid. — [5] Ibid.

ex rapina quæsitum. Enimvero si tale quidpiam attuleris duci tuo, repellet donum, quamvis non de suo sibi oblatum : quid? Num ego suscipiam a vobis munera talia mihi de meo data? Non ita, sed reprobas hostias reprobabo, « Et » quasi fimum dispergam eas super facies vestras [1]. » Allegoria. « Quod offertis cæcum ad altare, nonne malum est? » et quod offertis claudum, et languidum, nonne malum » est [2]? » Cæcum offert quisquis eleemosynas largitur, et hæreticus est, perinde claudum offerenti comparandus est, qui hostias, et sua dona Deo offert, nec tamen animo constat, si enim cogitatio occurrat offerendi, vel si jam obtulerit, nova repente succurrit cura, et causas quærit ne offerat, vel si obtulerit, obtulisse se dolet. Languidum offerentes imitantur, qui vanæ gloriæ vitio laborant, cumque laudabiliter vivere quotidie studeant, boni operis laudem ab hominibus recipere malunt. Nam et hujusmodi hostias Dominus in Evangelio reprobat, et offerentes tanquam hypocritas damnat. « Maledictus, qui habet in grege suo masculum, et vovit, et immolat Deo debilem [3]. » Huic comparabiles sunt, qui cum commoda uterentur valetudine, indeque sibi cœlestem gloriam quærere debuissent, concessas vires ad hujus sæculi curas transtulerunt, et spiritualia negotia interim curare omittunt, pietatis et religionis contemptores, Caïno similes, qui optima absumpsit, sibique superflua Domino immolavit.

[1] Malach. I, 13. — [2] Ibid. 14.

CAPUT II.

« A facie nominis mei pavebat [1]. » Hoc de Levi leviticæ tribus parente loquitur; quasi diceret: «Agitedum, Levitæ, dicite quibus moribus vos similes approbatis vestri generis auctori, qui « Timuit me, et a facie nominis mei pave» bat. Lex veritatis fuit in eo, et iniquitas non est inventa » in labiis ejus [2]. » Parte contentus sua a mea abstinuit manus; quin et ubique mecum in rectitudine ambulavit. Quamobrem illum tanquam Angelum interrogabant, ut ex ore ejus legem addiscerent. « Vos autem recessistis de » via, et scandalizastis plurimos in lege. Propter quod ope» ruit lacryma domum Domini, quia testificatus est inter » te, et uxorem pubertatis tuæ [3]. » Quoniam ipsi etiam sacerdotes, et Levitæ propriis uxoribus Chananitidas fœminas superinduxerant, et conjugalem proinde fidem fefellerant, cum repudiatæ uxores ad templum ventitantes ibidem acerba cum lamentatione plorarent, sacerdos præsens illarum maritis indignum factum exprobrabat. Etiam hoc fecistis, aiebat, ut lacrymis operiatur domus Domini, ac fletibus, et gemitibus involvatur. « Nonne vir unus, » cujus sunt reliqui spiritus? Nonne unus postulavit semen » a Deo [4]? » Id est, Abraham, cujus stirpe sati sunt reliqui per Isaac, quem a Deo petiit, et impetravit. Quare vos ipsi cavete spiritui vestro, ne quis uxorem pubertatis suæ fallat, neque enim Abraham sua voluntate, sed ab uxore compulsus ancillam sibi copulavit; et vos Abrahæ filii,

[1] Malach. II, 5. — [2] Ibid. 6. — [3] Ibid. 8 et 13, 14. — [4] Ibid. 15.

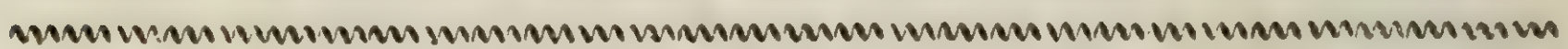
Abrahæ exemplis insistere debetis : vestrum ergo nemo uxorem, quam juvenis sibi despondit, nunc violata fide repudiet.

CAPUT III.

« Ecce ego mitto Angelum meum [1]. » Hoc de Joanne Baptista dictum, qui missus fuit ad præparandam, et complanandam viam ante me, Christus enim hic loquitur. « Quænam isthæc via? » Illa scilicet, quam Levitæ ineptam et impeditam reddiderant. « Et quis sustinebit diem » adventus ejus [2]? » Clarum est hic indicari diem magnum judicii, quo depravatores viarum Domini judicabuntur iidem, quos supra objurgavit : « Vos autem, ait, declinas» tis a via, et posuistis offendiculum plurimis in lege [3]. Ipse » enim quasi ignis conflans [4]. » En præsto est ille, qui quasi ignis populum purgabit. « Et quasi sulfur dealbabit filios » Levi. » Id est, ad pristinum candorem et splendorem reducet. « Et ero testis velox maleficis, et furibus, et adul» teris [5]. » Idem divina lege cautum, ut si quis deliquisset, simul pœnam delicti sustineret, puta homicida interficeretur, et lapidarentur maleficus et adulter. Rursum illud : « Ero testis velox. » Ad Herodiadem adulteram referri potest, cujus scelerum testis, et reprehensor Joannes fuit. « Aperiam vobis fenestras cœli [6]. » Varia et diversa beneficia significat, quibus Deus pios Judæos se ornaturum pollicetur. Quanquam ex arcano et sublimiore sensu, licet etiam fenestras cœli interpretari Prophetarum oracula,

[1] Malach. III, 2. — [2] Ibid. 2. — [3] Id. II, 8. — [4] Id. III, 3. — [5] Ibid. III, 5. — [6] Ibid. 10.

et linguas Apostolorum, qui et ipsi sacros imbres hauserunt, et Judæis ac gentibus communicarunt : præterquam quod Deus ipse ex quo « In terris visus est, et cum hominibus » conversatus est [1], » ingentibus eos auxit bonis, et donis cumulavit maximis. « Et convertimini, et videbitis quan» tum intersit inter eos, qui Deum coluerunt, et illos, qui non coluerunt eum [2]. » Id plane perspectum fuit eo die, quo cæsus est exercitus filiorum Gog, et filii Sion ab eorum infestatione, metuque liberati sunt.

CAPUT IV.

« Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol justi» tiæ [3]. » Filios Juda Deus alloquitur, quibus spondet suo Numine orituram salutis lucem in summo discrimine constitutis, quando omnibus ab exercitu filiorum Gog circa insessis ipsi Judæi intra sua munimenta se continere cogentur. Mystice tamen per Solem justitiæ Propheta designat Christum, et Evangelium. « Sanitatem ferens super » linguam suam [4]. » Sanitatis pharmaca sunt præcepta vitæ, et vivum Domini verbum ejusdem Evangelio comprehensa. « Erunt quasi cinis sub pedibus vestris » cadavera filiorum Gog. « Egrediemini, et salietis quasi vituli [5], » exultantes reportata de immani hoste victoria. « Memores » estote legis Moysis servi mei [6]. » Malachias omnium Prophetarum postremus populo commendat legem, et legis coronidem Joannem, quem Eliam cognominat. « Ecce ego » mitto vobis Eliam, antequam veniat dies Domini magnus,

[1] Baruch. III, 38. — [2] Malach. III, 18. — [3] Id. IV, 2. — [4] Ibid. — [5] Ibid. 2, 3. — [6] Ibid. 4.

» et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad pa-» tres [1]. » Hoc de Joanne Baptista prophetat, ipsumque Joannem hanc prophetiam perfecte complevisse Angelus ad Zachariam testatur illis verbis : « Iste ibit ante illum » in virtute et spiritu Eliæ, ut convertat cor patrum ad » filios [2]. » Et de eodem Dominus ad Judæos. « Et si vultis, » ait, recipere, ipse est Elias, qui venturus est [3]. »

[1] Malach. IV, 5, 6. — [2] Luc. I, 17. — [3] Matth. II, 14.

FINIS TOMI TRIGESIMI QUINTI.

ANNOTATIONES.

Annot. (1), pag. 161.

Simile quidpiam habet Clemens in Catena. « Nudus a » scelere et peccato, » non quod originis peccatum ignorarit, ut hic annotavit Comitolus, sed quod Jobus in materna alvo parentali et communi labe, postquam eam contraxit, se liberatum crediderit. Alioquin secum pugnaret, qui cap. xiv, 4, asserit nec infantem, cujus unicus dies vita est, a peccato esse immunem. Præterquam quod S. Ephræm in numero plurali loquitur, quare de peccatis actualibus, quæ multa sunt, non de originali noxa, quæ una est, hic se agere satis ostendit.

CONCORDANTIA

BIBLIOTHECÆ LATINÆ CUM GALLICA.

BIBLIOTHECA LATINA.	BIBLIOTHECA GALLICA.
Commentaria in Job cap. XIII, p. 168.	Ejusdem fragmentum, tom. VII, p. 181.
Commentaria in Isaïæ cap. LXVI, p. 315.	Ejusdem fragmentum, tom. VIII, p. 181-182.
Commentaria in Joëlis cap. II, p. 554.	Ejusdem fragmentum, p. 182.

INDEX

TOMI TRIGESIMI QUINTI.

EXPLANATIO IN I REGNORUM QUI ET III REGUM.

EXPLANATIO IN II REGNORUM QUI ET IV REGUM.

COMMENTARIA IN JOB.

COMMENTARIA IN ESAÏAM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN JEREMIAM PROPHETAM.

IN JEREMIÆ PROPHETÆ THRENOS.

COMMENTARIA IN EZECHIELEM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN DANIELEM PROPHETAM.

COMMEMTARIA IN HOSEAM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN JOELEM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN AMOS PROPHETAM.

COMMENTARIA IN ABDIAM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN MICHÆAM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN ZACHARIAM PROPHETAM.

COMMENTARIA IN MALACHIAM PROPHETAM.

EXPLICIT INDEX.